Jos. Svátek

Sedlácí u Chlumce

SEDLÁCI U CHLUMCE.

ROMÁN Z DOB MARIE TEREZIE.

NAPSAL
JOSEF SVÁTEK.

ILLUSTROVAL
STANISLAV HUDEČEK.

V PRAZE
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1915

PROSLOV.

LÓŽE ZEDNÁŘŮ V PRAZE.

I. MRTVOLA V POŠTOVSKÉ ULICI.

Za časného jitra o Novém roce léta Páně 1775 nastal na rohu Poštovské ulice v Starém městě Pražském velký a neobyčejný shon lidu.

Ze všech okolních uliček, na něž ona část Prahy tak bohatá jest, sbíhali se lidé na malý plácek, který na břehu Vltavy mezi Staroměstskými mlýny a Papouškovou lázní se rozkládal a onoho jitra vysokou vrstvou sněhu pokryt byl.

Davy tyto neustále rostly, jednotlivé hrůzné výkřiky ozývaly se z úst četných ženštin, vzdálenější osoby ale nemohly se posud pravé příčiny tohoto sběhu a nářku dopátrati. Jen tolik tušil každý, že se uprostřed pobřežního plácku něco hrozného přihoditi musilo, neboť slovo „vražda“ častěji bylo v davu opakováno a mnozí hlasové po městské guardii se pídili.

Uprostřed tohoto hlomozu vystoupil z průjezdu Papouškové lázně držitel této starožitné nárožní budovy, tehdejší magistrátní rada Jan Lískovec, a pokud mu chůze vysokým sněhem dovolovala, spěchal rychle k davu uprostřed plácku, aby o příčině sběhu tohoto mocí svého úřadu se dověděl.

Lidé, jimž úřadním postavením svým i bohatstvím dostatečně znám byl, uctivě před ním ustupovali, a takž brzo se otevřenou uličkou dostal až do prostřed hlučícího shromáždění tohoto.

„Co se sběhlo, lidičky?“ tázal se mezi chůzí rada Liskovec a s jedné strany na druhou pohlížel, jakoby očekával, odkud dostatečné odpovědi se mu dostane.

„O, milostpane rado, vražda, ukrutná vražda se zde stala!“

zvolal jeden z nejblíže stojících sousedův.

Hrůzné překvapení jevilo se na tváři Liskovcově.

„Co pravíte, mistře Jahodo?“ tázal se nanejvýš pohnutým hlasem. „Opět vražda v našem okrsku?.“

„Ano, milostivý pane,“ odpovídal tázaný, jenž vydrav se ze zástupu, kráčel za radou Liskovcem, jakoby mu za průvodčího a zpravodaje sloužiti chtěl; „vražda se tu zase stala a myslím, že touže rukou a týmže nástrojem, jako poslední tři vraždy v minulých dvou letech. Hle, tu vizte, pane rado, co v prsou mrtvoly vězí!“

A ukazoval, an právě do prostřed kruhu se dostali, kde volnější prostora se nalézala, na zasněženou mrtvolu muže, která na znak na zemi ležela a v jejíchž prsou posud dýka vězela.

Byla to mrtvola asi třicetiletého, čistě ošaceného muže, jenž vyšším třídám obyvatelstva náležeti se zdál, jak tomu vedle pěkného oděvu stříbrné přesky na stře-vících a zlaté prsteny na prstech nasvědčovaly. Kabát, pěknou sobolinou podšitý, a fialová hedbávná vesta byly rozhrnuty, a podle některých stop bylo lze pozorovati, že nešťastná oběť vrahova v prvním okamžiku se asi účinlivě bránila.

V bílé vyšívané košili pak vězela dýka podivného iaksi útvaru, leč ani jediné kapky krve nebylo v okolí rány pozorovati. Tak bezpečně ruka vrahova srdce tohoto muže trefila, že ihned po smrtelné ráně se do vnitř zakrvácel.

Hlava byla nepokryta a po klobouku nebylo v okolí stopy. Tím méně dalo se na vraha pomýšleti.

„Loupežná vražda to není,“ započal rada Liskovec, když byl mrtvolu po několik okamžení zběžně prohlížel; „skvosty jsou na mrtvole zachovány, což je důkazem, že nebožtík tento se stal obětí pomsty.“

„O tom jsem pevně přesvědčen, pane rado,“ dokládal opět mistr Jahoda, člen to počestného obuvnického cechu Staroměstského, kterýž měl v přízemí Papouškové lázně dílnu

a tudíž v radovi Liskovcovi svého domácího pána ctil; „račte jen na dýku pohlednouti!“

Rada Liskovec uposlechl vyzvání tohoto a sehnu! se blíže k mrtvole, aniž by se byl ale dýky neb mrtvoly dotekl.

Okolostojící posud vedli velký nářek a nejrozličnější domněnky o původu vraždy této pronášeli.

Konečně pozdvihl se rada Liskovec opět od mrtvoly a obrátiv se k Jahodovi, pravil třesoucím se hlasem:

„Ano, Jahodo, dítě pravdu; to jest opět vražda, jako ony tři předešlé.“

„Hned v prvním okamžiku jsem to poznal, pane rado,“ odpovídal mistr Jahoda, „všickni čtyři zavraždění měli takovéto dýky do prsou vraženy!“

„Jest to tedy nová oběť zednářů čili freimaurů!“

Děsný výkřik nevole ozval se na tato slova pana rady v davu.

„Zase od freimaurů zavražděn! Opět nová oběť těch tajných zlosynů! Běda jim, až lóži jejich jednou vypátráme!“

Tak se ozývaly na všech stranách výhružné výkřiky, a láni proti freimaurům bylo nyní všeobecné, co lid se dověděl, že tu před nimi nová oběť hrůzotajemné oné společnosti na zemi zavražděna leží.

Byloť za oněch dob po celé Praze veřejným tajemstvím, že v hlavním městě českém již od několika let působila lóže řádu zednářů, která nejen ve středních třídách obyvatelstva, leč i mezi vyššími hodnosty mnoho členů čítala a se zahraničními lóžemi v úzkém spojení se nalézala.

Mezi obecným lidem pak obíhaly o působení tajné této společnosti nejhrůznější pověsti, a zejména zrušení řádu jesuitského, jež právě předminulébo roku 1773 bylo se udalo, bylo zednářům přičítáno.

Neméně děsná pověst se roznášela o trestech, jakýmiž zednářové každou zrádu mezi členy svými stíhali, a rychlé zavraždění dýkou v plném shromáždění lóže bylo prý ještě

nejmilostivějším trestem pro toho, kdož se odvážil buď tajemství společnosti stíhající moci státní vyzraditi, buď rozkazům velmistrův lóže se protiviti.

A skutečně byl posledně jmenovaný trest v Pražské lóži zednářův už častěji vykonán, neboť, jak jsme z poznamenání mistra Jahody seznali, byly v běhu posledních dvou let již tři mrtvoly s dýkou v prsou v oné krajině Starého města nalezeny.

„Ano, to jest opět dýka zednářů," započal rada Liskovec, jenž mezitím poznovu byl se k mrtvole sehnul a dýku do prsou vraženou prohlížeti se jal; „zde vidím na jedné straně rukověti tři křížky a na druhé zednické znaky freimaurův. Není pochybnosti, že nebožák tento v tajné lóži zednářské dnes v novoroční noci zavražděn byl!"

Nové láni zednářům se v davu ozvalo a rozjitření lidu vždy více se zmáhalo, neboť pomyšlení, že posvátný první den v roce tak strašnou vraždou zneuctěn byl, každého z přítomných horlivých katolíků velkým rozhořčením naplňovalo.

Mezitím i mistr Jahoda, který posud byl ke všem přistojícím hlavní slovo o děsné této události vedl, sehnul se k mrtvole a zvědavě počal ji prohlížeti.

Poněvadž necítil téhož odporu před mrtvým tělem jako vykrmený a pro labužnictví svá pověstný pan rada Lískovec, dotekl se na několika místech svrchního obleku mrtvoly, jednak aby vrstvu sněhu s něho sesypal, jednak aby snad něčeho nového na mrtvole se dopátral.

A skutečně, počínání jeho, které mu někteří z lidu již ve zlém vykládati počínali, nezůstalo bez výsledku.

Pozdvihnutím svrchního kabátu pošinula se totiž také pravá strana vesty a tu objevil se pod ní na prsou velký list pergamenový, na němž černé jakési charaktery nakresleny se nalézaly.

Byla to mrtvola asi třicetiletého čistě ošaceného muže…

„Toť ortel toho ubohého pána!“ vzkřikl mistr Jahoda, když byl list spatřil a v obsah jeho nahlédl.

Všecko bylo žádostivo obsah tento blíže seznati, pročež Jahoda list s prsou mrtvoly pozdvihl a radovi Liskovcovi jej podával, aby on co vysoce postavený úřadník první jej přečetl.

„Jen to čtěte sám, Jahodo,“ odpovídal rychle Lískovec a odmítal rukou pergamen, ošklivost svou především, co s mrtvolou ve spojení bylo, na jevo dávaje.

Jahoda tedy držel list do výšky, že jej všickni okolo-stojící dobře shlédnouti mohli.

Byl to pruh pergamenu asi pět palců vysoký a ještě jednou tak dlouhý. Po krajích táhla se široká černá obruba, že celý list pohřebním oznamům naší doby se podobal.

Podobnost tato byla ještě zvýšena tím, že v čele nalézal se černý smuteční kříž, znamení to smrti každému srozumitelné.

Pod křížem pak četl mistr Jahoda tato slova:

„Tak zhynou všickni zrádcové svatého znamení!“

Jaké to asi znamení těmito tajemnými slovy míněno bylo, vysvitalo z charakterů, jaké na dolejší části listu pod písmem se nalézaly.

Byly to znaky řádu zednářů: korunovaný had v podobě kruhu, zednická lžíce a kladivo.

„Zde vidíte zřejmě, že ubožák byl od freimaurů zabit!“ zvolal mistr Jahoda, když byl list přečetl. „Zrovna takový ortel měly na sobě mrtvoly oněch tří mužů, které jsme v naší ulici za posledních dvou let zavražděné nalezli!“

„Hanba těm zlosynům! Smrt tajným vrahům!“ křičel lid a svolával pomstu na zednáře, kteří mu již ode dávna od kněží co největší netvorové a škůdcové člověčenstva líčeni byli.

Hluk stával se vždy větším, lidu vždy více přibývalo, neboť pověst o tajné vraždě byla se již po okolí roznesla, a obyvatelstvo poděšené vybíhalo z domů, aby o hrozné této události očitě se přesvědčilo.

V tom však nastalo nedaleko mostních mlýnů nové hnutí,

neboť ulicí od kláštera sv. Anny přicházela četa městské stráže, tak zvaná guardia, se setníkem v čele, aby dalším výtržnostem přítrž učinila a mrtvolu odnésti dala.

Lid se rozstupoval před městskými strážníky a za nedlouho přijímal setník zprávu od rady Lískovce, pokud tento sděliti mohl, co se zde bylo udalo.

Povážlivě kýval hlavou setník po vyslechnutí zprávy této a vytáhl pak krvavou dýku z rány, aby ji co důkaz svědčící soudu hrdelnímu předložil. Pak kázal přinésti máry z nedalekého chrámu sv. Ondřeje, jenž uprostřed Poštovské ulice stál, mušketýři naložili mrtvolu na ně, a dva z nich jali se ji do umrlčí komory při tomto chrámě odnášeti.

Veškerý dav hrnul se za mrtvolou a brzo nezůstalo na plácku před Papouškovou lázní než několik skupin sousedů a ženštin, které horlivě o strašné této vraždě rozmlouvaly a nejostřejšími výrazy hanebný zločin tajných zednářů odsuzovaly.

Také rada Lískovec ve společnosti švitořivého mistra Jahody navrátil se do svého domu, aby k novoroční tučné snídani zasedl a o tomto novém zjevu činnosti tajného spolku zednářského hluboce přemítal.

V krátké době mluvila celá Praha o vraždě v Poštovské ulici spáchané, a staré pověsti o zločinných záměrech zednářů ve veškerém obyvatelstvu s nejrozličnějšími varianty oživly.

Úřadové počali stíhání své na všech stranách, ale jako původcové předešlých oněch tří vražd v neproniknutelné temno zahaleni zůstali, i nyní vrahové čtvrté oběti vypátráni nebyli.

Takovýmto spůsobem počal Nový rok léta Páně 1775 pro obyvatele onoho okrsku Staroměstského, a pověrčiví lidé z toho nic dobrého pro nastávající rok nevěstili.

II. CIZINEC V HOSTINCI U LÁZNĚ.

Téhož večera o Novém roce, kdy tajemná vražda v Poštovské ulici na Starém městě se udála, pohyboval se po říšské silnici ke Bruské bráně na Hradčanech povoz, který již zevnějškem svým pozornost každého kolemjdoucího k sobě vábil.

Byl to kočár, jakýž nejméně před sto lety v obyčeji býval, neboť tak byly na něm všecky tvary zastaralé, ačkoli se upříti nemohlo, že vzdor ctihodnému stáří svému přece ještě solidností vyniká. Nejlépe bylo– jej možno porovnati s rodinnými povozy velmožův ze sedmnáctého století, v nichž celé rodiny daleké cesty dosti pohodlně podnikaly. Hlavní část, dvěma zastřenými okny opatřená, byla tak prostorná, že se malé komnatě podobala; v zadu pak nalézal se ještě přístavek, který k uložení zavazadel sloužil a na své nízké střeše sedadlo pro dva sloužící nesl. Také přední část, kde vozka seděl, tvořila zvláštní oddělení, že v starožitný kočár tento zcela dobře deset osob se vměstnati mohlo.

V okamžiku tomto ale nebylo pozorovati v kočáře než vozku v řádnou čubu zahaleného, který chvílemi koně k rychlejší chůzi popoháněl. Do vnitřku povozu ale nedovolovaly záclony v oknech nahlédnouti, což ostatně při šeru pozdního večera již samo sebou možno nebylo.

Koně byli na pohled velmi ušlí, jakož i zevnějšek kočáru prozrazoval, že v něm daleká cesta vykonána byla.

Zvolna pohyboval se kočár po liduprázdné, zasněžené silnici, až za nedlouho před branou zastavil. Bylať hlavní brána touto dobou již zavřena a musilo se na otevření její čekati.

Vozka nakloniv se poněkud v před se sedadla svého a vida bránu zavřenu, rázně zaklel v jazyku francouzském a jal se bičem prudce práskati, aby pozornost stráže vzbudil.

V několika okamženích také zarachotily uvnitř závory a

oboje vrata ve bráně se do kořán rozevřely.

U pravého křídla stál branný se svazkem klíčů, několik kroků za ním pak se černala v temně osvícené klenbě postava jiného muže, kterýž pátravými zraky na kočár pohlížel.

Vozka švihnuv bičem mezi oba koně, chtěl dále jeti, tu ale vystoupil onen muž z úkrytu svého a ne právě vlídným hlasem vzkřiknul na kočího:

„Stůjte! nevíte, co se patří, když cizinec do Prahy přijíždí?“

Kočí opět vyrazil ze sebe své „sacre nom de Dieu!“ a znovu do koní prásknul.

V témže okamžiku ale vpadl onen muž, jehož třírohý klobouk o úřadnické vlastnosti jeho svědčil, koním do uzdy a přinutil tím povoz, aby na místě zastavil.

„Průvodní listy vaše, vy otrapo!“ zahřměl na vozku policejní úřadník a se zuřivým posuňkem přistoupil ke kočáru.

Kočí poznovu zaklel do zasněžených vousů a v lámané němčině odkázal úřadníka do kočáru.

V tom ale již také rozhrnula se záclona u okna kočáru, v němž objevila se hlava muže, který zvědavě po příčině tohoto hluku tázati se zdál.

Pokud při šerém svitu lampy bylo lze pozorovati, byl to muž asi třiceti neb nanejvýš pětatřiceti let, jenž očividně k lepší třídě náležel. Výrazná jeho tvář byla vroubena lehkým vousem a pod hluboko stlačeným kloboukem jiskřilo se dvé temných očí.

Sotva že byl úřadníka zahledl, již také nepochybně porozuměl, oč se jedná, a ještě více ku předu se naklonil, nikoli ale aby snad se svým průvodním listem se vytasil, nébrž přiložil pravou ruku svou na sklo okna, takže na ukazovateli dobře bylo lze shlédnouti velký zlatý prsten, na němž tři brilianty podivného útvaru se zaleskly.

Úřadník právě otvíral ústa, aby cizince o průvodní list požádal, jakmile ale prsten tento na ruce jeho zahledl, již také umlkl a hluboce se uklonil.

Hned na to cizinec položil dva přední prsty levé ruky pod levé oko a pak vodorovně ke rtům je přiblížil.

Úřadník tajemnému tomuto znamení dle všeho porozuměl, neboť poznovu se ukloniv, rovněž dva prsty k levému oku pozdvihl a pak stranou po branném se ohledl, zdali posuňku tohoto nepozoroval. Ten ale byl právě zavíráním brány zaměstnán a ani vzdáleně netušil, co se v tomto okamžiku mezi úřadníkem a cizincem v kočáře bylo udalo.

Cizinec se opět obrátil zpět do kočáru a hned na to záclona zase okno zastřela.

Úřadník odstoupil krok nazpět a vzkřikl na vozku: „Jeďte!“ Tehdáž ale byl výraz hlasu jeho zcela jiný, než jakým byl zpočátku kočího zastavil. Jevila se v něm jakási nenadálá pokora, která se i v obličeji jeho zračila, a se zvláštní jakousi úctou pohlížel za povozem, který již dále rachotil.

Zamyšlen odcházel pak úřadník do strážní síně ve bráně, neodpovídaje na otázky branného, jenž právě od vrat k němu se vracel. Hned na to panovalo zase v tmavém sklepení brány dřívější ticho, přerušované jen vzdalujícím se rachotem kočáru, který teď Bruskou rychle dolů do města uháněl.

Nikdo nebyl svědkem tajemného tohoto výstupu v Bruské bráně, a kočár bez zastávky dostal se úvozem Brusky, kudy tehdáž i jízdní cesta vedla, na prostranství, kde nyní ústav slepých se nalézá.

Zde zahnul vozka v ulici Waldsteinskou, projel ulicí Tomášskou a přes náměstí Malostranské řídil koně volným krokem do ulice mostní, načež odtud v právo do Lázeňské zabočil.

V té asi byl cíl cesty jeho, neboť před hostincem u Lázně zahnul stranou a přímo vjel do širokého průjezdu hostince, jenž tehdáž k nejpřednějším na Malé straně náležel.

V průjezde vůz zastavil a dva sluhové vyřítili se ze dveří, aby vzácnému pasažérovi z kočáru pomáhali a zavazadla snášeli.

Kočí seskočil ke koním a cestující také zvolna z kočáru vystupoval. Byl zahalen v dlouhý plášť, který postavu jeho objímal, když ale na zem sestoupil, bylo viděti, že to muž vysokého vzrůstu, jenž velitelským hlasem jednomu ze sluhův kázal, aby mu pokoje v zadní části stavení vykázány byly.

Mezitím dostavil se také držitel hostince a s úklonem vítal příchozího, jenž na první pohled co cizí kavalír se jevil.

„Přeji si dvou komnat, pane," oslovil úsečným hlasem hostinského, „v nichž bych zcela odloučeně několik dní ztráviti mohl. Váš dům byl mi v Drážďanech doporučen a doufám tedy, že své pověsti dostojíte."

Slova tato, pronesená cizím názvukem, neminula se účinku. Hostinský hluboce se uklonil a odpovídal:

„Každému přání Vaší milosti bude vyhověno; mámť několik podobných pokojů v zadní části domu, odkud zároveň pěkná vyhlídka na druhou stranu řeky se otvírá."

„Uveďte mne tedy do bytu mého a lidé vaši nechť se chopí mých zavazadel!"

„Vše bude do vašich komnat dopraveno, milostivý pane!"

„Nikoli, zavazadla moje musí před mýma očima odnášena býti, anť jich nikomu svěřiti nemohu."

Proti rozkazu takovému se, nedalo ničeho namítati, a takž oba sluhové neprodleně se chystali jej vyplniti.

Cizinec otevřel klíčem zadní oddělení vozu, jež skříněmi a kufříky naplněno bylo, a oka nespustil se sluhův, kteří si je v náruč nakládali. Bylo zjevno, že na skříních a kufrech těchto je cizincovi mnoho záleženo, anť jim takovouto pozornost věnoval.

Když vše z vozu vyňato bylo, kráčel hostinský se světlem do zadní části budovy a cizinec s oběma sluhy jej následoval. Kočímu dal ještě ve francouzské řeči nějaký rozkaz, načež tento s kočárem do dvora zajel a tam koně vypřahati se jal.

V témže okamžiku ale vpadl onen muž koním do uzdy.

Za nedlouho ocitnul se cizinec v ustanovených komnatách a s touže pozorností řídil složení zavazadel svých, které ve vysokou skříň v druhém poschodí složeny byly. Pak stáhl klíč ze skříně a teprv nyní i sobě pohodlí popřávati počal.

Shodil plášť se sebe a vrhl sebou v křeslo, natahuje při tom údy jako člověk, který od dlouhé jízdy utrmácen býti se zdál.

Sluhové odešli a hostinský v pokorné postavě očekával další rozkazy pozdního hosta svého.

„Především postarejte se mi o dobrou večeři a dvě lahve nejlepšího vína," pravil cizinec nedbale, „a pak čtvrt hodinky rozhovoru mi popřejte."

S novým úklonem odcházel hostinský, a za nedlouho zasedl cizinec ke stolu, na němž chutná večeře a dvě lahve vína vábily.

„Připijte mi na zdraví, pane hostinský," pobízel cizinec hostitele svého, když byl jídel i vína okusil; „tuším, že budu s vašim sklepem i s vaší kuchyní spokojen."

„Vynasnažím se, milostivý pane, aby můj dům vyhověl čestné pověsti, jakáž o něm v Drážďanech panuje," odpovídal hostinský, narážeje takto na dřívější poznamenání cizincovo.

„Ano, byl jsem v Drážďanech odkázán od hraběte Spinelliho na váš hostinec. Pakli se nemýlím, byl i on zde na podzim vašim hostem."

A po slovech těchto pozdvihl pátravě zraky k hostinskému, který ale při zaslechnutí jména tohoto očividně zbledl a na celém těle se zachvěl.

„Ano, hrabě Spinelli ubytoval se přede třemi měsíci v mém domě, jen že –"

A náhle se zamlčel.

„Což vám nebyl vítaným hostem?"

Rozpačitost se jevila ve tváři hostinského.

„Abych pravdu řekl, milostivý pane, nepřál bych si podobných pasažérů více."

..A proč, smím-li se ptáti? Což není hrabě Spinelli vzor

pravého kavalíra?“

„To byl v plné míře, jen že náš pan primátor nebyl téhož náhledu.“

„Tomu nerozumím; co tím myslíte?“

„Pan hrabě Spinelli nezdál se býti dobře zapsán u našich úřadů a sotva že jim z rukou vyvázl.“

„Oho, snad v něm nespatřovali vaši úřadové nějakého zločince?“

„Ba, snad něco ještě horšího. Proneslo se naň totiž, že byl jedním z hlavních velmistrův řádu zednářův!“

Cizinec se dal do hlasitého smíchu. Zároveň ale obě ruce svoje jako maně pod stůl sklonil a tam velký svůj prsten s – třemi brilianty do vnitř dlaně otočil, aby jej spatřiti nebylo.

„Co pravíte? hrabě Spinelli velmistrem zednářův? Tento ctitel krásného pohlaví a milovník světských rozkoší členem tak tuhého řádu? Ha, toť věru k smíchu!“

„Pravda, milostivý pane, že hrabě náležel k nejveselejším kavalírům, jaké jsem kdy seznal; ale právě to prý byla jen rouška jeho pravých záměrů, jak mi pan primátor sám sdělil.“

Cizinec poznovu se zachechtal.

„A kterak v něm mohli zednáře tušiti?“

„Jeden z freimaurů to naň udal, že prý přišel do Prahy za tou příčinou, aby lid proti naší slavné císařovně Marii Teresii popuzoval, ale zle se mu za toto udání jeho vedlo.“

„Aj, vy mne činíte pozorným!“

„Hrabě Spinelli měl býti v mém domě zatčen, ale guardia městská s nepořízenou odešla. Pan hrabě Spinelli zmizel a druhý den po jeho zmizení byl onen udavač v Poštovské ulici mrtev s dýkou v prsou nalezen.“

Cizinec se po těchto slovech na několik okamžiků zamyslil.

Nikdy bych nebyl soudil,“ pokračoval po nějaké chvíli, „že hrabě Spinelli jest členem tajných společností, které zrádce své tak nemilosrdně trestají!“

„Bohužel, máme i v Praze takovouto společnost, a právě

dnešní noci zase takový zločin vykonala.“

„Jak? opět byl takový zrádce smrtí potrestán?“

„Ano, dnes ráno byla zase mrtvola s dýkou zednářskou v srdci na plácku u staré Poštovské ulice nalezena.“

V oku cizincovu zaleskl se temný oheň, který ale již v druhém okamžiku opět uhasí.

„A jak vy o tomto řádění zednářů smýšlíte?“

„Jak každý řádný občan o tom mysliti mál Že by naše úřady lépe se o bezpečí občanů starati měly. Vždyť brzo nebude člověk ani životem jist, půjde-li to tak dále.'

„A jiných stížností proti svým úřadům nemáte?“

Hostinský se jaksi nuceně usmál.

„Což ono by u nás mohlo vše lépe jíti, ale to našinec nepředělá!“

„Z vašich slov soudím, že je v Čechách dosti příčin k nespokojenosti s vládou.“

„O, prosím, milostivý pane, tak si neračte moje slova vykládati,“ odpovídal jaksi uleknut hostinský, „já jsem věrný poddaný císařovny Marie Teresie!“

„Ale přece sdílíte obecný náhled, že by se pod vládou syna jejího Josefa lidu lépe vedlo?“

Hostinský pokrčil ramenoma.

„Císař Josef jest ovšem v lidu zbožňován, ale přece musíme vyčkati, až na trůn dosedne.“

„Lid tedy spatřuje v něm budoucího osvoboditele svého?“

„Inu, abych pravdu řekl, každý si u nás přeje nějaké změny, neboť tak to déle trvati nemůže!“

„Pozoroval jsem na své cestě z Drážďan do Prahy, že v Čechách děsné poměry panovati musí. Na venkově lid lakořka hlady umírá.“

„Ba, ani za sedmileté války nebyl náš lid tak roz-jitřen, jako nyní!“

„A co je toho příčinou?“

„Tenkrát nás odíral nepřítel, kterýž ve válce arciť nikoho

nešanuje, teď nás odírají ale našinci!“

Slova tato byla pronesena s tak divokým názvukem, že tím pozornost cizincova u vysokém stupni vzbuzená byla.

„Našinci? kterak to myslíte?“

„Či není to do nebe volající hřích, když vrchnosti naše lid hlady mříti nechávají a vezdejší chléb za drahý peníz do ciziny prodávají?“

„A císař Josef cosi podobného trpí?“

Hostinský pokrčil ramenoma.

„Císař Josef sice přede dvěma lety osobně přijel do Čech, aby toto lichvaření s obilím překazil, neboť tehdáž v horách tisíce lidí pomřelo; dal pak všecky špejchary otevříti a vývoz obilí přísně zakázati, že tím mnoho lidí při životě zachováno bylo a lid teď v císaři Josefovi svého Boha ctí.“

„Nu a přece?“

„A přece to nebylo nic platné. Sotva císař z Čech odjel, vrátilo se zase vše do starých kolejí a panští ka-rabáčníci tím více zlost na poddaném lidu svém si vylévali, že se opovážil u císaře na tyranství vrchností svých a jejich úřadníků si stěžovati. Hoj, jak tu zase počali je vrhati do klád, trdlic, kruhů a housliček, co tu bylo v práci dřevěných oslů –“

Dřevěných oslů? jaký to trest znamená?“ tázal se cizinec s úsměvem.

To vymyslili tehdáž oni vrchnostenští karabáč-níci k hanbě celého národa,“ odpovídal s rozhorleností hostinský; „jsou to nástroje podobné zednickým kozám s ostrými hřbety, a na ty spurné sedláky po dvou, po třech i více za sebou řadem sázeli, kdežto jako na koni rozkročeně sedíce, na nohou měli přivázané cihly neb kameny, aby s větší tíží na ostrou hranu dosedali.“

„Toť hanebné!“ vzkřikl cizinec a oko jeho temným ohněm zaplálo. „A ten selský lid mlčky taková příkoří snášel?“

„Bohužel to musí?ž dosud snášeti, ale tuším, že tak dlouho trvati nebude.“

„A proč tak myslíte?“

„Na venkově prý se zmáhá všude mezi lidem velké jitření a od té doby, co císař Josef slíbil, že robotu upraví, žádají sedláci úplné zrušení roboLy."

„Jedrá se tedy už o zrušení nevolnictví, jaké jen ještě v Rusku a Turecku panuje?“

„Jedná se sice, ale jako obyčejně měří se u nás i to na dlouhé lokte. Již loňského roku vydala císařovna Marie Teresie dekret, v němž se ohlásilo, že budou se moci sedláci z roboty vykoupiti, teď ale zase vše jaksi usnulo a tak daremně sedlákům červa do ucha zasadili.“

Cizinec se zamyslil a dlouhou dobu zůstal v myšlenky pohřížen.

Pak náhle hlavu pozdvihl pravě: „Jsem vám povděčen za rozhovor tento; slyšel jsem podobné už na mnoha místech po své cestě 3 jsem teď přesvědčen, že nářek lidu selského je spravedlivý.“

„Bůh to naprav! lip už ale nebude, až císař Josef vlády se uchopí! Ten je pravým morem na všecky ty nešvary ze starých dob!“

„Možná, že přání toto se brzo vyplní,“ odvětil cizinec jakoby ledabylo a povstal od stolu, aby se pláště uchopil.

„Milostpán chce ještě tak pozdní dobou a v takové chumelici vyjíti?“ tázal se hostinský, vida, že cizinec plášť na sebe hodil a k odchodu se chystal.

„Ano, musím na Staré město k jednomu ze zdejších přátel svých,“ odpověděl stručně cizinec, načež hostinský z pokoje se odstranil.

Cizinec vyňal ze skříně několik svazků písemností a pak se zvláštní pozorností dvéře komnaty zavřev a klíč k sobě strčiv, vyšel z hostince do liduprázné Lázeňské ulice.

III. NA KAMENNÉM MOSTĚ.

Kolem Saského domu, jak tehdáž ještě nynější hostinec „u Steiniců“ po svém původci, saském kurfirstu Rudolfovi I. zván byl, zahnul cizinec do Mostní ulice a kráčel přímo ke kamennému mostu.

V ulicích bylo zříti málo kterého pozdního chodce, neboť nepříjemná pohoda zimní každého do teplého příbytku zaháněla. Ostrý vítr severní sypal sníh do očí, tak že chůze ulicemi, v nichž jen ve velkých vzdálenostech tu a tam olejová lampa se kmitala, dosti obtížnou byla.

Náš pasažér z hostince u Lázně však nedbal mnoho nepohody této a statným krokem ku předu se ubíral. Zahalil se jen těsněji v plášť, vtiskl klobouk hlouběji do obličeje a ani v právo ani v levo se neohlížeje, za neznámým cílem svým se bral.

Právě vcházel do Malostranské mostní věže, když hodiny na nedaleké věži u sv. Mikuláše zazvučely.

Tlouklo tři čtvrti na devátou.

„Přijdu právě v čas,“ pravil cizinec polohlasně k sobě a zrychlil kroky kolem strážního domku, v němž Malostranská guardia stanovisko měla.

'Strážník, jenž zde na začátku mostu na stráži státi měl, uchýlil se před chumelicí taktéž do strážnice, kde soudruhové jeho teplá kamna obstupovali.

Na mostě nebylo živé duše spatřiti, neporušená vrstva sněhu pokrývala oba chodníky, jsouc takto důkazem, že již delší dobu nebyl tudy nikdo kráčel, kdo by šlépěje svoje ve sněhu zanechal. Jen uprostřed mostu jevilo se několik slabých kolejí, pocházejících od vozů, které panstvo z toho neb onoho novoročního shromáždění rozvážely. Veřejný život v ulicích nebyl tehdáž nikterak ještě tak vyvinut jako v dobách nynějších, a platilo za všeobecné pravidlo, že každý spořádaný občan má po odtroubení první noční hodiny ve svých čtyřech

zdech se nalézati.

Proto také nebylo příliš o osvětlení města pečováno, na kamenném mostě pak jen asi u dvou neb tří soch světélka se kmitala.

To vše ale nevadilo našemu tajemnému cizinci v rychlé chůzi jeho, neboť nedbaje ani chumelice, ani vysoké vrstvy sněhu pod nohama, ani konečně na nedostatečné osvětlení čile ku předu postupoval a jen myšlenkami svými zaměstnán býti se zdál.

Tak přešel polovici mostu a přiblížil se ku druhé strážnici, jež na prostranném pilíři na témže místě stála, kde nyní sochu svatého Kristofora spatřujeme, ač tam do nedávných let mramorový pomník v podobě velké kostky se nalézal, jenž na sobě nápis nesl, že stará strážnice povodní roku 1784 stržena byla. V strážnici této zastávala do toho roku bezpečnostní službu Staroměstská guardia a sice tak horlivě, že při řečené povc dni i pět vojáků se strážním domkem do Vltavy strženo bylo mezi krami ledovými bídně zahynulo.

Tohoto večera ale nebylo mnoho té služební horlivosti pozorovati, neboť i zde strážník, jenž před domkem přecházeti měl, uznal za dobré, společnost svých soudruhů v strážnici rozmnožiti, kteří tam novoroční večer hrou v karty vesele trávili.

Asi sto kroků dále ku Starému městu nalézaly se jako až dosud ony dva výpustky nad pilíři, na nichž na severní straně měděný kříž se sochou Spasitele, na jižní pak socha sv. Matky Boží bolestné do výše se vypínaly. Posledně jmenovaná socha, teprva před třiceti lety novou nahrazená, byla nákladem Staroměstské rady zhotovena r. 1695 od slovutného sochaře Pražského Jana Broková a tehdáž vedle ní stála ještě socha Spravedlnosti, anť na výpustku tomto bývaly k smrti odsouzené osoby mečem stínány a mrtvoly jejich do řeky házeny.

Historické spoménky tyto, jakkoli pro Pražana dosti

vábnými a zajímavými býti mohou, kdykoli kolem to hoto výstupku mostního kráčí, přece nezdály se býti našemu cizinci známy a lhostejně by byl kolem památného místa přešel, kdyby jiná okolnost nebyla náhle pozornost jeho k sobě obrátila.

Ještě než byl k řečenému výstupku se sochou Spravedlnosti došel, spozoroval totiž od Starého města proti sobě přicházeti temnou jakousi postavu, která u výstupku náhle v levo se obrátila a dvěma kroky u pažení mostního se ocítila.

Postava tato nezdála se tušiti blízkost druhé osoby v této části mostu, jednak že chumelice sněhová širší rozhled po okolí nedovolovala, jednak že kročeje ve vysoké vrstvě sněhu úplně utlumovány byly.

Leč neobyčejně bystrý zrak našeho cizince byl už ve velké vzdálenosti postavu pozdního tohoto chodce vypátral, jejíž pohybování jaksi podezřelé se mu zdálo. Mimo to jej v okamžiku tomto, kdy z myšlenek svých vyrušen, neznámého člověka tohoto pozorovací se jal, ovládl náhlý sympathický pud k muži tomuto, že mimo-volně kroky zrychlil, jen aby tajemnému hnutí ve svém nitru vyhověl.

Oka nespouštěje s neznámého muže, jenž nyní u zábradlí mostního se zastavil, spatřil jej, kterak daleko přes pažení toto se napíná a dolů v hlubinu hučící „řeky pohlíží.

Vltava poháněla pod oblouky mostními divoce roz-vodněné proudy svoje, které mráz marně se snažil v objetí své pojmouti. Jen podél obou břehů rozkládala se vrstva ledu, ostatní pak část řeky byla pro vysoký stav vody ještě úplně volna, a žlutavé vlny v místech těchto tím divěji sobě počínaly. Jako bouře hučelo to z hloubky, která pro panující tmu takřka nedohlednou býti se zdála, a ani skučící vichr nebyl s to, aby věčné toto hučení aspoň na okamžik přerušil.

Závrať pojímala, kdokoli v tuto vířící spoušť dolů nahlédl, a takžjnepochybně toto nahlédnutí v hlubinu Vltavy asi podobný účinek i v neznámém muži ve výstupku pod sochou Spravedlnosti způsobilo.

Neboť sotva že byl dva tři okamžiky dolů v toz-vodněnou řeku nahlížel, již také klobouk s hlavy a plášť s těla strhnuv, jediným trhnutím těla na širokém kamenném zábradlí mostním se ocítil.

Nebylo pochybnosti více, že v sebevražedném úmyslu s mostu do řeky se vrhnouti chtěl.

Jen okamžik jediný ještě a již by nešťastník tento byl v tmavé hlubině zmizel, an tu s rychlostí takřka báječnou náš cizinec z Lázně u sochy Spravedlnosti se objevil a silou lva sebevraha opět na most strhl a tak od strašné smrti jej zachránil.

Neznámý muž vydal jen divý skřek ze sebe a náhle bez vlády k nohoum vysvoboditele klesl.

„Ho ho! vy špatně počínáte Nový rok, zoufalče!“ vzkřikl vysvoboditel na zachráněného, jemuž teď při kmitu lampy blíže v obličej pohlednouti mohl.

Byl to mladík asi dvaceti čtyř let, výrazných, ale v tomto okamžiku nesmírně bledých lící, které i jinak o velkých duševních bojích svědčily, jež nešťastného mladíka až k tomuto zoufalému kroku přivedly. Byl postavy vysoké, zrůstu stepilého a celý zevnějšek svědčil, že to mladý muž lepšího vzdělání a nepochybně i lepší třídy společenstva.

„O, proč jste mne nenechal raději zahynouti!“ zaúpěl bolestným hlasem a ruce jeho zastřely tvář, jakoby nechtěly zrakům dovoliti, aby ještě v bídný tento svět pohlížely. „Jáť rozloučil se se vším, co mi bylo drahého zde na světe, a nechci déle žíti!“

A po slovech těchto prudce povstal se stupně, na němž byl dosud pod sochou spočíval, a chtěl se poznovu na zábradlí mostní vyšvihnouti.

Leč mocnou paží jej náš cizinec opět pevně zadržel.

Neznámý muž vydal jen divý skřek ze sebe…

„Nikoli, mladý příteli, v obličeji vašem čtu, že máte sice mnohou příčinu na svět zanevříti, ale myslím, že to nemusíte býti právě vy, jenž protivníku svému tak zbaběle s bojiště ustupuje. Či učinil protivník váš podobně?“

Mladík po slovech těchto, která s neobyčejnou jistotou pronesena byla, pozdvihl oči k mluvícímu a s tázavým výrazem naň pohlížel. Zdáloť se, jakoby slova tato, jež k sebedůvěře jeho se odvolávala, účinku se nebyla minula.

Cizinec pozoroval dojem tento a pokračoval rychle dále:

„A tolik síly v sobě jste chtěl zmařiti, mladíku, jíž by se protivník váš musil vším právem strachovati, kdyby jí řádně užito bylo? Či vyčerpal jste do dna sílu svou tímto sebevražedným úmyslem, jejž příznivá jakási moc mi v posledním okamžiku dovolila překaziti?“

V oku mladíkově se na okamžik zajiskřilo, ale hned na to zase svěsil hlavu a odvětil zoufalým hlasem:

„Mně není pomoci ve světě více a smrt stane se mi největším dobrodiním!“

„Ano, tak jsem slyšel už mnohého mluviti, jenž rovněž naděje v pomoc se vzdal a nyní by vás rázem o jiném přesvědčil. Inu, kdo sama sebe opouští, jest ode všech opuštěn; a co vás se týče, mohl byste to aspoň s pomocí mou zkusiti, jíž se vám v tomto osudném okamžiku nabízím!“

Mladík poznovu pohledl neznámému cizinci v tvář, v níž nejvyšší opravdovost a zároveň i upřímná soustrast se jevily.

Kdo jste, pane, že mně neznámému tak nezištně pomoc svou nabízíte?“

„Kdož vám praví, že chci váš cit nějakým dobrodiním urážeti?“ odvětil prudce cizinec. „Či nesvolil byste přátelskou pomoc jinak nahraditi? Či skutečně jste pouhý neplodný kmen na tomto světě? Pak věru nechci vás déle zdržovati od zbabělého činu, jímž svět opět o jednoho malátného lenocha méně čítati bude!“

A pustil ruku jinochovu, již až dosud byl pevně sevřenu

držel, a výraz opovržení objevil se v obličeji jeho.

Slova tato rozhodla.

Mladík až dosud nad sebou zoufající cítil se dotknuta nejtklivější stránky srdce svého a vzpřímiv se zvolal vysokým hlasem:

„Zadržte, pane! Ještě jste nedobyl sobě práva pochybovati o činnosti mé, o záměrech mých, které jsem do budoucnosti choval a jež veškerou duši mou vyplňovaly! Ano, já chtěl pracovati, já chtěl vyniknouti a užitečným členem lidstva se státi – ale zloba bídných nepřátel mých mne shroutila a všecky naděje mé nazmar uvedla!“

„Nuž, vidíte, mladý muži, že jsem se v tušení svém nemýlil! Však není dosti, velký náběh učiniti a ihned od všeho ustati, jakmile první krok se nezdařil. Leč jsem nyní přesvědčen, že více přes toto zábradlí se neodvážíte, an ještě jste si vědom pravé ceny své –“

„Pravdu dítě, toho více neučiním!“ odvětil úsečně mladík a sebral opět klobouk a plášť svůj. Všecka bytost jeho byla v posledních dvou okamžicích změněna, a zoufalý výraz s tváře jeho vždy více míjel.

„– – A to tím méně, an vám účínlivou pomoc svou k tomu nabízím, abyste mohl pracovati, abyste mohl vyniknouti a užitečným členem lidstva se státi!“ pokračoval dále cizinec, jenž s radostí tuto náhlou změnu na mladíkovi pozoroval. „Ano, i mým heslem jsou tato vaše slova a žehnám osudu, jenž mi v tak rozhodném okamžiku vyslal v ústrety člověka, který se přiznává k mému heslu!“

Podával mladíkovi pravici, kterouž tento teď vřele tisknul.

„Ale kdo jste, pane, že takovouto silou mne k sobě poutáte, jež novou nadějí v život mne naplňuje?“

Cizinec se lehce usmál a odvětil:

„I o tom se brzo dovíte, mladíku, neboť nechci, abyste z neznámých rukou pomoci přijímal. Však stručnými slovy sdělte mi, kdo jste a co vás v tuto zoufalost uvedlo? Mámť

tuším již nějaké právo nejdříve po tom se tázati.“

„To v několika slovech seznáte. Jmenuji se Jan Chvojka a pocházím z Hradiště, kde jest můj otec rychtářem.“

„Z Hradiště?“ vzkřikl náhle cizinec a mocně mladíka za ruku uchopil, jakoby už jednoduchá zpráva tato byla jej velice překvapila. „Snad z Hradiště Choust-níkova?“

„Ano z Hradiště Choustníkova,“ opakoval mladík, jenž Janem Chvojkou se nazval a jejž nyní i my takto nazývati budeme; zároveň se zračil v lících jeho výraz udivení nad tím, proč asi cizinec sdělením tímto tak náhle rozčilen jest.

Z Hradiště nedaleko Kukusu?“ tázal se ještě jednou cizinec a v očích jeho tajemný jakýs oheň plál.

Ano, z téhož Hradiště na panství Kukuském, které až do letoška řádu jesuitův náleželo!“

Na slova tato pustil cizinec prudce ruku mladíkovu a na krok od něho ustoupil.

„Věčný Bože!“ pravil polohlasně sám k sobě a sklonil hlavu na prsa. „Jest to Tvoje řízení, jež setkání toto svedlo? – O, poznávám v tom vyšší moc svého poslání a novou záruku vítězství svého i řádu mého!“

Pak přistoupil opět blíže k mladíkovi a neobyčejně vlídným hlasem jej vyzval:

„Nuž, mluv dále, mladíku!“

„Vy znáte snad mé rodiště a tamní poměry?“ tázal se Chvojka povzbuzen jsa neobyčejným chováním cizincovým.

Netrpělivě tento sebou hnul, když se mu přímé odpovědi nedostalo, a zvolal:

„Neznám, neznám! však jen rychle vypravuj!“

„Otec můj, poctivý to Staročech, vyslal mne na studia a takž studoval jsem v Hradci Králové a nyní na vysokých školách zde v Praze. Ale mně i otci mému bylo za to krutá protivenství snášeti –“

„A proč tak?“ přerušil mu řeč cizinec.

„Což neznáte, pane, jho nevolnictví?“ tázal se mladík s

děsným výrazem.

„Ty's nevolníkem?“ vzkřikl s úžasem cizinec, a tatáž ošklivost se zračila ve tváři jeho, jakou jsme na něm byli pozorovali, když v Lázni s hostinským o nevolnictví v Čechách rozmlouval.

„Za takového mne a všecky ostatní poddané aspoň považoval direktor panství našeho, jenž tam ve jménu řádu jesuitův vládl. O, jeť to tyran, jeť to bídník, jenž hoden není, aby země ho nosila!“

A opět zahalil mladík líce, jakoby neobyčejné pohnutí své hleděl potlačiti, načež jako sám k sobě doložil:

„A já bych byl proň přece vše obětoval, všecku nenávist lidu poddaného od něho odvrátil, neboť je otcem mé zbožňované Marie!“

„Ty's tedy nešťastně miloval?“

„Nešťastně jen?“ zvolal mladík v záchvatu divoké vášně a všecka jeho bytost zimničně se chvěla. „O, žádná řeč na světě nemá slova pro míru mého neštěstí! A ještě teď mi zní v uších ta hanebná slova jeho: „Nevolník, syn Adamity, se směl opovážiti očí svých pozdvihnouti k dceři mé! Ten, jemuž znamení nevolnictví na čelo vypáliti dám!“ Tak za mnou řval a byl by hrozbu svou vyplnil, kdybych rodnou krajinu nebyl opustil, načež nohy mne šíleného a rozumu zbaveného až sem do Prahy nesly, kde ale nová hrůzná zvěst mne zastihla, že tyran ten dal otce mého jakožto Adamitu v žalář vrhnouti, aby i jej zničil!“

„Co znamená slovo Adamita?“ tázal se udiveně cizinec.

„Adamité jsou přívrženci bludné sekty tajné, kteří oplzlými spůsoby náboženství své provozují a o nichž za posledních let na mnoha místech se vypráví. Však ubohý otec můj jest pravý Český bratr, jenž potají k bratrskému vyznání se přiznává, které po Bělohorské bitvě mečem a ohněm z Čech vyhlazeno bylo, ale posud ve vlasti této mnoho tajných vyznavačů čítá. To tušil bídný onen tyran a teď lživě jej prohlásil za Adamitu, z

nichž každý smrt na hranici nalezne! Nuž, měl-liž jsem příčinu k zoufalství, když jsem takovému utrpení sebevraždou konec učiniti chtěl?“

A oči jeho divokým ohněm plály, jenž cizince zcela na planoucí zraky dávných bojovníků kalicha Husova upomínal.

Cizinec neodpovídal, nébrž na několik okamžiků hluboce se zamyslil a vážnými předměty zabývati se zdál.

„Uznávám strašnou bolest tvou, mladíku,“ počal pak po nějaké chvíli a položil pravici na rameno Chvoj –kovo, jenž se skloněnou hlavou a zamračeným zrakem před ním co socha nepohnut stál; „leč pravil jsem už, že nehodno by bylo tebe, abys tak bídnému nepříteli bojiště ostavil, a nyní tím spíše pravdu slov mých připustíš. Ty musíš žíti nesmiřitelnému boji, jenž přinese vítězství nejen tobě, ale i všem, kteří v krásné zemi této podobně jakc ty a otec tvůj trpí a osvobození svého z pout tyranstva a temnoty očekávají! Já ti zjednám k boji tomuto prcstředkův, následuj mne a brzo se staneš vítězem!“

Postava neznámého cizince se vzpřímila, tvář jeho byla neobyčejným jakýmsi ohněm nadchnuta, podobalť se v okamžiku tomto prorokovi, jenž s mečem v rukou přicházel proroctví svoje provést.

Také Chvojka byl neznámou jakousi mocí puzen k tajemnému muži tomuto, jemuž nyní za zachránění života svého děkovati povinen byl, a jehož slova opět tak neobyčejnou důvěrou v sebe sama jej naplňovala. Ano, jen tento muž byl s to, aby jej opět na zvrácenou dráhu životní uvedl, aby vysvoboditelem jeho duševním se stal, jako osvoboditelem tělesním byl se již osvědčil.

Proto také s ráznou odhodlaností chopil se pravice cizincovy a zvolal:

„Jsem váš, pane, navždy váš tělem i duší, jež jste v hodině této obé od záhuby zachránil! Já zoufal již nad sebou i nad světem, slova vaše však novou důvěrou mou mysl naplnila! Poznovu se chopím zbraně již odhozené a bojovati chci, dokud

nepřítele svého nepotřu, dokud cíle svého nedosáhnu!“

A líce mladíkovy zarděly se ohněm vnitřním, jakýž by byl ještě před chvílí nikdo u zoufalého mladíka tohoto netušil. Nová síla. proudila teď žilami jeho a v okamžiku tomto podobal se mladému bohu, který půl světa v zápas vyzýval.

S vnitřním uspokojením pohlížel cizinec na mladíka a srdečně potřásl rukou jeho, aby spolek obou pro budoucnost utvrdil.

„Tak se mi líbíte, mladíku,“ pravil pevným hlasem; „jen nezlomnou odhodlaností a vytrvalou prací dosáhnete cíle svého, a seč mé síly jsou, chci vám k tomu nápomocen býti. Nejsouť mé prostředky tak slabé, aby slib můj nemohl dojíti dříve nebo později skutečného vyplnění svého. V krátké době prostředky tyto seznáte! A protož následujte mne, neboť přátelé moji, a tudíž i přátelé vaši budou nás jíž očekávati!“

S věže zámecké odbíjelo v té chvíli půl desáté.

„Nesmíme ani okamžik déle otáleti,“ doložil kvapně, když byl vzdor hučícímu větru a šumotu vln Vltavských temné dvě rány hodin zámeckých vyslechl. „Vidím tamto už po delší dobu u věže světlo se kmitati, kteréž mi znamením jest, že mne tam vůdce můj očekává!“

A po slovech těchto zahalil se opět ve plášť a dal se v pochod ku Staroměstské mostní věži, která v nevelké vzdálenosti co obrovské temné těleso do výše se zdvihala.

Chvojka kráčel vedle něho a ani jediným hledem více se neobrátiv k místu, kde před půl hodinou byl životu svému tak náhlý konec učiniti chtěl, zabral se v myšlenky, jaké nenadálým obratem tímto v duchu jeho vyvolány byly.

Po několika kročejích ocítili se oba mužové v temné klenbě mostní věže.

Uprostřed severní strany průjezdu stála tehdáž kamenná socha sv. Václava, která nyní před průčelím chrámu Knžovnickéhc umístěna jest, a v koutě, jejž podstavec sochy se stěnou věže tvořil, kmitalo se ono světlo, o kterém byl se na

mostě cizinec zmínil.

V témže okamžiku, kdy oba do věže vstoupili, oddělila si? od sochy postava nízkého mužíka, jenž v ruce malou pochodeň nesl, a čelila přímo k našemu cizincovi.

Pochodeň mužíkova ozářila oba chodce a tito mohli také rysy v obličeji starého muže tohoto rozeznati. Byl to stařec nejméně šedesáti let, vyschlého obličeje, v němž nepříliš mnoho vlídnosti se zračilo, a postavy tak skroucené, že suchounké a kostnaté tělo jeho, jež jen lehkým šatem oděno bylo, spíše jen jakémusi znamení otázky se podobalo.

Jakmile se k cizinci přiblížil, položil dva prsty levé ruky pod levé oko a ani slova nepromluviv pátravě naň pohlížel.

Cizinec rovněž nápodobil tento posuněk, jaký jsme už při vjezdu jeho do Bruské brány při něm byli pozorovali, načež teprve stařec ústa otevřel a přidušeným hlasem se tázal:

„Co vznáší se nad třemi korunovanými sloupy?“ „Svornost!“ odpověděl týmže spůsobem cizinec, kdežto Chvojka ze snění svého vyrušen s udivením tajemné této rozmluvě naslouchal.

Hned na to skřivený stařec tělo k hluboké úkloně ještě více skřivil a pokorným hlasem odvětil:

„Chrám jest věřícími naplněn a čeká mistra svého!“

„Rychle tedy ku předu!“ kázal cizinec a kynul, rukou starcovi, kterýž na to dva kroky v před učinil, aby oběma příchozím na další cestu svítil.

Cizinec jal se jej následovati a Chvojka v nejvyšším úžasu vedle něho dále se bral.

Nikdo již slova nepromluvil a všickni tři spíše stínům než živoucím tvorům se podobali.

S mostního plácku zahnul shrbený stařec ku mlýnům Staroměstským a pak oba muže dále do Poštovské ulice vedl, kde té doby neproniknutelná tma panovala.

IV. KAPLE SV. KŘÍŽE.

Uprostřed staré Poštovské ulice stojí na rohu do Konviktské ulice jedna z nejstarších památných staveb v Praze, která již nejednu bouři byla přestála a posud všem pohromám, jakým již mnohá podobná památka za oběť padla, šťastně byla ušla.

Jestiť to kaple sv. Kříže, která ovšem od doby nedávného obnovení svého poněkud moderním rouchem se byla přioděla, ale i vzdor opravě této přece na první pohled ráz velké a vzácné starožitnosti na sobě nese.

Pamatujeť se zajisté každý Pražan na budovu tuto, dokud v původním svém šedém rouchu zraky všech okolojdoucích vábila, aniž by ale tisící z chodcův byl tušil, jak velký poklad stavitelský v neúhledné kapli této se skrývá. Mohutný strom na západní straně její stojící zastiňoval rozložitými větvemi a hustým listím kapli, která v okolí tomto skutečně poetického pohledu poskytovala. Nyní ovšem musil strom tento, jedna z hlavních okras starožitné budovy, klesnouti a tím kapli sv. Kříže bývalý poetický nádech její dokoná odňat.

Ale i přes ztrátu tuto může býti každý Pražan hrd na starožitné staveníčko toto, neboť patří kaple sv. Kříže do skrovného počtu starých stavebních památek, které se z dob předkarolinských v Praze zachovaly. Mámeť v českém hlavním městě jen ještě dvě okrouhlé kaple, které se co do podoby a snad i stáří s kaplí sv. Kříže měřiti mohou, a sice na bývalém hřbitově Štěpánském kapli sv. Longina a na baštách Vyšehradských v levo od hlavní silnice kapli sv. Martina. Ale žádná z kaplí těchto nemá na střeše vížku, tak zvanou „lucernu“, jako kaple v Poštovské ulici, a pro tuto jedinou vlastnost stala se kaple sv. Kříže v celé Evropě pro-slulou, z té příčiny za unicum v celém světě se považuje. Jíž tato okolnost vysvětluje, proč na zachování kaple sv. Kříže před několika lety tak velký náklad veden byl, že 16000 zl. na zakoupení její se vynaložilo, ačkoli ještě r. 1789 Pražský měšťan Jan Budín,

jemuž sousední dům „u Budínských“ patřil, za celou kaplí i se zrušeným hřbitovem pouze 200 zl. byl složil.

Stojíť kaple sv. Kříže uprostřed nevelkého, před nedávném ještě nízkou zdí, nyní pak vkusnou mříží železnou obehnaného prostranství, kteréž druhdy za hřbitov sloužilo, jakož vůbec známo, že až do časů císaře Josefa II. obyvatelstvo Pražské své mrtvé na hřbitovy kolem farních chrámů a kaplí pochovávalo. Společné hřbitovy v Olšanech a v Košířích byly teprve za císaře Josefa II. zřízeny a pochováván mrtvých v městě zakázáno.

Kaple záleží z rotundy dosti rozsáhlé, k níž na straně východní přistaveno jest presbyterium, taktéž okrouhlé. Zevnějšek nemá mnoho okras, pouze na presbyterium vlekou se pod římsou polokruhy, které se obyčejně na stavbách románského slohu co okrasy nalézají. Nade vchodem nacházel se až do poslední opravy nápis, již skoro nečitelný, jenž svědčil, že kostel sv. Kříže byl r. 1673 obnoven nákladem usedlého v Praze Moravana Jana Jedličky a manželky jeho, kteří následujícího roku na to i hřbitov se zdí opraviti dali. Při téže příležitosti dal tentýž Jedlička i malby zvenčí kostela přemalovati, dva polosetřelé to obrazy, představující matku Boží s Ježíškem na rukou, jež ovšem ceny umělecké neměly. Za to tím více poutá pozornost naši nad kaplí rotundy se vypínající „lucerna“, která má čtyři prostranná okna, jichžto otvory dobře ještě zachovalými, z přičervenalého kamene pěkně vytesanými sloupky vždy na dví rozděleny jsou.

Dějiny památné budovy této jsou už dle povahy věci samé– jednoduché a pro nedostatečnost pramenů dosti neznámé, ačkoli jisto jest, že právě tato odloučenost nám kapli sv. Kříže dodnes zachovala.

Kdy a od koho byzantinská tato rotunda založena a vystavena byla, není známo; dle spůsobu stavby však pochází nejspíše z třináctého, bezpochyby však ještě z dvanáctého století, ač o ní první zmínka jest teprv roku 1379. Tehdáž byl

kostelík tento farním a později teprv stal se filiálkou chrámu Jilského. 2e pak místo, na němž stojí, i v dávných pohanských dobách důležitost mělo, o tom svědčí popelnice, které na malém hřbitově mezi křesťanskými hroby nalezeny byly. Okolní obyvatelstvo pak si vypravovalo o původu kaple rozličné pověsti, z nichž mnohá až i do pohanského věku staročeského se vztahovala. Pověst jedna dí, že bohatý kupec, který od Turkův jat byl, slíbil, že po svém vysvobození z otroctví kapli vystaví, a když se touha jeho vyplnila, dal prý chrámek tento ke cti sv. Kříže zbudovati. Dle druhé pověsti pak byl prý zakladatelem jejím polský hrabě, jiní opět jinak o původci jejím bájí, všecky pověsti ale v tom se shodují, že pod kaplí nalézá se sklepení s nesmírným pokladem.

K památné této budově, jejíž zevnějšek a osudy jsme tuto stručně byli vylíčili, vedl skroucený pídimužík oba naše pozdní chodce, kteří mlčky jej do tmavé ulice Poštovské provázeli.

Zde průvodce pochodeň, která jim dosud byla na cestu svítila, shasil a nyní v úplné tmě dále ku předu se ubírali.

Opatrnosti této ale věru nebylo potřeby, neboť celé okolí bylo jako vymřelé, a ani v Poštovské ulici, ani v sousedních uličkách nebylo lze živé duše spatřiti.

Za nedlouho ocítili se před kaplí, která na prostranství svém temně do výše se vypínala.

Před nízkými dvířkami ve zdi hřbitovní se průvodčí zastavil a třikrát hlas kulicha nápodobil, ale tak slabě, že neobyčejný tento zvuk již ve vzdálenosti několika kročejů úplně zanikl.

V témže okamžiku bylo z vnitřní prostory hřbitova týmže způsobem odpověděno. Podle všeho byli chodcové u kaple očekáváni.

Hned na to zavrzly dvířka a vchod na hřbitov byl otevřen.

„Račte za mnou vstoupiti," pravil polohlasně průvodčí k cizinci a vešel na zasněžený hřbitov, na němž tu a tam kříž nad nízkým rovem se černal.

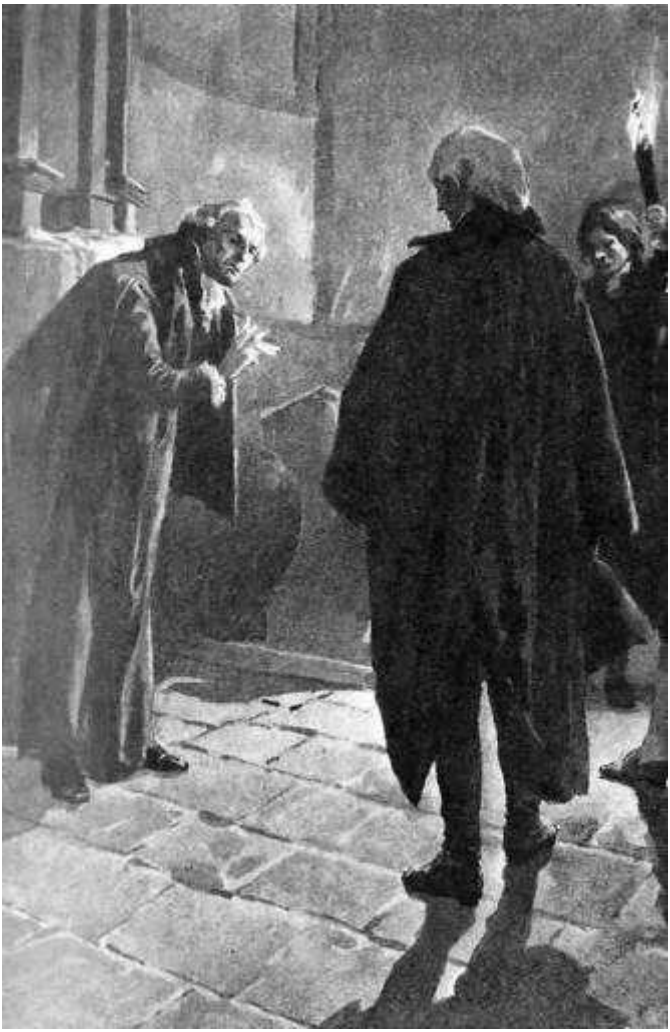

A učinil opět tajné znamení prstama…

Cizinec pojal nyní Chvojku, jenž s udivením na celé okolí a tajemné toto počínání pohlížel, za ruku a šeptal mu do ucha:

„Jste na prahu velkého tajemství, mladíku, kteréž vám bránu života otevře. Netřeste se před ničím, co v tajemném tomto místě vás překvapí a bude pak vítězství vaše!“

Chvojka jen stiskl ruku cizincovu na znamení souhlasu a mlčky vstoupil do vnitř hřbitova, jehož dvéře za ním opět zapadly.

Temná jakási postava ubírala se nyní kolem nich ku vchodu do kaple, jejíž dvéře zlehka otevřela. Němým posuňkem kynula příchozím, aby vstoupili.

I Když všickni byli dle vyzvání tohoto učinili, nalézali se v bohopusté tmě vnitřní prostory kaple, kde v okamžiku tomto nebylo lze ruku před očima zříti.

„Račte okamžik posečkati, pane náš,“ ozval se hlas průvodčího, „hned rozžhu zase pochodeň!“

A křísnuv zapálil, že vnitřek kaple náhle září pochodně slabě osvětlen byl.

Oba cizí příchozí zvědavě v prvním okamžiku kolem sebe se rozhlíželi a zejména Chvojka po nějaké společnosti pátral. Kaple však byla dokoná prázná, nic nepoukazovalo k tomu, že by kdo v neobyčejnou tuto dobu v ní meškal.

Proto ale přece Chvojku vnitřek svatyně této zajímal.

Viděl‘ se v prostorné klenbě se třemi okny, jejíž stěny obmítkovými malbami pokryty byly. V apsidě stál jednoduchý oltář s obrazem ukřižovaného Spasitele, na jižní straně pak druhý oltářík se soškou Panny Marie, která dle vzoru starobylé sošky Svatohorské zhotovena byla. Na evangelijní straně byl ve zdi starožitný výklenek k uchování nejsvětější svátosti, neboť onoho času ještě v kapli sv. Kříže služby Boží konány bývaly.

Ostatně byl vnitřek svatyně dosti chudý a neobsahoval nic pamětihodného, než několik votivních obrazů, které tu od zbožných osadníkův zavěšeny byly. Předměty na nich vylíčené

však nebylo lze pro nedostatečné osvětlení rozeznati a také byla v okamžiku tomto pozornost Chvojková jinam obrácena.

Cizinec byl totiž v rozprávce s mužem, jenž vchod na hřbitov a do kaple byl otevřel a kostelníkem při svatyni této býti se zdál.

Byla to vysoká, vyzáblá postava, pichlavých očí, které neustále po obou cizích příchozích pátraly, jakoby nejtajnější záhyb vnitřností jejich vyslíditi chtěly.

Pidimužík byl mu několik slov do ucha pošeptal a hned na to kostelník s větší úctou a jaksi bázlivě na cizince pohlížeti se jal. Byloť očividno, že mu soudruh velké jakési ponětí o příchozím tomto sdělil.

Pokorně přiblížil se kostelník k cizincovi a skromným hlasem pravil:

„Mistři jsou již shromážděni, velmocný pane, a hned po příchodu vašem mám vás v poradili lóži uvésti.“

A učinil opět tajné znamení prstoma, na něž mu cizinec týmže spůsobem odpověděl.

„Jste mistr, velmožný pane, dle znamení tohoto,“

pokračoval s novým úklonkem kostelník, „mám nařízeno ale dbáti na vyšší znamení!“

A jako maní pohlížel na pravou ruku cizincovu, již tento byl posud pod pláštěm ukrýval.

Na vyzvání toto mlčky vytáhl cizinec ruku zpod pláště a ukázal prsten s třemi démanty, jenž se mu na prstu skvěl.

Sotva kostelník tajemný tento symbol zvláštní jakési moci cizincovy spatřil, již také s výrazem nejhlubší pokory a úcty skřížil ruce své na prsou a až k zemi se uklonil.

Pidimužík, jenž taktéž byl prsten zahledl, příklad jeho následoval.

„Slunce vychází nad korunovanými sloupy!“ pravil polohlasně kostelník, nechtěje ani očí svých k cizinci pozdvihnouti, neboť tak jej byla důstojnost jeho překvapila. „Co lóže naše zřízena, nedostalo se jí ještě cti, jaká noci dnešní

ji očekává! I mistři příchod světla tak jasného neočekávají!“

„Nenech je tedy déle čekati a uveď mne do lóže!“ kázal cizinec.

Kostelník se uklonil a ukázal ještě na Chvojku, jenž právě obrazy nástěnní prohlížel, pravě: „A tento?“

„Ten následovati mne bude v lóži. Jeť nový to učeň řádu!“

„Pak musím mu oči zavázati, neboť tak pravidlo káže.“

„Já však nejsem vázán pravidlem a tétéž výhody uděluji svému chráněnci!“

Slova tato pronesena byla velitelským hlasem, že tím i pozornost Chvojky byla vzbuzena, jenž nyní zase ku společnosti se obrátil.

„Uschovej kápi svou,“ pokračoval dále cizinec ku kostelníkovi, jenž skutečně zpod svrchního roucha byl černou kápi vytáhl, jež dle úmyslu jeho na hlavu Chvoj-kovu určena byla.

Kostelník hluboce se uklonil na znamení neobme-zené poslušnosti a kynul soudruhovi svému, jenž pochodeň do kouta postaviv, bral se s kostelníkem k oltáři, před nímž nízké dřevěné pódium stálq. Po nějakém namáhání oba mužové pódium toto odšoupli.

Na prázné prostoře pod ním objevila se v kamenné podlaze velká čtverhranná deska, v níž ve dvou rozích železné kruhy zasazeny byly.

Vše se podobalo náhrobnímu kameni, jež v podlahách chrámových tak často vídáme. Zde však žádný znak ani jiné znamení nepoukazovaly k tomu, že; by pod kamennou deskou hrobka se nalézala.

Kostelník pokynul soudruhovi a oba rázem kruhův v kamenné desce se uchopili. Deska zdvihla ss na jedné straně do výše a na to oba mužové ji k oltáři otočili a tam opřeli.

Pod deskou objevil se tmavý otvor, jenž do podzemí vedl. Na jedné straně bylo pozorovati asi dva neb tři stupně, které k sestupování dolů sloužily. Pa-trno bylo, že tu podzemní schody

do tajných místností pod zemí svádějí.

A tajné věru bylo místo toto, neboť by byl zajisté nikdo netušil, jaký vstup do podzemí pod stupněm oltáře se otvírá. Společnost, které o zatajení schůzí jejích se jednalo, nemohla si skutečně bezpečnějšího vchodu přáti, než jaký v kapli sv. Kříže pod stupněm oltářním nalezla.

Chvojka udiven pohlížel na neočekávaný zjev tento, jakož vůbec události tohoto večera spíše co bludný sen než živá skutečnost se mu jevily.

Nezbylo mu však déle času k přemýšlení, neboť pídimužík s pochodní sestoupil do tajného otvoru a počal se po stupních zvolna dolů ubírati.

Zároveň svítil na cestu cizincovi, jenž hned za ním touže cestou se bral, když byl ještě dříve Chvojkoví zticha pravil:

„Jen za mnou, mladíku; v okamžení jsme na místě!“

A hned na to zmizel v temně osvětleném otvoru, načež i Chvojka, jenž nemohl se jakéhosi pocitu obavy zbaviti, za oběma předešlými po úzkých stupních sestupovati se jal.

Napočetl asi dvacet stupňů, které v přímém směru pod zemí se táhly, načež ocit.il se v nevelké klenuté komnatě, v jejíchž stěnách hluboké výklenky se nalézaly.

Kdokoli znal zřízení podzemních hrobů klášterních a chrámových, poznal ihned, že místnost tato bývala druhdy podzemní hrobkou chrámu sv. Kříže, kam vznešenější rodiny z farní osady pochovávány bývaly. Výklenky ve zdích pak sloužily za stanoviska rakvím, jež tu v řadách nad sebou stávaly.

Nyní však nebylo po tomto původním účelu klenuté hrobky ani památky více; ve výklencích stály na místě rakví sochy nejpodivnějších bohů pohanských; vedle sochy egyptské Isidy, jejíž hlava lotosem zdobena byla, cenily zuby své mnohohlavé netvory indické, fantastické to karikatury žhavé, výstřední fantasie. Jinde zase stály sochy katolických svatých, mezi nimiž zejména sv. Jan Křtitel hlavní úlohu hrál. A mezi tím

vším proplétaly se po stěnách mystické nápisy a symboly, znaky řádu zednářského pak při každém kroku v oči padaly. Jen v jednom výklenku bylo lze pozorovati malou rakev z černého mramoru, v níž kostlivec odpočíval, obklopený znaky smrti a zpráchnivělosti. Rakev tato byla taktéž symbolem řádu zednářského a vztahovala se k smrti báječného stavitele Adonhirama, jenž chrám Šalamounův byl stavěl a od tovaryšů svých při stavbě zabit byl, pak k zavraždění velmistra Templářův Jakuba Molaye; oba to mužové, kteří v řádu zednářském přede všemi jinými ctěni byli.

Chvojka užasl nesmírně, když v okolí tomto se ocitnul, o jehož jsoucnosti byl s ostatními Pražany ani tušení neměl. Na cizince však tajemné toto vyšňoření bývalé hrobky nezdálo se ni nejmenšího dojmu činiti.

Pevným krokem kráčel hrobkou k uzounkým dvířkám, jež mezi dvěma výklenky se nalézaly a na nichž ve zlatém kruhu hada znaky zednářské ze stříbra zhotovené se skvěly.

Na dvéře tyto zatloukl cizinec v krátkých odstavcích třikrát'po sobě a hned na to kdesi ve vzdálené chodbě jasný hlas zvonce zazněl.

Cizinec zdál se na toto znamení čekati, neboť s výrazem spokojenosti obrátil se pak ku Chvojkoví a pravil:

„Zde v této kobce prozatím sečkejte, až v plné Shromáždění mistrův vás povolám. Mužové tito," a při tom ukázal na kostelníka a pídimužíka, kteří v jisté vzdálenosti pokorně dalších rozkazův očekávali, „vás poučí o tom, co tyto symboly na zdích znamenají a jakého vyznamenání se vám uvedením v dnešní společnost dostává."

A pak potichu doložil udivenému mladíkovi:

„Jen zmužile hleďte všelikému nebezpečí a kouzlu vstříc a vítězství bude vaše!"

Na to podal mu ruku, což oba ostatní muže nesmí ným podivením naplnilo, a dvěma kroky zmizel v oněch dvířkách, na nichž znaky řádu zednářského se nalézaly.

Chvojka s průvodčím svým a kostelníkem v tajemné kobce osamotněl.

V. V LÓŽI ZEDNÁŘŮ V PRAŽSKÝCH.

Osmnácté století jest známo co doba protiv. Spatřujeme tu vedle nejstřízlivějšího rozumu nejživější vroucnost, vedle frívolnosti a lehkovážnosti nejusilovnější práci a namáhání v každém skoro oboru lidského vědění, vyžilou chtivost vedle mladistvě bující síly, která v odvážném objetí celý svět na srdce své tiskla, aby s ním pravou dceru onoho století, krásu, splodila.

Podobné protivy nalézáme sice v každém století, nejčetněji a zároveň nejpříkřeji objevují se ale ve věku osmnáctém. Jednoduchá toho příčina jest ta, že v tomto století po dlouhém ztrnutí a zakrnění opět lidská osobnost, lidské srdce se svými radostmi a strastmi, svými nadějemi a sny, svými bludy a poklesky k platnosti přichází a veškerý vřící obsah svůj v pravém chaosu zjevů nejpodivnějších uskutečniti se snaží.

Jedna z nejzajímavějších protiv tohoto způsobu jest obliba v tajných spolcích a mystériích. Ale i tato podivná snaha dá se snadno vysvětliti, neboť právě ona Prosaická střízlivost a všednost tehdejšího života to byly, které nejjasnější a nejčilejší hlavy jaksi k vlastnímu zotavení a poetickému oživen v romantické šero těchto tajných řádů a společností pudily.

Mimo to scházela osvětě 18. století veškerá praktická půda, na níž by se byla osvědčiti mohla. Nebyloť tu svobodného státu, nebyloťjtu veřejného života občanského, kde by svobodomyslnější náhledy o povinnostech občanů, tyto zásady všeobecné lásky a humanity v platnost vejíti mohly, jimiž právě nejbystřejší hlavy a nejstatečnější srdce oné doby překypovaly. Jestiť to dávná zkušenost, že v každém svobodném zřízení státním jakoby rázem přestanou všecky

tajné spolky politické, všecka spiknutí a podobná podnikání, jež světla denního a veřejnosti se štítí. V minulém století ale, kde knězovláda teprve z polovice zrušena byla, kde stát zakládal se jen na policejním zřízení, kde kasty a cechy všecko volnější hnutí utlumovaly, kde společnost tak škrobeně se pohybovala: byly tajné společnosti takřka pravou nutností a přirozeným následkem nezdravých poměrů.

Platilo-li toto vše o každém tehdejším státu evropském, platilo to tím více o tehdejších zemích rakouských a zejména o Cechách, kde už po půldruhého století, od bitvy Bělohorské, veškerý život veřejný a účastenství ve vyšších zájmech člověčenstva takřka na nejnižší stupeň byly klesly a vzdělávání národní ani za řeč nestálo.

A když pak na západě Evropy osvěta vždy více se zmáhati počínala a probouzející se vědomí lidské pouta středověká vždy účinlivěji sráželo, tu i v Cechách počaly první zjevy touhy po volnosti probleskovati. Působení tajných spolků, mezi nimiž zednáři přední místo zaujímali, počalo se i zde projevovati, a již za císaře

Karla VI., tedy v prvních desítiletích 18. století, nalézáme v Čechách stopy prvních společností zednářů, jež především hlavní město Prahu za vhodné zápasiště sobě obraly.

Za Marie Teresie, jejížto choť František I., vévoda Lotrinský, sám byl členem řádu zednářův, byli tajní spolkové tito rovněž trpěni a zejména po celoroční okupaci francouzské r. 1742 v celých Čechách hojné přívržence nacházeli. Když pak roku 1743 působením vévody Františka ve Vídni lóže zednářská „u tří děl“ založena byla, tu lóže po dědičných zemích rakouských jako houby po dešti se zmáhaly, ačkoli vláda Marie Teresie častěji přísně proti nim zakročovala.

Nová doba ale nastala zednářům, když císař Josef II. spoluvládcem vznešené matky své se stal a svobodnější duch státní zřízení rakouské prochvívati počal. Od té doby nebylo již proti lóžím násilně vystupováno a ač ještě zřejmému povolení

vládnímu těšiti se nemohly, přece aspoň zjevného pronásledování prosty byly.

Tu ale pokrokem času původní účele řádu zednářů v mnohém ohledu se změnily, a čím více řád nekalých osobností v se pojímal, tím nebezpečnější tendence sledovati počal. V lóžích zednářů nalézali vítané působiště všickni nespokojenci a milovníci převratův, kteří hlavně osobním svým záměrům hověli a tajných společností k sobeckým svým plánům zneužívali.

Nastalať tu doba Cagliostrův, Saint-Germainův, Schrópfrův a jiných dobrodruhův, kteří zneužíváním moci zednářův počali mravní bytost řádu jejich podkopávati a vyvolanou tím řevnivostí a záštím původ k zakládání nových tajných spolků zavdávali, jež přímo k převratům státním a společenským čelily.

2a takových poměrů počaly dosud bezstarostné vlády a zejména duchovenstvo, na něž od tajných spolků hlavní útok veden byl, přísněji nad zednáři bdíti, a brzo stal se pojem zednáře a revolucionáře neb bezbožníka totožným.

Tentýž poměr panoval i v Praze, a byl-li řád zed-nářský původně ze zásady tajným, musil nyní skutečně před stíhající mocí státní se ukrývati, zvláště když všecko zlé, cokoli ve státu neb v obci bylo se udalo, od nepřátel řádu na vrub jeho počítáno bylo.

Proto spatřujeme lóži „u tří korunovaných sloupů“, která v podzemí pod kaplí sv. Kříže tajné sídlo a shromáždiště svoje byla vyhledala, obklopenu tak tajnou sítí, že až dosud všemu pátrání policie a státní moci byla unikla. Náležela ť lóže tato k tak zvanému skotskému řádu zednářů, jenž vždy nejvýstřednější členy čítal a přímo destruktivní tendence sledoval.

Ostatní tři lóže Pražské patřily k mírné observanci, jež všecky politické a náboženské záměry ze svého působení vylučovaly.

Tolik vidělo se nám předeslati, abychom ráz lóže „u tří korunovaných sloupů“ charakterísovali a směr působení jejího označili, než k dalšímu běhu vypravování našeho se navrátíme.

Vůdcové lóže této dovedli sobě získati kostelníka při kapli sv. Kříže, jenž vzdor povolání svému horlivým zednářem se stal a k tajným schůzím podzemní chodby pod kaplí otevřel. Chodby tyto byly velmi rozsáhlé, neboť táhly se na jih až pod chrám sv. Štěpána menšího, jenž stával na Štěpánském náměstí na začátku Poštovské ulice, kde nyní budova policejního ředitelství se vypíná.

Před časy sloužívaly podzemní místnosti tyto vesměs k hrobkám a byly zpočátku kostmi a spráchnivělými rakvemi přeplněny, neboť sem po několik století mrtví z okolní osady pochováváni bývali; nyní ale byly chodby z větší části vyprázněny a dosti vlídně upraveny, tak že nic na bývalé určení jejich nepřipomínalo. Naopak na četných místech bylo lze pozorovati podobné sochy, symboly a nápisy, jaké jsme už v klenuté kobce byli seznali.

Do jedné z těchto chodeb vešel náš tajemný cizinec, když nízké dvířka z kobky byly opět za ním zapadly a hluboké ticho kol něho se rozkládalo, jež jen vlastními kročeji jeho rušeno bylo.

Chodba byla temně osvětlena a vedla v přímém směru na jih.

Kvapným krokem ubíral se cizinec na druhý konec chodby, kde železná mříž dalším krokům jeho vstříc se stavěla.

Cizinec se zastavil a spatřil za mříží postavu muže, v černý oblek oděného, jenž měl na přední části těla svého trojhrannou modrou zástěru zednickou, jakéž každý člen řádu zednářského ve shromáždění lóže užíval.

V pravici držel strážce mříže břitký meč, hlava jeho pak byla temnou kápí zahalena, v níž jen dvé otvorův pro oči se nalézalo.

Místo odpovědi vztáhl cizinec pravici…

„Kde přichází v říši světla?“ zaznělo temným hlasem zpod kápě, když cizinec před mříží se zastavil.

„Syn světla ze západu!“ odvětil tento pevným hlasem.

„Kolikeré jsou paprsky jeho?“ tázal se strážce.

Místo odpovědi vztáhl cizinec pravici a v záři pochodně, na druhé straně za mříži ve zdi zaražené, zaleskl se prsten na prstu jeho, takže tři brilianty v plném lesku se zableskly.

Tajemný tento prsten způsobil i na zahaleného strážce velký účinek, neboť jakmile byl tři brilianty v prstenu cizincovu spatřil, ihned hluboce se uklonil a nahý meč svůj sklonil.

Zároveň se otevřela mříž a cizinec mohl bez překážky do druhé chodby vstoupiti.

Strážce opustil nyní stanovisko svcje a v pokorné úctě ubíral se před cizincem dále, načež po několika kročejích před novými dveřmi se zastavil.

I na těchto dveřích skvěly se znaky řádu zednář-ského, jen že zde nad kruhem hada ještě kovové obrazy slunce a měsíce se nalézaly. Nošení obrazů těchto jen mistrům řádu příslušelo, a bylo tudíž zjevno, že za dveřmi těmito shromáždiště mistrův a vůbec představených řádu se nalézá.

Strážce učinil rukovětí svého meče tři rány na dvéře a hned na to se tytéž otevřely a cizinec viděl se na prahu skvěle osvětleného velkého sálu – velké to lóže „u tří korunovaných sloupů“.

Se vztyčenou postavou a hrdým vzezřením vstoupil do sálu, kde četná společnost shromážděna se nalézala.

Sál tento měl nízké klenutí, které do špičky se končilo. Hřbety jednotlivých svazů vybíhaly ve velkou gothickou růži uprostřed klenutí, s níž mohutná lampa visela. Po stěnách pak taktéž několik víceramenných svícnů zavěšeno bylo, jejichž svíce denní světlo po sále rozšiřovaly.

Poněvadž pak k dnešnímu shromáždění tomuto jen vyšší stupňové řádu, tak zvaní skotští mistři a rytíři řádu připuštěni

byli, byl také sál k vůli tomu dle předepsaného rituálu ozdoben.

Stěny byly. totiž pokryty modrými čalouny, kdežto oltář a trůn velmistra potaženy byly hedbávnou látkou barvy bílé, na níž znaky řádové vyšity se nalézaly.

Na oltáři ležela bible, kružidlo a krokvice zednická, dále tam bylo lze spatřiti břitký meč, hořící kahanec a stříbrný zvonek. Nad předměty těmito vznášelo se sedm svící ve vysokých svícnech, z nichž tři na severní a čtyři na jižní straně stály.

Před oltářem ležel na kamenné podlaze červený koberec, v řeči řádové „Tapis“ zvaný, jenž taktéž rozličnými znaky zednářův pokryt byl. Uprostřed bylo lze spatřiti tři sloupy, na jejichž hlavicích koruny se vznášely, znak to této lóže Pražské, dále znaky zednické, rozličné hvězdy a jiné tajemné symboly. Uprostřed koberce pak stál ohromný svícen o třech nohách, na němž tlustá vosková svíce červené barvy hořela.

V pozadí síně stál neobyčejný jakýsi přístroj dřevěný, jejž nejlépe bylo lze porovnati s jeřábem, jehož zedníci při stavbách svých užívají.

Po obou stranách trůnu a oltáře táhlo se asi dvanáct sedadel, v polokruhu rozestavených, na nichž mistři a rytíři řádu mlčky co sochy seděli.

U dveří pak stáli dva z nejmladších mistrův, kteří s meči v rukou úřad strážcův vykonávali a rovněž nepohnutě na svých stanoviskách setrvávali.

Všickni členové tajemného shromáždění tohoto měli obličeje černými kápěmi zahalené, před sebou pak měli zástěry zednické, modrými tkanicemi kol těla obvázané.

Na tkanicích téže barvy visely jim na prsou odznaky řádu, jež byly u všech členů téže velikosti a téhož tvaru, jen velmistr na trůně sedící měl nad znaky těmito ještě stříbrné slunce a náměstek jeho stříbrný měsíc, jakožto znamení vysoké důstojnosti v řádu.

Jediným pohledem jiskrných očí svých přelétl cizinec při

vstoupení svém celé shromáždění a pak před červeným kobercem se zastavil.

Zraky všech přítomných zdály se býti upřeny na příchozího, jenž nyní ruce na prsou skříživ před velmistrem na trůnu se uklonil a dva prsty pravice své proti němu vztáhnul.

Posud panovalo nejhlubší ticho v sále, ani dýchání přítomných nebylo lze slyšeti.

Nyní povstal velmistr s trůnu a rovněž dva prsty křížem na prsty cizincovy položil. Ten zvláštním spů-sobem stiskl prsty velmistrovy a nyní velmistr sám hluboko před cizincem se uklonil.

Hned na to se obrátil k trůnu a třikrát kladivem na meč na oltáři ležící udeřil. Ticho, možná-li ještě hlubší, ještě posvátnější v síni nastalo.

„Vše v pořádku, bratří mistři!“ zvolal velmistr hlasem vysokým.

Všickni shromáždění povstavše sklonili meče k zemi a levici na prsa položili, při čemž ze všech úst řádové heslo: „Libertas“ zaznělo.

Když opět utišení nastalo, kynul velmistr náměstkovi svému, jenž s křesla svého povstal a k cizincovi se obrátil,

„Trojí cti hodný bratře,“ tázal se velebným hlasem, „náležíte k velmistrům vysoké lóže skotské?“

„Tak jest, ctihodný bratře,“, odpovídal rovněž povzneseným hlasem cizinec, „vysoká lóže skotská mne sena vysílá.“

Nyní velmistr opět k náměstkovi svému se obrátil s otázkou:

„Jaká jest povinnost vaše, ctihodný mistře, v lóži této?“

„Pečovati o to, aby lóže bratřími strážci chráněna byla,“ zněla odpověď.

Po těchto slovech obrátil se 'jeden ze strážcův ke dveřím a všecky zámky a závory na nich prohlížel.

„Ctihodný mistře přednosto,“ odpovídal s úklonkem,

„dobře jsou zavřeny.“

Velmistr kynul na levou stranu, kde přední z členův do prostřed sálu pokročil a s úctou před trůnem se uklonil.

„Jak daleko čas pokročil?“ tázal se jej velmistr.

„Slunce již dávno zapadlo.“

„Nastal čas spravedlivých – zahajuji tedy lóži tuto ve jménu velmistra, ve jménu celého řádu číslem posvátným!“

A opět tři rány kladivem na meč učinil, načež vysokým hlasem zvolal:

„Lóže jest zahájena!“

Veškeří mistři opět na křesla usedli, meče pak vztyčené drželi.

Velmistr zaujal místo na trůně a oba strážcové po stranách jeho se postavili. Místo mečů měii teď ale v rukou krátké hůlky, z nichž tři zelené stužky vlály.

Nyní cizinec, jenž dosud mlčky uprostřed sálu byl stál, tři kroky ku předu učinil a vytáhl zpod pláště svého velký list pergamenový, třemi pečetěmi opatřený.

S úklonkem podal jej velmistrovi.

Ten nejdříve prohledl pečeti a pak se všemi známkami nejhlubší úcty před cizincem se poklonil.

Otevřel list a když byl stručný obsah jeho přeletí, pravil pokorným hlasem:

„Nejsem hoden, abych déle zastával úřad velmistra lóže této, neboť vyšší než já meška ve středu našem. Račiž, trojí cti hodný pane náš, vstoupiti na světlý trůn a meče i kladiva na znamení vlády své se ujmouti.“

S hrdým sebevědomím a za pochvalného souhlasu všech shromážděných vstoupil cizinec na uprázněný trůn.

Jakmile všeobecné pohnuli opět se utišilo, chopil se kladiva a rovněž třikrát jakožto nový velmistr na meč udeřil.

Hluboké ticho nastalo.

Pak rozhlédl se po shromáždění a velitelským hlasem počal:

„Vím, že mnozí ze světlých bratří mistrův se táží, jakým právem stojím na posvátném místě tomto? Prosím tudíž bratra velmistra, aby podanou mu listinu přečetl a skoumal, by pravda stala se zjevnou!“

Vyzvaný velmistr poznovu se poklonil a rozvinul list pergamenový.

Vysokým hlasem pak četl:

„My převor a podpřevcr svaté stolice Jerusalemské uzavřeli jsme vyslatí k Vám, věrní bratří mistři lóže „u tří korunovaných sloupů“, věrného a milovaného syna svaté víry, Templáře a milého bratra našeho Ar-senía z vítězného orla, velmistra a vůdce desíti tisícův spojencův v provinciích německé, dánské, švédské a ruské, jenž má vznešenou úlohu, aby pravou z nás vycházející víru rozšiřoval a zaváděl, lidstvo pak ze tmy otroctví na světlo svobody vyvedl. Všemohoucí Bůh dopřejž mu síly k dokonání díla tohoto, od něhož blaho veškerého lidstva závisí. – Dáno na hrobě našeho Pána a Spasitele

Ježíše Krista, za jehož strážce nás Pán byl ustanovil. Eques a penna rubra, nejvyšší velmistr Templářův.“

Dojem, jakýž tento v latinském jazyku sepsaný list na shromáždění učinil, byl nesmírný. Všem imponoval temný, mystický obsah listu, ještě více ale okolnost, že vycházel od nejvyššího přednostenstva řádu, které od Templářův původ svůj odvozujíc, všecky přípisy své ve jménu onoho rytířského řádu a od hrobu Ježíšova v Jerusalemě datovalo.

Nejvyšší lóže posud nikdy ještě nebyla vešla v přímé spojení s lóží Pražskou, jakož vůbec hlavní tento orgán řádu proti všem ostatním členům v nejhlubší temno a tajemství se zahaloval.

A nyní se stala neočekávaná událost, že nejvyšší velmistři sami na lóži Pražskou se obrátili a již tím vysokou důvěrou před jinými ji poctili.

Proto bylo překvapení veliké z listu tohoto, a celé

shromáždění za souhlasného projevování pochvaly hluboce před vyslancem nejvyšší lóže se uklánělo.

„Především žádám bratra velmistra," ujal se nyní zase slova cizinec, jejž jsme v listě bratrem Arseniem byli nazývati slyšeli, „aby pečeti listu skoumal."

„Vše jest v pořádku!" zněla odpověď velmistrova.

„Táži se tedy na základě moci, od nejvyšší lóže mi udělené, zdali bratří mistři mne za světlého velmistra svého uznávají?"

Vše se poznovu uklonilo a špice mečů k zemi sehnulo. Byloť to znamení nejhlubší poslušnosti a oddanosti v řádu.

S vítězným pohledem přeletí nový velmistr Arsemus shromáždění, na něž patrně byl nejlepší dojem učinil.

Vysoká bohatýrská postava, jež se objevila, když plášť byl se sebe svrhl, výrazný obličej jeho, jistota a vznešenost chování, uchvacující zvuk řeči a konečně nimbus tajemství – vše to působilo k tomu, že veškeří členové tajnou silou vzájemnou k němu puzena se cítili.

„Nastal čas," pokračoval Arsenius po krátké přestávce dále, „kde klesne rouška pro všecky nezasvěcené. Za tím účelem jsem přišel k vám, abych vám vůli a záměry nejvyšších velmistrův sdělil. Nastává doba, kdy i této zemi slunce svobody a osvěty vzejde, a my východ paprsků jeho přispíšíme. Nebojte se bouří a blesku, přinesouť nám hojné žně a nakrmí lačné žence. Zničte tyrany a tyranstvo, rozežeňte chmury otroctví, zrádce skolte dýkou, na hřbitově však pějte žalozpěvy nad hroby bratří svých, jež sami jste byli soudili. Počíná svítati na západě, paprsky nového slunce musí i této zemi vzejíti, která už příliš dlouho úpí v okovech tmy a nevolnosti, ač odtud druhdy byla pochodeň světla národům vzešla!"

V podobném tónu mluvil velmistr ještě delší dobu ku shromážděným, kteří temným větám jeho s neobyčejnou zbožností naslouchali.

Čím temněji a mystičtěji ale propovědí tyto zněly, tím

mocnější účinek na zednáře způsobovaly, tím více krásochuti blouznivých zednářův Pražských vyhovovaly. Arsenius osvědčil se býti velkým znatelem lidí a věděl už napřed, jakým způsobem nejvhodněji na členy lóže působiti dovede. Dokazujeť zkušenost, že není žádného poblouzení ducha lidského, kteréž by nenalezlo svých přívržencův a věřících, pakliže se jen kouzlem tajemství a dívotvornosti odívati dovede. Jen velmistr bývalý tázal se podrobněji po nové úloze, jakáž lóži příchodem nového velmistra nastává.

„Hned vám úlohu tuto objasním," odpověděl velmistr Arsenius hrdě. „V zemi této až dosud řád náš velkému účelu svému nevyhovoval. Nemohu vám bolestnou tuto pravdu zatajiti. Chrám Šalamounův daleko ještě není dokončen, svatá stavba posud není ve všech částech provedena. Protivníci a nepřátelé řádu mají zde posud nejvolnější pole k temné činnosti své, a vynucené zrušení řádu jesuitského je teprv první krok na dráze oprav a osvěty, jakou císař Josef II. co spolu-vládce císařovny Marie Teresie nastupovati se zdá. Císař však jest posud bezmocný, vliv kněží na dvůr císařovny ale všemohoucí. Vlivem tímto národové v říši této v temnu středověkém a jařmu feudálním dosud se udržují, a proto musí vliv tento zlomen býti, proto musí svobodomyslné a novověké zásady císaře Josefa II. k panování přijíti!"

„Jedná se tedy přímo o účele politické?" tázal se velmistr.

„Tak jest, bratře velmistře; zde musí býti zcela nový základ položen, zde musíme spojenými silami na úplném podvrácení starého řádu pracovati, zde musíme přímo na nepřátele zásad našich se vrhnouti, aby nestrhli vždy v noci to, co jsme za dne namáhavě byli zbudovali! Jesuité jsou sice zrušeni, ale jesuitství posud vládne, a proto musíme my o jeho vyplenění z kořene se zasaditi. Jesuitství toto to jest, kteréž základ náš podrývá, je musíme především zničiti, chceme-li i v této straně Evropy dílo svoje dokonati! Za tím účelem přicházím, abych vás vyzval, byste se kol praporu nejvyššího architekta seřadili.

Tisíce bojovníkův posvěcených jsem již získal v Německu, Švédsku, Dánsku a Rusku, počet jejich vzroste brzo na legiony, a za krátko žádná moc na světě jim neodolá!“

Nová tato sdělení neminula se účinkem na členy lóže.

Všickni s úctou pohlíželi na muže, jenž co reformátor se ohlašoval a velké dílo řádu i v Čechách započít přicházel.

Se všech stran byl řečníkovi souhlas projevován.

„Mohl bych slova svá,“ pokračoval týž dále, „opod-statniti zázraky a divy. Pravda jich však nepotřebuje. Snadnoť by mi bylo, vás zasvětiti v tajemství nejhlubší, leč co to vše jest proti moci a důstojnosti, jakouž vás nyní nadám! Učiním z vás pány a mocnáře tohoto světa, uposlechnete-li bezvýminečně návrhy moje!“

„To chceme! To učiníme, velmistře světlý!“ zvolali jednohlasně shromáždění zednářové.

„Nuž, spojte se se mnou k boji proti temnosti, v němž při ohromných prostředcích svých zvítěziti musíme! Dle moci své od nejvyšších velmistrův skotské lóže mi udělené posvěcuji vás na rytíře a bojovníky Prozřetelnosti, která rozežene chmury středověké, jež dosud olověnou tíží dusí národy zemí těchto. Jsem nadán apoštolskou mocí, kterouž vznesl Spasitel na učenníky, od nichž ji nástupcové jejich vkládáním rukou zdědili. Poklekněte a přijměte svaté požehnání mé!“

Celé shromáždění vrhlo se po slovech těchto na kolena a velmistr Arsenius povznesené ruce vztáhl nad skloněné hlavy mistrův, požehnání jim uděluje.

Když pak na pokynutí velmistra opět vše povstalo, pokračoval Arsenius dále:

„Posud jste pracovali pouze ve vyšších třídách společnosti a ač tu velkých výsledkův dobyto, přece hlavní část národa zůstávala v temnotách svých pohřížena, nemajíc ani tušení o vznešeném povolání člověčenstva, které jen ve svobodném zřízení státním a občanském ku svému odvěčnému cíli dospívati může. Na tyto ujařmené vrstvy musíme nyní

působnost svou rozšířiti, národ sám musí nám nepřemožitelnou silou pomáhati při svrhnutí okovů, v něž dosud spjat jest, a velkou tuto práci přicházím já s pomocí vaší v Čechách provést. Půda jest zde výborně připravena, a na cestě své po zemi této do Prahy jsem se přesvědčil, kterak jen povzbuzení lidu ubohému jest potřeba, aby jho své nevolnické svrhl a dosavadní trýznitele své na všecky strany rozprášil.“

„To pravda jest, trojí ctí hodný velmistře,“ při-svědčoval dřívější velmistr; „v lidu českém panuje už nejvyšší rozhořčení nad bídnými poměry nynějšími. Ne-úroda posledních let, bezměrné utiskování poddaného lidu se strany vrchností, převrácené prostředky vládní – vše to vyvolalo 'v každém přesvědčení, že brzký obrat nastati musí, nemá-li v hrozný chaos upadnouti, z něhož jen nepřátelé světla kořistiti chtějí. Ale přece přiznávám se, že lóže naše byla posud mimo vše spojení s lidem tímto a teprve teď nových instrukcí v tom ohledu očekáváme.“

„Právě toto spojení s lidem přicházím zorganisovat, jaké na západě už tak velkých výsledků se domohlo,“ odpovídal Arsenius pevným hlasem; „především selský lid musí pro idey naše získán býti, neboť ten nejdříve v prostomyslnosti své dovede udeřiti na dosavadní okovy své, pakliže mu bezpečnými vůdci budeme a síly jeho v pravém směru užívati dovedeme. Ve velké lóži skotské jsou dopodrobna známy veškeré poměry zdejší, a mně, jenž také rodákem země české se mohu zváti, byla od nejvyšších velmistrův svěřena úloha, abych lid český probudil.“

Překvapení jevilo se v zracích všech mistrů na prohlášení cizincovo, že též on rodem svým zemi české přináleží.

Mistři pak špičkami mečů svých se dotkli meče velmistrova.

„Ano, pocházím z rodu českého,“ zvolal povýšeným hlasem velmistr Arsenius, „i mé předky země tato hostila, neboť jsem potomek hraběte Františka Antonína Šporka, o němž vám známo, kterak před čtyřiceti roky řád jesuitův syna jeho falešným testamentem o všecka panství a celé dědictví byl připravil, tak že syn tento v cizině útulek musil hledati. Vyhnanec tento, dědictví svého zrádně zbavený, byl otec můj, vedle řádového jména Arsenia jest hrabě Ferdinand Špork světské jméno mé, jež bohdá brzo postrachem jesuitství se stane!“

Všickni mistři se uklonili před velmistrem, jenž nyní jim pravé jméno i stav svůj byl sdělil a tím úctu i vážnost celého shromáždění k osobě své,' možná-li ještě více, zvýšil a utvrdil.

„Neobmezenou poslušnost přísahají tobě mistři lóže této, trojí cti hodný velmistře,“ pravil dřívější velmistr, „kaž a všem rozkazům tvým se podrobíme!“

„Přísaháme!“ ozvalo se jednohlasně z úst všech přítomných.

Velmistr Arsenius, čili hrabě Špork, jak jej teď nazývati budeme, chopil se meče na oltáři ležícího a napnul jej do polokruhu.

Mistři pak špičkami mečů svých se dotkli meče velmistrova a poznovu přísahu neobmezené oddanosti a poslušnosti opakovali.

„Takž přijal jsem přísahu vaši,“ mluvil slavným hlasem hrabě Špork dále, „a konání úlohy vaší v okamžiku tomto počíná. Věztež, že v celé severní části království tohoto působí již tajní jednatelé moji a že celý plán velkolepého podniknutí našeho do nejmenších podrobností sestaven jest. Ve sterých obcích čeká se jen na příchod můj a za krátko lid venkovský jako probuzený lev povstane, aby trýznitele své zničil a dle návodu našeho základ k novému zřízení státnímu položil. Proto dal jsem tajnou cestou svolati vás v shromáždění dnešní, abych vás s hlavními rysy plánu našeho seznámil, jehož podrobnosti

ještě seznáte. Ku provádění jeho jest mí potřeba charakterův odhodlaných, žádného prostředku se neštíticích, jež ve vás všech nalézti doufám co v pilířích lóže této, jíž tak světlá úloha nastává. Však í mimo kruh váš musím vyhledávati mužův, již veškerou sílu svoji podniknutí tomuto věnují a vykonavately plánu mého se stanou. Prozřetelnost pak svedla mne noci této s mladým mužem, v němž okamžitě jsem poznal veškeré vlastnosti tyto a jenž zajisté předním činitelem ve velkém hnutí lidu českého se stane. Mladík tento budiž zasvěcen v tajemství naše, staniž se členem lóže této, která jej za nedlouho, tak praví mi duch můj, jednou z předních ozdob a sloupův zváti bude!“

„Staniž se zcela dle vůle tvé, jasný velmistře,“ podotýkal dřívější velmistr; „však není-li chráněnec tento tvůj dosud členem řádu, pak připomínám jen, že dnes jsou pouze mistři lóže této shromážděni, jak tajný rozkaz tvůj byl kázal.“

„Právě proto jej chci dnes v lóži uvésti, neboť mocí svého úřadu káži, aby chráněnec můj ihned mistrem lóže se stal!“

Jakési pohnutí v shromáždění nastalo, které ale hned opět se utišilo.

„„Pak musí dle stanov trojí zkoušce mistrovské se podrobiti,“ ozval se opět velmistr.

„To také učiní a přesvědčen jsem, že statečným se v nich objeví!“

„Nemá posud tušení c tajemství našem?“ tázal se velmistr, dále.

Přes čelo hraběte Šporka přeletěl mráček, neboť otázka tato skutečně nedůvěru v sobě obsahovala.

Oči některých mistrův se také ihned káravě na velmistra upřely.

„Odpouštím ti, bratře velmistře, nedůvěru tuto; však věz, že mladík ten co novorozeňátko nevědom a cist v shromáždění toto vstoupí!“

Velmistr sklopil zraky své a pak změněným hlasem se tázal: –

„Jaké jest světské jméno a povolání jeho?“

„Pokud se mi projevil, jest studujícím vysokých škol Pražských, jménem Jan Chvojka, a syn rychtáře z Hradiště, na němž, jak známo vám, předkové moji, hrabata Šporkové druhdy vládli.“

„Má někdo z bratří mistrův čeho namítati proti přijetí nového mistra tohoto?“ tázal se velmistr a přeletěl zraky svými celé shromáždění.

An nikdo neodpovídal, obrátil se velmistr k jednomu ze strážcův a pravil:

„Nechť vše se připraví k trojí zkoušce mistrcvské!“

Strážce vyšel ze sálu.

Pak se obrátil velmistr k druhému strážci a kázal mu čekajícího přivésti.

Hrabě Špork usedl na trůn a ostatní mistři na svá křesla zasedli. Posvátné ticho v celé síni nastalo.

VI. TROJÍ ZKOUŠKA MISTROVSKÁ.

Po krátké době navrátil se první strážce se zprávou, že vše jest v pořádku.

Hned na to vešel druhý, jenž přinášel krátké kor-disko Chvojkovo, jaké tehdáž studující vysokých škol nosívali, a něco peněz, jež mladík byl u sebe měl.

Obé musilo býti odevzdáno na znamení poslušncsti a neobmezené oddanosti.

Pak teprva udělil velmistr Arsenius, jenž tu přísně na obřady řádové vázán byl, povolení, aby směl čekatel v shromáždění uveden býti.

V několika okamženích ozvalo se osm ran na dvéře uzavřené.

„Kdo to?“ tázal se velmistr strunu, a dřívější velmistr za

Chvojku odpovídal:

„Muž, jenž pravdu a svobodu hledá.“

„Odkud přichází?“ pokračoval hrabě Špork dále.

„Ze sboru vyvolených.“

„Proč přeje si býti mistrem řádovým?“

„Aby vyšších stupňů dosáhl a pravdě se přiblížil.“

„Přivolujete, světlí bratří, aby ctihodný bratr onen v jasnou lóži tuto uveden byl?“

Všickni projevili souhlas svůj a hned na to Chvojka v otevřených dveřích lóže se objevil.

Na očích jeho nalézala se páska, a protc jeden ze zednářů za vůdce mu sloužil. Mimo to bylo na krku jeho spatřiti provaz, jenž ve smyčku zatočen byl.

Vůdce jej uvedl do prostřed síně a tam samotného jej ostavil.

Veškeré shromáždění s patrnou zálibou na zmužilou postavu mladíkovu pohlíželo, a Chvojka, jenž nepochybně od kostelníka a soudruha jeho byl se dověděl, v jaké společnosti se ocitne, pevným a odhodlaným držením těla i chováním svým na jevo dáti se snažil, kterak jest hoden společnosti této.

Po nějaké chvíli mlčení ozval se hrabě Špork s trůnu:

„Ten, jenž v nový život tě dnes uvedl, podá ti pro-středkův, abys se na nepříteli svém mstíti mohl. Hodláš pomoci této přijmouti?“

„Své žití i svou sílu veškerou chci za to obětovati!“ zvolal pevným hlasem Chvojka, když byl hlas neznámého cizince s mostu poznal.

„Chceš za vše příkoří se pomstiti, jež tobě i otci-tvému posud snášeti bylo?“

„To jediná touha má!“

„Chceš přispěti ku zničení jha, jež rodáky tvoje v otroky mění?“

„Vší silou svojí chci k tomu působiti!“

„Řád zednářův tuto sílu tvou ztisíceronásobí; chceš mu

veškeré snažení svoje věnovati?“

„Bez výminky se ustanovením jeho podrobuji!“ Na to velmistr k shromáždění se obrátil tázaje se: „Dostačuje vám tato důvěra v řád náš?“ „Dostačuje!“ ozvalo se jednohlasně ze všech úst. „Nuž, nechť nový bratr přísahá!“ Dva z mistrův přikročili a skřížili meče svoje na prsou Chvojkových.

Dřívější velmistr pak vzal biblí s oltáře a postaviv se před mladíka, kázal mu, aby obě ruce svoje na posvátnou knihu položil.

Když tak se stalo, povstal hrabě Špork na trůnu a všickni přítomní jeho příklad následovali. Při skládání slavné přísahy musilo v lóží vždy vše povstati.

Na to velmistr biblí držící, následující přísežní formuli předříkával, kterouž po něm Chvojka pevným hlasem opakoval:

„Zavazuji se před velkým architektem tohoto světa, před velmistrem této lóže, před mistry, bratřími a všemi hodnosty, že dle všemožných sil svých chci šířiti vědy zednářův, hájiti zákonů řádu, podporovati dělníky v práci a nové členy v umění vzdělávati; rovněž že chci na všech stranách schopné dělníky a stavivo k stavbě chrámu zjednávati, aniž bych se ohněm neb plamenem, aniž jakým protivenstvím nebo pronásledováním, jež by mne neb bratry mé stíhalo, zdržeti neb odstrašiti dal, nébrž že chci čistotu, vzrůst a čest řádů povždy hájiti a pro to bojovati, kdykoli a kdekoli toho potřeba bude, tak jakž povinností skotského mistra jest. Pakliže se ale proti tomu prohřeším, tož chci všecky tresty a následky toho snášeti, ku kterým v případu takovém co skotský mistr sebe sama odsuzuji, a to vše, aniž bych se nejmenšího milosrdenství nadíti mohl. K tomu mi Bůh, nejvyšší architekt světa, pomáhej!“

Když byla tato přísaha učiněna, kynul velmistr jednomu ze strážcův a ten Chvojku za ruku pojav, třikrát kolem červeného koberce jej vedl a pak před oltář jej postavil.

Zde sňal velmistr Chvojkoví pásku s očí a co nového člena

jej shromáždění představil.

Chvojka náhlým světlem oslněn jsa, nemohl v prvním okamžiku nikoho rozeznati a teprve znenáhla k vědomí Přicházel, kde se nachází.

Nadlidským namožením duševních sil svých potlačil ale v sobě všeliké pohnutí, neboť spatřil na sobě jiskrné zraky vysvoboditele svého s mostu spočívati, které ku statečnosti a odhodlanosti jej vyzývati se zdály.

Se vzpřímenou postavou a pevným výrazem ve tváři stál před oltářem, jakoby mu celé okolí i všecky tajemné obřady tyto již čímsi známým byly.

Pochvalný pohled z oka hraběte Šporka byl mu odměnou za statečné chování toto.

„Ctihodný bratře!“ oslovil jej velmistr opět, „očekávám, že jste dříve, než jste do této síně vstoupil, svědomí i chování své dobře uvážil. Táži se vás ještě jednou, můžete-li se dostatečně v sebe spolehnouti, cítíte-li dosti sily v sobě, abyste snésti mohl světlo, jakéž se vám zde zjevuje? Tažte se sama sebe, bratře můj, než k tomu povolán budete, abyste se před soudnou stolicí naší zodpovídal. Jeť srdečným přáním mým a bratří mých, abyste sama sebe neklamal.“

„Zkoušel jsem se dostatečně,“ odvětil Chvojka, jenž z pohledu hraběte Šporka neobyčejné odvahy čerpal; „hodlám i před skotskými mistry obstáti!“

„Budiž, bratře můj; ihned se c tom přesvědčíme!“

Vzal Chvojku za ruku a postavil jej pod onen jeřáb v jednom koutě sálu, jejž mladík dosud nebyl pozoroval, a mžiknutím přehodil konec smyčky, jež na krku Chvoj-kovu spočívala, přes hořejší část jeřábu, kterýžto nástroj teď náhle v šibenici se proměnil.

V témže okamžiku seskočil hrabě Špork s trůnu, a špici meče svého vsadil mladíkovi přímo na srdce, jakoby jej jím probodnouti chtěl.

Zároveň cítil Chvojka smyčku na krku svém se utahovati.

Chvojka přistoupil k ubohé oběti…

To vše se dalo rychlostí blesku, tak že každý jiný by tím byl své duchapřítomnosti a odvahy zbaven býval.

Leč Chvojka měl oči upřeny v zraky Šporkovy, které jaksi magnetickou silou naň účinkovaly a netušenou jindy sílu vnitřní v něm probuzovaly. Podlehalť zcela neznámému vlivu tomuto a cítil, jakoby vřelejší a prudší krev v žilách svých prouditi, tak že náhlé přepadnutí toto se dvou stran ani nejmenšího pohnutí v něm nevyvolalo. Zdáloť se mu, jakoby vše přirozeným během se dalo a v ničem jej nepřekvapovalo.

Ani hlasu nevyšlo prese rty jeho, zraky jeho ani jednou sebou nepohnuly a všecka bytost jeho zdála se z ocele býti.

Tak neslýchanou mocí pouhý pohled neznámého cizince naň působil.

Teprve pochvalné hlasy z úst všech mistrův, již heroické chování toto s oblibou uznávali, jej opět na ostatní společnost upozornily.

„Ctihodný bratře," počal opět velmistr vážným, leč velmi vlídným tónem; „lóže jest s vámi úplně spokojena. Těší mne, že vám mohu důstojnost uděliti, po níž toužíte a jakéž statečnost a neohroženost vaše v tomto okamžiku projevená zasluhuje, pakliže i druhé dvě zkoušky se stejnou odhodlaností vykonáte!"

Chvojka pokynul jen hlavou a tázavě na velmistra pohlížel.

„Obraťte se!" kázal mu tento.

Kruh zednářů se rozstoupil a Chvojka spatřil na zemi ležeti člověka, na1 nohou i na rukou svázaného, po jehož obličeji smrtelná bledost se rozkládala.

„Tušíte, kdo to zde před vámi spoután leží?"

„Zlosyn co nějaký neb zrádce, pokud ze zsínalé jeho tváře soudím!"

„Ano, zrádce jest to, jenž tajemství řádu našeho byl vyzradil!"

Těžké sípáni se ozvalo z úst nešťastníka, jež silným roubíkem zacpány byly.

„Proto také co zrádce buď potrestán!“ pokračoval dále velmistr a obrátiv se k ostatním freimaurům, tázal se: „Jaký trest stíhá zrádu na našem řádu?“

„Smrt!“ znělo jednohlasně temným názvukem ze všech úst.

„Zrádce jest odsouzen, trest smrti nový bratr na něm vykoná!“

Chvojka se zachvěl při strašných slovech těchto, v tom ale padl zrak jeho na hraběte Šporka, který navou důvěrou a odhodlaností jej naplnil.

V tom již také velmistr mu vtlačil dýku do rukou a poznovu mu kázal:

„Vykonej na zrádci rozsudek lóže!“

Všickni přítomní upjatě upírali zraky na Chvojku a každý pohyb jeho sledovali.

Nešťastný odsouzenec na zemi malomocně se svíjel a temné zoufalé zvuky ze stísněných úst vyrážel.

Chvojka pokročil k ubohé oběti, nahnul se nad prsoma muže a pevnou rukou dýku mu přímo do srdce vrazil. Polovice ostří dýky zmizela v těle nešťastníkově a z prsou proud krve se vyřítil, jenž celou okolní podlahu zbarvil.

„Výborně!“ zvolal velmistr a všeobecná pochvala strašný tento čin provázela. Také v očích hraběte Šporka blesk spokojenosti zasvitl, jejž Chvojka byl dobře zahledl a z něho nové odvahy čerpal.

„Spravedlnosti jest vyhověno,“ pravil opět velmistr; „odneste mrtvolu!“

Oba bratří strážcové okamžitě rozkaz tento vykonali.

„Souhlasíš s touto popravou?“ obrátil se velmistr ku Chvojkoví.

„Souhlasím, pakliže zavražděný trest smrti zasloužil!“

„Učinil bys tak každému zrádci řádu?“

„To přísahám!“

„Dobře, teď zbývá ještě zkouška poslední. Osvědčil jsi ducha statečného a neohroženého; osvědčil jsi bez-výminečnou

poslušnost, nyní i osobní obětovnost k řádu našemu osvědčiž!“

Chvojka poznovu na hraběte Šporka pohledl, jenž zrakem povzbuzujícím mu mysli dodával.

„Kaž, ctihodný mistře a všemu se podrobím!“ zněla odpověď Chvojková.

„Přísaháš tedy svatému řádu bezvýminečnou poslušnost?“

„Přísahám!“

„I když poslušnost tato oběť vlastního života tvého požádá?“

„Život můj nenáleží více mně, nébrž řádu!“

„Vykonáš tedy vše, co obyčej řádu velí?“

„Vykonám!“

„Okamžitě a bez zdráhání?“

„Okamžitě a bez zdráhání!“ opětoval Chvojka hlasem, v němž ani nejmenšího zachvění nebylo lze pozorovati.

„Nuže, bratře náměstku, podej mi náboj a bambitku!“

Náměstek velmistrův přijal z rukou bratra strážce přihotovenou již bambitku, kuli a náboj prachu.

Velmistr vzal obé a podal bambitku Chvojkoví.

„Vezmi a nabij smrtící nástroj tento!“

Chvojka chopil se zručně pistole, vysypal do ní prach, pak pustil kuli do. hlavně a tutéž zátkou zacpal. Pak nasypal ještě část prachu na pánvičku.

Bambitka byla řádně nabita.

Shromáždění s děsným mlčením přihlíželo práci této.

„Nabil jsi řádně?“ tázal se velmistr. ,

Místo odpovědi vrazil Chvojka nabiják do hlavně, z níž tento na dva palce vyčuhoval.

Velmistr pokynul hlavou.

„Ano, jest dobře nabita.“

„Co mám s ní vykonati?“

„Natáhni kohoutek!“

Chvojka tak učinil a zřetelně bylo v hlubokém tichu cvaknutí kohoutku slyšeti.

„Naměř hlaveň proti čelu svému!“

Mladík bez zdráhání uposlechl, neboť i v očích hraběte Šporka rozkaz tento četl a tu již žádné obavy více necítil.

Ticho teď panovalo v síni takřka hrobové. Nebyloť ani dýchání přítomných slyšeti.

Chvojka nepohnutě s bambitkou na čele uprostřed shromáždění stál, zrak maje stále na neznámého vysvoboditele svého upřený.

„Pal!“ velel vysokým hlasem velmistr.

Kohoutek cvakl, z křesacího kamene vylítla jiskra, ale jen prach na pánvičce se vzňal, o ráně z pistole nebylo ani stopy.

Společnost hlasitě projevila obdiv svůj nad heroickou odvážností touto, každý ze zednářův byl nyní přesvědčen, že lóže „u tří korunovaných sloupů“ neobyčejného muže za člena a mistra svého získala.

S mladého muže, který tak hrdinsky ve všech třech zkouškách mistrovských byl obstál, obrátily se všecky zraky na hraběte Šporka, jenž s hrdým výrazem na chráněnce svého pohlížel, a zdály se mu vděčnost projevovati za to, že hned v prvním okamžiku působení svého v Praze byl tak vydatnou sílu lóži zjednal.

S hrdým sebevědomím rozhlížel se hrabě Špork, jenž nyní opět na trůn usedl, po shromáždění, a kynul velmistrovi, aby v obřadu přijímacím pokračoval.

„Tři mistrovské zkoušky jsou dle zákonů řádových vykonány,“ pravil velmistr slavným hlasem, „nový mistr budiž v lóži naši přijat!“

A třikrát hluboce před Chvojkou se uklonil.

Pak obrátil se zase k ostatním zednářům a oslovil je:

„Veškeří světlí bratří mistři nechť kolem vítěze se seřadí!“

Veškeří bratří učinili kruh kolem Chvojky a podali sobě ruce. Uprostřed kruhu stál velmistr se svým mečem a špici jeho poznovu na prsa mladíkova položiv, vedl jej opětně pod jeřáb, kde první svou zkoušku byl přestál.

Bratr strážce opět se chopil konce smyčky a čtyřikrát ji přes břevno zatáhl. Současně velmistr čtyři rány mečem svým na levé rameno Chvojkovo učinil.

„Ctihodný bratře!“ mluvil při tom dle ustanovené formule přijímací; „těmito čtyřmi ranami přijímám vás mocí příslušné mi spravedlnosti a světlého úřadu s přivolením veškerých ctihodných bratří co skotského mistra v lóži tuto, jíž nyní veškeré síly vaše budou věnovány!“

Hned na to sňal strážce Chvojkoví oprátku s krku a velmistr odvedl jej před oltář, kde jednu ruku na biblí, druhou pak na korunu položenu maje, vykonal novou, ještě strašlivější přísahu, že nižádnému bratru, ba nižádnému mistru vyššího neb nižšího stupně ničehož z tajemství řádu nezjeví.

Pak sestoupil hrabě Špork s trůnu a dav mu bratrské políbení, zavěsil mu na krk odznak mistra řádu freimaurův, a sice hvězdu na zelené stužce, a opásal jej zástěrou zednickou.

Ostatní bratří dle důstojnosti své přistupovali a rovněž bratrské políbení na rty mu vtiskovali.

Tím byl obřad přijetí-v řád vykonán a velmistr jal se v delší řeči novému mistrovi význam předsevzatých obřadův a symbolů vysvětlovati.

Dle toho připomínala oprátka na krku Chvojkovu zardouseného stavitele Jerusalemského chrámu Šalamounova Adonhirama a všecky bezpočetné mučenníky a hrdiny, kteří pro pravdu a zásady řádu zednářův byli život svůj obětovali. Světlá hvězda na zelené stužce, v jejímž středu zlatá písmena „G“ se leskla, znamenala hvězdu, která svítila na cestu třem mudrcům od východu, když se byli na pouť vydali, aby Spasitele, totiž pravdu a světlo hledali. Písmena „G“ pak značila pahrbek Golgathu, kde Spasitel byl pro pravdu a světlo život svůj obětoval. Plameny, jež hvězdu obklopovaly, byly symbolem ohně a zápalu, jakýmž nový skotský mistr ve prospěch řádu pracovati a působiti měl, neméně pak i to, že ani oheň ani plameny neměly jej od práce jeho odstrašiti.

Dále poučoval velmistr nového mistra, že chrám Salamounův jest rozbořen, vysoké pilíře jeho skáceny a vchod chrámový zasypán, leč přes všecky smutné výjevy tyto nesluší prý naděje pozbývati, že mystický chrám tento opět jednou zbudován bude, k čemuž právě zednáři, zejména ale mistři řádoví povoláni jsou, neboť základní kámen vznešené budovy nevzal prý posud žádného porušení. Pod kamenem tímto nalezli zakladatelově řádu zednářského, rytíři Templářští, rakev stavitele Adonhirama, jenž zlatou šňůrou zardousen byl. Tuto šňůru Templáři s krku sňali, ovinuli jí rakev a pomocí jeřábu ji vyzdvihli z útrob země, při čemž zlatá hvězda jim svítila. Na památku toho se vykonává čtveré trhnutí provazem, jakýž každému mistru na krk se klade. Mimo rakev byl ale také nalezen sedmiramenný svícen z chrámu Šalamounova, jenž sedmero věd a světel znamená, v kterých se každý člen řádu zednářského zdokonaliti musí, chce-li dokonalým architektem se státi.

Týmže spůsobem vysvětloval velmistr novému mistrovi koberec „Tapis“ zvaný, a symboly, jimiž tento pokryl byl; takž značil klíč na západní straně koberce ležící klíč ku chrámu a ku všem tajemstvím lóže. Vyobrazení vola, lva, orla a anděla, ve čtyřech cípech koberce vyšitá, představovala čtyři magické znaky moudrého Šalamouna; dvanáct svící zastupovalo dvanáct nejstarších architektův, kteří umění zednářův po celém okresu světa rozšiřovati hledí; rovněž i velká svíce v tří-nohém svícnu nejvyšší bytost božskou ve třech osobách značila. Koule zemská kázala symbolicky zednářům, aby po všech zemích světa se rozptýlili, k stavbě nového chrámu Šalamounova přispívali a všude hradby pověry, tyranství a bludův ničili a ze základů vyvraceli. Červená barva koberce byla konečně znakem prolité krve

Adonhiramovy, jehož památka mezi zednáři vždy na předním místě ctěna byla.

Obšírný výklad tento byl podivnou směsicí symbolických

hraček, mystického snářství a nejasných fantasií, v jakých ovšem zednáři a zejména představení řádu sobě oblibovali, jen aby o pravé podstatě a pravých záměrech společnosti této zřejmými slovy se pronášeti nemusili.

Takový byl i spůsob v lóži Pražské, a možno říci, že mimo jediného Chvojku žádný z přítomných jednotvárný výklad velmistrův s přílišnou pozorností nesledoval.

Ku konci podal ještě velmistr Chvojkoví dva páry rukaviček a sice jeden pro mužskou a druhý pro ženskou ruku, přikazuje mu zároveň, aby ženské rukavičky choval na znamení úcty a vážnosti, jakéž každý muž, zejména ale člen řádu zednářského k pohlaví ženskému chovati má.

Tím byla slavnost přijímací ukončena a Chvojka sobě poněkud volněji oddechl.

Hrabě Špork ale, jenž bystře jej pozoroval, zdál se čísti ve výrazném obličeji jeho, kterak byl vlastně věcnější, obsažnější odhalení očekával, než jakých se mu od velmistra lóže dosud bylo dostalo.

Slovem obličej jeho projevoval cit sklamaného očekávání. Dosáhlť vysoký stupeň skotského mistra jen aby ss přesvědčil, že proto přece o nic více neví než dříve.

Bystrozraký Špork dobře pozoroval tyto vnitřní city a myšlenky mladíkovy a proto., pokynuv rukou, aby celé shromáždění utichlo, jal se ke Chvojkoví mluviti:

„Ctu ve tváři tvé, ctihodný mistře, že's očekával více, než co ti posud sděleno bylo při prvním tvém vstoupení v lóži tuto. Rci, uhodl-liž jsem myšlenky tvé?“

Chvojka pozdvihl zraků k hraběti a vážným hlasem odpovídal:

„Tak jest, důstojný velmistře; však jen vlastní slova tvá ve mně vzbudila pevné očekávání, že také skutečně mi budou dány na ruku prostředky ku provádění zaměniv, za jakými jsem byl ve společnost tuto vstoupil.“

Shromáždění jaksi s udivením upíralo zraky na smělého

mluvčího, jenž takto bez obalu náhled svůj velmistrovi projevil.

Očekáváno nějaké důrazné pokárání se strany velmistra na trůnu, ten ale hlavou posvědčuje slovům Chvojkovým, odvětil:

„I těchto prostředků za krátko se ti dostane, a věz, že prostředky mé jsou nevyčerpatelné. Vše, čeho jsi tuto v této hodině svědkem se stal, bylo jen theorií, provádění praxe v málo hodinách započne. Káže nám tak zřízení řádu našeho, abychom všem požadavkům při přijímání nových členův a zejména mistrů vyhověli, neboť musíme i do nejtajnějších záhybův seznati sílu, které tak důležitý úkon svěřujeme. My tě musili seznati v povaze tvé i v duchu tvém, a proto ony zkoušky, ve kterých, pravím to se skutečnou hrdostí, tak statečně jsi obstál. Formy tyto jsou neoddělitelný od podstaty a proto musí i ty přísně zachovávány býti, ne-má-li tím podstata trpěti. Však staniž se dokoná vidoucím, než v další záměry řádu našeho tě zasvětím, a pak rázem zmizí všeliká pochybnost tvoje!“

Nové udivení jevilo se nad posledními slovy velmistrovými.

Pak hrabě Špork po krátkém mlčení dále pokračoval:

„Především věz, v čem záleželo zkoušení tvoje, a seznáš, jakých prostředků řád náš užívá. – Hle, tamto stojí muž, o němž se domníváš, že's spravedlivý trest smrti na něm vykcnsl. Jeť živ a zdráv a tělo jeho nedotknuto!“

A kynul rukou v pozadí sálu, kde mezi dvěma strážci stál onen muž, jenž před nedávném byl na zemi spoután ležel a jemuž Chvojka dýku byl v srdce vrazil.

Mladík s nejvyšším užasnutím pohledl v onu stranu a skutečně tam domnělou oběť svou neporušenou spatřil.

„To není možné!“ vzkřikl Chvojka a vyjeveně na zjev ten pohlížel.

„V našem řádu je vše možné!“ zněla úsečná odpověď velmistrova.

„Vedlť jsem ránu bezpečnou přímo v srdce nešťastníka!“

„A přece jsi se prsou jeho ani nedotknul!“

„A krev tuto prolitá?“ tázal se Chvojka na rudou kaluž na zemi ukazuje.

„Jest pouze víno červené, jímž naplněn byl měch, na prsou oběti tvé ležící!“

Mladík zhluboka si oddychl, neboť jednak mu bylo skutečně volněji u srdce, že zločin vraždy v pouhou hru se proměnil, jednak počal nabývati úcty před muži, kteří takovýmto způsobem odvahu a hrdinnost nových členův zkoušeli, aniž by tím stínu zločinu se byli dopustili a aniž by tím pravá povaha činu změněna byla.

„A ona bambitka, kterou jsem byl ostře nabil?“ tázal se Chvojka poněkud změněným hlasem dále.

..Byla sice nabita, ale v témže okamžiku, kde's kohoutek k osudné ráně spustil, hnul sebou přístroj v pažbě ukrytý a celý náboj z hlavně vypadl do pažby. Však ty's přece domníval se ostrou ránu v lebku svou vypáliti a to nám dostačovalo.“

Chvojka sklonil nyní hlavu před tímto podivuhodným-zřízením řádu, jehož největší moc a síla v tajemném jeho počínám spočívala.

„Tímto způsobem všickni mistři lóže této osvědčili svou statečnost, svou neohroženost a svou obětovnost k účelům řádu našeho, však ni jeden tajemství zkoušek našich druhému nesdělil.“

„A sdělil-lí, pak trest smrti neúprosně na něm co na zrádci řádu vykonán,“ přejal hraběti Šporkovi řeč velmistr, aby slovům jeho dodal náležitého důrazu; „tak minulé noci zde na tomto místě jednoho zrádce ze středu našeho podobný trest zastihnul!“

Chvojka se zachvěl při spoménce na mrtvolu, jež za časného jitra na plácku u Poštovské ulice byla nalezena a o níž během dne taktéž doslechl.

„Anať nyní lóže tato opět jest očištěna, můžeme velké dílo

svoje počíti,“ pokračoval opět hrabě Špork a usedl nyní na trůn. „Zaujmi, nový mistře, příslušné místo ve shromáždění tomto a vyslechni s ostatními, v čem plán velkého díla našeho záleží,“

Všickni uposlechli rozkazu hlavního velmistra a usedli na křesla.

Na pravém konci polokruhu bylo od jednoho ze strážcův také Chvojkoví křeslo vykázáno.

Hluboké ticho nastalo, hrabě Špork vyňal ze zá-ňadří několik listin a počal v dlouhé řeči plán svůj členům lóže vykládati.

V čem plán tento záležel, o tom Čtenář během tohoto vypravování;se doví. Jen tolik podotýkáme, že ku konci líčení Šporkova zraky všech mistrů nadšeným zápalem plály a celé shromáždění bouřlivým jásotem plán tento schvalovalo.'

Také Chvojka mladistvým ohněm unesen, přistoupil k vysvoboditeli a nynějšímu nejvyššímu veliteli svému a bezvýminečnou oddanost mu poznovu přísahal.

„Tobě také nejdůležitější úloha v díle našem bude svěřena,“ pravil mu přátelským hlasem hrabě Špork a srdečně mu pravici tiskl.

Pak polohlasně mu do ucha šeptal:

„Nuž, měl-liž jsem vyšší jakés vnuknutí, když jsem tě se zábradlí mostu zase nazpět strhl a životu zachoval?“

Chvojka na okamžik se zapýřil pomyšlením na onu dobu, kdy se byl malomyslnosti a zmalátnělosti ducha tak bezmocně podrobil. V okamžiku na to ale opět vztýčil hlavu a zvolal:

„Žíti chci, ano žíti milovanému národu svému a pomáhati k tomu, aby vybaven byl ze jha otroctví a nevědomosti! Dávné časy velikosti národa českého musí se opět navrátiti a my první bránu svobody a osvěty otevřeme ve vlasti naší!“

„K tomu nám dopomáhej Bůh a řád náš!“ doložil vysokým hlasem hrabě Špork a vystoupil na trůn.

Průvodce otevřel oběma dvířka na hřbitově.

Shromáždění, jež v jednotlivých skupinách horlivě bylo rozmlouvalo, odebralo se mlčky opět na svá místa.

Hluboké ticho nastalo.

„Poslání mé, jímž Velký Orient mne nadal, jest vyplněno," započal vážným hlasem hrabě Špork; „až luna opět plného světla nabude, shromáždí se mistři lóže v plný chrám, aby kladli první účet ze svého jednání!"

Pak kladivem obřadním udeřil třikrát na meč svůj a pozdvihl klíč na stolku ležící.

„Lóže jest zavřena!" provolal hlasem vysokým a pokloniv se shromáždění, sestoupil s trůnu.

Společnost opětovala uctivým způsobem úklon velmistrův a hned na to jednotliví mistři jako stínové ze sálu se ztráceli.

V podzemní chodbě roztřídili se ve čtvero oddělení, z nichž každé v jiné oddělení chodeb se dalo. Mělať lóže „u tří korunovaných sloupů" několikero tajných vchodů, z nichž některé daleko od kaple sv. Kříže se nalézaly.

Hrabě Špork osamotněl s Chvojkou v sále a když vše již bylo zmizelo, pravil k soudruhovi svému:

„Ty následuj mne, neboť úloha naše počíná!"

Pak i on vešel do chodby, která je uvedla do ozdobené hrobky, kdež posud kostelník a průvodčí jejich s mostu je očekávali.

Toutéž cestou jako dříve dostali se opět do kaple sv. Kříže a když byl shrbený průvodčí opatrně po celém okolí se rozhlédl, otevřel oběma dvířka ve hřbitově a Špork se soudruhem svým spěchali Poštovskou ulicí ke kamennému mostu a přes most k hostinci u Lázně.

Hluboká tma panovala v ulicích, ani živá duše nikde se nejevila a i stráže městské před krutou nepohodou zimní v teplé strážnice se byly uchýlily.

Nikdo v Praze neměl ani zdání o tom, co této noci v podzemí kaple sv. Kříže bylo se dalo.

(Konec proslovu.)

DÍL PRVNÍ

I. NA PANSTVÍ HRADIŠŤSKÉM.

Podhoří Krkonošské chová v sobě mnoho krajin, které nejen přírodní krásou, leč i historickou zajímavostí a uměleckými výtvory dávnějších dob vynikají. Mnohé z těchto krajin, nyní z polovice zapomenuté a zřídka kdy od cestovatelův navštěvované, hrály však za dřívějších věků důležitou úlohu, aneb bývaly střediskem skvělého života společenského, po němž nyní ani stínu památky již není. Jsoutě to krajiny a obce, jen z někdejší velké a skvělé minulosti své živořící, v nichž obyvatelstvo ještě teď s touhou a zbožným přáním na dávné zlaté časy spomíná; podobajíť se starci, jenž pro chudou a prosaickou přítomnost již smyslu nemaje duševním okem stále jen v růžové doby mládí svého pohlíží, stále jen v želané minulosti žije.

Ku krajinám takovýmto především sluší připočísti malebnými krásami přírodními vynikající vysočinu, jež severně od Labe v severozápadním cípu Kralohradeckého kraje se rozkládá a na jedné straně městem Králové Dvorem, na druhé pak špitálským místem Kuksem ohraničena jest. Vysočina tato, mírnými pahorky a ne-hlubokými údolími prostoupená, jejíž jižní úpatí rychlotoké Labe omývá, náleží k nejvzdělanějším částem dalekého okolí, a četnými lesy pokryta jsouc poskytuje dosti rozmanitého pohledu, zvláště pro toho tím zajímavějšího, kdo kaleidoskopem historických upomínek na rozkošnou krajinu tuto se dívá.

Asi uprostřed vysočiny, hodinu cesty východně od král. věnného města Králové Dvora, půl hodiny pak severozápadně od Kuksu, leží na jižním úpatí nevysokého chlumu nepatrný městys Hradiště, druhdy Hradiště Choustníkovo zvaný. Každý

příchozí do místa tohoto by se spíše domníval, že do pouhé vsi přichází, leč Hradiště vzdor nepatrnosti a skrovné výstavnosti své jest přece městysem, jak to už i právo pořádati dva výroční trhy dokazuje.

Asi půl druhého sta nejvíce dřevěných domů, v nichž k tisíci duší obyvatelstva se čítá, jest seřaděno kolem pěkného farního chrámu a velkého panského dvora i pivovaru, jež pod chlumem na severní straně městyse leží.

Chlum tento, asi dvacet sáhů nad hladinou malého potůčku, jenž kolem paty jeho k Labi spěchá, se vypínající, jest nejpřednější památností městyse Hradiště, neboť jako korunu nese na vrcholí svém zříceniny někdejšího hradu, jenž dole ležícímu městysi jméno byl dal. Jsouť to zříceniny vlastního Hradiště Choustníkova, nejstarší to osady v Polabské krajině této, jejíž dějiny v šedé dávnověkosti se ztrácejí.

Nyní ovšem pozůstaly už jen skrovné zbytky druhdy Pevného hradu tohoto a stěží lze poznati místo, kudy zdvihací most na východní straně do hradu vedi. Husté křoví stěžuje bývalou cestu hradní na této straně, a z části 1 Pražné nádvoří, z něhož už všecky stopy někdejších stavení byly zmizely. Ve středověku bylo Hradiště pevným a rozsáhlým hradem, v naší době však už jen hromadu zřícenin na vrcholí srázného chlumu spatřujeme. Tím zajímavější však jest vyhlídka, jež s polozřícené hradní věže do dalekého okolí se otvírá.

Pod nohama prostírá se Hradiště, jehož roztroušené chýše a domky mezi zelením kolem tří stran vrchu hradního se táhnou. Jihovýchodně vypíná se imposantní klášter Milosrdných bratří v Kuksu, podobaje se nádhernému paláci na svahu vysokého hřbetu skalního, a pod klášterem leží v zapomenutí druhdy proslulé lázně Kukuské, k nimž kavalíři z dalekých krajin byli se sjíždí-vali. O něco dále v právo spatřuje oko přívětivý městys Žírec, jehož farní chrám se dvěma věžemi daleko nad krajinou panuje. Na straně západní rozkládá se město Dvůr Králové, z něhož ale jen vrchole věží vidíme, za to však poutá

zraky naše za městem se vypínající a kapličkou zdobený vysoký chlum Svičín, jenž celé části oné krajiny zvláštního rázu dodává.

V téže straně táhne se jindy tak pověstný Nový les, jejž někdejší držitel celé krajiny této, hrabě František Antonín Špork, na počátku minulého století bez-početnými výtvory sochařskými a uměleckými byl ozdobiti dal. Nyní ovšem už nic z bývalé této slávy nezbylo, ale přece jednotlivé stopy její se zachovaly, že si možno představení o povaze oněch uměleckých výrobků učiniti. Největší zvláštnost jejich byla ovšem ta, že byly vesměs vytesány z přirozených kusů skal, jak balvany tyto buď podél cesty se jevily, buď jinde ze země vynikaly. Tu stálo sousoší Ježíše a Samaritánky, která vodu nabírala; onde opět sv. Jeroným v jeskyni, na jejíchž stěnách výjevy ze života Ježíšova vytesány byly; tam zase sv. Hubert před jelenem klečící atd.

K východu pak prostíral se od dědiny Bokouše až k Velké Bukovině vysoký, nejvíce bukový les, jenž daleko široko pověstným se stal příslovím, že „v něm svatí na stromech rostou“. Křižovalať se totiž v lese dvě dlouhá stromořadí, a v pně bukových stromů těchto dal řečený hrabě Špork množství soch svatých a světic vytesati; mimo to bylo tu. lze spatřiti proroky, evangelisty, apoštoly, sv. tři krále, ano i sedm mudrců řeckých a pod. Na prvním stromě na silnici, od Bukoviny do Kladrub vedoucí, byl též oběšený Jidáš vyobrazen.

Podivuhodné jest, že všecky tyto na kmenech stromů vytesané sochy, jakož i kamenné památky sochařské v Novém lese při častých vpádech nepřátelského vojska v minulém století za slezské, sedmileté a bavorské války vždy od vojska přísně šetřeny byly. Ano i pověstný baron Trenk držel své pandury a Chorváty tak velice na uzdě, že ani větev se stromu v lesích těch uťata býti nesměla. Leč během posledních desítiletí všecky tyto sochy jednak vzrůstem stromů, jednak působením živlů velice utrpěly a mnohé z nich už ani k

poznání nebyly. Teprva nejnovější době bylo zůstaveno, aby všecky stopy této bizarní myšlenky s povrchu zemského shladila, neboť na podzim r. 1865 byl celý „les svatých“ nemilosrdně vysekán a tím i samorostlým sochám Šporkovým navždy kořen podťat.

Vymýtěním lesa tohoto byla vysočina Hradišťská o značnou část své přírodní krásy a místní zajímavosti připravena, zřízení pak železnice Pardubsko-Liberecké, která jihozápadním cípem krajiny této vede a která od prostory Nového lesa značnou část pro sebe pohltila, ovšem také krajině Hradišťské romantického rázu nepřidalo.

Leč přes to vše s uspokojením obracíme zraky své od rozhlídky, jaká se nám s polozřícené věže zámku Hradišťského jevila a nyní také s toutéž pozorností rádi přihlédneme k stručnému vylíčení dějin hradu tohoto, které jsou zároveň dějinami panství Hradišťského.

Podle pověsti náleželo Hradiště na pčátku třináctého století loupežnému rytíři, jakýchž tehdáž v podkrkonošské krajině mnoho se nalézalo. Hojný obchod mezi Slezskem a Čechami, který nejvíce touto stranou se táhl, lákal ovšem k dobrodružnému řemeslu, a držitelově hradův Žacleře, Zámrsk, Katzensteina, Červeného Hrádku, Wiesenburka a j. prosluli brzo co úhlavní nepřátelé kupcův a obchodníkův, ale co velcí přátelé jejich zboží a peněz. Aby nešvaru tomu konec učinil, daroval český král Václav I. krajinu pomezní rytířům Templářským, a ti všecko své úsilí vynaložili, aby loupežné ony rytíře porazili, hradův jejich dobyli a pak v držení majetku jejich se uvázali.

Tak stalo se Hradiště sídlem Templářův,“ načež po zrušení řádu tohoto r. 1311 připadlo komoře královské. Dobrodružný král Jan Lucemburský zastavil po pěti letech hrad tento s Králové Dvorem a Hostinným udatnému rytíři Půtovi z Torgavy, jehož předkové za Přemysla Otakara II. z Německa do Čech se přistěhovali a za nedlouho k vysokým důstojnostem

a velkému bohatství zde přišli. Tento Puta byl stálým průvodcem krále Jana na válečných výpravách jeho do ciziny a zanechal statky své synovi Ottovi, jehož jediná dcera Marie r. 1396 Hradiště svému choti, rytíři Benešovi z Choustníka věnem přinesla.

Od té doby bylo Hradiště nazýváno Hradištěm Choustníkovým.

Za válek husitských náležel hrad Jindřichovi^Ber-kovi z Dube a trpěl také od husitských vojů, když roku 1421 Táboři Králové Dvora dobyli a v celé krajině strašně řádili. V polovici patnáctého století koupili panství Hradišťské páni z Házemburka, později přešlo na pány Zylvary ze Silbersteina (vymřelý to rod šlechtický, jenž do Bělohorské bitvy měl velké pozemky v podkrkonošské krajiněj, a když těmto roku 1623 skonfiskováno bylo, zakoupil je od král. fisku velký vévoda Fridlandský Albrecht z Waldsteina, jenž Hradiště svému švagrovi Adamovi hraběti Trčkovi z Lípy postoupil.

V noci dne 25. února 1634 padl v Chebu Trčka zároveň s Waldsteinem a statky jeho byly od král. komory zabaveny.

Ferdinand II. naložil nyní s Hradištěm Choustníkovým spůsobem, jakýž měl velký vliv na budoucí osudy hradu a panství tohoto.

Postoupil totiž Hradiště řádu jesuitův na tak dlouho v držení, až by zapraviti mohli jistou částku peněz, kterou byl vévoda Waldstein ku zřízení professního domu v Praze, jakož i jesuitské kolleje a semináře v Jičíně ustanovil.

Jesuité se stali nyní pány na Hradišti a, an i nedaleký Žírec jim náležel, byla celá tato krajina polabská jejich majetkem, na němž nyní protireformaci co nejhorlivěji prováděti počali.

Za Ferdinanda III. neměli ale jesuité již tak ne-obmezený vliv na osobu panovníkovu a za nedlouho ucítili, že blahé časy za Ferdinanda II. jsou pro ně ty tam.

Také držení Hradiště bylo jim nyní popíráno, anať známá výminka na něm lpěla, již ale jesuité co možná objíti chtěli, jen

aby v držení krásného panství tohoto zachováni byli.

V letech 1637-1642 musili hrad přepustiti k obývání jistému dánskému hraběti z Ulefelda, jenž pro jakýsi zločin musil z vlasti uprchnouti a v Čechách útulek hledal.

Ferdinand III. jej velice chránil, když ale hrabě ani v Čechách bezpečným býti se necítil, odebral se do Švédska, načež jesuité ihned nároky svoje na Hradiště obnovili, anyť prý požadavky jejich z ustanovení Waldsteinova posud vyrovnány nejsou. Ale snahy jejich nebyly již provázeny tak zdárným výsledkem, jako za vítěze Bělohorského bývalo. Naopak císař přenechal panství Hradišťské bratrovi uprchlého hraběte Ulefelda, jenž jesuitům na vyrovnání jistou sumu nabídl, z níž každoročně úroky bráti měli. Jesuité však návrhu toho nepřijali a nechtěli se svých nárokův na Hradiště vzdáti, které v příležitější době obnoveny býti měly.

V krátké době desíti let změnilo panství Hradišťské třikrát svoje držitele, až roku 1662 je koupil z tureckých válek pověstný císařský generál Hanuš říšský hrabě ze Šporku, muž to obrovské velikosti a tělesné síly, jenž pro neobyčejnou osobní udatnost svou z prostého jezdce až k důstojnosti generála jízdy, z honáka až na hraběte se vyšvihnul, aniž by byl čísti neb psáti uměl. Jeť známa o neobyčejném muži tomto anekdota, že posílaje císaři zprávu o vítězství, na níž jej byl sekretář jeho podepsal: „Hanuš hrabě ze Šporku“, kázal sekretáři, aby to přetrhl a napsal: „Hanuš Špork, hrabě“, dokládaje: „Bylť jsem dříve Šporkem než hrabětem!“

Hrabě Špork byl té doby pánem šestera panství v Čechách a dal zámek Hradiště, jenž roku 1646 od Švédův velice byl utrpěl, opět opraviti a zanechal ohromný majetek synovi svému Františkovi Antonínu hraběti ze Šporku, jenž při otcově smrti teprve sedmnáct let stár byl a později jedním z nejdokonalejších kavalírů českých se stal, jehož jméno posud v ústech lidu žije a zajisté dlouho ještě žíti bude.

Jemu také děkuje panství Hradišťské všecku slávu a

někdejší pověst svou, neboť on to byl, jenž všecky zmíněné již umělecké výtvory zde byl zříditi dal a Hradiště po dlouhá léta střediskem umění a zábav milovného panstva tehdejšího učinil.

Povahy jsa ohnivé a prudké, ducha znamenitého, jenž rovněž zbožnosti jako velkomyslné lidumilnosti hověl, spojoval s neoblomnou pevností vášnivou snahu po stálých opravách a stálém zdokonalování okolí svého. Často s tvrdošíjnou neústupností prováděné heslo jeho „Justitia et Veritas“ (spravedlnost a pravda) způsobovalo mu mnohé starosti, nesnáze a výlohy. Celý jeho život byl jediným, spleteným pásmem procesů, které neustále spokojenost a jmění jeho trávily.

Nejprudší však spor vedl s jesuity co držiteli sousedního panství Žíreckého, kteří na základě darování císaře Ferdinanda II. řád svůj stále za jediného pravého držitele panství Hradišťského považovali a hraběte Sporka ve věci té nejrozličnějším způsobem týrali.

Špork však se jim také dle způsobu svého ostře mstil. Nemohl-li užiti násilí, dotíral na nepřátele své satyrou. Na začátek stromořadí, jež vedlo až k Žírec-kemu zámku dal postaviti ohromnou sochu ozbrojeného rytíře, jenž k boji jsa připraven, neustále Žírecké k zápasu vyzýval, jakž sochu tuto v nynější klášterní zahradě Kukuské posud spatřiti lze.

Vedle sochy té stály dvě zděné pyramidy, satyric-kými veršíky až k vrcholí popsané, jejichž obsah jesuitův tak ostře se dotýkal, že v nastalém skrze to procesu hrabě Špork odsouzen byl a třináct neděl v Bílé věži v Praze na Hradčanech odseděti musil.

To ovšem zlost jeho proti jesuitům ještě zvýšilo, která nikdy již jej neopustila. Leč i při vší nenávisti a neustálých procesech svých nalezl ještě dosti příležitosti, aby co pravý reformátor a dobrodinec poddaných svých se objevil.

Zejména ohromný les, do té doby severní část panství Hradišťského pokrývající, stal se předmětem snahy jeho po

opravách.

Asi půl hodiny jihovýchodně od Hradiště, takřka nad břehem kolem tekoucího Labe řinul se ze země na úpatí lesnatého chlumu křišťálový ručej, obyčejně „zlatý pramen“ zvaný, jejž pověst už dávno co léčivý vyhlašovala. Takový nález byl ovšem Šporkovi nad míru vítán, tak vhodná příležitost k reformování nesměla zanedbána býti.

Les byl tedy z velké části vymýtěn, lesní pramen vyčištěn a do nádržky sveden, nad níž pěkná kaplička zbudována byla. Kolem rozestaveny lázeňské komůrky a nad tím vším zřízen krásný vrchnostenský zámek, se všemi vedlejšími staveními, hostinci a konírnami, s divadlem a taneční síní, jakž toho móda na počátku minulého století v každém kavalírském zámku vyžadovala.

A to vše bylo obklopeno překrásným parkem, v němž kaskády, vodomety, ohromné klece pro ptactvo, ieskyně

Kobota a karabáč staly se jako všude jinde i Hradišťským údělem.

A lesíčky, letohrádky a jiné podobné výtvory francouzského vkusu při každém kroku se střídaly. A mezi tím vším stálo na sta soch a skupenin a táhla se stromořadí, která již sama sebou k procházkám v luzném parku tomto vyzývala. Slovem byly to pověstné Kukuské lázně, jež za krátko nejen v Čechách, ale“ i v daleké cizině proslulými se staly a tisíce hostů ze všech zemí k sobě lákaly.

Odtud pak zdělávalo a zdokonalovalo se veškeré panství Hradišťské. Takřka celá jeho prostora byla v jedinou zahradu proměněna. Kiosky, jeskyně, sochy a skupeniny, kaple, zahrady, obory, myslivny, letohrady atd. se tu střídaly v nejlíbeznější rozmanitosti. Všude táhly se pěkné písčité cesty, i nejhustším lesem vedly rovné aleje a vše to bylo obecným majetkem.

Na vršku naproti zámku lázeňskému vystavěl hrabě Špork nádhernou hrobku a to tak, že ze salonu svého mohl dobře uvnitř hořící věčnou lampu pozorovati.

Východně od hrobky této táhlo se ohromné průčelí velké, čtverhranné budovy: útočiště to chudoby, již hrabě Špork k hostění 100 chudých mužů jakožto špitál byl ustanovil.

Lidumilný tento základ byl posledním činem neobyčejného muže tohoto, neboť brzo na to, totiž 30. března 1738 hrabě Špork zemřel na svém zámku v Lysé a mrtvola jeho byla 3. dubna v řečené hrobce pochována. Dědicem panství Hradišťského měl se státi špitál Kukuský, jejž té doby dvanáct Milosrdných bratří spravovalo.

Tu ale vyvstali jesuité Žírečtí opět se svými starými nároky na panství Hradišťské, jichž ani po devadesáti letech ještě se nebyli vzdali.

A tehdáž vešli v zápas s hrubou střelbou, která tím vydatnější byla, anať tak neočekávaně se objevila.

Vytasiliť se totiž ctihodní otcové Tovaryšstva Ježíšova s obligací na 300.000 zlatých znějící a od hraběte Františka ze Šporku ve vší formě jesuitům vystavenou. Suma ta byla dle znění listiny této na panství Hradišťském zjištěna. Jiné obligace obsahovaly požadavky na ostatní panství Šporkova.

Hrabě Špork vedl podrobné zápisky. Hledáno v nich tedy a nalezeny všecky i nepatrné záležitosti peněžní svědomitě zaznamenány, ale o ohromném tomto požadavku jesuitův nebylo nikde zmínky. Naopak bylo každému známo, v jak nepřátelském poměru hrabě po celý život se nalézal se svými sousedy Žíreckými.

Leč obligace byly, přes všecku zřejmou pravdě nepodobnost, za řádné a právně vystavené listiny dlužní uznány a jesuité na místě pravých dědiců stali se pány panství Hradišťského a větší části dědictví Šporkova. Nevolí naplněn nad osudem takovým speněžil syn hraběte Šporka ostatek majetku svého a odešel navždy do ciziny, aniž by kdo o něm

více byl zaslechl.

Tím stal se i nesmírný převrat na panství Hradišťském.

Velkolepé dílo bohatého mecenáše bylo náhle zbaveno své dosavadní skvělosci a slávy; pozůstatky kava-lírských jeho choutek vždy více pustly, správa řádu nikterakž o udržení tolikera uměleckých památek a bizarních výtvorů v parku a lesích Hradišťských se nestarala, hrad Hradiště pak byl dokoná ve špejchar proměněn. Ze zámku Kukuského se stala residence jesuitův a Po několika desítiletích by nebyl nikdo fantastické okolí Hradišťské více poznal.

Všeobecná spousta zavládla nyní v romantické krajině, neboť zřetel nových držitelův byl výhradně k užitkovým cílům obrácen. Ba jesuité tak mnohou památku, jež jim sarkasmus někdejšího nepřítele jejich připomínala, bezohledně zničiti dali, neb k opačným účelům obrátili. Poddaní panství Hradišťského, o jejichž blahobyt a vzdělání hrabě Špork tak velice byl pečoval, klesli za nedlouho opět v bývalé bídné poměry, jaké tou dobou na všech okolních panstvích panovaly. Robota a karabáč staly se jako všude jinde i Hradišťským údělem, a nesvědomití světští správcové a úřadníci hospodářští v Hradišti a Kuksu v ničem si neodevzdali od trýznitelův selského lidu na ostatních panstvích. S bolestí spomínal ubohý lid bývalých časů za panování Špor-kova a teprve když roku 1773 řád jesuitův zrušen byl, kynula poddaným Hradišťským opět naděje, že snad konečně jim lepší časy nastanou.

Jesuité musili jako všude v Rakousku i residence své v Čechách opustiti a během roku 1774 i z Kuksu a Žírce k nevýslovné radosti dosavadních poddaných se vyklidili.

Panství Hradišťské bylo prozatím ve správu státní vzato, ačkoli bývalí úřadníci dosud ještě úřadovali, než celá záležitost přechodu vlastnictví upravena bude.

Tak stály poměry na Hradišťsku z počátku roku 1775, kdy vypravování naše opět jednati počíná.

II. SPOLEČNOST V KRČMĚ HERMANICKÉ.

Po zasněžené silnici, jež od Jaroměře přes Hradiště ke Králové Dvoru a dále k severu vede, klusal v pozdní večer dne 5. ledna 1775 osamotnělý jezdec, v plášť tak těsně zahalený, že ani obličeje ani postavy jeho nebylo lze rozeznati.

Panovalať ale také skutečně„ toho dne zima tak tuhá, že půda pod kopyty koně jen zvonila a v povětří křišťály zmrzlé mlhy poletovaly.

Mráz tento, již od Nového roku s touže zuřivostí panující, byl na vysočině této krajiny, na kterouž náš jezdec právě nyní vystupoval, zvyšován ještě prudkým severním větrem, jenž přímo koni i jezdci do očí hnal. Krkonošský tento host, s vrcholů Sněžky, Velkého Kola a jiných velikánů pomezního horstva s neobyčejnou prudkostí sháněný, vynahrazoval si svou touhu po volnosti v krajinách nižších a zde plnou silou svou i nejtajnějšími úkryty se prohánĕl.

Také pozdní jezdec pociťoval tuto krutost severního větru a ač co nejtěsněji v řasnatý plášť se halil, přece nezvaný host cestu v záhyby pláště toho nalezl. A když pak kůň po mírném svahu až na planinu vysočiny byl vystoupil, kde jen po levé straně les se rozkládal, kdežto rovina po pravé straně zcela holá byla, tu teprve burácející vítr dalšímu postupu koně tak drze se opíral, že ušlé a dlouhou cestou beztoho již dosti schvá-cené zvíře jen stěží krok za krokem ku předu se ubírati mohlo.

„Jen chvíli ještě, vraníku, se vypni,“ zamručel jezdec do ojíněného límce pláště, „a brzo budeš za větrem. Tamto vidím kmitati se světlo v Heřmanické krčmě, kde dnešní noc ztrávíme, neboť do Hradiště nelze se již dostati!“

A po této samomluvě vtiskl jezdec nohy v boky koňovy, aby jej k nové vytrvalosti a rychlejšímu kroku povzbudil.

Kůň také, jako by už blízkost stáje byl ucítil, sebral všecky

síly a přes zuření vichru statně ku předu si vykračoval. Vzdálenost mezi ním a krčmou, o níž jezdec byl se zmínil, stávala se vždy menší a brzo bylo lze obrysy osamotnělé budovy této rozeznati.

Krčma ležela na mýtině lesní, jež na této straně vysoký les končila, neboť hned za krčmou počínaly pozemky obce Heřmanické, která asi pět set kroků vzdálí na silnici v nehlubokém údolí se rozkládala. K Heřma-nicům příslušela i krčma u lesa ležící a proto ji obecně Heřmanická krčma nazýváno, ač v obci ještě dvě jiné krčmy se nalézaly.

Poněvadž ale krčma u lesa při silnici ležela a zejména vozkové raději na rovině, než v údolí Heřma-nickém zastavovali, těšila se tatáž jak u domácích tak i u přespolních dosti četné návštěvě. Osamotnělé stavení, na jehož severní straně velký dvůr obezděný se rozkládal, vypadalo zvenčí velmi zasmušile a neslo na sobě stopy značného stáří. Tehdejší doby ale nevyhlí-žela žádná krčma jinak, a obyčejní návštěvníci si tohoto zanedbaného zevnějšku nevšímali, anť i domácí obydlí poddaného lidu v nelepším stavu se nalézala.

Jim dostačovalo, jen když krčmář byl dobrou chme-lovinou zásoben, o ostatní pak se příliš nestarali. A přece obíhaly tak mnohé pověsti o krčmáři, jež nepříliš jasné světlo na povahu jeho vrhaly.

Praviloť se totiž, že udržuje značné spojení s pod-loudníky a pytláky, kterým ovšem vysoký les, až ke krčmě se táhnoucí, tajné noční cesty a schůze velice usnadňoval.

Mimo to byl krčmář znám co povaha, jež k vůli zisku žádného kroku se neostýchala, a jejíž svědomí dostatečně prostorné bylo, aby se v něm i stinné stránky života lidského ukryti mohly.

Proto ale byla krčma „u černého vola“ – takový štít totiž na tmavém průčelí svém nesla – přece četně navštěvována, a mnohdy až do pozdní noci ozývalo se odtamtud hlučné povykování, které na veselou společnost souditi dalo.

V té době ale, kdy náš pozdní jezdec ke krčmě se přibližoval, panovalo v hlavní světnici její poměrné ticho a mimo zář z jednoho okna proti silnici, které schválně proto nebylo okenicí ubedněno, aby cestující za touto“září se ubírati mohli, nejevilo se v krčmě žád-ného znamení života. Také by skučící vichr byl všeliký hlas ihned udusil, jakmile by se byl z vnitřních prostor na venek vydrati chtěl.

Záře okna tohoto vedla také jezdce přímo k „černému volu“, jehož temné obrysy od zasněžené půdy příkře se obrážely. Do hlavního stavení vedly nízké dvéře, k nimž po širokém kamenném stupni se přicházelo; ve zdi nádvorní pak se nalézaly široké vrata pro povozy, jejichž vozkové časem v krčmě přenocovali, než na další cestu do „kraje“ neb do „hor“ se vydali. Bylať v tom ohledu vysočina Hradišťská považována jaksi za rozhraní mezi rovinou kraje Kralohradeckého a pomezním horským pásmem, tak že vše, co severně od vysočiny té leželo, již k „horám“ se počítalo, kdežto jižní kraj už k rovině polabské náležel a prostě „krajem“ nazýván byl.

Před nízkým vchodem do krčmy náš jezdec konečně ušlého koně svého zastavil a hbitě s něho seskočiv, rázně na dvéře zatloukl.

Po nějaké chvíli bylo slyšeti za dveřmi dřevěnky a hned na to se objevila v polootevřených veřejích postava krčmáře, který k nepříliš vlídnému přijetí pozdního hosta se chystal.

Jakmile ale v plášť zahaleného cizince a koně jeho spatřil, seznal ihned, že nemá obyčejného návštěvníka krčmy své před sebou, leč že to vzácný jakýsi pán, na němž snadno bude lze něco vytěžiti.

„Chci nocleh ve vaší krčmě,“ pravil cizinec a vystoupil na kamenný stupeň, „pro mého koně pak místo ve stáji!“

„Přijme-li pán za vděk s mou skrovnou domácností,“ odpovídal s úklonkem krčmář, „bude mu vším posloužено!“

A otevřev do kořán dvéře, aby hostu volný vstup učinil, obrátil se nazpět do jizby a zvolal:

„He, Matěji, odveď koně do stáje a dobře jej opatř!“

Potmě přiloudal se shrbený mužík a chopiv koně za uzdu, odváděl jej ku vratům do dvora vedoucím a pak přes dvůr do stáje.

Mezitím krčmář byl otevřel dvéře do jizby vedoucí a osvětlil tak poněkud tmavou chodbu, kterouž cizinec by byl jinak bez úrazu neprošel, neboť všecky kouty její nejrozličnější hamparátí naplňovalo.

Cizinec vstoupil do r.ízké světnice, která září ohně na zděném ohništi plápolajícího ostře osvětlena byla. Do vzdálenějších koutů však záře tato přece nedosahovala, a oko v prvním okamžiku plamenem ohně zaražené nedovedlo další prostory rozlehlé světnice rozeznati.

Cizinec rozhlédl se po jizbě, kolem jejíchž dvou stěn stoly a lavice se táhly, a k uspokojení svému seznal, že úplně prázné jsou. Jen na nízkých lavicích u ohniště viděl dva muže netečně seděti.

Zdáli se to býti venkované z okolí, kteří z krátkých dýmek kouříce, u ohniště se hřáli a před sebou korbele s chmelovinou státi měli. Jeden z nich náležel podle lepšího zevnějšku svého k mohovitější třídě selské, kdežto druhý ošumělou, záplatovanou halenou oděn byl a spíše podruhu neb nádenníku se podobal. Ale tento rozdíl v zevnějšku, kterýž ve prospěch prvního muže se klonil, proměnil se ihned v opak, jakmile výraz obličejů obou mezi sebou se porovnal. Kdežto první byl výrazu pra-obyčejného, ba tupého, jehož oči jen stěží s předmětu na předmět se obracely a nejraději blbě na jedno místo upřeny zůstávaly, jevil druhý v obličeji svém značnou dávku duševního nadání a oči jeho netrpělivě mu v důlkách hrály, svědkem jsouce neustálé činnosti ducha jeho.

Muž tento to také byl, který příchozího cizince bystře pozorovati se jal, kdežto soused jeho sotva že hlavou hnul a kalné oko ke dveřím obrátil.

Také cizinec si jediným bystrým pohledem prohledl oba

muže a okamžitě věděl, s jakými povahami mu činiti jest.

Obrátív se opět od ohniště a sejmuv se sebe plášť, který byl posud postavu jeho zahaloval, přehodil jej přes nejbližší stůl.

Nyní teprve i my poznáváme známou osobnost v cizinci tomto, neboť pozdní příchozí do krčmy „u černého vola“ není nikdo jiný, leč náš mladý Jan Chvojka, kterého jsme v novoroční noci v Praze na kamenném mostě a pak v shromáždění lóže „u tří korunovaných sloupů“ byli poznali.

Chování jeho nynější prozrazovalo muže vědomého, za pevným cílem kráčejícího, který žádné překážky více na dráze své se neštítil, nébrž pevnou rukou ji odstraniti odhodlán byl. V krátké době od novoroční noci, kdy v návalu slabé mysli a zoufalství sebevrahem byl se státi chtěl, byla se v povaze a v smýšlení jeho tak znamenitá změna udala, že by nikdo z dřívějších jeho soudruhův nebyl v něm někdejšího nesmělého, zádumčivého mladíka hledal. V několika dnech, co ve společnost zednářův byl vstoupil a velmistr hrabě Špork jeho vůdcem a rádcem na budoucí dráze života se stal, byl se i Chvojka proměnil v muže samostatného, jemuž mimo to netušené jindy prostředky dovolovaly za vytknutým velkým cílem bezohledně dále kráčeti.

Také zevnějšek jeho byl se teď ve prospěch mužné a přece štíhlé postavy jeho změnil. Podobalť se zcela mladému kavalírovi, kterému svět se všemi jeho rozkošemi otevřen jest a jenž v kruté zimě této pouze na svou zábavu pomýšlí. Tak aspoň si krčmář i oba jeho hosté vysvětlovali příchod mladého muže, o němž si v hlavách svých srovnati nemohli, že by vážné záležitostí jej do dnešní nepohody noční byly pudily. Naopak domnívali se, že mladý kavalír je snad na cestě k některému prvnímu plesu masopustnímu, jaké tehdáž na zámcích okolní šlechty obyčejem byly a v den sv. Tří králů počínávaly.

Chvojka ale nepopřál jim mnoho času ku přemýšlení, neboť odloživ plášť, přisedl bez okolků ke stolu obou vesničanův, kteří nad tak neobyčejnou vlídností vznešeného cizince oči

vyvalili a beranice s hlav strhli, aby takto neznámému pánovi hlubokou úctu svou projevili.

„Dovolíte, přátelé, že k vám si přisednu," počal vlídným hlasem Chvojka, „dnes je nejlepší místo u ohniště, a věru, myslil jsem, že krčma tato četněji obsazena bude!"

Krčmář, jenž právě postavil na stůl před cizince žbán z modrého porcelánu, nejvzácnější to nádobu svého nálevního stolku, hradišťským pivem naplněnou, vzdychnul si při posledních slovech Chvojkových a pravil:

„Ba, milostivý pane, lidé už odvykají pití a krčmy se budou musit v kostely proměniti, mají-li se tam lidé scházeti. Co „černý vůl" na tomto miste stojí, nepamatuje tak bídné doby návštěvy jako nynější."

„A co je toho příčinou?" tázal se Chvojka, když si byl ze žbánu přihnul a na okamžik o dobrotě nápoje přemýšlel. „Chmelovína tato není zlá!"

„Spravedlivé Hradišťské je to, milos'ivý pane," odpovídal krčmář, „a přece je nemohou lidé píti. Pan direktor Hradišťský ovšem je zadarmo nedává!"

Při spoménce na direktora tohoto zamračil se děsným spůsobem ošumělý onen muž, jejž jsme za nějakého podruha byli označili, a divokým hlasem zvolal:

„Bůh ho zatraťl toho ukrutníka, který přímo z lůna Belialova pochází! Nemluv mí více o něm, krčmáři, nemám-lí ti tvůj vlastní korbel o hlavu roztlouci!"

Krčmář se ale jen usmál hrozbě této, v čemž i druhý host jeho, totiž zámožný onen sedlák, s ním souhlasil.

„Nu, nu; však není tak zle, kmotře Radoni," chlácholil krčmář rozzuřeného muže; „vímeť dobře, proč máš na pana direktora nabroušeno!"

„Ze tě dal na španělského osla po tři dny vysaditi!" dokládal jaksi ironicky soused Radoňův.

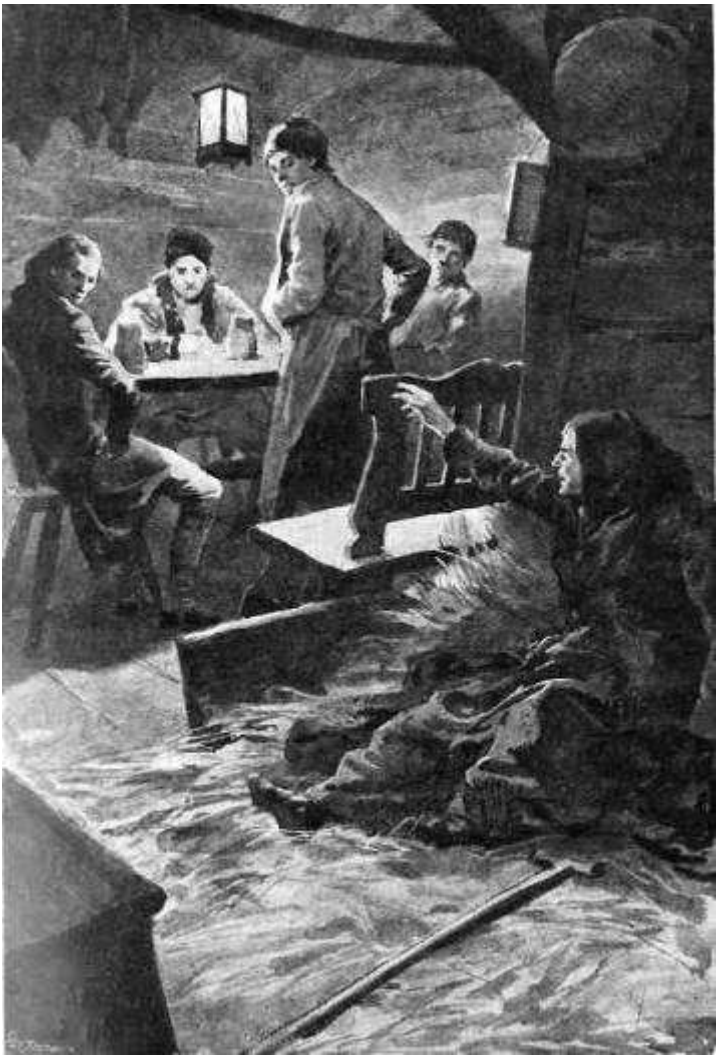

Tento se očividně zachvěl při spoménce na hanlivý onen trest, a v očích jeho se temně zajiskřilo. Chtělť něco odpověděti, v tom ale přejal mu řeč Chvojka, který byl dosud celou společnost bedlivě pozoroval, a tázal se Radoně:

„A proč jste byl k tak hanebnému trestu odsouzen, poctivý muži?“

Radon hned neodpovídal, ale pozdvihl temně zářící zraky k neznámému cizinci, jakoby dříve o povaze jeho se přesvědčiti chtěl, tak že soused času nabyl, aby opět posměšně jako už dříve za něho odvětil:

„Inu, že pan direktor v něm viděl Adamitu, vzácný pane; a to víte, taková drůbež se musí notně podšku-bávatí!“

Chtěl se blbě usmáti surovému vtipu svému, ale v tom okamžení jej už držel Radon za krk a mocně jej ke zdi přirazil.

„Pse neznabožský, zase se opovažuješ království Boží tupiti!“ řval fanatický muž a byl by tupitele svého, který při tloušťce své už jen sípal, zajisté zardousil, kdyby Chvojka a krčmář jej od oběti jeho nebyli odtrhli.

Radon ale jevil novou chuť na něho se vrhnouti, a zdál se ve zlosti své všecek proměněn býti. Z očí sršely mu jizlivé blesky, pěsti se křečovitě zatínaly, kolem rtů jevila se pěna – slovem, byl to pohled na člověka buď náhle zběsilostí napadeného, aneb na nejvýš fanatického.

„Pomsti jen, bratře Boží, každou urážku našeho Pána!“ ozvalo se tu náhle za zády Chvojkovými vře-štivým hlasem. „Dostane se ti za to království Božího a Pán noční dobou tě posvětí!“

„Pomsti jen, bratře Boží, každou urážku našeho Pána!“ ozvalo se za zády Chvojkovými.

Chvojka s udivením ohledl se po hlasu tomto a teprve nyní, když oči jeho byly záři ohně poněkud uvykly, spatřil ve výklenku, jenž od hlavní jizby na právo se táhl, na otepi slámy ležeti starou jakousi ženštinu, v ro-zedraný oděv zahalenou. Při nastalém hluku, jejž Radon byl útokem svým způsobil, povstala

stařena s lóže svého a usedla na slámě, kostnatou pěstí proti soupeřovi Radoňovu hrozíc a řečená slova ze sebe vyrážejíc.

„Člověk s nimi musí míti strpení, milostivý pane," šeptal krčmář Chvojkoví do ucha, aby zvědavost jeho uspokojil; „jsouť to oba Adamité a zkusí od úřadu tak dost, než abychom i my je chtěli týrati."

„Dítě pravdu, krčmáři," odpovídal Chvojka a s účastenstvím pohlížel s fanatického muže na stařenu, která posud nesrozumitelná slova ze sebe vydávala; „vždyť i mnohý poctivec s nimi stejně trpěti musí."

„Právě jsem chtěl totéž říci, vzácný pane," dokládal krčmář; „majíť u nás mnohého za Adamitu a Ma-rokána, který na to jaktěživ ani nepomyslil."

Chvojka se zachvěl při těchto slovech krčmářových.

„Kteří by ale byli ozdobou království Božího, jako statečný rychtář Hradišťský!" vskočil teď do řeči Radon, který byl poslední slova krčmářova zaslechl.

Chvojka sotva že dovedl pohnutí své ukryti – vždyť tu byla řeč o nešťastném otci jeho, o jehož osudu byl se od doby útěku svého nic více nedověděl. Zde pak vítaná příležitost se mu k tomu jevila.

„Co se stalo s rychtářem Hradišťským?" tázal se Radone, jakoby ni nejmenší známosti o osudu tohoto muže neměl a v nižádném spojení s ním se nenalézal.

„Totéž mu onen syn Belialův připravil jako mně!"

zněla temná odpověď fanatikova. „Ale Bůh ví, že na starém Chvojkoví toho shledá!"

„Ano, rychtář Hradišťský byl vržen do šatlavy," dokládal teď krčmář, „poněvadž pan direktor jej má také za Adamitu."

„Však víme toho pravou příčinu," hučel polohlasně Radon, „za mladého Chvojku musí trpěti starý!" Pak jakoby sám k sobě mluvil, doložil: „Rychtář Hradišťský je sice osvícen duchem Božím, ale v království jeho posud nevešel. Však dej Bůh, aby tak brzo se stalo!"

„A jiné viny není posud při něm nalezeno?“ tázal se dále Chvojka, jehož vnitřní bytost vždy více se rozčilovala.

„Může-liž už něco těžšího při člověku nalezeno býti, než kacířství tak ohavné jako adamitské!“ prohodil teď tlustý sedlák, jenž se od útoku Radonová několika notnými doušky zase byl vzpamatoval.

„Já ti ale pravím, ty děravá nádobo světská, že rychtář není z království Božího!“ rozkřikl se zase Radon proti odpůrci svému, oběma pěstma mu hroze.

„A proč se ho tedy zastáváš?“ odpovídal mu sedlák, jemuž kuráž se zase vracela, když viděl Chvojku a krčmáře mezi sebou a Radonem státi. „Či nevíme, že u něho našli bratrskou biblí a jiné knihy kacířské, za kterými teď do Hradce povandruje?“

„Co tím myslíte, že má jíti do Hradce?“ tázal se prudce Chvojka a o krok blíže k sedlákovi přistoupil.

„Nu, slyšel jsem to včera v Hradišti, že rychtář Chvojka bude teď od direktora jakožlo kacíř vydán konsistoři Kralo hradecké, jíž už před několika dny byl všecky kacířské spisy jeho odevzdal.“

Chvojka se náhle zachytil rukou za čelo a počal rychle po jizbě přecházeti, polohlasně k sobě mluvě:

„Oh, ani okamžik nesmím již ztratiti a hned zítra musím na bídníka hromem udeřiti! O, jakž ti děkuji, vysvoboditeli a dobrodince můj, že's mi dal prostředky tak hojné, abych nešťastnému otci svému přispěti a zlo-syna onoho zničiti mohl! Jen kéž by nebyl otcem mé zbožňované Marie a nejkrutší trest bych mu připravil!“

S podivením všickni přítomní na neznámého cizince pohlíželi, jehož zpráva o krutém osudu Hradišťského rychtáře tak velice dojímati se zdála.

S nemenší pozorností sledovala každý krok jeho stařena, která posud ve výklenku na slámě seděla. Rtové její vpadlí se při tom neustále pohybovali, jakoby samomluvu k sobě měla,

jež se zjevem cizince v jakémsi spojení se nalézala.

Poznenáhla přecházel šepot její v jednotlivá srozumitelná slova a tím opět pozornost Chvojky k sobě obrátila, který jakoby v myšlenkách náhle nedaleko podivné stařeny zastavil a ji pozorovati se jal.

„Je to stará Veruna, vzácný pane," poučoval jej krčmář, jenž byl k němu přistoupil, aby zvědavost jeho upokojil; „znáť ji celá naše krajina jako hadačku a poloviční čarodějku, která dovede člověku i dobytku jediným pohledem udělati. Ostatně je to ale dobrá duše, která má jen někdy podivné vrtochy, když totiž s takovými lidmi jako tento Radon se sejde. Znáť se dobře v písmě a to prý jí hlavu pomátlo!"

Chvojka pokyvoval hlavou při zprávě této, jakoby mu vše již známo bylo, co tuto o staré Veruně od krčmáře slyšel.

Stařena vztáhla pojednou kostnatou pravici proti krčmářovi a drsným hlasem naň vzkřikla:

„Odstup, krkavče, od světlého orla, kterýž přilétá, aby supy a káně z této krajiny rozehnal! Rozepni jen křídla svá, mladý orle!" obrátila se zase ke Chvojkoví, jenž s účastenstvím na ni pohlížel. „Vrhni se na krkavce a brzo je rozplašíš do všech konců světa! Sám pak budeš zástupům veleti, kteří ti blahořečiti budou!"

Při tajemných slovech těchto stařena pozvolna se zdvihla s lože a vztáhnuvši obě ruce proti Chvojkoví, zdála se mu jako nějaká prorokyně žehnati.

„Veruna jest osvícena duchem Božím!" zvolal vysokým hlasem Radon, jenž dosud ohnivým ztakem každý pohyb stařeny byl sledoval. „Věř, pane, každému slovu jejímu, neboť stala se v okamžiku tomto nádobou Páně!" doložil, obrátiv se ke Chvojkoví.

„Ano, vysvoboditel přichází lidu ujařmenému!" mluvila stará věštkyně opět dále. „On pomstí jej na všech tyranech jeho a lid mu za to bude velké jméno dávati!"

Radon sklonil hlavu a skřížil ruce na prsou, načež dva

kroky blíže učiniv, hluboce se uklonil před Chvojkou pravě:

„Budu tvým věrným psem, pane, přicházíš-li rozmnožit království Boží a uvésti lid na pravou cestu svobody duchovní i tělesné!“

Krčmář a tlustý soused se podivně usmívali při těchto mystických řečích stařeny i fanatického Radone, kteří oba k tétéž sektě náboženské náležeti se zdáli. Vidouce ale, že neznámý cizinec řeči tyto zcela vážně pnjímá, ustali ve svém posměšku, dychtiví jsouce na další vývin tohoto tak neočekávaného výjevu.

Chvojka podal Radonoví pravici, kterou tento prudce uchopiv, na hlavu svou skloněrou ji položil.

„Přijímám pomoc tvou, statečný muži,“ pravil k němu Chvojka vlídným hlasem, „takových paží bude nám za nedlouho třeba, abychom tyranství s trůnu jeho svrhnouti a právo lidské naň vstaviti mohli. Boj brzo počne, buď přihotoven hlasu vůdcova uposlechnouti!“

„Boj bude veliký!“ vzkřikla zase Veruna s nadšením. „Tisícové se pohrnou za tebou, pane, až káceti počneš modly a oltáře pohanské! Já sama projdu všecky krajiny a budu svolávati lid, aby uvítal den Páně! A věru, že lid na slova staré Veruny mnoho dává!“

Radon hbitě přisvědčoval slovům těmto, pravě vášnivým hlasem:

„Krev, krev musí téci! Mečem a ohněm musí království Božímu cesta připravena býti! Jen začátek, pane, učiň a vše bude poslušno hlasu tvého!“

A vztáhl svalovité ruce do výše, jakoby všem nepřátelům svým blízkou záhubou vyhrožoval.

„Nepřál bych panu direktoru Hradišťskému, aby se teď do rukou Radonových dostal,“ pravil krčmář polohlasně k tlustému hostu svému; „Radon i Veruna jsou dnes zase u vyjevení, a já se jen divím, že tak vzácný pán se s nimi do tak bláznovských řečí pouští.“

„Kdo ví, není-li to také jeden z těch tajných náhončí Brandeburků a Burkušů[*)], kteří teď tak hojně mezi námi se potulují!“ odpovídal sedlák chápaje se korbele svého. „Dobrého mu nic z očí nekouká!“

A zapil své pochybností notným douškem, načež zase zvědavě na neznámého mladého muže pohlížeti se jal.

Ten mezi tím vedl dále rozprávku s Verunou a Radonem, kteří oba se předstihovali v líčení přehrozné bídy a nesnesitelného jařma, v jakém té doby lid poddaný úpěl.

„Není to do nebe volající,“ pokračoval Radon zlostí přerývaným hlasem, který čím dále tím více výrazu neukojitelné zášti nabýval; „není to do nebe volající, když páni nás, sobě rovné lidi, za pouhý dobytek považují, ba i o ten dobytek lépe než o své poddané se starají? Neuvalili oni nesvědomití boháčové, kteří nám obilí a chléb ze země do ciziny vyvezli, tu bídu a onen hlad na nás, kterému už tisíce lidí podlehlo? Tam do hor se podívejte, kde ani kůry na stromech již není, aby jí sobě hladem stupělý lid žaludky přecpati mohl! A za krátko navštíví Pán i naši krajinu tou strašnou metlou, jíž se hlad a mor říká!“

„Ho, ho! kmotře Radoni, tak zle bohdá nebude!“ vskočil mu do řeči krčmář, ač jinak vzezřením svým souhlas se slovy jeho projevoval. „Ještě je na zámku Hradišťském špejchar plný a z toho budou zásoby lidem vydávány, kdyby nedostatek nastal, jako tomu za panství jesuitův bývalo.“

„Ba věru, škoda těch bývalých časů,“ zastesknul si sedlák; „pan direktor chce si teď rázem vynahraditi za vše, co mu za panství jesuitův ušlo!“

„Bláhový, kdo na toho syna Belialova se spoléhá, jenž teď na Hradišti vládne!“ vzkřikl divoce Radon…Špejchar Hradišťský, v nějž starý zámek přeměnili, je tak prázný, jako jsou všecky naše sklepy prázny!“

„Oho! sám jsem na podzim viděl tam všecko panské obilí

[*)] Tak v pohraničních krajích Hradecka Průsakům říkají

svážeti!“ povstal teď ze zástolí svého sedlák. „Poddaní Hradišťští mají staré právo na podporu z panského špejcharu a té se jim jistě i v letošní zimě dostane.“

„Kde nic není, ani smrt nebéře!“ odsekl Radon. „Veruny tuto se ptej, nevěřící muži, nedával-li direktor Hradišťský za posledních nocí odvážeti obilí toto, jehož sta vozů Burkušové odváželi!“

„I to aby tisíc láteř do toho!“ vzkřikl sedlák, který teprve tímto sdělením, jež stavu a povolání jeho bezprostředně se dotýkalo, ze svého flegma vyrušen byl. „Obilí panské ze špejcharu pryč tedy? A já se setím na ně spoléhal!“

„To je také mně novinou, kmotře Radoni,“ podotýkal krčmář; „takové bezprávnosti že by se byl direktor dopustil?“

„O, Pán vás bude ještě horšími tresty stíhati,“ zvolala zase stará Veruna jako bezvolně, „nesetřesete-li to jařmo se sebe, jako hříbě první otěže střásá! Tyto mé oči viděly obilí Hradišťské odvážeti mezi Burkuše, kteří tolary svými skříň direktorovu za to naplnili! Hoj, s jakou radostí se starý onen hříšník ve svém stříbře kochá – ale běda, brzo na vše strany rozkouleno bude! Lid chce chleba a ne stříbra!“

A vrhla sebou zase na slámu, odkud poznovu chvílemi nesouvislé její řeči zaznívaly.

„Ale toť hanebné!“ vzkřikl teď krčmář. „Pak skutečně i mezi naší chudinou hlad vypukne! Zásoby už beztoho všude docházejí.“

„Ten syn Belialův je teď všemohoucím pánem na Hradišti,“ dokládal Radon, „co jesuité vyhnáni jsou a nového pána ještě není. Ale všeho do času, jen království Boží bude trvati na věky!“

„Ach, kde jsou časy hraběte Šporka,“ ozval se zase sedlák, „ty se na našem panství už nikdy více nevrátí! Za něho, jak sám se dobře pamatuju, ani poslední žebrák o nouzi nevěděl – a teď? kam se člověk po panství rozhledné, všude jen spoušť!“

A zapil zlost svou notným douškem chmeloviny.

„Spomíná zde lid ještě s účastenstvím hraběte Šporka a zlatých časů jeho?“ tázal se Chvojka rychle, když řeč k tomuto předmětu se obrátila.

„O, pane, staří den co den o tom dobrodinci poddaného lidu vypravují,“ ubezpečoval horlivě sedlák, „a kdo se ještě na poslední léta panování jeho pamatuje, jako já, nemůže si nikdy lepších časů přáti! Ale ty jsou ty tam a žádný z nás se již takových nedočká!“

„To záleží jen na. vás, abyste si zase podobný blahobyt zjednali,“ zněla odpověď Chvojková. „Což není vůle lidu ničím?“

„Ach Bože, kdo pak se ubohého lidu poddaného ptá, co chce nebo nechce,“ namítal s trpkým úsměvem krčmář; „ten je na světě jen pro robotu a nikoli pro dobré časy, jaké za hraběte Šporka s nebe na zem spadly!“

„Ale mohou se přece navrátiti, jen když se o to přičiníte,“ odvětil se zvláštním důrazem Chvojka. „Páni teď musí už v mnohém lidu povolovati, a když byli tak mocní páni jako jesuité vyhnáni, nemůže se totéž státi i vrchnostem, které poddaný lid v dobytek proměňují?“

Sedlák zavrtěl hlavou.

„Jesuité musili proto odtud, poněvadž mladý císař Josef byl proti nim, ale vrchnostem nikdy v ničem neublíží. Ty budou panovati podle svého spůsobu až do skonání světa!“

„Lež to!“ vzkřikl náhle Radon. „Což není vydán od císaře patent na zrušení roboty?“

Sedlák i krčmář se poznovu trpce usmáli.

„Proč pak neřeknete už přímo, že císař založil vaše království Boží, kmotře Radoni?“ tázal se posměšně sedlák. „Zrušení roboty! Ha ha! Ptejte se jen pana direktora Hradišťského, jaký to patent císař vydal a podivíte se!'

„Bůh mne chraň, abych s tím synem Belialovým mluvil jinak, než s cepem v ruce!“ zvolal Radon a oči jeho zlostí jen jen hořely. „Patent na zrušení roboty je vydán, pravím já, a

direktor je šelma z Janova zjevení, že jej před lidem ukrývá!“

„Zrovna naopak, kmotře,“ domlouval mu krčmář; „pan direktor praví, že tím patentem je mu dán lid v poddanost ještě větší, a že jen z přirozené dobroty srdce jej zadržuje, aby lidem nepřitížil.“

„O, ten předchůdce antikristův!“ zvolal zase Radon. „Ten smí mluviti o dobrotě srdce svého! Ano, přesvědčím vás o dobrotě toho srdce, až mu je z prsou vyrvu a psům předhodím! I ti jím povrhnou, aby vzteklinou jeho se nenakazili!“

Chvojka se zvláštními city pohlížel na divokého muže tohoto, který v záchvatu vášně pravému démonu se podobal a v okamžení takovém i nejstrašnějšího zločinu schopen byl. S odvážnou a tak fanaticky rozkva-šenou povahou dalo se již mnoho spůsobiti, pakliže ráznou rukou vedena byla a pevný jakýsi cíl jí naznačen byl, proti němuž vší silou svou se obořiti měla.

„Co se toho patentu týká,“ ujal se zase slova sedlák, „ten mi už mnoho vrtochů v hlavě spůsobil. Na všech stranách si to lidé vypravují, že je to patent na zrušení roboty a že jen vrchnosti jej proto zadržuji, aby o robotu nepřišli.“

„A co tomu říká lid?“ tázal se Chvojka.

„Laje správcům a direktorům, kdykoli na ně řeč přijde!“ ujišťoval sedlák. „Na našem panství to ještě ujde, ale v horách, jak jsem od formanů slyšel,^tam prý panuje též povážlivé kvašení mezi robotníky.“

„Patent na zrušení roboty to^sice není ještě,“ odpovídal po nějaké chvíli Chvojka, „ale císař Josef skutečně pomýšlí na zrušení toho jha.“

„Opravdu?“ zvolal sedlák a přikročil blíže. „Máme nějakou naději na vykoupení z toho pekla?“

„Jen kdyby nebylo odporu vrchností a jejich úřadů,“ pokračoval dále Chvojka, „pak by už letos nebylo po robotě ani památky!“

„A kdo nám brání ty vrchnosti a úřady s povrchu zemského

shladiti!“ vzkřikl svým spůsobem Radon a napřáhl obě svalnaté pěsti. „Nemáme tuto rukou svých, nemáme cepů, abychom plevy od zrna oddělili?“

„Až bude deset tisíc takových paží poho tově, jako vaše, statečný muži,“ odpověděl mu Chvojka na otázku jeho, „budeme moci na mlat vstoupiti.“

„Budou, pane, budou pohotově! Věř to Radonoví, jenž zná všecky členy království Božího!“

„O tom až jindy, Radoni,“ vskočil mu do řeči krčmář, „teď nech vzácného pána domluviti, abychom se jednou z gruntu dověděli, jak to s tím robotním patentem vypadá.“

Sedlák podporoval žádost tuto a Chvojka pokračoval:

„Císař Josef už po několik let pracuje o to, aby poddaný lid nevolnictví a roboty zbavil, ale se všech stran se mu v tom kladou překážky. Velcí páni a úřad-mci líčí císařovně Marii Teresii žádosti poddaného lidu za revoluční zjevy, a císařovna je tak slabá, že falešným těmto zprávám věří.“

„I aby kat spral takové falešné rádce!“ zlobil se sedlák.

„Nejsouť ale všickni páni tací Jidášové,“ mluvil Chvojka dále. „Naopak vím zcela bezpečně, že nejvyšší purkrabí Pražský, pan hrabě František Nostic, už před třemi roky stížnosti českého lidu císařovně v známost uvedl a zároveň navrhoval, aby především robota aspoň zmenšena byla.“

„Aby mu Pán Bůh za to požehnal!“ prohodil upřímně sedlák.

„Nechval den před večerem, bloude,“ káral jej s jizlivým pohledem Radon; „či byl snad ten návrh pana purkrabího co platný? Umenšili ti skutečně roboty?“

Sedlák odpověděl jen vzdychnutím a poslouchal dále výklad Chvojkův, jenž takto pokračoval:

„Sotva že se ale vrchnosti české dověděly, jaký návrh pan purkrabí byl císařovně učinil, hned byly vzhůru, jakoby jim k hrdlu sáhal a bez prodleni podaly císařovně Marii Teresii promemoria, totiž pamětný spis, v němž dokazovaly, že by

zmenšení neb dokoná zrušení roboty sloužilo jim nejen k nenahraditelné škodě, nébrž že by to při bezuzdné povaze poddaného lidu až i ke zkáze říše přijíti mohlo!“

„Tak že mluvily vrchnosti?“ zvolal Radon a oči jeho poznovu jen jen se jiskřily. „Chtějí nás tedy ve věčném otroctví držeti? Lid má všecku svou sílu jen na ně mrhati?“

„Tak jest, milý příteli,“ přisvědčoval Chvojka; „v dobrotě lid na vrchnostech ničeho nevymůže!“

„Tedy. k tomu užije násilí!“ zněla vášnivá odpověď Radonová. „A přisámbůh, že rovněž s nimi naložíme, jako předkové naši táboritští byli s protivníky království Božího činili! Cepy je pomlátíme a o statky jejich se podělíme!“

„Ve mně samém se bouří krev,“ dokládal sedlák a udeřil korbelem na stůl tak prudce, až víčko odskočilo; „totě bohapráznost do nebe volající, a je-li tomu tak, že nám direktor patent o zrušení roboty zadržuje, pak přísahám, že ani já, ani pacholci moji kroku více na robotu neučiníme!“

„Pravil jsem už,“ podotýkal Chvojka, jenž se zalíbením pozoroval, kterak líčením jeho vášně ve všech posluchačích se rozbouřily, z čehož příznivé známky do budoucnosti odvozoval; „pravil jsem už, že to není ještě ten pravý patent, jenž byl vrchnostem dodán stran roboty. Je to mandát, kterýž císařovna i císař Josef podepsali dne 21. dubna loňského roku, a slibuje se v něm poddaným, že stížnosti jejich vyšetřeny budou, do té doby ale že musí všem svým povinnostem k vrchnosti vyhovovati.“

„Ne, ani kroku již neudělám! A kdyby mne měl direktor na španělského osla posadit!“ vzkřikl sedlák a po silném doušku z korbele doložil: „Teď, právě teď si postavím hlavu a žádný ať se mi neopovažuje přijíti s robotou!“

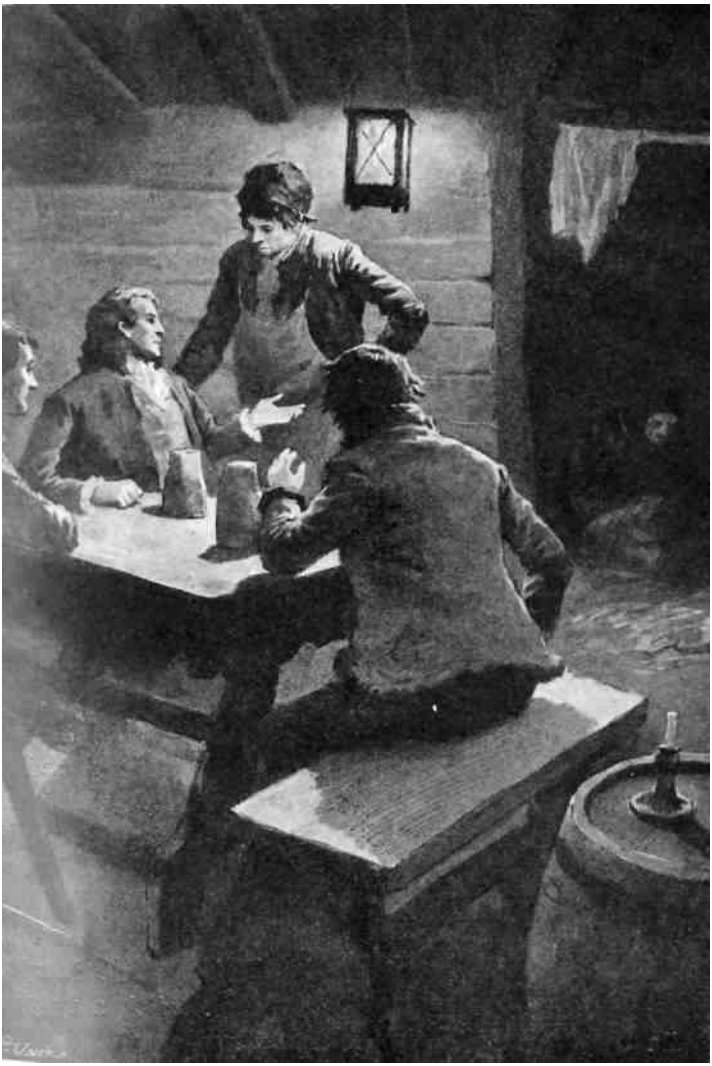

Sedlák podporoval žádost tuto a Chvojka pokračoval.

„Asi za půl léta na to, totiž v měsíci říjnu, byla v Praze zřízena urbariální komise,“ pokračoval Chvojka dále, „a ta vydala regulativ, Čili pravidla, dle kterých se mají vrchnosti při upravování robot říditi, a ty pravidla byly na všecky panství rozeslány!“

„Aby tam v prachu kancelářském hezky odpočí valy!“ doložil s ironickým úsměvem Radon. „Známe ty spády kancelářské, známe! – Ale nechť, však se půjdeme brzo sami na ty patenty podívat!“

A se zvláštním výrazem se divoce usmál, samolibě ns pěsti své pohlížeje.

„Hradišťský direktor neučinil výminku od všeobecného pravidla,“ ujal se zase slova Chvojka; „vždyť až dosud ani jediná vrchnost ty uspokojující listiny poddaným nesdělila, proto se to ani na Hradišti nestalo.“

„Ale my už přece o nich víme,“ podotknul sedlák, „ondyno nám to vykládal o trhu v Jaroměři cizí světák a ten nám přímo řekl, že to vrchnosti ukrývají patent na zrušení roboty!“

„Je pravda,“ souhlasil krčmář, „zde u mne už bylo několikrát o té věci mluveno a zejména před týdnem měl jsem tu na noclehu dva obchodníky ze Slezska, kteří totéž dotvrzovali. Lidé jsou už o tom na všech stranách přesvědčeni, že vrchnosti a panští úřadníci něco zlého proti poddaným kují.“

„Ale poddaní se nesmí dáti již utiskovati,“ odvětil Chvojka se zvláštním ohněm. „Nesmí více sloužiti za podnož několika ukrutníkům, kteří o nic vznešenější nejsou než ten nejmenší z jejich poddaných. Bratrství a svoboda musí panovati na zemi a kdo zásadám těmto se protivuje, shlazen budiž s povrchu zemského!“

Se zanícenýma očima stopoval Radon ohnivou řeč mladého cizince a každé slovo jeho dychtivě v sebe ssál.

„Tak mi z duše mluvíš, pane!“ zvolal, podávaje pravici Chvojkoví. „Ty nám velké věci přinášíš, a pevně věřím slovům staré Veruny, která v tobě vidí orla, jenž zažene krahujce a

vrány, jež nám dosud vnitřnosli byly trhaly!“

Krčmář opět nedůvěřivě vrtěl hlavou nad řečmi těmito, jejichž smysl v praktickém duchu svém nepo-chopoval, a odpovídal:

„Panu direktorovi Hradišťskému byste se, vzácný pane, nesměl s takovými řečmi vytasiti, nechtěl-li byste na španělském oslu neb snad dokoná v šatlavě se ocitnouti, odkud často už cesta k hrdelnímu právu do Hradce vedla!“

„A právě k tomu mne vede cesta, abych mu totéž opakoval!“ zvolal Chvojka s neobyčejnou odvahou a výrazem opravdovosti.

Všickni tři s rozdílnými city na neznámého cizince pohlíželi. Radon však pokyvováním hlavy radostný souhlas s touto odhodlaností mladého muže projevoval.

„Jak? panu direktorovi chcete to vše do očí opakovati?“ tázal se po nějaké chvíli ustrnulý sedlák.

„Ano, osobně tak učiním!“ doložil Chvojka s vítězným úsměvem.

Krčmář a sedlák posud pochybovali o tak odvážném činu, jenž jim ovšem vzhledem k všemohoucnosti direktora Hradišťského nepochopitelným se zdál.

„Chcete míti toho důkaz?“ tázal se jich důrazně Chvojka.

Oba přisvědčili, avšak s tváří, v níž dostatečně se jevil výraz prosby, aby vzácný cizinec pochybnost jejich ve zlém nevykládal.

„Nuže, už zítra se o tom přesvědčíte, že jsem pravdu děl.“

„A jakým to spůsobem, smím-li se tázati?“ ozval se krčmář.

„Rychtář Hradišťský, Chvojka, je uvězněn, je-li pravda?“ pravil Chvojka a hlas jeho se při otázce této na okamžik zachvěl.

„Jak jsme už vzácnému pánovi pravili,“ odpovídal krčmář; „ba, jak tuto kmotr Rezek praví, bude prý už zejtra co kacíř konsistoři do Hradce dodán a odtamtud málo který obžalovaný se navrátil.“

„Nuž, uznáváte tedy váhu tohoto kroku, a přece pravím vám, že zjitra starý Chvojka na svobodě se.nalézati bude!“

Oba mužové naň při zprávě té oči vyvalili.

Vězně z moci direktorovy bez násilí vybaviti – to přesahovalo dokoná obzor jejich.

„Přesvědčí vás to tedy, až starého rychtáře na svobodě uzříte?“

Krčmář a sedlák Rezek neodpovídali hned a jen mlčky hlavou kývali, jakoby říci chtěli, že sice ujištěn tomu věří, ale až rychtáře propuštěna spatří.

Jen Radon byl úplně o pravdivosti výroku Chvojková přesvědčen a v pocitu tomto pravil:

„Věřím ti, velký muži; zejtra budu moci ruku po čtivému starci Chvojkoví stisknouti!“

„Mladˇ musí hájiti ploditele svého!“ ozval se opět náhle drsný hlas staré Veruny z temného zákoutí. „Před jasným sluncem rozptýlí se mraky příšerné a nikdy již nebudou kaliti jasnost slunce toho! Leť jen, rychle leť, mladý orle, a brzo krahujce zadávíš!“

Celá společnost obrátila zraky v onu stranu, neboť každý byl se domníval, že stará věštkyně byla na slámě již ve spánek pohroužena.

„Stará Veruna blábolí ze spaní, jak to už její obyčej,“ usmál se krčmář.

„Nerouhej se, zaslepenče,“ okřikl jej ale prudce

Radon, „z vyvolené ženy té mluví duch Páně a slova její jsou pravdivá!“

„Nu, nu, vždyť to tak zle miněno nebylo,“ chlácholil jej krčmář; „vímeť, že Veruna je podivná žena a že její moci lidé daleko široko věří!“

„Jáť se na ni pamatuji už jako hoch,“ podotýkal sedlák Rezek, „když ještě v Kukuském zámku ve službě nejstarší dcery hraběte Šporka se nalézala. Tehdáž si na ní v zámku ještě mnoho zakládali, ale po smrti hraběte byla i ona od jesuitů

jakožto nových pánů vypu-zena a od té doby prý se duch její pomátl.“

„Přece ale nikdy zdejší krajinu neopustila," dokládal krčmář, „a sta lidí jí za účinlivou pomoc její děkuje. Já sám jí rád noclehu poskytnu, byť i sebe nesmyslnější řeči mluvila. Pomohlať mé ženě od zimnice, s kterou i Jaroměřský doktor ničeho svésti nemohl.“

A s výrazem vděčnosti pohledl do přístěnku, kde tajemná ženština opět beze všeho pohybu ležela.

„Ba, jsou to nesmyslné řeči, jež někdy od staré Veruny slýchati lze,“ ujal se opět slova Rezek; „člověku až hlava kolem se točí, když o posledních dnech hraběte Šporka a o jeho dědicích totiž jesuitech, se rozhovoří. Tem nikdy na jméno přijíti nemohla a po čas jejich třicetiletého panování na Hradišti nebylo větší odpůrkyně těchto velebných otců jako staré Veruny, a nikdo jim vyhnání jejich „ze země více“ nepřál jako ona.“

„Však ještě horoucnější záští je naplněna proti direktoru Hradišťskému,“ doložil polohlasně krčmář, vida, že Chvojka pozorně rozprávce této naslouchá; „ten je u ní už ode dávna nad míru špatně zapsán, ona ale přece vždy úkladům jeho ušla.“

„Za to ale dcera direktorova se přízni její těší,“ pravil Rezek přihýbaje si z korbele, jejž do dna vypráznil; „lidé ji často v Novém lese vídali s ní velmi přátelsky hovořiti.“

Chvojkový líce se poněkud zbarvily při těchto slovech a jako mimovolně tázal se:

„Nevíte nic bližšího o tomto zvláštním poměru?“

„Ba, kdož staré Veruně a jejímu jednání porozumí!“ odvětil Rezek. „Mluviť tak podivně, že poctivému našinci husí kůže na těle vyskočí, když o jesuitech a Hradišťském direktoru bláboliti počne. Každého jiného by byl direktor už dávno do šatlavy, ba snad ještě dále přivedl, ale staré Veruny se i ten mocný pán jako všickni ostatní bojí.“

„Vůbec zdá se, že v kotrbě té stařeny mnohé tajemství vězí, jehož odhalení by leckohos velice mrzelo,“ dokládal krčmář; „její hrozby bývají někdy věru strašlivé.“

Chvojka se na chvíli zamyslil a zdál se o čemsi důležitém přemýšleti.

Krčmář chopil se korbele Rezkova, aby jej poznovu chmelovinou naplnil, ale Rezek mu v tom zabránil.

„Dost už, musím také na domov pomýšleti a zejtra je také den!“

Na to obrátil se k Radonoví, jenž upřeně-na Chvojku pohlížel, a šťouchnuv jej do boku, pravil prostosrdečně:

„Nu, Radoni, půjdeme spolu? Zapomněl jste už na má slova jako já na vaši pěst?“

Radon jakoby z myšlenek svých vyrušen, musil několik okamžiků se rozmýšleti o svém okolí a vyrozuměv, z očí Rezkových žádost jeho, podal sedlákovi pravici řka:

„Teď musí přestati mezi námi všecka zášť; budeme potřebovati svornosti a všech sil svých, proti šelmám panským. Tu máš pravici na smířenou!“

A oba mužové potřásli si srdečně rukama.

„Půjdeme společně do vsi,“ mluvil dále Rezek, „a pohovoříme si ještě o vzácném pánovi.“

A při tom mrštil zrakem po Chvojkoví, jenž posud v přemítání své pohřížen seděl a řečí ostatních osob již všímati sobě nezdál.

„Zejtra ráno se uvidíme o hrubé na Hradišti,“ pravil polohlasně krčmář k Rezkovi. „Rád bych tam starého Chvojku na svobodě spatřil.“

„Spatříš jej, spatříš, a snad ještě něco jiného!“ odvětil mu Radon významně.

„A tím pak sousedům vyložíme, co jsme dnes slyšeli,“ vece Rezek; „já nebudu moci po celou noc spát a zejtra to všude rozkřičím, že už neudělám ani krok na robotu!“

Krčmář položil náhle prst na čelo, jakoby jej nová jakási

myšlenka byla napadla a zticha pravil k hostu svému:

„Což aby to našim sousedům ten pán sám vysvětlil? Zejtra ve sváteční den tu bude beztoho vše pohromadě, a vy byste sousedy mohl už ráno na to připraviti.“

„To je moudrý nápad.“ odpovídal Rezek a s úsměvem doložil: „a váš sklep by se měl při tom nejlépe. Ale jedná se jen o to, zdali vzácný ten pán naší žádosti vyhoví!“

„Už jest jí vyhověno, přátelé,“ zvolal náhle Chvojka, jenž poslední věty rozprávky obou mužů byl zaslechl; „přicházímť proto do této krajiny, abych lidu oči otevřel a důvěrou v sebe sama jej naplnil.“

„Buď Pán Bůh pochválen!“ zvolal radostně Rezek. „Teď se nám dostane zastání; zejtra tu budou sousedi z celého panství shromážděni!“

„Jen si počínejte opatrně,“ napomínai Chvojka; „nepřátelé lidu nesmí o ničem tušiti, jinak by bylo vše úsilí proti nim marné.“

„Nestarejte se, vzácný pane,“ ubezpečoval jej Rezek; „však my se o to postaráme, aby na zámku se ničeho nedověděli. Zrádců pak mezi námi žádných není!“

. „Žehnej ti Pán, vysvoboditeli náš!“ pravil vysokým hlasem Radon. „Osvěť rozumy lidu nízkého a on ti sílu svou propůjčí. Já zejtra soudruhy své v království Božím slovu tvému podrobím a všickni jako já tebe poslouchati budou!“

Chvojka rozloučil se na to s oběma muži, kteří z krčmy do bouřlivé noci vyšli, aby do nedalekých Heřmanic dorazili.

Krčmář pak.odváděl neznámého hoste svého do komnaty na druhé straně stavení, kamž Chvojka v hluboké přemítání zahloubán jej následoval. Dříve ale ještě vrhl pohled do přístěnku, kde tará věštkyně ve tmě odpočívala.

Za nedlouho pak v krčmě u „černého vola“ všecka světla pohasínala a úplné ticho v ní nastale.

III. V NOVÉM LESE HRADIŠŤSKÉM.

Nastalo jitro slavnostního dne sv. Tří králů. Nepohoda minulé noci byla úplně minula a po včerejší bouři nebylo už sni památky. Jen zasněžená krajina připomínala noční chumelici, obloha však byla zcela jasná. Vichr byl rozehnal všecka mračna, zima pak nedopouštěla výparům ze země vystupovati a v mlhu se shlukovati, protož byl cdý obzor jasný, a s vysočiny před krčmou „u Černého vola“ bylo lze až k severním a východním horám pomezním dohlednouti.

Na východě vyvstávalo v rudé záři slunce věstíc jasný den g leskem svým v běloskvoucím rouchu sněhovém se obrážejíc. V celé krajině panovalo dosud hluboké ticho, jako za časné ranní doby v neděli a den sváteční na venkově vždy bývá, kdy lid od namáhavé práce své všedních dnů déle sobě odpočinouti může. Silnice heřmanická i všecky ostatní cesty a stezky byly tou dobou ještě úplně liduprázné a nikde známka života se nejevila.

Tu otevřely se s velkým vrzáním vrata ve dvoře krčmy a nádvorník vyváděl z nich na silnici osedlaného koně, jenž bujně rzaje, ostrý vzduch ranní do nozder ssál. Nádvorník přivedl jej k úzkým dveřím krčmy a tam se s ním zastavil.

Za nedlouho vyšel ze stavení Chvojka, opět v plášť zahřlený a klobouk hluboko v oči stáhnutý maje, že jen část obličeje jeho bylo lze rozeznati. Patrně se mu jednalo o to, aby před všelikým zvědavým zrakem chráněn byl, neboť měl nyní do otčiny své se ubírati, kde aspoň v prvním čase nepoznán dlíti chtěl.

S hlubokými úklonky a se zelenou čapkou v ruce vyprovázel jej krčmář, neboť Chvojka byl sobě několika zlaťáky nejhlubší úcty jeho vydobyl.

„Stařena ona již tedy zmizela?“ tázal se Chvojka krčmáře, než do sedla se vyšvihnul.

„Ach ano, milostivý pane,“ odpovídal krčmář s

politováním; „to už je tak její spůsob, že náhle se objeví a rovněž náhle zase zmizí. Dnes je zde a zejtra přes hory a doly. I dnes odešla už dlouho před svítáním, než ještě kdo z našich byl oči si protřel.“ „A nevíte, kde se s ní setkati?“ „Ani pomyšlení, milostivý pane! Nikdo nezná její spády, je všude a přece nikde. Tam ale, kde ji potřebují, jako na zavolanou se dostavuje, nic jinak, než jako by vševědoucí byla. Věru, podivná to žena!“

Chvojka neodpověděl, nébrž vsadil nohu do třemenu, na koně se vyhoupnul a sotva že nádvorník uzdu z rukou pustil, již také po silnici dále k severu uháněl. Krčmář s nádvorníkem nějakou dobu za ním pohlíželi.

„Statný to pán,“ pravil tento, „vsadil bych se, že to nějaký kavalír.“

„A vyhrál bys, Tomši,“ odpovídal krčmář, „zdá se ale za ním ještě něco jiného vězeti.“

„A hle, kam pak to zahýbá se silnice!“ zvolal nádvorník. „Věru, že se dává úvozem do lesa!“

„Díš pravdu, Tomši,“ přisvědčoval krčmář; „což pak se zná tak dobře v naší krajině, že ví kudy vede bližší cesta do Hradiště?“

„Do Hradiště tedy jede? Nu, to si nadjede dobré půl hodiny. Cvozem přijede na břeh Labe a za krátko je kolem Kuksu v Novém lese, odtud má už jen skok do Hradiště. Vsadil bych se, že nekoná tu cestu poprvé!“

„A myslím, že bys vyhrál zase, Tomši,“ odvěce krčmář, v němž zvláštní myšlenky vznikaly; „tuším, že ten zná Hradiště lépe než my sami.“

Pak hlavou vrtě, obrátil se nazpět do krčmy, kamž nádvorník jej následoval, neboť jezdec, za nimž byl pohlížel, právě v úvoze k lesu vedoucím nadobro zmizel.

Bylť to úvoz, jenž touto částí lesa se táhl až k Labi, po jehož břehu cesta vzhůru ke Kuksu a ke Hradišti vedla. Cesta úvozem tímto nebyla nyní právě příliš bezpečná, neboť husté závěje sněhové ji stěžovaly, leč pro jezdce, této krajiny tak

dobře znalého, bylo hračkou i touto stranou ku předu se ubírati.

Chvojka opustil silnici k Heřmanicům vedoucí hlavně za tou příčinou, aby se vyhnul všelikému nemilému setkání se známými osobami, neboť chtěl rázem vstoupiti v střed jejich a jako nějaký duch pomsty mezi protivníky svými se objeviti.

Záměr jeho, za jakým opět do Hradiště přicházel, byl už ve všech jednotlivostech a podrobnostech pevně ustanoven a on sám nepochyboval ani okamžik o zdaru jeho. –

Vedle velkého plánu, jejž mu dle návodu hlavního velmistra hraběte Šporka v této krajině bylo sledovati, měl Chvojka ještě i své osobní záměry za lubem, jejichž provedení však nikterakž plánu onomu se neprotivilo, naopak spíše jej podporovalo a doplňovalo.

Vždyť to byla hlavně zášť proti řediteli panství Hradišťského a všecky následky její, které jej v novou tuto dráhu životní uvedly, nemluvě ani o lásce jeho k milostné dceři ředitelově, která ovšem také k neposledním popudům nynějšího jeho jednání náležela.

Myšlenkami takovými zaměstnán, nepozoroval ani, že se již na konec úvozu dostal a kůň jeho že právě do pobřežní krajiny polabské vstoupil.

Teprve ostřejší vítr a neobyčejná skvělost, vyvolaná odrážením se slunečních paprsků na zamrzlé hladině řeky, upozorňovaly jej na nynější okolí jeho, a trhnuv uzdou, obrátil koně na sever, kde v nevelké vzdálenosti stavení špitálu a zámku Kukuského se jevila.

Cesta vedla na břehu řeky, les pak po pravé straně se táhnoucí místy až k řece dosahoval.

V celé krajině nebylo lze zříti stopy lidského života, sváteční ticho rozkládalo se nad okolím, a jen chvílemi zazníval z některého nedalekého chrámu zvuk zvonů, obyvatelstvo k sváteční pobožnosti zvoucí.

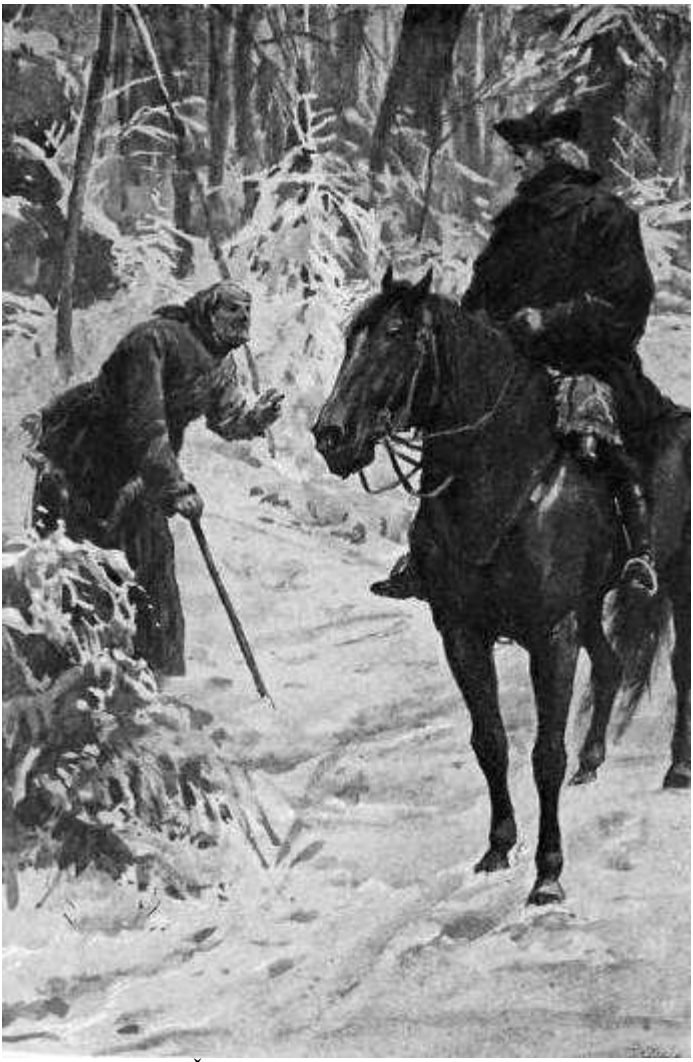

Čekala jsem na tebe, mladý orle!

Chvojka opět se oddal svým myšlenkám a volným krokem ku předu jel.

Tu náhle po nějaké době kůň se zastavil a nechtěl se s místa hnouti.

Jezdec vytrhl se ze zamyšlení svého a počal po příčině toho pátrati.

Viděl, že zde les zasněžený po srázném svahu až k cestě se táhne a na konci jeho kus skály vyčnívá, jako mezník nad silnicí stojící.

A pod skálou touto spatřil beztvárné jakési těleso, které náhle ze schouleného postavení svého se vymrštilo a co postava ženštiny se objevilo.

V prvním okamžiku poznal Chvojka tajemnou stařenu, která včera v noci v hospodě „u černého vola“ tak velice byla pozornost jeho poutala.

Byla to skutečně stará Veruna, jež zdála se na tomto místě příchod mladého hrdiny našeho očekávati.

Povstavši s kamene, na němž dosud byla seděla, vztáhla kostnatou pravici proti jezdci a pravila:

„Čekala jsem na tebe, mladý orle, neboť tuším, kam tvůj let zaměřuje.“

Chvojka byl v prvním okamžiku překvapen neočekávaným setkáním tímto, ale zároveň byl potěšen tím, že mu osud tak brzo ženštinu tuto v cestu uvedl, po níž se byl nedávno ještě krčmáře vyptával.

„Zanech obrazných řečí svých, ženo,“ pravil popojev blíže k stařeně, „a sděl mi příčinu toho, že mne právě zde na tomto místě očekáváš.“

„Před starou Verunou nezůstává ničeho ukryto, ani myšlenky lidské. Již od včírka jsem věděla, že milenec Mariin toutéž cestou se bude ubírati, kterou druhdy tak často s milkou svou ruku v ruce byl se procházíval.“

A pohlížela výraznýma očima na mladíka, jakoby jej vyzývala, aby se odvážil ji ve lži viniti.

Chvojka zarděl se poněkud při spoménce na doby nedávno minulé, kdy skutečně se zbožňovanou dívkou byl se po břehu Labe procházel, a zvolal:

„Jak? ty víš o lásce mé k oné dívce, o níž posud nikdo ničeho byl netušil?“

„Pravila jsem ti už, že před starou Verunou není nic tajného. Znám tvou milost k dceři Hradišťského tyrana a chci ti býti nápomocna, abys cíle svého dosáhl.“

„Skutečně? chceš tak učiniti?“ zvolal Chvojka s radostným zachvěním a podával s koně pravici stařeně, která srdečně ji stiskla.

„Ty's syn mé dávné přítelkyně ze zámku Šporkova, a proto chci ti vše obětovati a vše pro tebe podniknouti.“

„O, mluv tedy, co víš o Marii od doby mého odchodu?“

„Holubice teskní po svém milenci a oči denně pro-lévají slzy jak bohatý hrách veliké. Líce její ubledly a slova Verunina nemohou ducha jejího vyjasniti. Víš, jaký osud jí otec její připravuje?“

„Nevím, ničehož nevím! Probůh, mluv rychle, co s nebohou obmýšlí ten bídník, jenž není hoden otcem jejím slouti!“

„Nutí ji ke sňatku s Kukuským správcem a již dnes má se první ohláška s kazatelny chrámu Hradišťského díti.“

Chvojka vydal po zprávě této zoufalý ryk ze sebe.

„O, ten ničemník!“ zvolal vášnivě. „Rozdrtím jej těmato rukama! – Však nikoli, utiš se srdce moje,“ dodal hned na to mírněji, „za krátko bude na jiné myšlenky přiveden.“

Pak obrátil se zase k Veruně a tázal se:

„A Marie? Kterak ta o spojení tom smýšlí?“

Stařena ostře pohledla na mladíka a káravým hlasem odvětila:

„Tak málo znáš lásku své dívky? Tři dny jsou tomu, co mi přísahala v Novém lese, že raději ve vlny Labe se pohrouží, než aby vilníku onomu ruku podala!“

„O, ty's s ní mluvila v těchto dnech, ty máš k ní přístup?“

„Tak jest, mladíku; staré Veruně jsou dvéře každého domu otevřeny, ani Hradišťský direktor je nesmí před ní zavříti.“

„Pak prokaž mi službu, stařeno šlechetná, kterou jen ty můžeš vykonati!“

„Za tou příčinou tě zde očekávám. Mluv, čeho žádáš ode mne?“

„Abys tajně uvědomila Marii o mém příchodu.“

„To by i bez tvého vyzvání bylo se stalo. A jiného přání nemáš?“

Chvojka.se na okamžik zamlčel.

Přemýšlel o tom, má-li od milované dívky tak velkou oběť žádati. Láska jeho ale brzo všecky pochybnosti přemohla. Příležitost mimo to jevila se ku setkání s dívkou výborná a sám osud zdál se mu ji připravovati.

Protož pravil po chvíli k stařeně:

„Projev jí výmluvnými slovy svými horoucí lásku k ní, jenž přicházím, abych ji vysvobodil z drápů nelidského otce jejího. Však musím s ní dříve mluviti, než v boj s otcem jejím se dám, abych ze slov jejích čerpal nové odvahy a jarého popudu k velkému dílu, jež dnes počínám!“

„Stane se po vůli tvé, pane! Veruna bude poslušná každého rozkazu tvého a ručím ti za to, že Marie s větrem o závod ve tvou náruč poletí.“

„O, tedy spěš a buď zjištěna vděčnosti mé!“

Stařena opět ostře naň pohledla.

„Brala kdys Veruna odměny za služby své? Směla by jich od syna přítelkyně mládí svého vzíti?“

„Odpusť, stařeno, jsouť smysly mé radostí zajaty, že první krok na velké dráze mé tak netušené štěstí mi připravuje. Však rci, kde možno s Marií bez svědkův se setkati?“

„Tam kde tolk blažených chvil jste byli ztrávili, než surová ruka svazek srdcí vašich roztrhla. V Novém lese u sochy Ježíše a Samaritánky ji očekávej nejdéle v hodině; já již se o to

postarám, by z domu mohla vyjíti.“

„O, jak jsem ti povděčen, stařeno!“ zvolal Chvojka se zápalem a poznovu Veruně ruku podával.

„A o otci svém nemluvíš, Jene?“ tázala se jej s výčitkou stařena.

Líce Chvojkový vzplanuly při slovech těchto.

„Naopak, ženo, vyplňujeť jako Marie veškerou mysl mou a ve dvou hodinách spatříš jej na svobodě. On nejdřív má úkladům onoho bídníka vyrván býti!“

„O tom jsem tě již včera slyšela v krčmě hovořiti. Máš tedy skutečně tolik moci, abys mu oběť jeho z drápů mohl vytrhnouti?“

„Jen několik slov k němu promluvím a musí žádosti mé vyhověti!" zvolal Chvojka– „Netuší, jaké mračno se nad ním stahuje, z něhož já jediný naň mohu blesky metati.“

„Uznávám moc tvou, Jene; jsi k velkému dílu povolán a já ti budu v něm pomocná, abys nepřítele svého i nepřítele lidu dokoná mohl zdrtiti. Nadejde ještě čas, kdy též o mé moci nad tím zlosynem se přesvědčíš! – Nyní však kvapím již, abych truchlící holubici potěšila!“

A kynuvši rukou pozdravení Chvojkoví, ubíhala po břehu řeky vzhůru, až za nedlouho zrakům Chvojkovým se ztratila.

Chvojka fnějakou chvíli ještě za ní pohlížel, pak i on koně kídalší jízdě pobídnul.

Jel však volným krokem nyní, neboť se mu jednalo o to, aby nepřišel dříve na místo umluveného zastave-níčka, než až tam také obě ženštiny se dostaví.

Srdce mocněji bušilo mu v prsou, neboť pouhé pomyšlení na setkání s milovanou dívkou, které již takřka byl se odřekl, naplňovalo ducha jeho nejen netušenou jindy radostí, leč i odvahou k nejobtížnějším pokusům, jakýchž potřeba bylo, aby vyplnění nejvřelejší žádosti své dosáhl.

Byloť mu, jakoby nová, bystřejší krev v žilách jeho obíhala a s jasným okem teď budoucnosti vstříc hleděl, která ještě u

večer o Novém roce tak děsnou se mu zdála býti, že v záchvatu zoufalosti i konec životu svému učiniti chtěl.

Vše toto trudné pomýšlení nyní zmizelo, duch jeho se stal opět tak jasným, jakým druhdy býval, dokud tajné lásce jeho k Marii nižádné nebezpečí nehrozilo. A v okamžiku tomto byl si vítězství svého tak jist, že o zdaru poslání svého na Hradišti ani v nejmenším nepochyboval.

Mužně a hrdě vztýčil hlavu, aby ustálen jsa v mysli porozhlédl se v krajině, která v tomto okamžiku ve zcela jiném světle se mu zjevovala, než když posledně byl na ni okem zmalátnělosti a zoufalosti pohlížel, a jako démonem štvaný z ní ubíhal.

Cesta jej vedla nyní nad Labem, které ovšem ledovými okovy spoutáno bylo, že ani nejmenší šustot ry-chlotokých vln jeho do výše nedoznával. Na pravé straně vznášela se stráň lesem porostlá do značné výšky, a na konci této stráně vznášel se v ladném položení zámek Kukuský, za nímž průčelí špitálního stavení se táhlo. Dědina Kukus rozkládala se na druhé straně chlumu pod zámkem, že ji s nízkého břehu labského nebylo lze shlédnouti.

Čím více Chvojka ke Kuksu se přibližoval, tím patrnější se stávaly stopy někdejšího působení hraběte Šporka, ačkoli vše už dlouholetou spoustu a zanedbání jevilo. Pěkně upravená cesta vedla podél břehu k zámku, do něhož pracně vytesané schody uváděly; tu a tam mezi stromovím stála socha některého pohanského boha, ale málo která z nich se v celosti své byla zachovala; tu hlava, tam ruka, onde opět attributy soch těchto po zemi se válely a nyní sněhem zasypány byly.

Nedaleko zámku vedl pěkný most přes Labe, od hraběte Šporka čtyřmi kamennými sochami svatých ozdobený, které ale už dávno byly se stanovisek svých zmizely. Tři z nich jesuité dali totiž do kláštera přenésti, čtvrtá pak z lehkomyslnosti byla do Labe svržena, z něhož v letě při nízké vodě hlava její posud z říčního písku vyčnívá.

Neméně poutal pozornost bývalý lázeňský zámek hraběte Šporka, jehož průčelí freskami a skulpturami bohatě ozdobeno bylo – leč pro vše toto neměl Chvojka v okamžiku tomto smyslu a jen vzdychnutí při spo-ménce ru potomka Šporkova, který v cizině byl dosud tráviti musil, kdežto jesuitští uchvatitelé byli z majetku jeho tyli, vydralo se z prsou jeho.

Leč i tuto myšlenku zapudil brzo z rozjařené mysli a stezkou pod zámkem bral se dále k severu, kde známý nám již Nový les po levém břehu Labe až ku Hradišti se rozkládal. Ani ze zámku ani z kláštera nebyl jej nikdo pozoroval, neboť po vypuzení jesuitův obě budovy na ten čas opuštěny stály a pouze od několika panských čeledínův obydleny byly.

Na druhé straně, kde zmíněné již stromořadí z Kuksu do Žírce vedlo, jevila se v míře ještě větší někdejší zdě-lanost této krajiny. Ve vzdálenosti asi dvou honů počínal Bokoušský les, kde „svatí na stromech rostli“, a jenž za časů Šporkových pravému parku se podobal. Do východního stromořadí, jež středem háje tohoto vedouc, spojení s Novým lesem udržovalo, vjel nyní Chvojka na cestě své.

Tu vítal jej hned na prvním kmeni bukového stromořadí oběšený Jidáš, za nímž celá řada ve stromy vytesaných soch následovala. Nejdříve to byli proroci, pak apoštolově a^“učenníci Páně. Uprostřed této ctihodné společnosti ubíral se Chvojka dále ku předu, až se dostal k místu, kde druhé stromořadí s tímto prvním v přímém úhlu se křižovalo. Zde stál malý letohrádek, jenž hraběti Šporkovi a hostům jeho za ptačinec sloužil, z něhož tisíce pochytaných ptáků opět na svobodu puštěno bylo, když jim na hrdélka lístky s nápisem a letopočtem byli upevnili.

Kolem letohrádku tohoto zahnul Chvojka v levé rameno stromořadí, jež jej k severozápadu vedlo, kde už v nevelké vzdálenosti Nový les čili „Betlém“, jak tehdáž od lidu pro množství soch a jeskyň svých nazýván byl, se rozkládal.

Zde v Novém lese tomto to bylo, kde hrabě Špork

bizarnímu duchu svému plnou uzdu byl pustil a nejpodivnější pomník choutek svých po sobě zanechal.

Již příroda sama byla tuto část krajiny neobyčejnými vděky nadala; s hojných pískovcových skalisek, jež tu v lese roztroušeně vystupovala, otvírala se nejrozmanitější vyhlídka na všecky strany hradišťské vysočiny, a fantastických těchto útvarů skalních hrabě Špork k provádění sochařských svých nápadů co nejvydatněji použil.

Dal tam vystavěti bezpočetné poustevny a jeskyně, vykouzlil stinné zahrádky a fontány, zřídil stromořadí a jednotlivá skaliska proměnil ve skupení soch neb jiné báječné podoby.' Uprostřed toho vítaly pohovky a sedátka k odpočinku, ručeje lesní k občerstvení. Hned na počátku stromořadí, do něhož teď Chvojka vjel, aby jím v stranu ku Hradišti se dostal, stála poustevna sv. Antonína, v níž několik maleb freskových výjevy ze života tohoto svatého představovalo. Nedaleko toho byla z mocného pně stromu socha sv. Eustacha vytesaná. Dále vedla cesta k osamotnělé skalině, jež v ohromnou hlavu lví proměněna byla, z níž křišťálový pramen do nádržky se řinul; nad nádržkou touto seděl na jedné straně Ježíš, kdežto na druhé Samaritánka vodu z ná držky nabírala.

Zde na tomto místě byl zatímný cíl cesty Chvojkový, zde kázala mu stará Veruna příchod Marie očekávati.

Chvojka tedy zastavil a počal se po okolí rozhlížeti.

V lese panovalo úplné ticho, jen skřehotem četných vran porušované, které nad stromy lesními v povětří kroužily. Vše bylo zahaleno ve vrstvu sněhovou, což bezpočetným sochám a skaliskem okolním zvláštní barvitosti dodávalo.

K severu bylo stromořadím s povýšeného stanoviska tohoto zříti chrámovou věž a střechy hradišťské, jejichž zasněžené plochy v paprscích ranního slunce se leskly.

V tuto stranu byly zraky Chvojkový toužebně obráceny, neboť odtamtud měla se mu objeviti hvězda jeho, která teď v nové záři mu vycházela.

Nemusil dlouho čekati, neboť sotva že byl s koně seskočil a jej k nedalekému stromu přivázal, objevily se už na pokraji lesa dvě post?vy ženštin, z nichž první značně předbíhala a s větrem o závod letěti se zdála.

Byly to stará Veruna a Marie, dcera Hradišťského panského ředitele, která nešetříc žádných ohledů na obtížnost cesty, do náruče milencovy spěchala.

Veruna za ní sotva dechu popadajíc kráčela.

Chvojka sotva že byl dívku zahlednul, již také vstříc jí letěl a v několika okamženích oba milenci na prsou si leželi.

„Můj drahý Jene!“

„Má drahá Marie!“

Tak ozvalo se s nadšeným výrazem se rtů obou mladých lidí a hned na to rtové jejich v sladkém políbení oněměli.

Dlouho se drželi v prvním záchvatu svém takto objati, zapomněli na okolní svět, neboť láska jejich byla jim v okamžiku tomto světem, který jim vše ostatní vynahrazoval.

Teprve když stará Veruna až k milencům se přiblížila, procitli tito ze zapomenutí svého slovy jejími:

„Rychle povězte sobě, co máte jeden druhému sdělili. Oba musíte býti zase brzo v Hradišti.“

„O, nespomínej mi na očistec, když v ráji se nalézám!“ zvolala dívka a poznovu Chvojku objala.

„Na tomto místě ale nesmíme zůstati!“ napomínala dále stařena. „Poodejděme tamto do jeskyně sv. Jeronýma, kde na suchou lávku můžete usednouti.“

„Ano, tak učiníme, Marie,“ pravil Chvojka k dívce, „zde ve sněhu a na silnici nemohu tě v nebezpečí vydávati, abychom od nepovolaných zraků vyslíděni nebyli.“

A pojav ji jemně za ruku, odváděl ji stranou do lesa k naznačené jeskyni, kamž stará Veruna je následovala, opacrně na všecky strany se rozhlížejíc.

Po cestě této, po níž oba milenci mlčky se za ruce držíce, jen v očí si pohlíželi, jakoby z tohoto zdroje zprávu o

dosavadních utrpeních svých čerpati chtěli, nabudeme i my příležitosti, abychom sobě lepou dívku tuto blíže prohledli a se zevnějškem jejím se seznámili.

Dcera direktora Hradišťského čítala asi osmnáct let věku, byla štíhlé vysoké postavy, jejíž pěkný vzrůst ani zimním oděvem, jejž na sobě měla, neprospěšně zahalován nebyl. Lehkou chůzí vznášela se jako víla nad zemí a rychlost pohybů jejích svědčila o ohnivé letoře, kterou žádné protivenství nemohlo schladiti. Líce její, svěží růžovou barvitostí se vyznačující, která rychlým během ještě zvýšena byla, byly rysů velmi pravidelných a jemných, že každý malíř umělec by sobě byl milostného obličeje tohoto za vzor k obrazu Madonnině přál. V modrých očích dívčiných spočívaly tisíceré vděky, a výraz obličeje byl hned při prvním spatření nad míru jímavý. Slovem, byla to dívka, po níž každé srdce zahořeti musilo, zvláště když výborné vlastnosti ducha jejího seznalo.

Mladý Jan Chvojka, jenž od útlého mládí byl s Marií vyrůstal a co syn rychtářův snazší přístup k dceři direktorově měl, než jiný ze synkův selských, stal se její první a jedinou láskou, již sobě za krásného letního večera na témže skoro místě Nového lesa byli vyznali, na němž za tak změněných poměrů nyní opět se sešli.

Právě došli k jeskyni, jejíž vnitřní prostora ještě stopy bývalého vyšňoření na sobě nesla. Stěny byly druhdy malbami ozdobeny, z těch už ale jen nepatrné zbytky se zachovaly. V pozadí odpočíval na kamenném loži poustevník sv. Jeroným, jehož socha ale už valně otlučena byla; v popředí pak se táhla kolem skalní stěny sedátka, z nichž jedno Chvojka sobě vyhlídl, aby Marii měkké sedadlo upravil. Strhl totiž plášť s ramene a přinutil dívku, aby naň usedla.

Sám pak před ní na kolena kleknuv, ruce její bělostné ve své pojal a s nevýslovným výrazem lásky a soucitu vzhůru k dívce pohledl.

Sotva že koně ke stromu přivázal, objevily se dvě postavy ženštin…

„Marie, ty's mnoho trpěla!“ zvolal vášnivě. „Čtu to v oku tvém, že otec tvůj ti strašné trápení připravil“

„O, nespomínej už dob minulých,“ odpovídala dívka jemně a sklonila hlavu na Šíji mladíkovu, „přítomnost tvoje mi vše vynahrazuje.“

„Vím, drahá dívko, vím již, jaký osud ti otec hodlá uchystati, ale přisámbůh, hanebný tento čin se mu nezdaří!“

„Nutí mne k sňatku s nenáviděným správcem Doubravou, a já přece nemohu^nikoho jiného milovati leč tebe!“

„Jest to pravda, že už dnes první ohláška tohoto sňatku se děje?“

„Tak jest, Jene; otec na to naléhá, aby vše co nejdříve ukončeno bylo.“

„Nuž, neobávej se, Marie, tato ohláška nebude dnes a nikdy s kazatelny čtena!“

„Jak? co pravíš? ty si troufáš tolik dovésti, Jene?“ „Ba ještě více!“ zněla hrdá odpověď mladíkova. „Od útěku mého z Hradiště vše se se mnou změnilo a já nyní netušené prostředky mám ku pomoci.“

„A hodláš před otce mého předstoupiti po onom výjevu, jenž se mezi vámi naposledy udal?“

„Ve čtvrt hodině budu před ním státi, Marie! Jen za tou příčinou zase tak brzo na Hradiště přicházím, které jsem do smrti chtěl míjeti.“

„O, Jene, já se o tebe velice obávám,“ zalkala dívka a zakryla líce na prsou mladíkových. „Otec můj je proti tobě i otci tvému nesmírně rozzuřen.“

„Vím, že drží nebohého otce mého u vazbě; avšak přísahám ti, že už v nejbližší půl hodině dobrovolně jej na svobodu propustí!“

Dívka vrtěla hlavou, jakoby nebyla s to, aby slovům těmto dokoná věřila.

„Ty pochybuješ o nynější síle mé?“ tázal se Chvojka s jemnou výčitkou. „Nuž, za krátko se o ní přesvědčíš. Já chtěl

jen z úst tvých slyšeti, zdaž posud miluješ svého Jana a zdaž obmýšlený sňatek se správcem^Kukuským se děl proti vůli tvé.“

„O, jakž můžeš o lásce mé pochybovati, drahý Jene,“ kárala jej dívka se slzami v očích; „spíše bych pod ledem v Labi smrt hledala, než abych Doubravovi před oltářem ruku podala.“

„Ty's má světice, Marie!“ zvolal Chvojka se zápalem, „a žádná moc na světě mi tě již nevyrve! Nyní tím mužněji se otci tvému postavím, an tvé lásky jist jsem!

A vtiskl nový polibek na rty dívčiny.

„Pamatuj jen, že to otec můj, jehož požehnání sobě přeju!“ prosila dívka milence, jenž co mladistvý bůh v plné síle a bojechtivosti před ní stál.

„Neobávej se, Marie, nějakého příkrého výstupu, jako při odchodu mém mezi mnou a otcem tvým se udal,“ chlácholil ji pevným hlasem Chvojka; „tehdáž jsem byl nezkušený mladík,*bez prostředků, bez pomocníků, sám na své slabé síly odkázaný. Leč nyní v krátké době stal jsem se mužem, síla moje stala se neoblomnou a nic nemožného nestojí mi v cestě. Pouze několika slovy zdrtím odpor jeho a těmi jej úplně v moc svou dostanu!“

„Dejž Bůh, abys tvrdou jeho mysl obměkčil! Jinak by tvá Marie musila sobě zoufati!“ lkala dívka a opět k prsoum mladíkovým se vinula.

Tu objevila se u vchodu do jeskyně stará Veruna a dívku k rychlému návratu do domova pobízela, aby delší nepřítomnost její podezření otcovo nevzbudila.

„Jen slovo ještě, drahá Marie!“ pravil Chvojka povstávaje. „Co víš o osudu otce mého?“

„Jest sklíčen na mysli ve vazbě své, však úplně zdráv a často tebe spomíná. Denně jsem jej ve vězení vídala.“

„Jak? ty's k němu docházela, drahá dívko? ty's jej těšila?“ zvolal se zápalem mladík a vřele dívce ruku celoval.

„Mohla-liž jsem otce tvého, jenž i mně otcem sluje, v bídě

jeho opustiti, když otec můj tak velice se na něm prohřešil?“

„O, díky, tisíceré * díky tobě, můj anděle! Nyní jsem dokonán uspokojen!“

A ještě políbení na čelo dívčino vtisknuv, vyváděl ji z jeskyně k Veruně, která je už s netrpělivostí očekávala.

„V brzku se opět shledáme!“ volal Chvojka za odcházejícími, které brzo stranou v lese zmizely. Sám pak odebral se ku kmenu, k němuž byl koně svého přivázal a vyhoupnuv se naň, volným krokem počal sjížděti k Hradišti, jež brzo před mm se prostíralo.

IV. PAN DIREKTOR HRADIŠŤSKÝ.

Městys Hradiště i za našich dnův neliší se mnoho od některé větší vsi, tím méně pak tomu bylo v době před sto lety, kdy pouze místní chrám Páně, fara a tak zvaný panský dům, v němž nyní pivovar se nalézá, z Kamene zbudovány byly. Veškeré ostatní domy a chatrče Hradišťské byly tehdáž, jako z valné části i nyní, z pouhého dřeva vystavěny a bez rozdílu slámou kryty.

V řečeném panském domě, jenž stál přímo pod chlumem, na němž někdejší zámek Hradiště Choustní-kovo se vypínal, nalézalo se sídlo vrchnostenského úřadu a zároveň ředitele panství Hradišťského, od čehož také název jednopatrové, ze sedmnáctého století pocházející budovy této se odvozoval.

Bylo to stavení dosti pošmourné, u poddaného lidu strašné pověsti požívající, neboť odtud byly naň kovány ony otěže, pod jejichž tíží až k úpadu sténal a jimž dosud nijakž nebyl se vymknouti mohl. Jen s pocitem hrůzy a strachu chodil lid kolem „panského domu“, v jehož dvoře už tolik exekucí bylo se dalo a od nemilosrdného direktora tolik trestů a pokut diktováno bylo.

Také tohoto jitra v slavnostní den sv. Tří králů plížili se

obyvatelé Hradiště a ostatních přifařených obcí kolem budovy této ke chrámu, jenž na druhém konci náměstí stál, a nezastavili se dříve, až pod lípami před chrámem se ocitli, kde obyčejně sousedi v hovoru společném na početí služeb Božích čekali.

Příjemná pohoda zimního tohoto dne zdržela i tehdáž značný počet sousedů a mladíků na prostranství před chrámem, kdež hlučný hovor o včerejší bouři, o večerním obcházení kantorovu a o sterých jiných věcech se vedl.

Tu vyšel z postranní uličky muž nízké, zavalité postavy a přímo k jedné z hovořících tlup zaměřil.

„Ho, ho! snad nechce starý Adamita Radon na mši svatou jíti!“ ozval se jeden ze sousedův, když byl muže tohoto zahledl, jenž byl skutečně Radon, kterého jsme už včera v krčmě u „černého vola“ nad Heřma-nicemi poznali.

Zraky všech ostatních se v onu stranu obrátily a všeobecné udivení nastalo.

„Skutečně, je to starý Radon!“ ozývalo se s několika stran.

„Snad vsel do sebe a chce se státi hodným katolíkem!“

„Jde na kázání našeho velebného pána, aby se bludů svých odřekl!“

„Anebo chce nás na svou nevěru obrátiti!“

Takové projevovaly se hlasy v tlupě nad objevením se Radone, o němž známo bylo, že už bezpočetných trestů byl podnikl, poněvadž obřadům panující církve a dotyčným povinnostem se podrobiti nechtěl.

„Přicházíte konečně k rozumu, Radoni?“ oslovil starý jeden soused Radone, když tento až ku shromáždění se přiblížil. „Chcete kacířství svého zanechati?“

„Ticho, kmotře Bárto; nechtě mne se svou modloslužbou na pokoji!“ odpovídal drsným hlasem Radon. „Dnes uzříte, jak se světská moc kácí před královstvím Božím a brzo i na černokněžníky vaše dojde!“

„Oho, vy zpíváte posud svou tvrdošíjnou píseň!“ zněla

odpověď starcova. „Nenapravil-li vás španělský osel, pak vám jistě v Hradci hlavu narovnají,“ jako se starému Chvojkoví stane, který myslil, že po vypuzení velebných otců jesuitů všemu kacířství uzda puštěna bude.“

„A právě na tom se dnes moc království Božího vyplní!“ zvolal Radon a oči jeho se zajiskřily. „Za krátko se statečný ten muž z onoho pelechu tyranství co vítěz navrátí!“

A ukázal rukou na panský dům, v jehož zadní části se šatlava nalézala.

Všecko. se dalo na ta slova do hlučného smíchu.

„Chcete vy mu snad z vězení pomoci? To přicházíte trochu pozdě!“ pravil jeden ze zástupu.

„To věřím, že pozdě!“ dokládal jiný, „já už musil dostaviti kobylu, která Chvojku spoutaného do Hradce doveze.“

„A já druhou, ačkoli jsem si odpoledne do Dvora vyjeti chtěl,“ podotýkal druhý soused; „panská služba ale předchází.“

„Mně pravil před chvíli Vašek direktorův, že hned po hrubé zapřábne, aby rychtáře ve průvodu pana písaře do Hradce dovezl,“ znělo s třetí strany.

„A já vám povídám, že jej tam nepoveze!“ vzkřikl zase Radon a udeřil se v prsa.

„Starý Radon má dnes zase svůj zlý den!“ pravil po straně jeden ze sousedův k druhému. „Nechme jej mluvit, aby z toho nic horšího nepovstalo.“

Ostatní mu přizvukovali a s politováním na fanatického muže pohlíželi, jehož řečí si jinak vysvětliti nemohli, než že z pomatenosti smyslův pocházejí.

„Jen šeptejte o bláznu Radoni,“ mluvil posupně Radon, jenž dobře pozoroval, jaký vlastně dojem řeči jehc na lid působily, „však vy brzo jinak mluviti budete, až účinek království Božího spatříte! Není to hanba pro vás, pro celou obec vaši, že s rychtářem svým necháte takto jako s nejhorším zločincem zacházeti?“

„Proč se stal kacířem!“ prohodil jeden ze sousedův.

„Proč čítal v kacířských knihách a nechtěl chodit na kázání!“ doložil druhý.

„A horšího naň nevíte, vy lidé slabého ducha?“ zvolal zase Radon v rozčilení. „Nebyl vám po třicet let zastáncem, nebyl vaší obci pravým otcem, že jméno jeho v celé krajině s úctou bylo jmenováno! A teď najednou po něm kamením házíte, když ruka tyranova i na toho poctivce se odvážila?“

„To je všecko pravda, Radoni,“ ozval se zase první soused, „co tu o našem bývalém rychtáři pravíte, ale kacíř zůstane kacířem, a všecky jeho dobré skutky stanou se ničím před tímto jediným zločinem, jak náš velebníček pravil.“

Ostatní těm slovům přisvědčovali, přece ale tu a tam lítost nad osudem starého Chvojky se projevovala.

„Nuž dobře, jen nezapomeňte, že zítra se může přihoditi vám, co dnes rychtáře Chvojku potkalo,“ zvolal Radon. „Jest někdo z vás jist před tyranem v onom domě?“

A kynul opět rukou k panskému domu.

Nikdo neodpovídal, neboť každý pravdu slov těch cítil. –

„My jsme ale pravověrní křesťané,“ pravil po chvíli starý soused, „a vrchnost sluší ve všem poslouchati.“

„I když zločinu se na vás dopouští?“ tázal se posměšně Radon. „Či jste snad spokojeni s tím, jak s vámi ten tyran zachází od té doby, co se po vyhnání jesuitů sarr.ojediným pánem na Hradišti stal?“

„To nepravím,“ odvětil stařec, „však to také věčně trvati nebude, až panství dokoná na nového pána svého připadne. A stane-li se Hradiště panstvím císařským, jakož povídají, pak nebudeme si lepšího živobytí přáti.“

Ostatní sousedi řeči starcově přizvukovali.

„Těšte se bláhovou nadějí!“ smál se Radon. „Než k tomu dojde, budete dávno až na kůži odřeni a ani hůl ani mošna vám nezbude, abyste mohli žebrotou jíti! Či máte plné stodoly, či máte spravedlivé sousto do úst a víte, čím za měsíc se živiti budete?“

„Je pravda, Radoni,“ přísvédčoval stařec; „ne-úroda letošní nás těžce stihla, tak že já už minulého téhodne poslední chleba pekl. Pak se nám ale pomůže z vrchnostenských zásob!“

„Čerta starého se nám pomůže z panských špejcharů!“ ozval se náhle divoký hlas muže, jenž právě k tlupě byl přistoupil a poslední slova zaslechl, z nichž vyrozuměl, oč se jedná.

Vše se zase obrátilo k novému příchozímu, v němž opět jednoho ze svých dřívějších známých, totiž sedláka Rezka, poznáváme.

„Aj, vítáme vás do Hradiště, kmotře Rezku!“ pozdravil jej podáním pravice starý soused Hradišťský. „Toť jste si dnes v Heřmanicích časně přivstali.“

„Já celou noc ani nespal, kmotře Zárubo,“ odpovídal Rezek horlivě, „a ještě teď mám hlavu plnou roupů!“

„Ho, ho! co pak vás tak pojednou pobláznilo, kmotře? Vyť jste jindy hlavou příliš mnoho nepracoval.“

„Ale u všech čertů, teď budu pracovat!“ vzkřikl Rezek. „A to tak dlouho, dokud to všecko nevyšťourám, co jsem včera slyšel! Víte, přátelé, proč jsem přišel dnes do Hradiště?“

„Nu, to je snadná odpověď; jdete na hrubou.“

„Ne tak zrovna, kmotře; především chci se podívat do panského špejcharu tamto na hradě –“

„A co tam?“ tázali se přistojící s udivením.

„Zdali je to pravda, že je špejchar vyprázněn a že pan direktor všecko obilí z něho Burkušům za drahý peníz prodal, jako to ostatní vrchnosti činí, jen aby poddaný lid hladem pošel!"

Všeobecné ustrnutí jevilo se na lících všeho přítomného lidu.

„Co pravíte, kmotře Rezku?“ zvolal za obecného hluku starý Záruba. „Náš špejchar že je vyprázněn?“

„A z čeho se nám dostane zálohy jako minulá léta? Z čeho budeme síti, když je panský špejchar prázný? Toť hlady

pomřeme, jako ti ubozí v horách!“

Tak se ozývalo teď se všech stran a hluk po ohromující zprávě se vždy více zmáhal, aniť nyní i odjinud zvědaví sousedé přicházeli, aby po příčině nenadálého ruchu tohoto se poptali.

„A odkud to víte, kmotře Rezku? Snad jste byl jen obelhán, toť není možná, aby tak nemilosrdně na poddané se zapomenulo!“ pravil zase starý Záruba, když hluk poněkud se utišil.

„Slyšel jste už někdo starou Verunu lháti?“ vskočil teď do rozprávky Radon.

„Ta to tedy pravila?“ ozvali se někteří. „Pak tomu věříme!' Stará Veruna je na rozumu pomatena, ale možno jí jako knize věřiti!“

„Ano, ano,“ přisvědčoval rychle Rezek, „mám to od staré Veruny, která prý za posledních nocí na vlastní oči viděla, jak se obilí ze špejcharu na panských vozech ke hranicím slezským odváží!“ ,

„Pán Bůh s námi! toť hlady zhyneme! Vždyť jsme se všickni na to spoléhali, jako za předešlých let!“ znělo ze sterých úst a již i také výčitky a láni proti panskému direktoru se tu a tam ozývati počalo.

„Co jsem vám pravil před okamžením?“ započal zase se svým ďábelským úsměškem Radon, který se zálibou toto rostoucí rozkvašení v lidu pozoroval. „Včera zadávil rychtáře Chvojku, dnes zadáví vás!“

Všickni cítili pravdu i váhu úštěpku tohoto a jen zatknuté pěsti a zlostí zanícené zraky byly odpovědí na poznamenání Radone, jenž dále pokračoval:

„O, známť já dobře tu šelmu ze zjevení Božího, která teď jednoho po druhém z nás chce trhati, aby lup svůj prováděti mohla. Tu vizte, že vám podobný osud strojí jako poctivému starci Chvojkoví! Toho vydává co kacíře kněžím Hradeckým, aby navždy se jej zbavil co nepříjemného svědka a žalobníka, a

teď už také vám k hrdlu sahá, jen aby mamon svůj množiti mohl!“

Nové reptání v lidu nastalo, povzbuzováno jsouc řečmi Rezkovými, který vysokým hlasem přísahal, že už ani kroku neudělá na robotu pro vrchnost tak ne-svědomitou, která v čas nedostatku a nouze poddané své hladu zůstavuje.

„Nedáme se, ať už padne oko nebo zub!“ volali někteří z nejráznějších. „Já ženu a děti nenechám hlady pojíti a kdybych i špižírnu direktorovu vyloupiti měl!“

„Ne, na jatky se nedáme vodit, jako ti ubožáci v horách, kteří se korou se stromů živiti musí!“ opětovali jiní. „U nás bylo vždy obilí dost, a kdo nás teď o ně okradl, ať se před pomstou naší třese!“

Takovéto smýšlení bylo vodou na mlýn Radone, a Rezek se své strany neustále volal, aby všickni společně se šli do hradu přesvědčit, zdali panský špejchar, v nějž jedna část bývalého hradu Choustníkova byla proměněna, skutečně jest vyprázněn, a pak aby Hradišťští třeba násilím svého rychtáře Chvojku z vazby jeho vyprostili.

„Ne tak, není k tomu třeba násilí!“ ozval se na toto poslední podotknutí Rezkovo Radon; „či zapomněl jsi už slova onoho tajemného vyslance, který včera večer přibyl do této krajiny, aby se nám zastáncem stal? Ten pravil, že starého Chvojku pouze několika slovy z vazby jeho vysvobodí, a slovům jeho musíme věřiti.“

„Já mu sice věřím, ale jistější by bylo, kdybychom si sami pro rychtáře došli,“ namítal Rezek, „vlastní pomoc nejjistější! A ostatně dává jaksi dlouho na sebe čekati.“

„O kom to mluvíte, Radoni?“ tázal se starý Záruba Radone. „Kdo že starého Chvojku vysvobodí?“

„Však brzo jej poznáte a hlavy své před ním skloníte,“ zněla odpověď Radonová; „přichází co vysvoboditel náš, jenž nás všecky pomstí na direktorovi! Stará Veruna se ještě nikdy nezmýlila v lidech a hned v prvním okamžení nám pomoc od

něho prorokovala.“

„Kdo by to mohl býti? kdo se to nad námi ustrnul, že i direktorovi se postaviti hodlá?“ bylo hádáno se všech stran.

„Není to snad sám 'císař Josef v zakuklení, neboť prý často takovým spůsobem mezi lid utiskovaný si vyjíždí.“

„Známť císaře dobře, když před čtyřmi roky u Plesu meškal, kde novou pevnost staví,“ odpovídal Radon; „tentoť jest mladík ještě, ale síla muže mu v očích hrá. Chcete-li jej seznati a ze slov jeho se potěšiti, přijďte dnes večer do krčmy Heřmanické, tam slíbil nám zase zatemnělé mozky otevříti!“

„To učiníme!“ ozvalo se několikero hlasů. „Dnes nastává nám velký den!“–

„Hle, tamto jej vidím přijížděti!“ zvolal náhle Rezek a ukazoval na konec ulice západní, kde skutečně mladý Jan Chvojka na koni se objevil a volným krokem přímo k panskému domu mířil.

Byl však zahalen tak těsně ve svůj plášť a klobouk měl tak hluboko v oči vtlačený, že nikdo z domácího lidu ho nepoznal.

„Ano, jest to on, jest to náš Mesiáš, který nás z otroctví našeho vykoupí!“ zvolal Radon a s planoucíma zrakoma na Chvojku pohlížel, který ruče se svého koně seskočiv, hodil uzdu před vraty panského domu zevlujícímu čeledínu a pak do domu vstoupil.

„Myslíte tedy, Radoni,“ obrátil se starý Záruba k tomuto, „že ten cizinec jde přímo k panu direktorovi, aby se rychtáře Chvojky ujal?“

„Za krátko se o tem přesvědčíte, vy krátkozrací,“ odvětil drsným hlasem Radon a máchnul pravicí v povětří; „vy byste se toho neodvážili, vy zbabělci, abyste poctivého starce se ujali!“

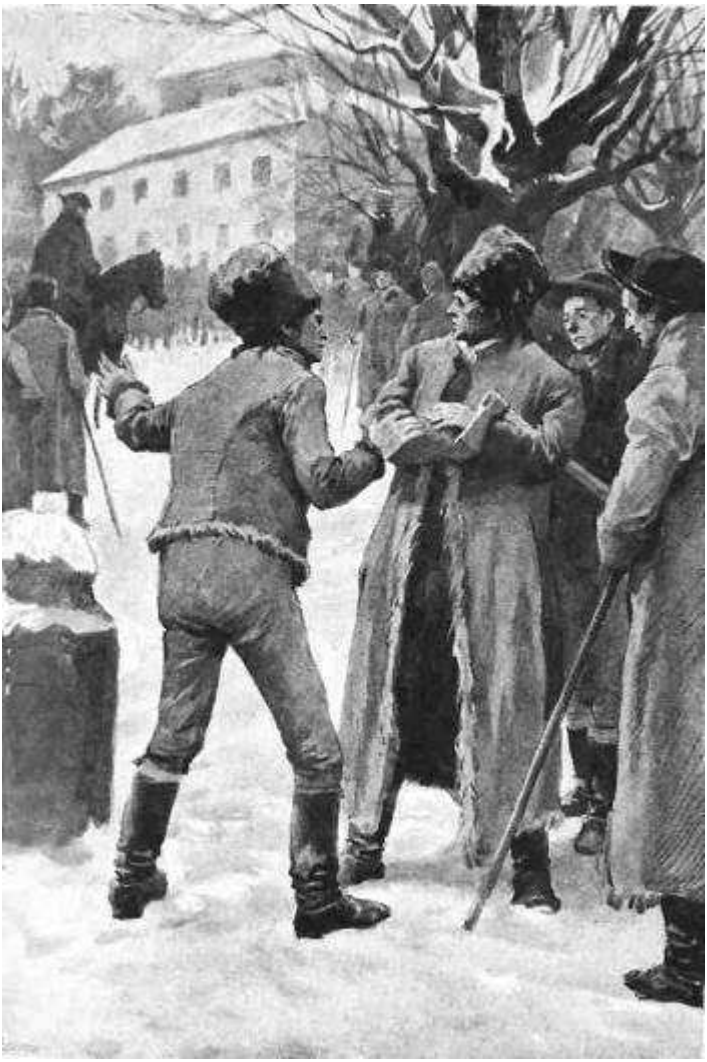

„Ano, jest to on, náš Mesiáš…“ zvolal Radon.

„Nevím, nevím, jestli se nemýlíte,“ odpovídal polohlasně Záruba; „naši sousedé počínají nějak divně na panský dům pohlížeti, co jste jim vy a Rezek ty roupy o pražném špejcharu panském zasadili.“

„A přisámbůh, toho direktorovi nezapomeneme, až s ním účtovati budeme!“ zvolal Rezek, v řeč jejich se vmísiv. „A to se musí státi hned, neboť déle se už na krev dříti nedáme! Víte-li pak, přátelé, že robota je už dávno od císaře Josefa zrušena, a že jenom vrchnosti patent robotní zadržují?“

„To už jsme také doslechli!“ ozvalo se na to několik hlasů. „Na Broumovsku a na Náchodsku aspoň už nechce nikdo na robotu chodit, jak lidé z těch panství vypravují.“

„A proto my také už ani kroku na robotu neuděláme!“ vzkřikl zase Rezek. „Zejtra šafáře ze statku vyhodím, až mi přijde robotu ukládat! Ať nám direktor patent císařův ohlásí!“

Sta hlasů tomuto požadavku přizvukovalo, neboť slovo „robota“ jako jiskra v prachu střelném působilo. Jitření vždy více rostlo a nebylo už ani třeba řečí Rezkových, aby vášně lidu poddaného se rozbouřily.

„Táhněme vespolek do panského domu, aby nám byl patent vydán!“ zvolal vysokým hlasem Radon. „Máme snad ještě dosti silné pěsti, abychom si práva svého třebas násilím dobyli!“

„Ano, ano, Radoni! veď nás na kancelář! teď jsme my pány, když je robota zrušena!“ ozvalo se hlučně se všech stran a všecko se chystalo k tomu, slova tato ve skutek proměniti.

„Počkejte, přátelé,“ zvolal Rezek, „dříve se podíváme do špejcharu na hrad a pak také o tomto šejdířství s direktorem si promluvíme!“

„Rezek má pravdu! Vzhůru na hrad! přesvědčíme se, je-li obilí tajně odvezeno, na které jsme se spoléhali, a pak nezůstane v panském domě kámen na kameni!“

Rezek s Radonem postavili se v čelo rozbouřené tlupy a vše se hnalo k vozové cestě, jež po stráni chlumu vzhůru k hradu

vedla.

V celém Hradišti se nyní objevil bouřlivý ruch, a panský muškerýr, který chtěl rozlíceným sedlákům cestu zastoupiti, jen stěží výprasku utekl.

Co toto na náměstí Hradišťském se dalo, kráčel mladý Chvojka do panského domu a pevným krokem se ubíral po průjezde přímo ku síním kancelářským. Leč při shlédnutí starého stavení v pozadí dvora, v němž šatlava se nalézala, zastavil na okamžik kroky a s vroucnou toužebností na šeré stavení toto pohlížel.

Vždyť tam byl otec jeho vězněn a proto místo ono tak velice pozornost jeho vzbudilo, že mimo volně kroky před ním zastavil.

Však pohnutí toto trvalo jen okamžik; mráček hněvu, jenž byl ohličej mladíkův v okamžení tomto přeletěl, opět se ztratil a s vítězným pohledem na šatlavu pravil Chvojka polohlasně k sobě:

„Za krátko se ocitneš na svobodě, drahý otče! V několika okamženích budou ti vrata vězení otevřeny a sám pak budeš se moci na nepříteli svém pomstíti!“

Pak obrátil kroky do polotemné chodby, jež ke kan-celářům vrchnostenským vedla a ve všední dny po celý den oživena byla, neboť tu poddaný lid na lavicích očekávati musil, až pánům kancelářským se zalíbí jej do úřadovny povolati.

V tento sváteční den byla však chodba úplně prázna, neboť k vůli většímu pohodlí pana direktora a podřízeného personálu jeho nebylo na Hradišti nikdy v neděli a ve svátek úřadováno a všechna péra odpočívala. Lavice podél stěny v chodbě se táhnoucí byly tedy prázny a Chvojka přímo do kanceláře vešel.

Jen jeden z písařův byl tu za vysokým stohem hospodářských účtův zaměstnán a sotva že hlavou hnul, když slyšel dvéře otvírati a někoho přicházeti.

Teprve rázný hlas příchozího jej z nevšímavosti jeho probudil.

„Žádám si s panem direktorem osobně mluviti," oslovil Chvojka písaře a pokročil až ku stolu jeho.

Písař počal si jej povlovně prohlížeti, vida ale, že přece nesmí na příchozího ^obyčejným svým způsobem se obořiti, odpověděl nedbale:

„Pan direktor je teď u snídaní a nelze s ním až o po-lednách mluviti, protože do chrámu se odebere."

„Já však s ním mluviti musím a to bez odkladu!" zněla určitá odpověď Chvojková. „Jděte a ohlaste mře u něho!"

Písař otevřel oči na smělého mluvčího, neboť po celý čas jeho úřadní praxe nebylo se mu cosi podobného přihodilo.

„Ano, pane písaři," opětoval Chvojka ještě jednou co možná rázněji; „já musím s panem direktorem neodkladně mluviti, a byť i od snídaní povstati měl."

„A koho pak mám ohlásiti?"

„Na jménu nezáleží; rcete jen panu direktorovi, že jen ve vlastním prospěchu jeho chci s ním mluviti."

„Já to k vaší prosbě učiním, pane –" pravil písař a zvolna vstával od svého stolu.

„Jste na omylu, pane písaři," vskočil mu rychle Chvojka do řeči, „to není žádná prosba, nýbrž rozkaz, a vy budete tak laskav, že jej co nejrychleji vykonáte."

Písař zkoprněl nad touto neslýchanou řečí, ale výraz v obličeji Chvojkově byl tak opravdový a chování jeho tak velitelské, že jen hlavou pohodil a pak do druhé síně se odebral.

Trvalo to notnou chvíli, než se zase navrátil a zprávu Chvojkoví přinesl, že jej pan direktor v třetím pokoji očekává.

Jakmile Chvojka za dveřmi zmizel, pravil písař sám k sobě s úšklebkem:

„Nu, ten jej po čertech šeredně přivítá, že musil od snídaní povstati! Nechtěl bych býti na jeho místě, až se obyčejná halda nadávek direktorových naň sesype! Jen v jídle ať žádný našeho starého nevytrhuje, sice se mu stane nepřítelem až do smrti!"

Šňupnul si po tomto monologu a zase mezi svá akta zasednul.

My zatím předejdeme hrdinu našeho a vstoupíme do kabinetu direktora panství Hradišťského, abychom sobě dříve muže tohoto prohledli, před nímž poddaní jeho tak neobyčejný respekt měli a jemuž tak nekalé činy přičítány byly.

Direktor Hradišťský, pan Martin z Lauterbachu, byl človíček postavy malé a zároveň tak tlusté, že by v něm nebyl nikdo tolik politického a sobeckého ducha hledal, jaký se ze všech skutkův jeho jevil. Pravíť se obyčejně, že tloušťka člověka nalézá se v přímém poměru s dobro-myslností a srdečností jeho; ale u direktora Hradišťského činilo pravidlo toto nesmírnou výminku. Bylť on naopak při vší sádelnatosti své srdce tak tvrdého, že ani pláč, ani nářek, ani srdcelomné výjevy nikdy nebyly s to, aby jej aspoň poněkud pohnuly. Největší nešetrnost a bezpráví dovedl ukrývati pod tak lahodným úsměvem lalochatých lící svých, že by povrchní pozorovatel byl jej za největšího a nejobětovnějšího přítele lidstva považoval.

Ale pod úlisnou nátvařkou touto skrýval se duch, jenž hoden byl vychovatelův svých, totiž jesuitův bývalého kláštera Žíreckého, kde pan Martin z Lauterbachu, z chudé šlechtické rodiny pocházející, byl první své vychování obdržel. Tím jest také směr ducha jeho dostatečně charakte-risován a připomeneme-li ještě, že pan Martin po smrti hraběte Františka Šporka hrál jednu z hlavních úloh v procesu, jejž Žírečtí jesuité proti dědicům hraběte tohoto byli zdvihli, tož vysvětlíme sobě snadno, proč jesuité Žířečtí věrného zastánce a spojence svého ředitelem nově nabytého panství Hradišťského učinili.

Vládlť tedy pan Martin z Lauterbachu již skoro po tři desítiletí na Hradišti a po tuto dlouhou dobu zvykl se již takřka za pána celého panství považovati, v čemž mu od pravých dědicův také pražádné překážky činěny nebyly. Naopak pan ředitel nalézal se vždy v nejlepším srozumění s panem

superiorem Žíreckým, jenž taktéž pověsti co labužník jako on požíval. Nebyloť totiž v celém kraji větších znatelův vína a vůbec lahůdkářství, jako těchto dvou mužův, kteří vedle jinakých starostí svých přece vždy ještě dosti času nalezli čtyřikrát denně k plnému stolu zasednouti.

Ale od té doby, co pan superior Žírecký musil klášter opustiti a se soudruhy svými útočiště v cizině hledati, změnila se valně i povaha direktorova, který odtud, možná-li, ještě urputnějším a zarytějším se stal. Zejména byl odpovědným nepřítelem všech novot Josefínských a při žádné příležitosti neopominul záští svému proti spoluvládci císařovny Marie Teresie, mladému císaři Josefovi II., uzdu pouštěti, za to že se týž opovážil bývalé pány jeho, totiž jesuity, tak bezohledně z vlasti a veškerého majetku jejich vypuditi. Nemoha však toto záští jiným způsobem projevovati, vyléval je sobě na poddaných, kteří ode dávna co čert kříže se jej báli a totéž záští k němu chovali. Především pak od něho trpěli všecky otevřenější hlavy, které sobě časem dovolovaly o běhu věcí přemýšleti, aneb které učení jesuitův se v tom neb onom vzhledu opíraly. Byloť známo, že mezi poddanými panství Hradišťského čítalo se ještě dosti tajných přívržencův českých Bratří, kteří po bitvě Bělohorské a protireformaci jesuitské přes všecko vyhlazování byli v dědinách českých se udrželi a od kolena ke kolenu víře své, ač v největší tajnosti, věrni zůstávali. Ano i Adamitů, této sekty, která už od Žižky nedaleko Tábora potřena byla a přece po tři století dále se udržovala, vyskytovalo se té doby vždy více a více, ač zlomyslnost je často s vyznavači Bratrské víry mísila a v stejné tresty a pokuty je uváděla. Přívržencem hnusné sekty této byl i známý nám již fanatik Radon, direktor Hradišťský ale čítal k nim každého nekatolíka, jen aby tím přísněji proti němu zakročiti mohl. A tak se stalo, že i rychtář Hradišťský, jenž mu pro přímost a neohroženost svou už dávno byl trnem v oku, pomstě jeho propadl pod záminkou, že sám Adamitou jest a

ostatní občany k sektářství svému svádí. Starý Chvojka však byl věrný Bratr český,' jehož předkové od pohromy Bělohorské víře své potají oddanými zůstali a Kralickou biblí co největší poklad chovali, jež se syna na syna přecházela a vodítkem ve víře jim byia. Ale direktorovi to bylo vítanou záminkou, aby konečně proti rychtářovi vystoupiti a nemilého tohoto posuzovatele svého řádění navždy se zbaviti mohl. Bylť úplný přívrženec jesuitské zásady, že účel světí prostředky, a proto nikterak svědomí si z toho nedělal, že poctivého starce tak hanebným spůsobem zničí.

Co do stáří čítal pan Martin z Lauterbachu již značně přes šedesát let, ačkoli by každý byl jej nejméně o deset let mladším považoval. Vykrmené líce jeho, na nichž ani nejmenší stopy vousů se nejevilo, pak pohyblivost jeho činily z něho na pohled sotva padesátníka. Malé oči sivé barvy byly však tak pronikavé, že nikterak s ostatním zjevem jeho nesouhlasily; bylyť pravým zrcadlem duše direktorovy, a kdo rozuměl výrazu jejich, již také věděl, co za nimi v lebce vězí. Oči tyto staly se už ode dávna pověstnými a jinak jim neříkáno než očí tygřích, neboť jeden z občanův Hradišťských, jenž se byl za svým povoláním co vozka až do Berlína zatoulal a tam zvěřinec navštívil, tvrdil svatosvatě, že tamní tygr měl právě takové oči jako direktor Hradišťský. A od té doby zůstala tato charakteristika očí direktorových běžnou a ona skutečně mnoho od pravdy se neodchylovala.

V okamžiku tomto, kdy pan direktor, od snídaní po-vstav, do kabinetu svého odešel, aby neodbytného cizince přijal, koulely se tyto oči divoce v důlkách a celá bytost direktorova velké pobouření vnitřní projevovala.

Vždyť byl vyrušen od snídaní, musil povstati od stolu, což nikdy ani při nejdůležitějším řízení úřadním nebyl učinil, a jen líčení písařovo, že se to zdá nějaká vzácná návštěva býti, která není naučena dlouho v předsíních čekati, přimělo jej, že přece od stolu povstal a do kabinetu svého odběhl.

Umínil si ale, že nepovolanému hostu v plné míře dá svou suverénní nemilost pocítiti, byť byl sebe vznešenějšího postavení a za sebe důležitější úlohou přicházel.

Proto lítal u velikém rozčilení po pokoji, zardělé líce jeho jen jen hořely a rukama máchal v povětří, jakoby předmět nějaký hledaly, na němž by svou sílu zkusiti mohly.

Když pak uslyšel v předním pokoji blížící se kroky cizincovy, zastavil se proti dveřím a očekával se zvýšenou hlavou příchod neznámého muže, jenž se byl opovážil labužnické snídani jeho přerušiti.

Podobalť se v tom okamžiku rozzuřenému krocanu, který soupeře svého na bojiště vyzýval a už napřed vítězství svého jist byl.

Ale v očekávání svém měl se rozhorlený pan direktor velice zmýliti.

Dvéře kabinetu se totiž otevřely a na místě vysokého jakéhosi hodnosty neb vůbec vzácného hosta objevil se v nich mladý Jan Chvojka, syn uvězněného rychtáře Hradišťského.

To bylo ovšem pro pana Martina z Lauterbachu tak ohromné překvapení, že v rozhorlení svém ani slov nenalézal, aby všecka stavidla výřečnosti své otevřel, nébrž s vyvalenýma zrakoma a polootevřenými ústy před mladíkem státi zůstal.

Byloť mu, jakoby všecek byl pohledem na povrhaného a nenáviděného mladíka zkoprněl a domníval se spíše nějaké vidění před sebou míti.

Ale Chvojka brzo jej z domnění omylného vyrušil.

Pospíšil totiž k direktorovi uprostřed kabinetu jako socha stojícímu a pevným hlasem k němu započal:

„Vy se divíte, pane direktore, že opět k vám přicházím, však brzo oprávněnou příčinu mého příchodu seznáte!“

Teprve nyní zase pan direktor Martin byl slova schopen.

„Jak? Vy se opovažujete mi před oči znovu vstoupiti?“ vzkřikl zlostí přerývaným hlasem a líce jeho se, možná-li, ještě více zarděly.

„Ano, já jsem už tak smělý, pane direktore, o čtvrt hodinky pozornosti vás požádati, které mi zajisté neodepřete," odpovídal s dvornou chladností Chvojka.

„Vy můj dům poznovu zneuctíváte? vy opět rozkazům své vrchnosti se vzpíráte?" řval rozlícený direktor dále a ukázav pravicí na dvéře, zvolal divoce: „Okamžitě se odtud kliďte, anebo vás do téže klády s otcem vašim sevříti dám!"

Ale Chvojka ani s místa se nehýbal a klidně odpovídal:

„Zvolna, zvolna, pane direktore! Jinak byste prch-losti své příliš brzo litovati mohl!"

„Jak? Ještě výhrůžky od tak bídného člověka? Pryč odtud, sice –\"

A v rozlícenosti své ohlížel se direktor po komnatě, jakoby pomoc nějakou proti vetřelci tomuto hledal.

„Jen dopovězte, pane direktore!" vyzýval jej s úsměškem Chvojka. „Snesl jsem od vás už více výčitek i výhrůžek, tak že i tuto ještě snesu. Tuším však, že to bude poslední!"

Chladný tón mladíkův direktorovu žluč vždy více vzbuzoval.

Zlostí soptě vyřítil se proti Chvojkoví a chtěl jej vlastní rukou svou z kabinetu odkliditi, an v tom Chvojka vysokým hlasem zvolal:

„Neopovažujte se ruku tuto proti mně pozdvihovati, která jest rukou vrahovou!"

Sotva že byl strašné toto slovo z úst vypustil, již také nesmírná změna v chování direktorovu se udala. Ruka pozdvižená sklesla, líce zardělé hrobovou bledostí zsínaly a sotva že byl s to, aby na nohou se udržel.

Vytřeštěným zrakem zíral na hrozného obžalobce, kterého byl sám chtěl jednou ranou zdrtiti, a který nyní jeho mohl zničiti.

Ale jen okamžik trvalo překvapení toto, duch direktorův se zase zmužil a s obyčejnou nestydatostí svou chtěl i dále proti mladíkovi vystoupiti.

„Jak? I takovouto urážkou opovažuješ se, bídníku, mne se dotýkati!“ zvolal s dřívější smělostí svou a poznovu o krok blíže ku Chvojkoví přistoupil.

„Zsinalost vašich tváří vás dostatečně obviňuje, pane direktore,“ odvětil s nezměněnou chladností mladík; „či mám zřetelněji mluviti, abych vás k větší zdvořilosti přiměl? Nemyslete více, že před vámi stojí onen student Chvojka, jehož jste mohl jako prašivého psa ze svého domu vyhnati a mstu svou na něm i na jeho otci beztrestně prováděti. Teď stojí před vámi muž, jenž má dostatečnou sílu, aby vás navždy zničil, ba hanebný konec vám připravil.“

Líce direktorovy se poznovu zarděly a chtěl nevítanému hostu svému obvyklou drzostí imponovati.

„Dal jsem vás jednou z domu tohoto vyhnati, učiním tak i podruhé!“

Ale Chvojka nebyl již onen bázlivý mladík, jenž před všemocným direktorem druhdy se třásl.

Usmál se úsměšně na výhrůžku direktorovu a pravil se zvláštním důrazem:

„Učiníte skutečně tak, pane direktore, když vám připomenu tajemnou událost v noci dne 21. listopadu 1750?“

Jakoby hrom byl udeřil přímo před direktorem, takový účinek jednoduchá slova tato při něm vyvolala.

Obličej jeho jako už dříve jednou, když Chvojka ruku jeho byl rukou vrahovou nazval, polil se okamžitě hrobovou bledostí, rtové mu zesínali a z úst mu několik nesrozumitelných slov vyhrklo.

Byl sotva s to na nohou státi a křečovitě se uchopil rukou psacího stolku, aby nenadálou mdlobou zachvácen k zemi nepadl.

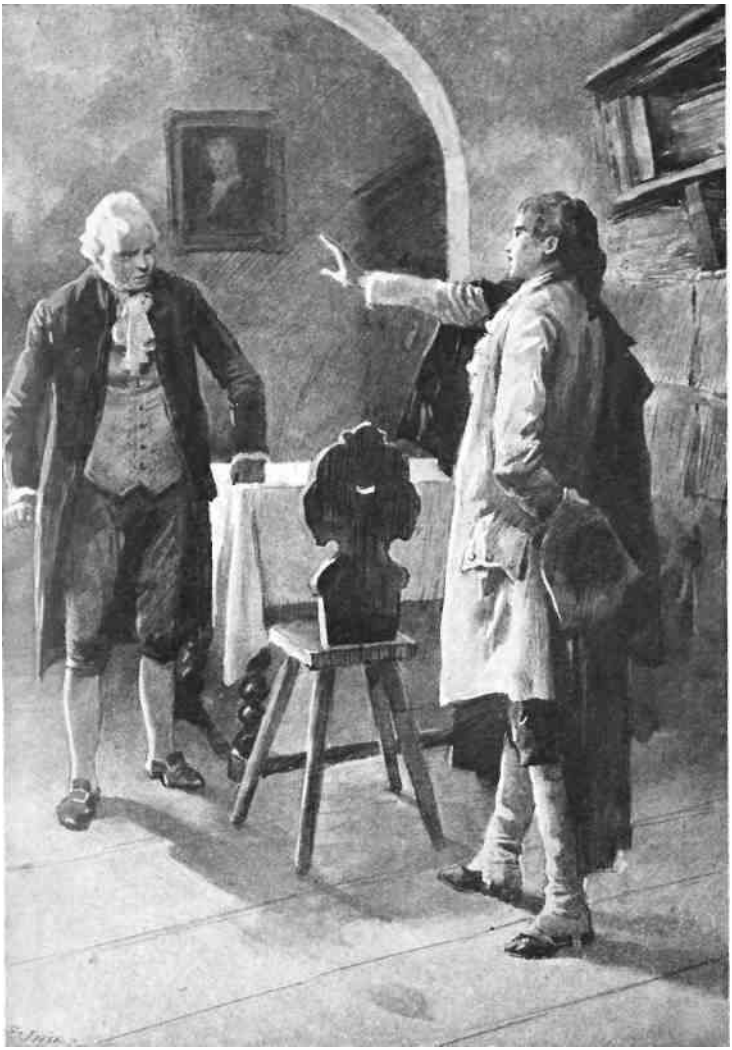

„Zvolna, zvolna, pane direktore!“

Chvojka mu přicházel nyní jako hrůzný mstitel krvavého činu, o němž se byl domníval, že nikomu ve světě znám není a že tmavá noc navždy jej pokryla neproniknutelnou rouškou svou.

Minulost pana direktora Hradišťského byla temná, ba v mnohých částech svých až příliš temná, a obecně se mu přičítalo, že každého zločinu jest schopen, když jen mohl cíle svého dosáhnouti. Ale přece nebylo lze mu nějaké trestné činy přímo vytknouti a k zodpovídání jej pohnati, neboť znal veliké to umění pokrytské, aby veřejnost klamal a nikdy žádnou slabou stránku hojným nepřátelům svým neobjevil.

A nyní přicházel mladý muž, jejž viděl před očima svýma dorůstali, jehož byl dosud tak málo sobě vážil jako nejposlednějšího z poddaných svých – a povržený tento mladík vystupoval nyní jako neuprositelný soudce nad temnou minulostí, která aspoň v jedné části tak strašně jasná býti se mu zdála.

„Co pravíte o oné tajemné noci?“ vyrazil neprozřetelně po nějaké chvíli ze sebe.

„Těší mne, že má pan direktor tak dobrou paměť a že se na noc 21. listopadu 1750 pamatuje!“ odpověděl s úklonkem Chvojka.

Direktor poznal, že se prořekl a nepříteli svému velkou zbraň v ruku vtiskl přiznáním svým, že ví o oné zmíněné noci.

Takováto podrobnost v udání osudné doby ze života jeho zjevovala mu již dostatečně, že má Chvojka skutečně onu sílu v rukou svých, aby jej zničiti mohl. Proto musil nyní zcela jinak jednati s člověkem, který věděl o tak strašném tajemství jeho, tajemství to, které už po dvacet čtyři léta v temnostech bylo odpočívalo a nyní tak náhlým spůsobem na světlo denní vycházeti počalo.

Setřel tedy třesoucí se rukou studený pot s čela a slabým hlasem pravil:

„Čeho žádáte ode mne, že s takovouto zbraní na mne

přicházíte?“

Čelo mladého Chvojky přeletěl mráček.

„Tuším, že netřeba vám blíže po mé žádosti se ptáti,“ odpověděl úsečně mladík a přísně na starého hříšníka pohlížel, jenž nyní v zcela jiné podobě a postavě před ním se třásl.

„Mluvte, všecko vám učiním, co v mé moci se nalézá!“ připovídal rychle direktor.

„Především chci, aby bezpráví otci mému činěné okamžitě napraveno bylo!“

Direktor si hluboce vzdychnul.

„Přejete si jeho propuštění na svobodu, pakli vám dobře rozumím?“

„Ovšem a to okamžitě!“

„Já také jsem hotov, pane Chvojko, ihned vaší žádosti vyhověti, ale –“

„Jaké ale? Myslím, že tu žádné překážky nestává, pakli vy sám jí nejste. A to již ve vašem prospěchu nechci se domýšleti!“

„Naopak, naopak, mladý příteli,“ chlácholil jej direktor, jenž čím dále tím větší pokroky ve zdvořilosti dělal a Chvojku, jemuž byl před chvílí titul bídníka přiložil, nyní už dokoná svým přítelem nazýval; „já vám chci co nejrychleji vyhověti, jen kdyby tu nebylo konsistorního rozkazu, že vrchnostenští úřadové musí každého Adamifu do Hradce k církevnímu soudu dodati.“

„A můj otec, ten starý poctivec, má býti Adamitou?“ vzkřikl rozhorleně mladík. „Vy sám nejlépe víte, co lživého jest na tvrzení vašem! Odpovězte tedy, chcete mého otce propustiti na svobodu čili nic? Žádám okamžitou odpověď, nebo ještě dnes se pan krajský hejtman v Králové Hradci doví, co se v noci 21. listopadu 1750 v Novém lese udalo!“

Výhrůžka tato dosáhla účinku svého. Direktor viděl, že Chvojka má i známost o místnosti, kde tajemný zločin, o němž tak neočekávaně tuto řeč se vedla, byl se udal, a tu ovšem další

vzdor více nevystačoval.

Musilť se nátlaku Chvojkovu podrobiti, nechtěl-^, aby Damoklův meč, na pouhém vlasu nyní nad šíjí jeho se vznášející, smrtelnou ranou svou jej zachvátil.

„Budiž," zaúpěl direktor, v chladném potu se koupající; „chci raději konsistoři vzdorovati, než abych žádosti vaší nevyhověl. Nyní ale také tutéž šetrnost od vás, pane Chvojko, očekávám."

Chvojka se podivně pousmál při požadavku tomto.

„To bude záviseti od toho, jak domnělá šetrnost vaše i nadále se osvědčí," odpověděl Chvojka s ledovou svou chladností, jakáž mu v osudném setkání tomto tak velké převahy nad direktorem zjednávala; „vy jste vůbec, pane direktore, na omylu, domníváte-li se, že lze jednání moje a jednání vaše týmže měřítkem měřiti a obé pod dojmem šetrnosti zahrnovati. Já se domáhám pouze práva, vy však musíte bezpráví své vlastní napravovati."

Direktor neodpovídal na výčitku tuto, neboť převahu Chvojkovu vždy ve vyšší míře uznávati počal. Bylť už přesvědčen, že je mladému muži tomuto na milost a nemilost vydán, a jednalo se mu prozatím jen o tolik, kterak by pádnost ran jeho oslabiti dovedl. Zdánlivá po-volnost měla mu k tomu pomáhati.

Pravil tedy po nějaké chvíli přemýšlení:

„Čeho tedy žádáte více? Otec váš bude okamžitě na svobodu propuštěn."

„Na tom není dosti, pane direktore!"

„Co tedy mohu více proň učiniti?" tázal se pokorně direktor.

„On musí ve své rychtářství opět dosazen býti!"

„I to mu chci ještě dnešního dne zjednati, abych vám službovolnost svou ukázal."

„Jsem vám povděčen za tuto povolnost," odpovídal s ironickým výrazem Chvojka, „ale stanet se ona úplnou jen

tehdáž, když před plnou obcí prohlásíte, kterak bezpráví svého na otci mém spáchaného litujete.“

Bledé líce direktorovy se zapálily, byloť na něm mnoho žádáno, aby takto se pokořil.

„Toho neučiním!“ vyrazil temně ze sebe, dav se náhlé zlosti své unášeti.

„Jak vám libo, pane direktore,“ odvětil chladně mladý Chvojka; „já k ničemu vás nenutím, avšak už zej tra vás Hradecký hejtman krajský k ještě větší po-volnosti přinutí.“

Direktor zaskřípěl zuby. Cítil železnou pěsť osudu, která vždy těsněji mu hrdlo svírala.

„Vy zneužíváte oné nadvlády, jaké jste se byl neznámým spůsobem nade mnou domohl.“

„O nic více jí nezneužívám, než jak vy vzhledem k mému otci jste byl učinil. O tom však není teď řeči. Kdo sílu v rukou má, byl by pošetilý, aby jí v příle-žitý okamžik neužíval. Já, bohudík, síly této dosáhl, a nic není přirozenějšího, než že jí proti vám užívám, jak toho právě prospěch můj vyžaduje.“

„Vy mi ale ukládáte snižující výminky!“ osmělil se direktor namítati. „Kdo bude míti více kdy patřičný respekt přede mnou, když takto před rychtářem še ponížím! Ta sběř je už beztoho nyní jakoby ďáblem vzdoru posedlá!“

Chvojka se posupně usmál.

„Kdož ví, nezáleží-li mi právě na tom, abych vás o tento dosavadní respekt u poddaného lidu připravil. Mnoho práce mne to státi nebude!“

„Pak jste spojencem těch zrádců, kteří nám sem z Pruska novotářské zásady zanášejí a nespokojenost mezi lidem poddaným rozšiřují!“

„A myslíte, že pouze to jest jediná příčina nespokojenosti ubohého lidu? Či nevíte, že lid tento hlady umírá, kdežto by ze zásob v panských špejcharech dostatečně tráviti mohl?“

Direktor sebou jaksi nepokojně hnul.

„Ale špejchary tyto jsou vyprázněny, aby naplnily kapsy

vrchností a jejich direktorův a správcův," pokračoval s přísným výrazem Chvojka dále a pokročil o krok blíže k direktorovi, jenž zděšeně při novém tomto útoku naň pohlížel. „Ano i špejchar Hradišťský dokoná jest vyprázněn a zásoby jeho ve stříbro pruské proměněny!"

„To je lež, kdo to může tvrditi?" vyhrkl direktor v zmatené zlosti své ze sebe.

„Prozatím jsem to já, jenž to tvrdím, ale za krátko bude to veškerý poddaný lid panství Hradišťského tvrditi, neboť zcela jednoduchým prostředkem se o pravdě mých slov přesvědčí. Netřeba mu ani o klíče od špejcharu u pana direktora žádati a přece přesvědčí se, že ani zrna není více na špejcharu Hradišťském. Či to bylo pouhé vidění, když jsem po pět nocí spatřoval obilí po vozích panských odvážeti přes Trutnov ku hranicím pruským?

či to bylo cizí jakési obilí, jež na severní straně chlumu pod hradem potají nakládáno bylo?"

Direktor si poznovu stíral pot s čela; Chvojka se mu stával každým okamžikem strašnějším.

„Na našem panství ale posud žádný hlad nepanuje," omlouval se nejistým hlasem.

„A vy jste tak nelidský čekati až na onu dobu, kdy hlad skutečně vypukne, a kdy všeliká pomoc už marnou jest?" vzkřikl rozhorleně Chvojka a pysky jeho se zaťaly. Pak mírněji opět dodal: „Však to jest věc lidu samého, aby s vámi účtoval, a věru, že za nedlouho tak učiní! Nyní musím já svou vlastní záležitost ukončiti, od které jsme se mimoděk byli odchýlili. Přijímáte mou poslední výminku čili nic?"

„Já vám učiním po vůli, ale následky toho přičítejte sobě sám!"

„Má-li v těchto slovech ležeti výhrůžka, pak vás lituji, že popouzíte v tak krutém postavení svém ještě nepřítele svého, který vás ne jednou, ale devaterou ranou zničiti může; byla-li to ale obava před ztrátou respektu vašeho v lidu, pak věru

mnoho neztratíte; tušíte asi sám, že nynější poměry už dlouho trvati nebudou!“

Direktor neodpověděl; vrhl jen jizlivý pohled po straně na trýznitele svého, proti němuž při vší své vše-mohoucnosti přece tak malomocným byl.

Pak chtěl přistoupiti ke zvonku, aby jím znamení písaři svému dal.

„Písař okamžitě otce vašeho sem přivede,“ doložil úlisným hlasem.

„Nikoli, pane direktore,“ zadržel mu ale Chvojka ruku, ještě než zvonku byla se dotknula; „posečkejte ještě s tímto rozkazem; otec můj tráví už tak dlouho v hanebné vazbě své, že mu na čtvrt hodinky déle nesejde. Tak dlouho si totiž ještě přeji s vámi, pane direktore, pohovořiti.“

Nedůvěřivě naň při slovech těchto direktor pohledl. Měl snad ještě něco horšího očekávati?

„Myslím, že jsem všem žádostem vašim vyhověl, pane Chvojko,“ pravil málomyslně, „větší náhrady se už nemůže otci vašemu dostati.“

„Toho také nežádám,“ pravil s chladným klidem Chvojka; „až dosud se jednalo o mého otce, nyní chci poněkud i na prospěch vlastní své osoby pomýšleti.“

Pan Martin z Lauterbachu stáhl své obočí a hryzl se v pysky. Zlost jeho ale byla malomocná, nechť jakkoli ji projevoval.

„Tuším, že vaší osobě a vašim prospěchům uško-zeno nebylo.“

Chvojka vypukl v děsný smích, jenž direktorovi skrz všecky kosti pronikal.

„A na poslední výjev mezi mnou a vámi se už nepamatujete, pane direktore? Vy, jenž tak výbornou pamět máte, že i po dvaceti čtyřech letech se na události jisté listopadové noci dopodrobna pamatujete? Nejednal jste tehdáž přímo proti mé osobě a mým prospěchům, a sice spůsobem,

který by i k nejcitelnější pomstě vybízel?“

A s divokým výrazem na direktora pohlížel, který proti obyčeji svému tehdáž stále zraky svoje sklopoval, jež bez cíle po zemi těkaly.

„Odpusťte, pane Chvojko, mé tehdejší prudkosti a přenáhlenosti, které již se opakovati nebudou.“

„Ani tehdáž, kdybych s podobnou žádostí jako tenkrát k vám přistoupil?“

Pátravým zrakem pohlížel na direktora, jak naň tato slova účinkovati budou.

V sivém oku direktorovu zaplál na okamžik divoký jakýsi oheň, jejž ale Chvojka, ač ihned opět zmizel, přece byl spozoroval a významu jeho porozuměl.

„Odpověď na otázku tuto žádá dostatečného rozmyslu,“ pravil vyhýbavé direktor, kterému teď především se o to jednalo, aby času nabyl a nepřítele svého aspoň s jedné strany ukonejšil; „myslím, že staneme se přáteli, pane Chvojko, a že na vše minulé zapomenuto bude.“

„To jest, pane direktore, vám záleží na tom, aby pouze vaše minulost závojem zapomenutí zakryta zůstala,“ zněla odpověď Chvojková, „jinak bych si přátelství vaše vysvětliti nemohl. Leč v této záležitosti musí rovněž jasný poměr mezi námi panovati.“

Direktor sebou nevrle pohnul, neboť by byl rád na jiný předmět přešel. Ale Chvojka byl neúprosný a pokračoval dále:

„Vy jste dceru svou odhodlal se zasnoubiti s Ku-kuským správcem?“

„To jest – ona sama přivolila k tomu paní správcovou se státi,“ vymlouval se pan Martin.

„Dovolte, pane direktore, abych toto domnění vaše za mylné prohlásil. Vaše dcera Marie nikdy ruku svou dobrovolně správcovi nepodá.“

Pan direktor byl jako na trní.

„Ona ale tomu přece neodporuje a proto už dnes první

ohláška jejich se děje.“

i,Já vám ale pravím, že tato ohláška se díti nebude a ve vašem prospěchu také díti se nesmí!“ prohlásil

Chvojka pevným hlasem, jenž svědčil o nezvratném úmyslu jeho.

Direktorovi naběhla žíla na čele.

„Jak? i dítěti mému chcete násilí činiti?“ zvolal v náhlém výbuchu zlosti své.

„Nikoli, já chci naopak násilí odvrátiti, jež vlastní otec dceři své činí.“

„Pane, toť přes příliš! v tom ohledu vám nikdy nepovolím! o dceři své jediné já rozhoduji!“

„Jak vám libo, pane direktore! Vy však nezdáte se ještě znáti všecky zbraně moje!“

„Nechť jsou jakékoli, slovo své správcovi nazpět nevezmu!“ vzkřikl direktor a počal v rozhorlení svém po komnatě přebíhati.

Chvojka s nevýslovným výrazem opovržení za ním pohlížel.

Pak chopiv se klobouku svého, chystal se k odchodu a chladně prohodil:

„Nuže, domluvili jsme, pane direktore. Vidím, že otec můj ještě dnes ve své vazbě potrvá, aby teprve zejtra mu mohl krajský hejtman vězení otevříti, jenž zároveň se doví, jakým způsobem roku 1740 zhotovena byla ona obligace hraběte Šporka, kterou jesuité Žírečtí panství Hradišťské pravým dědicům vyrvali!“

Poslední slova tato pronesl povýšeným hlasem a hned na to se ke dveřím obrátil.

Jako smrtelnou ranou trefený tygr se ale direktor proti němu vrhl a zrůzněným hlasem zvolal:

„Zůstaňte, strašný muži!“

A třesoucí se rukou nazpět Chvojku do komnaty táhl. –

Učinilo-li první odhalení Chvojkovo strašný dojem i?9

ňa direktora, tož byl účinek posledních slov Chvojkových daleko mohutnější a v nejvyšší míře překvapující.

Jako náhlou šíleností napaden trhl mladým mužem nazpět do komnaty a sípal děsným hlasem:

„Zůstaňte zde! zůstaňte! Vy musíte býti s ďáblem ve spolku, že znáte všecka má tajemství!“

A zděšeně pohlížel na Chvojku, který chladně se usmívaje, se zalíbením dojem svých slov na třesoucím se direktorovi pozoroval.

„Tak poněkud mám šotka při sobě,“ pravil ironicky, „jenž leccos mi věděl vyprávěti ze zasloužilého života vašeho, o čem posud nikdo v ostatním světě neměl nejmenší vědomosti.“

„My se spolu musíme dorozuměti,“ úpěl dále direktor, „vy mne nesmíte již opustiti, a já se všem žádostem vašim podrobím. Mluvte, čeho si přejete?“

„Jak jsem už pravil: dnešní ohlášky vaší dcery nesmí býti odbývány.“

„Nebudou, když mi přátelství své zaručíte!“

„Jinými slovy, když tajemství své u sebe podržím, je-li pravda?“

„Nu ano, jsem úplně od vás odvislý a vykonám, cokoli chcete.“

„Poněvadž víte, že jen ve vlastním prospěchu tak činíte. Však nezapomeňte, že teprve mne jediného jste sobě získal a že vám mohou noví nepřátelé vyvstati, kteří sotva se spokojí s takovými koncesemi jako já!“

„Kterak to myslíte? Nemám vaše slovo, že tajemství své u sebe zachováte? Či snad více osob má o něm vědomost?“

A s chvěním na mladého muže pohlížel, který tak hořkou chvíli mu byl připravil.

„Nikoli, pane direktore! s mé strany se prozatím zrady neobávejte, neboť nechci proti vám dotud vystupovati, dokud i vy své slovo držeti budete Leč jsou tu ještě jiné věci, které vám nepřátelství v lidu spů-sobily. Zejména odvezení panského

obilí ze špejcharu hradního velké rozhořčení u poddaných vyvolalo.“

„Takových nepřátel se neobávám!“ zvolal povržlivě direktor. „Mám dostatečné prostředky ještě, abych je neškodnými učinil.“

„Nemylte se, pane direktore,“ napomínal jej vážným hlasem Chvojka; „poddaný lid počíná teď zcela jinak o jistých věcech a osobách přemýšleti, než jak druhdy byl činíval. Víte dobře, že v pohorských krajinách se to podivně kvasí a bídou utrápený lid že je všeho schopen!“

„Na Hradišti není takového cosi možné; známť své lidi a za krátko bych je k rozumu přivedl, kdyby Jm snad mělo napadnouti, aby vrchnosti své se protiviti!“

Ale jakoby sebedůvěra a bezpečnost jeho okamžitě měly býti ze lži viněny, povstal náhle před panským domem jakýsi hluk, který vzdálenému hučení rozbouřeného moře se podobal a vždy více se přibližuje každou minutou rostl.

V rozhorlení svém byl direktor hluk tento dokoná přeslechl, Chvojka pak jaksi podivně se usmál, jakoby už od dřívějška byl na následující výstup připraven.

V témže okamžiku, kdy pan direktor poprvé toto hlučení zaslechnul, vrazil do komnaty písař z předního pokoje a uděšený volal:

„Milostpane direktore, poddaní se bouří, táhnou sem na nás, chtějí nás všecky povraždit!“

A sotva mohl strachem státi na nohou, jež pod ním jako list osykový se třásly.

„Co pravíte, strašpytle?“ osopil se naň direktor prudce.

„Ach, ano, milostpane direktore; táhne jich sem několik tisíc a chtějí panský dům do gruntu vypálit! Ten darebák Radon je jejich generálem a nejvíce proti nám bouří!“

„Mluvte přece srozumitelně, člověče,“ zvolal zase direktor, jemuž nebylo valně kolem srdce. „Co se bouří, kdo se bouří?“

Diretor zbledl na smrt, když nepřehledný dav rozlíceného lidu spatřil

„Račte jen vyhlédnouti oknem, milostpane direktore,“ pobízel ustrašený písař svého velitele; „uvidíte tam ty tisíce vzteklého lidu, který nás všecky chce desaterou smrtí se světa sprovoditi! Ach Bože, já to ne-přečkám a umru dřív, než na mne kdo sáhne!“

A s bědováním chtěl odejíti z kabinetu, ale direktor jej zastavil a rozkazoval mu třesoucím se hlasem:

„Kažte vrata domovní zavříti, aby se sem žádný nedostal; čeládka ať se ozbrojí a mušketýr ať jim rozdá moje dvojky! Však my jim posvítíme, pakliže se na nás opováží sáhnouti!“

A vystrčil chvějícího se písaře ze dveří a sám pak běžel k oknu, aby do ulice se podíval.

Mladý Chvojka byl už dříve jej k oknu předešel a oko jeho se zalesklo nad divadlem, které tu před sebou spatřil.

Se strany po náměstí přicházel četný dav lidu, v jehož čele Radon se nalézal, a hrozivé výkřiky a nadávky se všech stran se ozývaly. Rovněž i s druhé strany ulice hrnula se jiná tlupa obyvatelstva domácího i přespolního před panský dům, kdež oba sbory se setkati a shluknouti měly. Vůdcem této druhé tlupy byl sedlák Rezek, který holí vysoko v povětří máchal a divoké láni proti direktorovi ze sebe vyrážel.

Mohloť býti tohoto lidu několik set, neboť nyní ze všech domů ostatní obyvatelstvo vybíhalo a ke vzbouřencům se přidávalo, když bylo pravou příčinu shluknutí tohoto seznalo.

Na všech lících bylo viděti nesmírné rozhorlení, všude ozývaly se divoké výkřiky a hrozby, které nejvyššího stupně dosáhly, když jedna tlupa, totiž Radonová, až pod okna kabinetu direktorova přišla a obličej nenáviděného muže tohoto v něm spatřila.

Byltě se direktor neopatrně příliš v okno naklonil, aby spatřil, co tak bouřlivého před vrchnostenským domem se děje, kdežto Chvojka za záclonou ukryt zůstal a odtud pohyby vzbouřeného lidu pozoroval.

Direktor zbledl na smrt, když nepřehledný dav roz-líceného

lidu spatřil, a ač za jiných okolností by se byl směle s čeledí svou proti nespokojeným poddaným postavil, byl nyní po skličujícím výstupu svém s mladým Chvojkou tak na mysli ochablý, že ani myšlenky schopen nebyl.

Odstoupiv od okna, klesl do lenošky a rukama lomě pohlížel na mladého muže, který se zanícenýma zrakoma na bouři venkovskou hleděl.

Zakryl líce rukama a hluboce vzdychnul. Uvěřil nyní konečně, že pád jeho nastává a mladý Chvojka že jest vykonavatelem pomsty za jeho četné zločiny?

V. PRVNÍ POČÁTKY BOUŘE.

Dříve než k dalšímu líčení výjevu přikročíme, jenž direktora panství Hradišťského a písaře jeho tak velice byl polekal, musíme se dříve ohlednouti po hlavní příčině shluknutí tohoto, kteréž na Hradišťsku ovšem něčím nad míru neobyčejným bylo.

Viděli jsme, kterak Radon i sedlák Rezek obyvatelstvo Hradišťské překvapili zprávou, že jest panský špejchar na hradě vyprázněn a že tedy poddaní nemají ani nejmenší naděje na obvyklé ono podporování, jakéhož se v zimě a zejména za hubených let obyvatelstvu dostávalo, když ještě jesuité Žírečtí byli vrchností na Hradišťsku.

Už od roku 1770 stíhala každoročně všeobecná ne-úroda zemi českou, a to, co s polí se sklidilo, sotva na potřeby půl roku stačilo. Neobyčejně kruté zimy těchto roků přičinily se ještě značně ku zvýšení této bídy a drahoty, a není nikterak divu, že ve dvou letech 1772 a 1773 v Čechách na dvakrát sto tisíc lidí hladem a morem zahynulo.

To se opakovalo i roku 1774, a v zimě 1775 jevil se podobně strašný výhled do budoucnosti. Nedostatek dostoupil ve vlasti naší tehdáž nejvyššího stupně a zejména v horských

krajinách strašný host hlad už na dvéře příbytků chudiny citelně tlouci počínal.

Okolnost, že mnohé nesvědomité vrchnosti neb jejich úřadníci obilí ještě do ciziny vyváželi, aby jen hojný peníz za ně shrábnouti mohli, roznítila dlouho dřímající vášeň lidu a všude počala se v lidu povážlivá nespokojenost jeviti. Znepokojující pověsti obíhaly mezi poddanými a robota stala se tak nenáviděnou, že málokde dobrovolně konána byla.

V úrodnějších krajinách, a zejména na poříčí Labském, kde i panství Hradišťské se rozkládalo, nebyl obecný nedostatek tento posud cítěn, ačkoli i zde za nedlouho doba nastati musila, kdy skrovné zásoby poddaných došly. Tu však dle obvyklého obyčeje těšil se lid na pomoc se strany vrchnosti, neboť jesuité byli zde za panování svého lidumilný způsob zavedli, že v zimě neb na jaře z naplněného špejcharu panského půjčovalo se poddaným obilí, které pak po žních zase v tétéž míře odváděno bylo.

To trvalo až do roku 1774, ve kterém jesuité Žírec a Hradiště opustiti musili, načež panství tato prozatím v státní majetek vzata byla, než by se náboženskému fondu odevzdala. V této přechodní době, která z rozličných příčin ještě značně protahována byla, stal se dosavadní direktor panství Hradišťského, pan Martin z Lauterbachu, jediným pánem a velitelem na Hra-ďšťsku a dle toho také s poddanými zacházel.

Co se pak panského majetku týkalo, ten považoval jako za svůj vlastní a s naplněným špejcharem umínil si naložiti, jako tomu na jiných panství bylo. Prodalť totiž veškeré obilní zásoby dodavatelům pruským a značnou differenci v cenách mohl sám jediný v kapsu strčiti. Výdělku takového by se mu bylo ovšem nedostalo, kdyby byl obilí nuzným poddaným rozpůjčil, ale což se tvrdému muži tomuto o blahobyt poddaných jednalo! Jen kapsa jeho byla mu bohem a modle té všecky ostatní ohledy obětoval.

Poněvadž ale věděl, že by toto jeho jednání přece

rozhořčenost a snad ještě horší následky v obyvatelstvu vyvolati mohlo, kdyby příliš veřejně se dalo, kázal obilí z panského špejcharu jen za nočních dob odvážeti. Bylo to za zimního počasí ovšem s velikými obtížemi spojeno, za to ale poddaní, kteří v tuto roční dobu vždy časně s večeťa lůžko vyhledávali, neměli ani tušení, jakým způsobem pan direktor hodlá se o ně v čas nouze starati. Jedině stará Veruna na svých nočních potulkách hanebné toto jednání pana Martina z Lauterbachu seznala a, po několik nocí je tajně pozorovavši, potom Radonoví výsledek svého pozorování sdělila, který pak ve spojení se sedlákem Rezkem známým způsobem obyvatelstvo Hradišťské pobouřil.

Jak už řečeno, hrnula se celá tlupa občanův, kteří až dosud před chrámem Hradišťským pobuřlivým řečím obou těchto mužů byli naslouchali, z městyse ven vzhůru ke hradu, jenž na nevysokém chlumu nad Hradištěm se vypínal.

Roku 1775 jevilo se Hradiště Choustníkovo ještě ve své původní velkoleposti, ačkoliv už tenkrát po tři desítiletí původnímu účelu svému odcizeno bylo. Užitkové snahy pana direktora Martina z Lauterbachu se byly i zde osvědčily, a takž zámek Hradiště se stal po smrti hraběte Šporka z velké části skladištěm hospodářských zásob a síně rytířské byly ve špejchary proměněny, v něž zásoby vrchnostenského obilí z celého panství Hradišťského skládány byly. Proto také už některé části hradních budov nalézaly se v bídném stavu, an o jejich opravu pečováno nebylo, a soudný pozorovatel mohl snadno seznati, že při takovéto nešetrnosti nádherné jindy sídlo hrabat Šporkův již v několika desítiletích v pouhých zříceninách a ssutinách se ocitne, jak za nedlouho také skutečně se stalo.

Po úzké vozové cestě, která po svahu chlumu hradního na východní straně do zámku vedla, spěchali Radon a Rezek s ostatními soudruhy svými k hradní bráně, jež někdy hlubokým příkopem a zdvihacím mostem chráněna byla. Nyní ale byl

příkop před branou dokoná zasypán a zdvihací most už dávno byl v. nasypané prsti zaniknul, že do hradu volný vchod otevřen byl. Staré vrata v hradební zdi nebyly už taktéž k potřebě, neboť dolejší část dokořán otevřených křídel jejich byla v zemi zapadlá a otvírala svobodný vstup do rozlehlého dvora zámeckého.

Dvůr tento byl na jižní straně obklopen budovami, druhdy pro hradní čeleď ustanovenými, jež nyní panskému šafáři za příbytek sloužily. Od okřídlí tohoto táhly se k severu vlastní zámecké budovy, a v těchto právě byly ohromné staré síně k novověkému účelu obrácenyz

Sem k této části zámeckých stavení byly kroky lidu Hradišťského obráceny. Hned ve bráně zahoukl Radon na šafáře, který v témže okamžiku byl ze svého příbytku vystoupil, když hluk takového nevídaného množství lidu byl zaslechl, a na příčinu jejich příchodu se tázal.

„Neptej se dlouho, bídný otroku svého pána!“ zahřměl naň Radon. „Klíče od špejcharu chceme, aby ubohý tento lid se očitě přesvědčil, jak hanebně direktor s vrchnostenským obilím naložil!“

Celé shromáždění přizvukovalo bouřlivě těmto slovům a shluklo-se kolem šafáře.

Ten po slovech Radonových zbledl a nemohl ani slova odpověděti.

„Klíče chceme! klíče od špejcharu!“ volal zase Radon a divoce šafářem lomcoval. „Však my nebyli slepí, když jste potají v noci obilí ze špejcharu odváželi!“

„Neptejme se dlouho po klíčích!“ vzkřikl Rezek, který v čele tak značného množství soudruhů ovšem velkou kuráží naplněn byl. „Tamto leží kláda a tou si dvéře do špejcharu otevřeme!“

Všickni ostatní souhlasili s tímto návrhem a již také někteří z mužů ku kládě v jednom koutě dvora ležící se hnali, aby jí co berana proti zamčeným dveřím špejcharu užili.

Šafář mezitím nabyl opět trochu zmužilosti a vida, že mu právě ke krku nebude sáhnuto, pravil Radonoví, že klíče vždy v kanceláři u pana direktora se nalézají a zvláště od té doby, co špejchar vyprázněn byl.

„Je to tedy přece pravda?“ tázali se okolostojící. „Chce nás tedy hladem umořiti!“

Šafář mlčky přisvědčil.

„A kdy bylo takové množství obilí odvezeno?“ tázal se jiný.

„Už po čtrnáct dní jezdili sem v noci Burkušové a odváželi obilí přes hranice. Já musil pomáhati a ani slova ceknouti, nechtěl-li jsem ze služby přijíti.“

„Přátelé! chopte se jen kládý!“ zvolal na to Radon a bral se s ostatními přes dvůr ke špejcharu. „Slyšeli jsme to už od šafáře, teď se vlastníma očima na tu panskou lásku k poddaným podíváme!“

Hned na to zarachotila kláda, jíž několik statných mužů na ramenou neslo, do starých vrat zámeckého stavení a po několika ranách ležely oboje veřeje roztříštěny na zemi.

Tak se dostal celý dav do vysoké chodby, z níž několikeré dvéře do dolejších síní vedly. Ve vyprázdněných síních těchto bylo už od mnoha let skladiště vrchnostenského vymláceného obilí. Lidu byla místnost tato dobře známa, neboť každý poddaný byl sem donášením pytlů obilních aneb jinakou prací zaměstnán.

Jako vratům hlavním tak byl i dveřím, v chodbě týž osud připraven. Dvě tři rány kládou dostačovaly dvéře tyto, ještě z předešlého století pocházející a v poslední době velmi zanedbalé, dokoná vypáčiti.

Takž vrazil přední dav rozbouřeného množství do první síně.

Hned na to zarachotila kláda do starých vrat zámeckého stavení…

Byla úplně prázna a jevila všechny známky, že tu do nedávná velké hromady obilí složeny býti musily. Po obilí tomto ale nebylo už ani stopy více.

„Špejchar je prázný! stará Veruna mluvila pravdu jako vždycky!“ zvolal Radon, jenž byl první do síně vniknul. „Tu vidíte sami, jak direktor se o nás postaral!“

„I aby devadesát devět ďáblů toho chlapa na kusy roztrhalo!“ řval Rezek, který teprve nyní, když byl pražnou síň spatřil, veškerým svým vztekem pojat byl. „Špejchar je prázný! Tisíc láteř do toho! Sousedi, to nesmíme trpět! Tak nedáme s sebou zacházet!“

„Nedáme! nejsme tažný dobytek direktorův!“ křičeli všickni ostatní. „Chce nás hladem umořit! Ale dřív my ho umoříme!“

„A jsou všecky ostatní síně také prázný!“ voláno s jiné strany a vše se hnalo teď ostatními síněmi.

Leč i ty byly vesměs vyprázněny; holé stěny a podlahy se všude jevily.

Tu dosáhl vztek lidu nejvyššího stupně; řvaní a láni se rozlehalo na všech stranách, nejdivočeji pak sedlák Rezek si počínal, jenž v každém třetím slově se zaříkal, že už ani kroku na robotu neudělá, dokud direktor císařský patent o robotě nevyhlásí.

„Pojďme si pro něj, jako jsme si do špejcharu došli!“ vzkřikl Radon a celý dav s ním souhlasil. „V panském domě si s tím synem Beliálovým jinak promluvíme!“

A hned na to veškeré pobouřené množství s hradu dolů do městyse se hnalo.

Pod chlumem hradním se hulákající dav, jenž mezi tím neustále byl na počet rostl, rozdělil ve dvě tlupy; jedné z nich se Radon, druhé pak Rezek v čelo postavil.

To byly ony dvě tlupy, které se dvou stran k panskému domu táhly, aby se před ním spojily a na ředitele udeřily.

Ten vida množství toto, které tak divoce proti němu

povykovalo, odstoupil rychle od okna, z něhož byl na bouřící dav vyhledí a s laním počal po komnatě přebíhati.

„Postřílet je dám, ty buřiče a rebelanty! Ani jeden z nich neujde trestu!“ křičel a po spůsobu svém rukama rozhazoval.

„Toho zanecháte, pane direktore,“ prohodil uštěpačně Chvojka, jenž nyní také od okna se vzdálil a s povržením na direktora pohlížel; „vašich několik dvojek proti takovému množství ničeho nezmohou a ostatně ještě ani nevíte, čeho lid od vás žádá!“

„O, však jste je slyšel, kterak hulákají o pražném špejcharu!“

„Nuž vidíte tedy, že jsem vás v čas na možné nebezpečí upozornil. Tím jste dal lidu ostrou zbraň do rukou!“

„Co je ale té poddané lůze po tom, kterak s vrchnostenským obilím hospodařím?“

„O, příliš mnoho v nynějších časích, kde poddaný lid počíná nahlížeti, že mu vlastně také částka toho Božího dárku náleží, jejž svou robotou vypěstoval.“

„Ah, to jsou ty rebelantské náhledy, které nám ti prokletí zednáři mezi lidem roztrušují, aby se proti vrchnostem svým bouřil! Ale na Hradišťsku jsem ještě já direktorem a vyženu jim takové roupy!“

Chvojka se posupně usmál.

„Vy příliš podceňujete sílu tohoto lidu! Vizte, kterak bouřlivě si před vraty počíná!“

A skutečně zaznával s oné strany strašný hluk ran na vrata panského domu padajících. Pekelný křik ze sta hrdel mísil se ve vřavu tuto, že nebylo lze ani slova rozeznati. Byla to skutečná rebelie a nikdo nedovedl předvídati, zda-li se tragickým spůsobem neskončí.

Písař direktorův poznovu vrazil do pokoje, tehdáž ale už puškou jsa ozbrojen. Leč i puška tato mu nedodávala velké kuráže, neboť líce jeho byly na smrt ubledlé a nohy se pod ním třásly.

„Milostpane, už se na nás dobývají!“ volal jektavým hlasem. „Všem nám hrozí ukrutnou smrtí a zejména vás, milostpane, chtějí až na špičku věže pověsiti! Já z toho nevyjdu! já už teď jsem půl mrtvý!“

A skutečně klesl do lenošky vedle stojící a podobal se více mrtvole nežli živému člověku, který se má v nerovný boj vydati.

„Vy jste byl odjakživa strašpytel, Bartáku,“ osopil se naň direktor; „s takovými lidmi arciť ničeho nesvedu proti té holotě! – Dal jste vrata dobře zavříti? Je všecka čeleď ozbrojena?“

Písař jen hlavou pokyvoval a slabým hlasem pravil:

„Co je to všecko platné, když vrata rozbijí a nás tady do posledního utlukou! Vždyť má každý z nich pěstě jako ze železa!“

Venku se hluk nesmírně zmáhal a každým okamžením bylo se lze obávati, že vzbouřenci do domu se dostanou.

Ve dveřích objevil se teď kancelářský, jehož zevnějšek zcela tvářnosti písařově se podobal a ten pana direktora zaříkal, aby šel svou autoritou rozlícený lid opět k pořádku přivésti, neboť prý na slova kancelářského ani v nejmenším nedali.

„Nechoď, otče, mezi ně! nevydávej se v jistou smrt! Oni ti strašnou pomstu přísahají!“ ozvalo se náhle za zády direktorovými a Chvojka viděl dceru direktorovu Marii z postranních dveří vyletěti.

I ona byla všecka uděšena a na lících jejích největší strach o život otcův se obrazil. Padla mu kolem krku a dala se do hlasitého vzlykání.

„Ach, otče, čeho jsme se to dočkali! Co já ubohá jsem zavinila?“

„Nebuď blázínek, Marie, to je výbuch luzy, kterého se nemusíš tak příliš obávati.“

„Ale jen poslechni, kterak tě proklínají, kterak ti desaterónásobnou smrtí hrozí!“

Křik byl nyní na ulici tak strašný, že přehlušil hlahol zvonů, které na místě k službám Božím na poplach svolávaly. Se všech stran sbíhalo se obyvatelstvo a dav před panským domem každým okamžikem rostl.

Nastávala teď kritická doba a direktor posud nerozhodnut zde stál, maje ovšem velmi slabou oporu ve svých podřízených.

Počal nyní nahlížeti, že mu hrozí skutečné nebezpečí, ale nevěděl sobě rady ani pomoci,

Studený pot mu vyrážel zase na čele a zraky zděšeně s jednoho předmětu na druhý těkaly, aniž kde pevného stanoviska nalézaly.

Tu pozdvihla Marie hlavu svou, již byla až dosud na prsou otcových ukrývala a první pohled její padl na Chvojku, jenž se zanícením milenku svou pozoroval, která v této úzkosti a v tomto napnutí ještě vnadnější mu přicházela.

Odtrhla se při spatření mladého muže od otce a sepjavši ruce proti Chvojkoví, volala úpěnlivým hlasem:

„O, zachraňte otce mého! Vy jej můžete zachrániti!“

S láskyplným výrazem pohledl mladý Chvojka na dívku, kynul ale rukou na direktora, jakoby souhlas jeho s přáním tímto očekával.

„Ach, otče, spoj mé prosby se svými! jedná se o tvůj život! Ten divoký lid hlasu Janova uposlechne!“

Celo direktorovo se zakabonilo. Měl Chvojkoví i zachráněním života svého zavázán býti?

Leč nezbývalo času k dlouhému přemýšlení.

Jeden z čeledínův panských vrazil s křikem do dveří, že rebelanti už už vrata vypáčili a že hrozí rozkotáním celého panského domu, pakli direktor se jim ihned nepostaví. Zároveň ale dodal, že za život jeho neručí, pakliže se rozkacenému lidu v moc vydá.

S hrůzou vyslechnul direktor zprávu tuto a obrátil se ku Chvojkoví:

„Můžete mne vysvoboditi? Budu vám věčně zavázán!“

Také Marie nejvroucnějším pohledem svým žádost otcovu podporovala.

„Vezměte si všecken lid můj ku pomoci proti těm divochům a nešetřte žádného!“ pokračoval s třesoucíma se rtoma direktor.

„Chcete, aby ve čtvrt hodině nebylo v panském domě ani jediného života více? Tak se nezachází s pobouřeným lidem, má-li zase utišen býti!“

„Co ale počíti? Do Jaroměře pro vojsko poslati je už pozdě!“

„I tím byste postavení své jen zhoršil a snad větší zlé vyvolal!“

„Znáte ale jiný prostředek? Všeho vám poskytnu, čeho si přejete, jen abych té luzy zbaven byl!“

„Já sám se jim tedy postavím!“ zvolal mladý Chvojka s pohledem na Marii, jenž zřetelně jí dával na jevo, kterak jen pro ni se takové oběti podvoluje.

Výraz nekonečné vděčnosti se objevil v zracích dívčiných. i

„Musíte mi ale dáti plnou moc ke všemu, co za potřebí uznám, abych rozbouřené vášně lidu utišil!“ pokračoval dále mladý muž a obrátil se k direktorovi.

„Čiňte, cokoli za dobré uznáte,“ odpovídal s třesoucím se hlasem tento; „já ve všem s vámi souhlasím, jen když tu holotu nevázanou s krku zbudu!“

„Nuž, kažte lidem svým, aby můj otec neprodleně na svobodu propuštěn byl!“ pravil Chvojka. „Jsem přesvědčen, že objevení se jeho příznivý dojem způsobí.“

„Slyšel jste, Bartáku?“ vzkřikl direktor na omdlé-vajícího písaře. „Tamto vezměte klíče a propusťte rychtáře!“ '

Písař učinil dle rozkazu tohoto a Chvojka odbíhal za ním, poradiv ještě direktorovi a dceři jeho, aby do zadní části stavení se uchýlili a dříve se neobjevovali, dokud všeliké nebezpečí odstraněno nebude.

Pak běžel otci svému vstříc, jenž ovšem náhlým osvobozením tímto neobyčejně překvapen býti musil.

Direktor táhl dceru svou z kabinetu, aby do zadního oddílu panského domu se odebral a tam útulek před možnou pomstou rozhořčeného lidu hledal.

V běhu tomto neustále rozhazoval rukama a chvílemi šedivé vlasy s hlavy sobě rval, mumlaje při tom:

„Já, direktor panství Hradišťského, já musím prchati před vlastními robotníky! O, však já jim dnešní den vynahradím, že naň spomínati budou! A ten mladý ničema? kterak ten se opovážil v tajemství moje vniknouti a takto mi vyhrožovati? O tom musím se především přesvědčiti a hrozby jeho neškodnými učiniti! Či bych se byl po celý život svůj marně namáhal, ba zločinů se dopouštěl, aby nyní takový holobrádek ovoce mého namáhání jediným rázem mi z rukou vyrval? Ne, to se nesmí státi! Jeť Martin z Lauterbachu ještě nad mladého Chvojku chytřejší a bystřejší, a prozatím jej musím uchlácholiti, aby výhrůžky své neprovedl, dokud nebudu míti své sítě na něho připraveny! A k tomu mi musí ta holka dopomoci, pro kterou ten potřeštěnec, tuším, všemu se podvolí, cokoli na něm žádati budu! Však je to také oběť, kterou mu dnes přináším! Správec Kukuský se zblázní, až uslyší, že jsou ohlášky odvolány; ale jakmile sem přijde, doví se o všem a rád počká na dobu příznivější!“

Za monologu toho, který více méně přerýván byl, jak toho totiž stoupání do schodů dovolovalo, dostal se konečně do druhého poschodí v zadním oddělení budovy a tam do nejodlehlejší komnaty vstoupil, aby oče kával, až bouře se přežene.

Dcera jeho Marie jej sem následovala, na smrt jsouc ubledlá, ač nechceme rozhodovati, zdali úzkost její platila osudu otcovu čili spíše milenci jejímu, který v okamžiku tomto měl se vrhnouti proti rozkácenému množství.

Mladý Chvojka, jak už řečeno, bral se sám k šatlavě v zadní

části dvora, aby osobně starému otci svému svobodu přinesl.

Ve dvou okamženích leželi si otec a syn v náruči.

Leč Jan ihned vyvinul se z objetí tohoto a pojav otce za ruku pravil:

„Všecko ti později vysvětlím, drahý otče, kterak se mi podařilo tebe zase svobodě navrátiti. Ted však musím onen lid venku upokojiti, jenž direktorovi krvavě za bezpráví jeho spláceti chce!“

“A proč chceš od něho spravedlivou tuto pomstu odvrátiti, synu můj?“ tázal se stařec.

Mladý muž sklopil zraky a na okamžik se zamlčel, jakoby teprve pravou odpověď hledal.

„Direktor nesmí tak náhlým trestem stihnut býti,“ odpovídal vyhýbavě a pobízel otce svého k pospěchu.

Stařec pevně naň pohledl a pravil polotemným hlasem:

„Synu, nechci děkovati svou svobodu nějaké milosti onoho nešlechetníka a raději se stanu mučenníkem pro svou víru a své přesvědčení, než abych jediné slovo své zapřel.“

„Toho také direktor na vás, drahý otče, nikdy již žádati nebude!“ ubezpečoval jej rychle Jan. „Jen mně děkujete za své vysvobození! Direktor osudu svému neujde, dnes však ještě míra jeho naplněna není a proto musím hrozící mu nebezpečí od něho odvrátiti!“

Táhl pak otce do průjezdu, aby vzbouřencům první vstříc se postavil.

Starý Chvojka jej jaksi zdráhavě následoval, nejevě nikterakž přílišnou radost nad spůsobem svého vysvobození.

Byl to muž, blízek už šedesátce, ačkoli statná postava a přímé držení těla jej o několik let mladším činily. Mohutnou hlavu pokrývaly husté šediny, v pro-stomyslné tváři jevila se zároveň pevnost povahy a temné oči ještě mocným plamenem zářily. Postavy byl vysoké a plecí tak širokých, že spíše nějakému obru se podobal. Byl to pravý vzor poctivého Staročecha, jenž byl hotov pro přesvědčení své i nejkrutší

pronásledování snášeti, aniž by byl na píď s nastoupené dráhy ustoupil. Po více než třicet let byl rychtářem v Hradišti a mezi obyvatelstvem velkého vlivu požíval, jsa daleko široko znám co neúhonná povaha a statný zastance poddaného lidu proti přechmatům vrchnostenských úřadníků a zejména direktora Martina z Lauter-bachu, s nímž ode dávna v řevnivosti se nalézal, jejíž původ nikomu znám nebyl. Když ale starý Chvojka za volnější doby Josefínské vždy zjevněji se počal přiznávati k víře otců svých, kteří od dob Bělohorské bitvy potají vyznání českých Bratří věrnými setrvávali, když pak konečně veřejně co český Bratr se projevil a katolické služby Boží více navštěvovati nechtěl, propukla řevnivost direktorova v zjevné nepřátelství, neboť teprve nyní měl příčinu k vystoupení proti dosavadnímu soupeři svému, jehož teď stůj co stůj zničiti si byl předsevzal. Tak upadl starý rychtář při neústupnosti své povahy v osidla direktorova, nikterak se nelekaje dalšího osudu, jakýž mu co kacíři v Hradci Králové připraven býti měl.

Náhlé osvobození však, jehož se mu v posledním okamžení bylo dostalo, naplňovalo ducha jeho nedůvěrou k synovi, že snad týž k nějakým hanlivým výminkám se byl direktorovi podrobil, jen aby otce svého z vazby vyprostil.

Proto jen se zdráháním následoval syna, jehož jednání v tomto okamžiku nerozuměl. Znaje pak lásku Janovu k direktorově dceři Marii, přičítal tajemné jednání jeho tomuto citu milosti, neboť nemohl se na ten čas ještě domysliti, že by syn jeho ještě jiné, dalekosáhlejší plány sledoval, jejichž vyvinování nyní na Hradišti počalo.

Spoléhal se však zároveň v mužnou povahu Janovu, neohroženost a přímost ducha jeho, o němž věděl, že podlého otročení schopen není, nejméně pak direktorovi, jenž tak hanebně byl s otcem jeho naložil.

Ustanovil se tedy na tom, že na ten čas dle vůle Janovy se zachová a teprve později od něho vysvětlení požádá.

Z hluku a bouře, jaké na panský dům se valily, poznával, že něco neobyčejného v Hradišti se díti musí, a čekal tedy na vývin bouřlivé události této, která zajisté s vystoupením Janovým ve spojení se nalézala.

A byl už nejvyšší čas, že mladý Chvojka, jenž se byl k utlumení bouře selského lidu nabídnul, v průjezde panského domu se objevil.

Neboť v témže okamžiku povolily vrata ránám dobyvatelův a zřítily se do vnitř, tak že průchod úplně volný byl.

První byl Radon, kterýž sekerou nad hlavou toče, do domu se vrhl a divokým hlasem pomstu direktorovi řval. Jej následoval Rezek, ohromným kůlem ozbrojený, jejž byl kdesi z plotu vytrhl, a za tím vše ostatní s ohlušujícím laním a bouřením se hrnulo.

Čeleď vrchnostenská byla se vzdor ozbrojení svému už dávno v úkryty rozprchla a v celém rozlehlém stavení nebylo z vlastních obyvatelův ani živé duše zříti.

Také písař Barták byl se kamsi uklidil, zapomenuv ve strachu šatlavu opět za sebou zavříti, v jejíž přední části rozličné nástroje k mučení a trestání bylo lze zříti.

Rozbouřenému davu tomuto se mladý Chvojka vstříc postavil.

Zjevení se jeho jako hromová rána na oba přední vůdce rebelantův působilo.

Zarazili se oba a okamžitě všickni soudruzi jejich se zastavili, i veškeren hluk v předních řadách umlknul.

Spatřiliť všickni vedle mladého Chvojky starého rychtáře na svobodě a již pohled tento vášeň jejich ochladil. Cítilť každý okamžitě, že direktor povolil a že tedy i ostatním požadavkům v odpor se stavěti nebude.

„Ustaňte, přátelé!“ vzkřikl mladý Chvojka. „Otec můj se nalézá na svobodě! Nebude mu ani vlasu již skřiveno!“

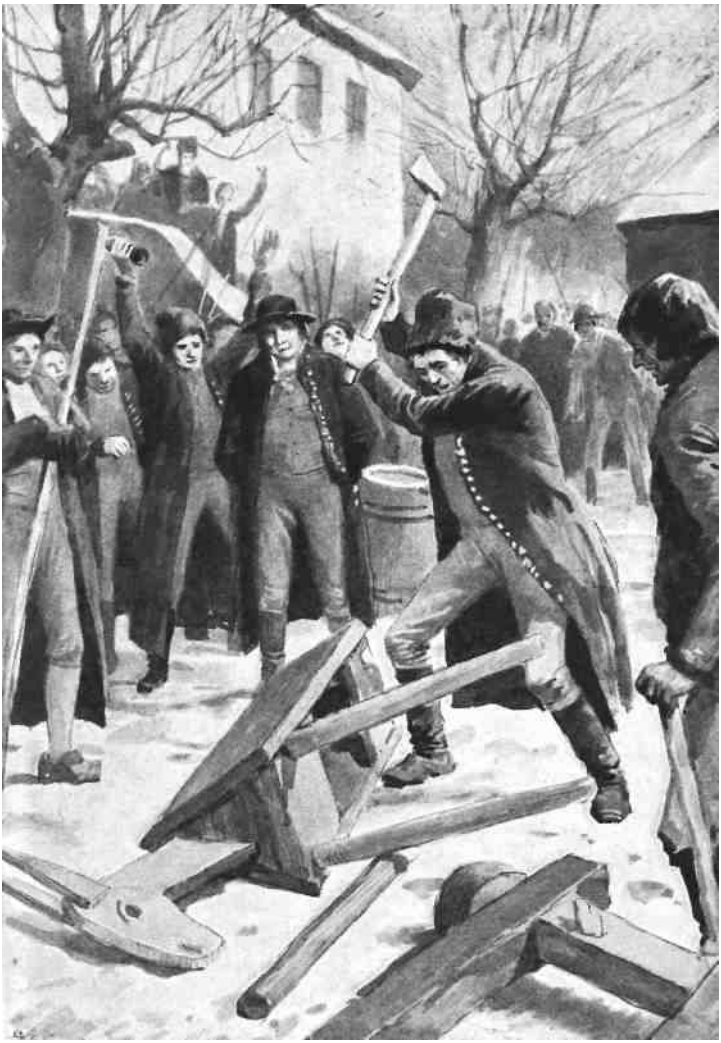

Několika ranami zničil rozlicený Radon tento nástroj libovůle panské.

„To je vysvoboditel náš, o kterém jsem vám mluvil!“ zvolal Radon a obrátiv se k zástupu, ukazoval na Chvojku. „Hle, již starého poctivce našeho vysvobodil z drápů té šelmy, i nám ostatním on svobodu přinese! Sláva našemu zastanci!“

A všickni ostatní jásali s Radonem, nejhlučněji ale si počínal Rezek, jenž přistoupiv k mladému Chvojkoví, zvolal:

„Teď vám věřím, pane, neboť jste dokázal, co by ani krajský hejtman nebyl proti direktorovi svedl! Starý

Chvojka je na svobodě! Teď se už nepotřebujeme našeho tyrana i s jeho biřici báti!“

Pak se hnal k starému Chvojkoví, aby mu ruku stisknul, v čemž jej všickni občané Hrad;šťští následovali, že rychtář brzo jásajícím množstvím obklopen byl, které mu nejhlučnějším spůsobem radost svou nad vysvobozením jeho projevovalo.

Na okamžik všecko zapomnělo, proč vlastně byli se do panského domu dobyli, očekávání mladého hrdiny se zúplna splnilo.

„Nuž, slíbil jsem vám včera, že rychtář Chvojka osvobozen bude z vazby své; zde vidíte, zdržel-li jsem slovo svoje!

„Věříme ti, pane,“ odpovídal s pokorou Radon; „ty's pomohl starému poctivci onomu, nyní ale i nám pomoziž!“

„Zbavte nás toho tyrana, nebo sami mu konec připravíme!“ ozývalo se se všech stran a rozličné nástroje byly v povětří napřahovány.

„Kde je direktor? Hledejte toho psa a vyhoďte nám ho sem na ulici!“ řvali někteří, již venku v davu se nalézali.

„Ne tak, přátelé, nedopouštějte se žádného násilí!“ chlácholil Chvojka rozzuřený lid. „Vám všem se dostane spravedlnosti, ale nesmíte sami nepřátelům svým zbraň do rukou vkládati!“

„Proč nás chce hladem vymořiti! teď my ho sami umoříme! Hledejte ho a pověsíme ho až na věž, aby mrchu jeho po celém panství bylo lze spatřiti!“ hulákali nejrozlícenější z davu: rozjitření vždy více rostlo a Chvojka pozoroval, že by snadno

jakási katastrofa se udáti mohla, kdyby rozhodně se nezakročilo.

Vystoupil tedy na patník v průjezde a vysokým hlasem zvolal:

„Všecky vaše žádosti budou vyplněny, násilí ale nesmí žádného užito býti! Já rychtáře také pouhým slovem vysvobodil a rovněž vám se stane! Čeho si tedy žádáte?“

„Ať se naplní zase špejchar obilím!“ volali jedni.

„Ať nám přečte robotní patent!“ křičeli druzí.

Ostatní pak bouřlivě přizvukovali žádostem těmto, ač tu a tam i jinaké požadavky se ozývaly. Že nebyly direktorovi a správě jeho příliš příznivé a pochlebné, netřeba ani dokládati.

„Patent vám přečtu sám, přátelé!“ zvolal Chvojka zase se svého stanoviska, když se byl hluk poněkud utišil. „Vymohu jej na direktorovi, jako jsem byl svobodu rychtářovu na něm vymohl! Musím však volně jednati, aniž mi kdo ,v tom vzpourou nevčasnou smí překážeti!“

„Zachováme se tak, pane, neboť tobě věříme!“ vzkřikl Radon a obrátil se ke svým soudruhům, z nichž velká část jej slepě následovala. „Nazpět, bratři sousedi! Náš vysvoboditel nás neopustí, an pozná v nás poslušné dělníky svoje!“

„Ano, poslouchejte rozkazů jeho! Jen on vám pomůže z bídy a poroby!“ ozval se tu náhle hlas ženský a davem se prodírala až k Chvojkoví stará ženština, před níž každý volně ustupoval.

Byla to stará Veruna, vysokým hlasem lidu kážíc, aby z domu se odstranil a pokojně rozešel.

„Staré Veruně věříme!“ pravil lid mezi sebou. „Když ona nám za slova toho mladíka ručí, pak směle můžeme v ně spoléhati!“

Co ani slova Chvojková ani Radonová nebyla docílila, to staré Veruně okamžitě se zdařilo.

Nejpřednější z davu počali se nazpět tlačiti a brzo byl průjezd panského domu vyprázněn; jen starý Chvojka,

obklopen několika sousedy, zůstal na dvoře státi.

Radon však pádnou sekeru svou v rukou drže, zatočil jí nad hlavou a vzkřikl:

„Nemohu-li se. prozatím pomstíti na direktorovi, pomstím se aspoň na jeho nástroji!“

A několika skoky ocitnul se přes dvůr v šatlavě, jejíž dvéře byl ustrašený písař Barták zavříti zapomněl, a jediným rázem vytáhnul z mučírny oné španělského osla na dvůr, na němž ještě před nedávném byl z rozkazu direktorova trest svůj odbýval.

Několika ranami zničil rozlícený Radon hanebný tento nástroj libovůle vrchnostenské, a za smíchu všech přítomných skácel se dřevěný osel k nohoum fanatika, jenž tímto spůsobem na nevinném dřevě zlost svou vyléval, jakou vlastně proti direktorovi pojat byl.

„Tak zhyne ten syn Beliálův, až míra jeho se naplní!“ křičel divokým hlasem Radon při každé ráně, po níž třísky na vše strany ze dříví lítaly. „Tak zhynou všickni krvolačníci, kteří z krve a potu chudiny tloustnou!“

„Ano, tak se stane, statečný muži,“ pravil mladý Chvojka, jenž byl k Radonoví přistoupil a ruku na rameno jeho položil; „šetři jen svou sílu pro budoucnost, budeť jí ještě velice potřeba, neboť práce naše teprva počíná!“

Pak doložil tišším hlasem:

„Spěš nyní mezi lid a měj jej k tomu, aby v tichosti se rozešel. Čeho jsem chtěl docíliti, totiž zastrašiti direktora, to je už úplně docíleno! Však přednější muže sezvi na dnešek večer do krčmy nad Heřmanicemi, kdes už včera mne byl seznal, a tam dále o prostředcích proti utlačovatelům lidu jednati budeme!“

„Stane se tak, pane,“ odvětil Radon; „neboť jsem už mnoho soudruhů svých byl o tom uvědomil, že nám chcete dnes večer oči otevříti.“

Přehodil sekeru na rameno a ubíral se mezi lid, jehož valná

část posud před panským domem rozumovala, a tam soudruhům svým sdělil, že statečný onen mladík, který rychtáře byl samojediný vysvobodil, večer v krčmě Heřmanické je očekává.

Ujištění toto působilo velmi uspokojivě na lid, a zejména když i stará Veruna rozhodným hlasem svým naň působila, počali se obyvatelé rozcházeti, aneb v jed notlivých tlupách na náměstí dále mezi sebou rokovati.

Slova Radonová a Verunina o moci a vlivu mladého Chvojky působila nejmocnější účinek, neboť každý již byl o moci této přesvědčen, když starého rychtáře Chvojku na svobodě spatřil. Vysvobození toto bylo obyvatelům Hradišťským nejjistějším svědectvím o moci mladého muže, který tak nenadále byl se s takovou autoritou na Hradišti objevil, že mu i všemohoucí direktor podrobiti se musil.

Proto také s ochotou bylo přijímáno vyzvání Ra-doňovo, aby přednější občané k večerní schůzi v krčmě „u černého vola“ nad Heřmanicemi se dostavili, a zejména toto očekávání budoucího vývinu věcí to bylo, které prozatím vášně pobouřeného lidu utišilo.

Zjeviľ se mladý Chvojka tak náhle uprostřed uhněteného lidu tohoto a přelomil v jediném okamžiku dávno-letý pych nenáviděného direktora spůsobem tak rozhodným, že nikdo nemohl již o povaze dalšího působení jeho pochybovati, nébrž nejlepším nadějím do budoucnosti se oddával.

Zejména to byla palčivá otázka časová, totiž vysvobození od roboty, která jako jiskra dlouho doutnající hořlavou látku vzňala a kterou především Radon a Rezek pobuřlivými řečmi svými rozněcovali. Ujišťovali oba, opojeni jsouce okamžitým šťastným výsledkem prvního vystoupení mladého Chvojky, že týž přímo svobodu selskému lidu přináší a že i proti státní a vrchnostenské moci chce se lidu poddaného ujmouti. Slovo toto bylo tedy onen šibolet, za nímž veškerý lid se hnal, a jehož také Radon i Rezek nejvíce užívali.

Za krátko nebylo už jediného člověka v Hradišti, který by byl pochyboval, že panství direktorovu je navždy konec učiněn a že zlaté časy svobody selskému lidu nastaly. Všude bylo již o tomto náhlém obratu přemítáno, a nescházelo hlasů, které panu Martinovi z Lauterbachu týmže osudem hrozily, jaký starého rychtáře Chvojku byl zastihnouti měl.

Málokdo z lidu takto rozčileného obrátil kroky nazpět ku chrámu, kde za nedlouho služby Boží počíti měly, a jen několik starých ženštin nalézalo se po svatyni Páně roztroušených, které se v největší úzkosti své modlily, aby^Bůh válku a hlad od Hradiště odvrátiti ráčil.

Neméně i v panském domě panovalo dosud největší rozčilení, neboť ačkoli první bouře šťastně od budovy této a jejích obyvatelů odvrácena byla, přece byl sobě každý vědom, že neočekávané události dnešního dne nikterak nejsou ještě vyvinuty, tím méně pak ku smírnému konci přivedeny.

Starý Chvojka nalézal se, jak už řečeno, uprostřed zástupu předních sousedů Hradišťských, mezi nimiž Rezek hlavní slovo vedl a k vytrvalému odporu proti direktorovi vybízel.

„Vy, rychtáři, musíte do Hradce," pravil statný tento sedlák Heřmanický, „a tam u krajského hejtmana udejte, jaké bezpráví jste musil zakoušeti! Vyzdvihněte na to komisi, a všickni ďábli by v tom musili vězeti, abychom se toho rasa našeho nezbavili!"

Starý Chvojka ale zavrtěl hlavou nad touto řečí Rezkovou.

„Pán nebude nikdy od pána!" odpovídal vážným hlasem. „My si musíme sami pomoci, neboť platí slovo písma: Oko za oko, zub za zub!"

„To je také má řeč!" dotvrzoval Rezek. „Jedinou ranou by byl utrpení našemu konec učiněn!"

„Nuže, a proč jste tak neučinili, když jste byli na cestě k vykonání spravedlivé pomsty?" tázal se s děsným výrazem starý Chvojka, jehož oko divným plamenem zářilo.

„Tvůj syn nám tak kázal!" namítnul jeden z občanův.

„On prý sám i bez násilí direktora k povolnosti přinutí!“ dokládal Rezek.

„Však jste jej sám mohl slyšeti, rychtáři,“ přisvěd-čoval jiný ze zástupu. „A věru, že se zdá teď mnoho u direktora zmoci, když vás ze šatlavy vysvobodil.“

Čelo starého rychtáře se zakabonilo.

„Rád byl bych vazbu potupnou dále snášel,“ odvětil temně, „jen kdybych byl násilnictví jeho poslední zkoušel. Tak ale podaří se mu zase spravedlivému trestu ujíti.“

„Což nevěříte synu svému, jenž nás ujistil svatosvatě, že nás od řádění direktorova vysvobodí?“ tázal se Rezek. „Já jsem teď pevně o tom přesvědčen, a stará Veruna. rovněž velké věci od něho očekává. Měli jste ji včera slyšeti, sousedé, jaký osud mladému tomuto muži předpovídala.“

„Stará Veruna setkala se s mým synem včera?“ tázal se rychle starý Chvojka a chopil Rezka křečovitě za ruku.

„Ovšem, ovšem, kmotře rychtáři! Vždyť vítala jej jako nějakého potentáta do naší krajiny a sám Radon je pevně přesvědčen, že nám svobodu a zrušení roboty přináší!“

Starý Chvojka se zamyslil a temné oko jeho upřeně v zem pohlíželo.

„Však tuto sám přichází mladý ten hrdina,“ zvolal Rezek spatřiv mladého Chvojku přicházeti od rozmluvy jeho s Radonem; „on sám nejlépe nám poví, kterak hodlá s direktorem zatočiti!“

Mladý Chvojka vystoupil z průjezdu do dvora a přibližoval se ke tlupě, jejíž střed otec jeho tvořil.

Přistojící se rozstoupili, a Jan mohl volně až k otci svému přikročiti.

S radostným rozčilením chopil se mladý muž pravice otcovy a srdečně ji tiskna zvolal:

„Jsi na svobodě, otče můj! Žádného úkladu nebude ti již strojeno!“

Stařec neodpovídal, aniž očí od země pozdvihl.

„Ty mlčíš, otče? ty se mnou nesdílíš radost nad svým osvobozením?“

„Za jakou cenu jsi vykoupil tuto mou svobodu?“ vyrazil spurně starý rychtář ze sebe.

„Jsi na omylu, otče; já jsem to byl, který jsem direktorovi výminky předpisoval!“

Otec zpytavým zrakem naň pohledl, neboť smysl slov těchto pochopiti nemohl.

„Ty máš tedy moc jakousi nad tím zlosynem?“

„To poznáváš sám na sobě, otče, neboť bez odmluvy tebe z vazby propustil, jakmile jsem tento první požadavek svůj vyřknul.“

„Ty's tedy více ještě na něm žádal?“ zněla temná otázka starcova.

„Víš, otče, jaký poměr mne k Marii víže,“ pravil polohlasně Jan; „mohl-liž jsem jinak jednati, než abych ji vyrval osudu, jenž jí libovůlí otcovou hrozil?“

„Ani nyní se tedy lásky této neodříkáš? Dceři největšího nepřítele mého chceš lásku svou věnovati?“

„Což neznáš Marii, otče? Nenavštěvovala tě ona jediná ve vazbě tvé?“

„Tak činila; však přece nejsem jí ničím zavázán!“

„Neliší se tedy od otce svého co den jasný od tmavé noci?“

„Vášeň tvá tě unáší, synu!“ pravil povýšeným hlasem stařec. „Ty se jí nechceš zříci, však ona záhubu ti přinese, neboť nikdy nedostane se tvé lásce požehnání mého!“

Mladý Chvojka s bolestným výrazem pohledl na otce, pak ale jakoby na něčem pevném se byl ustanovil, pohodil hrdě hlavou a pevným hlasem pravil:

„Posud je vítězství mé příliš skrovné, otče, než abych na uznání tvé plné nároky činiti mohl. Však za krátko již nadejde doba, kdy jinak budeš o působení mém ve prospěch lidu ujařmeného soudit, a pak i citům jemnějším přístupnějším se staneš. Za nedlouho budou svatě, že nás od řádění direktorova

vysvobodí?“ tázal se Rezek. „Já jsem teď pevně o tom přesvědčen, a stará Veruna. rovněž velké věci od něho očekává. Měli jste ji včera slyšeti, sousedé, jaký osud mladému tomuto muži předpovídala.“

„Stará Veruna setkala se s mým synem včera?“ tázal se rychle starý Chvojka a chopil Rezka křečovitě za ruku.

„Ovšem, ovšem, kmotře rychtáři! Vždyť vítala jej jako nějakého potentáta do naší krajiny a sám Radon je pevně přesvědčen, že nám svobodu a zrušení roboty přináší!“

Starý Chvojka se zamyslil a temné oko jeho upřeně v zem pohlíželo.

„Však tuto sám přichází mladý ten hrdina,“ zvolal Rezek spatřiv mladého Chvojku přicházeti od rozmluvy jeho s Radonem; „on sám nejlépe nám poví, kterak hodlá s direktorem zatočiti!“

Mladý Chvojka vystoupil z průjezdu do dvora a přibližoval se ke tlupě, jejíž střed otec jeho tvořil.

Přistojící se rozstoupili, a Jan mohl volně až k otci svému přikročiti.

S radostným rozčilením chopil se mladý muž pravice otcovy a srdečně ji tiskna zvolal:

„Jsi na svobodě, otče můj! Žádného úkladu nebude ti již strojeno!“

Stařec neodpovídal, aniž očí od země pozdvihl.

„Ty mlčíš, otče? ty se mnou nesdílíš radost nad svým osvobozením?“

„Za jakou cenu jsi vykoupil tuto mou svobodu?“ vyrazil spurně starý rychtář ze sebe.

„jsi na omylu, otče; já jsem to byl, který jsem direktorovi výminky předpisoval!“

Otec zpytavým zrakem naň pohledl, neboť smysl slov těchto pochopiti nemohl.

„Ty máš tedy moc jakousi nad tím zlosynem?“

„To poznáváš sám na sobě, otče, neboť bez odmluvy tebe z

vazby propustil, jakmile jsem tento první požadavek svůj vyřknul.“

„Ty's tedy více ještě na něm žádal?“ zněla temná otázka starcova.

„Víš, otče, jaký poměr mne k Marii víže,“ pravil polohlasně Jan; „mohl-liž jsem jinak jednati, než abych ji vyrval osudu, jenž jí libovůlí otcovou hrozil?“

„Ani nyní se tedy lásky této neodříkáš? Dceři největšího nepřítele mého chceš lásku svou věnovati?“

„Což neznáš Marii, otče? Nenavštěvovala tě ona jediná ve vazbě tvé?“

„Tak činila; však přece nejsem jí ničím zavázán!“

„Neliší se tedy od otce svého co den jasný od tmavé noci?“

„Vášeň tvá tě unáší, synu!“ pravil povýšeným hlasem stařec. „Ty se jí nechceš zříci, však ona záhubu ti přinese, neboť nikdy nedostane se tvé lásce požehnání mého!“

Mladý Chvojka s bolestným výrazem pohledl na otce, pak ale jakoby na něčem pevném se byl ustanovil, pohodil hrdě hlavou a pevným hlasem pravil:

„Posud je vítězství mé příliš skrovné, otče, než abych na uznání tvé plné nároky činiti mohl. Však za krátko již nadejde doba, kdy jinak budeš o působení mém ve prospěch lidu ujařmeného soudit, a pak i citům jemnějším přístupnějším se staneš. Za nedlouho budou daleké kraje o tvém, Janovi mluviti, a tuším, že i otec se nevzepře vyplnění žádostí synových, když na nejvyšším místě splněny budou!“

„Pakli takovým způsobem hodláš potírati nepřátele ubohého lidu, k němuž i já přináležím, jako jsi právě s tyranem našim byl naložil, pak jsou vysokomyslná slova tvoje do větru mluvena!“

„Nikoli, otče; direktor Hradišťský nesmí podlehnouti první ráně, kterou by ten neb onen neprozřetelně proti němu vedl. Jeť on ještě k jinému osudu ustanoven, než podlehnouti prvnímu návalu luzy, která jen o žaludek svůj se stará a skrácení jeho

pomstiti chce; vyšší zájmy musí býti pomocí jeho dosaženy a ty právě jsem měl na mysli, když jsem dnes útok mu hrozící od něho odvrátil. Víš sám, otče, z jakého pásma zločinů se život direktora Martina z Lauterbachu skládá; však ještě mnohý čin jeho jest temnou rouškou tajemství zahalen, kterou já přicházím odhrnout, aby pravdě a právu vítězství se dostalo. Jen tento ohled řídil mé dnešní jednání, a za krátko již přesvědčíš se o podstatnosti slov mých.“

„Nuže, chci věřiti slovům těmto, ač při tobě jich naprosto nepochopuji, neboť nikdy bych nebyl v Janovi svém takové síly očekával, aby všemohoucímu zlosynu tomu se opříti mohl!“

Pak podal synovi pravici, kterouž tento srdečně potřásl.

„Tak jest, otče; od té doby, co posledně jsem tě viděl, udaly se změny veliké s tvým synem a dosáhl on skutečně moci takové, o jaké mluvíš. Tvé vlastní vysvobození buď ti prvním důkazem, a brzo o jiném se přesvědčíš.“

„Slibuješ mi tedy, otce svého na onom ukrutníku pomstíti?“

„Jen proto jsem se opět do svého rodiště navrátil, které jsem navždy chtěl míjeti.“

„Zapomeneš také, že je otcem Marie, kterou miluješ?“

Jan neodpověděl hned, neboť bylo patrno, že tichý boj vnitřní se v něm děje.

Po krátkém přemýšlení ale zvolal pevným hlasem:

„I na to chci zapomenouti, otče; neboť Marie sama se ho musí odříci!“

„Odřekne, synu, odřekne; neboť nepravě jmenuje jej otcem svým.“

Jan vytřeštil oči na otce při neočekávané zprávě této.

Leč byl v krátké době tolik překvapujícího spatřil a vyslechl, že i nyní neopovážil se pochybovati o pravdivosti udání otcova.

„Co pravíte, otče?“ zvolal třesoucím se hlasem a křečovitě svíral ruku otcovu.

„Že direktor Martin z Lauterbachu není otcem Marie!“ odvětil tento vážným hlasem.

„A kterak to možná? Či snad nějaký nový zločin direktorův v tom spočívá?“

„Ano, je to cosi podobného, synu můj!“

„O, pak mi to, otče, rychle sdělte!“ volal v nejvyšším rozčilení mladý Chvojka dále.

„Nikoli, zde není ani místa ani času k tomu,“ zdráhal se stařec, „však od dalšího jednání tvého bude záviseti, kdy též o tomto zločinu direktorovu se dověděti máš.“

„O, teď pominou veškeré ohledy, otče!“ vzkřikl

Jan. „Já jen k vůli Marii toho padoucha sanoval. Však nyní nemá se nižádné milosti více dočekati!“

„Nuže, a přece's ho dosti sanoval!“ zněla výčitka starého rychtáře. „Neměl-liž jsem pravdu, pravě, že láska tvá tě zaslepuje.“

„Však nyní jasně zřím, a dle toho budu dále jednati! Marie nesmí ani na okamžik déle v moci toho ha-nebníka zůstati, jenž chtěl jí ubohou zaprodati!“

„Však věz, že je ti s padouchem jednati, jemuž posud na světě rovna nebylo. Buď opatrný, aby on sám tě nezničil.“

„O, neobávejte se, otče! Proti mně a spojencům mým jest malomocný a žádná moc na světě jej osudu jeho již nevyrve! Leč nyní se odeberte, otče, do svého domova, kamž brzo za vámi se dostavím, abychom se dále dorozuměli. Dnes uniknul direktor pomstě lidu, nyní my sami ji na něm vykonávati počneme!“

Podal otci ruku a odkvapil do vnitřní budovy, aby direktora v úkrytu jeho vyhledal. Po cestě této uzrál v něm plán, kterak nyní za změněných těchto poměrů proti direktorovi dále pokračovati.

Starý Chvojka pak pojav ostatní sousedy, odcházel s nimi rovněž z panského domu, kde nyní úplné ticho nastalo.

Čeleď i veškeré úřadnictvo bylo posud neviditelné, neboť

každý z těchto sluhův panské libovůle se při tomto vzbouření lidu o vlastní kůži obával, an každý z nich byl si dobře vědom, jakým dílem byl k všeobecnému týrání a utlačování poddaného lidu přispíval.

Proto také mladý Chvojka po celé cestě své nesetkal se s živou duší, která by jej byla k direktorovi uvedla.

Proběhl několik chodeb, prohledl několik síní, ale nikde nebylo ani po direktorovi, ani po Marii nějaké stopy.

V rozpačitosti této zůstal v hořejším poschodí, kde dvě chodby se křižovaly, státi, nevěda, v kterou stranu se obrátiti.

Tu ale z temného jednoho kouta vystoupila postava vysoké ženštiny, která mu rukou kynula, aby blíže přistoupil. Chvojka v ní okamžitě poznal starou Verunu.

„Hledáš doupě syna Beliálova? Nuž pojď, před zraky mými se nikdy neukryje!“

„Můžeš mne tedy k němu dovésti? Učiň tak rychle!“

„Následuj mne! Tamto jej nalezneš!“ pravila stařena a vedla Chvojku na konec chodby.

Vzhůru po schodech dostali se do nejvyššího poschodí zadní části panského domu, a zde mu Veruna na dvéře za pilířem ukryté ukázala.

„Tamto jej nalezneš, třesoucího se před spravedlivou pomstou lidu!“

Chvojka přistoupil ku dveřím, ale ty byly pevně zavřeny.

„Zbabělý bídníku!“ zamručel sám k sobě, kdežto Veruna se zachechtala.

„Chatrné ty dvéře měly jej zachrániti před ramenem mstícího lidu!“ zvolala s posupným smíchem. „Ani na okamžik by nebyly nával zdržely a já sama bych je byla jedinou ranou zdrtila!“

„Ty's byla tedy zde ukryta, kdyby lid byl se až sem přihnal?“

„Což nenalézá se Marie u něho? Není mou povinností, abych ji chránila? Lid ve vzteku svém ani jí by nebyl

ušanoval.“

„Děkuji ti, stařeno, za tvůj dobrý úmysl. Však víš i ty, dobrá ženo, že direktor není pravým otcem Mariiným?“

A po slovech těchto odstoupil Jan, jenž domýšlel se, že snad od staré Veruny doví se cosi bližšího o záhadné zprávě otcově, opět ode dveří a přiblížil se k Ve-runě, která udivena naň pohlednuvši zvolala:

„Máš již o tom vědomost? Nic tedy není více před zraky tvými ukryto?“

„Však nevím nic bližšího o původu Marie a od tebe očekávám odhalení tajemství toho, pakli ti o něm co známo.“

„Stará Veruna ví o všem, co na Hradišťsku kdy se udalo. Kdo však ti podal první zprávu o tajemství tomto?“'

„Můj otec tak učinil před okamžikem, odkázav mne na pozdější dobu s dalším odhalením.“

„Nuž, tedy i já pak zároveň s otcem tvým budu mluviti.“

„Já však ještě dnes musím v té věci jasně hleděti, nemá-li Marie déle trpěti.“

„Očekávej mne dobou večerní ve statku otce svého.“

„Prosím tě ve jménu Marie o to, neboť nesmí ani na okamžik déle v moci direktorové zůstati.“

„A co s ní hodláš počíti?“

„Spoléhám se při tom ve tvou pomoc, dobrá ženo. Marie půjde v okamžiku z tohoto domu hříchu a zločinu!“

„Já dovedu ji ukryti před zraky celého světa, až bude moci vystoupiti dle pravého rodu a původu svého.“

„Ujednáno tedy. Vezmeš Marii pod svou ochranu, jakmile z komnaty této vyjde. Večer pak dostav se k otci mému, kde i já meškati budu.“

„Myslíš, že dobrovolně ti ji vydá?“

„Neměj nejmenší obavy, mámť dostatečné prostředky odpor jeho zlomiti, kdyby skutečně k nějakému se odvážil. – Leč tamto vidím se blížiti onoho škrabáka, který přichází nepochybně pánu svému oznámit, že bouře se už zatáhla a že

bez nebezpečí z doupěte svého vyjíti může. Ten musí mi dvéře tyto otevříti.“

Byl to skutečně písař Barták, jenž chodbou vzhůru přicházel, jakmile ale obě osoby zde státi spatřil, náhle se zarazil a nazpět utíkati chtěl.

Strach vězel posud ve všech údech jeho a v každém člověku zdál se buřiče a vraha spatřovati.

Leč Chvojka jej zavolal nazpět a ubezpečoval jej, že již žádného nebezpečí se obávati nemusí, načež Barták s třesoucím se tělem se přiblížil a jektavým hlasem po žádosti cizincově se ptal.

Bylť jej poznal v kabinetu direktorovu, když se mu pomocí svou proti vzbouřenému lidu nabízel a nyní viděl, že slova Chvojková nebyla planá, nébrž že jen působením jeho panský dům a obyvatelstvo jeho před útokem vzbouřenců zachráněny byly.

Proto nabyl k němu opět důvěry a byl přesvědčen, že v okolí osoby jeho největší bezpečnosti požívati bude.

„Oznamte tuto těmito dveřmi panu direktorovi, že již nebezpečenství všeliké minulo a že bez obavy opět vystoupiti může!“

Barták s hlubokou poklonou odcházel ke dveřím, na něž zlehka zaklepal.

Ale uvnitř panovalo úplné ticho a nikdo se neozýval.

Byloť patrno, že pan Martin z Lauterbachu je řádně pečliv o své bezpečí.

„Zatlucte silněji a ozvete se!“ kázal Chvojka Bartákovi.

Písař uposlechl a silně na dvéře zabpuchal volaje při tom:

„Milostivý pane, račte otevříti! Ta luza už zase odtáhla!“

Chvojka svraštil čelo při tomto pohanění lidu, jenž se pouze svého práva domáhal, s ohledem na nutnější záležitosti ale odložil pokárání písáka tohoto na pozdější dobu.

V témž okamžiku zarachotil uvnitř klíč a dvéře se otevřely.

Pan direktor objevil se mezi veřejemi, dříve ale opatrně se

po celé chodbě rozhlédl, zdali mu nějaké nebezpečí ze zálohy nehrozí.

„Já to jsem, pane direktore," pravil Chvojka a vstoupil do dveří, odkudž uklánějícího se písáka stranou odstrčil; „přicházím vám oznámit, že jsem dané slovo splnil a bouři vašich poddaných od vaší hlavy odvrátil."

„O, kterak jsem vám povděčen, pane Chvojko!" odpovídal direktor, jehož ubledlé líce opět barvu dostávati počaly.

Také Marie, až dosud před obrazem Bohorodice v koutě komnaty klečící, nyní povstala a vděčný pohled její byl mladému muži nejkrásnější odměnou za dosavadní namáhání jeho.

„Nyní však očekávám též od vás, pane direktore," pokračoval Chvojka dále, „že i vy danému slovu svému dostojíte!"

„Což není ještě váš otec na svobodě?" divil se úlisne direktor. „I toť aby toho nedbalce Bartáka…"

„Nedělejte křivdu Bartákovi, pane direktore," přetrhl mu řeč Chvojka, „ten ihned otevřel dvéře šatlavy otci mému, který nyní bohudík již zase mezi svými čtyřmi zdmi se nalézá."

„Nuže tedy, přesvědčil jste se, že i já své slovo splňuji."

„O, nejsme ještě hotovi, pane direktore: či jste zapomněl na druhý závazek, jejž jste před půl hodinou byl učinil?"

Direktor stavěl se nevědomým, jakoby skutečně nerozuměl žádosti Chvojkově. Ale ten nenechal jej dlouho v pochybnostech.

„Pane direktore, nehrajeme spolu komedii," pravil přísným hlasem; „chcete mé žádosti vyhověti čili nic?"

„A jaké žádosti, můj milý? Ach, má ubohá hlava je dnes tak zděšena!"

A uchopil se za hlavu, jakoby se mu skutečně roz-' stoupiti měla.

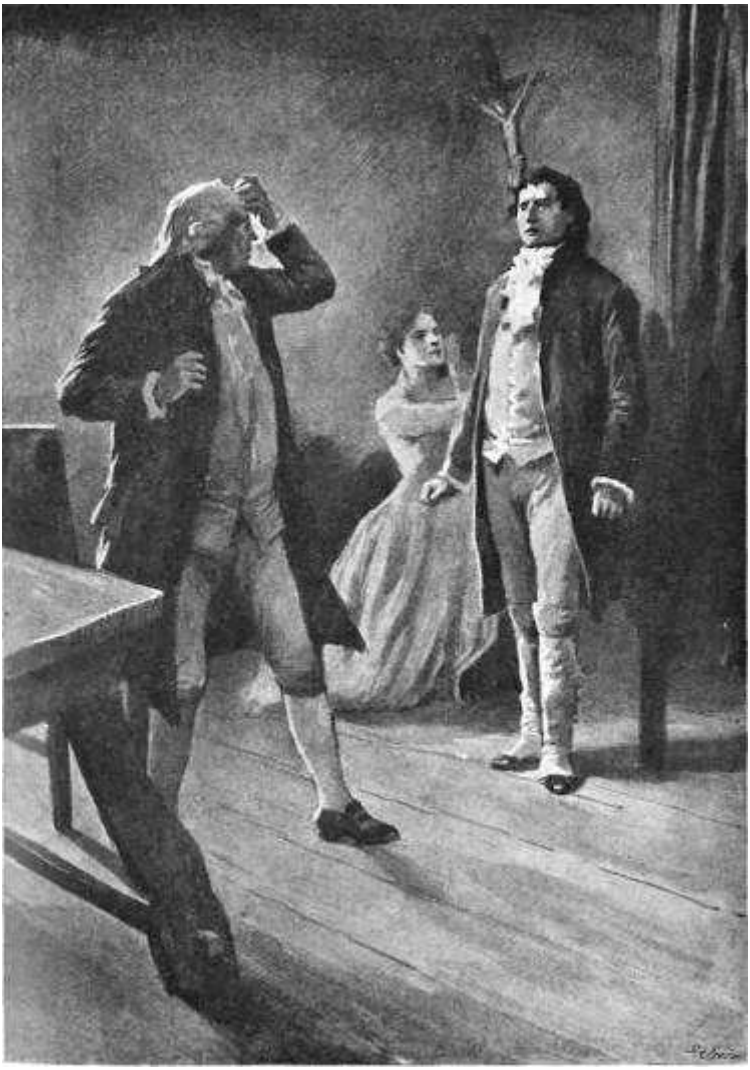

„Vy nemáte žádného práva již děvě této porouSetil“

„Vy jste slíbil, že odvoláte dnešní ohlášky slečny Marie se správcem Kukuským.“

„Ach Bože, teprve nyní na to spomínám! Ach, mějte útrpnost s mou slabou pamětí!“

„Nyní můžete býti už zcela pokojný a pomýšleti na plnění svých povinností, které žádného odkladu nepřipouštějí.“

Při tom pohledl s významnou přísností na direktora, který pod neústupností Chvojkovou jako červ na vše strany se vinul.

„Vyplním žádost vaši, vyplním,“ odpovídal vyhýbavým hlasem, „jsem vám k velké vděčnosti zavázán.“

„To se však musí státi okamžitě, jinak obdrží farář pozdě vaše odvolání.“

„Ale uznáte sám, že v tomto okamžiku se nemohu před dům odvážiti.“

„Toho také na vás ani nežádám,“ zněla chladná odpověď Chvojková; „tamto leží papír a péro; pan farář se uspokojí i podpisem vašim!“

Marie se zimničnou napnutostí naslouchala rozmluvě této, která o jejím budoucím osudu rozhodovala, a bolestné obavy nad vzdorovitostí otce jejího se zračily v obličeji jejím.

Ale jediný pohled Chvojkův rozplašil tyto obavy její, pohled to tak vítězný, že již o zdaru podniknutí Janova pochybovati nemohla.

Tento velitelsky pokynul direktorovi ku psacímu stolku a pan Martin z Lauterbachu jako stroj bezvolně dle rozkazu toho se zachoval.

Lístek, jímž ohlašování sňatku Marie s Kukuským správcem odvoláno bylo, jest napsán, a Chvojka dříve o jeho obsahu se přesvědčiv, vrátil jej direktorovi nazpět k zapečetění.

Pak povolal za dveřmi čekajícího písaře Bartáka a odevzdal mu lístek, jenž okamžitě místnímu faráři doručen býti měl.

Sotva že Barták s lístkem za dveřmi zmizel, klesl direktor na židli a zakryl si líce masitýma rukama. Byloť* očividno, že velkou oběť v okamžiku tomto přinesl a že jeden z

nejskvělejších plánů jeho snad navždy zřícen byl.

Marie pak poznovu klekla pod obrazem Bohorodice, vzdávajíc Bohu nejvřelejší díky za to, že takřka zázračným spůsobem a v posledním již okamžiku jí seslal vysvoboditele, jenž spojení s nenáviděným mužem jí zbavil.

Chvojka chvíli mlčky pohlížel na němé skupení toto, pak ale přiblížil se k direktorovi a položiv ruku na rameno jeho, pravil polotemným hlasem:

„Kažte Marii, aby nás opustila; neboť co nyní s vámi mluviti chci, má prozatím tajemstvím pro ni zůstati.“

Direktor naň vytřeštil zraky, neboť myslil, že už od dalšího naléhání Chvojková ušetřen bude.

„Co chcete ještě ode mne, strašný člověče? Nevyhověl jsem vám už ve všem, čehokoli jste jen byl žádal?“

„O, pane direktore, já se více nespokojuji poloviční povolností. Naopak, myslím, že vás ještě častěji požadavky svými obtěžovati budu!“

Direktor temně zařval jako tygr, za nímž proná-sledovníci jeho až do doupěte jeho se byli vedrali.

„Prozatím chci pouze, abych s vámi mezi čtyřma očima promluviti mohl.“

„Marie, ty odtud neodejdeš ani na krok!“ vzkřikl direktor na dívku, která právě s klekátka byla povstala.

„Nuže, chtěl jste tomu sám, aby i poslední svazky mezi vámi a spanilou dívkou touto přetrženy byly!“ zvolal vysokým hlasem Chvojka a postaviv se k Marii, uchopil ji za ruku, jakoby ji před útokem nepřítele brániti chtěl, pokračoval dále: „Vy nemáte žádného práva již děvě této poroučeti!“

„Jak? Vy nestoudný člověče! Pakliže jsem dosud k vašemu vystupování byl mlčel, nyní toho více nestrpím! Drzost vaše přesahuje všecky meze a já se vám teď opru, jak jsem hned zpočátku již učiniti měl!“

A hnal se po Marii, aby ji od Chvojky odtrhnul.

Tento ale naň zahřměl:

„Nazpět, nedotýkej se jí, vrahu! Nejsiť otcem jejím, ani ona dcerou tvou, abys sobě k ní právo osobití mohl!“

Jakoby hrom byl udeřil po slovech těchto přímo u skupení tří osob v komnatě, tak byli direktor i Marie neočekávanou zprávou touto omráčeni.

Dívka zděšeně vykřikla a omdlelá padla v náruč milence svého, kdežto direktor'vrávoraje blbotal:

„Kdo se to osměluje tvrditi, že já nejsem otcem jejím?“

„Já!“ ozval se náhle hlas nově vstoupivší osoby a jako příšerný nějaký zjev přikročila k direktorovi stará Veruna, která scéně této za dveřmi naslouchajíc v rozhodném okamžiku co mstící fúrie před omráčeného direktora se byla vrhla.

Jakmile ji direktor spatřil, klesl jako bezvládné těleso nazpět na židli a zůstal jako zkamenělý seděti, vytřeštěnýma zrakoma na ženu pohlížeje.

„Já to dokážu, že nejsi otcem jejím, bídníku!“ hřměla mu do ucha Veruna. „Tvá krev neobíhá v žilách jejích, neboť ty jen dítky vražditi, nikoli však jim život dávati dovedeš!“

Direktor zastřel opět tvář rukama, jakoby hroznému tomuto obvinění se vyhnouti chtěl, které v době jediné hodiny tak neočekávaným způsobem již podruhé před ním co hrozná výčitka zaznělo.

Ale neúprosná stařena pokračovala děsným hlasem dále:

„Pamatuj se na zimní noc před dvaceti čtyřmi roky, zlosyne, kdy's v Novém lese stopy vraždy své na nemluvněti spáchané chtěl odstraniti; pamatuj se na způsob lupičský, jakým's se zmocnil tohoto dítěte, abys jednou dědictví jeho se mohl zmocniti! To vše vychází nyní na jevo a den pomsty nastává!“

S udivením pohlížel Chvojka na stařenu, v níž už dříve velká tajemství byl tušil, která nyní povlovně se odhalovati počínala.

„Však vím, že sníš o tom, kterak bys mne a statného mladíka tohoto neškodným učinil!“ pokračovala Veruna dále.

„Ale věz, že's dokoná teď v moci mé, bídný vrahu a lupiči! Tuto viz, že dobře jsem použila doby, kde's zbaběle se ukryl před rozlíceným lidem a kancelář svou otevřenou zanechal! Tam nalezla jsem všecky tyto svědky tvých zločinů, zde mám celou síť, v které co vyvrhele světa tě zadrhnu!“

A vyňavši ze záňadří velký svazek listin a papírů, vítězně je držela do výše.

Direktor jako střela se po nich vymrštil, ale se vzkřiknutím: „Mé papíry!“ klesl v tom okamžení jako bleskem raněný k zemi.

Chvojka s Verunou pak omdlelou Marii zadním vchodem z panského domu odnášeli.

VI. VE TVRZI HEŘMANICKÉ.

Na druhé straně lesa, jenž od silnice Heřmanické a krčmy „u černého vola“ k severovýchodu se táhl, stála někdy mohutná tvrz Heřmanice, která dolejší osadě jméno dala.

Nyní ovšem se už jen nepatrné stopy po této tvrzi zachovaly, a přítel starožitností sotva že v rozorané půdě běh základních zdí rozezná. Tvrz Heřmanická podlehla novověkému vandalismu, jako sta jiných rovněž památných budov, které tak četným krajinám vlasti naší neobyčejné rázovitosti dodávaly.

A památná byla věru tato tvrz Heřmanická! Narodilť se v ní nejslavnější svého času vojevůdce, velký vévoda Fridlandský Albrecht Waldstein, jehož jméno o sobě dostačuje, aby každému místu, s nímž v tak bezprostředním spojení se nalézá, pozornost potomstva navždy zjednalo. Neméně vykazují podrobné dějiny tvrze Heřmanické dlouhou řadu slovutných jmen a tak mnohé historické připomínky se k ní víží, neboť rovně s Hradištěm Choustníkovým byly i Heřmanice svého času sídlem mocných rodův českých a v dalekém okolí

požívaly pověsti veliké.

Ale na všecky okolnosti tyto nebráno ku konci minulého století žádného ohledu. Tvrz Heřmanická se všemi památnostmi a historickými upomínkami svými klesla v oběť rušivosti lidské, a nikdo se ani neozval, aby památná budova Albrechta Waldsteina aspoň v hlavních částech svých pro budoucnost zachována byla.

Když roku 1787 panský dvůr v Heřmanicích zá-kupníkům na tak řečené familie byl rozdělen, bohatý jeden sedlák z nedalekých Krabčic, jménem Antonín Ott, zakoupil onu část pozemků, na nichž tvrz Heřmanická stála, a hned v prvních dnech majetnictví svého počal ihned starou tvrz strhovati a bourati, v čemž mu ostatní čtyři zákupníci horlivě pomáhali.

Vandalové tito, nemajíce tušení o významu historicky památné tvrze Waldsteinův, v krátké době všecky zdi její strhali a dobytý kámen buď na stavbu nedaleké pevnosti Josefova prodávali, bud pro sebe ho potřebovali.

Řečený Ott vystavěl pak na místě tvrze ze starého kamení bídnou chalupu, kteráž pod č. 16 později jakémusi Janu Sommerovi náležela a od bývalé mohutné tvrze co noc ode dne se lišila. Vše ostatní je už dávno na vše strany rozmeteno a jen rozličné pověsti o dalekých podzemních chodbách, které prý z Heřmanic až do Kuksu a na Hradiště vedly, se doposud v lidu zachovaly.

Za oné doby však, kdy naše vypravování jedná, totiž na začátku roku 1775 stála tvrz Heřmanická ještě v celé rozsáhlosti své, ačkoli i tehdáž už přes třicet let neobydlena byla a tudíž vždy více pustla. Hned po smrti hraběte Františka Šporka byla totiž od nových držitelů panství zanedbávána a ve třech desítiletích se vlivem času a nepříznivými běhy válečnými vždy více ve zříceninu obracela.

Proto ale přece byly hlavní části její dosti zachovalé, neboť té doby byla v celé krajině rozšířena pověst, že ve tvrzi Heřmanické straší. Následkem toho obecný lid stranil se staré

budovy, která jinak už mnohem dříve by byla v ssutiny se obrátila, kdyby každý byl k rozkopávání jejímu dosti kuráže měl. Jen v pašijové dny se tu a tam některý pověrčivý hledač pokladů odvážil v osudnou hodinu do vnitř tvrze, která prý v podzemních sklepeních svých mnoho pokladů chovala. Ale každé takové podniknutí minulo se s očekávaným výsledkem a jen pověst o nekonečných chodbách se mezi lidem rozšířila.

Stálať pak tvrz Heřmanická na severním výběžku nízkého pahorku, jenž od lesa k dědině Heřmanicům se táhl. Položení toto bylo velmi malebné, neboť poskytovalo krásné vyhlídky na sever i západ, kde nej-romantičnější krajiny se střídaly, jaké už dříve jsme byli seznali. Dědina Heřmanice rozkládala se jen v malé vzdálenosti od tvrze, neboť za dřívějších nepokojných věků jen s tvrze ochrana proti nepřátelům jí přicházela.

Nyní ovšem byly doby této odvislosti dávno minuly. Kolébka velkého vévody Fridlandského podobala se již spíše setlelé rakvi a zvláště za doby zimní nikdy noha lidská se ve vnitřek její neodvážila. Bylť to jednak strach před duchy a strašidly, které prý tam nočního času své rejdy provozují, jednak nesnadná dostupnost tvrze, které návštěvu sousedního obyvatelstva zdržovaly. Dědina byla totiž od řečeného chlumu oddělena úvozem skalním, jenž po celou zimu hlubokými závějemi sněhu zanesen býval; jen se strany od lesa byla po vysočině cesta ku tvrzi přímější, ale i té se Heřmaničtí z mnoha příčin vyhýbali.

A takž stála tvrz Heřmanická dokoná opuštěna, domácí obyvatelstvo si jí nevšímalo, cizincům pak byla již proto neznáma, že se silnice Heřmanické pro sousední les nebylo ji lze shlédnouti.

V den sv. Tří králů bylo rovněž kolem tvrze Heřmanické pusto a ani živá duše se v okolí nezjevovala. Ovoz dolejší byl po včerejší chumelici sněhovými, závěji nad obyčej zasypán, za to ale vichřice smetla veškerý sníh s planiny, která mezi tvrzí a lesem Heřma-nickým se rozkládala. Byloť tedy stranou

od lesa snáze ke tvrzi se dostati, ačkoli i tu nižádná stopa života se nejevila.

Leč pozdní dobou večerní by byl pozorovatel spatřil dvě temné postavy z lesa Heřmanického vycházeti a po zmíněné planině k pusté tvrzi se ubírati.

Byli to dva mužové, v dlouhé pláště zahalení a v tak hluboký hovor mezi sebou pohřížení, že okolí svému ni nejmenší pozornosti nevěnovali a přímo za cílem svým se brali. Cílem tímto bylo očividně někdejší sídlo pánův Waldsteinův a Šporkův.

Čtenáři našemu jsou pozdní tito chodcové již dostatečně známi, neboť už po řeči jejich poznáváme, že mladší z obou jest Jan Chvojka, jenž slouží v tuto chvíli za průvodčího svému ochránci života a nynějšímu příznivci, hraběti Šporkovi, jejž jsme v loži Pražských frei-maurův „u tří korunovaných sloupů“ co velmistra řádu zednářův byli seznali. Zde na odlehlém místě tomto měl potomek hrabat Šporkův schůzi s mladým Chvojkou, k níž nyní oba se ubírali, aniž by kdo z okolního obyvatelstva byl jen tušení měl, co v podzemních sklepeních spustlé tvrze Heřmanické této noci se udá.

Kvapným krokem blížili se oba mužové k temným zdím tvrze, jež před nimi co děsná jakási mohyla vyvstávala, ostrými rysy od jasné oblohy noční se obrážejíc.

V nějaké vzdálenosti od tvrze zastavil hrabě Špork kroky a pravil k průvodčímu:

„Zde tedy bylo jedno ze sídel předkův mých, jež nyní zříceninou se státi má?“

„Tak jest, pane hrabě,“ odpovídal Chvojka; „tvrz Heřmanická sdílí týž osud s rodinou Šporkův. Přišlať v zapomenutí a nyní zase k novému životu probuzena býti má, jako i vy zase rodu svému k bývalé slávě a pověsti dopomůžete.“

„Aspoň učiním, seč jsou síly mé, abych nepřátele rodu svého zničil,“ zněla pevná odpověď hraběte Šporka, v jehož

hlasu neoblomnost povahy jeho se zřetelně jevila.

„Direktor Hradišťský je však vinen ještě mnohými jinými zločiny, než jaké jste mi byl sdělil, pane hrabě, a dnes ještě se bližších zpráv o tom dovíte.“

„Očekává nás tedy ona stařena ve tvrzi?“

„Ano, místo toto mi označila co nejbezpečnější ke všem tajným schůzím našim, a pokud já krajinu tuto znám, nemohla lepší skrýše voliti. Okolní lid vypravuje, že ve tvrzi straší a proto se každý místa tohoto co čert kříže bojí.“

„Jsme zde tedy před nepovolanými zraky bezpečni?“

„Ani v lůně země bychom tak bezpečni nebyli.“

„Sem uvedeš naše společníky, neboť odtud počneme jednati.“

„Dnes ještě přivedu dva statečné muže, kteří nám všecku svou sílu věnují.“

„Kdo jsou ti mužové?“

„Jeden je věrný spojenec staré Veruny, na smrt rozhořčen na direktora Hradišťského.“

„Za jakou příčinou?“

„Zdá se to záští pocházeti ještě ze starších dob, o čem nám sám vysvětlení podá. Nejnověji ale byl od direktora vsazen na španělského osla a trest tento mu do smrti neodpustí.“

„A proč ten trest na něm vykonán?“

„Poněvadž jej měl direktor za Adamitu.“

Hrabě Špork se pousmál.

„Tuším spíše, že direktorovi byl ten muž nepohodlný. Leč jak se jmenuje?“

„Radon, pane hrabě, a požívá vlivu velkého mezi lidem, neboť ví se o něm, že je písmák a že je schopen všeho, aby lidu z jařma jeho pomohl.“

„On to tedy byl, jenž dnešní bouři na Hradišti spů sobil?“

„Tak jest; on i budoucně nám za bouřitele výtečně bude sloužiti.“

„Dobře; povah takových jest nám nejvíce potřebí.

Fanatismus je nejmocnější pákou k rozčilení lidu a my jeho výborně užijeme.“

„Radon je v tom ohledu už dokoná pro nás získán.“

„A onen druhý muž?“

„Je zámožný sedlák tamto z Heřmanic. Poctivý to charakter, ale nesmírně tvrdošíjný v provádění toho, co si byl jednou umínil. Nyní vypověděl válku robotě a poddanosti a strhne za sebou všecky ostatní. I on je u ostatního lidu velmi vážen a za pádnou páží jeho všickni se poženou.“

„Výborně, Jene, použil jste hned prvního dne nad očekávání dobře. Za krátko stane se zde bouře všeobecnou.“

„Oba mužové tito vyzvali své vrstevníky do krčmy tamto za lesem stojící, kde já pak přímo na lid účinkovati počnu. Dnešní události na Hradišti jej už připravily na neočekávané věci a po dnešní schůzi v oné krčmě budou řady přívržencův našich už tisíce čítati. Zejména Radon mezi spoluvěrci svými nejvydatnější propagandu učiní.“

„Nalézá se tedy v této krajině mnoho tajných evangelíků?“

„Na tisíce se jich teď k náboženství otců svých přiznává. A poněvadž tyranové vrchnostenští je stále pronásledují, jsou všickni mužové tito odpůrci vrchností!“

„Výborně, náboženský moment bude i nám vydatným pomocníkem. Svoboda těla i duše jest heslem našim!“

V témže okamžiku došli oba až ku tvrzi na konci planiny.

„Stará Veruna nás bude očekávati, aby nás do podzemních sklepení uvedla,“ pravil Chvojka, když na polozbořeném mostku se ocitnul, jenž přes příkop ku hlavnímu vchodu do tvrze vedl.

A sotva že byli oba mužové můstek přešli, již také skutečně ve vratech temná postava se objevila.

„Jste vy to, Veruno?“ tázal se Jan polohlasně, když byl postavu spozoroval.

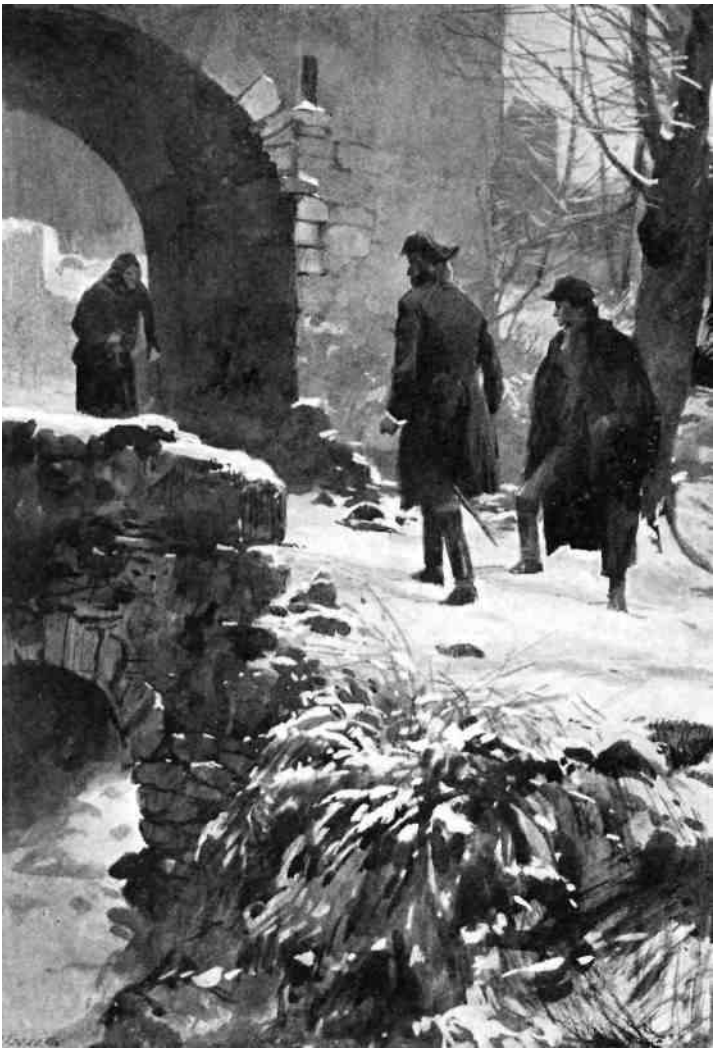

A sotva že byli oba mužové můstek přešli, již také skutečně ve vratech temná postava se objevila.

„Jsem, pane můj; očekávám vás, abych vás v bezpečný úkryt uvedla,“ odpovídala stará Veruna, neboť ona to byla, jež na oba pozdní chodce ve tvrzi Heřma-nické čekala.

„A Marie?“ tázal se poznovu Jan hlasem se chvějícím.

„I ta je zde v bezpečí, a direktor nikdy by ji v podzemí zdejším nenalezl.“

„Veď nás tedy do skrýší těchto, aby je tuto pán náš mohl ohledati.“

Veruna ostrým zrakem pohledla na hraběte Šporka, jenž posud mlčky byl stařenu pozoroval, a pak uklonivši se před ním pravila:

„Komu jest statečný mladík tento oddán, tomu i stará Veruna služby svoje věnuje. Veliké dílo vaše se musí zdařiti a v bezpečí budete moci sítě na nepřátele upřádati.“

Pak se obrátila ku předu a kynula oběma mužům, aby ji následovali.

Vešli vraty do tmavé chodby kamenné, jež na dvůr a k hlavní části stavení panského vedla.

Všude jevila se již spousta veliká, okna i dvéře byly dokořán vylámány a na mnoha místech i střecha již se byla zřítila. Nahé zdi strměly do výše a četnými otvory ve zdech ostrý vítr bujně se prohánĕl.

Z prsou hraběte Šporka vydral se polotajený vzdech, když byl do pevné a mohutné jindy tvrze Heřmanické vstoupil a nenáhlou tuto zkázu spatřil. Mysl jeho poznovu se rozjitřila proti původcům spousty této a plány jeho nalezly tu nové utvrzení.

Také Jan s nelibostí patřil na ssutiny tyto, které ještě za mládí jeho nezrušitelnými byly se zdály a nyní nešetrností držitelův za krátko v niveč obráceny býti měly.

Zamlkle kráčeli oba za stařenou, která rychlým krokem přes dvůr do temného zákoutí je vedla a tam za pilířem ukrytou hořící pochodeň se země zdvihla. Tím bylo nejbližší okolí dostatečně osvětleno a všickni tři mohli volně a beze strachu

dále se ubírati.

Osvětlení tohoto bylo nyní také už nanejvýše potřebí, neboť právě vešla Veruna do nízkého sklepem', kde čirá tma panovala.

Na druhém konci sklepem' objevil se otvor, v němž několik stupňů do podzemí vedlo.

„Tu jsme na začátku podzemních chodeb," pravila Veruna; „vyvolila jsem pro vás nejzachovalejší a nejbezpečnější."

„Což se zde nalézá několik podzemních chodeb?" tázal se Chvojka.

„Ovšem že," odvětila stařena a počala po stupních dolů scházeti tak bezpečným krokem, že ihned zjevno bylo, kterak v podzemních místnostech těchto dobře povědomá býti musí. „Vímť o třech chodbách, z nichž jedna až pod Hradiště, druhá ke Kuksu a třetí k Žírci se táhne. Tato poslední nejlépe se zachovala a také nejlepších útulků v případu potřeby poskytuje. Tam vás tedy uvedu."

Hrabě Špork spokojeně kývnul hlavou nad tímto projevením stařeny a zdál se býti s uspořádáním jejím spokojen. \^

Když pak byli po stupních sešli, nalézali se ve velkém prostoru, jenž druhdy za hradní sklep byl sloužíval, jak kolem zdí se táhnoucí polosetlelé kantnýře dosvědčovaly.

Další cesta je vedla do nové chodby a tu již ve skutečném podzemí se ocítili. Stěny chodby nebyly již zděné, nébrž přímo ve skále vytesané. Proto také panovalo v oddílu tomto úplné sucho a čím dále pokračovali, tím také vzduch čistějším se stával. Byloť oči-vidno, že návštěva tato v podzemních chodbách tvrze Heřmanické byla očekávána, a že všemožné přípravy k pohodlí návštěvníků učiněny byly.

Po dlouhé chodbě této následoval menší sklep, z něhož na protější straně dva otvory do dalších chodeb vedly.

„Tamto vede chodba ke Hradišti," pravila Veruna, ukazujíc na otvor po levé straně sklepa. „My pak touto cestou dále se

dáme.“

Mlčky následovali ji oba mužové až k novému odvětví chodby, z nichž jedno podle udání stařeny ke Kuksu a druhé k Žírci se táhlo. Do tohoto posledního pak všickni tři vstoupili.

„Zde jsme na místě,“ započala zase po nějaké chvíli Veruna, když chodba náhle v právo se otočila a uprostřed nízkého sklepení rezivé dvéře se objevily.

„Dvéře jsou teď otevřeny, pane můj,“ vysvětlovala Chvojkovi, „ale s druhé strany je možno snadno uzavříti.“

A ukazovala mu ohromný zámek, jenž na dveřích visel.

„Je také nějaký zadní východ z chodby této?“ tázal se hrabě Špork, jenž dosud nebyl promluvil. Zá-leželoť mu na tom, aby on i soudruhové jeho měli záda kryta a příležitost k útěku pojištěnu, kdyby snad ze předu zradou neb vůbec nějakou nepříznivou okolností mělo nebezpečenství hroziti.

Stará Veruna zachvěla se při zvuku těchto slov, jež poprvé nyní byla zaslechla a jaksi s uleknutím na neznámého muže hleděla. V obličeji jejím jevilo se očividně velké překvapení a náhlá myšlenka jakási neb upamatování na doby dávno minulé zdály se ducha jejího zaměstnávati.

Vztáhla ruku proti hraběti Šporkovi a vysokým hlasem zvolala:

„Pane, ty's z rodu Šporkův, neboť jen Šporkové takovýmto hlasem mluvili! Ty přicházíš, abys dědictví otců svých vydobyl! Ty zničíš nepřátele rodu svého, neboť míra jejich je dovršena!“

S udivením pohlížel hrabě Špork na ženu tuto, která jako nějaká věštkyně byla hned v prvním okamžiku uhodla, za jakým účelem on do této krajiny přichází.

„Ty's znala osudy Šporkův? ty víš, kterak o statky své oloupeni byli?“ tázal se jí prudce.

Stará Veruna se jaksi podivně usmála.

„A kdož choval mladého hraběte Šporka na rukou svých než stará Veruna? Kdož byl na Hradišti od mládí svého, když

tam ještě náš veliký dobrodinec hrabě František Špork vládnul, než opět stará Veruna? Kdož viděl jej umírati a nebohého dědice jeho oloupeného z hradu odcházeti, než já a zase já!“

Při slovech těchto vztyčila se podivná ženština tato a s vítězným pohledem rozhlížela se po obou mužích.

„Tak jest, pane hrabě,“ dotvrzoval Chvojka nakloniv se k uchu Šporkovu; „stařena tato skutečně byla jednou z nejvěrnějších služek vaší rodiny, dokud tato ještě na Hradišti a Kuksu vládla. Ona to jest, u níž tak mnohé tajemství tuším, neboť přede dvěma hodinami byla mi některé ze zločinův direktorových vysvětlila, jejichž napovězením jsem ráno toho bídníka byl zdrtil.“

Veruna pokyvovala hlavou, neboť tušila smysl polohlasných slov Chvojkových, a mumlala nesrozumitelná slova, která ale oběma mužům příznivá býti musila, neboť s výrazem nekonečné oddanosti na oba pohlížela.

Hrabě Špork pokročil nyní k stařeně a podávaje jí zpod pláště pravici řekl:

„Ty's tedy znala děda a otce mého? ty's byla jim věrnou služkou?“

Veruna nepřijala podávané ruky, nébrž s největší uctivostí ji políbila a s výrazem hluboké oddanosti odvětila:

„Ano, milostivý pane, stará Veruna byla od mládí na Hradišti a srdce jí pukalo, když poslední Špork dědictví otců svých musil opouštěti. O, byla to doba zlá, zločin a nepravost tehdáž vítězily, ale teď zase cnost a pravda k nám přicházejí, aby nás z pout hříchu vybavily.“

„Děkuji ti, dobrá ženo,“ pravil Špork pohnutým hlasem dále, „za tvou věrnost a oddanost, jakouž jsi rodu mému prokázala. Doba odplaty skutečně teď nastává, a já spoléhám se v tebe, že mi přispěješ k odhalení temné minulosti.“

Veruna sklonila hlavu a vysokým hlasem zvolala:

„Ano, milostivý pane, zdrtíš nepřátele své a já sama ti podám ostrou zbraň proti nim do ruky!“

„Uveď nás nyní na místo, kde bezpečně budeme moci spolu pojednati.“

„V okamžení jsme v síni hlavní, milostivý pane; za těmito dveřmi nalézají se naše bezpečné útulky.“

„Je zde tedy skutečně příležitost k delšímu obývání?“ tázal se udiven Chvojka.

„Ano, Heřmaničtí páni musili často také pod zemí obývati,“ sdělovala Veruna, „neboť na této straně chodby táhne se celá řada skrýší, které snadno v příbytky proměniti lze.“

„A sem jsi tedy uvedla Marii?“ zněla další otázka Chvojková.

„Ano, zde jí netřeba ničeho se obávati, a ona s hrdinskou myslí volí zde se mnou obývati, až osud změněný ji zase na povrch země povolá.“

„Nuž, rychle k ní, Veruno!“ kázal mladík a vstoupil se Šporkem za dvéře.

Nalézali se v malém prostoru, jenž mohl předsíní nazván býti, neboť na dvou stranách další dva vchody do vnitřka se jevily.

Veruna kynula rukou na pravé dvéře a pravila polohlasně ku Chvojkoví:

„Tamto trvá Marie na modlitbách!“

S nevýslovným výrazem lásky pohledl mladík v onu stranu a chtěl již k oněm dveřím pokročiti, ana jej Veruna zadržela pravíc:

„Posečkej, pane, až holubici spanilou na příchod tvůj připravím. Dříve seznejte i vy, jakou skrýš jsem pro vás připravila.“

A po slovech těchto zatknuvši pochodeň, kterou dosud byla v ruce držela, do štěrbiny ve stěně skalní, otevřela vchod na levé straně.

Objevila se temně osvícená prostorná komnata, která zcela k obývání zařízena byla. Stálť totiž uprostřed jedné stěny velký stůl dubový, několik židlic a nízké polní lože, houní postřené.

Nad stolem trčela ve stěně rozžatá pochodeň.

„Aj, kdo by zde byl podobné věci očekával?“ zvolal hrabě Špork, když se po komnatě rozhlédl.

„Toť dědictví po pánech Heřmanických. Co nahoře ve tvrzi opuštěno se nalézalo, to já během času sem do podzemí snesla a příbytek si zde upravila.“

„Věru, lepší skrýše jsme v této krajině nemohli nalézti!“ prohodil Chvojka s významným pohledem na hraběte.

„Jen také o druhý východ ze skrýší těchto se mi jedná,“ odpověděl Špork, „neboť musíme na vše připraveni býti.“

„I o to se Heřmani čti páni postarali, milostivý pane,“ zněla rychlá odpověď staré Veruny, která důležitost požadavku Šporkova pochopovala.

„Co tím myslíš, stařeno? Byl by zde nějaký tajný východ?“

„Ba právě, a nikdo na světě více jej nezná než já!“

„Rychle mne tedy i s tím obeznam!“

„Tuto se přichází do velké síně, milostivý pane,“ vysvětlovala dále Veruna a ukázala na nízký otvor, jenž teprve při bližším nahlédnutí za vystupujícím skalním pilířem v temném koutě se jevil.

„Z velké síně pak vede dlouhá chodba až pod vrch Radouš a tam v lese končí.“

„A tento vchod z lesa je, jak pravíš, úplně neznámý?“

„Nikdo nemá zdání o tom, že by pod skalní stěnou byl nějaký otvor. Také v tu stranu do hlubokého lesa málokdo se odváží.“

„Dobře, nyní jsem zúplna spokojen. Uveď mne do hlavní síně, později se o tajném onom východu přesvědčím!“

Veruna sňala zase pochodeň se stěny a vedla oba muže do temného zákoutí, kudy do dalších prostor v této straně se přicházelo.

Uzounká chodba uváděla do nejbližší místnosti, kterou Veruna velkou síní nazývala a jež také jména toho v plné míře zasluhovala. Neboť byl to prostor tak ohromný a vysoký, že zář

jediné pochodně nikterak až do posledních koutů síně nezasahovala.

Na první pohled bylo lze seznati, že to byla jeskyně podzemní, jakéž ve vápenných skalách tak zhusta se nalézají a hluboko pod zemí svá rozvětvení mají. Také zde byly všecky podzemní prostory částí celé soustavy vápenných jeskyň, jež na východ od tvrze Heřmanické se táhly a kdysi před věky při zakládání podzemních chodeb odkryty byly. Jen skrovného namáhání bylo k tomu potřeba, aby jeskyně a jeskyňky tyto se rozšířily a upravily, jak vůbec nyní je bylo lze spatřiti.

Hrabě Špork byl unesen shledáním tímto, neboť velká síň poskytovala skutečně velkolepého pohledu, jejž by v místnostech těchto zajisté nikdo nebyl očekával. Celá jeskyně podobala se ohromné kapli, po jejíchž stěnách lesklé sloupy čněly; byť totiž vápenný útvar utvořil krápníkové formy na stěnách a na stropě jeskyně, které fantastickým sestavením uchvacující dojem na diváka činily. Půda byla dosti rovná a jevila stopy, že kdysi lidskou rukou urovnána byla.

Špork obešel s pochodní v ruce celou prostoru tuto a zůstal pak státi před nízkým otvorem, jenž v jednom koutě jeskyně se černal.

„To je vchod do chodby, která vede do Radouš-ského lesa, milostivý pane," vysvětlovala Veruna, „chodba je dobrou čtvrt hodiny dlouhá."

Hrabě pokynul hlavou a odvětil:

„Co nejdříve i tuto chodbu ohledám! Nyní však se navraťme opět do předu. Vás, milý příteli, budou už očekávati lidé v krčmě, já pak musím ještě před vašim návratem některé listy napsati."

Chvojka se uklonil na znamení souhlasu a doložil:

„Zde naleznete všecky potřebnosti, pane hrabě; stará Veruna se již náležitě o vše postarala, čeho vám v podzemí tomto potřeba bude."

Pak vyšli všickni z velké síně do přední komnaty, kde hrabě

Špork ihned ku stolu usedl a Veruna jej náčiním ku psaní opatřila, jež ze šuplíku byla vyňala. Hrabě vyňal zpod pláště velký svazek rozličných listin a dopisů, v nichž ihned dychtivě se probírati počal.

„Nejdéle ve dvou hodinách jsem nazpět, pane hrabě, i s oběma muži, o nichž jsem vám byl už sdělení učinil.“

„A já mezitím prohlednu tyto listiny, které mají dle udání vašeho síť nad direktorem Hradišťským zadrhnouti.“

„To také spůsobí ty papíry, milostivý pane,“ vsko-čila rychle do řeči stará Veruna; „vyňalať jsem je z tajného úkrytu direktorova a ten padouch co hromem zasáhnutý kmen k zemi se svalil, když je v mých rukou spatřil, já dávno tušila, že v nich zločiny jeho vězí a proto jsem je odevzdala statnému mladíku tomu, aby si z nich zbraň proti direktorovi ukoval.“

„Jsem ti povděčen, ženo, za velkou službu tuto,“ odpovídal hrabě a přemítal zběžně v listinách a dopisech, jakoby nejdříve o množství a povaze jejich se přesvědčiti chtěl.

Na lících jeho jevilo se největší napnutí, z oka vy-zírala nedočkavost a všecka jeho bytost zdála se zim-ničně rozčilena býti. Měltˇ sice mnohou známost o minulosti direktora Hradišťského a pomocí postavení svého v řádu zednářův, jenž už od mnoha let také v této krajině četné přívržence čítal, dověděl se o tak mnohých činech pana Martina z Lauterbachu, které mu tohoto muže úplně v moc vydávaly. Důkaz toho bylo chování se direktorovo proti Chvojkoví, když tento pouhým nastíněním některých událostí ze života jeho ihned podrobil se všem žádostem mladého Chvojky, který k výhrůžkám těmto zvláště od hraběte Šporka podnícen byl. Ale i při této nadvládě nad direktorem jednalo se hraběti o to, aby také nějakých písemných důkazů o zločinech a podvodech pana z Lauterbachu měl v rukou, s kterými by veřejně co obžalobce jeho vystoupiti mohl. Zejména pak to byla záležitost stran postoupení panství Hradišťského a Kukuského řádu jesuitskému, jejíž povaze potomek hraběte Františka Šporka,

tohoto úhlavního nepřítele jesuitů, na stopu a původ přijíti se snažil.

A nyní osudnou náhodou byly mu nejtajnější papíry direktorovy zjednány, nyní konečně mohl zločinné jednání tohoto bývalého spojence jesuitův Žíreckých přehlednouti a do nejmenších záhybů sledovati. Jakýsi vnitřní hlas mu pravil, že nyní cíle svého v pátrání tomto se domůže, a proto také rozčilenost jeho dá se přirozeným způsobem vysvětliti.

Chvojka vida hraběte v listiny a jejich zkoumání tak zabraného, ostavil jej samotná a s Verunou, která byla opět pochodeň nad stolem zatkla, vyšel do předsíně, kde především ku vchodu na levé straně se obrátil.

„Tuším, kam tě vede touha tvá, pane můj," podotkla Veruna, vidouc jej v tuto stranu se ubírati, kde tajný útulek Marie se nalézal.

„Jen na okamžik ji chci spatřiti a o bezpečí jejím se přesvědčiti," odvětil Jan chvějícím se hlasem, v němž všecka neskonalá láska jeho se obrážela.

„O bezpečí její se nestarej, pane; stará Veruna ti ji ochrání co vlastní svou zřítelnici."

Po slovech těchto svítila mu do levého vchodu, jenž do podobné jeskyně vedl, v jaké hrabě Špork na pravé straně se nalézal. I tato kobka byla péčí staré Veruny, jež už dlouhá léta v podzemních těchto skrýších obývala, v dosti pohodlný příbytek upravena, že tam Marie ničeho nepostrádala, čeho k delšímu obývání potřebí bylo.

Hořící lampa osvěcovala dostatečně kobku a hned při prvním rozhledu svém spatřil Chvojka milovanou dívku pod jednoduchým křížem na modlitbách klečící.

Při šumotu kroče^ů obou přicházejících osob Marie se obrátila a spatřivši Jana, vrhla se mu se vzlykáním vstříc a dlouho nemluvíc na prsou jeho spočívala. Líce její byly ubledlé a oči svědčily, že za tohoto osudného dne již mnoho slzí byly prolily.

Hned při prvním rozhledu svém spatřil Chvojka milovanou dívku na modlitbách klečící.

Chvojka těšil sklíčenou dívku co mohl a uspokojoval ji o budoucím osudu jejím.

„Ach, kterak to strašné a bolestné: matky nepoznáti a nyní i otce ztratiti!“ bědovala dívka a poznovu proud slzí jí z očí vyhrkl.

„Nermuť se, drahá Marie,“ konejšil ji Jan; „ještě může se vše dobře skončiti, neboť nabyl jsem dnes od otce svého vysvětlení, kteráž ve mně budí naději, že rodina tvá bude vypátrána.“

„Tak jest, dcero moje,“ přisvědčovala teď Veruna; „ty ještě radostných dnů se dočkáš, až celá minulost tvoje bude odhalena, a bohdá už brzo tak se stane.“

„Snad v papírech direktorových nějaké stopy po původu Mariině se naleznou,“ ujal se zase slova Jan; „kusé vypravování otcovo nepodává sice dostatečného světla, ale je přece spůsobu takového, že při dalším pátrání nové nitky zločinného předíva direktorova se naleznou.“

Marie si zakryla opět líce, neboť při jemné mysli své nemohla se posud v náhlý tnnto obrat osudu svého vpraviti.

Leč domlouvání jeho i staré Veruny konečně se podařilo obavy a stesky dívčiny utlumiti a nadějí na lepší budoucnost oživiti. Veruna slíbila ji obeznámiti se vším, co o původu jejím věděla a dosud se starým Chvojkou jakožto hluboké tajemství zachovávala. Chvojka opět ubezpečil, že nejdéle ve dvou hodinách se navrátí a pak ve spojení s hrabětem Šporkem i v té záležitosti působiti počne, aby pravý původ Marie vysvětlen byl.

Srdečný polibek rozloučil oba milence, aačež stařena Jana ku vchodu do tvrze provodila, kdež po dvou hodinách zase jej očekávati měla.

S rychlostí pak, jakou by byl nikdo u staré ženštiny této neočekával, spěchala nazpět k Marii, jež opět pod křížem ležela, a důvěrně za ruku ji pojavši, počala jí běhy dnešního dne vysvětlovati.

„Na čem ale zakládá se vaše tvrzení, že direktor není mým otcem?“ tázala se Marie, když o všem se byla dověděla, co od časného jitra bylo se na Hradišti udalo.

„K tomu právě přicházím, dceruško drahá,“ odvětila Veruna, a s právě mateřským zrakem na dívku pohlížela. Pak začala vyprávěti a Marie s tesknou pozorností naslouchala.

Dlouho trvalo toto vypravování staré Veruny, o jehož hlavním obsahu v dalším průběhu líčení našeho čtenář známosti dojde,– a Marie zůstala v hluboké myšlenky pohřížena seděti. Nový svět domněnek a předtuch byl se jí otevřel, tak mnohá událost, tak mnohá slova z minulých dob, která jí povždy byla nepochopitelnými zůstávala, stala se jí teď jasnými a počala smysl i význam jejich chápati. Především ale nabyla z líčení Verunina jistoty, že direktor Hradišťský, pan Martin z Lauter-bachu, byl skutečně jen pěstounem a nikoli tělesným otcem jejím. Seznání však, že pravý původ její, jakož i rodiče její jsou úplně neznámí a posud žádné stopy k vypátrání jejich se nenalézá, naplňovalo ducha dívčina bolestí nevýslovnou a není divu, že po odchodu staré Veruny v pusté samotě své opět tichému pláči se oddala.

Veruna mezitím spěchala vzhůru do tvrze, aby příchod Chvojky očekávala, jenž ze shromáždění v krčmě „u černého vola“ se navrátiti měl.

Nemusila dlouho čekati, neboť brzo na zasněžené planině u lesa tři mužské postavy se objevily, a v první z nich Chvojku poznala.

Za nedlouho byl Jan se dvěma průvodčími svými u vchodu do tvrze, kde Veruna proti nim vystoupila.

„Aj, vítám vás, Radoni a Rezku,“ počala, obrátivši se k oběma těmto mužům, kteří skutečně naši staří známí byli; „tak vám to lépe sluší, za jedním cílem se bráti, než spory mezi sebou hledati, jak tomu včera v krčmě bylo.“

„Ba věru, Veruno,“ odpovídal odhodlaným jaksi hlasem sedlák Rezek, „já jsem dnes celý proměněný a dám za své

kamarády život, jen když tu proklatou rotu panskou a vrchnostenskou po staročesku vypleníme. Teď budeme my poddaní držet zuby nehty pohromadě a vrchnosti ucítí naše pěsti! Viď, Radoni, že si je brzo budeme na zámcích a v kancelářích podávati?“

„Ano, sestro ve víře,“ zněla odpověď starého fanatika, „nastane krvavá žeň; símě už je mezi lid vhozeno a žádná síla tomu proudu neodolá!“

„Ba právě, mladý Chvojka nám otevřel oči!“ dotvrzoval Rezek. „Teď přestanou práva vrchností, teď budeme rovni jeden druhému, svoboda bude panovati všude, a po robotě nesmí už býti ani zmínky!“

„Bylo tedy mnoho sousedů v krčmě?“ tázala se Veruna, jsouc v pozadí za Chvojkou, jenž rychlým krokem přes dvůr se ubíral.

„Ba, „černý vůl“ ani nestačil,“ odpovídal Rezek; „z našeho panství nevím koho bych byl pohřešoval; ale přišli také lidé ode Dvora, od Žírce a Jaroměře, a chvála Bohu, byli všickni jedné mysli! Pryč s robotou, ať žije svoboda! To bylo heslo nás všech! – A když pak nám mladý Chvojka všecko vyložil, jak to s tím patentem robotním stojí, jak je to nespravedlivé, když poddaný lid je tak na krev utiskován, když nám konečně vyložil, jakých hanebných kousků náš direktor se dopouštěl, tu jste měla, Veruno, tu vřavu viděti a slyšeti! Kdyby je byl proti regimentu vojáků hnal, byli by se naši rozpálení sousedi přímo na ně vrhli a věru že by byli vyhráli!“

Za tou řečí ocítili se u sklepa, kde Chvojka byl zastavil, načež všickni po schodech do podzemí sestupovati počali.

V podzemních místnostech těchto ale zdála se značná část kuráže Rezka opouštěti, neboť sotva že byl do tmavé chodby vkročil, počal se jaksi bojácně k Radonoví tlačiti a zejména staral se o to, aby nebyl posledním v řadě, kam až světlo pochodně nedosahovalo.

„Rezku, snad se nebojíš duchů a strašidel?“ káral jej Radon.

„Nu, a nejsou tady doma?“ odvětil Rezek jektaje zuby. „Desíti direktorů bych se nebál, ale jen jednoho ducha spatřit, to by byla má smrt!“

„Neboj se, já tady už vykropila a vysvětila!“ chlácholila jej Veruna; „na prahu pak leží klokočový růženec.“

Po ubezpečení tomto si Rezek oddychl a snažil se dřívější zmužilost na jevo dávati, proto ale přece při každém kroku opatrně kolem sebe se rozhlížel.

Konečně dostali se do předsíně a odtud Chvojka oba soudruhy své dále ku hraběti Šporkovi odváděl.

Veruna odebrala se zase rychle k Marii, aby ji v samotě její těšila.

Chvojka zastal hraběte Šporka prudce po kobce přecházejícího. Největší rozčilení jevilo se v lících jeho, a po stole rozházené listiny a papíry svědčily dostatečně, odkud pohnutí mysli jeho pocházelo. Chvojka tušil ihned, že obsah listin direktorovi odejmutých musil býti nad míru důležitý, neboť ještě nikdy nebyl hraběte tak rozčileného spatřil.

Teprve při spatření obou cizích mužův se pohnutí Šporkovo poněkud umírnilo a vlídně pokročil jim vstříc, pozorně jejich tvářnost stopuje.

„Jsou to oni statní mužové, o kterých jste mi byl vyprávěl?“ obrátil se ku Chvojkoví.

„Tak jest, pane hrabě; oba nám budou k výtečným službám, jak už při dnešní schůzi v krčmě dokázali. Několik set mužů jest působením jejich hned v první den pro naše záměry získáno a odvahu svou už ráno na Hradišti osvědčili.“

„Ano, milostivý pane,“ ujal se slova Radon a postoupil o krok před hraběte, na nějž pevným zrakem pozíral, „my věříme, že „Stanete se vysvoboditelem potlačeného lidu a proto vám sílu svou i životy své v oběť přinášíme.“

Rezek pokyvoval hlavou na slova tato a doložil:

„Celá krajina půjde s námi na vrchnosti, milost-pane! Ve čtrnácti dnech nebude již ani jednoho tyrana více na zámcích a

v kancelářích! Pro zrušení roboty a otroctví odvážíme se všeho!“

Na to počal Chvojka líčiti průběh a výsledek shromáždění v krčmě, při čemž oba mužové z lidu potřebná vysvětlení a doplnění podávali.

Hrabě Špork seznal, že na panství Hradišťském je už vše k činnému ruchu připraveno a že teď jen ještě o účastenství dalších krajin a obcí se jedná. Proto vyložil k docílení toho plán svůj, v němž hlavní úloha Radonoví a Rezkovi přidělena byla. Ti měli týmže spůsobem jako mezi Hradišťským obyvatelstvem působiti v sousedních dědinách a všude lid na brzké osvobození od nevolnictví a roboty připravovati. To vše ale mělo se díti v první době co nejprozřetelněji a nejtajněji, aby pozornost úřadů a vrchností předčasně vzbuzena nebyla, načež všude současně vzbouření propuknouti mělo.

Déle než hodinu trvala porada čtyř mužů těchto, kteří svorně k jednomu cíli působili, načež Veruna oba sedláky opět na planinu vyvedla.

Hrabě Špork projevil po odchodu jejich Chvojkoví své uspokojení nad výsledky prvního tohoto dne a doložil:

„Také já jsem mezitím postoupil o značný krok ku svému cíli, milý Jene; papíry direktorovy odhalují mi celý zločinný život jeho.“

„Veruna nám tedy výborně posloužila svým smělým lupem?“

„Nade vše očekávání; jsem jí k velkému díku zavázán, neboť mezi papíry těmito nalézá se též ona listina, kterou dle udání děd můj panství Hradišťské jesuitům Žíreckým postupuje.“

„Skutečně? Pak také snadno můžete podvrženost její dokázati!“ zvolal rychle Chvojka, jenž byl už dříve od hraběte Šporka uvědomen o významu listiny této.

„Nikoli, milý příteli! to nejde tak snadno, jak vy se domníváte.“

„A proč ne? direktor bude zločinem svým překonán a musí nepravost listiny dokázati. Já mu aspoň již pohrozil a on nade vše se hrozby mé ulekl.“

„Na každé jiné straně se jej můžeme spíše uchopiti, jen na této jest prozatím nepřístupný.“

„To nepochopuji, pane hrabě!“

„Listina jest zcela právním spůsobem vystavena a podpisy svědkův opatřena; právní platnost její nelze před soudem popírati. Již otec můj marně se namáhal postupní listinu tuto zvrátiti – soudové uznalí pravost její a jesuité stali se pány na Hradišti a Kuksu, ačkoli každý mravně přesvědčen byl, že listina jest falešná a podpis děda mého padělán!“

„Oh, o tom byl celý svět přesvědčen!“ zvolal Chvojka. „Či měli kdy jesuité většího nepřítele na světě než jím byl hrabě František Špork, kterého pikly svými a neustálými procesy takřka do hrobu připravili? A tento muž, o jehož nenávisti k Žíreckým jesuitům tolik soch v Kukuském parku a lese svědčí – ten by jim byl nejkrásnější panství své dobrovolně postoupil? Ne, nikdy tak se nestalo!“

„A přece bylo darování ono právoplatné a listina za platnou uznána!“

„Toť hrozné! toť neslýchané! Tak se u nás právo vykonává!“

„Zde vizte listinu tuto, proti níž právník ničeho namítati nemůže.“

A vyňal z listin po stole ležících listinu, která hned na první pohled velkou svou důležitost jevila.

Byla to listina, daná v zámku Kukuském dne 2. března 1738, tedy krátce před smrtí hraběte Františka Šporka, jenž dne 30. března téhož roku byl se světem se rozžehnal. Listinou touto bylo panství Hradišťské s Kuksem a se všemi příslušnostmi jesuitům Žíreckým postoupeno v užívání, kdyby jim jistina 300.000 zl. na panství tomto pojištěná nemohla vyplacena býti. Podpisy dárce a několika svědků byly taktéž od

znalců za pravé uznány, neboť nikdo by je nebyl od skutečných podpisů oněch osob rozeznal.

Chvojka přečetl osudnou listinu a dlouhou chvíli o obsahu jejím přemýšlel.

„A otec váš, pane hrabě, nemohl z ostatní pozůstalosti hraběte Šporka jesuitům onu sumu vyplatiti?“

„Na to nebylo lze ani pomysliti. Děd můj byl v posledních letech života svého velkými procesy svými značných ztrát na movitém statku svém utrpěl a takž musil jesuitům panství vydati, kteříž ostatně na to naléhali, aby panství jim bylo v držení vydáno. Právním zástupcem jejich byl tehdáž Martin z Lauterbachu, jenž hned po vyhraném procesu ředitelem panství Hradišťského se stal.“

„A otec váš, pane hrabě?“

„Ten byl přinucen vlast svou opustiti, kde nemohl již lesk jména a domu svého udržeti. S puklým srdcem dokonal život svůj v cizině.“

A hrabě Špork svěsil hlavu na prsa, pohrouživ se v rmutné upomínky na doby minulé.

Dlouhé mlčení nastalo mezi oběma muži, které teprve příchodem staré Veruny přerušeno bylo. Stařena poznala ihned, jakého spůsobu myšlenky asi ducha obou mužův zaměstnávají, neboť spatřila na stole ležící listiny, jež byla z tajného úkrytu direktorova na světlo vynesla.

První pohled její však padl na osudnou onu postupní listinu, která na vrchu rozevřena ležela.

Při pohledu tomto se stařena nesmírně zachvěla a ihned blíže ke stolu přistoupila, aby listinu tuto blíže prohledla.

„Ten nešťastný papír znám!“ vzkřikla zvýšeným hlasem a v největším napnutí pohlížela na hraběte Šporka.

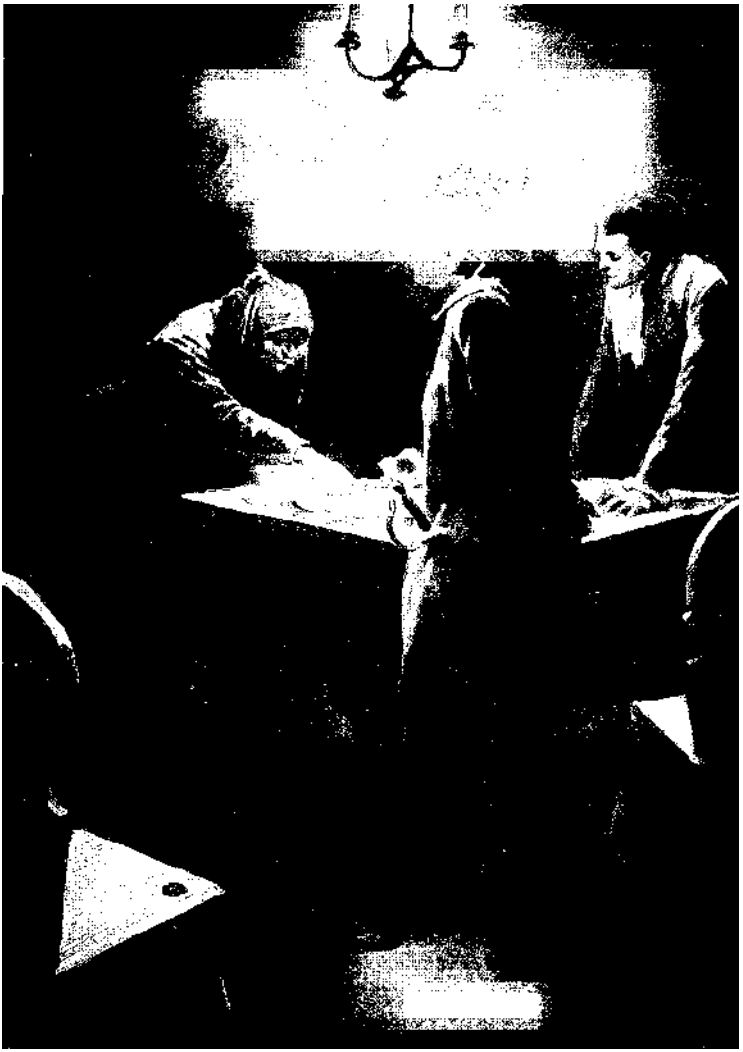

„Ten nešťastný papír znám!“ vzkřikla zvýšeným hlasem.

Zvolání toto vzbudilo pozornost hraběte Šporka, jenž tázal se:

„Ty's viděla listinu tuto už dříve než dnešního dne?“

„Tou byl mladý hrabě o dědictví své oloupen! Jakž bych ji nepodržela ve své paměti, když jí pán a velitel můj ze statku svého vyhnán byl?“

„Ano, Veruna byla tehdáž ve službě panské v zámku Kukuském,“ dotvrzoval Chvojka, „ona může známost toho míti.“

„Oh, stará Veruna ví mnoho z té nešťastné doby, kdy sama byla ze zámku vyhnána!“

„Pamatuješ se snad ještě na jednotlivosti?“ tázal se Špork.

„Jako dnes by to bylo, vidím před sebou onoho zločince, když ve velké síni zámku Kukuského s touto listinou se vytasil.“

„A kdo to byl, jenž první ji na světlo vynesl?“

„Kdož jiný než onen, jenž za odměnu zločinu svého direktorem panství Hradišťského se stal!“

„Martin z Lauterbachu tedy?“

„Ano, týž, který tu listinu podvrhl.“

„Ty myslíš, že je od něho padělána?“

„Ba, přesvědčena jsem o tom těmato očima svýma. Jakž ji mohl hrabě Špork podepsati, když už byl rok nebožtíkem?“

„Co pravíš? Listina je teprve po smrti hraběte Šporka psána?“ zvolal v největším úžasu Chvojka. „Nuž, pak dá se snadno podvrženost její dokázati!“

Hrabě Špork zavrtěl ale hlavou.

„Podvržena je ovšem, ale padělatel datoval listinu opatrně nazpět do doby života děda mého a takž nelze o tento důvod pozdějšího padělání se opírati.“

Chvojka zase svěsil hlavu.

„Ale vždyť je tuto svědek toho, že listina byla o rok později padělána!“ ukázal na Verunu.

„I její výpověď by před soudem nerozhodovala,“ odvětil

hrabě, „ačkoliv nám velice k dalšímu pátrání přispěti může.“

„Co víte tedy, Veruno, o těch událostech?“ pobízel Chvojka stařenu k dalšímu vypravování.

„O, to je dlouhá historie, pane můj,“ odpovídala tato; „nynější direktor Hradišťský byl už za živobytí starého hraběte smrtelným nepřítelem mladého pána našeho.“

„Byl to můj otec,“ doložil hrabě Špork; „znala's snad příčinu té nenávisti?“

Veruna se s zvláštním výrazem usmála.

„Byla to láska obou k jedné dívce a poněvadž hraběti dostalo se od ní přednosti, přísahal mu pán z Lauter-bachu věčnou pomstu. Byl vychovanec jesuitů a také právě jesuitského kousku k provedení, své pomsty užil. On to byl, jenž vypátral dávné nároky jesuitův Žíreckých na panství Hradišťské, a umínil si jich k zničení hraběte použiti. Bylo to dlouho po smrti starého pána a dobrodince našeho, když listinu tuto vlastní svou rukou padělal a pak proces s mladým hrabětem započal.“

„Můžeš se přesně upamatovati na dobu, kdy asi direktor hanebný čin svůj provedl?“

„Bylo to v létě druhého roku po smrti hraběte, která na jaře se udala.“

„Každým spůsobem tedy teprve roku 1739?“

„Ano, toho roku, neboť na zimu se musila veškerá čeleď ze zámku navždy vystěhovati. Na hroznou tu dobu nikdy nezapomenu, když nešťastný mladý hrabě dědictví svoje musil opouštěti.“

„A na čem zakládáš svoje tvrzení, že pán z Lauter-bachu sám svou rukou tuto listinu psal? „ tázal se hrabě po nějakém přemýšlení stařeny dále a bezvolně vzal osudný onen dokument se stolu do ruky, a mechanicky naň pohlížel.

„Komorník pána z Lauterbachu byl tehdáž mým milencem,“ odpovídala Veruna hlasem, jaksi se chvějícím upomínkou na dávno minulé doby mládí jejího; „od něho jsem

se z části dověděla, co v Žírci proti pánu mému se chystá a toho ostatního jsem se později z rozličných událostí sama domyslila. Nikdo jiný podpisy tyto nepadělal než direktor, neboť krátce před vystoupením jeho s listinou touto musil mu komorník potají opatřiti pravé podpisy osob, jež tuto co svědkové se nalézají.“

„A žije onen komorník ještě?“ tázal se kvapně Chvojka.

„Jest to nynější kancelářský direktorův, Bárta; stal se za odměnu pomoci své kancelářským v panském domě a od té doby milenky své zanechal.“

Poslední slova pronesla Veruna s temným názvukem a hlas se jí třásl; v očích pak divoký oheň pomsty zaplanul.

„A při těchto důkazech chcete ještě otáleti, pane hrabě?“ tázal se Chvojka. „Vyšetřování soudní zajisté dalších důkazů ještě na světlo vynese.“

Hrabě Špork neodpovídal, nébrž jen upřeně na listinu hleděl.

„Nikdy nedokážete, milý příteli, že listina tato byla později psána než jest datována. Pouhou výpovědí této ženy se soudce nikdy nepřesvědčí, že jest papír tento o rok mladší než v datum udáno.“

A pozdvihnuv osudný list papíru, chtěl jím s nevolí na stůl mrštiti.

V témže okamžiku ale vykřikl hrabě tak nesmírně, že Chvojka i Veruna v nejvnitrnějších útrobách svých se zachvěli.

S hrůzou nenadálou pohlíželi na hraběte, který listinu v pravé ruce drže, levicí za hlavu se chopil a jako šílený na pozdvižený papír zíral, těžce při tom oddychuje a v nejvyšším stupni rozčilení se nalézaje.

„Vítězství! Proces můj jest vyhrán! Mám důkaz, že listina je po smrti dědově padělána!“ vyrážel ze sebe mohutným hlasem a v lících i očích jeho nevýslovná radost se jevila.

„Co jest, pane hrabě? jaký důkaz že máte?“ tázal se Chvojka zděšeně, neboť v prvním okamžiku se do mníval, že

hrabě byl rozčilením svým rozumu pozbyl.

Také Veruna s účastenstvím přistoupila ku hraběti blíže, jenž stále listinu proti světlu pochodně nad stolem držel a do ní upřeně pohlížel.

„Zde patřte důkaz, že listina jest padělaná, že jest papír její o rok mladší než doba, kdy hrabě František Špork zemřel!“

A prstem ukazoval na střed archu, na němž postupní listina sepsána byla.

„Co zde vidíte vodovou známkou naznačeno?“ tázal se Chvojky dále.

„Trutnov 1739“

A skutečně měla vodová známka osudného archu papíru toto označení místa a doby, kde a kdy papír zhotoven byl.

Tím bylo teď nade všecku pochybnost zjištěno, že listina je teprve rok po smrti hraběte Šporka sepsána a tudíž padělána. Zlcčin direktora Hradišťského Martina z Lauterbachu, jimž pravý dědic hraběte Františka Šporka o dědictví své oloupen jest, byl nyní zjevně odhalen.

Náhodná známka vodová, jakých tehdáž ve mnohé papírně se užívalo, přispěla k odhalení tomuto, jež by byl každý až do tohoto okamžiku za nemožné považoval.

Nyní nastalo bedlivé prohlížení papíru, důkaz ale zůstal nezměněn, že papír listiny pochází teprve z roku 1739, kdežto hrabě Špork v březnu 1738 zemřel.

Datum listiny „V Kuksu dne 2. března 1738“ bylo tedy o rok předepsáno a tím padělání dokumentu zjištěno.

Hrabě Špork byl osudnou touto náhodou v té míře rozčilen, že dlouho trvalo, než zase obyčejné rozvahy nabyl a o dalším vystupování svém přemýšleti mohl.

„Třes se, bídníku, nyní přede mnou!“ zvolal a zaťal pěsť. „Panování tvému na Hradišti bude již brzo konec učiněn! Šporkové opět v dědictví otců svých zavládnou!“

„Dejž to Pán!“ doložila Veruna. „Mně dopřál Bůh, že já jsem k tomuto obratu přispěla, on i dále nám pomáhati bude!“

Trvalo dlouho po půlnoci, než stará Veruna oba muže zase vzhůru do tvrze vyvedla, načež titéž pře-šedše planinu v lese Heřmanickém zmizeli, stále o sledování dalších plánů svých rokujíce.

Konec dílu prvního.

DÍL DRUHÝ.

I. NA ZÁMKU PARDUBSKÉM.

Jak jste se změnili časové za posledního století. Jaké změny nastaly ve vlasti naší od doby Marie Te-resie a jaké ještě nastanou! Kudy druhdy těžký povoz po hrbolaté silnici od hospody k hospodě s nesmírným namáháním se plouhal, tudy nyní burácí rychlostí větru parostroj, proměňující vzdálenost v hodiny, kde jindy tolikéž dnů bylo potřebí!

Pardubice, staré sídlo Pernsteinův! Jakých změn i vy jste se dočkaly od těch dob, kdy v zimě roku 1775 císař Josef II., tehdáž ještě spolupanovník vznešené mateře své Marie Teresie, v zámku Pardubském očekáván byl! Ještě vznáší se mohutné sídlo Pernsteinův v bývalé zachovalosti své, ale jak velice se s držiteli jeho i celé okolí zámku proměnilo! Město Pardubice, toto středisko tří železnic, v posledních desítiletích dokoná svou tvářnost změnilo; také okolí města je zji-načené a na místě Čeperky, tohoto největšího rybníka v Čechách, rozkládají se nyní zelené role. Zmizel pověstný rybník tento, zmizely ale také zimnice, které krajinu Pardubskou jako mor byly tísnily.

Kamkoli oko teď dohledné, všude se jeví stopy nejužitečněji zdělané země, silnice a cesty, po nichž možno jako po stole jeti, jsou stromořadím vroubeny a cestujícího přímo ku procházkám lákají.

Však zcela jinak vypadaly cesty tyto v zimě roku 1775 a ještě mnohem později. Zvláště za zimní doby byly vozové cesty od jedné dědiny k druhé dokoná ne-schůdné a s vozem už vůbec se nemohl nikdo na cestu odvážiti. Buď koňmo aneb v saních bývaly nejnutnější cesty vykonávány, ale v době, o které právě mluvíme, ani takových cestovatelů nebylo lze na venkovských silnicích zříti.

Panovalať od Nového roku 1775 v celých Čechách tak prudká zima, že nejstarší lidé na podobnou se nepamatovali. Ptactvo mrzlo v povětří a zvěř v lesích, nejhůře pak bylo chudině, která i s hladem zápasiti musila.

Už po tři léta stihla neúroda vlast naši a jako v minulých letech tak i roku 1775 v přečetných krajinách českých hlad vznikl, jímž mnoho tisíc lidu bylo již po-mřelo.

Jak jsme v prvním dílu vypravování svého uvedli, vypukl nedostatek a hlad tento, vyvolaný především od lichvářův, kteří všecko obilí za drahý peníz do ciziny odvezli, nejdříve v pohraničních krajích českých, ale již v několika téhodnech na to došly i v tak zvaných „krajích“, totiž v nížinách středních Čech, dosavadní sporé zásoby poddaného lidu a i tu počal se nedostatek v nejhrůznější podobě své jeviti.

Zoufalost se zmocnila lidu ubohého a poměry stávaly se den co den povážlivějšími. Již bylo slyšeti o srocování se zoufalých poddaných a jednotlivých výstřednostech, a zděšené úřady i vrchnosti podávaly do Vídně děsivé zprávy o stavu v Čechách.

Když stížnosti tyto i k císaři Josefu II. se dostaly, a zejména když generál Ried, tehdáž v Čechách jednomu pluku velící, mu udal, že vrchnosti samy lichvy s obilím se dopouštějí a tím šíření se hladu v zemi podporují, vydal císař nařízení, že žádné obilí nesmí více za hranice vyváženo býti a sýpky v zemi aby se otevřely.

Leč ani na tom nebylo lidumilnému mocnáři dosti, umínil si, že osobně se o bídě v Čechách přesvědčí a východní kraje země, kde největší nedostatek panoval, navštíví.

Pod jménem hraběte Falkensteina, pod jakým už dříve jednou Čechy, Halič a Uhry byl projel, nastoupil novou tuto cestu a sice obyčejným spůsobem na zapřenou, aby nikde na návštěvu jeho připraveni býti nemohli. Prostě a bez nádhery vyhledával v malém průvodu odlehlé cesty, liboval si v trmácení i nevyhýbal se jemu; spal mnohou noc raději na

slámě, než na postelích v hostincích, pojídal mnohdy raději skývu chleba v mléce, než aby byl čtvrt hodiny cesty dále jel, kde jej u šlechtice hojná hostina čekala.

V městech navštěvoval úřady, nemocnice i jiné veřejné ústavy, i měl ve zvyku, že se o nejnepatrnějších věcech poučoval, že se nižších úřadníkův vyptával na správu úřadů, že ohledával pokrývky a peřiny v nemocnicích a že od každého, kdož se mu namanul, ledacos hleděl vyzvěděti, ať jej už znal čili nic. Sáček zlatem naplněný a srdce šlechetností kypící byly vždy pohotově, aby se lidem otevřely. Hned od pohraničních hor českých chodil osobně z místa k místu, do chatrčí lidu chudého a k loži hladem zchuravělých, rozdával peníze i chléb a dal přivážeti obilí z obilnice Rakouska, z jižních Uher a jak v Čechách tak na Moravě dával plnýma rukama. I ulehčil velmi bídě, zachránil mnohý život, jenž byl už málem zmařený a osvědčil se na novo, že skutečně srdce jeho zcela naplňuje pýcha, že jest zprvu člověkem a pak teprv císařem.

Pověst o příchodu císařovu rozletlá se rychlostí blesku po celých východních Čechách a všude byl vznešený mocnář se zimničnou nedočkavostí očekáván.

Také na císařském panství Pardubském jevila se v lidu nevýslovná touha po spatření milovaného přítele poddaných, a ač na panství tomto obecný lid poměrně lépe se měl, než pod správou ostatních vrchností, přece toužil císaři stížnosti své přednésti a pomoci proti pře-chmatům úřadníků jeho vyhledávati.

Také v obci Horkách severovýchodně od Pardubic byl císař Josef II., čili vlastně hrabě Falkenstein, jednoho dne v polovici února očekáván a z celého okolí sešli se sem občané, aby císaře na cestě jeho do Pardubic spatřili a uvítali.

Proto bylo toho dne v Horkách velmi hlučno, neboť tam už sta lidu shromážděny se nalézaly. Mnozí vyhledávali hospodu, aby se sklenicí pálenky rozehřáli a tak kruté zimě spíše vzdorovati mohli; jiní zase, kteří byli oděvem lépe opatřeni,

vyšli si na silnici, pohlížejíce do dálky, odkud císař se svými průvodčími přijeti měl.

Ale po dlouhou dobu se na zasněžené silnici nikdo neukazoval. Mnohého už čekání omrzelo a tak davy čekajících se stále střídaly. Mezi lidem tímto obracel na se pozornost sedlák jeden, jenž pěkně vyšňořeného koně za uzdu vedl. Kůň byl osedlán a vším k jízdě potřebným opatřen.

| Na otázky soudruhů, proč na koně nevsedne, aneb proč vůbec koně toho s sebou přivádí, sedlák jen hrdým mlčením odpovídal a později, aby všem otázkám zvědavců se vyhnul, daleký kus za obec na silnici i se svým koněm odešel.

Tu se objevily na vozové cestě, jež o něco severněji ku Hradci Králové vedla, nízké sáně, dvěma ušlými koni tažené. V saních sedělo několik mužů, vážně před se hledících a v úplné mlčení pohřížených.

V Horkách spůsobilo objevení se těchto saní jakési pohnutí a zraky všech občanův provázely neznámou společnost, která ani shluku lidu ve vsi příliš mnoho si nevšímala.

„Jsou to sedláci z hor," pravil jeden z domácích občanův k soudruhům; „poznávám je po jejich širákách a černých kabátech se žlutými knoflíky. Vyjeli si také notný kus cesty, aby císaře pána spatřili."

„Myslíte, sousede, že jsou tedy z daleka?" tázal se jeden ze zástupu.

„Teprve za Jaroměří nosí takový kroj," vysvětloval první; „ale hle, sáně zastavily před hospodou; snad tu nechtějí mezi námi zůstati? Vypadají čistě ošaceni a císař pán by mohl podle nich soudit, že se nám všem dobře vede."

A starostlivě pohlížel za saněmi, které skutečně před hospodou zastavily.

„Nebojte se, sousede," konejšil jej soudruh jeho; „žádný z nich se nehýbá, aby slezl. Myslím tedy, že se každý z nich posilní sklenkou jalovcové a pak že dále do Pardubic pojechají.

Sáně zastavily před hospodou.

Majíť věru zahřání zapotřebí, zima se dere až do kostí!“

Aby slovům svým důrazu podal, počal z jedné nohy přešlapovati na druhou a foukal si do rukou, které mrazem stuhlé byly.

„Toť se můžeme teď poptati, odkud přicházejí a kam jedou,“ začal zase první soused, jenž zdál se značnou porcí zvědavosti nadán býti, a odcházel stranou k hospodě, kde sáně uprostřed silnice stály.

Několik osob ze zástupu jej zvolna následovalo.

„Hej, přátelé, z daleka?“ tázal se cizích příchozích, kterým právě hospodský po dřevěném kalíšku jalovcové přinášel.

Dva neb tři z mužův v saních sedících se ohledli po tazateli a bylo jim viděti na lících, že nemají mnoho chuti do dlouhého hovoru.

Konečně jeden z nich, muž to vysoké zavalité postavy, odpověděl úsečně:

„Od hor, krajane; z panství Hradišťského.“

„Tak, tam prý už lid proti vrchnostem se bouří a nechodí víc na robotu?“

„Robotu císař pán zrušil; jedeme si pro císařský patent o svobodě.“

„Tedy do Pardubic míříte?“

„Tak jest; slyšeli jsme v Hradci, že tam císař Josef v zámku se uhosti.“

„Ještě dnes tam má doraziti, neboť ho zde každou chvíli čekáme.“

Muž, jenž byl dosud se saní mluvil, obrátil se po slovech těchto k sousedovi po pravé jeho straně sedícímu a tázal se:

„Radoni, neměli bychom zde na císaře čekati a zároveň s ním do Pardubic jeti? Snad by nám to prospělo, než jej zámečtí páni zase mezi sebe dostanou!“

Radon, neboť on to skutečně byl, právě jako v prvním mluvčím starého rychtáře Hradišťského Chvojku poznáváme, odsekl stručně:

„A bratry naše v Pardubicích bychom nechali čekati? Nikoli; podle úmluvy společně před mocnáře našeho předstoupíme. Jinak bych byl rady vašeho syna uposlechl, rychtáři, a na tuto cestu se ani nevydal. Víte dobře, že nám žádného výsledku nesliboval.“

„Vím to, vím,“ odpovídal polotemným hlasem starý Chvojka; „Jan neočekává žádné spásy než od násilí.“

„A má pravdu, neboť bez násilí se na vrchnostech ničeho nedomůžeme!“ vzkřikl starý fanatik Radon. „Vyplenit je musíme do kořene i se všemi kancelářskými, a pak teprv se dočkáme v Čechách časů jako za krále Holce!“

„To já taky povídám, Radoni,“ ozval se třetí z mužův v saních sedících, v němž rovněž svého starého známého, totiž Heřmanického sedláka Rezka, poznáváme; „naložme po staročesku s tou sběří a rozdělme se o jejich statky. Kdyby nebylo mezi námi lidí, kteří i posledního prostředku k smírnému vyrovnání se chtějí uchopiti, věru, už dávno bychom byli svoje velké dílo započali. Ale tak učiníme těmto strašpytlům po vůli a naposledy císaře o pomoc požádáme. Já ale, jak pravím, ani od něho už ničeho neočekávám!“

A na znamení své zlosti vrazil do sebe kalíšek jalovcové, jejž hned zase dal hospodskému naplniti.

„Rychle tedy ku předu,“ zvolal starý Chvojka, „ať vyslanci z ostatních panství na nás dlouho nečekají!“

Vozka práskl bičem a sáně daly se hned na to do nového běhu.

„Slyšeli jste, lidé?“ tázal se soused z Horek okolo-stojících. „To jsou jiní chlapíci nežli my, kteří jen pořád o kus chleba žebroníme. Pakli ti nám z naší bídy nepomohou, pak věru vrchnosti se nás nemusí báti! Tam v jejich krajině podhorské už dávno nechodí na robotu a my se tu pořád ještě plazíme!“

„Nu, a co nám brání, abychom šli za nimi do Pardubic a zároveň s nimi císaři si postěžovali?“ namítl jeden z občanův.

„Učiňme tak, sousedé!“ volali všickni. „Zejtra se sejdeme v

Pardubicích! Půjdeme všickni k císaři! Vyzveme celé obce s sebou!“

Tak se ozývalo se všech stran a za krátko byly celé Horka i s cizími sousedy o tom usjednoceny, že zejtřejšího jitra do Pardubic se dostaví a k zástupcům panství ze severních částí Hradeckého kraje se připojí, aby od císaře ulehčení poddanství a roboty vyžádali.

Mezitím co toto na ulici se dalo, přibližoval se po cestě od Sezemic, odkud císař Josef II. se svým průvodem očekáván byl, jezdec na poštovské klisně sedící, jenž přímo k Horkám zaměřoval a bystrým zrakem ku předu pátral.

Byla-li klisna jezdce tohoto neúhledná, vzbuzoval za to jezdec hned v prvním okamžiku pozornost každého bystřejšího pozorovatele.

Byl to muž asi třiceti pěti let stáří, v jednoduchý plášť s polovičním límcem zahalený; vysoké boty jezdecké prozrazovaly, že jezdec byl už dlouhou cestu vykonal. Hlavu pokrýval třírohý nízký klobouk zvláštního tvaru, ostatně pak nic nápadného v obleku jeho se nejevilo.

Avšak tím výraznější byl obličej a vůbec držení těla neznámého jezdce tohoto, jenž na klisně své zároveň tak pevně i lehce seděl, jakoby nejbujnější oř vojenský jej nesl.

Úplně oholené líce jeho byly větrem zimním lehce zbarveny a jevily ráz muže neobyčejně pevné a mužné povahy; orličí nos zvyšoval dojem tento, jenž ale poněkud byl mírněn velkýma očima barvy tak průhledně modré, že nejkrásnějšímu obličeji dívčímu náležeti se zdály. V očích těchto spočívalo tolik dobroty a zároveň pronikavosti, že už tato zrcadla duše zřejmě svědčila, kterak neobyčejný a vznešený duch za nimi sídliti musí.

I přes všechen nepatrný zevnějšek muže tohoto by byl každý znatel povah lidských okamžitě seznal, že to muž vysokého postavení, a ještě vyššího nadání, jenž snad zakuklení toto zvolil, aby tím bezpečněji vytknutého jakéhosi

cíle dosáhl.

A zajisté nebyl by se takovýto znatel v úsudku svém mýlil.

Jezdec, jenž v zcela obyčejném obleku a na nepatrném koni do Horek přijížděl, nebyl nikdo jiný leč Josef II., císař římsko-německé říše a spoluvládce císařovny Marie Teresie.

Oblíbil sobě tohoto dne opět svoje inkognito, kterým už byl tolik úspěchův docílil a o pravém stavu věcí v zemích svých se přesvědčil, a zanechav daleko za sebou průvod svůj, umínil si sám ostatek cesty do Pardubic uraziti a pozorování svá činiti.

Tento spůsob cestování to byl, jenž přemnoho k tomu přispěl, že císař Josef v lásce lidu se tak hluboce zakotvil. Byloť to něco neslýchaného a připomínalo to dobré císaře a krále v báchorkách, anoť se vidělo, že druhdy nikdy z kruhu svého nevystupující Majestátnost nyní prostě a po občansku mezi lid se mísila a s ním jakožto sobě rovným obcovala a ve všem obyčejného člověka projevovala.

Aby břemena důstojnosti své se vystříhal a každé příčině k oslavě a slavnostem, každému úřadnímu slavnostnímu hluku se vyhnul, jímž by skrovný zvuk pravdy nepronikl, zůstavil Josef císaře doma a cestoval obyčejně jakožto hrabě Falkenstein, jméno to zámku na Hunském pohoří, jejž mu císař František I. v dědictví byl zůstavil.

Několik s ním spřátelených důstojníků, jeden neb dva sekretáři byli celou jeho družinou. Tak jezdil buď na koni neb v kočáře od místa k místu, v pouhém fraku, skromný to pohled; i vstoupil z nenadání do kancelářů úřadních, do síní chorých v nemocnicích, do chatrčí chudoby; i vyšel si do polí a hovořil s rolníky v jejich mluvě; šel-li okolo továrny, zastavil se tam a dal se pracovníky poučiti, co dělají a čím se živí. Nic neušlo jeho pozornosti a ani nečas ani špatná cesta nebyly mu překážkou, aby se odebral na místo, jež navštíviti chtěl.

Za týmže účelem předejel také dnešního dne císař průvod svůj a jakž už zmíněno samojediný přibližoval se na neúhledném koni poštovském k Horkám, v nichž panující ruch

už z daleka mu oznamoval, že tam očekáván jest.

Pobodl tedy klisnu a brzo se ocítil u místa silnice, kde řečený již sedlák s vyšňořeným koněm stál.

Císař okamžitě seznal, proč sedlák s koněm svým na silnici se postavil, popojel tedy k němu a ve správné češtině, která ale cizí názvuk a učení se této řeči z knih prozrazovala, tázal se sedláka, co tu dělá?

„Čekám na císaře, kterýž tudy pojede!“ zněla stručná odpověď sedlákova. „Chci mu dáti svého koně k další pojíždce.“

„Bláhovče!“ zvolal Josef, „císař tvého koně nepotřebuje; dej ho mně. Či nevidíš, na'jaké mizerné herce já jeti musím?“

„Mého koně, pane? Ah, z toho nebude nic! To je příliš dobré zvíře a nehodí se vašemu zobáku.“

„Vím již, co chceš,“ pravil císař a sáhl do kapsy; „tu vezmi dva dukáty a dej sem koně.“

„Nechtě si, pane, své dukáty; a kdybyste mi celého koně zaplatil, přece ho nedostanete!“

„Totě dětinské! Což pak mne neznáš, podivíne? Vždyť já jsem císař sám.“

„Vy císař? To můžete bláznu brejle pověsiti na nos. Vaše tvář se právě tomu podobá! Jděte svou cestou a nechtě mne na císaře čekati.“

Josef rozhrnul plášť a rozepjav svrchník, ukázal sedlákovi hvězdu na prsou.

„Nu, tak pak se podívej, že jsem císař!“

Ale sedlák ani lesklou hvězdou se nedal obměkčiti a odvětil zchytra:

„Takových titěr jsem v Pardubicích dosti viděl a přece to nebyli císařové!“

Mezi touto řečí byla se družina císařova přiblížila a nyní teprv se dal sedlák přemluviti, že se byl opravdu s císařem hašteřil.

I prosil nejpokorněji za odpuštění a odevzdal císaři svého

koně. Josef naň vsedl a dal poctivému muži pře-hrstí dukátů.

Průvodem císařovým byv upozorněn, vyhrnul se nyní čekající lid ze vsi a obklopil císaře, slávu mu provolávaje.

Císař obrátil se od sedláka k nejblíže stojícím a tázal se jich po rychtáři.

Ten se hned císaři s hlubokým úklonkem představil a pak cíp pláště jeho políbil.

Byla to vytáhlá postava, která hlavou vysoko nad celé shromáždění vyčuhovala. Nápadná tato výška vzbudila i pozornost císařovu a jakož vůbec celá postava rychtářova ve vytylosti a neohrabanosti své cosi směšného měla, zmizela i na okamžik v mysli císařově vážnost doby a lehce se usmáv, tázal se dlouhána:

„Kolik máte střevíců?“

Tenkrát nebylo ještě k vojsku pravidelně odváděno a protož byla i rychtářovi míra vojenská neznáma. Udiven nad neočekávanou otázkou císařovou, odpověděl tedy prostosrdečně:

„Nic víc než pár, a k tomu pár bot, Vaše Maje-státnosti!“

A natáhl nohu, na níž věru obrovská bota se jevila.

Průvodčí císařovi se dali nad odpovědí touto do hlasitého smíchu a též Josef usmáv se pravil:

„Tu vezměte tři dukáty a kupte si k tomu ještě pár pantofli.“

Dlouhán sáhl po dukátech a chladně je strčil do kapsy.

„Nyní ale nechme žertů a povězte mi, jak se vám zde vede?“ tázal se hned na to s vážným výrazem císař rychtáře dále.

„Vaše Majestátnost, zle, velmi zle!“

A všickni okolostojící hlasitě přizvukovali vyřčení rychtářovu.

„To vidím na tvářích vašich,“ odvětil útrpně Josef, rozhlížeje se po zmořených a v hadry oděných postavách; „a co vás nejvíce hněte?“

„Robota, milostivý císaři, robota!“

„To slyším na všech stranách opakovati. Je skutečně robota tak obtížná?“

„Nejmilosrdnější pane císaři! Čtyři dny na robotu, pátý den na lov, šestý den na honbu s vrchností a sedmý den náleží Bohu. Považ, nejmilostivější císaři, můžeme-li živi býti a kontribuci platiti?“

„Věřím vám, ubozí lidé; a postarám se o to, aby břemeno vaše aspoň zmenšeno bylo. Konám už přípravy k vyvážení roboty.“

„Vaše Majestátnost, my víme, že císař pán nás neopustí, ale _“

„Nu co? Vypravujte zřejmě!“

„Ale vrchnosti a páni na nás zapomínají, Vaše Majestátnost!“

Císař Josef se obrátil ke svému průvodu, jakoby průvodčí své upozorniti chtěl na stížnost, která už tolikrát na cestě jeho byla se opakovala.

„Máte tedy příčinu k stížnostem proti svým pánům?“

„Nejmilostivější pane a císaři, zadržují nám patent o robotě, jejž jsi ráčil k našemu ulehčení vydati.“

„To jste na omylu, lidičky; patent robotní nebyl ještě vydán a teprve se připravuje. Ale vydán je generální předpis o tom, kterak by se měla robota vyvažovati.“

„Nu, a ten patent nám vrchnosti a páni nechtějí sděliti!“

„Je to patent o smírném vyrovnání mezi vrchnostmi a robotníky, a měl vám už dávno sdělen býti.

Postarám se o to, aby se tak brzo stalo, a budete se pak moci z roboty vykupovati.“

Rychtář drbal se za ušima po těchto slovech císařových.

„To půjde ztěžka, nejmilostivější císaři! Nemáme peněz na sousto chleba, neřku-li na nové platy.“

„Panuje tedy i mezi lidem na císařském panství takový nedostatek?“

„Oh, Vaše Majestátnosti, hlady zde umíráme a mrzneme!“

„Tu vezměte prozatím pro svou obec,“ pravil císař a hodil dlouhému rychtářovi měšec dukáty naplněný, aby obsah jeho mezi občany Horecké rozdělil; „tamto pak na těch vozech jsou potraviny pro vás určené.“

A kynul rukou nazad, kde za průvodem jeho tři naplněné vozy stály. V několika okamženích byly mouka, bochníky chleba a jiné potraviny mezi lid rozdány, jenž s jásotem slávu svému císaři provolával.

Slzy s lící ubohého lidu byly na čas opět setřeny, vše hrnulo se do chatrčí, aby po dlouhém čase opět jednou se nasytilo.

Císař Josef obrátil se pak k průvodčím svým a pobídnul je k rychlé jízdě, neboť se počalo už k večeru skláněti a sněhovými mračny zatažená obloha slibovala brzkou chumelici.

Průvod dal se tedy na další cestu a pokud tomu neschůdná cesta dovolovala, klusali jezdci rovinou k Par-dubicům, které na západním obzoru zraku cestujících se jevily. Zejména zámek Pardubský obrážel se od světlého pruhu, který na západě loučící se den označoval, a k mohutnému tomuto někdejšímu sídlu Pernsteinův byly teď kroky jezdcův zaměřeny,

Stíny večerní počínaly už značně houstnouti,-když císařský průvod ku městu se přiblížil.

Daleko před městem na silnici stály davy lidu, v čele jejich pak úřadnictvo jak zámecké, tak i městské, aby mocnáře svého co nejuctivěji uvítalo.

Hrabě Falkenstein ale zůstal i zde věren svému inkognitu a rázem přerušil dlouhé nastudované řeči pana purkrabího zámeckého a pana primátora Pardubského, kteří ani na mráz ani na schvácenost vznešeného hosta se neohlížejíce, nesrozumitelnými periodami svými uprostřed zasněžené silnice jej unavovati chtěli.

„Odevzdejte mi své řeči písemně, pánové,“ odbyl je hrabě Falkenstein zkrátka, „já si je u teplého krbu přečtu, po němž v

tomto okamžiku už velice toužím!“

Purkrabí i primátor ukrývali úšklebky své v hlubokých poklonách, neboť cítili dobře ránu, kterou byli v důstojnosti své před poddaným lidem utrpěli. Ale nebylo jiné pomoci, přání císařovu musilo býti vyhověno a takž za všeobecného provolávání slávy vjel Josef do starožitného zámku Pardubského, kde mu pohodlný příbytek uchystán byl.

Po krátké večeři dal Josef k sobě povolati purkrabího a primátora, a jsa v dobrém rozpoložení mysli tázal se jich především po konceptu jejich vítacích řečí.

Rozpačitě pohlíželi oba Pardubští hodnostové na sebe, nevědouce, mají-li otázku císařovu v žertu neb opravdově vykládati.

„Vidím již, že musím se odříci potěšení, abych řeči vaše aspoň nyní seznal, pánové,“ ujal se opět Josef slova, když se byl na rozpačitosti obou tlustých mužův těchto pokochal; „leč neškodí, vynahradím sobě důvtip váš jiným spůsobem.“

Oba mužové se hluboko uklonili před mocnářem, jehož bystré zraky až příliš pichlavě na sobě spočívati cítili.

„Seznal bych totiž rád poměry zdejšího lidu, pane purkrabí,“ pokračoval Josef dále, „a o tom vy mi nejlepších zpráv podati můžete.“

„Nejmilostivější císaři a pane náš,“ odpovídal třesoucím se hlasem purkrabí, „naši poddaní jsou se vším spokojeni, jen kdyby těch cizích rýpalů nebylo.“

„Tím myslíte tedy, že jsou poměry zdejšího lidu dobré?“

„Na Pardubském panství si ještě nikdo nestěžoval, Vaše Majestátnost!“

„O hladu a nedostatku není zde tedy ani památky?“

„Není, nejmilostivější pane, není; nechť pan primátor tuto dosvědčí!“

„Ano, Vaše Majestátnost,“ dotvrzoval primátor, ale takovým spůsobem, že se mu zdálo každé slovo v hrdle váznouti; „my u nás máme pořád dost co jíst, chvála Pánu

Bohu!“

Císař stáhl rty jaksi k úsměvu, kterýžto pohyb se ale také v jiném smyslu vykládati mohl.

„Pohlednu-li na vás dva, pánové, pak ovšem věřím slovům vašim, že není na Pardubsku hladu,“ odvětil císař a pohlížel na vykrmená bříška a tučné laloky obou hodnostův; „bohužel ale jsem dole mezi shromážděným lidem spozoroval velmi málo takových postav, jako vy jste.“

„Ponížen prosím, nejmilostivější pane,“ odvážil se primátor ze sebe vyhrknouti; „to byla luza sebraná a do Pardubic poslaná, aby naší obci ostudu u císaře pána spůsobili. Naši sousedi byli skoro všickni doma!“

„Aj, tedy zdejší obyvatelstvo nezdálo se příliš dychtivě očekávati příchod svého panovníka, byť i jenom pod jménem hraběte z Falkensteina přijížděl?“

„To jest, nejmilostivější císaři a pane, to jest –“ koktal primátor, jenž poznal, jakou hloupost byl vyvedl, a novou hloupostí ji zase napraviti chtěl, „to jest – oni koukali oknem!“

Purkrabí šťouchl teď primátora, jemuž hustý pot s čela se valil, do boku, aby na neprozřetelné jeho chování jej upozornil a spěchal mu ku pomoci.

„Ano, Vaše Majestátnost, do Pardubic se v posledních dnech sehnalo mnoho cizí luzy,“ pravil purkrabí, „kterou jsem sice chtěl dát z města vyhnat, ale pan plukovník zdejších dragonů zdráhal se k tomu účelu vojsko své propůjčiti.“

„A dobře tak učinil!“ zvolal přísně císař Josef a povstal s křesla. „Vojsko by se bylo jednáním takovým snížilo, a lid, byť byl i luzou nazýván, má i k panovníkovi svému přístup volný.“

„Ale to není jen luza, Vaše Majestátnost,“ osmělil se purkrabí podotknouti.

„Nu, a co v nich tedy spatřujete?

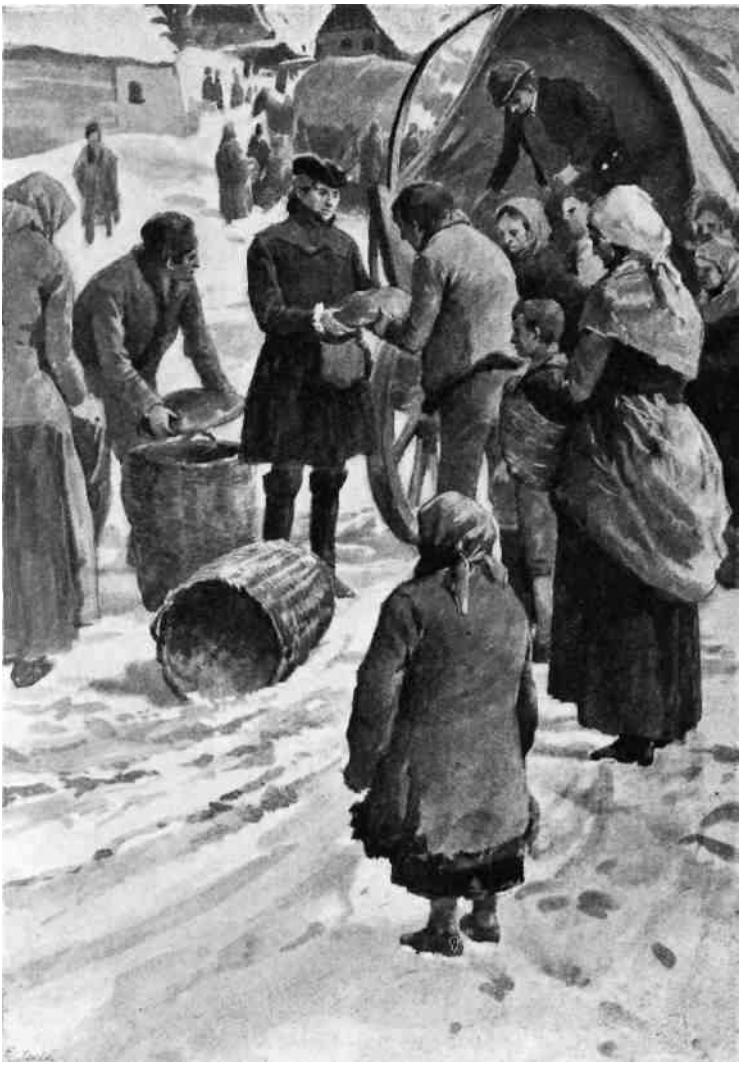

V několika okamženích byly mouka, bochníky chleba a jiné potraviny mezi lid rozdány.

„To jsou rebelanti, hotoví rebelanti, nejmilostivější pane! Nemluvíť o jiném než o zrušení roboty a poddanství a vyhrožují vrchnostem pomstou!“

„Nuž, tedy přiznáváte sám, že je zdejší lid nespokojen?“

„To jest, nejmilostivější pane, to jsou poddaní z cizích panství; ba až od hor a od hranic se ta luza sem sehnala. Praví, že prý jsou jako deputace vysláni k císaři pánu, ale jsou to hotoví rebelanti, kteří jsou od nepřátel Vaší Majestátnosti uplaceni a popíchnuti, aby tu rebelii spůsobili!“

„O tom se zejtra přesvědčím osobně, až s nimi v audienci promluvím. Nyní však počněme o něčem jiném, co také vás, co mého zástupce na císařském tomto panství se týče.“

Purkrabí se uklonil, ale okolo srdce nebylo mu příliš volno.

„Mezi jinými stížnostmi, jichž jsem na cestě své doslechl,“ pokračoval císař vážným hlasem dále, „byla i ta, že generální nařízení o spůsobu vyvážení roboty nebylo od úřadů vrchnostenských posud ani ohlášeno, tím méně pak provedeno. Uplynulo sice již plných devět měsíců od vydání generalia tohoto, ale tuším, že tu dobrý úmysl vlády setkal se opět s odporem, jaký už často nejlepší úmysly moje zmařil. Nechci prozatím zakro-čovati přísně proti odporu tomuto, ale záleží mi na tom, aby aspoň na císařských panstvích dobrým příkladem se předcházelo.“

Mezi řečí císařovou byl purkrabí jako na trní a nyní též jemu pot s čela se řinul, jako jsme to dříve u primátora byli viděli.

„Generále toto bylo také vám dodáno, pane purkrabí?“ tázal se Josef II. dále a výrazné oko jeho spočívalo tak bystře na purkrabím, že tento všecek chvěti se počal.

„Ano, Kralohradecký hejtman, pan baron Rašín je dodal zdejšímu úřadu,“ odpovídal slabým hlasem purkrabí.

„A vy jste je ovšem slavným spůsobem dal poddaným ohlásiti?“

Purkrabímu uvázla odpověď v hrdle.

„Nuže, pane purkrabí, mám svou otázku opětovati?“ tázal se po krátkém mlčení císař hlasem zvýšeným.

„Nejmilostivější císaři a pane,“ vyrážel ze sebe purkrabí, „já jsem se řídil podle příkladu ostatních vrchností.“

„Jak?“ zvolal Josef prudce a povstal s křesla. „Ani zde nebylo rozkazu mému vyhověno?“

„Milost, Vaše Majestátnost!“ blbotal zničený purkrabí a vrhl se před císařem na kolena.

„Tak se nařízení moje vykonávají? tak se pěstuje úcta před zákonem?“ vzkřikl císař a postavil se v plné majestátnosti své před plazícího se úřadníka. „Pak nedivím se rozjitřenosti lidu. Odstraňte se, ničemný sluho, a očekávejte následky zpupnosti své!“

Vztáhl velitelsky ruku proti oběma mužům, kteří zdrceni hněvem mocnářovým odcházeli z komnaty, kde vypínavost a svévole jejich konce svého došly.

Císař osamotněv dlouho přecházel prudkými kroky po komnatě a zabral se v hluboké myšlenky, kteréž musily býti nad míru vážného obsahu, neboť líce jeho byly zardělé a zraky jeho na vše strany blesky metaly.

Viděl‘ tu vznešený panovník a lidumil nejlepší záměry svoje o mrzký odpor přežilých kruhů ničeny a umínil si v Pardubicích výstražný příklad těmto odpůrcům volnosti lidu dáti.

Hned za časného jitra druhého dne rozletlá se po městě zpráva, že purkrabí i primátor jsou z úřadův svých sesazeni a purkrabí že mimo to ve svém příbytku od vojáků střežen jest. Ba pravilo se, že týž bude do Hradce Králové odvezen a tam souzen z dosavadní správy panství Pardubského, v níž prý mnoho příčin ku kriminálnímu vyšetřování odhaleno bylo.

Zprávy tyto způsobily ovšem nesmírný ruch ve shromážděném lidu, jenž žehnal panovníkovi, který tak horlivě práv lidu poddaného se ujímal a utiskovatele jeho spravedlivým trestem stíhal. Jásání a provolávání slávy císaři

Josefovi II. se na všech stranách rozlehalo, a velká většina přítomného lidu si nejlepší výsledek od příjezdu a zakročení císařova slibovala.

„Nuže, Radoni," pravil Chvojka, jenž s ostatními soudruhy a cizími deputacemi před zámkem ve skupení stál, kde horlivě o událostech těchto hovořeno bylo, „jste pořád ještě přesvědčen, že se i od císaře bez výsledku vrátíme?"

„Tím nám není pomoženo, že Pardubští jsou zbaveni svého tyrana," odvětil zasmušile Radon; „na každém panství máte podobné pijavice lidu a dokud všem nebude na hlavu šlápnuto, dotud z nás budou krev ssáti!"

„To jest, jest-li se dáme," ozval se rychle sedlák Rezek; „až dosud jsme trpěli, byť nám i na zádech špalky štípali, ale teď už pitomá naše dobrota přestává!"

„Však uslyšíme, kterak císař žádostem našim vyhoví," chlácholil opět starý Chvojka, který zastupoval mírnější živel v deputaci.

„Což myslíte, rychtáři, že se vám tady dostane za-dostučinění proti direktorovi?" tázal se úsměšně Rezek. „Ten si už dávno všecko dobře zaonačil u krajského hejtmana v Hradci a za krátko se vám vysměje!"

Starý Chvojka se zamračil a po chvíli odpověděl:

„Očekávám spravedlnost od svého panovníka a té se musí i nejnižšímu poddanému jeho dostati."

Rezek i Radon se posupně usmáli.

„Z úst císařových se vám jí snad dostane, rychtáři; ale z rukou direktorových zajisté nikdy!"

„Pak si ji zjednám sám, ale od cesty práva se až do posledního okamžiku neodchýlím!"

„A to jste nemohl už dříve učiniti? Či nepřijde konečně na slova syna vašeho?" tázal se Radon. „Oko za oko, zub za zub!"

„Tím krutější bude pak pomsta moje!" pravil polohlasně Chvojka a pohřížil se v temné jakési myšlenky. Ostatní lid pohlížel se zvláštní úctou k zasmušilým mužům těmto, kteří

tolik odvahy a ráznosti jevili a stejné myšlenky mezi všemi přítomnými rozšiřovali.

Z panství Hradišťského vycházel první popud k tomuto hnutí obecného lidu českého, odtamtud také vyšla myšlenka o vyslání deputace k císaři Josefu II., ačkoli výstřední strana s mladým Chvojkou a vůbec tajnými přívrženci zednářů v čele neodkladného vzbouření lidu selského si přála. Leč konservativní náhledy, v sedlácích ode dávna zakořeněné, pak hlavně dynastické smýšlení, jakéž zejména k císaři Josefovi lnulo, daly na ten čas vrch straně starého Chvojky a vůbec usedlejších občanů, kteří ještě nechtěli za sebou všecky lodi spáliti a raději poslední naděje, totiž přímé prosby u osoby panovníkovy, se uchopili.

Tím spůsobem došlo k cestě do Pardubic, kam z několika panství zástupcové lidu se sjeli, aby od Josefa II. pomoci proti vrchnostem vyžádali. Zatím ale pracovala doma strana mladého Chvojky, která jen v samočinnosti a rázném vystoupení lidu spásu spatřovala, a s výsledkem užívala doby této, aby vše k ustanovenému výboji přichystala.

Radon a Rezek se k deputaci Hradišťské jen proto připojili, aby všeho očitými svědky se stali, co na Pardubském zámku bude jednáno a dle toho pak aby mladému Chvojkoví a hraběti Šporkovi potřebnou zprávu podali.

Po delším čekání teprv otevřely se vrata zámku Pardubského a zástupcové lidu venkovského byli vpuštěni, aby audienci u císaře očekávali.

V předsíních hemžilo se úřadnictva a jiných hodnostů, kteří ovšem s vysoká na prosté sedláky pohlíželi, proto ale přece vlídněji se k nim měli, než jak za obyčejných okolností se bylo dalo. Předcházelť nyní císař sám podobným příkladem a proto musili se aspoň na pohled proti obecnému lidu vlídnějším spůsobem chovati. Mimo to je zastrašovalo potrestání purkrabího zámeckého a proto tedy sedláci se samolibostí nenadálou tuto změnu v úřadnictvu poznámkami svými

provázeli.

„Pozoruješ, Radoni, kterak ti parukáři vysoké své nosy sklánějí," pravil polohlasně Rezek k soudruhovi svému, ukazuje na skupení úřadníků a vrchnostenských officiantů, kteří dosti skroušeně v krutě předsíně tiše mezi sebou hovořili. „Ještě před měsícem by nám byli odtud zkrátka dvéře ukázali!"

„A po měsíci opět budou nejen své nosy, ale i své hlavy skláněti, Rezku," odvětil Radon týmže spůsobem; „lidem v zdejší krajině už jsme nasadili červa do hlavy a pakli že, o čemž nepochybuji, s nepořízenou odtud odjedeme, pak tu v den činu tisíce přátel a přívrženců nalezneme."

„Mladý Chvojka se potěší ze zprávy naší," podotknul Rezek.

„Z té příčiny nelituji naší cesty," pokračoval Radon, „seznali jsme aspoň, že nejenom u nás v horách, ale i v kraji lid stejně s námi smýšlí. A poznání takové přijde plánům našim velmi vhod.'„

Mezitím střídaly se v audienční síni jednotlivé osoby neb korporace, které před císaře k slyšení předpuštěny byly a za krátko měla řada na vyslance selského lidu českého přijíti. Starý rychtář Hradišťský Chvojka byl od sedláků ustanoven za mluvčího před císařem, jemuž měl stížnosti obecného lidu přednésti.

Když již takto nějakou dobu čekali, otevřely se opět dvéře z audienční síně a vyšel z nich muž vznešené postavy a v bohaté uniformě ruského plukovníka, který ihned v předsíni zraky přítomných na se obrátil.

Byl měl dlouhou audienci u císaře Josefa II. a z vítězného jaksi jeho výrazu ve tváři byl by bystřejší pozorovatel soudil, že slyšení u mocnáře se žádoucím výsledkem se setkalo.

Jakmile ale vysokého důstojníka tohoto Rezek a Radon spatřili, zachvěli se oba mužové tito a vytřeštěným zrakem nejdříve na plukovníka v ruské uniformě, jenž rychlým krokem předsíní prošel, a pak jeden na druhého udiveně pohlíželi.

„Viděl jsi ho také? anebo mne můj zrak mýlí?“ tázal se konečně šeptem Rezek Radone, když byl plukovník v chodbě zmizel.

„Přísahati chci na to, že to byl hrabě Špork!“ odvětil Radon.

„Jehož jsme v podzemní chodbě pod Heřmanickou tvrzí seznali,“ dokládal Rezek. „Co asi ten u císaře vyhledával?“

Radon se zamyslil.

„Bloude, nevíš, že mu musí býti záleženo na tom, aby rodinné statky svoje zase v držení své dostal? Mladý

Chvojka nedávno cosi prohodil o tom, že hrabě tento brzo pánem na Hradišti se stane, an prý má důkazy v rukou, že otec jeho byl o panství Hradišťské podvodným způsobem oloupen.“

„Ah, to je jiná,“ pravil Rezek s uspokojenou tváří, „tu ovšem má přispění císařova zapotřebí. Já už se obával, že snad něco proti nám kuje.“

„To špatně znáš, Rezku, muže tohoto, který jediný jest původem toho, co teď v selském lidu českém se připravuje. Domůžeme-li se vůbec něčeho, a doufám v Boží spravedlnost, že ano, pak to budeme jen hraběti Špor-kovi děkovati.“

„Pravdu díš, Radoni,“ odvětil Rezek, „mne zalekla jen ta bohatá uniforma jeho, neboť podobá se zrovna nějakému princi.“

„Je to opravdu princ?“ vmísil se teď do řeči jeden ze sedláků, jenž nedaleko Rezka stál a poslední slova jeho zaslechl.

„Ano, ano,~ je to princ,“ odpovídal rychle Radon za Rezka, neboť byl se upamatoval, že hrabě v první čas chce zůstati v krajině nepoznán, aby tím vydatněji ve prospěch záměrů svých působiti mohl; dal tedy Rezkovi tajné znamení, aby jej nechal mluviti a ničeho o hraběti Šporkovi se nezmiňoval, a pokračoval pak, obrácen jsa k ostatním sedlákům, dále: „Ano, je to princ, a sice ruský princ, který přichází císaři Josefovi nabídnout nevěstu, aby se také ruským císařem státi mohl.“

Sedláci otvírali oči nad zjevením tímto.

„A odkud to máte, Radoni?“ tázal se jeden z nich.

„V Hradci to vypravoval vznešený jakýsi pán, jenž byl u „kotvice“ na noclehu jako my. Princ tam byl taktéž ubytován.“

„Ale vždyť my ostatní o tom ničeho nepozorovali.“

„Poněvadž jste si spíše svého žbánku než svého okolí všímali. Já ale mám oči na všecko otevřené a proto jsem se leccos o tom princi ruském dověděl.“

Rezek pokyvoval hlavou při těchto řečích Radonových a divil se vynalézavosti jeho, neboť věděl, že není ani jediné ze slov těchto pravdivé.

Avšak mezi ostatními mělo se všeobecně za to, že vysoký důstojník tento byl skutečně ruský princ, a při tom také zůstalo.

Bylo ještě nějakou chvíli o něm rozmlouváno, an tu pobočník císařův zástupce selského lidu k audienci zval.

Nastalo chystání se a odkašlávání, načež starý Chvojka první do audienční síně vkročil a ostatní jeden po druhém jej následovali.

Byla to četná řada mužů se všech stran Hradeckého kraje, která před mocnáře svého vstupovala; čí-talať velká deputace tato nejméně čtyřicet mužů, kteří nyní za jedním cílem se spojili a tutéž žádost chovali.

Sestavili se v audienční síni v polokruhu a s bázlivou úctou pohlíželi ku vznešenému panovníkovi, kterýž vlídně jim vstříc pokročil a tím hned v prvním okamžiku srdce všech si naklonil.

Na lících Josefových bylo pozorovati jakési rozčilení, které mocnář jaksi marně potlačiti se snažil a jež nemilou jakousi zprávou způsobeno býti se zdálo. Radon a Rezek soudili hned, že sdělení hraběte Šporka to bylo, které císaře tak neobyčejně rozčililo.

„Však jsem to tušil, že se císař vypravováním o kousku Žíreckých jesuitů asi špatně potěší,“ mručel si do vousů Radon, jenž mocnáře bystře pozoroval;

I

„nám ale taková rekomendace našich bývalých pánů a jejich direktora může jenom prospěti,“ doložil spokojeně dále; „každým spůsobem pozná, kterak jsou stížnosti naše proti vrchnostem oprávněny.“

Pak postoupil v popředí, aby co nejblíže u starého Chvojky se nalézal a v případu potřeby ku pomoci mu přispěl.

Mezitím císař Josef II. orličím zrakem svým přeletí shromáždění prostých mužů těchto, kteří hluboce se před ním uklaněli, a pokročiv blíže od stolku svého, tázal se v české řeči:

„Nuže, jaké jest přání vaše, lidičky?“

Učinil-li už zevnějšek mladého mocnáře příznivý dojem na sedláky, stalo se to tím více, když tito jej slyšeli v mateřštině jejich hovořiti. Bylať toho času čeština už dokoná z vysokých kruhů vyloučena, o literárním pěstování jejím nebylo ani zmínky a tak každý jen za řeč selského lidu ji považoval. Vláda právě toho času (6. prosince 1774J vydala známý patent o zavedení německých škol normálních v Čechách, dávajíc tím na jevo, že jazyk český takořka už za vyhaslý považuje, kterému ani v nižších školách není žádného pěstění více potřeba. Rovněž i tak zvané industriální školy, jejichž původcem byl pozdější biskup Litoměřický Kindermann ze Schulsteinu, a v nichž vesnická mládež mimo obyčejná učení též v hospodářských pracích, ště-pařství, zahradnictví, včelařství, hedbávnictví atd. cvičena byla, byly vesměs německé, což i o všech školách středních a vyšších platí. K dosažení úřadův dostačovala známost jazyka německého, ve vyšších společnostech pak dokoná už od dlouhých časů čeština neza-znívala. V lidu bylo národní vědomí tak velice utlumeno, že týž bídný stav mateřského jazyka svého, jenž druhdy tak skvělou literaturou se honosil, nyní za cosi zcela přirozeného považoval, a povrhování, jakéhož se mu od cizáckých úřadníkův a odrodilého panstva dostávalo, nikterak ve zlé nevykládal.

Proto tedy nebylo za takových pokleslých poměrů divu, že

sedláci neobyčejně překvapeni byli, když z úst císaře zvuky své mateřské řeči zaslechli, jež ovšem poněkud cizím názvukem zaznívaly, ale v okamžiku tomto přece neméně dojemně k srdci prostých venkovanů českých mluvily.

Byľ Josef II. ještě jako mladý arcivévoda r. 1754 počal se učiti češtině, neboť při založené tehdáž vojenské inženýrské škole ve Vídni seznal toho potřebu při cvičení nováčků českých a na ponuknutí jeho bylo v akademii této také jazyku českému vyučováno. Ořad tohoto učitele češtiny zastával v první době dr. Josef Werschauzer, učitel arcivévodů a později děkan fakulty filosofické na vysokých školách Vídenských. Ten jsa rodák český a vřele v snažení svém podporován byv od výtečného vlastence českého, generála knížete Františka Kinského, přiměl arcivévodu Josefa, že týž sám jazyku českému se učil, a brzo v něm se vyjadřovati dovedl. Ovšem nebyla jeho známost češtiny tak důkladná, aby bezvadnou nazývána býti mohla, ale přece pro obyčejnou potřebu dostačovala, byť i četnými germanismy promíchána byla. Nebylyť i mluvnice české té doby lepší, tedy ani u Josefa lepších výsledků se očekávati nemohlo, a to tím méně, an povolání jeho do kruhů vládních a vojenských jej brzo z mluvnického cvičení tohoto vytrhlo. Mimo to nebylo, jak už řečeno, žádné příležitosti k praktickému cvičení ve vyšších kruzích, neboť v těch byla tehdáž čeština španělskou vsí, ne-li něčím horším.

Josef II. přicházeje s oblibou mezi prostý lid, aby s poměry jeho vlastním názorem se seznámil, užíval vždy v hovoru s ním mateřského jazyka jeho, anť dobře věděl, jakého účinku již tím v srdcích lidu se domůže. Tak mluvil v Uhřích se sedláky maďarsky, v Haliči polsky a nyní na své cestě v Čechách užil své známosti jazyka českého, aby s lidem v národním jazyku jeho pohovořil.

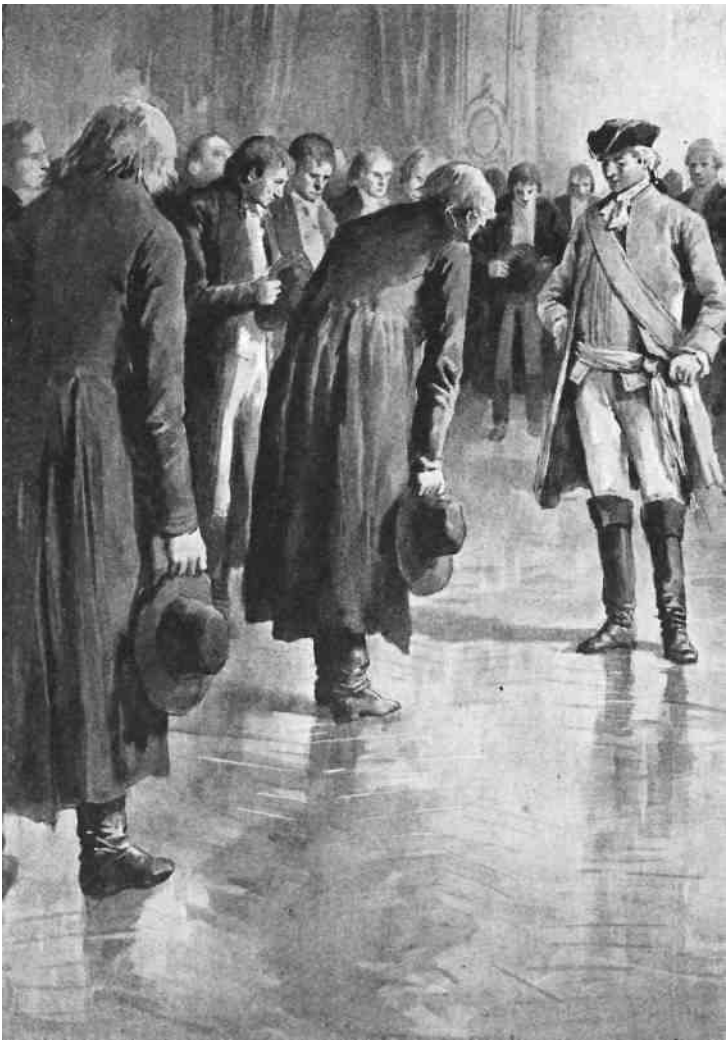

„Nuže, jaké jest přání vaše, lidičky?“

Řečník deputace selské, starý rychtář Chvojka, byl českým oslovením císařovým na okamžik přiveden jaksi z konceptu, neboť byl se chystal k oslovení v německé řeči, které se byl už v mládí svém dobře naučil. Neoče-kávalť on, ani kdo ze soudruhů jeho, že by císař byl češtiny mocen a proto také byl Chvojkoví úřad mluvčího od deputace svěřen, poněvadž nejlépe v němčině se vyjadřovati dovedl.

A nyní takovéto překvapení! Císař oslovil je řečí, jakouž i ten poslední písař v kanceláři povrhoval! To ovšem musilo starého muže, který tak všecek k mateřskému jazyku a k biblí Králické lnul, velice pohnouti, že až oči slzami se mu zalily.

Brzo ale se zase usebral a chvějícím se hlasem započal:

„Vaše Majestátnost, císaři a králi náš! Tu vidíš před sebou věrné poddané svoje, kteří se k Tobě v bídě a opuštěnosti své utíkají o pomoc. Už po tři léta spo-míná na nás Pán Bůh neúrodou, stodoly a sklepy naše jsou prázny, chudina hladem umírá a přece musí vrchnostem pracovati až do úpadu. Nejmilostivější císaři a pane, zde jsou naše hlavy, ale robotu více dávati nemůžeme!“'

Císař s útrpností pohlížel na šedého starce, jehož klidná a zároveň důtklivá řeč účinku svého se neminula.

„Věřím vám, dobří lidé, že vás nedostatek velmi trápí,“ započal císař vlídným hlasem; „proto jsem také mezi vás přijel, abych vás od hladu vysvobodil. Z kterého panství jste, aby vám tam mouka a obilí poslány býti mohly?“

„Mužové tito, nejmilostivější pane, pocházejí ze všech končin Hradeckého kraje,“ odpovídal Chvojka; „bída je všeobecná; ale přání naše, Vaše Majestátnost, je jiného obsahu, než aby pouze hlad náš ukojen byl.“

„Mluvte tedy, čeho si ještě přejete?“

„Vaše Majestátnost ráčila už před rokem zrušiti robotu –“

„Nikoli, robota není ještě zrušena!“ vskočil mu rychle císař do řeči. „Ale já chci jednati k tomu, aby jste se jí mohli vykoupením zbaviti. Vrchnosti vaše už dostaly patent o té

věci.“

„Od vrchností a pánů našich, nejmilostivější císaři, ničeho již neočekáváme! Vždyť ani ten patent nebyl od nich posud lidu poddanému vyhlášen!“

„O tom jsem už slyšel, toť pravda,“ odvětil císař; „také jsem už ale přestupníka rozkazu mého potrestal a každému tak učiním. Jděte jen na své pány, aby vám ten patent sdělili.“

„Na pány máme jíti, milostivý císaři?“ tázal se tu prudce Radon a postoupil s jiskřícíma zrakoma do prostřed kruhu přímo před císaře.

„Ano, jděte na pány!“ zněla odpověď císaře Josefa II., jenž tím při své nedostatečné známosti jazyka českého mínil, aby lid se obrátil se svou žádostí po vyhlášení řečeného patentu ke svým vrchnostem a pánům. Nikterakž ale nepodkládal takový význam osudným oněm třem slovům, jaký fanatický Radon okamžitě v ně vložil.

Obrátil se totiž hned po slovech císařových k ostatním sedlákům a nebera žádného ohledu na místnost, kde se nalézá, zvolal vysokým hlasem:

„Nuže, bratří, císař pán sám nás posílá na pány! Tedy si na ně půjdeme! Žádost naše je povolena! Pojďme na pány!“ ^

A pevným krokem vyšel ze síně audienční a v největším rozčilení jej ostatní sedláci následovali.

Jen jediný Chvojka zůstal na svém místě státi, kdežto císař v prvním okamžiku udiven nad neočekávaným výjevem tímto patrné známky na sobě dával, kterak nešetrnost českého sedláka jej urazila. Nerozuměl zcela slovům Radonovým, tušil ale přece, že něco neobyčejného za nimi se skrývá. Mráček nevole přeletěl jasné čelo mocnářovo, chování se deputace selské jej zamrzelo a jsa ještě od výstupů svých s purkrabím' a hrabětem Šporkem rozčilen, nemohl nyní tím méně při vší vlídnosti své na útržek Radone zapomenouti, a proto kynul rukou Chvojkoví, na znamení, že též on propuštěn jest.

Starý rychtář rovněž překvapen jsa osudným výjevem

tímto, jehož dosah jen on v okamžiku tomto tušiti mohl, chtěl promluviti, ale Josef poznovu mu přerušil řeč, pravě trpkým hlasem:

„Můžete jíti, a zvěstujte svým soudruhům, že císař Josef ani teď na ně nezapomene!“

A obrátil se k oknu, načež Chvojka s hlubokým povzdechem z audienční síně vyšel.

Tak skončila audience českých sedláků na Pardubském zámku, která pro další průběh selského povstání tak osudnou se státi měla.

II. POČÁTKY BOUŘE.

Bylo tu druhého dne u večer po audienci v Pardubském zámku. Rychlostí blesku roznesla se zpráva po veškeré krajině, že sedláci mluvili s císařem Josefem II. a že s dobrou pořízenou od něho se vrátili. Bližšího však nebylo o výsledku této audience známo a proto každý hleděl co možná nejvíce se dověděti.

Proto byla Heřmanická krčma „u černého vola“ tohoto večera přeplněna, neboť se vědělo, že někteří členové deputace, zejména Radon a Rezek, slíbili svým spoluobčanům hned v první večer po návratu svém do domova dostaviti se do krčmy, aby zprávu o pořízení svém podali.

Krčmář sotva stačil žbány a korbele nalévati, neboť sedláci pili o závod na zdar svobody, která prý jim nyní nastávala od té doby, co robota zrušena jest.

Hluk panoval v krčmě nesmírný, neboť každý bezohledně úsudek svůj o denních událostech pronášel. Jak z řečí těchto hned v prvním okamžiku bylo lze souditi, panovala již mezi selským lidem velká rozjitřenost proti vrchnostem a dosavadnímu řádu věcí, že už jen jiskry zapotřebí bylo, aby doutnající žár v záhubný plamen se proměnil.

A jiskra tato zápalná byla již vržena!

Vyšlať z úst císařových, neboť slova jeho „Jděte na pány!“ to byla, která sedláky k uchopení se zbroje proti pánům a vrchnostem přiměla.

Fanatický Radon uchopil se slov těchto neporozuměných a užil jich co nejostřejší zbraně proti nenáviděným vrchnostem, maje ještě tu výhodu, že záměry svoje před nevědomým lidem jaksi rouškou císařovy sankce odívati mohl.

Strhlť výmluvností svou, kterou nejvíce obrazy biblickými protkával, veškeré ostatní členy deputace selské za sebou a v krátce bylo umluveno, že rychtářové a přednější mužové ze všech panství kraje Hradeckého sejdou se už druhého dne na Hradišťsku, kde se tajné sídlo povstaleckého hnutí nalézalo.

Sedláci dostáli slovu svému a přišli do Heřmanic i do Hradiště, kde Radon a Rezek právě shromážděnému lidu výsledek své cesty sdělovali.

Vše hrnulo se pak do krčmy Heřmanické, kde příchozí už očekáváni byli, a bouřlivou pochvalou byl Radon od shromážděných uvitán. Asi dvanáct neb patnáct mužů z ostatních panství jej následovalo.

„Bratří! Sedláci jsou teď svobodnými pány! Máme to z úst císařových, abychom si na vrchnostech sami svobodu a práva vymohli!“

„Sláva císaři Josefovi! Sláva!“ voláno hlučně se všech stran a korbele i žbány do výše lítaly.

„Máme jít na pány!“ pokračoval Radon dále, když byl na lavici vystoupil a s povýšeného stanoviska tohoto pobuřlivou řečí svou sedláky dále rozplameniti hleděl. „Od samého císaře pána je nám teď dovoleno vrchnosti za zpupnost jejich potrestat!“

„Vzhůru na ně!“ řvali nejdivočejší ze sboru.

„Císař Josef dal do vězení vrhnouti purkrabího Pardubského, že zadržel poddaným císařský patent o robotě!“ mluvil Radon dále. „Jak my máme s takovými purkrabími a

úřadníky naložiti?“

„Vzhůru na ně! Císař nám je vydal v šanc!“ řváno zase ze všech koutů krčmy.

„Ode dneška jsme svobodníky, bratří,“ křičel Radon dále, když hluk byl poněkud utichl, „zejtra už počneme konati pomstu na tyranech svých! Sedláci čeští ukáží teď světu, že jsou hodni husitských předků svých! Žádné milosti neudílejme utiskovatelům našim! Až do posledního ať padnou pod ranami cepů a mlatů našich!“

„Hr na ně! Nešanujte žádného! Pomsta krvavá pánům a vrchnostem!“ křičeli teď rozčilení sedláci a pádnými ranami dodávali krvežíznivým slovům svým důrazu.

Každým okamžikem rostly vášně pobouřeného lidu, který nyní v počínání svém spatřoval zákonitý jakýsi skutek, neboť skroucená slova císařova „Jděte na pány!“ byla jaksi průvodním listem pro všecko obmýšlené násilné jednání.

Smýšlení obecného lidu v celém Podkrkonoší bylo za posledních téhodnů tajným působením mladého Chvojky a hraběte Šporka, jakož i spojených s nimi zednářů beztoho už na nejvyšší stupeň rozčilení přivedeno; jednotlivé výbuchy fanatismu se den co den v rozličných obcích opakovaly a nikdo již nechtěl na robotu choditi, načež vrchnostenští úřadníci násilí proti vzpur-ným sedlákům užívali, tím jen nespokojenost a touhu po pomstě ještě více rozdmychujíce.

Slova Radonová a ostatních soudruhů jeho, kteří výrok císaře Josefa potvrzovali, padala tedy na velmi úrodnou půdu a nebylo mnoho k úplnému rozjitření zapotřebí.

Zvláště pak to byli tajní oni přívrženci českomoravských Bratří a Adamitů, kteří nejvíce o povstání lidu selského usilovali, poněvadž od očekávaného obratu ve veřejném zřízení také lepší časy pro své náboženské vyznání očekávali. Až dosud nesměli se než v největší tajnosti ku svému zapovězenému a přísně stíhanému vyznání přiznávati, nyní ale za všeobecného jitření tohoto už směleji na veřejnost se

odvažovali a také nejhlučněji mezi ostatním lidem sobě vedli.

Radon byl považován za vůdce výstředních sektářův těchto a také skutečně největší množství přívrženců plánům hraběte Šporka a mladého Chvojky zjednal. Čekaliť fanatikové tito jen ještě na poslední slovo Ra-doňovo, aby se zbraní v ruce na vrchnosti a jejich úřad-níky se vrhli a tak dávnoletou touhu svou po pomstě v krvi jejich shladili.

S výstřední stranou touto pak šla vesměs ona chasa, která nemá ničeho ztratiti, ale v každém bouřlivém hnutí nejvíce získati může. Tulákům těmto nejednalo se než o loupení a proto každým okamžikem hotovi byli na pány se vrhnouti a chtíčům svým lakotným zadost učiniti.

Posledním vystoupením Radonovým pak byli konečně získáni i ostatní sedláci a mohovitější třída poddaného lidu, kterým jen o svržení dosavadního jha nevolnictví a poddanství se jednalo. Strana tato, zastoupená především rychtářem Hradišťským Chvojkou a několika jinými statnými muži, nemohla se však proti výbojným směrům výstřední strany Radonový dlouho na vrchu udržeti, a tak musila s obecným proudem dále plouti. Očekávala sice hlavní vyplnění svých přání od Pardubské audience u císaře, ale i nyní byla podivným řízením osudu v očekávání svém sklamána a musila se dalšímu běhu událostí volně oddati. Fanatismus a divoká vášeň po pomstě dostaly se na vrch, rozvaha dokoná ustoupila do pozadí.

Proto také ve shromáždění „u černého vola“ vedl Radon hlavní slovo a krvežíznivé jeho řeči nalézaly ohlas u všech přítomných.

„Přísahejte, bratří, že pomstíte dvouvěkové utrpení na tyranech! Že v krvi jejich utopíte okovy, jež na vás byli skuli! Přísahejte, že ani jediný z našich utiskovatelů neujde smrtícím ránám našim!“

„Nepřísahejte! nepřísahejte, nechcete-li veliké dílo naše hned zpočátku poskvrniti!“ ozval se tu náhle ve shromáždění

po vyzvání Radoňovu velitelský hlas a mladý Chvojka postoupil do prostřed jizby, kde Radon na lavici stál.

Všeobecné ticho po těchto slovech nastalo ve shromáždění a každý jednak s úctou, jednak s překvapením na mladého muže pohlížel:

„Aj, pane, ty chceš sanovati těch synů Beliálových?“ tázal se Radon hlasem sice uctivým, ale proto přece neméně pevností se značícím. „Nejsouť hodni, aby je země déle nosila a musí pomstě spravedlivé v oběť padnouti!“

„Ano, ano! vzhůru na pány! pobijme je!“ ozvali se někteří z nejráznějších.

„Ne tak, přátelé!“ zvolal opět mladý Chvojka. „Český lid dobývá si svobody, ale neposkvrní rukou svých krví, a byť to i krev jeho nepřátel byla. Dosti na tom, když dosavadní utiskovatele své moci jejich zbavíte a pro budoucnost je neškodnými učiníte. Či bude třeba budoucně vám se jich obávati?“

Mnozí povážlivější počali slovům Chvojkovým přizvukovati.

„Ale sám císař nám dal právo, že můžeme na pány jíti!“ vzkřikl Radon, jenž nechtěl podrobiti se plánům mladého Chvojky a hraběte Šporka, kteréž vůbec příliš diplomatickými býti se mu zdály, kdežto on nejraději by byl s cepem v ruce na nenáviděné pány a jejich úřad-níky se vrhl.

„To vám dává právo k dobývání svobody, nikoli však ku prolévání krve!“ zněla neohrožená odpověď Chvojková. „Nám musí býti na tom záleženo, aby veškerý lid český se mohl k naší věci přidati a nikdo aby nepotřeboval se za ni styděti. Ale mohl by tak poctivý lid český učiniti, kdyby spatřil před sebou na místě mužů pro svobodu povstavších pouhé vrahy aneb chátru, která jen za loupením se pachtí?“

„Nikoli, vrahy nechceme býti!“ volala většina shromážděných. „My chceme jen svobodu a volnost svou!“

Radon se zamračil, neboť– viděl, že mladý Chvojka požívá

největšího vlivu na obecný lid, jenž jemu nejdříve dosavadní vyproštění své z roboty a z jařma direktora Hradišťského děkoval. Mimo to již osobnost Chvojková a tajemné spojení jeho s hrabětem Šporkem dodávaly mladému muži tomuto rozhodné nadvlády nad fanatickým Radonem, kterýž nejvýše mezi spoluvěrci svými a nejnižšími třídami přívržence svého bezohledného vystupování hledati mohl.

„Svobody a volnosti se vám dostane, přátelé," pokračoval přesvědčujícím hlasem Chvojka opět dále; ale Radon skočil mu do řeči:

„Však musíme si jí na vrchnostech dříve dobyti!"

„Budiž, dobudeme si jí násilím, když nebudou vrchnosti chtíti robotnímu patentu vyhověti; k tomu ale není krve prolévání potřeba! Či myslíte, že v těch papírových panácích, jaké teď ve všech vrchnostenských kancelářích hospodařiti vidíme, mnoho nadbytečné krve se nalézá?"

Obecný smích následoval na tato slova, neboť každý z přítomných si spomněl na vyžilé a vyschlé postavy velké části písařů a kancelářských, z nichž by žádný nebyl jediné ráně pádnou rukou sedlákovou odolal.

Radon však nebyl nikterakž volen bojiště hned tak zhola opustiti a proto, když hluk se zase poněkud utišil, zvolal:

„Za to my všichni máme dosti krve v žilách svých, aby ji vrchnosti prolévati mohly! Však brzo se o tom ku své škodě přesvědčíte!"

„Kterak to myslíš, Radoni?" tázal se Chvojka, upozorněn jsa náhle vážným hlasem starého Adamity.

„Kterak to myslím?" odpovídal úsečně Radon. „Však se zítra o tom přesvědčíš, pane můj, až direktor Hradišťský dragouny svými tě překvapí!"

Všeobecné ustrnutí nastalo.

Každý se Radone rychle vyptával, se všech stran byly otázky činěny, a též Chvojka blíže k němu přikročil.

„Co víš, Radoni, o záměrech direktora?" tázal se jej hlasem

více než obyčejnou zvědavost prozrazujícím. „Chtěl by on skutečně ještě proti nám se odvážiti?“

„O, neznáš, pane, tu jedovatou zmiji dokoná, která musí bez milosti zašlápnuta býti, nemá-li se vždy poznovu ostřím svým proti tobě obrátiti.“

„Vždyť ztratil se z Hradiště z obavy před námi a chtěl by teď přímo do doupěte lvova se vrhnouti?“

„Ano, použil dobře té doby, kterou's mu ty jediný, pane, poskytnul, když jsi mé sekeře ustati přikázal. Padouch to, jenž dnem i nocí pomýšlí na odplatu!“

„Což viděl's jej v době poslední, aneb víš něco bližšího o jeho záměrech?“

„V Hradci meškal po celou tu dobu a jak jsem včera vyzvěděl, získal krajského hejtmana zcela pro sebe, tak že mu tento i vojenskou moc svěřil.“

Hlasy nevole a zlosti projevovaly se nad tímto jednáním direktora Martina z Lauterbachu v celém shromáždění. Na všech stranách bylo mu láno a výhrůžky se jen opakovaly.

Bylo očividno, že náhledy Radonový nabývaly po sdělení tomto u sedláků opět vrch.

„Celá škadrona dragounů vytáhla dnes ráno z Hradce,“ pokračoval Radon ve svém líčení dále; „direktor Hradišťský pak přichází s těmi žoldnéři, aby na Hradišťsku zase starý pořádek zavedl a všecky potrestal, kdož o zvrácení jeho usilují.“

Všeobecné ticho nastalo v jizbě. Ale bylo to ticho před bouří.

„Nuže, chceš, pane, bídníka toho krvežíznivého ještě jednou vysvoboditi?“ tázal se Radon třesoucím se vášní hlasem mladého Chvojky.

„Tak mní se pomstiti?“ mluvil tento jakoby sám k sobě. „Sám tedy spřádá nad sebou síť, která jej musí zadrhnouti? – Nuž, volil jsi sám, bídníku! Já umývám ruce svoje!“

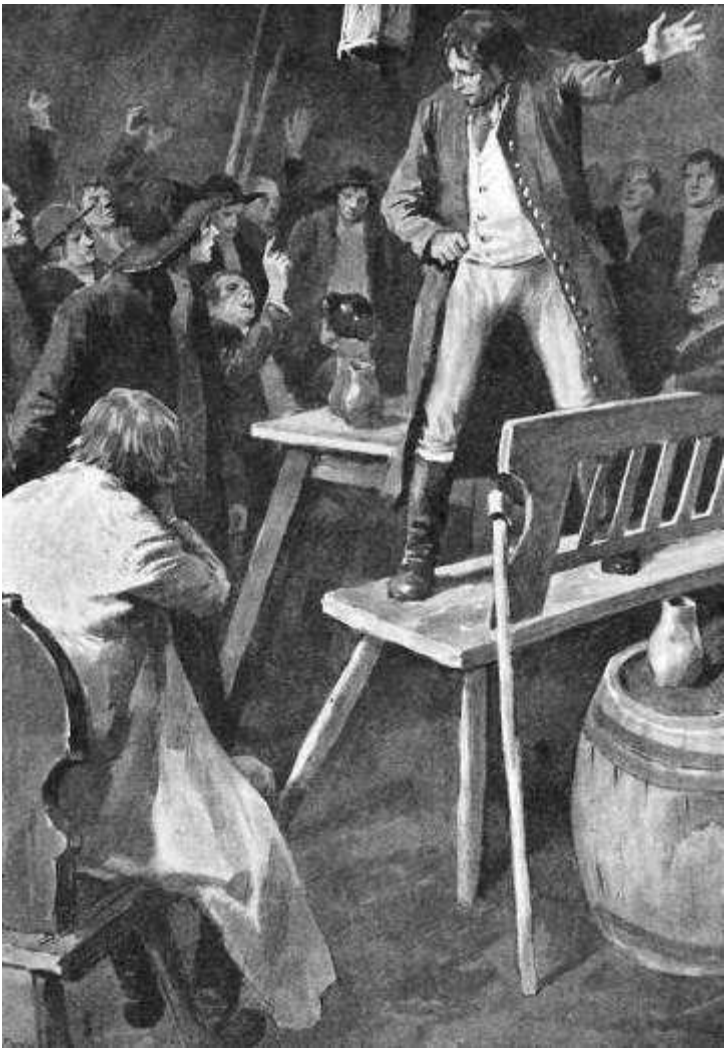

Radoň řval jako šílený a vybízel soudruhy k činnému výboji.

Pak obrátil se k Radonoví s otázkou, zdaž skutečná to pravda jest, že by direktor chtěl dragonádou vlády své se domoci.

„Pane, starý Radon nikdy nemluvil do větru, tím méně pak dnes, kde o tak důležitou věc se jedná. Přede dvěma hodinami vyjel direktor se svými žoldnéři z Jaroměře a postranními cestami ubíral se dále ku Hradišti, kam nepochybně v okamžení tomto dorazil.“

A jako na dotvrzenou slov těchto rozevřely se dvéře jizby a do shromáždění více vrazil než vešel starý Chvojka, rychtář Hradišťský, jenž téhož odpoledne byl se z Pardubic do svého domova navrátil.

Líce jeho byly vzdor rychlé chůzi nesmírně bledé, prsa těžce oddychovala a vůbec v celém vzezření starého muže bylo velké rozčilení lze pozorovati..

Syn jeho překvapen podal otci židli, aby na ní usedl a síly svoje usebral.

„Co jest ti, otče, s jakou zprávou přicházíš takto rozčilen?“

Trvalo to ještě několik okamžení, než starý rychtář odpovídati mohl, načež přerývaným hlasem synovi sděloval:

„Jen stěží jsem vyvázl z nové vazby, milý synu, která mi zase hrozila.“

„Jak? ty's měl zatčen býti?“ divil se mladý Chvojka a s ním ostatní shromáždění.

Jen Radon nezdál se býti zvěstí touto překvapen a jaksi podivně se usmíval.

„Direktor se vrátil před hodinou zase na Hradiště,“ pokračoval starý rychtář.

„Tedy je to přece pravda?“ tázal se rychle Jan a pohledl stranou po Radoni, který němě naslouchal, ale velké zadostučinění cítil, že zpráva jeho tak neočekávaně se potvrdila.

„Ty už také o tom víš?“

„Tuto Radon nám právě sděloval o návratu direktorovu,

ačkoli jsem to v prvním okamžiku ani věřiti nechtěl, že by zlosyn ten odvážil se nám tak přímo odporovati!“

„Ba, již se stalo, milý synu; leč nevrátil se na Hradiště sám, nébrž ve průvodu dragounů, kteří od něho nejdříve vysláni byli, aby mne co rychtáře zajali a do panského domu přivedli. Však s Boží pomocí jsem úkladu tomuto ušel a mohl se dáti na útěk, abych vás zde o tom uvědomil. Teď můžeme se nejhoršího nadíti, neboť direktor prý jako zběsilý ďábel si počíná.“

Všeobecný výkřik nevole a zlosti rozlehl se po líčení rychtářovu v celé společnosti. Na mlýn Radoňův to byla ovšem vítaná voda a proto také všecky dosavadní ohledy mírnější strany musily umlknouti.

I starý Chvojka nalezl nyní všecku dřívější ráznost svoji a brzo byl všeobecný souhlas dosažen, že násilí direktorovo opět jen násilím se strany lidu odraženo býti má.

Radon řval jako šílený a vybízel soudruhy k činnému výboji, stále se při tom odvolávaje na výrok císaře Josefa, jímž prý sedlákům bylo povoleno, aby sami šli na pány.

Mladý Chvojka ve všeobecné vřavě této promluvil několik slov s otcem a pak zvolal:

„Kostky jsou vrženy! On sám tak chtěl míti, nechť v zločinech svých zajde!“

„Padniž v oběť svým hříchům, bídník, jenž po třicet let pásmo zločinů spřádal,“ doložil starý Chvojka s významným pohledem na syna; „kdybys byl už o dni Tří králů slov mých uposlechl, mohla býti země zločince toho zbavena, a nyní přece jinak nad ním nezvítězíš!“

„Uznávám váhu slov tvých, otče,“ odpovídal mladý Jan, „však tehdáž jsem neznal ještě toho bídníka, jak nyní jej znám.“

„Ovšem, tehdáž tušďs v něm ještě otce Mariina a sanoval's trýznitele otcova, jenž dnes poznovu měl krutosti jeho zakusiti,“ pravil s mírnou výčitkou starý muž.

„Přísaháme ti, otče, že nyní již tak se nestane!“ zvolal Jan se zápalem. „Již zejtra budeš pomstěn na něm a veškerý tento lid!“

„Chceš konečně tedy počíti, co's byl v osudný ten den otci slíbil?“

„Ano, plán náš je úplně dozrálý; lid tento dospívá k svobodě, neboť jest schopen i krev a život za ni obětovati!“

„To tvrdil jsem já, jenž lid tento znám lépe než ty a přátelé tvoji, od prvního počátku. Jen vůdce mu dejte a označte mu vrahy jeho a brzo vás i sebe jich navždy zbaví.“

„Nuže, dílo naše veliké počíná!“ vzkřikl opět Chvojka a vyskočil na lavici, s níž už dříve Radon byl sedláky ke vzpouře proti vrchnostem vybízel.

Nyní však nebylo Chvojkoví již mnohých slov potřebí, aby shromážděné k činnému výboji rozplamenil. Radoňovo símě bylo už všude vzešlo a příklad starého Chvojky dokoná všecky ostatní za sebou strhl.

V několika okamžicích přísahali všickni věrnost a poslušnost mladému Chvojkoví, který uvolil se sedláky na pány vésti a osvobození od roboty i svobodu trvalou jim zjednati.

Nadšení neobyčejné panovalo ve shromáždění a okamžitě by se byl celý dav rozníceného lidu selského vydal na cestu do Hradiště, aby tam ještě za noční doby direktora a žoldnéře jeho přepadl a na nich pomstu svou schladil.

Leč Chvojka ustanovil, aby lid této noci se rozešel po celé krajině a svolal občany ze všech dědin k tahu na Hradiště, které hned za časného jitra přepadeno býti mělo.

„O to já se postarám, pane a vůdce náš!“ zvolal Radon, jenž teprve nyní v pravém živlu svém se nalézal. „Po půlnoci bude sbor mých bratří u víře v Novém lese shromážděn a tam nechť všickni ostatní se shromáždí!“

Na tom také setrváno a po krátké úmluvě počali se poslové a vyslanci na všecky strany rozcházeti, aby nepřítomné sedláky

a jejich chasu v sousedních obcích uvědomili, že očekávaná hodina rozhodnutí již udeřila.

Na pokynutí mladého Chvojky zůstali v krčmě jen rychtářové a členové selské deputace, s nimiž zvláště vyjednáváno býti mělo.

Byliť to vesměs vážnější mužové z Hradišťského a okolních panství, kteří už dříve tajným působením Chvojky a hraběte Šporka pro připravované povstání selského lidu získáni byli a nyní poslední instrukce své od tajného náčelníka přijmouti měli.

Krátkými slovy uvědomil muže tyto, že je uvede do podzemních sklepení tvrze Heřmanické, kde poslední ruka na provedení plánu povstaleckého se přiloží. Vše bylo na tento okamžik připraveno a hořelo již dychti-vostí, aby konečně od nadějí a slov k činům se přešlo.

Za krátko ubíralo se lesem nad krčmou Heřma-nickou dvanáct mužů, aby na druhé straně, kde známá nám již pláň a na konci jejím tvrz Heřmanická se rozkládala, k tajnému cíli svému dospěli.

S vysoké pláně této bylo za jasné noci lze na všech stranách krajiny zříti temné postavy spěchající, jež brzo v temnu nočním se ztratily a vesměs do okolních obcí a dědin kroky svoje zamířeny měly.

Byliť to poslové bouře, která už zítřejším dnem v klidné dosud krajině této počíti a za krátko takřka polovici země zachvátiti měla.

V chodbě u vchodu do tvrze stála opět stará Veruna, příchod mladého Chvojky a jeho soudruhů očekávajíc. S pochodní v rukou svítila příchozím na cestu, dříve ale k Janovi se přiblížila a polohlasně k němu pravila:

„Po direktorovi nepotřebuješ již pátrati, pane, vrátil se dnes večer na Hradiště.“

„Vím to, vím, stařeno; vlezl nám sám do pasti, v které zhynouti musí!“

„Však má vojsko ku své ochraně a napočetla jsem nejméně sto jezdců, když Novým lesem potají k Hradišti se blížili.“

„Ty's je viděla tedy, Veruno?“ tázal se Chvojka dychtivě. „A snaďs je až do Hradiště následovala?“

Stará Veruna se zvláštním výrazem se usmála nad otázkou touto.

„Což opominula kdy Veruna stíhati všecky kroky svých nepřátel, pane?“

„Ty's výborná pomocnice naše, Veruno!“ zvolal

Chvojka. „Víš tedy, kterak jsou dragouni direktorovi v Hradišti rozloženi a kterak je nejlépe přepadnouti?“

„Ba právě, že vím, a nic není snadnějšího než žoldnéře ty do posledního bezbrannými učiniti. Dvacet mužů zůstalo v panském domě a koně jejich nalézají se v zadních stájích, kam je mi cesta zadními dvířkami dobře povědomá. Žoldnéři leží v čeledníku, jenž má mřížová okna na venek, a když dvéře se zatarasí, jsou všickni jako myši v pasti chyceni a nesmí déle odporovati.“

„Jsou ale ozbrojeni a nevzdají se zajisté bez odporu,“ namítnul Chvojka.

„Zbraně své zanechali v předsíni, kdež snadno jest se jich zmocniti,“ odpovídala Veruna určitě. „Ani jediná rána tedy nesmí padnouti!“

„Výborně! toť vše k vítězství našemu se schyluje! A ostatní vojsko?“

„Několik mužů osadilo statek tvého otce, jenž tam měl zajat býti, ale ještě v čas nebezpečí ušel. Jak ti tam hospodaří, můžeš si pomysliti! Ty ale snadno je přepadneš v domě, kde každý kout je ti znám.“

„A kde zbývající mužstvo se rozložilo?“.

„I to je na bezpečném místě, neboť direktor vyslal je vzhůru do zámku, kde se žoldnéři teď ve pražných špejcharech válejí.“

Výraz uspokojení přeletí obličej mladého Chvojky a jakoby

sám k sobě pravil: „Šafář na zámku je úplně nám oddán; ten nám nezvané své hosti v plnou moc vydá.“

Mezitím přiblížili se mužové ku vchodu do pod--zemí vedoucímu, a stará Veruna známou nám už cestou chodbami k podzemním místnostem tvrze Heřmanické je uváděla. Někteří z mužův byli už v místnostech těch známi, neboť s Chvojkou a hrabětem Šporkem byli zde časté porady odbývali a vše ku vzbouření obecnému připravovali. Ostatní pak už také věděli, oč se jedná, a každý očekával jen den, kdy plán dávno osnovaný na světlo uveden a zároveň proveden býti měl.

Mladý Chvojka sdělil mezi chůzí ještě otci, kterak dle líčení Verunina věci této noci na Hradišti stojí a osnoval už také přípravy k útoku, jímž direktor pan Martin z Lauterbachu i se svými dragouny přepaden býti měl.

Za nedlouho nalézali se všickni v předsíni, kde jsme posledně hraběte Šporka byli zanechali, a mladý Chvojka vešel do velké síně podzemní, v níž společné schůze všech účastníkův tajného spiknutí konány bývaly.

Hrabě Špork nalézal se samojedin v ohromné prostoře této, která nyní četnými pochodněmi ve všech koutech jasně osvětlena byla. Uprostřed stál velký stůl s četnými židlemi, na stole pak byly hojné papíry rozloženy.

Hrabě přecházel prudkým krokem a v zamyšlení po jeskyni a zaslechnuv kroky přicházejícího Chvojky obrátil se rychle ku vchodu a podávaje mladému muži pravici pravil:

„Očekávám vás už s netrpělivostí, milý Jene; došly důležité zprávy po ty dva dny, jež jsem cestou do Pardubic ztrávil?“

„Nad míru důležité, pane hrabě. Hodina rozhodnutí už neodkladně udeřila.“

„Já bych radil ještě k mírnějšímu počasí posečkati. Tuto jsou dopisy z lóže Pražské, které mi zvěstují, že působení našich spojenců v Praze s velkými obtížemi se setkává.“

Chvojka vyšel z jeskyně a po několika okamženích vrátil se se všemi sedláky…

„Není už jiné pomoci, pane hrabě, než zřejmě s plánem našim vystoupiti, nemáme-li všecky dosavadní výsledky v šanc vydati!“

„Co se přihodilo tedy v těchto dvou dnech?“

„Direktor Hradišťský se navrátil na Hradiště a sice se zbrojnou mocí.“

„Jak? ten bídník je tak zaslepen, že sám se nám v moc vydává?“

„Ano, jen že má ku své ochraně škadronu dragounů.“

„Tím slavnější bude naše vítězství!“

„Uznáváte tedy, pane hrabě, že jest potřeba, abychom činně vystoupili?“

„Okolnost tato vše změnila; direktor musí padnouti v ruce mé, neboť od toho výsledek mého procesu závisí. Císař mne ve své včerejší audienci sám k tomu poukázal.“

„Také naši sedláci jsou se svou audiencí spokojeni, pane hrabě.“

„Ano, slyšel jsem už o tom v Hradci, že prý jim dal povolení k tomu, aby šli na pány. – Tak aspoň sedláci sami vypravují, ačkoli nelze tomu věřiti. Leč hodí se to výborně pro záměry naše a proto omylu toho použijeme.“

„Jsou zde, a poznáte z jejich zpráv, pane hrabě, že všude je vše k povstání připraveno. Já sám rozeslal na vše strany posly, aby lid ještě dnešní noci v Novém lese se shromáždil.“

„A chcete tedy na Hradiště udeřiti?“

„Ano, ještě než se rozední a direktor na útok náš připraven bude.“

„Neobáváte se krveprolití, když zlosyn ten vojskem se obklopil?“

„Ani jediný z vojáků nedostane se ku své zbrani, pane hrabě; i o to je už bezpečně postaráno.“

„Nuže, budiž; nechť padne dnešní noci první rána!

Jen odvážlivému kyne vítězství. Však jednu výminku vám kladu, Jene.“

„Mluvte, pane hrabě; znáte mou oddanost k vaší osobě.“

„Aby direktor při živobytí zachován byl.“

„Lid jest proti tyranovi svému nesmírně rozlícen, ba jsem přesvědčen, že mu Radon smrt vlastní rukou přísahal.“

„Pak musí Radon aspoň na čas vyplnění své přísahy odložiti. Jak jsem už pravil, jest mně direktora a výpovědí jeho v procesu mém nade vše potřebí. Potom budiž mstitelům svým v šanc vydán.“

„Pokusím se o to, pane hrabě, však Radon a soudruhové jeho jsou pravými fanatiky.“

„Rozkazuji vám tedy mocí řádu svého, mistře, abyste bděl nad zachováním života a zdraví Martina z Lauterbachu!“ zvolal hrabě Špork vysokým hlasem a vztýčil se v celé velitelské postavě své před mladým mužem.

Tento sklonil hlavu před tímto rozkazem a skříživ ruce na prsou, pokorně odpovídal:

„Pak uposlechnu, jasný pane! Direktor bude při životě zachován.“

„Žádá toho prospěch řádu, nikoli jen můj vlastní,“ dokládal hrabě Špork mírnějším hlasem; „panství Hradišťské musí se státi majetkem řádu a stane se jím jen tehdáž, když zcela právním spůsobem mne co pravému dědici přiřknuto bude.“

„Pak mizí všecky ostatní ohledy, jasný pane. Otec můj a Radon musí pomstu svou k době příznivější odročiti, až prospěchům řádu více škoditi nebude.“

„Tak jest, milý příteli; my pracujeme pro záměr vyšší, než tento lid, jenž jest pouze našim nástrojem. Velký Orient uzná služby naše nezištné, jichž mu zde prokážeme. Mimo to byla věc moje od císaře příznivě přijata, a když se byl o podvodném nabytí Hradiště a Kuksu skrze jesuity přesvědčil, mohl mi i příznivý výsledek zaručiti. Však účastenství moje v tomto podniknutí, jež dnešním dnem započne, musí do té doby úplným tajemstvím zůstati.“

„I v tom je náhoda nám příznivá, neboť mimo několik

zasvěcených nikdo stav váš a jméno vaše netuší.“

„O jaké to náhodě mluvíte?“

„Lid vás od včerejška považuje za ruského prince, neboť tak jste se mu včera v Pardubicích objevil, a Radon soudruhy ostatní v tomto domnění utvrdil.“

„Radon je bystrá hlava, není-li duch jeho právě fanatismem jeho zakalen. Jsem tomu povděčen, že prostý lid mne jen v tomto zakuklení spatřuje. Postarám se i dále o to, aby z domněnky své vyrušen nebyl. Nyní však ony muže sem uveďte!“

Chvojka vyšel z jeskyně a po několika okamženích se navrátil se všemi sedláky, kteří jednak s utajenou bázní, jednak s hlubokou úctou před náčelníka spiknutí vstupovali.

Hrabě Špork kynul příchozím, aby na židlích kolem stolu se usadili.

Všickni tak učinili a očekávali další oslovení náčelníka svého.

„Rychtáři Chvojko,“ obrátil se hrabě k starému Chvojkovi, „podejte zprávu svou o tom, co se dnes na Hradišti udalo.“

Starý rychtář stručnými slovy sdělil, co nám již

O návratu direktora Martina z Lauterbachu a o příjezdu dragounů na Hradiště známo. Syn jeho doplňoval zprávu tuto ještě sdělením, kterak vojsko toto na Hradišti rozloženo jest a jak snadno je bezbranným i k odporu neschopným učiniti.

Zraky všech přítomných se po vylíčení tomto zajiskřily, neboť bylo patrno, že útok na Hradiště za takovýchto okolností bez velkého namožení sil se zdařiti musí. Též hrabě Špork dal souhlas na jevo s plánem mladého Chvojky, který vítězně kol sebe pohlížel.

„Jaká jest zpráva vaše, rychtáři Nývlte ze Rtyně?“ obrátil se na to hrabě k sousedovi starého Chvojky.

„Na našem panství čeká čtyři sta mužů na první zavolání, milostivý pane,“ sděloval rychtář Rtyňský, vysoký to a zavalitý muž, jenž k straně Radonově náležel; „dnes v noci však už

polovička mužů těch do Nového lesa přitrhne.“

„Vy jste statečný muž, rychtáři,“ odvětil hrabě, „vím z vlastní zkušenosti, že velkého vlivu požíváte; proto vám také vůdcovství jich svěřeno zůstane.“

Rychtář Nývlt sklonil hlavu a z oka jeho zašlehnul blesk uspokojenosti a touhy po boji.

„Co vy nám sdělíte, rychtáři Seidle z Koclířova?“ tázal se Špork třetího muže.

„Také u nás je všecko připraveno, milostivý pane.

I já budu s lidem svým na místě v Novém lese. Robotu jsme už před čtrnácti dny odepřeli a vrchnost naše musila i s úřadníky z panství uprchnouti.“

„Slyšel jsem o statném chování se Koclířovských,“ odpovídal hrabě; „při takovéto ráznosti netřeba se nám o vítězství obávati. Jaké zprávy nám přinášíte z Náchodská?“ obrátil se ku čtvrtému.

Tento sděloval souhlasně výsledky působení svého, pak následovaly zprávy ze Smiřic, z Broumova, Police a jiných okolních míst, jež hrabě s velkým uspokojením přijímal.

Tak se vystřídali všickni přítomní a došlo konečně na poslední dva muže, kteří posud ve shromáždění tomto přítomni nebyli a dnes poprvé v něm se účastnili.

Jeden z nich se prohlásil za zástupce poddaných na panství Pardubském, druhý na panství Poděbradském.

„Jáť myslil, že na císařských panstvích snesitelnější poměry panují než všude jinde,“ podotýkal hrabě Špork, „a že tamní poddaní sotva sesúčastnív obecném povstání.“

„Milostivý pane,“ odpovídal občan z panství Pardubského, jenž byl zároveň rychtářem v Nemošicích a Jan Ryšavý se jmenoval, „na císařských panstvích se nám vede právě tak zle jako u jiných vrchností a robotu tam musíme zrovna tak dobře odbývati, jako kde jinde, ačkoli vedle nařízení císařovny Marie Teresie už dávno vykoupena býti měla. A kdo nechce na robotu chodit nebo daně odvádět, jako tomu u nás v

Nemošicích jest, ten dostane deset, dvanáct dragounů na exekuci, až je dokoná na mizinu přiveden. My všickni jsme se letošní zimy stali žebráky a nemáme už čeho ztratiti.“

„Je i tam tedy lid nachýlen k povstání selského lidu se přidati?“

„Na Pardubsku je všecko na to připraveno,“ zněla odpověď rychtáře Nemošického; „co nám to pomůže, že císař Josef sesadil purkrabího Pardubského, když na jeho místo přijde zase nový dříč poddaného lidu. Císař sám to uznává, že se to nedá v dobrotě předělati a proto dal sedlákům povolení, aby sami šli na pány a úřadníky. A věru, že Pardubští nezůstanou v pozadí, právě tak jako Poděbradští, je-li pravda, sousede?“

A obrátil se k sousedovi, jenž od Poděbrad pocházel a zároveň členem selské deputace u císaře Josefa byl.

Ten podával podobnou zprávu o jitření poddaného lidu na císařském panství Poděbradském, jako všecky ostatní zprávy zněly, neboť i na Poděbradsku tytéž bídné poměry jako na ostatních panstvích panovaly.

„Vidím ze zpráv vašich, přátelé,“ ujal se po krátkém mlčení slova hrabě Špork, „že se můžeme spoléhat v účinlivou pomoc lidu poddaného, jemuž svobodu a volnost zjednati chceme. Přispěním vašim se stalo, stateční mužové, že lid je na všech stranách k boji připraven a že i násilím jest odhodlán zdrtiti pouta, jimiž jej tyranové jeho svírají. Však přátelé tohoto ujařmeného lidu, kteříž mne a statečného mladíka tohoto,“ při čemž na mladého Chvojku ukázal, „mezi vás vyslali, abychom vám oči otevřeli a pravou cenu svou vás znáti naučili, starají se také účinlivě o to, aby lidu nejen slovy, leč i skutečnou pomocí přispěli.“

Po úvodních slovech těchto stáhl šátek jakousi hromadu na stole ležících věcí pokrývající a odhalil tak asi patnáct neb dvacet pytlíků, na první pohled penězi naplněných.

„Zde chová každý tento měšec tisíc dukátů,“ pokračoval hrabě dále, pozoruje se zalíbením dychtivé zraky sedláků, jež

po měšcích mířily; „peníze tyto jsou od přátel lidu a jeho svobody ustanoveny k odpomo-žení okamžité bídy mezi soudruhy vašimi. Vezměte každý po měšci a rozdejte zlato toto mezi věrné občany, kteří chtějí při dobývání svobody a volnosti činně pomáhati.“

Vyzvání tak lákavé nemusilo dvakrát opakováno býti. V okamžení byly měšce se zlatem rozebrány a se-dláci slibovali rozjařenými slovy poznovu úplnou oddanost a poslušnost hraběti.

Po nějaké chvíli kynul Špork a vše se opět kolem stolu usadilo. V očích sedláků bylo nyní mnohem bystřejší pozornost a napnutost lze poznati, než dříve před rozdáním dukátů se byla jevila.

Hrabě Špork pokračoval pak po úplném utišení dále:

„Podle původního plánu našeho mělo povstání se státi teprve v době pozdější; avšak sběhly se v posledních dnech události, které nás nutí,, abychom ještě dnešní noci na nepřátele své udeřili.“

„Déle také už ani nesmíme otáleti, nemá-li lid chuti nynější pozbyti,“ vskočil mu do řeči Nývlt, rychtář Rtyňský; „každé odkládání k slavnosti svatojanské bylo by nám jen ku škodě a nepřátelé naši dovedli by se v té dlouhé době jen sesíliti.“

Někteří z přítomných, kteří ještě nebyli v celý plán spiknutí zasvěceni, upřeli tázavě zraky svoje na Nývlta, jakoby se jej po bližším vysvětlení slov jeho ptáti chtěli.

To vida hrabě Špork pravil:

„Ano, původně bylo ustanoveno, že povstání vypukne teprve o svatojanské slavnosti Pražské. Poslední záměry naše v tomto hnutí čelí totiž k tomu, aby hlavní město země se v moc naši dostalo; neboť dokud nebudeme míti v moci své všecky nejvyšší úřadníky zemské, dotud také povstání selské žádného trvalého úspěchu se nedomůže.“

Všichni přítomní dávali souhlas s tímto projevením na jevo.

„Proto musí hnutí naše se všech stran čeliti ku Praze,“

pokračoval hrabě Špork dále, „a tam se také veškeré síly naše soustředí. V den 15. května, tedy v předvečer slavnosti svatojanské mělo se 100.000 sedláků, od svých rychtářů vedených, do Prahy co poutníci odebrati. Patnáct tisíc jiných, jež vlastní zbraní střelnou opatříme, měli se téhož večera potají ku všem bránám Pražským přiblížiti a o půl noci na ně udeřiti. Vojska není se co báti, neboť v celých Čechách ani jediný voják nemá ostrý náboj. O vítězství nebylo tedy lze pochybovati. Plán tento zůstane tentýž, jen že jej bez odkladu prováděti počneme. Slova císaře Josefa, jež byl při audienci v zámku Pardubském k sedlákům pronesl, jsou přímým vyzváním k lidu, aby neprodleně jařmo utiskovatelův svých se sebe svrhl a velké dílo osvobození svého započal. Mimo to nepřátelé naši chystají se k odporu a rádi by hnutí lidu ještě v zárodku udusili. Direktor Hradišťský je ta zmije, jíž musíme na hlavu šlápnouti, a vystoupení jeho proti lidu, o jakémž mi této noci zpráva podána, nutí nás, abychom bez průtahu zrádné jeho záměry v niveč obrátili.' Chrabrý tento mladý muž," a obrátil se opět k Janu Chvojkoví, „připravil vše k útoku na Hradiště a to spůsobem, který nám jisté vítězství zaručuje."

Celé shromáždění pokývlo hlavou na znamení, že je o výtečných snahách mladého Chvojky, jako o oce-, kávaném vítězství v Hradišti přesvědčeno.

„Veliký boj tedy počíná," mluvil hrabě Špork povýšeným hlasem dále a povstal s křesla, „konej každý povinnost svou, měj na zřeteli hlavní záměry naše, že především ujařmenému lidu se má dostati svobody a osvěty!"

„To přísaháme!" ozvalo se jednosvorně v celém sboru.

„Každé podobné hnutí však musí míti viditelnou svou hlavu a své správce," ujal se opět slova hrabě; „a medle komuž bychom vůdcovství bojovného lidu selského lépe mohli svěřiti, než statečnému Janu Chvojkoví, který pro věc naši již tolik byl obětoval a podnikl?"

Mladému Chvojkoví zajiskřilo se v očích, neboť práhl jen

po boji a vyznamenání se, hrud jeho vysoko se dmula a ctižádostivý duch nejluznější obrazy do budoucnosti si líčil.

„Ano, on budiž vůdcem našim! jenom jej bude lid slepě následovati! Sláva našemu vůdci Chvojkoví!“ bylo voláno se všech stran a vše se kolem mladého muže hrnulo, aby mu ruce tisklo a oddanost svou projevovalo.

Když pak opět pohnutí se umírnilo, povstal mladý Chvojka a obrácen jsa ku hraběti počal mluviti:

„Mne ctí tato důvěra vznešeného přítele lidu a zástupcův jeho, a vynasnažím se dle všech sil svých, abych jí co možná nejvíce vyhověl. Však nemohou všecky starosti o veliké podniknutí naše spočívati pouze na bedrách mladíkových, jenž pouze ohnivou oddanost a obětovnost k svaté věci lidu s sebou přináší. Nechť mužové v životě zkušení jsou mi k ruce přidáni.“

Rozhlédl se v kruhu a přesvědčil se, že toto projevení skromnosti jeho s nejlepším výsledkem u všech shromážděných mužův se setkalo.

Hrabě Špork na to odvětil:

„Také na to jsem již pomýšlel, statečný příteli, a stane se dle žádosti vaší. Hlavní vedení všech vnitřních záležitostí buď svěřeno radě pěti mužů, jejichž volbu ihned ze středu svého vykonejte.“

Všickni souhlasili s návrhem tímto a jak bylo lze očekávati, zvoleno oněch pět mužů, kteří dosud největších zásluh o pozdvižení lidu selského si byli zjednali.

Byliť to: Hradišťský rychtář starý Chvojka, Heř-manický sedlák Rezek, dále Rtyňský rychtář Nývlt, Nemošický rychtář Ryšavý a konečně zámožný sedlák z panství Náchodského, jménem Durych.

Všickni prohlásili, že úřad tento na se přijímají a všecky síly k tomu vynaloží, aby plán osvobození lidu českého proveden byl. Z pěti mužů těchto pak měl ještě zvolen býti náčelník, jenž by spravoval vnitřní záležitosti, jako vojenské

vůdcovství mladému Chvojkoví svěřeno bylo.

Hlavy ostatních čtyř mužů obracely se po starém Chvojkoví, ten ale rozhodně vzdal se takovéhoto vynikajícího postavení a takž konečně zvolen za náčelníka Rtyňský rychtář Nývlt, který svou rázností a osobní odvážlivostí ovšem nejvíce k takovému úřadu se hodil.

Tím bylo viditelné náčelnictvo selského vzbouření zřízeno. Tajnou hlavou jeho zůstal ovšem jako až dosud hrabě Špork a ti, kdož za ním stáli, totiž přední členové řádu zednářův, jemuž o více se jednalo, než o pouhé zrušení roboty. Nadvládu tuto také všickni přítomní bezvolně uznávali, jsouce toho přesvědčení, že se jen o vystupování na venek jedná a aby lid venkovský viděl vůdce ze svého středu vyšlé, kterýmž by úplně důvěřovati mohl.

Ve smyslu tomto povstal také nyní Nývlt a pravil:

„Teď se ale jedná také o jméno našeho úřadu. Lid musí míti o nás velké představení, má-li patřičně všech rozkazů poslouchati a tu věru neškodí, když raději o stupeň výše přidáme, než abychom s nižším titulem se uspokojovali.“

„To bude věru nejlépe, kmotře Nývlte,“ usmál se Rezek prostosrdečně, „když z vás uděláme nejvyššího purkrabího a z nás ostatních aspoň gubernium!“

Vše se dalo do smíchu při bujném návrhu tomto, ale Nývlt nikterakž se nesmál. Naopak s velmi vážným výrazem ujal se slova:

„Nu, a co je na tom směšného? Já s tím úplně souhlasím, neboť vím z vlastní zkušenosti, že horákům našim nespůsobuje nic větší respekt než hodně vysoký titul.“

„To je pravda!“ přizvukovali někteří.

„Zůstaneme tedy při těchto názvech,“ ozval se teď do sporu tohoto ne bez jakési ironie hrabě Špork; „jsouť jednak –lidu běžnými jakožto názvy nejvyšších hodnostů zemských, jednak skutečně vám co nejvyšším vůdcům veškerého lidu českého přísluší. Rada vaše nechť se nazývá tedy gubernium a statečný

rychtář Rtyňský bude slouti nejvyšším purkrabím.“

„Tedy jsem já vlastně guberniálním radou?“ tázal se pólo ve smíchu Rezek, ale přísný pohled z oka Ný-vltova kázal mu okamžitě mlčeti.

A skutečně zůstalo při názvech těchto, v nichž sedláci čím dále tím více oblíbení nalézali a tak bylo zřízeno „selské gubernium“ s „nejvyšším purkrabím“ v čele, které teď viditelné otěže celého povstání do rukou vzíti mělo.

Ještě vyřízeny některé vedlejší záležitosti a hrabě Špork právě se chystal schůzi ukončiti, po níž jednotliví mužové do svých osad odebrati se měli, aby tam lid svůj svolali, an tu do shromáždění vrazil Radon, v jehož obličeji divoká radost a zanícení se jevily.

Uklonil se hluboce před hrabětem Šporkem, ten ale odvětil:

„Zde jest nyní nejvyšší purkrabí, tomu své zprávy sděluj, Radoni!“ a ukázal na Nývlta.

Radon se náhle zamračil a na Nývlta ani nepohlednuv zvolal:

„Ty, pane, a statečný tamto mladík, vy jediní jste vůdci mými! Jen vám Radon své služby věnuje!“

Nyní bylo zase na Nývltovi se zamračiti, a již chtěl týž spurného fanatika ostře pokárati, an mu hrabě vskočil do řeči a Radone se tázal:

„Jaké zprávy tedy přináší? Mluv veřejně, máť celé gubernium právo tě slyšeti.“

Radon ještě jednou pohledl na mladého Chvojku, jakoby souhlas jeho očekával a když tento mu dal tajné znamení, sděloval:

„V Novém lese je mužstvo naše už přihotoveno, pane! Se všech stran se lid stále sbíhá a ranním úsvitem bude se na všech okolních věžích na poplach bíti. V Hradišti je vše v hluboký spánek pohříženo; doba je nade vše příznivá!“

„Vzhůru tedy! Na nepřátele lidu!“ vzkřikl mladý Chvojka a chopil se meče na stole ležícího, jenž tu proň připraven ležel.

Všecko povstalo a každý se chystal za svým úkolem se bráti. Hrabě Špork dal ještě některé instrukce mladému vůdci vzbouřeného lidu selského a vše se hrnulo pak do podzemní chodby a vzhůru do tvrze, která ještě v úplné temno noční pohřížena ležela.

III. PRVNÍ VÍTĚZSTVÍ SEDLÁKŮ.

Členové „gubernia“ selského na pláni před tvrzí Heřmanickou se rozešli, aby se buď do svých osad odebrali, bud se svolaným lidem svým se sešli, jenž k ustanovenému shromáždišti do Nového lesa se sbíhal.

Při mladém Chvojkoví zůstali pouze starý Chvojka, Radon a Rezek, ve tmavém vchodu tvrze pak se k nim připojila stará Veruna, která s fanatickým Radonem jedním duchem oživena byla.

„I ty chceš, stařeno, prvnímu vítězství našemu přítomna býti?“ tázal se jí Rezek jaksi s vysoká, neboť mu nová jeho důstojnost „guberniálního rady“ velkého sebevědomí dodávala.

„A kdož by vás vedl, abyste nepřátele své bez krve-prolití v moc svou dostali?“ odsekla jaksi špičatě Veruna. „Jen já vám mohu direktora a žoldnéře jeho bezbranné v ruce vydati.“

„Tak jest, Rezku,“ ujal se slova mladý Chvojka, „stará Veruna uvede nás tajným vchodem do panského domu, kde pak snadno bude nám direktora i strážců jeho se zmocniti. Otec můj pak vydá se do svého statku, aby týmže spůsobem na ležící tam rotu padl, a třetí sbor náš konečně přepadne zámek Hradišťský, kde také jedna část dragounů se válí.“

„Já si ale vymiňuji, abych byl při lidech, kteří do panského domu vtrhnou!“ ozval se náhle Radon.

„Chceš tam direktorovi splatiti, co's mu o Třech králích dlužen zůstal, je-li pravda?“ zasmál se Rezek a ukázal na sekeru, která na rameni starého Adamity se houpala.

„Nikoli, Radoni,“ odvětil rychle Jan, „tvou úlohou bude, abys se hradu zmocnil, což se ti za pomoci šafářovy snadno zdaří.“

Radon se zamračil, ačkoli tmavá noc nedala stopy nevole jeho pozorovati.

„A proč nemám své pomstě vyhověti?“ tázal se temným hlasem. „Já mu pomstu přísahal a chci ji také ještě této hodiny vykonati!“

A chopiv sekeru pádnou s ramene, zatočil jí jako lehkou hůlkou v povětří, že mu nad hlavou zafičela.

„Pomsta tato ti neujde, ačkoli já i otec můj k ní rovné máme právo,“ zněla odpověď mladého Chvojky; „však dnes nenadešla ještě doba její.“

„A kdo mi v tom zabrání?“ vzkřikl divoce Adamita.

„Prospěch naší veliké věci!“ odpověděl pevným hlasem Chvojka. „Tak kázal nejvyšší mistr náš a každý musí hlasu jeho uposlechnouti!“

Radon neodpověděl, ale s hlavou svěšenou rychleji kráčeti počal. Byloť očividno, že se rozkazu velmistrovu podává, že mu ale poslušnost tato velmi za těžko přichází.

„Život direktora Hradišťského musí ještě zachován býti,“ pokračoval mladý Chvojka dále, „hrabě odhalí celou síť zločinů bídníka tohoto a teprve potom dojde na spravedlivé potrestání jeho. Ci chceš, Radoni, odpovědným býti za to, kdyby hraběti se pro náhlé zavraždění direktora nezdařilo, dokázati podvržení postupní listiny, jakouž otec jeho o panství Hradišťské oloupen byl? Či chceš, aby Marie zůstala bez vědomí o pravém původu svém, o němž jen direktor vysvětlení podati může? Či chceš konečně, aby všecky ostatní zločiny Martina z Lauterbachu věčnou rouškou zakryty zůstaly a on aby pouze jediným okamžikem za ně pykal?“

Radon se obrátil na výčitky tyto, jejichž oprávněnost a podstatnost každý z přítomných uznával, a úsečným hlasem odvětil:

„Podrobuji se rozkazům tvým, pane; Radon je opět tvým věrným psem a ukryje zatím zuby své!“

Mezitím se byli dostali až k pokraji úvozu, jenž lesem v levo od silnice Heřmanické dolů k řečišti Labe se táhl, a kudy jsme už v ranní době o Třech králích byli viděli mladého Chvojku sjížděti.

Ovozem tímto chtěli se dostati k řece a po břehu jejím až k Novému lesu, kamž tudy ovšem nejkratší cesta vedla.

Na kraji lesa vystoupil mezi temnými kmeny jakýsi muž, jenž k Radoňovi se přiblížil a jakési umluvené znamení s ním vyměnil.

„Kdo to?“ tázal se mladý Chvojka, jenž nyní nad míru ostražitým se stal.

„Je to přední můj strážník, pane,“ odpovídal Radon; „rozestavil jsem takových po celé cestě, aby mi zprávu podali o všem, co se mezitím v Novém lese a na Hradišti udalo.“

„To bylo opatrné od tebe, Radoni; a co sděluje muž tento?“

„Tažte se jej sám, pane, však i vám odpoví!“

Mladý Chvojka obrátil se k sedlákovi s otázkou:

„Jak stojí věci na Hradišti? Neudalo se nic podezřelého?“

„Ani nejmenšího; celé Hradiště je posud jako vymřelé.“

„Také nikdo cizí tam noční dobou nevešel?“

„V celé krajině není cizího člověka této noci.“

„Vojáci pak jsou posud tak rozděleni, jak včera večer viděno bylo?“

„Ani jediný z nich se posud nehnul.“

„A kterak to vypadá v Novém lese?“

„Našich bratří je tam k osmi stům.“

„Jací jsou to bratří?“

„Bratří církve Páně, která brzo zvítězí!“ zněla mystická odpověď.

Mladý Chvojka poznal, že stojí před ním člen sekty adamitské.

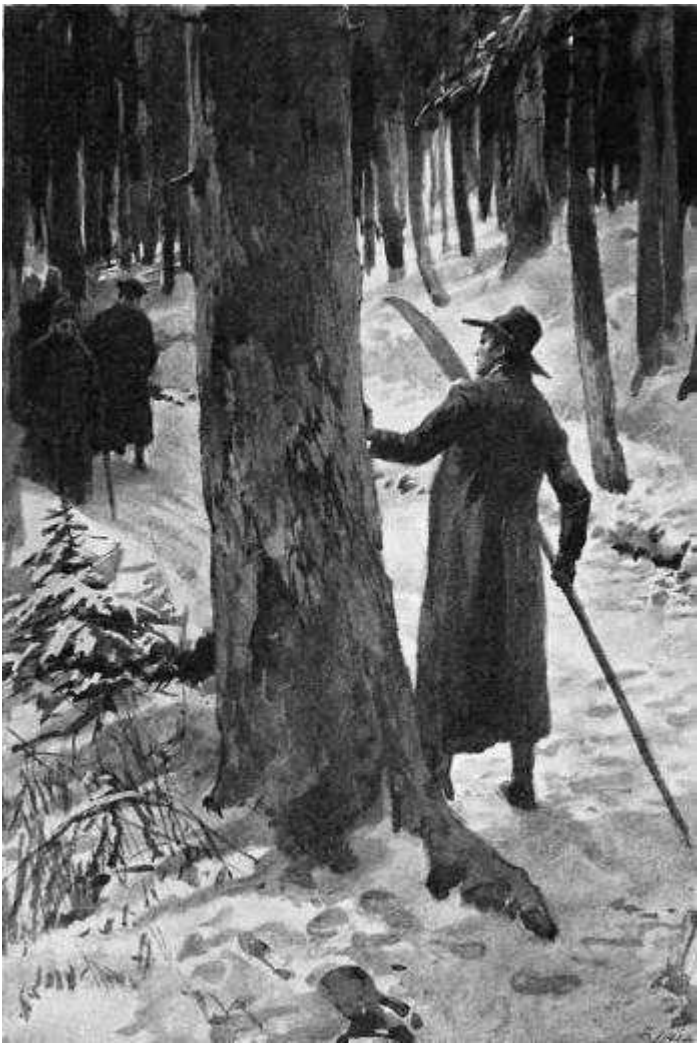

Na kraji lesa vystoupil mezi temnými kmeny jakýsi muž.

„Vy posloucháte tedy Radone?“ tázal se Adamity dále.

„Jeť on nádobou ducha Páně a slova jeho jsou nám vodítkem!“

„Půjdete za ním tedy třebas do ohně?“

„Poručí-li tak, ano! Tak káže bratrstvo naše.“

Radon, jenž nedaleko stál, jevil jaksi vítězný výraz ve tváři.

Chvojka naň pohledl a jakási žárlivost hnula se v nitru jeho.

Pak tázal se strážníka ještě:

„Jsou v Novém lese ještě jiní mužové naši?“

„Celý les se jimi hemží a pořád ještě nové sbory docházejí.“

„V Kuksu a Hradišti nemají tedy žádného podezření?“

„Vše je tam v hluboký spánek pohrouženo a ani psové nevyjí.“

„Nuž dobře; pojď s námi, statečný muži, a veď nás k dalším strážím.“

Celý sbor dal se nyní opět v před a sice úvozem lesním dolů ku levému břehu Labe, jehož šumot z nevelké vzdálenosti bylo lze slyšeti. Hladina vodní byla už po několik dní ledových pout zbavena a vlažná po-větrnost ku konci února roztavovala sníh v rovinách i na úbočích strání, že řeka značně rozvodněna byla a žluté vlny její hukotem svým a prudkým během velký hluk způsobovaly, jenž při každém kroku našich pozdních chodců ku břehu ještě se zmáhal.

Za krátkou dobu ocitli se z lesa na úzké planině, která podél lesnaté stráně, po levém břehu Labe až ke Kuksu se táhla. Zde stál za kusem skály nový strážce a ten Radonoví stejně znějící zprávu podával. Nikde nejevilo se nic podezřelého, jen tlupy svolaných sedláků se se všech stran k Novému lesu ubíraly.

I tento strážník se připojil k tlupě, která nyní rychlým krokem vzhůru ke Kuksu stoupala.

Zámek Kukuský černal se v nevelké vzdálenosti na obzoru, pod ním pak vedla cesta kolem parku dále k severozápadu, kde temná hmota Nového lesa se rozkládala.

Pod zámkem, a sice u schodů, jež vzhůru k parku vedly, oddělil se ode zdi třetí stoupenec Radoňův, jenž rychle k náčelníkovi svému se přiblížil.

„Nic podezřelého v zámku?“ tázal se jej rychle Radon.

„Po celou dobu panuje tam ticho,“ sděloval strážník.

„Správce Doubrava hoví si tedy právě tak bez pecně v peřinách jako direktor Hradišťský,“ usmál se temně Radon; „však za nedlouho jej nemile ze spánku jeho vyrušíme.“

Pak tázal se strážníka dále:

„Mnoho-li přátel napočetl's s druhé strany?“

„Čítal jsem ze začátku, pak ale jsem musil ustati.“

„Dostavilo se jich skutečně s druhé strany tak mnoho?“

„Šlo jich tuto po mostě, jako když plátno vlékne, a všickni řádně obušky, kyji, sekerami nebo cepy ozbrojeni.“

Radon se obrátil ke Chvojkoví a sděloval mu zprávu tuto.

„To bych byl neočekával, že i na té straně se vše tak rychle k nám pohrne!“

„Tím lépe, práce naše bude tím dříve a tím jistěji skončena. Nyní ale již nejvyšší čas, abychom do Nového lesa se dostali!“

„Přijdeme právě v čas, pane, kdy bude vše pohromadě a k pochodu připraveno. S prvním kuropěním jsme na Hradišti!“

Od Kuksu vedla cesta v levo kolem bývalého parku Šporkova a brzo počala před cestovníky černá stěna daleko se táhnoucího lesa vyvstávati.

Radon vstoupil v čelo průvodu a pak po několika kročejích třikrát zahouknul. Stejná odpověď se mu z blízkého lesa ozvala.

„Každý je na svém místě, pane,“ pravil ku Chvojkoví, „nyní tvoje úloha vůdcovská nastává.“

„Ty's se o vše výborně postaral, Radoni,“ pochválil jej mladý muž, „a spoléhám se i dále v tebe. Však odměna tě nemine.“

„Jen příležitost chci, abych pomstu svou mohl schladiti!“

„I té se ti dostane, však teprve ve vhodný čas. Nyní svolej

svůj lid, já na cestě k Hradišti vás budu očekávati.“

Radon vskočil do lesa, kde mezi kmeny několik temných postav se pohybovalo a s těmi stručně pohovořil.

Hned na to se postavy rozličnými směry v lese ztratily.

Po silnici, která les ve dví dělila a od Kuksu ke Hradišti vedla, dostal se průvod až do prostřed lesa, k místu, kde tak zvaná jeskyně Jeronýmova stála. Zde na prostranství mělo se veškeré množství k společnému pochodu shromážditi.

Po celou cestu bylo lze pozorovati, kterak lesem bezpočetné postavy ku předu se míhají, opatrně pozor dávajíce, aby nižádného hluku nespůsobovaly, tak že až na nepatrný šumot a jednotlivé praskání větví hluboké ticho v lese panovalo.

Voje Radonový byly, jak se zdálo, už dobře vycvičeny a s liščí obratností i opatrností k výpravě své se braly.

Nedaleko jeskyně Jeronýmovy mladý Chvojka se zastavil a za nedlouho počalo se prostranství naplňovati. Po desíti a po dvacíti vystupovali sedláci z temna lesního na světlejší prostoru, kudy silnice Hradišťská se táhla, a brzo byl celý dav na jediném tomto místě shromážděn. Čítalť daleko nad tisíc hlav, mužův i mladíkův z okolních dědin, kde působení Chvojky a spojenců jeho až dosud největších úspěchův bylo dosáhlo.

Radon stál v čele svých spoluvěrců, kteří od ostatního lidu jaksi se oddělovali a mnohem vážněji sobě počínali. Také ostatní sedláci se jich poněkud stranili a jen s jakýmsi pocitem přístrachu na ně pohlíželi, neboť roznášely se tehdáž o sektě adamitské nejděsnější pověsti, na základě jejichž Adamitům nejkrvavější záměry přičítány byly. Lidu poddanému se při tomto hnutí jednalo o dosažení občanské svobody a osvobození od roboty, ostatní zájmy pak nebyly posud dotýkány. Za to ale se Adamitům připisovalo, že touží po zvrácení celého společenského a církevního pořádku, ba že církevní obec svou chtějí i v občanský život uvésti a tento dle fanatických zásad

svých upraviti. Vypuzení veškeré autority civilní i církevní, vyhnání úřadů a svržení dosavadní vlády byly prý jejich záměrem, a nový pořádek věcí měl v celé zemi nastoupiti. Proto prý čekali na pomoc císaře Marokán-ského, jenž prý už na cestě do Čech se nalézá, aby zde nové království Boží založil.

Za takovýchto poměrů snadno si lze vyložiti, proč lid, až dosud ve víře dle spůsobu osmnáctého století vychovávaný a do nedávná ještě v plném područí řádu jesuitského se nalézající, podezřívavým okem hleděl na muže, o kterých v posledních dnech známo bylo, že k adamitské čili, jak jinak jich nazýváno, k marokánské sektě náležejí.

A když pak se seznalo, že do Nového lesa tak valný počet se jich dostavil, tu tak mnohý ze sedláků, který při vší své zášti proti vrchnostem a panským úřadníkům přece byl horlivým katolíkem, počal hubovati na Ada-mity, již prý chtějí své necudné obřady i veřejně provozovati a tak celému světu pohoršení dávati. Káravé hlasy tyto se opakovaly na mnoha stranách, a odtud pošlo, že všickni přívrženci Radonoví sami o sobě se seřadili a ostatního lidu se stranili, jejž ve svém přepjatém náboženském fanatismu ovšem za něco nižšího považovali. I na této straně nescházelo dosti trpkých poznámek, které ale dosud nikde z mezí obyčejných posměšků a útržků nevystoupily. Přece však už při prvním tomto kroku, jejž vzbouření sedláci této osudné noci učiniti hodlali, jevila se dávná kyselost sektářská, která do budoucnosti vzrůstajíc ovšem neprospěšně musila působiti na celé podniknutí, jakž také později ve skutečnosti se objevilo.

Mladý Chvojka pozoroval toto odlučování se sboru Radonová a bystrým duchem svým seznal také ihned, jaké neblahé následky by takováto vzrůstající roztržka míti mohla. Mělť si.ce jakousi předtuchu, že fanatismus Radone a přívrženců jeho by mohl celému dílu jeho vtisknouti nepravou pečeť, neboť věděl dobře, že ze všech vášní nejhůře lze vášeň

náboženskou na uzdě držeti. A takovéhoto rázu nemělo hnutí českého lidu selského nikterakž nabyti. Nejednalo se o nějaké druhé vydání válek husitských, neboť zednáři byli v ohledu náboženském nesmírně tolerantní a také vzbouření v Čechách provolali za zcela jinými záměry než náboženskými. Ale v tomto okamžení, kdy o první činné vystoupení se jednalo, nechtěl Chvojka existenci této roztržky zjevnou učiniti, tím méně pak ji podporovati. Pravilť si sám, že k zamezení všech výstředností je času ještě dosti a že z prvotních těchto známek nelze ještě na nějaký zárodek sporu souditi.

Proto dělal se nevidoucím rozdělení tohoto v zástupu, a když o počtu všech přítomných byl se přesvědčil, povolal k sobě Radone, aby mu potřebné rozkazy udělil.

„Dříve vyčkej, pane, ještě návrat poslů mých, které jsem ku Hradišti vyslal, aby se tam naposledy rozhlédli a pak za vůdce nám sloužili. Musíť.zde okamžitě býti a skutečně, tamto už je vidím po silnici se přibližovati.“

Tři mužové blížili se rychlým krokem po silnici ku Hradišti, jehož zámek na vrchu ležící na severním obzoru se černal. Byly to Radonový očekávané přední stráže.

„Nuž, co jste shledali na Hradišti?“, tázal se Radon prvního z nich.

„Všecko tam ještě tvrdě spí, ale je nejvyšší čas, abychom direktora přepadli!“ zněla odpověď.

„Dostaťs se také až vzhůru k zámku?“ tázal se Radon dále.

„Všecko je vykonáno, jak's mi byl poručil, bratře.“

„Dorozuměl's se tedy tajně se šafářem, aby nás očekával?“

„Tak jest, bratře! vrata hradní budou nám otevřeny, aniž by kdo ze žoldnéřů co tušil.“

Po těch slovech obrátil se starý Radon k Chvojkoví, jenž opatrně přislouchal.

„Hrad i se svými žoldnéři je už jakoby v rukou našich, pane můj! Šafář je nám oddán a otevře nám vchod do hradu; doufám, že i na ostatních místech se nám stejně podaří.“

Pak vyptával se ostatních dvou vyzvědačů, z nichž jeden měl vypátrání panského domu, druhý pak rychtářova statku na starosti.

Oba sdělovali rovněž příznivé zprávy, jen o vchod do pečlivě uzavřeného panského domu se jednalo.

„Ten já vám otevru, synové," ozvala se náhle stará Veruna poblíž stojící a na každé slovo i každé hnutí bystře pozor dávající; „hle, tuto klíč od zadních dvířek pod hradem; tamtudy vás do vnitř uvedu."

„Pak i zde bude vítězství naše!" zvolal mladý Chvojka.

„O statek svůj se pak otec postará, aby z něho ani myš nevyklouzla!"

Pohledl při tom na otce, který dosud mlčky byl v kruhu stál a i na oslovení synovo jen hlavou pokynul. Bylo to však hnutí tak významné, jakoby nejvřelejšími slovy byl se za zdar své části výpravy zaručil.

„Kterak se nyní rozdělíme, pane?" tázal se Radon, jenž už značnou netrpělivost jevil.

„Ty odeber se se svým sborem kolem Hradiště vzhůru ke hradu a tam úlohu svou vykonej!" rozkazoval mladý Chvojka hlasem velitelským. „Odporučuji ti však mírnost největší a jen v případu obrany nechť se zbraní užije. Taková jest vůle nejvyššího velmistra, aby dílo naše veliké nebylo hned na počátku prolitou krví pokáleno."

Radon sklonil hlavu na znamení souhlasu a obrátil se ke tlupě svých soudruhů, k nimž několik slov promluvil. Pak postaviv se v čelo jejich, dal se rychlým krokem v pechod.

„Ty, otče, veď polovičku ostatních do domova našeho," pokračoval Chvojka obrácen jsa k otci svému; „ty nejlépe víš, jak nezvané hosty své v moc svou dostati."

Ve dvou okamženích bylo rozdělení toto vykonáno a četa asi čtyři sta mužů čítající ubírala se za sborem Radonovým, jen že při východu z lesa v levo se dala, kdežto Radon soudruhy své pravou stranou vedl, aby Hradiště se strany obešel a tak

zadem pod hradní chlum se dostal.

„My pak udeříme přímo na panský dům, přátelé!“ promluvil konečně Chvojka k nejbližším, již kolem něho stáli.

Polohlasně bylo se všech stran přizvukováno a každý se hotovil k pochodu.

„Ty nám buď průvodkyní do hlavního sídla tyrana našeho, ženo statečná,“ vyzval mladý vůdce Verunu, jež také bez prodlení v čelo davu se postavila. Za ní kráčel Chvojka s Rezkem a některými přednějšími sedláky, ostatní pak v rozmanitých řadách je sledovali.

V krátké době ocitli se na planině, jež tehdáž mezi Novým lesem a Hradištěm se rozkládala. Po obou stranách této planiny táhly se dvě černé hmoty, tajemným netvorům obrovským se podobající, byly to přední dvě řady sedláků, jež už k ustanoveným svým místům se blížily.

Chvojkoví tlouklo prudčeji srdce, když konečně jakoby na bojišti se ocitnul, kde mu o dosažení tolikerých zájmů bojovati bylo. Leč s důvěrou ve vítězství vcházel v zápas tento, neboť byl si vědom velkých prostředků, jaké mu pomocí řádu a hraběte Šporka k ruce stály. Neméně mohl se spoléhati v oddanost a odvahu selského lidu, který mu zároveň k dosažení jeho vlastních záměrů pomoci měl.

S ostražitostí a napnutou pozorností ubíral se ku předu v čele svého zástupu, maje po boku starou Verunu, která neustále temná slova k sobě mluvila a u velkém rozčilení býti se zdála.

Na půl cestě obrátila se náhle k Chvojkoví a jaksi utajeným hlasem k němu pravila:

„Ze tvých řečí, pane můj, jimiž si Radonoví zakazoval, aby direktorovi ani vlasu na hlavě skřiveno nebylo, seznala jsem, že má života jeho šetřeno býti.“

„Tak jest, stařeno; hrabě Špork musí jej nevyhnutělně v moc svou dostati a k výpovědem o falšování kšaftu hraběte Šporka příměti.“

„Tuším toho příčinu, proč hrabě důkazu toho do-síci hodlá.

Však i tobě, pane můj, musí na tom záleženo býti, aby celý minulý život direktorův jasně před tebou odhalen ležel.“

„Vím to, vím; týká se to vypátrání původu a osudův Marie, když Martin z Lauterbachu není pravým otcem jejím.“

„I to je jedna z vedlejších věcí pro tebe, pane můj, ačkoli vím, že ti na vyšetření jejím velice záleženo býti musí. Leč je tu ještě jiná příčina, pro kterou Martin z Lauterbachu aspoň nyní ještě ušetřen býti musí, a kteráž přímo tebe se dotýká.“

„Nepochopuji tě, ženo tajemná, která vždy jen napovíš a o ostatním mne v temnostech ponecháváš. Ty zdáš se býti v mnohé tajemství zasvěcena, ba přesvědčil jsem se, že jsou.ti věci známy, o nichž dosud žádný smrtelník ničeho netušil, a přece chceš tato tajemství stále v prsou svých ukrývati?“

Stará Veruna kývala jaksi samolibě hlavou při těchto slovech.

„Ano, ano, Veruna ví mnoho, velmi mnoho, co za dlouhý věk svůj kdy spatřila a zaslechla, co jiným zrakům a jinému sluchu navždy tajným mělo zůstati. Ale nastane brzo doba, kdy i tato tajemství budou odhalena a kdy úloha staré Veruny bude dokonána.“

„Mluv aspoň, kterak slovům tvým o poměru svém k direktorovi mám rozuměti?“

„Za krátko tak seznáš, pane můj. Jen mi slib, že mu skutečně nebude skřiveno vlasu na hlavě, jak's sám byl ustanovil.“

„Takový jest rozkaz hraběte, jemuž musím vyhověti, a já sám potřebu zachování jeho při životě nahlížím, dokud nám zločiny jeho tajné dokoná zjevný nebudou! Nepotřebuješ se tedy o Martina z Lauterbachu již obávati. Vysvobodiliť jsme jej už jednou z rukou rozlíceného lidu, nyní tím spíše tak musíme učiniti, poněvadž toho vlastní náš prospěch vyžaduje.“

Veruna souhlasně kynula hlavou a odvětila:

„Jsem spokojena, neboť úloha naše musí se takto zdařiti. Zločiny po dlouhá léta ukrývané musí konečně na světlo přijíti

a zaslouženému trestu propadnouti!“

Pak zase upadla v dřívější snění svoje, při čemž opět jednotlivá tajemná slova pronášela. Chvojka se zvláštním účastenstvím pohlížel na stařenu, která tak neobyčejnou mocí nadána byla, že posud ani tušiti nemohl, jak daleko ona dosahuje a koho v osudném okamžiku zasáhne a rozdrtí.

Mezitím byli se dostali až ku předním chatrčím Hradišťským, jež ještě v hlubokou tmu a hrobové ticho pohříženy byly.

Na východním obzoru však jevil se už přece bílý pruh nastávajícího dne, a mladý Chvojka, pohlednuv k východu, seznal okamžitě, že nesmí déle prodléváno býti, má-li se náhlé přepadnutí vojáků a direktora zdařiti.

Vyslal tedy tři z mužův na výzvědy, a sice prvního vzhůru ke hradu, druhého k statku rychtářovu, aby o stavu věcí se přesvědčili a jemu pak do panského zprávu podat přišli; třetí pak byl vyslán k panskému domu, aby vyšetřil, zda-li nic podezřelého mezitím se nepřihodilo.

Sám pak se starou Verunou volným krokem stranou k zadní části obydlí direktorova se ubíral. Sbor sedláků v největší tichosti jej následoval.

Kolem chatrčí dostali se za krátkou dobu až pod západní stranu hradního chlumu, k níž zadní část panského domu přilehala. Nikde se neozývalo nic podezřelého, jen s druhé strany chlumu jakýsi pomíšený šumot zaznával. Daloť se z toho souditi, že Radon se svými soudruhy byl už v práci a nepochybně již uvnitř hradu se nalézal.

Chvojka na okamžik naslouchal, zda-li také u statku otce jeho podobný ruch již panuje, s té strany ale dosud ani nejmenší zvuk sluchu jeho nedolétal. Buď starý Chvojka nebyl ještě u cíle, aneb úkol svůj s neobyčejnou zručností a mlčelivostí vykonával.

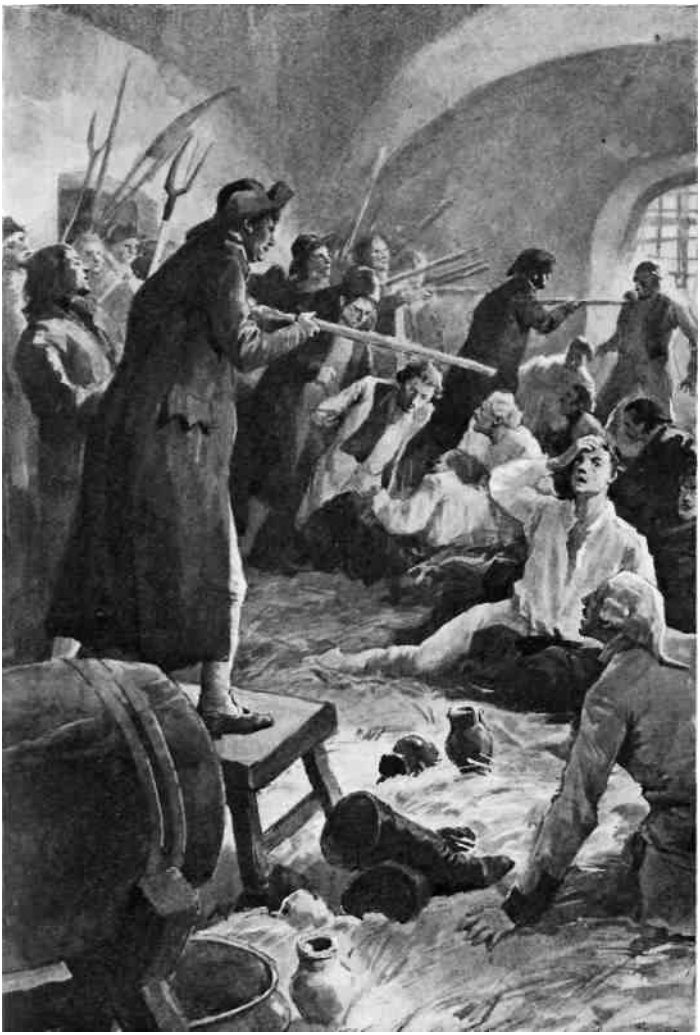

Za takových okolností bylo snadno sedlákům polozpité vojáky přepadnouti…

V tom vrátil se třetí z poslův Chvojkových a sděloval, že panský dům dokola oběhl a vše v nejhlubším tichu nalezl.

„Rychle tedy, Veruno, otevři dvířka!“ kázal Chvojka stařeně, neboť právě u zadních dvířek těchto se ocítili, jež nejdříve na malý dvorek a pak do zadního průčelí panského domu vedly. Ze zadní části budovy do přední byl vchod zcela otevřený, neboť chodba, oba dvory spojující, nebyla vraty uzavřena.

Klíč Verunin vrznul v zámku a ve dvou okamženích byl vstup do ležení nepřítelova volný. První tam vnikl Chvojka s mečem vytaseným a jej hned ostatní následovali. Vůdce kázal v šeru v zadním dvoře sečkati, až by tu všickni shromážděni byli a když tak se stalo, silnou stráž u dvířek postavil, aby v případu potřeby záda krytá měl.

Po učiněném opatření tomto hnuly se přední řady do prvního dvora. Větší části a zejména Chvojkoví a Veruně byly vnitřní části panského domu dopodrobna známy, tedy s velkou bezpečností v ustanovená místa se pohybovati mohly. První cesta vedla k předsíni, kde zbraně ubytovaných zde vojínů uloženy byly, a těch sedláci k nařízení Chvojkovu především se zmocnili. Pak následovalo přepadnutí ložnice, kde vojáci v hlubokém spánku odpočívali. Bylť je direktor až pozdě do noci častoval panským pivem, že každý z nich o půlnoci jen stěží a potáceje se lůžko své vyhledal.

Za takových okolností bylo sedlákům snadno polo-zpité vojáky přepadnouti a, jakmile některý z nich k malomocnému odporu se postavil, ihned jej provazy svázali a neškodným učinili.

V krátké době bylo vše vykonáno a vojáci bezbranní musili se ohromné přemoci vzbouřených sedláků podrobiti, kteří jim vlastními jejich zbraněmi hrozili, pakli by se k nejmenšímu odporu odvážili. Veškeré mužstvo bylo uzavřeno potom do čeledníka a silná stráž je měla na uzdě držeti.

Když na této straně nejtěžší část úlohy Chvojkový

provedena byla, obrátil se s ostatními do hořejšího poschodí, kde byt direktorův se nalézal.

Povyk přepadnutím vojáků v přízemí spůsobený nemohl ovšem zůstati dlouho tajným ostatním obyvatelům panského domu, neméně pak direktorovi Martinu z Lauterbachu, který této noci jen na jednom uchu spal a hned na první hluk, jejž vítězní sedláci spůsobili, okno ložnice své prudce otevřel, aby o příčině jeho se přesvědčil.

Sotva že ale zardělý jeho obličej v okně se objevil, již také sedláci ve dvoře nesmírný pokřik proti němu zdvihli a nejvýhružnějším spůsobem mu láti počali.

Direktor zbledl nad neočekávaným shledáním tímto, neboť již přesvědčil se, že sedláci byli sobě přispíšili a útokem vlastním jej předešli. Poněvadž ale posud nevěděl, že vojáci taktéž už jsou bezbranní, bouchl oknem a spěchal do předsíně, aby písaři Bartákovi rozkázal, by vojáci ihned k ochraně jeho nahoru přispíšili.

V předsíni ale Bartáka nebylo a proto direktor v jinou stranu se obrátiti chtěl, aby se někoho z čeledi své neb z úřadnictva dovolal. Ale tu přikvapil do dveří na smrt ubledlý písař a volal zajíkavým hlasem:

„Jsme ztraceni, milostpane! tehdáž na dobro ztraceni! Veta, veta po nás! Tisíce jich na nás táhne!“

„Držte hubu, vy strašpytle!“ osopil se naň direktor. „Leťte raději do čeledníku, ať dragouni si pospíší sem ke mně nahoru!“

„Ach, pane direktore! Všecko je marné! Ti rebe-lanti zajali dragouny až do posledního a pobrali jim karabiny i palaše, s nimiž teď sami po dvoře řinčí!“

„Aby tisíc láteř do té spřeže!“ vzkřikl direktor a zbledl co možná ještě více, neboť na dotvrzení slov písařových zaznívaly už po schodech palaše a zbraně sedláků. Pak po krátkém přemýšlení pravil k Bartákovi dále:

„Hleďte se dostati vzhůru na hrad a přivolejte odtamtud

vojsko!“

„Ale kudy se jenom odtud dostanu?“ úpěl ustrašený písař.

„Jděte do zadní části stavení a tam brankou se dostanete ven!“

„Pánbůh s námi! což nevíte pane direktore, že právě zadní brankou se sem ti rebelanti dostali? Není už pomoci, tenkrát jsme ztraceni!“ A vrhl sebou na lavici a vzdychal jako postřelený kanec, hledaje zároveň úkryt, kde by prvnímu návalu vzbouřených sedláků se vyhnouti mohl.

Na štěstí spatřil za kamny předsíně státi ohromný koš, v němž ještě něco dříví se nalézalo. Dříví toto vyházeti, koš dnem vzhůru postaviti a sám pod něj vlézti, to vše bylo pro písaře Bartáka dílem jediného okamžiku.

Direktor jako zběsilý zatarasil dvéře předsíně a chystal se k obraně.

„Má-li býti plán můj zničen,“ mluvil polohlasně a u největším vzteku sám k sobě, „pak prodám život svůj co nejdráže! První, kdo se opováží sem vniknouti, jest syn smrti a tak se stane druhému a třetímu, dokud tuto mé pušky a bambitky postačí! Poslední pak sám si lebku roztřepím!“

Hned na to srovnal na stolku uprostřed pokoje veškerou střelnou zbraň svou a chystal se k odporu nejkrvavějšímu.

V několika okamženích na to ozvaly se rány na dvéře a direktor poznal hlas mladého Chvojky, který jej vyzýval, aby bez odporu se lidu vzdal a vlastního života šetřil.

S hrůzným zaklením odvětil rozlícený direktor, že dříve několik rebelantů na onen svět sprovodí, než jim radosti dopřeje, aby nad ním vítězili.

Za odpověď počaly se rány na dvéře sypati a poněvadž sekerami pracováno bylo, dalo se snadno očekávati, že slabé dvéře násilnému útoku tomuto dlouho –vzdorovati nebudou.

V tom vyletěla po jedné ohromné ráně v hořejší části dveří jedna deska a v témže okamžiku direktor první ránu do otvoru vypálil. Poněvadž ale otvor byl příliš vysoko, nebyl nikdo z

dobývajících raněn a kulka zaryla se do stropu chodby, s níž něco malty na sedláky sletělo.

Tento odpor direktorův rozlítil ještě více dobyvatele a zuřivě počali se nyní o vypáčení dveří pokoušeti. Ještě následovaly dvě rány z pušek direktorových, z nichž jedna sedláka Rezka na rameni poranila. Současně ale vyletělo jedno křídlo dveří a nejprvnější dobyvatelé o překot se vrhnuli do síně.

Direktor maje teď v každé ruce bambitku, chtěl je proti davu, v jehož čele mladý Chvojka a Rezek se nalézali, vypáliti, ale v témže okamžiku cítil již také, kterak od zadu mu byl provaz na krk vržen a on k zemi poražen.

Napřažené ruce obrátily se při tom vzhůru a obě rány vyšly neškodně do stropu.

Náhlým tímto přepadem byl direktor úplně bezbranným učiněn a na milost i nemilost nepřátelům svým vydán.

„Na zrádce opět nejlépe zradou přicházeti!“ zazněl mu do uší ostrý hlas ženský a skutečně postava vysoké ženštiny se nad ním skláněla.

Byla to Veruna, která dříve s mladým Chvojkou až ku dveřím předsíně byla se dostala, zde ale seznavši, že direktor k odporu se chystá, umínila si, že jiným spů-sobem direktora přepadne a jej neškodným učiní.

Spěchala rychle dolů do dvora a kázala tam jednomu z mužův, aby přistavil žebřík k oknu, jež před chvílí direktor byl otevřel a jež při bouchnutí jeho přivřené zůstalo. Ve dvou okamženích byla Veruna nahoře a provazem již dříve opatřena jsouc, dostala se do ložnice direktorovy, kamž právě v rozhodném okamžiku přikvapila, aby výstřely z obou bambitek direktorových zamezila.

Vhodila provaz kolem krku direktorova a jediným rázem muže nenáviděného k zemi strhla. Náhlé objevení se Veruny za direktorem a rozhodný čin její překvapily i dobyvatele, že na okamžik ve dveřích roztříštěných státi zůstali.

Direktor se ale z prvního omráčení svého již zase byl vzpamatoval a vida se uprostřed nejlítějších nepřátel svých, totiž Veruny a Jana Chvojky, vynaložil nadlidským způsobem veškeru sílu, aby se země se vymrštil a jedné z ostatních bambitek na stole ležících se zmocnil.

Byloť očividno, že se chce buď sebevražedně se světa sprovoditi, aneb ještě jednoho z nepřátel svých skoliti.

V okamžiku prvního překvapení se mu také zdařilo hořejší část těla se země pozdvihnouti a bambitku se stolu strhnouti. V druhém okamžiku pak napřáhl smrtící nástroj proti mladému Chvojkoví a již již měla rána vyletěti, ana tu Veruna poznovu celým tělem naň se vrhla a strašným hlasem zvolala:

„Vrahu! vlastního syna svého– chceš zavražditi?“

Hrůzná tato slova stařeny, která i vzdor panujícímu hluku a hlomozu sluchu mladého Chvojky se dotkla, spůsobila v něm tak děsné pobouření mysli, že v prvním okamžiku šílenou před sebou míti se domníval.

Jako divý tur skočil k stařeně, která posud napřaženou ruku direktorovu křečovitě v pěstích svých držela a sípavým hlasem zvolal:

„Co pravíš, šílená ženo? Tento bídník mým otcem?“.

A chopiv ji za kostnaté rameno, lomcoval jí divoce,, div že ji k direktorovi na zem nesrazil.

„Ano, direktor Hradišťský je vlastním otcem tvým, pane, a rychtář Chvojka pouze tvým pěstounem!“ zněla polohlasná odpověď Veruny, v níž ale tolik opravdovosti spočívalo, že mladý muž bezvolně se zachvěl a rukou za hlavu se uchopil, jež návalem myšlenek se mu rozskočiti chtěla.

„Ještě dnes dovíš se vše o svém původu, pane,“ pokračovala Veruna, povstávajíc se země od direktora, který jako bezvládná hmota vytřeštěnýma očima na oba pohlížel; „nyní máš v zajetí muže tohoto, jenž však otcem ti slouti nemůže, poněvadž hned první noci po tvém narození byl tě smrti obětoval. Jej nyní bezpečně opatři a za krátko ti bude

minulost tvá odhalena!“

Direktor úpěl na zemi pod váhou nového obvinění tohoto a očekával už poslední hodinku svou, neboť mezi tím byl se celý pokoj ozbrojenými sedláky naplnil, kteří dychtivě na okamžik čekali, kdy dávno chovanou pomstu na neváviděném muži krvavým způsobem sobě budou mcci vylíti.

Chvojka na několik okamžení v děsné myšlenky se pohřížil, které bytostí jeho lomcovaly a nezdál se na okolí své ani ohledu bráti. Však bylo to také závažné sdělení, jehož se mu tak nenadále v osudném tomto okamžiku bylo dostalo.

Odříci se měl ctihodného, šlechetného muže, jehož byl dosud za otce svého považoval, a přilnouti nyní k bídníkovi, v němž výbor všech zločinů a nepravostí spatřovati byl si navyknul! Veškeré jeho dosavadní cítění a smýšlení mělo tím býti zvráceno, minulost jeho měla se proň státi zničenou a veškerý dosavadní život pochybeným. Nemohl a nemohl věřiti v takovou krutost osudu a přece čím déle o strašné této zprávě přemýšlel, tím hrůznější pravděpodobnost její se mu představovala, nehledě ani k tomu, že již osobnost Veruny všeliký klam vylučovala. Bylť přesvědčen o tom už dostatečně, kterak četná tajemství jsou majetkem podivné stařeny této, znalť také ode dávna, že prese rty Veruniny nevyšlo nikdy slovo lživé a že všecky okolnosti dřívějšího života jejího k tomu napomáhaly, aby v tak mnohé tajemství na panství Hradišťském vnikla. Na tento poměr se tedy vztahovala tajemná slova stařeny, když tato na cestě od Nového lesa k Hradišti byla Chvojkoví napověděla, že i on je blízek direktorovi Martinovi z Lauterbachu; nyní teprv porozuměl slovům jejím a strašné poznání vždy jasněji mu před duševní oko předstupovalo.

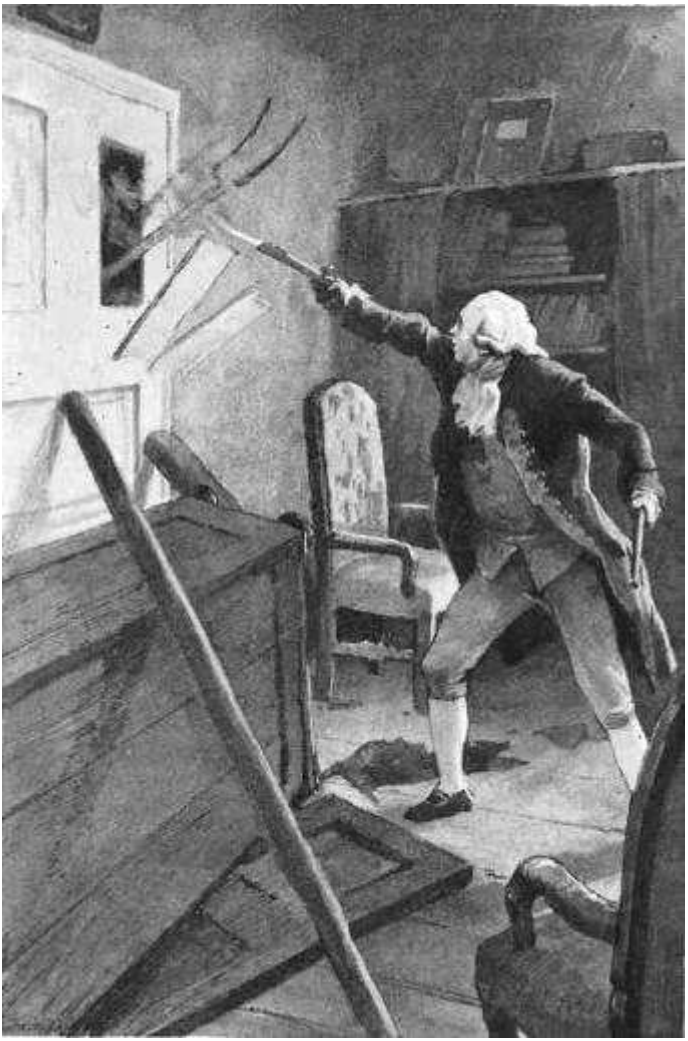

… v témž okamžiku direktor první ránu do otvoru vypálil.

„On otcem mým!“ temně pravil k sobě, na pohled všecek zničený. „Jenž podle tajemných slov té stařeny už jednou mne smrti věnoval a v tomto okamžiku totéž mi učiniti chtěl! On otcem mým? O, vymkni se přírodo z kolejí svých! Tak hrůzný běh nevede pravidelnou dráhou tvou! – Marie není dcerou jeho, a já, já mám býti synem jeho?“

A uchopil se opět za hlavu, neboť mysl jeho počínala se šeřiti a on se domníval, že už jest zbaven vlády nad rozumem svým.

Veruna přikročila k němu a šeptala mu do ucha;

„Osud tak tomu chtěl, pane! tvá kolej života je zvrácena, ty sám ji musíš opět v dřívější dráhy uvésti.“

„To učiním, ženo!“ vzkřikl náhle Chvojka. „Minulosti své se nikdy nezřeknu a budoucnost závisiž od dalších tvých sdělení.“

, „Však k vůli tomu musí on v bezpečí býti, sice zavřena zůstano.u ústa má!“

„Kaž sama s ním tak naložiti, jak za potřebné uznáváš!“ odvětil Chvojka. „Mně nemožno naň již pohlednouti neb katanem jeho se státi, jakým on byl mně a lidu tomuto veškerému!“

Veruna kývala hlavou a s výrazem neskonalé lásky na mladíka pohlednuvši, kázala pak předním sedlákům, aby direktora svázali.

„K čemu to?“ zvolal Rezek, „my jej nepotřebujeme ke své hře v kozelec svázaného!“

„Jen nám ho sem podejte jak leží a běží!“ ozvalo se ze zadního davu.

„Nazpět!“ vzkřikl teď Chvojka. „Direktor jest mým zajatým, s ním já dle zásluhy naložím! Ty, Rezku, stojíš mi zaň hlavou svou, že mu nebude ani vlasu skřiveno!“

„Ale ať nám aspoň patent robotní vydá!“

„Ať nám podpise naše články o svobodě!“

„Ať vydá kasu vrchnostenskou s kontribucí!“

Tak se ozývalo se všech stran, ale Chvojka je upokojil poukázáním k tomu, že není teď svolení direktorova potřeba, kdy sedláci jsou pány v panském domě. Jásání se rozlehlo v celém davu a brzo se všickni po komnatách rozproudili.

„Ale na někom si přece musíme žáhu svou schla-diti!“ zvolal Rezek, když byl direktorovi na smrt ubled-lému ruce na zad svázal a Veruně jej odevzdal.

„Tamto máte pod košem jednoho z těch ptáků, kteří vás do krve klobali!“ pravila Veruna ukazujíc na koš za kamny stojící, pod nímž písař Barták ukryt se nalézal.

Jediným skokem byl Rezek v koutě, převrhl koš

Sa objevil tu schoulenou postavu třesoucího se písaře, který úpěnlivým hlasem o smilování „milostpány sedláky“ prosil.

Všecko se vrhlo teď na nebohého písaře a brzy byl týž do prostřed davu vytažen.

„Ah, nyní jsme milostpány, ty šelmo, a ještě včera jsme byli tvými otroky!“ křičel Rezek a dal mu notný štulec do boku, že písař celý se otočil.

Při otočení tomto padl zrak jeho na Vemnu, která právě s direktorem svázaným ve průvodu několika sedláků ze síně odcházela, aby na bezpečném místě návrat mladého Chvojky očekávala.

Jakmile stařenu byl zahlednul, zvolal šedivý, vychrtlý písák zoufanlivým hlasem, jenž ale pouze pocit směšnosti vzbuzoval:

„Verunko, má drahá panno Verunko, pomozte mi! Nenechte mě bídně zahynouti! Spomeňte si na naši někdejší lásku!“

Hlučný smích ozval se na tato slova vyžilého písaře, která ovšem v okamžiku tomto a z úst takové osobnosti zajisté nejméně na místě byla. Mimo to nebylo z přítomného lidu nikomu známo, že by Veruna byla v mládí svém k písaři Bartákovi v nějakém milostném poměru se nalézala.

Také Veruna se při těchto slcVech písařových s nevolí obrátila a blesky z očí jejích stihly chvějícího se písaře, který

několika pěstěmi jsa držen a sem tam zmítán, sotva že už dechu popadal.

„Nedovolávej se minulosti, ničemníku," zvolala Veruna, „sice tě stihne ještě horší trest, než jaký ti připravuje tento lid, jejž jsi po tak dlouhá léta byl karabáčem a španělským oslem pronásledoval!"

Připomenutí toto rozhořčilo ještě více pobouřené sedláky, kteří poznovu na písaře se vrhli a ze síně jej vlekli.

„Toho všeho byl direktor vinen!" křičel v nevýslovné úzkosti Barták a vší silou svou se sedlákům vzpouzel. „Já jenom jeho rozkazy vykonával! On byl jediným tyranem poddaných!"

„Ty se opovažeješ proti mně mluviti, bídníku!" obrátil se náhle direktor ve dveřích proti svému písaři.

„Ano, já! Já chci všecko vyjevit! Ty's byl ten jediný karabáčník poddaných a utlačovatel nás všech! Teď přijdou všecky tvoje zločiny na jevo!"

A hrozil pěstí za odcházejícím direktorem, což mu sedláky opět poněkud naklonilo, neboť pravdu slov jeho z části nahlíželi. Věděliť, že jen ředitel byl tyranem na panství a ostatní že byli pouhými vykonavateli vůle jeho.

Na poslední slova Bartákova obrátila se Veruna a jakoby nějaká náhlá myšlenka ducha jejího se byla zmocnila, tázala se rychle bývalého milence svého:

„Ty bys chtěl proti direktorovi svědčiti?"

„Všecko vám vyjevím, drahá Verunko, jen mně vysvoboďte!"

„Chceš povědít také, co se před třiceti roky na Hradišti a v Žírči dalo?"

„Všecko povím, do posledního! Jen mě při životě zachovejte!"

„Nuž, pod tou výminkou budiž ti život darován! Rezku," obrátila se na to k tomuto, „pán náš poručil už tvé ochraně direktora; já zase ti poručím, aby písaři nic zlého se nestalo,

neboť výpovědi jeho budou pro nás nesmírně důležité!“

„Aby do toho tisíc láteř!“ vzkřikl Rezek. „Což nám má každé sousto před hubou utrženo býti? Co je nám tedy vítězství naše platné, když ty nejhorší ptáky necháme zas volně lítati!“

Ostatní sedláci souhlasili s nevolí touto, volajíce, že se aspoň písařovi pomstiti musí.

„Pomsta vaše ale nesmí krvavá býti!“ zvolala Ve-runa. „Pomstěte se na něm zase tím, čím on na vás nejvíce se prohřešil!“

A po slovech těch odkvapila, aby s direktorem a průvodem jeho dolů sešla.

„Co tím myslila Veruna?“ tázal se Rezek, jenž slovům stařeny nezdál se rozuměti.

„Abysme ho zatáhli do mučírny!“ zvolal jeden ze sedláků.

„A pak posadili na španělského osla!“ dokládal jiný.

„Nohy pak mu vražme do klády!“ znělo s jiné strany.

„A karabáčem jeho vlastním ho po zádech poleh-tejte!“

Všecky tyto zuřivé hlasy zvyšovaly úzkost a strach písaře Bartáka v míře nesmírné. V největší úzkosti své volal úpěnlivě:

„Ach, milostpaní sedláci! smilujte se nade mnou a nekřivděte mi! Já žádného z vás nevedl kdy do mučírny, já žádného nepřivedl na osla ani do klády, já žádného karabáčem se ani nedotekl! To dělal mušketýr nebo biřic, který ode mne jen písemný rozkaz obdržel!“

„Tys nás tedy mořil a trápil perem a inkoustem!“ vzkřikl teď Rezek. „Za to se ti tedy také inkoustem pomstíme!“

Pak se obrátil rychle ke svým soudruhům a ve smíchu pravil:

„Přineste ze všech kancelářů všecky kalamáře a všecko posýpátko, kde jaké najdete! Teď my také jednou mu něco na záda napíšeme!“

Sedláci pochopili hned, co vlastně Rezek obmýšlí, a několik z nich se rozběhlo po domě, načež za krátko všecky kalamáře a posýpátka na hromadu sneseny byly.

„Teď s ním dolů do dvora!“ zvolal Rezek a chopil se písaře, který vida, že mu již nebude k hrdlu sáháno, nechal teď volněji s sebou zacházeti.

„Ať všickni kamarádi vidí, kterak se takovým pero-jezdcům splácí,“ pokračoval Rezek dále a s pomocí několika soudruhů odnášel písaře dolů do dvora, kde shromáždění kolem nich se seřadilo.

„Šaty dolů!“ vzkřikl statný sedlák Heřmanický, „ani košile nesmí na tvém vyschlém těle zůstati!“

Ve dvou okamženích byly šaty s trnoucího písaře strhány, jenž tu nyní na posměch lidu stál, jak jej byl Bůh stvořil.

„A nyní kalamáře sem! Teď začneme my po selsku protokoly psáti!“ zvolal Rezek a vchrstnul obsah prvního kalamáře písařovi do obličeje.

Ostatní kalamáře následovaly a brzo byl nebohý písař kancelářský vylitým naň inkoustem v pravého černocha proměněn. Od hlavy až k patě řinul se mu inkoust a marně se namáhal bombardování tomuto se vyhnouti.

Když všecky kalamáře naň vylity byly, komandoval zase Rezek:

„Tak, teď to naše selské písmo musíme také po-sypati!“

A již metal na písaře písek z posýpátka, tak že Barták teď pravou korou po celém těle pokryt byl.

Nesmírný hluk a posměch panoval při originální exekuci této, kterou se sedlácí Hradišťští na nenáviděném písaři kancelářském pomstili.

Dva jej uchopili za ruce a tak jej k největší veselosti všeho lidu po dvoře vodili.

„To je první selský protokol!“ bylo voláno se všech stran a na nějakou dobu sedláci dokoná na svůj vlastní účel zapomněli, za jakýmž byli do panského domu vrazili. Teprve Veruna zase sedláky v jinou stranu obrátila.

I ona nemohla se zdržeti smíchu při pohledu na komickou postavu bývalého milence svého, která ovšem nevídaného

nikdy divadla poskytovala.

„Dosti těch žertů, Rezku," pravila po chvíli opět vážným hlasem; „takový jest rozkaz pána našeho, abys písaře Bartáka provázel tam, kam za nedlouho také direktor odveden bude."

„To byla věru krátká doba veselosti, Veruno," odpovídal nevrle Rezek; „my jsme si chtěli v panském domě veseleji pohýřiti!"

„To vám také nikdo nezabraňuje," zněla odpověď Veruny, „dříve však musíme věděti, kterak našim u rychtáře a na hradě se zdařilo."

„Což není odtamtud ještě žádné zprávy?"

„Ba jest, a tuším, že došly pána našeho dobré noviny odtamtud, jak mi poslové napověděli."

„Čeho*se tedy máme obávati?"

„Ovšem že ničeho více. Rozkaz pánův ale musí vykonán býti."

„A kam mám toho ptáka odvleci? Či už je naň klec připravena?" smál se Rezek.

„Tamto právě vytahují vůz ze stáje, na němž direktor v bezpečné místo odvezen bude. Písař pojede s ním touže cestou a ty budeš se šesti soudruhy strážcem jejich."

„A kam je odvezeme?"

„Do podzemí tvrze Heřmanické," odvětila stařena polohlasně, že nikdo jiný slova její nezaslechl. „Tam tě bude očekávati někdo, kdo oba vězně od tebe přijme a v bezpečnou skrýš uzavře."

„Dobrá, rozumím; ačkoli mne to mrzí, že právě já jsem k tomu vyhlídnut, abych odešel odtud, kde tak veselá práce nastává."

„Však si budeš moci ještě dosti pohýřiti," kárala jej Veruna; „či nevážíš sobě toho ničím, že právě tobě pán náš důvěru svou věnuje?"

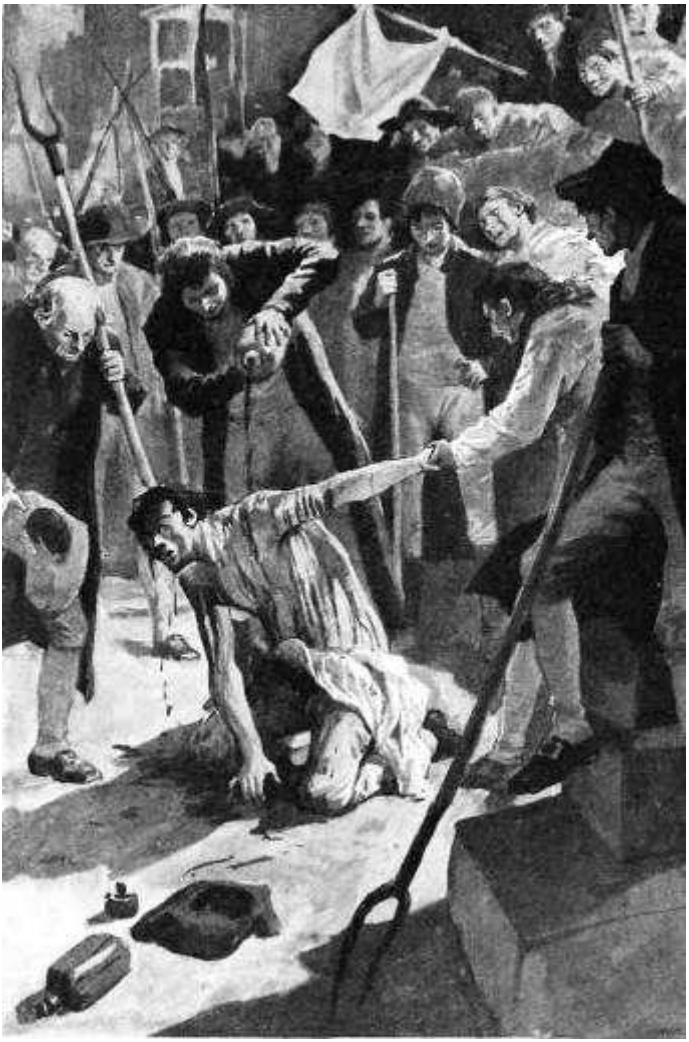

Od hlavy až k patě řinul se mu inkoust.

„Již jdu, Veruno, abych rozkazu jeho vyhověl,“ odpověděl Rezek a u vědomí důležitosti svého poslání vypnul se hrdě a kráčel k posypanému písaři, aby jej zase v lidský stav uvedl.

Několik sedláků jej na pokynutí jeho provázelo.

„Odneste tu mrchu tamto pod pumpu, abychom s ní ty selské protokoly smyli,“ kázal Rezek a deset ruk se chopilo těla písařova, aby jej do kouta dvoru k pumpě odnesly.

Zde byl nebohý písař položen pod rouru a v okamžení na to počal jej proud studené vody šeredné kůry jeho zbavovati.

Písař úpěl a chvílemi řval nad mučením tímto, ale když několik štulců jej poučilo, že má hubu držeti, oddal se osudu svému a za krátko byl až na nepatrné stopy v dřívější podobu svou uveden.

Pak naň vhodili šaty jeho a když mu byl Rezek ještě se známou zručností svou ruce na zad svázal, vhcdilí' jej na připravený vůz, kdež tři z průvodčích Rezkových kolem něho zasedli.

Za nedlouho byl direktor spoutaný na dvůr vyveden a naložen na vůz, jenž hned na to ze vrat se pohybovati počal.

Direktor metal divými blesky očí po zrádném písaři, ten ale stejnou měrou a výhružnými řečmi mu splácel, tak že Rezek autoritou svou vystoupiti musil, aby mír mezi vězni svými zachoval.

Právě ve vratech setkal se vůz se starým rychtářem Chvojkou, jenž udiven na výjev tento pohlížel.

„Už odvážíme dva hlavní ptáky do klece,“ zvolal Rezek na Chvojku, „podařil se vám také lov tak pěkně?“

Chvojka pokynul hlavou a vstoupil do domu, kde mu již stará Veruna vstříc přicházela.

„Nuže, kterak se zdařilo u vás, rychtáři?“ tázala se jej stařena. „Naše ptáky tamto už odvážejí do bezpečí podzemního ve tvrzi Heřmanické.“

„Nade vše očekávání, Veruno,“ odpovídal s vítěznou tváří starý Chvojka; „ani jediný z dragounů se nehnul. Všecko leží u

mne ve stodole provazy svázáno.“

„O, to my byli milosrdnější s našimi zajatci,“ usmála se Veruna; „ležíť dosud na svých postelích v čeledníku.“

„Proč se někteří z nich protivili?“ zněla odpověď rychtářova. „Moji lidé neznali žertu a já sám dvěma k provazům pomohl!“

„Dobře, zbývá nám tedy ještě jen hrad,“ podotkla Veruna, „ale i tam nemohou věci naše špatně státi, neboť Radon a spoluvěrci jeho nedají se nikterakž zahanbiti.“

„To také tuším,“ odvětil starý Chvojka a tázal se dále: „Kde naleznu syna svého, abych mu svou zprávu podal?“

„V kabinetu direktorovu, kde shledává tajné papíry toho zlosyna.“

Starý rychtář pohledl bystře na Verunu při slovech těchto.

„Což nedostačovaly mu papíry, které ty's mu byla opatřila?“

„Nikoli, ty se vztahovaly jen k záležitosti Špor-kově. Direktor však byl ještě horších zločinů se dopouštěl, jak vám dobře povědomo, rychtáři.“

Veruna pronesla slova tato se zvláštním důrazem.

„A Jan se právě po těchto papírech pídí?“ tázal se Chvojka jaksi pohnutým hlasem.

„Což není nucen takto jednati, rychtáři? Nejen vzhledem k Marii, ale i sám k sobě?“

Starý Chvojka přejel si rukou čelo a z prsou jeho vydral se polotajený vzdech.

„Či neočekával jste, starce, jednou tento okamžik?“ tázala se Veruna dále.

Rychtář neodpovídal.

Po chvíli pak jakoby se byl vzmužil a pevnějším hlasem pravil:

„Bohužel, musil jsem na to připraven býti! Kéž se děje vůle Boží!“

A s novým povzdechem kráčel do chodby, jež ku kabinetu

direktorovu vedla a kde Jana zastati měl.

Veruna s účastenstvím pohlížela za odcházejícím starcem a nesrozumitelná slova jakási mumlajíc, vyšla z panského domu, aby na cestu ke hradu vzhůru vedoucí se vydala.

Starý Chvojka mezitím prošel kancelářskými síněmi, kde sedláci podle způsobu svého řádili a především všecka akta a balíky spisův úřadních do dvora vynášeli, kde na hromadě spáleny býti měly. Touže cestou šlo všecko ostatní kancelářské náčiní a pak došlo i na šatlavu, odkud všecky mučící nástroje, klády, karabáče, kozlíky atd. na hromadu s velkým hlukem vyházeny byly.

Rychtář nezdál se mnoho všímati si bouřlivého ruchu tohoto, neboť byl v temné jakési myšlenky pohřížen a v poslední síni před kabinetem se zastavil, upřeně do země pohlížeje.

Byl očividně na váhách, má-li před mladíka vstoupiti, kterýž v něm byl dosud otce svého ctil a nyní na tak osudném zvratu svého dosavadního života se ocitnul, jímž ovšem dosavadní poměr mezi domnělým otcem a synem navždy zvrtnouti se měl.

„O, srdce pud nedá se nikdy zapříti," pravil po chvíli přemítání zádumčivě sám k sobě; „pochopuju teď, proč už po dvakrát mu život zachránil a proč mně se opřel, když jsem dávno kojenou pomstu svou na bíd-níkovi onom chtěl vykonati. Však činí skutečně tak jen po pudu srdce svého? Nevedou jej jiné záměry k jednání takovému? Či tuší už poměr, v jakém se k direktorovi nalézá? Pakliže Veruna již mu nebyla napověděla, pak zajisté z papírů toho zlosyna se o všem doví, co před lety na Hradišti se bylo udalo. Vše tedy už marné jest, a musíme se osudu podrobiti! Má vlastní liknavost zavinila konečný sběh tento, neboť kdybych byl už o Třech králích Radoňovi poskytl příznivé příležitosti, aby škůdce našeho navždy neškodným učinil, mohl bych i teď s pokojnější myslí vstoupiti před Jana, jenž by nikdy se nebyl dověděl, jak

bídnému člověku, ba vrahovi život svůj děkuje. Však cesty Boží jsou nevyzpytatelné, dějž se i v tom vůle Páně!“

Přejel pak rukou čelo, na němž chladný pot vyvstával, jakoby rmutné myšlenky své setříti chtěl a vešel do kabinetu.

Jan nalézal se samojedin uvnitř pokoje a stál před psacím stolkem direktorovým, z něhož několik šuplíků listinami naplněných vytaženo bylo. Se zimničnou horlivostí přemítal Jan v papírech těchto, největší rozčilení jevilo se v obličeji jeho.

Jakmile starý rychtář do pokoje vstoupil, zvolal mu Jan vstříc:

„Otče, hrozný den nastal dnes pro mne! Veruna mi pravila, že nemohu tě více otcem svým nazývati, a papíry tyto slova její dotvrzují. Leč kdybych jim i věřil, čekám dříve na tvé vyřčení!“

„Čeho žádáš ode mne věděti, Jene?“

„Mluvila Veruna pravdu, jsou listiny tyto pravé?“

„Bohužel tak jest, Jene; já byl jen pěstounem tvým!“

„O, nikoli! ty's byl vždy mým otcem a povždy jím zůstaneš!“ zvolal mladý muž a vrhl se na prsa starcova, aby jej vřele objal.

„Chceš tak učiniti?“ vyrazil ze sebe stařec radostně. „Chceš i dále synem mým býti?“

„Mohu-liž jinak? Či jest on hoden čestného názvu otce?“

„Není, není!“ vzkřikl prudce starý Chvojka. „On sám se vzdal zločinným spůsobem práva otcovského k tobě; ano, on smrti tě byl věnoval!“

V nejvyšším překvapení poslouchal Jan slova tato, jejichž smysl dle dřívějšího napovědění Verunina temně chápati počínal.

„Vše ti bude odhaleno,“ pokračoval stařec dále;

?“jen Veruna a já víme o zločinu direktorovu a nyní, an zlosyn ten v moci tvé se nalézá, donutíme jej k vyznání.“

„Však papíry tyto budou také mluviti!“ odvětil Chvojka a

ukázal na listiny po stole rozházené.

„Tím lépe," přisvědčoval starý rychtář, „takž bude pojednou řádění jeho konec učiněn. Zároveň s odhalením zločinů jeho stihne jej také již trest, jemuž tak dlouhá léta byl se vyhýhal."

„Dnešní noci tak se stane, otče můj," odpovídal opět klidněji mladý Chvojka – kterýmžto jménem i my nadále hrdinu svého nazývati budeme, ačkoli dle dosavadních odhalení minulosti jméno toto mu nikterakž nepříslušelo –, „co nebude mi dokoná zjevno z papírů těchto a tajných zápisků direktorových, to doplníš ty, otče, vědomostmi svými, a rovnou ochotnost od staré Veruny očekávám."

„Ano, synu – dovol, abych ti i já název tento přikládal, jako ty mne otcem svým nazýváš – zjevím vše, co jsem až do dnešního dne byl před tebou z důvodných příčin tajil. I Veruně budeš zavázán k velkým díkům, neboť ona jediná tě při životě zachovala a povždy velkou láskou tobě nakloněna zůstávala."

„Vím to, vím, otče; a také já povždy tajemným citem náchylnosti k této podivné ženě poután byl. Teď teprv počínám původ citu tohoto chápati, jejž sama sobě jsem nikdy vysvětliti nemohl. – Však dosti již mluveno o mé osobě," přerušil náhle dosavadní proud řeči, „nyní již nejvyšší čas, abychom se ohledli po díle, jakéž především nás dnes na Hradiště přivedlo. Tamto vidím přicházeti Radone u vítězném průvodu," doložil a vyhlížel oknem na silnici, kudy vzhůru ke hradu se přicházelo; „důkaz to tedy, že i jemu na hradě, jako nám zde v panském domě se dařilo. A ty, otče, kterak ty's ve statku našem nezvané hosty vyplašil?"

„Tak, že ani jeden z nich neměl času upláchnouti!"

„Výborně! jsou tedy i onino vojáci v moci naší?"

„Od prvního až do posledního a k tomu všickni svázáni."

„Což se bránili?"

„V prvním okamžiku jen, když seznali, že náš Tomeš jim byl v noci potají zbraně odnesl a v světnici je ubednil."

„Tomeš je při vší blbosti své chytrá hlava, a nebude naň zapomenuto.“

„Pak nás uvedl po záhrobci do komory a co na to následovalo, můžeš si snadno pomysliti, aniť vojáci byli všickni ve velké světnici. Po krátkém hlomozu byli přemoženi a Tomeš s největší chutí je v kozelec vázal, při čemž neopomenul je řádnými štulci častovati za každou nadávku a hrubost, jakou jej byli včera večer týrali, když do statku se vehnali.“

„Mnoho-li je těch žoldnéřů?“

„Tuším, že kolem dvacíti; vesměs to hrubiánští Němci odkudsi z Rakous.“

„A kde se nyní nalézají?“

„Vesměs ve stodole, kde teď hrozné klení a spí-lání panuje, kteréž jim ale Tomeš vydatným spůsobem vrací, ač on jim a oni jemu nerozumí.“

V tom se přiblížil Radon se svým hlučícím průvodem k panskému domu a jednotlivé výkřiky zvěstovaly už napřed, že i výprava na hrad pro sedláky vítězně se skončila.

Dosvědčovaloť to také ozbrojení Radone a soudruhů, neboť všickni měli kolem boků opásány palaše a na ramenou nesli karabiny, jež byli dragounům odňali.

Vedle prvního vítězství svého těšili se tedy sedláci také značnému počtu zbraní, které jim při dalším výboji jejich vydatnou pomocí býti měly.

Za několik okamžení vrazil Radon se zářícím obličejem do kabinetu, kde mezitím mladý Chvojka byl veškeré papíry direktorovy se stolu sebral a pod kabátem svým ukryl.

„Vítězství je naše, pane můj!“ křičel Radon a udeřil pažbou dobyté karabiny o zem.

„Na všech stranách jsou tedy sedláci pány!“ jásal starý rychtář. „Dejž Bůh, aby první vystoupení naše všude s týmže výsledkem se potkalo!“

„Potká, rychtáři, potká!“ ubezpečoval Radon. „Moji lidé

jsou do. boje jako lítí ďasi a ani jeden z té Beliálovy spřeže nám neušel!“

„Vypravujte, Radoni, kterak se na hradě dalo,“ vyzval mladý Chvojka vůdce Adamitů.

„Bez překážky dostali jsme se až pod chlum hradní,“ započal Radon vypravování své; „tam jsem kázal se zastaviti soudruhům svým a sám jsem se opatrně bral vzhůru ke bráně, kde mne už šafář Šalanda očekával.“

„Dostál tedy slovu svému?“ tázal se Jan s uspokojením.

„Což není jedním ze sboru našeho? Z nás každý má dané slovo za svaté a mimo to musil Šalanda k lidu se přidati, aby nevyvolal pomstu jeho, že byl při odvážení obilí ze špejcharu hradního. Měl tedy dvojí příčinu, co spolehlivý spojenec náš se osvědčiti.“

„Ten vám tedy vrátka do hradu otevřel?“

„Tak jest a spolu nás vedl nejjistější cestou na ty pomocníky katanův našich, kteří byli až do půlnoci hýřili a dnešního dne na sedláky se chystali.“

„Právě tak, jako dragouni v mém statku, jak mi Tomeš vypravoval,“ dokládal rychtář Chvojka.

„Ba, celý pivovar byl vyprázněn, aby ti synové Beliálovi náležitě se mohli k dnešní katanské práci roz-jařiti!“

„Nuž, a kterak jste tu rotu přepadli?“ tázal se starý Chvojka.

„Hádejte dřív, rychtáři, kde ti lotři jako na posměch vyhladovělému lidu Hradišťskému se rozložili?“

„Snad ne ve vyprázněném špejcharu?“

„Ba ano, tam v těch síních, odkud příšerný kostlivec hladu na poddané panství Hradišťského se cenil, rozbili svůj tábor a slavili své hody spupné. Však teď je spupnost jejich v krvi schlazena!“

„Byla krev na hradě prolita?“ tázal se rychle mladý Chvojka, v jehož oku temný oheň zaplál.

„Což měli jsme nečinně snášeti rány těch katanů, pane?

Moji bratří spláceli jen stejnou mincí, neboť krev žádala zase krev!“

„Kterak se tedy strhl tento boj?“

„Dragouni měli zbraň u sebe a počali do nás prudce tepati; krvácející bratří naši nás jen k pomstě vyzvali! A když jsme do vnitř vniknouti nemohli, měl šafář dobrý nápad, abychom je bez dalšího krve prolévání v moc svou dostali. Otevřel nám stáj, kde sta otepí slámy složeno leželo, ta byla v okamžení kolem oken narovnána a zapálena. Kouř všechen se hnal do špejcharu a věru, že bysme je byli do posledního na věčnost vykouřili, kdyby za takových okolností nebyli sami o milost volali. Co jim prospěla teď jejich zbraň proti takovému nepříteli?“

„Tím byl tedy boj ukončen?“

„Ano, dříve ale musili všecku svou zbraň přede dveřmi špejcharu složiti a pak teprve jsme je jednoho po druhém vypouštěli a do pražných stájí hezky krotké odváděli. Nuž, nebyl nápad šafářův dobrým?“

„Zajisté,“ usmáli se oba mužové, a starý rychtář doložil: „Šalanda si může s mým Tomšem ruku podati.“

„Jsou tedy někteří z našich raněni neb dokoná mrtví?“ tázal se mladý Chvojka.

„Mrtev není ještě žádný sice, ale nestojím za to, zda-li některý z těžce raněných se dříve nebo později vzhůru bradou nepoloží. Však dragouni budou míti také dosti odnášeti, neboť asi deset z nich má teď šafář pod svou rukou, aby rány jejich obvázal. Ostatně jsme ale pány v celém hradě a hajdy! dáme se teď dále, dokud jsou moji bratří při kuráži!“

„A tyto zbraně?“ tázal se Jan ukazuje na palaš a karabinu Radoňovu.

„Ty jsou naší kořistí,“ zněla pyšná odpověď starého fanatika; „přes šedesát bratří mých je teď pořádně ozbrojeno a ani ďábla se nebojíme!“

„Dobře, Radoni; ozbrojený sbor tvůj bude vždy v první

řadě, až na další pochod se vydáme. Statní bratří tvoji budou nám cestu raziti.“

„A kdy se to stane? Nenechávej, pane, první oheň příliš vychladnouti!“ napomínal Radon.

„Okamžitě, jakmile zajatců svých zdejších se zbavíme.“

„A co s nimi za dlouhé caviky!“ vzkřikl starý fanatik. „Nechtě je ležeti, kde leží, a více se o ně nestarejme!“

„Aby nám za zády zase vyrvali vše, co jsme dnes s takovým namáháním byli získali?“ tázal se ironicky mladý Chvojka. „Nikoli, odešleme je zase do Hradce, aby tam o síle lidu našeho vypravovali. A věru, vypravování jejich bude nám vydatným pomocníkem a přední stráží.“

„A myslíš, pane, že se tam dají jako beránci vésti?“

„O, nikoli; ve tlupách po pěti neb desíti mužích dopraví je ozbrojení sedláci po rozličných cestách na silnici ke Hradci a tak nejjistěji se jejich úkladů zbavíme. Otče,“ obrátil se na to k starému rychtáři, „ty se o to postarej, aby dragouni takto do Hradce dopraveni byli.“

„Nestarej se, synu, ani jediný z nich nebude nám více k obtíži.“

„Já pak se o to postarám, aby každý z nich něco na pamětnou dostal,“ zamručel Radon, jemuž toto propuštění zajatých vůbec nezdálo se býti po chuti.

„Žádné násilí, Radoni,“ káral jej Chvojka; „my bojujeme v otevřeném zápasu proti svým utiskovatelům, násilí se ale na bezbranných dopouštěti nebudeme.“

„Pak také ničeho rozhodného se nedomůžeme, ne-budeme-li rozhodně proti nepřátelům svým vystupovati,“ mručel do vousů fanatik a odcházel za starým rychtářem do dvora, kde největší hluk panoval.

Na ohromné hranici bylo sneseno veškeré kancelářské nářadí, listin celé haldy byly tu sneseny a to vše bylo zničení obětováno.

dříve ale musili všecku svou zbraň přede dveřmi špejcharu složiti…

Sedláci, k nimž nyní i obyvatelstvo Hradišťské se přidružilo, chystali se zapáliti tuto hromadu a v několika okamženích vzplanuly plameny nad bývalou kancelářskou slávou; ženštiny a děti počaly kolem hořící hranice provozovati divoký tanec a strašný hluk se na všech stranách rozlehal.

Sedláci Hradišťští slavili své první vítězství nejvýstřednějším způsobem, neboť byl jim neočekávaně šťastný zdar prvního vystoupení jejich hlavy pomátl, a již pány celé země býti se domnívali.

Radon a ostatní „guberniální radové“ je v těchto výstřednostech ještě podporovali, tak že na Hradišti teď bezuzdný život nastal. Všude se rozlehaly bujné výkřiky, sklepy v panském domě a v pivovaře byly nadobro vyprázněny, a co bylo vrchnostenského, vše padlo v oběť zničení, aneb bylo na vše strany rozneseno.

Čeleď panská a ostatní písaři vrchnostenští sotva že útěkem výprasku ušli a jen holý život zachránili. Řádění toto trvalo tak dlouho, až opět mladý Chvojka, jenž mezitím byl se v kabinetu direktorově poznovu zkoumání nalezených tam papírů oddal, mezi vzbouřený lid vyšel a k udržení pořádku jej napomínal.

Byl už nejvyšší čas, že dalším výtržnostem sedláků konec učiněn byl, neboť někteří z nejzuřivějších chtěli právě zadní část panského domu zapáliti, aby tak celá nenáviděná budova tato navždy za své vzala. Jen stěží Chvojka neprozřetelné počínání takové zamezil, které by snadno celému Hradišti bylo zkázu přinésti mohlo. Vystoupení jeho bylo teď tím více potřeba, an na zvonění poplachu, jaké hned po zdaření útoku sedlákův s věže chrámu Hradišťského bylo zaznívati počalo, z celé okolní krajiny lid se sbíhati počal a řady povstalých sedláků rozmnožoval. Mezi tisíci tohoto lidu byla ovšem velká část takových, kteří ničeho ztratiti neměli, za to ale při takovýchto bouřných událostech všeho dosíci hodlali! Těm a takovým jednalo se při celé věci vlastně jen o hojný lup, a také již na Hradišti dle toho jednati a mimo panský dům i sousední

statky vybíjeti počali.

To spatře starý Chvojka, jenž právě byl poslední tlupu svých zajatců pod náležitou stráží na cestu vypravil, rázně se opřel řádění takovémuto a naléhal na Jana, aby autoritou svojí lupičské jednání toto překazil.

„Nejlépe učiníme, když je v jinou stranu odvedeme," pravil starý rychtář k Janovi; „tamto Radon beztoho už sbírá přední sbory svoje, aby s nimi udeřil na zámek Kukuský."

„Ano, musíme železo kouti, dokud je horké," odvětil Jan; „lidé z Náchodská a z Broumovska setkají se s námi až pod Jaroměří a do té doby zatím v celé naší krajině vysmejčíme."

Radon byl povolán, aby přijal rozkazy vrchního vůdce sedláků, s nimiž v tomto případu ovšem souhlasil, a za krátko bylo vše pohotově k nastoupení cesty do Kuksu.

Vůdcové, nejvíce to rychtáři z okolních osad, seřadili zástupy svoje a v dosti dobrém pořádku pcčal se zástup, již několik tisíc hlav čítající, k jihu pohybovati.

Hradiště opět osamotnělo a jen spousta v panském domě spůsobená řádění sedláků připomínala.

Asi polední dobou přitáhly první řady ke Kuksu, kam zpráva o povstání na Hradišti hned z rána se byla dostala.

Také zámecký správce Doubrava byl již o výstupech Hradišťských se dověděl, jakož i o osudu, jaký byl spojence a přítele jeho Martina z Lauterbachu zastihl.

Doubrava byl chytrá hlava, která se uměla okamžitě do všech okolností vpraviti a protož i v této nastávající bouřlivé době nechtěl pan správce nikterakž proudu rozlíceného lidu vstříc se stavěti, nébřž raději na vlastní svůj prospěch pomýšleti,

Podle toho učinil také potřebná opatření a když Radon se sedláky do Kuksu přitáhl, aby na zámek se vrhl, nalezli vrata do dvora vedoucí do kořán otevřené a na dvoře několik sudů piva a vína vyvalených.

„Takové uvítání si dáme líbit!" volali sedláci a v okamžení

byly sudy obklopeny.

Proti Radoňovi pak vyšel s nejúlisnější dvorností správce Doubrava, pravě mu, aby v celém zámku jen sebe za pána považoval. Sama sebe pak správce přízni a ochraně jeho poroučel.

„Já jsem vždycky byl proti násilným prostředkům direktorovým," pokračoval s farisejským úmyslem dále, „a teď aspoň mohu očekávat, že mne sedláci budou za jednoho ze svých považovati, neboť s nimi dokonale souhlasím."

Radon se zamračil a odpověděl:

„Poctivé řady naše nenakazíme prašivými ovcemi. Z tebe mluví dvojí jazyk a já mám sto chutí, týž osud ti přistrojiti jako direktorovi!"

„Ale, drahý Radoni! Kam pak to myslíte? já, odjakživa nejlepší přítel poddaných a nyní se vás odří-kati? Ať mluví tuto počestný Rezek, jest-li já kdy koho honil biřicem na robotu!"

„Nu, vy jste nebyl právě takový tyran, jako direktor," odvětil Rezek, „ale zdáte se mi býti zrovna z takového dřeva, jako všickni ostatní. Teď ale mluvte, chcete-li upřímně s námi a s guberniální radou držeti?"

„I pro pána krále! celý jsem váš, celičký! Řekněte jen slovo a potáhnu s vámi až kraj světa!" zvolal rychle správce a držel se Rezka, v jehož prostosrdečnosti největšího zastání dosíci doufal.

„Dejte mi na to ruku, Doubravo," pravil Rezek, jejž tato okolnost panského úřadníka zcela omámila; „dejte mi na to ruku, že nám budete věrně pomáhati, a ušanujeme vás!"

„Tu je ruka moje, třebas desetkrát po sobě!" ujišťoval Doubrava. „Vždyť vás už čekám od Božího rána a proto jsem vše přichystal, abych vás zde řádně uvítati mohl. Jáť byl vždy největším odpůrcem direktorovým a v poslední době už dočista jsem s ním nesouhlasil."

„Aha, to bylo skrze nevěstu, kterou vám před nosem vzal!" smál se surově Rezek.

„Ani ne to, milý Rezku, ale mne bolelo srdce, že s lidem jako se zvířaty zacházel a práva jeho mu zadržoval. Co jsem se mu vždy namluvil, aby patent o robotě vyhlásil – ale ne, postavil si svou tvrdou hlavu a nyní musí za to zkoušeti!“

„Je to všecko pravda, Doubravo, co nám tu povídáte?“ tázali se někteří z přistojících, jež víno zámecké bylo důvodům úlisného správce naklonilo.

„Jako že tady zdráv stojím a s vámi mluvím, přátelé!“ ubezpečoval poznovu Doubrava. „Neměli jste nikdy lepšího přítele nade mne!“

„Blesk Boží nechť udeří do té chvástavé huby!“ zamručel starý Radon a odcházel prohodiv ještě k Rezkovi: „Do mých řad ať se ta prašivá ovce neodváží, Rezku, jinak ti za její život nestojím!“

A odešel do zámku, kamž někteří ze soudruhův jeho jej následovali.

„Je to starý jezevec, který v každém pánu jen nepřítele lidu spatřuje,“ omlouval Rezek prudká slova fanatikova; „když ale, Doubravo, chcete věrně a poctivě při sedlácích státi, pak vás mezi sebe přijmeme.“

„Já jsem zcela vašim, a budu vám věrně pomáhati! A abych vám dal důkaz, kterak upřímně s vámi smýšlím, povedu vás do Zírče, kde v klášteře naleznete hojnost všeho, co tam ještě po jesuitech zbylo!“

„Ano! do Žírče! táhněme na klášter! vzhůru do Žírče!“ tak se teď ozvalo se všech stran a Doubrava byl okamžitě od sedláků za spojence přijat.

Povstal ve dvoře hluk a všecko se hotovilo k pochodu na nedaleký Žíreč, an tu ze zámku se vyřítil Radon a kázal, aby nikdo kroku neudělal, dokud i v Kuksu práce sedláků vykonána nebude.

„A co chceš dělati, Radoni?“ tázal se nevrle Rezek nad tímto zdržováním.

„To co jsme v Hradišti dělali!“ zněla stručná odpověď

Radonová. „Bratří, mějte se k práci!“

Na ta slova vhrnuli se spoluvěrci Radonoví do zámku a Rezek musil s Doubravou nečinně k tomu přihlížeti, kterak sedláci nejdříve z kanceláře a pak i z ostatních síní a komnat vše vynesli, co se vůbec odnésti dalo a ve dvoře na hromadu vházeli. Mnoho bylo rozneseno na vše strany, neboť vedle sedláků vehnalo se do dvora množství luzy, která jen za lupem šla a zde dostatečné příležitosti k loupení nalézala.

Podobný výjev jako v Hradišti následoval i v Kuksu a když zde dílo spousty dokonáno bylo, hnul se celý dav k Žírči a sice nikoli silnicí, nébrž přímo přes pahorek, jenž Kukus od Žírče dělil.

Na pahorku tomto kázal Radon svým soudruhům zastaviti a všickni musili, co hrdla měli, křičeti, až se to daleko široko po celé krajině rozlehalo.

„Tak budou stateční sedláci oznamovati s každého pahorku své příští, a svolávati veškerý lid do svých řad,“ pravil Radon k ostatním vůdcům, kteří s podivením na počínání toto hleděli; „nepřátelé sedláků ať se už zdaleka třesou před námi, kteří je jako blesk zachvátíme!“

Pak hnal se v čele zástupu svého dolů do nížiny, v níž Žíreč se rozkládá a kde už obyvatelstvo příchod sedláků očekávalo.

Bývalý klášter jesuitský padl touže měrou v oběť rozlíceného davu a čím dále tím více se objevovalo, že vzbouřenci mají za lubem také jiné záměry než vyproštění od roboty a dosažení občanské svobody.

Zvláště když Chvojka se starým rychtářem a Vemnou byli se již od Kuksu ke tvrzi Heřmanické odebrali, rozvázali sedláci a ostatní lid uzdu všem vášním svým a v Žírči panoval až hluboko do noci nejnevázanější život. Zejména správce, Doubrava vždy v čele výstřední strany se nalézal a horlivost nenadálou osvědčoval.

IV. ODHALENI MINULOSTI.

V následující noci byli v podzemním sklepení tvrze Heřmanické „guberniální radové“ k poradě shromážděni. Podávali nejvyššímu vůdci svému a hraběti Špor-kovi zprávy o vítězství sedlákův dnešního dne, při čemž každý ovšem zásluhy vlastní co nejvíce v popředí vystavoval.

Špork mlčky vysléchal zprávy tyto a jen tu a tam některé stručné otázky činil, jimiž ovšem vítězné vůdce selského lidu, kteří prvním zdárným výsledkem povstání svého opojeni byli, mnohdy v rozpaky uváděl. Zejména to byl sedlák Rezek, který se vychloubal hrdinskými činy svými, především pak tím, že se mu podařilo, Ku-kuského správce zámeckého Doubravu pro věc sedláků získati.

Radon mezi líčením tímto vysílal ohnivé zraky na chvástavého sedláka, ten se ale nedal ničím mýliti a statně ve vypravování svém pokračoval.

„Já ale pravím, že se na něm jenom zrady dočkáme!“ vzkřiknul divoce Radon, když už mu žluč při přepínání Rezkově překypěla. „Ještě nikdy nám od pánů nevzešlo nic dobrého a jablko nikdy daleko od stromu nepadne!“

„Ho ho, Radoni,“ ozval se jaksi špičatě Rezek; „já zase myslím, že to naší věci jen prospěje, když s námi budou za jeden provaz táhnouti takoví páni, jako je správce Doubrava. Tu viz, divoký muži, zda-li bysme i teď ještě panské jho se sebe byli setřásli, kdyby se nás vzácný tento pán nebyl ujal!“

Při tom ukázal na hraběte Šporka a rozhlížel se po všech ostatních, kteří z velké části slovům jeho přizvukovali.

„A já přece jsem přesvědčen, že Doubrava je a bude zrádcem!“ mručel si do vousů Radon a opřev se o lenoch složil ruce na prsou, jakoby teď už jen na sebe se chtěl obmeziti a všelikému dalšímu sporu se vyhýbal.

„Nebudiž rozbroje.mezi vámi, přátelé,“ ozval se hrabě Špork; „bylo by to špatné znamení v první den společné

činnosti naší. Co se pak správce Doubravy týče, nemůže prozatím věci naší nikterak škoditi, když pilné oko naň míti budete.“

„Však o to se já postarám!“ mluvil polohlasně jakoby sám k sobě Radon; „když již taková prašivá ovce má se v našem stádě nalézati, pak aspoň nesmí nikoho z ostatních nakaziti.“

„Já zaň stojím, milostivý pane,“ ubezpečoval poznovu Rezek, „správce Doubrava je nám teď tělem i duší oddán a nikdo není nad něho horlivějším, jak v Žírči dokázal.“

„Pustošení v klášteře Žíreckém není právě důkazem hrdinství,“ namítnul káravým hlasem hrabě Špork; „výjevy takové nesmí se více opakovati, nemá-li dobrá pověst selského lidu trpěti a věci jeho škoditi.“

„Pomozte si ale, milostivý pane,“ odpovídal Rezek na výčitku tuto, „když sta všelijakého lidu se na klášter vrhne a z něho do posledního hřebíku všecko vynese. Z našich sedláků nebyl při tom loupení ani jediný a já s Radonem marně jsme se snažili tomu přítrž učiniti.“

„A kdo poštval ten lid proti klášteru, než správce Doubrava, jehož ty se tak horlivě zastáváš?“ odsekl Radon se zlostným pohledem na Rezka.

Rezek neodpovídal, neboť cítil váhu obžaloby této.

„Kdo byl tedy tento pustošící lid, když to nebyli sedláci pod vašim vůdcovstvím stojící?“ tázal se hrabě Špork.

„Byla to nejvíce luza z celé krajiny se sběhší,“ odpovídal Rezek; „od hor se jich sem přihnalo jako lačných kobylek, které po sobě ani stopy nezanechají. Kdybychom se jich byli chtěli zbaviti, musili bychom do nich tepati jako ráno do dragounů na Hradišti, a toho přece učiniti nesmíme, pravíme-li, že chceme lidem svobodu zjednat!“

Dlouho neodpovídal z přítomných nikdo na slova Rezkova, neboť pravdivost posledního poznamenání jeho byla nevývratna.

Hrabě Špork mlčel proto, poněvadž zmáhalo se v něm

tušení, že rozpoutání obecných vášní vyvolá na povrch i všecky ony nekalé živly, které v obyčejném běhu časů na nejhlubším dně společnosti lidské se nalézají, a že počáteční hnutí tajným původcům svým snad brzo hlavu přeroste.

Zasmušile vyslechnul tedy zprávu o výsledku tomto, který v mnohém ohledu plány jeho mařil, a při nejmenším nelibý stín na ně vrhal. Byltě stoupenec onoho z velké části idealistického směru, jejž za tehdejší doby všickni reformátoři sociálního postavení lidstva sledovali a jemuž zejména všecky spolky zednářův holdovaly. Chtěliť dosáhnouti i v praktickém životě oné theoretické svobody člověka a národův, o které ve spisech osvětlencův 18. století tak pěkně psáno, která ale při uvádění svém v pro-saický život obyčejně v karikaturu svou se zvrhla, jak nejkřiklavěji v dalším průběhu francouzské revoluce a vrcholením jejím roku 1793 se osvědčilo. Pro hluboce pokleslé masy lidu tato theoretická svoboda a volnost nikterakž ještě se nehodily, a v hraběti Ferdinandu Špor-kovi, jenž za podobnými krásnými záměry o šíření svobody a osvěty do Čech byl přibyl, počala v okamžiku tomto poprvé vznikati myšlenka, zda velké jeho dílo o tuto surovost zanedbaného lidu českého se nerozkotá.

Zůstal dlouho pohřížen v nelibou myšlenku.tuto, až pak po nějaké chvíli opět vztýčiv hlavu pravil:

„Snad s jiných stran doslechneme potěšitelnějších zpráv, než jakých se nám ze Žírče dostalo. Jeť zde několik poslů, kteří nám z ostatních panství přinášejí zprávy o prvním hnutí tamního lidu! Nechť je „gubernium“ vyslechne.“

Pokynul rukou a mladý Chvojka kázal jednomu z přísedících, aby čekající posly jednoho po druhém do poradní síně „gubernia selského“ uváděl.

Stalo se dle rozkazu tohoto a vešel do jeskyně muž mrštného těla, v jehož pohybech neustálá činnost a pohyblivost se jevily.

Rozhlédnul se zcela svobodně po shromáždění a ni-kterakž

nejevil překvapení, že v tak vysokém shromáždění se nalézá. Naopak velmi rozhodným krokem přikročil až ke stolu a přímo před mladým Chvojkou se postavil, jenž se jej tázal:

„Odkud, krajane, z kterého panství?“

„Z Vlčic, pane, na panství Schwarzenberském pod horami Trutnovskými.“

„A jaké zprávy přinášíš?“

„Dobré, pane, drželi jsme se na Vlčicích právě tak statně jako vy na Hradišti a v Žírči!“

A při tom máchal rukama na vše strany, jakoby slovům svým těmito pádnými pohyby zvláštního důrazu dodati chtěl.

„Kterak tomu mám rozuměti?“

„Nu, vytloukli jsme všecko v zámku, že tam ani hřeb ve zdi nezůstal. Ze stájí a ze špejcharu je všecko do posledního zbla odneseno a mezi lid rozděleno.“

Celo hraběte Šporka se při sdělení tomto zakabo-nilo, ačkoli Rezek a někteří z „radních guberniálnícb“ svůj souhlas s tímto statečným chováním Vlčických rozličným spůsobem na jevo dávali.

Mladému Chvojkoví také nezdál se býti tento sběh ve Vlčicích příjemným a mnohoslibným, potlačil ale nevoli svou okamžitou a tázal se Vlčického posla dále:

„Vypravuj nám podrobněji, kterak se vše na vašem panství sběhlo.“

„Milostpane, u nás šlo všecko jako na drátku. V jednom dni byli jsme s direktorem a celým zámkem hotovi.“

„To svědčí o dobrém zřízení Vlčických,“ odpověděl Chvojka, „ale posud nevíme, co se ve Vlčicích udalo.“

„Hned se to dovíte, milostpane, i celé slavné gubernium. V sobotu přišli k nám dva sousedé z Hradiště a přinesli potají zprávu, že už je všecko k selskému povstání přichystáno. Hned na to hodili veškeří panští mlatci cepem a zanechali práce. U krčmáře pak bylo vše umluveno, že v neděli se potáhne na zámek, aby nám direktor dal patent o svobodě selské.“

„I u vás nebyl tedy patent vyvažovači prohlášen?“ tázal se hrabě Špork.

„Ani slovo nebylo poddaným o tom řečeno,“ odpovídal posel, „proto jsme si umínili, sami patentu toho na zámku sobě dobyti.“

„Měli jste při tom spojence z ostatních obcí vašeho panství?“

„Ba ovšem, ani jediná obec nezůstala doma za humny. V neděli před polednem přitáhli sedláci ze Studence, z Pilinkova, z Buků, z Hertvíkovic, odpoledne pak se dostavili vzdálenější sousedi z panství Javor-nického a Hostinského, kteří přitáhli s velkým praporem, na němž měli napsáno: „Pro svobodu si jdeme!“ Kudy je cesta vedla, všude se k nim přidával ostatní lid a brzo byly Vlčice tisíci lidu přeplněny.“

„A kterak se vytáhlo potom proti zámku?“ tázal se Chvojka.

„Bučtí vrazili nejdříve do zámku, volajíce na direktora, aby jim patent přečetl a vydal revers, že sedláci už nejsou k žádné robotě povinni. Náš rychtář Baudiš předložil direktorovi takový revers k podpisu, v němž se mimo osvobození od roboty ještě žádalo, aby sedláci směli v lesích panských svobodně honiti.“

„Nu, a direktor?“.

„Ten strachem se chvěl a podepsal!“ odpovídal se surovým smíchem posel Vlčických. „A co měl si počíti proti tisícům tak statných jonáků jako jsme my byli?“

„Pak nepochybně sedláci opět pokojně ze zámku odtáhli, když žádosti jejich bez odporu vyhověno bylo?“ vmísil se do řeči opět hrabě Špork.

Ve sklepě byl vypátrán za sudy…

„O, nikoli, milostivý pane!“ zněla odpověď. „Pak následovala ta nejveselejší mela. Sedláci dostali z po-volnosti direktorovy kuráž a nedali si nic více od kancelářských chrtů poroučeti. A když zámecký purkrabí byl tak nestydatý, že počal direktorovi povolnost jeho vytýkati a sedlákům divoce spílal, tu rozkacený lid dal se do řvaní, aby mu purkrabí k důkladnému potrestání byl vydán. Direktor purkrabího kamsi uschoval a tak rozvzteklený lid udeřil na zámek, aby ukrytého purkrabího nalezl. Ve sklepě byl vypátrán za sudy a hned na zámecký dvůr odvlečen, kde se mu takového po-lehtání dostalo, že víckrát nebude sedlákům nadávati a je týrati!“

„Snad nebyl zavražděn?“ vyrazil prudce ze sebe hrabě Špork.

„Ba, ten už se víckrát neozve,“ zněla surová odpověď vyprávěče; „odnesli jej ze dvora už polomrtvého a v noci prý kdesi na slámě svou černou duši vypustil!“

Celo hraběte Šporka se opět zakabonilo a v očích zalesknul se temný blesk, před nímž posel musil zraky skloniti.

„A co po hanebném činu tomto následovalo?“ tázal se s temným přízvukem hrabě dále.

„Nu, pak byl zámek vyloupen, z kanceláře byly všecky papíry a rejstra vyneseny a na dvoře spáleny, načež při panském pivě a víně po celou noc vesele hodováno bylo. Tak slavili sedláci z Vlčického panství svou svobodu a v pondělí ráno vytáhlo všecko k Mar-šovu. Co tam ale se dalo, nevím, neboť jsem byl od našeho rychtáře poslán do Heřmanic, abych guberniu zprávu svou podal.“

„Z Maršová je zde sám tamní rychtář Salvender,“ podotýkal mladý Chvojka a kynul poslovi Vlčických, aby se odstranil. „Ten nám bude moci sděliti, co dále na panství Marsovském se dalo.“

Za nedlouho stál Marsovský rychtář Ferdinand Salvender před selským guberniem, před nímž hluboce se poklonil.

Byl to muž poměrně ještě mladý, ohromnou výškou a

svalovitostí těla vynikající, který pro nesmírnou tělesní sílu svou v celém kraji pověstným se stal.

Za úřadování jeho rychtářského nebyla v Maršově při muzice a o posvícení ani jediná rvačka svedena, neboť rychtář byl s to, aby mezi desíti rváči několika ranami pádných pěstí svých pořádek způsobil, načež rváči ještě za štěstí sobě pokládali, že kosti své přede dveřmi sbírati nemusili. Za tou příčinou neodvážil se v Maršově nikdo do rvačky se pouštěti, neboť rychtář Salvender byl se svou stručnou procedurou okamžitě po ruce a netrpěl nejmenších výtržností v obci.

Není tedy divu, že takovýto muž byl od sedláků zcela přirozeným způsobem za vůdce při jejich povstání zvolen a jeho hlasu že všude posloucháno bylo.

„Nuž, jak jste pořídili u vás v Maršově, rychtáři?“ tázal se Chvojka.

„Lip než Kec u Jankova, pane,“ odpovídal s hrdou samolibostí rychtář; „tady mám černé na bílém, čeho jsme chtěli na vrchnosti dobyti!“

Při tom vytáhl arch papíru dosti usmoleného, na němž hrubým písmem rozličné odstavce psány byly.

„To je náš patent, pane; já sám jsem to spořádal, co sedláci chtějí,“ pokračoval sedlák Marsovský dále, jenž se zároveň tím pyšnil, že také perem vlasti umí, což ovšem tehdáž nebylo ještě obyčejným majetkem sedláků; „je toho šestnáct. paragrafů a všickni rychtáři to podepsali.“

Na to položil papír před Chvojku, který opět hraběti Šporkovi jej podal, jenž zběžně jej přelétnul.

Bylo to sestavení jednotlivých žádostí poddaného lidu, z nichž některé měly zásadní důležitost, jiné ale jen osobním choutkám jednotlivcův vyhověti se snažily.

„Podobný spis jsme poslali Žacléřským,“ pokračoval rychtář Salvender dále, když spatřil, že hrabě Špork listinu jeho přečetl, „ale šelma písař na cestě i se spisem utekl a tak jsme se sami do Žacléře vydali.“

„V Maršově nebylo tedy žádných výtržností?“ tázal se hrabě.

„Výtržnosti, pane? tam, kde je rychtář Salvender vůdcem, nesmí se nikdo ani hnouti!“ odpovídal vysokým hlasem rychtář. „A mimo to nebylo ani hluku zapotřebí. Správec hraběte Aichelburka mně bez zdráhání podepsal tento spis a tak bylo nám vyhověno.“

„Dobře, rychtáři,“ odpovídal Chvojka, „vy jste statečný muž, který nejvíce může dobré věci poddaného lidu prospěti. Rcete teď, co víte o Žacléři?“

„Tam to nešlo už tak pokojně, pane, neboť rychtáři z celého panství byli s vrchnostenskými úřadníky spolčeni proti sedlákům.“

„Za jakou to příčinou? což nebylo na onom panství dříve působeno?“ tázal se hrabě Špork mladého Chvojky. „Však jednatelé naši vrátili se odtamtud s nepořízenou,“ odpovídal tento, „neboť skutečně tam rychtáři byli přívrženci úřadníků a jen poddaní se dali pro naše záměry získati.“

Pak obrátil se Chvojka k Salvendrovi a tázal se jej: „Kterak tedy dopadly věci na Žacléřsku?“ „Žacléřští poslali k nám do Maršová rychlého posla,“ pokračoval rychtář dále, „že úřadníci se jim protiví a rychtářové že nechtějí s nimi držeti. Odpověděl jsem jim tedy, že jim bez prodlení přijdeme ku pomoci a také ještě před půlnocí jsme tam vytrhli. Lid v obcích nás všude vítal s jásotem a sděloval, že rychtáři všickni uprchlí do Žacléře, aby se tam s panskými úřadníky o prostředcích proti vzbouření selskému radili. Já znám několik těch šelem, které vždy k úřadnictvu se lichotily a poddaný lid na vzájem 's nimi utiskovali a proto Se jim mělo řádného ponaučení dostati. Ráno jsme přirazili do Žacléře a dali se hned cestou k zámku, kde neméně než sedmnáct rychtářů shromážděno bylo. Za krátko byl zámek v moci naší a rychtáři do posledního svázáni. Pak jsem nad nimi držel soud pod širým nebem. Šest předních darebů dostalo po řádné výplatě na zadek, ostatní pak byli s

rychtářství svrženi a našinci na úřady jejich dosazeni. Bylo tak dobřa učiněno?“

Celé shromáždění pokynulo spokojeně hlavou a též hrabě Špork rychtářovo jednání pochválil.

„Úřadníci panští nám musili patent náš potvrditi,“

mluvil Salvender dále, „a tak jsme se vydali na cestu ke Trutnovu. Cestou neustále nám přibývalo kamarádů, že celá krajina se řadami našimi černala. Ale s Trutnovskými nebylo dobře třešně jísti!“

Po slovech těchto počal se Salvender za uchem drbati a jakási rozpačitost jevila se na tváři jeho.

„Zavřeli snad Trutnovští před vámi brány svoje?“

„Ba nejenom to, ale ti prožluklí měšťáci, kteří se domnívali, že snad město jejich vypáliti chceme, postarali se o dostatečnou ochranu a povolali hned z rána do Trutnova setninu vojska a něco husarů, kteří se hrozivě před branou postavili. Jakmile nás na návrší nad městem přicházeti spatřili, vystřelili na slepo do povětří. Já viděl, že z toho nic dobrého nevypadne, aniť jsme střelných zbraní neměli, a proto jsem radil, abychom raději ustoupili a jinou cestou k Hradišti se dali. Leč někteří z nejsmělejších nedali na má slova a pravíce, že vojáci nesmí ostře do lidu stříleti, hnali se proti nim. Důstojník ale nerozuměl žertu a dal ostře vypáliti. Asi dvacet z těch odvážlivců válelo se hned v krvi a sotva že jsem to s výšiny spatřil, kázal jsem hned svým v jinou stranu se obrátiti.“

„Tekla tedy první krev lidu?“ zvolal hrabě Špork. „Nuže, lid obdržel krvavý svůj křest a z každé krůpěje prolité krve vzejde mu nová legie mstitelův!“

„Ano, pomstíme své padlé bratry!“ zvolal Salvender a všickni přítomní zvolání toto opětovali.

„Mnoho-li bylo padlých?“ tázal se Chvojka Sal-vendra, když se hluk opět poněkud utišil.

„Jak mi jeden z uprchlých na cestě vypravoval, zaplatilo to osm mužů smrtí a dvanáct jiných bylo poraněno. Ostatní pak

padli v zajetí.“

Živé rokování nastalo teď v selském guberniu po zprávě rychtáře Marsovského, neboť nahlížel teď každý, že srážkou u Trutnova vstoupili vzbouření sedláci na pole, na kterémž jim bud zvítěziti, buď padnouti bude.

Ačkoliv některé ze shromáždění zpráva Salvende-rova nelibě překvapila, poněvadž mohla dnešní vítězství sedláků na Hradišťsku značně zatemniti, přece delší přemýšlení je o tom přesvědčilo, že první porážku tuto nesluší na tak přesné vážky klásti. Bylyť to nezřízené tlupy odvážlivcův, které u Trutnova střemhlav vojákům do rány se hnaly a na varovný hlas vůdce nedávaly. Naopak mohla tato neblahá srážka sedláků s vojenskou mocí býti výstražným příkladem pro veškerý ostatní lid, aby divoce zkázu vlastní nevyhledával, nébrž rozkazům prozřetelných vůdců se podroboval. Vítězství v Hradišti bylo zároveň důkazem, seč jest řádné vedení a moudré sledování pevného jakéhosi plánu, neboť tu stejně silná moc vojenská takřka bez krveprolití a beze všeliké ztráty úplně bezbrannou a neškodnou učiněna byla.

Rozvažování takové povzneslo opět poněkud mysl oněch členův gubernia selského, kteří na ckamžik líčením porážky Trutnovské se byli zarazili, zejména pak je uspokojila další zpráva Salvenderova, jenž děl, že onino odvážlivci byli vesměs jen lůza se všech stran sběhlá, která prý loupeživostí a výstředností svou hlavnímu voji sedláků beztoho jen nepříležitost činila.

„A dále vás vojsko nepronásledovalo?“ tázal se hrabě Špork rychtáře.

„Nikoli, pane, k tomu se nezdáli vojáci míti chuti, neboť jednak viděli, že my na návrší nejsme tak zbrklí, abychom jim za terč sloužili, jednak je ohromný počet náš přece zaleknul, neboť tušili, že by jim v lesnatých horách vzdor střelné zbrani jejich nepříliš valně se vedlo.“

„Mohli jste tedy pokojně od Trutnova odtáhnouti?“

„Ano, beze vší pohromy ustoupili jsme nazpět do lesů a dali se k Starým Bukům, neboť se nám jednalo o to, abychom ještě dnes do Hradiště přibyli, kde bratřím našim tak slavně se dařilo. Bylo nás, dobře počítáno, ke čtyřem tisícům, a po cestě jsme neustále ještě dostávali posilu, an lid je teď pevně odhodlán porážku u Trutnova mstíti. Proto bych byl toho náhledu, abychom se bez prodlení obrátili s celou svou silou proti tomu hnízdu a pomstu svou na něm vylili.“

„Vypalme je do základův!“ zvolal Radon s fanatickým ohněm v oku. „Za každou krůpěj naší krve padniž tam mrzký život v oběť!“

„Ano, pomstěme své bratry! Nešanujme ani jednoho z těch žoldnéřů, kteří také nás nešanují!“ přisvědčoval Rezek. „Vším právem mohli jsme i my dragounům na Hradišti se pomstíti a přece jsme toho neučinili. Proto vzhůru na Trutnov a nenechme tam kámen na kameni!“

Někteří z přítomných, především pak Salvender vyzvání toto rozhodně podporovali.

Leč v tom povstal hrabě Špork a pokynuv rukou, aby ticho nastalo, pravil velitelským hlasem:

„Nikoli, přátelé, návrh tento není prozřetelný a mohl by nám býti k záhubě. My se musíme ku předu hnáti a nikoli nazpět kráčeti, abychom svým okamžitým choutkám po pomstě hověti mohli. Až dalších výsledků se do-můžeme, pak nastane čas k pomstě a věru Trutnov jí neujde. Všecky zástupy bratří našich čelí ku předu a my bychom soustředěný postup tento měli tak náhle v nepořádek přivésti?“

Slova Šporkova neminula se účinkem a brzo byl válečný ruch ve shromáždění utlumen.

„Vždy více se objevuje pravda slov mých,“ pokračoval hrabě jaksi zasmušile dále, „že povstání lidu předčasně vypuklo, než zřízení naše dokonáno bylo.“

„Vášně lidu nedaly se déle na uzdě držeti, pane hrabě,“ namítal Chvojka, „a musili jsme počíti s prováděním díla

svého, nemělo-li dokoná zmařeno býti.“

„Uznávám to,“ odvětil hrabě, „však neméně jisto jest, že prostředky naše jsou na ten čas nedostatečné, aby se lid vojenské moci s výsledkem opříti mohl. Kdyby byli měli Vlčičtí před Trutnovem onu střelnou zbraň, kterou teprve po měsíci ze Sas a Pruska očekávám, pak zajisté i tam by se bylo sedlákům vítězství dostalo.“

„Ba věru, milostpane,“ dosvědčoval rychle Sal-vender, „pak bych nebyl se svým lidem před tou hrstkou vojáků ustoupil! Ale těžko s klackem a cepem proti puškám bojovati!“

„To potvrzuje jenom můj náhled,“ dokládal hrabě Špork, „a proto musíme nedostatek tento sjednoceností a rychlostí pohybů svých nahraditi. Vytrhnutí proti Trutnovu podobalo by se dokoná ústupu a my přece musíme neodolatelně ku předu postupovati, abychom všecky sbory spojenců našich v polabské rovině spojili a pak s celou silou svou ku Praze se hnuli. Musí tedy zůstati při původním plánu dalšího postupování, jinak budou pohyby tlup z východních krajin a zejména z Broumovska a z Náchodská spleteny, jimž Jaroměř za shromáždiště vykázána byla.“

„Z obou těch krajin jsou tu poslové, pane hrabě,“ podotýkal Chvojka.

„Vyslechněme zprávy jejich a když tamní lid dle

3řs2

vyzvání našeho se zachoval, pak ještě zítra budeme se moci od Jaroměře dále k jihu hnouti, neboť lid na Par-dubsku, Chrudimsku a Poděbradsku nesmí déle v nejistotě zůstaven býti.“

Hned na to předstoupil vyslanec lidu Broumov-ského, rychtář z Ruprechtic, který byl ohromným cepem ozbrojen a vůbec divokým vzezřením vynikal.

„Tu jsem, pane princi!“ zvolal surovým hlasem a postavil se před hraběte, jejž už od Pardubské audience zároveň s mnoha jinými za ruského prince považoval. „Tu jsem a moji

lidé jsou nahoře v Heřmanicích, kde se dívají, co pro ně ve špižírnách a v sklepích zbylo. Zapotili jsme se po čertech při své včerejší a dnešní práci! Za to ale budou vrchnosti a úřadníci na nás pamatovat!“

Hrabě Špork nemohl utajiti svůj odpor před mužem tímto a kynul Chvojkoví, aby sám na výsledek povstání Broumovských se jej tázal.

„Jaká byla tedy práce vaše?“ oslovil tento rychtáře. „Či jste se potkali s odporem?“

„Ba ne, nikdo se neopovážil nám se postaviti!“ smál se divoce rychtář. „Jak jsem měl s rychtářem ze Šonova umluveno, sebrali jsme včera časně z rána veškerý lid v obou obcích a kdo se zdráhal s námi jíti, tomu pomohla hůl na nohy. Bylo nás asi pět set pohromadě, samí řádní chlapíci, kteří se čerta nebojí! S těmi jsme táhli nejdřív na panský dvůr v Dětřichovicích, na jehožto správce jsme už dávno měli nabroušeno. Nechtěl nám podepsati revers, zapálili jsme mu tedy střechu nad hlavou a jemu jsme dali na pamětnou!“

„Jak, i žhářství jste se dopustili?“ zvolal s děsným názvukem hrabě Špork.

„A proč by ne, pane princi?“ zněla surová odpověď rychtářova. „Či máme katany své hladit, když jsme konečně jednou na ně vyzráli? Však jsme vypálili i faru a chrám v Šonově, kde se nám farář v cestu postavil a do pekla nás odsuzoval!“

Čelo hraběte Šporka se strašně zakabonilo.

„Pryč z mých očí, žháři!“ zvolal velitelským hlasem. „Ty a sběř tvoje nesmí déle býti skvrnou řad našich! Vy jste navždy ze spolku našeho vyloučeni!“

„Hoho! panáčku, tak rychle to nejde!“ vykřiknul surovec a bušil cepem svým o zem; „nepotřebujeme více vás a dovedeme se na svou vlastní pěst mstíti!“

S těmi slovy se vzdorně obrátil a vyšel ze shromáždění, které s rozdílnými city za ním pohlíželo.

O Radonoví a Rezkovi nedalo se totiž bezvýmí-nečně tvrditi, že by se zásadami divokého rychtáře Ru-prechtického nesouhlasili, neboť zejména první onen fanatik by byl nejraději všem chrámům a zámkům podobný osud připravil, jaký vzbouřená sběř z panství Broumovského chrámu Páně v Dětřichovicích byla ustrojila.' Ostatní členové gubernia selského však aspoň na oko aneb na ten čas souhlasili s hrabětem Šporkem a mladým Chvojkou, kteří povstání selské všeho zuření a všech zločinných výstředností prosté míti chtěli.

Avšak poznovu se tu jevilo vyššímu duchu a rozhledu obou těchto mužů, že revoluční hnutí jimi vyvolané počíná mimo vůli jejich zabřídati v koleje výstřední, a že vzbouřené jednou vášně obecného lidu nelze tak snadno na uzdě držeti, jak původně očekáváno bylo.

Hrabě Špork svěsil hlavu a pohroužil se v hluboké myšlenky, z nichž teprve příchod posla z Náchodská jej opět vytrhnul. Byl to poslední z mužův, kteří této noci selskému guberniu zprávy o prvních pokusech povstání v rozličných krajinách severovýchodních Čech byli přinesli.

Sděloval dopodrobna, kterak i na panství Náchodském přede dvěma dny sedláci se vzbouřili a všecku další robotu vrchnosti vypověděli, při čemž ihned na všech sousedních panstvích následování nalezli.

„Prvního dne bylo nás asi pět set pohromadě," pokračoval posel dále, „a rychtáři všude v čelo lidu se stavěli, aby od direktora robotní patent vymohli. Když tak se stalo, vytáhli jsme dále, abychom se k ostatním bratřím našim do kraje dostali. Z každé vesnice musili muži a mladíci s námi, ačkoli mnozí do lesů a do hor utekli. Těm darebům ale bylo za to doma ve statku všecko potlučeno, načež už málo kdo se spěčoval k nám se připojiti. Z každého čísla musil aspoň jeden bojovný muž se dostaviti a když sám hospodář nemohl, musil za sebe pacholka vyslati, a takž už včera, než jsme ke Skalici dorazili, bylo nás více než tři tisíce pohromadě a touto dobou

bude sbor náš pod Jaroměří ještě větší.“

„Nebylo na vás nikde vojskem doráženo?“ tázal se Chvojka.

„A kde by se jaké vojsko v naší krajině vzalo?“ zvolal posel. „U nás nevidíme vojáka než na exekuci, ač je těch všude dosti. A kdyby jich bylo v každé dědině třeba deset, co zmohou proti takovému množství? Bez překážky jsme se dostali až k Jaroměři.“

„Jsou rychtáři vaši všickni na místě?“

„Ba právě, a čekají na další rozkazy slavného gubernia.“

„Rcete jim tedy, že zejtra gubernium taktéž k Jaroměři se dostaví, odkud veškeré sbory sedláků dále do kraje se vypraví.“

Tím byl posel propuštěn a v guberniu pcčala nyní porada o výpravě zítřejšího dne.

„Mnohc-li lidu bude tedy zítra pod Jaroměří pohromadě?“ tázal se pak hrabě Špork mladého Chvojky.

„Podle dosavadních zpráv nejméně deset tisíc,“ zněla odpověď, „ačkoli pcčet tento každou hodinou se rozmnožuje. Se všech stran sbíhá se lid v onu krajinu a společný tah ku Praze může bez prodlení počíti.“

„Pak ale také na krvavý boj se chystejme,“ namítal starý Chvojka, „neboť jízdecké pluky v Pardubicích a Poděbradech nás sotva nechají bez odporu kolem těch měst ku Praze táhnouti.“

„Čepicemi je utlučeme!“ vykřikl na to Radon, „neboť než k Poděbradům přitáhneme, budou nás statisíce a s těmi se třeba desíti plukům postavíme!“

„Tak horkokrevný nejsem, Radoni,“ odpovídal vážně hrabě Špork, „naopak poznávám vždy více, kterak nám při výpravě naší nedostatek střelné zbraně škoditi může.“

„A nelze zásilku pušek z Pruska a Saska urychliti?“ tázal se Chvojka.

.„Právě dnes jsem obdržel zprávy z Berlínské lože, že teprve ve čtyřech nedělích mohou žádané pušky dodány býti.

Rovněž i v Drážďanech nebudou přípravné práce skončeny dříve než ve lhůtě, jak původně ujednáno bylo. Spojenci naši zahraniční ovšem se nenadali, že už ke konci února a na počátku března počneme záměr svůj prováděti.“

„A ustoupiti taktéž více nemůžeme!“ namítal Chvojka.

„Nikdy, nikdy!“ zvolal hrabě. „Sice celé dílo své zmaříme a nikdy více podobně příhodné příležitosti nenalezneme!“

Podobně i všickni ostatní rozhodně pro další výboj se vyslovovali a zejména Radon a Rezek všecky možné pochybnosti vyvraceli.

„To jediné, co bychom činiti mohli, jest, abychom po celý měsíc březen zvolna ku Praze postupovali a teprve potom na hlavní město udeřili, až nás zbraně z ciziny dojdou. U Prahy zajisté bude největší síla vojenská sestředěna a proti té musíme dostatečně ozbrojeni býti.“

„S tím úplně souhlasím, pane hrabě,“ dokládal Chvojka, „neboť čepicím Radonovým, a byť sebe těžší byly, nemohu velkou sílu přičítati, aby nám pomohly deset pluků poraziti.“

Většina shromáždění se po tomto ironickém poznamenání usmála, Radon ale zamračil čelo a jizlivě na mladého řečníka pohlednul, jenž mu i s hrabětem příliš diplomaticky, příliš mírně jednal.

„Tím způsobem dočkáme se nejenom zbraní k nejrozhodnější ráně,“ pokračoval nejvyšší vůdce sedláků dále, „ale rozmnožíme mezitím i řady svoje, než k Praze přitrhneme.“

„Pravdu dítě, Jene,“ přisvědčoval hrabě; „ve středních a západních Čechách není lid posud pro záměry naše získán a tudíž musí i tam dříve se strany naší působeno býti, aby moc naše co nejvíce imposantní se stala. Zůstane tedy při tom, že teprve ke konci března veškeré sbory u Prahy se shromáždí; mezi tím bude vše další připraveno, aby dosavadnímu nedostatku zbraní se od-pomohlo.“

„A ty zbraně, pánové, nepočítáte, kterých se na své cestě

ještě zmocníme?“ namítal drsným hlasem Radon. „V každém zámku, v každé myslivně je dosti pušek a dvojek, kterými i sedláci dobře dovedou zacházeti!“

„To budiž také to jediné, co povoluji, aby ze zámků a kancelářů odváženo bylo,“ odpověděl pevně hrabě Špork, jenž pravému smyslu připomenutí Radonová dobře porozuměl; „vyzývám vás opětovně,“ obrátil se k celému shromáždění, „aby lid všech výstředností a všeho loupežení se zdržoval, nemá-li vznešená věc svobody a osvěty navždy pohaněna býti.“

Všichni radové a vůdcové slíbili, že podle vyzvání tohoto se zachovají, jen Radon a Rezek potají pokrčili ramenoma, jakoby říci chtěli, že sice v okamžiku tomto nejlepší kázeň ve vzbouřeném lidu zaručují, ale že tatáž při nejbližší příležitosti porušena bude.

„Zejtra tedy na shledanou pod Jaroměří,“ končil hrabě Špork poradu a povstal s křesla svého; „tam seznáme dosavadní síly svoje a uradíme se o krocích k dalšímu podniknutí.“

Celé shromáždění povstalo a počalo se z velké jeskyně vzhůru ubírati. U vchodu očekávala muže stará Veruna, aby členy selského gubernia zase nahoru do tvrze Heřmanické uvedla, načež tito silnicí k Jaroměři zaměřili.

Na pokynutí hraběte setrval mladý Chvojka v jeskyni a ten opět otci svému dal znamení, aby i on zde pomeškal.

Když pak kroky odcházejících v dlouhé chodbě podzemní úplně zaniknuly, obrátil se hrabě k Janovi a pravil:

„Nyní vedlejší naše úloha nastává, příteli, a tuším, že rovněž ku zdárnému konci uvedena bude, jako poslání, které na nás řád byl vložil.“

„To očekávám také já, pane hrabě,“ odvětil Jan vážným hlasem; „stalť se dnešního dne v životě mém obrat tak důležitý a zároveň neočekávaný, že zajisté se důležitostí svou vyrovná úloze, jakou jsem dnes za účelem řádu našeho podniknul.“

Hrabě Špork zvědavě na mladého muže pohlednul, neboť náhlý obrat v chování jeho i řeči veškerou pozornost jeho vzbudil.

„Tuším cosi podobného,“ odvětil hrabě, „neboť pokud jsem z řečí obou tvých zajatých, příteli můj, souditi mohl, jedná se o tvou minulost.“

„Tak jest, pane hrabě,“ zněla odpověď Chvojková, „teprve dnes osud mi dal nahlédnouti v tuto minulost mou, však přál bych si, kdyby nikdy se to nebylo udalo!“

A se smutným pohledem na starého pěstouna svého, rychtáře Chvojku, svěsil hlavu na prsa.

„Co tě činí tak zádumčivým, příteli?“ tázal se jej soustrastně hrabě, vida, že i starý Chvojka na syna svého s bolestným výrazem pohlíží. „Či zmocňuje se tě opět ona přesycenost života, která mne s tebou byla svedla?“

Rychle vzchopil hlavu mladý muž na trapné připomenutí toto a zvolal:

„Nikoli, pane a mistře můj! tehdáž ještě jsem neznal pravé povolání své, které jest cílem nynějšího života mého!“

„Co tedy kalí tvůj pohled do budoucnosti?“

„O, minulost je to, která zjevením svým ducha mého zachmuřila. Osud strašnou hru zahrál se mnou!“

Zpytavě pohlížel hrabě Špork na Jana, jehož pohnutí mysli stále se vzmáhalo, a jehož řeči vždy záhadnějšími pro hraběte se stávaly.

„Mluv tedy, příteli, mluv a zjev mi, co kalí mír duše tvé a já se vynasnažím, mír tento ti opět vrátiti!“

Smutně kroutil Jan hlavou a přidušeným hlasem pravil:

„Možno vám, pane hrabě, přirozenost svou zapříti? Možno vám nerdíti se, že jste ovocem shnilého pně, jenž není hoden, aby do planoucího ohně vržen byl?“

„Nepochopuji tyto řeči, mladý příteli a soudruhu můj!“ odvěce hrabě; „ty, jemuž budoucnost plna činův a slávy se otvírá, jenž tak velice milován jsi od dívky a otce – ty bys mohl

zoufati?“

„Můj otec že mne miluje?“ vyrazil ze sebe Chvojka a oči jeho divě se zaleskly. „Ten, jenž mým největším nepřítelem jest, jenž o bezživotí mé hrá?“

Nanejvýš udiven nad řečí touto pohledl hrabě Špork s mladíka na starého Chvojku a zvolal:

„Co pravíš? tento ctihodný, statečný muž, vzor občanských cností –“

„Muž tento není otcem mladíka tohoto, pane hrabě,“ přejal mu řeč starý rychtář pohnutým hlasem.

„Jakou to řeč vedete, přátelé? Slyším dobře, či jen sním?“ divil se hrabě Špork. „Kterak tomu mám rozuměti? Vy že nejste otcem Janovým?“

„Nikoli, pane hrabě, jen pěstounem jeho, jenž však pravou lásku otcovskou mu věnoval.“

„Ano, to's činil, drahý otče můj!“ vzkřikl Jan se zápalem a vrhl se starci na prsa.

Hrabě Špork v nejvyšším udivení na výjev tento pohlížel. Po nějaký okamžik zdálo se mu, že oba mužové náhlým šílenstvím byli zachváceni, ale bolestný výraz v lících jejich tomu odporoval a svědčil, že velké tajemství mezi nimi spočívá, které nyní odhalovati se počíná.

„Kterak tomu mám rozuměti?“ tázal se poznovu obou mužův.

Jan vyvinul se z náručí pěstouna svého a pravil:

„Ano, příroda učinila šlechetného muže tohoto pouze pěstounem mým, ačkoli mi povždy jediným otcem byl a já i dále co takového jej ctíti budu.“

„A dříve ti, příteli, tento pravý poměr znám nebyl?“

„Teprve dnes osudná doba mi oči nad minulostí mou otevřela.“

„Ale kterak se to vše sběhlo? kdo jest otcem tvým?“

„Srdce se mi svírá při vyznání tomto, pane a mistře můj; jeť to největší nepřítel a odpůrce náš, jejž příroda mi káže nazývati

ploditelem mým. Čestného názvu otce mu přikládati nemohu!“

Udivení hraběte Šporka nad tímto sdělením stále vzrůstalo.

„Náš největší odpůrce?“ tázal se jakoby sebe sama. „Kdo by jím býti mohl, ačkoli se netajím, že mnoho odpůrců čítáme?“

„Nuže, pane hrabě,“ započal po chvíli mlčení opět Jan s myslí poněkud usebranou; „otcem mým jest direktor panství Hradišťského, Martin z Lauterbachu.“

Překvapením hrabě až vykřikl.

„Jak? náš vězeň tvým otcem? Direktor Hradišťský v takovém k tobě poměru?“

A v nejvyšším rozčilení počal po jeskyni přecházeti, při čemž chvílemi pátravé zraky na mladého muže vysílal.

„Tak jest, pane hrabě,“ uchopil se opět slova starý Chvojka; „direktor Hradišťský jest pravým otcem Jana, jako já mu byl od narození jeho jen pěstounem J“

„Ale totě hrozné zjevení v tomto okamžiku!“ zvolal hrabě. „Leč kterak vyšlo právě dnes na jevo?“

„U příležitosti, když jsem násilím se chtěl direktora na Hradišti zmocniti,“ vysvětloval Jan; „netušil jsem ni nejmenšího, jakému odpůrci se vstříc nalézám, až tu direktor ranou z pistole mne chtěl skoliti. Však v témže okamžiku objevila se Veruna za nepřítelem mým a sra-zivši mu pravici odvrátila tak ode mne ránu smrtící, při čemž strašným hlasem zvolala: „Vrahu! vlastního syna chceš zavražditi?“ Slova tato jako hromová rána účinkovala na ducha mého; všecka minulost má ležela zdrcena přede mnou a děsné odhalení toto bylo s to, aby sklátilo ducha nejmocnějšího.“

A v návalu citův zakryl sobě Jan líce rukama, aby vnitřní pohnutí utlumil.

„A jaké jsou důvody vyřknutí Verunina?“ tázal se hrabě. „Pouhé slovo v tak závažné věci nemůže ni-kterakž dostačovati.“

„Jsouť svědkové, pane hrabě, kteří výpověď stařeny oné

dotvrdí!“ pravil starý Chvojka.

„Jak? vy sám jste snad svědkem takovým?“ zvolal hrabě Špork.

„Ano, já musím slova Verunina potvrditi. Mluvilať i tehdáž pravdu, jako vždy jindy jen slova pravdivá přes rty té ženy vycházejí.“

„A bližší okolnosti tohoto zjevení?“

„S těmi mne Veruna odkázala na dnešní noc,“ přejal slovo Jan; „k tomu účelu také jsem odeslal oba vězně, direktora totiž i jeho písaře do tvrze, abychom tu vyšetřili tajemné události, které jsem dosud jen co příšerný stín nad sebou byl cítil.“

„Slyším Verunu přicházeti,“ podotknul starý Chvojka, jenž nejblíže u vchodu do malé jeskyně stál a v chodbě tamní kroky přicházející stařeny zaslechnul.

„A co hodláš nyní s otcem svým počíti?“ tázal se hrabě Špork Jana se zvláštním výrazem v řeči.

„Tamto stojí otec můj jediný!“ zvolal mladý muž a ukázal na rychtáře Hradišťského. „Onen bídník se stal již jednou vrahem mým a dnes podruhé by mne byl s chladnou myslí do hrobu zákeřnicky sklátil. Jsemť tedy prost všech závazků k němu, a míra spravedlnosti nechť se na něm vykoná!“

Hrabě Špork rychle přikročil k Janovi a podávaje mu pravici zvolal:

„Ty's celý muž, příteli! Řád v tobě získal velikého činitele, neboť přes všecky ohledy chceš jen prospěchu jeho sloužiti.“

„To chci plnou měrou, velmistře,“ odvětil Jan a sklonil pokorně hlavu; „ni příroda ni příbuzenství nesmí mne zdržeti, abych prospěchům řádu a člověčenstva nesloužil!“

„Vítězství tě také nemine, příteli můj! Rád za každý projev obětavosti tvé tě bohatě odmění!“

V tom vešla do shromáždění tří mužův Veruna a zpytavým zrakem s jednoho na druhého pohlížela. Se-znalať okamžitě, že všickni tři jsou na důležitost nastávajícího okamžiku připraveni.

„Nuže, dobrá ženo,“ oslovil ji Jan, „opakuj zde před panem hrabětem, co ráno v pokoji direktorově na Hradišti tak děsným spůsobem byla's v uši mé zahřměla.“

Veruna pokročila blíže a s planoucíma zrakoma na hraběte pohlížejíc zvolala vysokým hlasem:

„Pravila jsem, že vlastní otec chtěl syna svého zavražditi!“

„Rychtář Hradišťský Chvojka není tedy otcem mladého muže tohoto, kterýž jej dosud co takového byl ctil a miloval?“ tázal se hrabě vážným hlasem stařeny dále.

„Což starý rychtář ještě slova má nepotvrdil?“ zvolala opět Veruna a obrátila se nyní ku starému Chvojkoví. „Či lhala kdy Veruna?“

A bystře pohlížela na starého muže, k odpovědi jej vyzývajíc.

„Ano, mluvila's i tehdáž pravdu, Veruno; Jan i pan hrabě věří již také slovům tvým!“

„Však chtějí míti důkazy vyřčení tvého, ženo tajemná!“ pravil hrabě Špork s důrazem.

„Důkazy? Jaké to důkazy? Veruna nemá jiných důkazů, než pravdomluvnost svou a svědka tohoto!“

Při tom ukázala na rychtáře Hradišťského, který hlavou souhlasně pokynul.

„Každé slovo ženštiny této potvrdím; nechť vypráví strašnou událost v noci 21. listopanu 1750!“ doložil stařec hlasem se chvějícím.

„Jak? tento den je v nějakém spojení se zločinem direktorovým?“ zvolal Jan, když datum toto zaslechl.

„Tak jest, statečný synu můj!“ přisvědčovala Veruna. „Proto-jsem ti také za jitra v den Tří králů pod Kuksem sdělila, abys jen odhalením dne tohoto direktorovi pohrozil a zajisté že jej povolným učiníš!“

Po nějaké chvíli zdvihla stařena hlavu a dlouho útrpně na mladíka pohlížela.

„Nyní počínám slovům tvým rozuměti, jejichž významu jsem tehdáž nemohl rozuměti!“

„Však v okamžení tomto dopodrobna jim porozumíš!“ odvětila Veruna.

„Vypravuj tedy, co víš o minulosti mé!“ vyzval ji v největší dychtivosti Jan a přistoupil blíže.

Hrabě Špork taktéž jal se s největší bedlivostí naslouchati, starý Chvojka pak pohroužil se v myšlenky, jakoby naznačiti chtěl, že zjevení staré ženy mu není tajemstvím více.

Veruna usadila se na vyčnívající kámen uprostřed jeskyně a podepřevši loket o klín složila hlavu do dlaně a zdála se po několik okamžiků přemýšleti.

Zvědavě mužové pohlíželi na stařenu tuto, která věsticí dávných dob býti se jim zdála; největší pohnutí pak se jevilo na líci Janově, neboť očekával v líčení Ve-runině sdělení osudného původu svého a měl se i dověděti, kdo matka jeho byla.

Po nějaké chvíli zdvihla stařena hlavu a dlouho útrpně na mladíka pohlížela.

„Pravila jsem ti již, statečný mladíku,“ počala klidným hlasem, „že matka tvá byla někdejší mou nejmilejší přítelkyní, jakož i já jí celým srdcem svým byla oddána.“

„Vím to, vím,“ odvětil Jan a kynul hlavou; „a proto jsi lásku svou přenesla s ní na mne, syna jejího, kterouž jsem nikdy sobě nemohl vysvětliti.“

„Však nyní můžeš chápati příčinu této mé příchylnosti; milovalať jsem v tobě družku mládí svého, k níž potom i neštěstí její mne poutalo.“

„Má matka byla tedy nešťastna?“ zvolal Jan a zachvěl se.

„Však nikoli vinou vlastní, synu můj!“ odvětila Veruna. „Hříšný muž se k ní přiblížil a zničil blaho její rukou zločinnou. Ty, syn matky své, musíš utrpení její pomstíti!“

„Učiním tak!“ vzkřikl Jan v záchvatu vášně. „Jen odhal vše před mýma očima!“

„Já i matka tvá byly jsme komorné hraběnky Špor-kové, báby milostivého pána tohoto,“ pokračovala Ve-runa dále a uklonila se před hrabětem Šporkem; „obě dívky těšily jsme se v zámku Kukuském právě mateřské náklonnosti hraběnčině a život zdál se nám rájem býti. Tu však povolal milostivou hraběnku k sobě Pán a za nedlouho byl i hrabě Špork, choť její, neustálými útoky svých nepřátel do předčasného hrobu sklácen. Mladý hrabě nastoupil panství svá, ale známo vám už, že nedlouho ze zděděných statků svých se těšil. Jesuité Ží-rečtí ve spojení s Martinem z Lauterbachu stali se pány Kuksu a na Hradišti, kdež bídná ona hra s dědicem hraběte Františka Šporka provedena byla. Já nahlédla ve zrádnou tuto síť, neboť tehdejší komorník Martina z Lauterbachu Barták právě mi lásku lhal a já o mnohém se dověděla, co zločinného v Žírči se upřádá.“

„Budeš moci, ženo, vše toto opětovati direktorovi i písaři jeho do očí?“ přerušil jí řeč hrabě Špork, jehož výpovědi tyto ovšem nejvíce se týkaly.

„Před živým Bohem chci každé slovo své zpří-sáhnouti!“ zvolala horlivě stařena. „Na vše pamatuju se, jakoby před rokem bylo se udalo, ač tom již třicet let!“

„Ještě této noci se tedy před ně s obžalobou svou postavíš!“

„A mrzký Barták slova má jen potvrdí,“ posvědčovala Veruna; „neboť aby se životem z tohoto zajetí vyvázl, prozradí na direktora veškeré zločiny jeho, jichž po celý život svědkem a účastníkem byl!“

„Tím spíše budeme moci direktora překázati!“ podotknul hrabě Špork. „Pokračuj nyní ve svém vypravování dále.“

„Jakmile nový pán do zámku Kukuského vešel,“

jala se Veruna dále vypravovati, „nastaly zlé časy služebnictvu hraběte Šporka. Jako nešťastný hrabě sám s mladou chotí svou a dítkem prvorozeným musil z dědictví otců svých odejíti, takž i větší díl věrných sluhů jeho byl ze zámku vypuzen. I mně smutného osudu tohoto se dostalo.“

„A což milán tvůj? ten se tě neujal?“ tázal se hrabě Špork, jenž na všecky podrobnosti vypravování staře-nina bedliv byl, aby mu ni nejmenší jednotlivost neušla.

„Ten bídník na svou lásku zapomněl, jakmile kancelářským úřadníkem se stal!“ zvolala Veruna s děsným smíchem a pokyvovala hlavou. „Já mu předstírala hanebné jeho jednání a poněvadž jsem projevila, že mám tak mnohou známost zločinů jeho i direktora, uvalila jsem na sebe i hněv pana Martina z Lauterbachu, jenž kázal mne do šatlavy uvrhnouti, v níž snad bych byla skončení života svého došla, kdybych nebyla konečně slíbila, že chci povždy o zločinech direktorových mlčeti.“

Soustrastně pohlíželi všichni na stařenu, která po nějaké chvíli dále– pokračovala:

„Pak po dlouhé vazbě teprv mne propustili na svobodu. Byla jsem všecka změněna na duchu i na těle, a lidé o mně vypravovali, že jsem se s rozumem pominula. Ano, každý jiný by se byl s rozumem pominul, ale Veruna přece při zdravých smyslech zůstala. – Bůh ji zachránil, abych dále zločiny těch hanebníkův mohla stopovati a snad je i neškodnými činiti!“

Po slovech těchto svěsila stařena hlavu na prsa a pohroužila se v temné myšlenky.

„A moje matka? Jaký osud ji zastihnul?“ tázal se chvějícím se hlasem Jan po chvíli.

Veruna neodpovídala ihned; byloť očividno, že s bolestnou upomínkou zápasí. Pak do země pohlížejíc, jakoby se zpytavých zraků Janových obávala, odpovídala:

„Marie, tvá matka, zůstala v zámku, ji jedinou tam direktor strpěl.“

„V rukou toho bídníka?“ vyrazil ze sebe Jan v nejvyšším rozčilení.

„Co mohla slabá dívka činiti, která byla jedinou živitelkou své staré, choré matky?“ namítala jako pro sebe Veruna. „Či měla vydati ji v šanc bídě a hladu, či měla se s ní odvážiti do

světa, tehdáž sveřepým vojskem bojujícím naplněného? Jen v zámku mohla pomoci a podpory pro matku svou dojíti, jen v zámku mohla se před pandury Trenkovými uchrániti!“

Starý Chvojka dával souhlas svůj na jevo s omlou-vacími důvody těmito, jichž stará Veruna podle zdání jeho jen proto užila, aby setrvání mladé, krásné komorné Marie na zámku Kukuském ospravedlnila před synem jejím, který památce matky své neměl klnouti.

Jan s těžce oddychajícíma prsoma naslouchal slovům těmto, jež tak bolestně se ho dotýkala, a přece se zim-ničnou dychtivostí ssál každé slovo se rtů stařeny a nehodlal dříve ustati, dokud celá minulost jeho mu odhalena nebude.

„A ty's ji nevarovala před nebezpečenstvím, jaké jí v zámku hrozilo; ty, přítelkyně její jediná?“ vypravil ze sebe hlasem stísněným, v němž ohlas výčitky se ozýval.

Veruna zavrtěla na ta slova smutně hlavou a odvětila:

„Přítelkyní jsem jí byla, jako že Bůh nade mnou! Leč co mohla jsem pro ni činiti pod závorou šatlavy?“

Á temnýma zrakoma, v nichž děsný oheň plápolal, pohledla na Jana, jakoby jej za výčitku jeho kárati chtěla.

„A když jsem zase na svobodě se ocítila, nebyla již Marie nevinným kvítkem, jaké jsem byla opustila; sklátil je vichr nenávistný a veta bylo po kráse a spa-nilosti jeho. Marie neodolala svůdným slovům direktora, jenž proto byl sličnou děvu v zámku podržel, aby ve vnadách jejích se mohl kochati, kterých mu stará a šeredná manželka jeho, sestra superiora Žíreckého, poskytovati nemohla. A když jsem opět přítelkyni svou po dlouhé vazbě své spatřila, bylo neštěstí její už dokonáno, ač před celým světem je skrývati musila. Direktorova manželka byla pravá dračice a jen jí se Martin z Lauterbachu skutečně bál, byť i útokům všeho světa byl se s drzým čelem opíral. Před ní musil hříšný poměr jeho k Marii ukrýván býti, a nešťastná svedená dívka musila se všem rozkazům jeho podrobiti. Bylať bezvládným strojem v rukou

jeho a od celého světa jsouc opuštěna, nesměla se ničemu protiviti, co vilník onen k zatajení hříchu svého zařídil.“

Po té se stařena opět odmlčela a sklonivši hlavu stírala s lící hořké slzy, jež se jí z vyprahlých očí při pomněnce na nešťastnou družku mládí řinuly.

Jan zakryl obličej rukama a bolestné vzdechy se z prsou jeho vydíraly. Také hrabě Špork nemohl hluboké pohnutí nad děsným zjevením tímto utajiti a též starý Chvojka slzy po osmahlých lících svých kanouti nechával.

Po nějaké přestávce jala se Veruna opět dále vypravovati:

„Já stavěla se šílenou, za jakou mne lidé považovali, a zdajíc se takto býti neškodnou, mohla jsem docházeti do zámku, kde Marie s krutým osudem svým se mi svěřila a já jí útěchy dodávala. Nešťastná dívka cítila se matkou a nyní ji musil svůdník její před slídivým zrakem manželky své ukryti. Odeslaťji do chýše k matce její a tam měla dobu svou očekávati. V chýši této, na konci dědiny Bokouše ležící, až kam tehdáž ještě Nový les dosahoval, trávila Marie svoje dny v úplném zátiší, aniž by kdo z lidu byl jen vzdáleně stav její tušil. Slepá matka, chorobou svou na lůžko poutaná, byla povděčna dceři své za starostlivost její, jakouž jí v posledních dnech života jejího věnovala. Nečetlať ovšem v očích nešťastné dcery své žíravý onen zármutek, jemuž Marie denně více podléhala, a jen já jediná v těch dnech ji těšila, ač i to pouze potají se mohlo díti, neboť ha-nebník onen i mně přístup do chýše Mariiny zakázal, aby tím bezpečněji na provedení zločinu svého mohl pomýšleti a vše k němu připravovati.“

„A toho bídníka země ještě nosí! Jeho měli bychom déle sanovati?“ zvolal děsným hlasem hrabě Špork. „Míra zločinů jeho je naplněna, této noci ještě musí zhynouti!“

A v strašném pohnutí mysli zdvihl pravici do výše, jakoby Boha za svědka bral k vykonání pomsty své.

Nebylo pochybnosti, že kopá hrob vlastnímu dítěti.

„Nikoli, pane a mistře můj!“ odvětil Jan temně. „On zhyne, však dříve i vy musíte zlobu jeho v celé rozsáhlosti seznati, jakou byl rod váš sklátil, a čím dále ještě na mně se provinil!“

„Co hrůzného ještě uslyším? Či není zločinů těch nejstrašnějších dosti?“

„Obrň svůj sluch kovovým pancéřem, pane můj,“ ozvala se opět Veruna; „uslyšíš věci ještě hroznější, nad nimiž sama příroda se zardívá, a přece jich tento vyvrhel lidstva byl schopen!“

„Pak nástrojem budeme spravedlnosti Božské, když spravedlnost lidská v této zemi tak dlouho beztrestným jej nechávala,“ vzkřikl vášnivě hrabě Špork, podobaje se v okamžiku tomto mstícímu duchu, jenž na zemi seslán byl, aby trestající spravedlnosti vyšší zadost učinil.

S hrůzou pohlíželi naň všickni přítomní a sklonili před ním čela, velikost poslání jeho poznávajíce. Jan opět spatřoval v něm v době této všemohoucího nejvyššího velmistra tajemného řádu, jak se mu byl v podzemní síni lože Pražských zednářův zjevil a jehož kynutí a hlasu tisícové v pokoře a v bezmezné oddanosti poslouchali. Nebylť to více člověk, byl to velikán, jejž nemohla prostá mysl lidská pochopiti, a před nímž každý bezvolně v prachu se musil kořiti.

„Mluv dále, ženo, chciť všecky zločiny netvora toho seznati, bych podle nich míru trestu jeho stanovil!“ zvolal velitelským hlasem k stařeně, která s hlubokou úctou před ním se skláněla.

„Nastala noc, kdy přítelkyně má měla se matkou státi,“ počala přerývaným hlasem na vyzvání toto opět stařena. „Byla to noc 21. listopadu 1750.“

Hlasité úpění vydralo se z prsou Janových.

Také starý Chvojka chytil se za prsa, jakoby bouři v nich zuřící chtěl utlumiti, jež spomenutím strašného toho dne v něm byla vzbuzena.

„Já očekávala osudný'tento okamžik,“ mluvila Ve-runa

dále, s výrazem nejhlubší útrpnosti na Jana pohlížejíc; „však k chýši Mariině jsem se nesměla blížiti, neboť tam věrný sluha direktorův a osnovatel jeho zločinů, písař Barták, stál na stráži, aby nikdo nezvěděl, co strašného bude v chýši na pokraji Nového lesa konáno.“

„To druhý onen bídník, jenž v zajetí našem se nalézá?“ tázal se hrabě Špork.

„Tak jest, pane; i jej nesmí spravedlivý trest minouti!“ odvětila stařena a v zraku jejím zaplál divoký oheň pomstychtivosti.

„Bůh tresce i nástroje zločincův, neujde ani on osudu svému!“ zvolal hrabě s temným názvukem, v němž veškerá zloba jeho se zračila. „Mluv dále!“

„Na pokraji lesa v stínu mohutného stromu jsouc ukryta, pozorovala jsem vše, co se kolem chýše Mariiny dalo. Jasná záře měsíce dovolovala mi všecko vůkol rozeznávati. Za nedlouho spatřila jsem blížiti se dvě osoby k chýši, z nichž jedna druhou za ruku vedla. Poznala jsem direktora, který sloužil za průvodčího ženštině neznámé, jež měla oči šátkem zavázané, Barták se k nim připojil a pak všickni tři do chýše vstoupili. Já se připlížila kol plotu až k okénku Mariiny komůrky, to ale bylo opatrně zabedněné, takže jsem ničeho zříti nemohla, co se uvnitř děje. Slyšela jsem jen bolestné stenání, jež později v děsné výkřiky se proměnilo. Osudný okamžik nastal, nešťastná přítelkyně má stala se matkou, neboť hned na to jsem první pláč novorozeněte zaslechla.“

Veruna pohledla při slovech těchto na Jana a zraky hraběte Šporka rovněž bezvolně se po něm obrátily. Mladík podobal se kamenné soše a ani nejmenší hnutí neprozrazovalo v něm krutý boj vnitřní, jakýž jej při líčení tomto ovládal.

„Hned na to ale nastalo v komoře hrůzné ticho,“ pokračovala Veruna dále, „a ducha mého se zmocnilo strašné tušení. Slyšela jsem vrznouti dvéře u chýše a hned na to Barták onu ženštinu opět se zavázanýma očima odváděl. Jen stěží jsem

se slídivým zrakům jeho za plotem ukryla. Když byl zmizel, vrátila jsem se opět na své stanovisko na pokraji lesa a očekávala dobu, kdy i direktor z chýše odejde, abych já přítelkyni své přispeti mohla. Dlouho nepřicházel, srdce mé již se chvělo úzkostí a obávala jsem se nejhoršího, an tu konečně plíživým krokem před chýší se objevil a pozorně po celém okolí se rozhlížel. Já nespustila s něho očí a k zděšení svému jsem spatřila, že na místě ke Kuksu zaměřil přímo do Nového lesa. Schoulila jsem se za stromem a v záři měsíce mohla jsem dobře jeho příšerně bledou tvář pozorovati, neboť sotva pět kroků vzdálí ode mne se ubíral. Tu také jsem spatřila k uleknutí svému, že pod páží nese cosi v bílém rouchu zaobaleného, což tělu dítěte se podobalo, ruka Jeho pak se o rýč podpírala.“

Napnutost tří mužů v jeskyni dosáhla nejvyššího stupně, Jan sotva dýchal, neboť tušil už, jakým zločinem se na něm tělesný otec jeho prohřešil.

„Hrůzná myšlenka mi projela v okamžiku tomto mozkem; byloť mi nejinak, než jako bych vraha vlastního dítěte viděla kolem sebe kráčeti. Srdce mi prudce tlouklo, tak že jsem je násilně utlumovati musila, aby snad tlukotem svým přítomnost mou neprozradilo. Bylo mi již dokoná zjevno, co strašný tento muž obmýšlí. Co nejpozorněji plížila jsem se za ním až do prostřed Nového lesa, kdež v strži jedné zastavil, břímě své na zem složil a lopatou jámu vyhazovati počal. Nebylo pochybnosti, že kopá hrob vlastnímu dítěti – však dítě toto ještě žilo!“

„Žilo?“ zvolal uděšen hrabě Špork, neboť jej byla prostá slova stařeny velice dojala.

„Ano, dobře jsem zaslechla v úkrytu svém úpění jeho. Nebylo už pochybnosti, že za živa zakopáno býti mělo. V několika okamženích byl zlosyn se svou prací hotov, dítě bylo do jámy vhozeno a hned na to zahrabáno, tak že ani stopy po násilném činu tomto nezůstalo. Jaká muka jsem v okamžiku tomto vytrpěla, nelze mi vylíčiti. Duch můj podlehl takřka

šílenství, přece ale myšlenka mne ovládala, že snad ubohému červu život zachráním, až vrah jeho s místa strašného zločinu svého se odebere.“

„O ženo šlechetná,“ mluvil přerývaným hlasem Jan jakoby k sobě, „kterak se ti za obětavost a lásku tvou odměním!“

„Tys byl synem mé přítelkyně,“ odvětila stařena, „a za ni a dítko její bych byla vlastní život obětovala.“

Hrabě Špork počal v nejhlubším rozechvění mysli po jeskyni přecházeti. Byloť zjevno, že děsnými myšlenkami se zanáší.

„Jako Kain po zavraždění Ábelovu,“ počala tichým hlasem Veruna opět vypravování svoje, „ubíhal vražedník dítěte svého, a když poslední kroky jeho zanikly, vrhla jsem se jako šílená na zem a v několika okamženích vyhrabala jsem z nakypřené půdy novorozeně, které rukou otcovou tak bídně zhynouti mělo. Vdechovala jsem mu ústy svými nový život, a Bůh odměnil snahu mou, dítko počalo opět k sobě přicházeti a brzo jsem i hlas jeho zaslechla. Bylo zachováno a já radostí jásala, že se mi podařilo strašnou vraždu tuto překaziti!“

Jan musil se o stůl opříti, neboť záchvat mdloby se o něho pokoušel a s nejkrutší bolestí vypravil ze sebe:

„Dále, dále! Nechť hrůznou noc narození svého dokoná seznám!“

„Pak spěchala jsem k Marii, ale v chýši její nové hrůzné spatření mne očekávalo.“

„Jak? nebylo ještě na jednom zločinu dosti?“ tázal se v zachvění hrabě Špork.

„Marie ležela na loži svém mrtva!“ vydechla Ve-runa ze sebe hlasem nesmírně dojatým.

„Matka má mrtva!“ vzkřikl Jan a zastřel si opět líce, po nichž horké slzy kanouti počaly. Dojem zprávy o smrti matky jeho byl tak mocný, že bezvládně na židli upadnul a starý Chvojka mu ku pomoci přispěti musil. Teprve po delší době přišel nebohý mladík opět k sobě, aby další vypravování

Verunino vyslechnouti mohl.

„Ano, nešťastná přítelkyně moje byla mrtva,“ jala se žena dále vyprávěti; „zdaž život dítka svého životem vlastním zaplatila, zdaž smrt její zločinným způsobem přivoděna byla – o tom jen Bůh může rozhodnouti!“

Nastalo děsné mlčení v jeskyni po tomto vylíčení hrůzného výjevu. Všichni byli zaměstnáni myšlenkami nad krvavým obrazem, jenž tu před očima jejich z minulosti odhalen byl a jehož zločiny vysokým hlasem o pomstu volaly.

„A co dále následovalo?“ přerušil konečně hrabě Špork mlčení toto.

„Jako rozumu jsouc zbavena strašnými událostmi oné noci nevěděla jsem, co počíti s nemluvnětem, jemuž matka byla zemřela a jež vlastní otec byl záhubě obětoval. Nebylo mi tajno, že direktor se nesmí ničeho dověděti o zachránění zakopaného novorozeněte, ne-měla-li jsem pomstu jeho poznovu vyvolati, a takž dlouho jsem přemítala, kterak dítě při životě zachovati a zároveň před pronásledováním krkavčího otce jeho je zachrániti. Tu Bůh mi vnuknul myšlenku, že spomněla jsem sobě na rychtáře Hradišťského, jehož manželka právě také slehnutí očekávala. Bez meškání jsem spěchala do Hradiště, neboť jen u Chvojku mohlo se novorozeněti potřebné péče dostati. Očekávání mé mne také neskla-malo; Chvojka ujal se dítka přítelkyně mé co svého vlastního, čemuž zvláštní osudná shoda ještě napomáhala – leč nyní nechť šlechetný ten muž sám vypravuje.“

Mladý Chvojka přistoupil k pěstounovi svému a mlčky jej obejmul. Nejhlubší výraz díků spočíval v němém hnutí tomto, jež převážilo všecka slova sebe výmluvnější.

Pak ujal se starý rychtář Hradišťský slova pravě:

„Ano, bylo to osudné řízení Boží, neboť oné noci, kdy Veruna s dítkem nebohým do mého statku vstoupila, porodila manželka moje mrtvého synáčka a v bolestech svých posud o tom nevěděla, že Bůh živého plodu jí nedopřál. Tu jako posel z

nebes bylo mi novorozeně ono do domu přineseno a já spatřoval v tom jen prst Boží, abych nešťastného tvora onoho se mohl ujmouti. Manželce své jsem vložil tedy živé dítko v náruč a ona až do smrti své za vlastní plod svůj je měla. Celý ostatní svět se rovněž domníval, že Jan je můj syn, a jen jediná Veruna o pravém stavu věcí věděla, aby po dvaceti pěti letech dnes jej odhalila.“

Po slovech těchto přistoupil hrabě Špork k Janovi a položiv mu pravici na rameno, zvolal:

„Nuže, znáš nyní původ svůj, příteli, znáš i zločiny muže onoho, jehož bys otcem svým nazývati měl, jenž ale smrti tě obětovav, navždy práva otcovského nad tebou pozbyl. Nyní nastává doba odplaty a spravedlivý soud stihne bídníka, jenž tak mnohonásobně proti člověčenstvu, proti zákonům Božským a lidským byl se provinil!“

„Ano, spravedlivý trest jej zastihniž!“ odvětil temně Jan. –

„Neznáte ještě dokoná jeho zločiny!“ vzkřikla náhle vášnivým hlasem Veruna a vzchopila se střelhbitě s kamene, na němž dosud byla seděla.

„Což není míra jeho ještě doplněna?“ zvolal v ustrnutí hrabě Špork.

„Znáte zločin onen, kterým byl s to dívku Marii za svou dceru vydávati?“ tázala se s podivným výrazem stařena. „Nebylať ona nikdy dcerou jeho!“

„Ano, otče,“ obrátil se Jan na slova tato k starému Chvojkoví, „i toto tajemství není posud odhaleno, kte-rýnť s mne už jednou byl tak děsně překvapil.“

„Slova má tehdáž byla pravdivá,“ odvětil klidně starý rychtář, „Marie není dcerou direktorovou.“

„A co ti blíže o původu jejím známo? Nyní musí všecka tajemství mezi námi přestati!“ zvolal Jan v záchvatu zimničném, jenž ovšem poměrem jeho k Marii se vysvětliti dal.

„Na to setaž Veruny, neboť od ní jsem se o tom dověděl, že direktor není otcem Marie. Ona tehdáž ještě v zámku

Kukuském se nalézala.“

Jan se obrátil s tázavým pohledem k stařeně.

„Ano, ano,“ kývala tato hlavou, „Marie není dcerou jeho, jak jsem zlosynu tomu již o Třech králích v panském domě byla v uši zahřměla!“

„Toho jsem byl svědkem,“ odvětil Jan, „však posud jsem v úplných tmách o původu jejím.“

„Totéž i já říci musím, synu můj!“ zněla odpověď

Veruny. „Vím tolik jen, že cizého jest původu, však rodiče její jsou mi neznámými, ač matku její jsem na Kuksu byla spatřila.“

„O Bože, kterak světla dosíci v temnosti této?“ zvolal Jan a zalomil rukama.

„Což nemáš direktora a nástroj jeho v moci své?“

„O, já přinutím je k vyznání a byť bych krev z nich po kapkách měl cediti!“ vzkřikl Jan a chtěl se hnáti do zadní chodby, jež z velké jeskyně dále do podzemí vedla.

Veruna však jej náhle zadržela pravíc:

„A z oněch papírů, jež jsem direktorovi byla uzmula, nevysvítalo ničeho o původu Mariině?“

Jan-se zastavil a pohlednul na hraběte Šporka, jenž byl v držení oněch papírů, mezi nimiž také známá nám již padělaná postupní listina hraběte Františka Šporka se nalézala.

Ten zavrtěl hlavou.

„Z listin těch ničeho nevysvítá o poměru takovém,“ odpovídal hrabě dále; „nezdajíť se to býti všecky tajné papíry onoho bídníka.“

V tom jakoby náhlou myšlenkou pojat, udeřil se Jan do čela a zvolal:

„O, jáť jsem tak u vyjevení nad strašnými zvěsty těmito, že jsem na ostatní papíry mohl zapomenouti! Zde jest vše, co v nejtajnějších úkrytech kabinetu direktorova se nalézalo!“

A při tom vyňal ze záňadří balík listin, které byl v panském domě k sobě vzal.

Hodil balík na stůl a vyletělo z něho mnoho listin a papírů ve formě dopisů složených.

Se zimničným chvatem počal je ihned s hrabětem Šporkem prohlížeti.

Tento poslední přemítal v dopisech a, když do jednoho blíže nahlédl, zvolal v nejvyšším překvapení:

„Toť rukopis mého nebožtíka otce!“

Všickni s nemenší zvědavostí na hraběte pohlíželi, v jehož obličeji při neočekávaném shledání tomto nejrůznější dojmy se zračily.

Špork chopil se opět jiného dopisu, v němž totéž písmo nalezl.

„Ano, není žádné pochybnosti více,“ mluvil polohlasně a v největším rozčilení sám k sobě, „toť jsou listy otce mého; ač nepodepsané, přece je dokoná poznávám, jakoby mé vlastní byly!“

„Tuto opět několik podobných listů, pane hrabě,“ pravil Jan a podával je hraběti Šporkovi.

Tento dychtivě se jich uchopil a zběžně v ně nahlédnuv zvolal:

„Toť celá sbírka dopisův otce mého! Jaké tajemství mi z nich vysvitne?“

„A komu jsou nadepsány?“ tázal se mladý Chvojka.

„Ani jediný není nadepsán,“ odpovídal hrabě a poznovu se v listech přemítal; „obálky zdají se vesměs pečlivě odstraněny býti.“

A skutečně tomu tak bylo, ani jediný nadpis listů těchto nebyl nalezen.

„Snad z obsahu jejich vysvitne, komu vlastně náležely,“ podotýkal Jan.

Hrabě již také usedal v křeslo a jal se v dopisech čísti. Oko jeho těkalo po drahém písmě otcovu, ale již z prvního dopisu seznal hrabě Špork, komu listy tyto svědčily.

„Toť dopisy otcovy na matku mou!“ vzkřikl vášnivě a

vyskočil zase z křesla, jakoby seznání toto nejvnitrnější bytosti jeho bylo se dotklo.

V tom padl zrak jeho na starou Verunu, která jaksi spokojeně hlavou kývala a nesrozumitelná slova k sobě šeptala.

„Ty víš něco bližšího o těch listech, ženo?“ zvolal hrabě a přikročil před samu stařenu.

„Tušila jsem, že to byla hraběnka Šporková, a tušení mé mne nesklamalo!“ mluvila více sama k sobě, než aby na otázku hraběte Šporka byla přímo odpovídala. „Zraky moje mne nemýlily a duch můj v tušení svém mne nesklamal!“

„Ty's viděla matku mou, a zde v této krajině?“ tázal se hrabě Špork třesoucím se hlasem. „Mluv, rychle mluv, a nenechávej mne déle v nejistotě o osudu matky mé, jenž zvláštními nehodami až dosud mi zůstával tajným!“

„Ano, hraběnka Šporková byla na zámku Kukuském,“ odpovídala Veruna, „ač mimo mne a direktora nikdo tušiti nemohl, jak vznešená paní pod prostým rouchem se ukrývá.“

„Kterého roku to bylo?“ tázal se dychtivě hrabě Špork.

Veruna po nějakou dobu přemýšlela a pak odpověděla:

„Bylo to před sedmnácti roky, tedy roku 1758, když Prušáci za sedmileté války nejhůře v naší krajině řádili.“

„O pak není žádné pochybnosti více!“ zvolal hrabě Špork. „Čas úplně se shoduje.“

Pak obrátil se k ostatním a doložil:

„Otec můj musil tehdáž prchati z Ruska před stíhací ruské císařovny Kateřiny a vypravil choť svou jinou cestou na útěk, než kterou sám do Berlína se ubíral. Matka má spěchala s dceruškou sotva rok čítající přes Slezsko a Cechy k Drážďanům, tu ale stopa její se navždy ztratila, a to tím více, an nešťastný otec můj dále po ní pátrati nemohl. Byť na útěku svém zajat od ruských kozáků a jakožto nepřítel a protivník ruské despocie zavezen na Sibiř, odkud více se nevrátil. Listy tyto zasílal matce mé, když ona ve Varšavě po celý rok sídlila, kdežto on sám v Petrohradě ve prospěch řádu freimaurův

působil. Toť celý sběh krutých osudů, jež nešťastné rodiče mé stihly a zde teprve pásmo jejich přede mnou rozřešeno leží! Zde měl jsem najíti stopy po matce své, kterou co hoch nedospělý jako zemřelou jsem hořce oplakával!“

„Bohužel, máti tvoje, pane můj, více mezi živými se nenalézá!“ ozvala se Veruna pohnutým hlasem. „Slzy tvé platily skutečně jen památce její!“

„Zemřela tedy?“ zvolal s výrazem nejhlubší bolesti hrabě Špork a skloniv hlavu na prsa, marně se snažil ukryti slzu, která se mu z oka byla vydrala.

Dlouho mlčel a jen bouřné pohybování prsou jeho svědčilo o velkém dojmu, jaký naň tato zpráva byla učinila.

Pak náhle obrátil se k Veruně a hlasem zcela změněným se jí tázal:

„Můžeš mne k hrobu jejímu uvésti?“

„Odpočíváť na hřbitově Kukuském; jáť hrob její po celou tu dobu ošetřovala.“

„Díky tobě, ženo; služba tato bude ti hojně odměněna. Leč nyní sděl mi vše, co víš o nešťastné matce mé a jejím příchodu do Kuksu.“

„Bylo to na podzim,“ počala Veruna vyprávěti, „když se po krajině naší zase roznesla pověst, že Pru-šáci na nás táhnou od Broumova a že se chtějí u Jaroměře táborem položiti. Z krajiny Broumovské také skutečně přicházelo mnoho uprchlíků a také na Kuksu se všecko k útěku do lesů chystalo. Sám direktor chtěl druhého dne do kraje odjeti, kamž jej jesuité Žírečtí už dříve byli předešli. Pozdě v noci téhož dne zastavil před zámkem chatrný povoz, v němž paní s děťátkem seděla. Vozka žádal direktora, aby směl v zámku přenocovati, neboť paní jeho na útěku jsouc před vojskem, roznemohla se těžce, že ji pro nebezpečí života dále vézti nemohl. Já stála nedaleko povozu, v němž na smrt bledá paní bez vlády ležela a k níž dítko její nadarmo ručinky své vztahovalo. Hned při prvním pohledu na nešťastnou paní pravil mi jakýsi vnitřní hlas, že to dáma, ku

kteréž jsem zvláštním jakýmsi citem poutána, ač jsem si cit tento vysvětliti nedovedla. Puzena tajemným tímto hlasem, spěchala jsem k vozu a sejmula dítko plačící, as jednoroční děvčátko, abych je do teplého pokoje odnesla. Direktor mezitím po dlouhém zdráhání přivolil, aby nemocná paní přes noc v zámku se ubytovala, načež ji do pokoje odnesli, kde už dítko její pod péčí mou odpočívalo. Nešťastná paní upadla ve mdlobu a dlouho jsem ji nemohla k sobě přivésti. Poštěstilo se mi to s Boží pomocí ale přece, však byla tak slabá a vysílená, že ani slova pronésti nemohla. Podala jsem jí některé ze svých léků, načež v hluboký spánek upadla.“

S vděčným výrazem pohlížel hrabě Špork při prostém líčení na stařenu, která tak velkých zásluh o matku jeho a dítko její byla sobě zjednala.

„Já mezitím ukonejšila také dítko,“ pokračovala Veruna dále, „a držíc je na kolenou, spatřila jsem na krčku jeho viseti medalion, při jehož spatření jsem překvapením vykřikla. Vídalať jsem ho před lety v Kuksu na krčku mladého hraběte Ferdinanda, a nyní tak neočekávaně mi zase na oči přišel. Sejmula jsem ho dítěti s krčku, abych jej blíže prohledla, v tom ale vešel do pokoje direktor, pravě, že Prusové byli u Trutnova poraženi a že tedy sešlo s obmýšleného útěku. Pak jal se prohlížeti tlumok neznámé paní, v němž mnoho papírů se nalézalo. Sotva že v ně byl nahlédnul, pozorovala jsem náhlou změnu v jeho tváři a hned na to s vítězným pohledem po nemocné se ohlednul, která na loži svém bez vlády ležela. Já ze strachu ukryla medalion dítěte u sebe a hned na to mi kázal, abych se odstranila a více se u nemocné objeviti neopovážila. Tajný hlas mi pravil, že bídník ten zase na nějaký zločin pomýšlí.“

„A onen medalion, zachovala jsi jej snad u sebe?“ tázal se hrabě Špork.

…spatřila jsem na krčku jeho viseti medalion.

„Zde jest, pane můj, náleží nyní tobě, jako už v mládí ti byl náležel!“ odvětila Veruna a vyňavši ze záňadří malý zlatý medalionek, podávala jej Šporkovi, který rychle prohlížeti se jej jal.

„Ano, jeť to pamětní peníz se znakem naší rodiny!“ zvolal, když jej byl podrobně ohledal. „Matka má jej sejmula s krku mého, aby jej novorozené dcerušce své na krk zavěsila, neboť medalion ten byl v naší rodině za talismana považován. Není pochybnosti žádné více, že to byla máti moje, jež na zámek Kukuský se byla uchýlila.“

„Také já jsem nyní o tom pevně přesvědčena, pane můj!“ odvětila Veruna.

„A co dále následovalo?“ tázal se zrůzněným hlasem hrabě Špork.

„Nemocná paní upadla v těžkou nemoc, z níž více nepovstala,“ odvětila smutně Veruna.

„Myslíš, že snad zločinem jeho skonala?“

„To nemyslím, pane můj; nešťastná paní byla nad míru chorá, když do Kuksu přijela, a smrt její zdála se nevyhnutelnou býti.“

„A dítko její?“

„Direktor je za své přijal a s neobyčejnou u něho láskou o ně pečoval. Po čase počal je za své vlastní vydávati a brzo celý svět tak se domníval.“

„Ona dívka, jež za dceru jeho považována byla, jest tedy –“

„Jest dcera hraběnky Šporkové, matky tvé, pane můj, a tudíž sestra tvoje!“

Hlasitý výkřik vydral se z prsou Jana, jenž líce rukama sobě zastřel.

Hrabě Špork přikročil k soudruhu svému a objav jej přátelsky zvolal:

„Ano, jest to sestra moje, ty však budeš bratrem mým! Blahořečím hodině, kteráž mi sestru navrátila a bratra zjednala!“

Jan vrhl se se vzlykáním na prsa jeho a pro nesmírné pohnutí své nemohl ni slova ze sebe vypraviti.

Veruna i starý Chvojka slzy s lící stírajíce, taktéž v největším pohnutí na oba mladé muže pohlíželi.

„Leč kde jest sestra moje, abych ji na bratrské srdce svoje přivinul?“ zvolal Špork, když z objetí Janova se byl vyvinul.

„Tuto ji už Veruna přivádí!“ odvětil starý Chvojka a ukazoval na stařenu, která mezi tím v druhé oddělení podzemní byla odkvapila a s Marií do jeskyně se navracela.

„Sestro moje! sestro milená!“ vzkřikl hrabě Špork a vřele objav překvapenou dívku, přitisknul jí na prudce tlukoucí prsa svá.

Krátkými slovy byla Marie uvědomena o pravém původu svém a o rodičích vlastních, načež ostatní vysvětlení následovalo; Marie byla už dříve na shledání toto od Veruny připravena, a nyní následoval výjev nejčistší lásky a radosti, který po tak mnohých trapných dojmech jen blaze na mysl všech přítomných musil působiti.

Marie byla radostným shledáním tímto všecka bez sebe, nemohlať dosti otázek klásti bratru svému a po dlouhé době nejistoty a zármutku opět cele radosti a rozkoši z tak nenadálého shledání se oddávala. Jen památka na nešťastné rodiče její byla s to radost tuto kaliti, ale i tu hrabě Špork potěšnými slovy se k ní obrátil a lásku nepoznaných rodičův nekonečnou láskou svou jí nahraditi sliboval.

„Duchové otce našeho i matky naší pohlížejí na nás zajisté v tuto chvíli s výšin nadhvězdných,“ zvolal hlasem velebným, uchopiv jednou rukou Marii, druhou pak Jana za ruku, „a žehnají zajisté nám, které ruka Božská k tak krásnému okamžiku svedla. Žehnajíť i lásce vaší, rovněž jako já jí žehnám, aby nám byla zárukou krásné budoucnosti!“

Vložil ruce obou dohromady a doložil chvějícím se hlasem:

„Bůh spojil srdce vaše, člověk je nesmí rozdvojiti! Marie, drahá sestro má, přijmiž snubní políbení milence svého, jejž s

hrdostí bratrem svým chci nazývati!“

Nevýslovný výkřik nejvyšší radosti a lásky vyvinul se z prsou obou milenců a v témže okamžiku již leželi sobě v objetí, na ostatní svět zapomínajíce. Nejtajnější přání jejich bylo vyplněno, nový krásný svět počal se jim po tolikerém bolestném zkoušení otvírati.

Hrabě Špork vložil ruce na hlavy milenců, jakoby žehnaje svazku jejich, jenž za tak osudných okolností uzavřen byl.

Pozdvihl oči vzhůru a zdál se svolávati žehnání otce i matky na dítko jejich, které opět blahé pomněnce na ně získáno bylo.

„Nyní nechť Pán mne k sobě povolá!“ zvolala nadšeným hlasem stará Veruna a sepjala ruce. „Oči mé viděly vítěziti pravdu a lásku, teď ráda život svůj dokonám!“

A poklekla na zem polohlasně vřelou modlitbu k nebi vysílajíc.

Starý Chvojka následoval příklad její a s nejvýš pohnutým duchem modlil se za vychovance svého, který tak krásného se domohl cíle.

Dlouho trvalo objetí obou milenců, kteří v nebi blaha se nalézali a jimž vše toto jen takřka snem bujným býti se zdálo, z něhož se každým okamžikem obávali býti vytrženi.

Hrabě Špork s výrazem nekonečného štěstí a spokojenosti pohlížel na skupení osob těchto, které odhalení tak mnohých tajemství navždy bylo k sobě připoutalo. Veliké myšlenky těkaly duchem jeho, které za krátko jej opět v obor skutečnosti a přítomného světa uvedly.

„Mezi námi je nyní vše vyrovnáno,“ přerušil konečně posvátné mlčení, jež dosud v jeskyni bylo panovalo, „však zbývá nám ještě vyrovnati se s padouchy, kteří proti matce mé a matce tvé, Jene, tak velice se byli prohřešili. Doba odplaty nastala, nyní počíná můj úkol soudcovský. Odvediž, šlechetná stařeno, Marii v útulek její; vy, přátelé moji, pak další rozkazy moje vyslechněte.“

Políbil sestru svou v čelo a odevzdal ji Veruně, která z jeskyně ji odváděla.

Marie s pohledem plným lásky s milencem a bratrem svým se rozloučila.

Jan a starý Chvojka osamotněli s hrabětem Šporkem v jeskyni.

„V době jedné hodiny nechť je selské gubernium zde shromážděno," pravil k nim tento; „řádný soud nechť nad osudem vinníkův rozhodne!"

Jan chtěl slova se uchopiti, leč hrabě velitelským způsobem mu pokynul a mladík viděl před sebou opět všemohoucího velmistra řádu zednářského, jehož rozkazu musilo slepě vyhověno býti.

S němým úklonem vyšel se starým Chvojkou z jeskyně, aby rozkaz velmistrův vyplnil.

Hrabě Špork zůstav o samotě, pohřížil se v prohlížení papírů direktorovi uzmutých.

V. ODPLATA MSTITELOVA.

Netrvalo ani hodinu a členové selského gubernia byli již v jeskyni pohromadě.

Oba Chvojkové byli se co nejrychleji o to postarali, aby shromáždění v nejkratší době k tajemné schůzi se sešlo, o jejímž účelu jim sice ještě nic bezpečného známo nebylo, avšak ze slov hraběte Šporka se toho aspoň částečně domysliti mohli.

Takž dostavil se „purkrabí" Nývlt a s ním ostatní členové gubernia, totiž mimo starého Chvojku ještě Ne-mošický rychtář Ryšavý a sedláci Rezek a Durych.

Všickni zvědavě pohlíželi na hraběte, kterýž právě byl jakousi listinu dohotovil a příchozím kynul, aby se kolem stolu rozsadili.

Na obličeji hraběte jevila se velká vážnost a každý cítil, že

cosi důležitého v neobyčejné této schůzi jednáno bude.

Když všickni se usadili, započal hrabě Špork vážným hlasem:

„Svolal jsem vás, přátelé, v mimořádnou tuto hodinu, abyste seznali, jak velkých zločinů jest člověk schopen, kdy o ukojení chtíčů jeho se jedná, a kterak dovede drzou nohou šlapati všecka práva lidská i Božská, jen když slepé vášni i ziskuchtivosti své hověti může. Považujte se nyní za soudce zločinů těchto, které by navždy byly zůstaly ukryty před trestající spravedlností lidskou, kdyby Bůh sám nebyl mne uvedl ve střed váš, abych zbavil vás hanebného jařma dosavadního a potrestal vinníky, kteří nejhrůznějšími zločiny jak na vás, tak i na rodu mém se byli provinili. Seznejtež tedy osnovu hříchů těchto a buďte přísnými soudci jejich, jakož toho dle míry své zasluhují.“

Pak obrátil se ku starému Chvojkovi a pravil: „Přiveďte sem před soud zajatého písaře direktora

Hradišťského.“

Starý Chvojka povstal od stolu a odešel do zadní chodby, kde oba zajatci ve zvláštních kobkách drženi byli. –

V celém shromáždění panovalo děsné ticho, jen v oku Rezkovu zaleskla se záře pomstychtivosti, neboť tušil, že nyní zastihne oba nenáviděné zajatce osud, jaký už dávno jim byl přál.

V několika okamženích navrátil se starý Chvojka, přiváděje s sebou chvějícího se písaře Bartáka, jehož ruce na zad svázány byly.

Sotva že byl písař před shromáždění vstoupil a seznal, oč se tu asi jednati bude, již také úpěnlivým hlasem ku hraběti Šporkovi se obrátil:

„Nejmilostivější pane, já nejsem ničím vinen; já musil vždy jen rozkazy direktorovy vykonávati!“

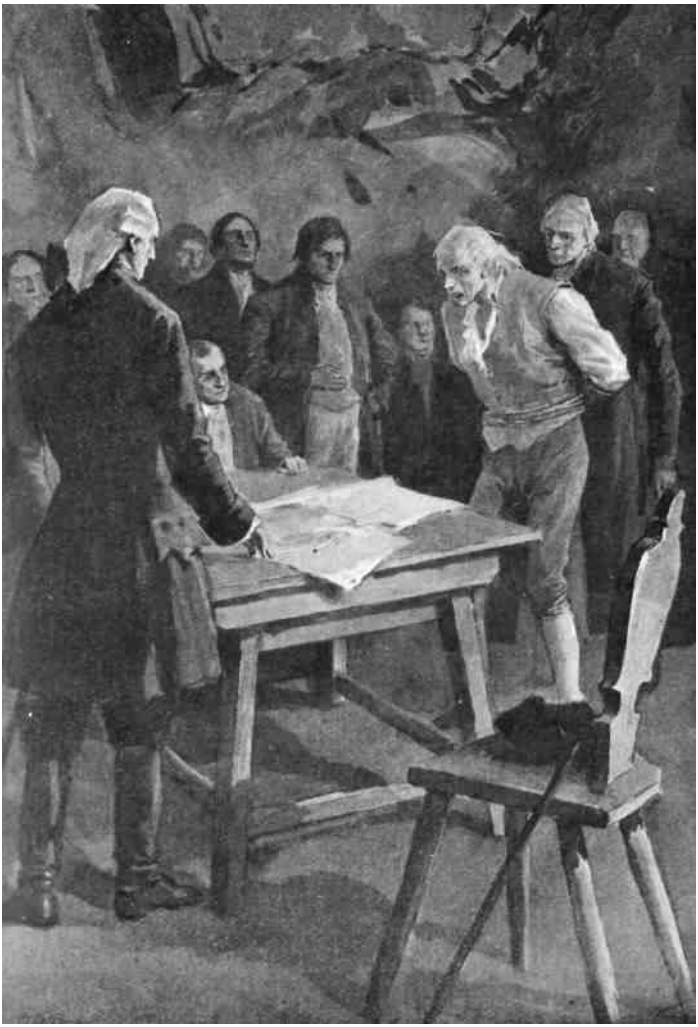

V několika okamžicích navrátil se starý Chvojka přiváděje chvějícího se písaře…

„Nejste ještě o ničem tázán a již k vině se přiznáváte,“ odpověděl přísným hlasem hrabě Špork.

„Všecko odhalím, nejmilostivější pane, všecko,“– volal zase Barták s úzkostlivou rychlostí; „jen se mne vyptávejte, já všecko odhalím, co ten bídník kdy provinil.“

„To také od vás očekávám, nechcete-li postavení své zhoršiti,“ zněla odpověď hraběte Šporka.

Pak vyňal z papírů na stole ležících známou nám již padělanou postupní listinu hraběte Františka Šporka a ukázav ji písaři, zvolal vysokým hlasem:

„Znáte tuto listinu?“

Písař nahlédnul blíže do listiny a okamžitě rozlila se hrobová bledost po lících jeho.

„Znám ji, milostivý pane,“ blbotal slabým hlasem a na celém těle se třásl.

„Jaký jest význam listiny této?“ tázal se dále hrabě Špork.

„Tou byl dědic hraběte Františka Šporka o panství Hradišťské připraven.“

„Jakým spůsobem povstala?“

„Pan Martin z Lauterbachu ji v Žíreckém klášteře jesuitů padělal.“

„K jakému účelu?“

„Aby panství Hradišťské se dostalo řádu jesuitskému.“

„Přiznáváte tedy, že syn hraběte Františka Šporka byl zločinným spůsobem o dědictví svoje oloupen?“

„Ano, musil panství svoje jesuitům odevzdati.“

„Kdy povstala listina tato?“

Barták po nějakou chvíli přemýšlel.

„Teprve rok po smrti hraběte Františka Šporka,“ pravil pak pevným hlasem.

„A původcem jejím byl?“

„Jediný Martin z Lauterbachu, v jehož službě jsem se tehdáž nalézal. V jeho mozku se vylíhla ta hanebná myšlenka, aby se na nepříteli svém, mladém hraběti Šporkovi, mohl

pomstiti. Superior mu mimo to zaručil úřad direktora na panství a takž hraběte o dědictví jeho připravili.“

„Panství Hradišťské přešlo tedy podvodným spůsobem v držení jesuitů Žíreckých?“

„Tak jest, nejmilostivější pane, neboť tato listina byla podvržena, anť hrabě Špork byl největším protivníkem řádu jesuitského, který mu celý život byl ztrpčil. Nemohl jim tedy nikdy tak velkolepý odkaz učiniti.“

Největší užasnutí se jevilo na tvářích oněch mužů, kteří o tomto sběhu dosud vědomosti neměli. Největší pohnutí pak zpráva tato spůsobila v sedláku Rezkovi, který již již chtěl ustrnutí svému nad takovýmto hanebným podvodem rázným zaklením uleviti, ale jediným pohledem hraběte Šporka varován jsa spolknul žluč svou, která v něm tak prudce kypěla, a jen jízlivými zraky na písaře vnitřnímu vzteku svému vyhovoval.

„A vy maje známost o zločinu tomto přece jste po celou dlouhou dobu mlčel?“ tázal se zase přísně hrabě Špork Bartáka.

„Nejmilostivější pane, mně bylo vyhrožováno tresty nejpřísnějšími, kdybych se opovážil zločin ten vyzraditi,“ odpovídal úzkostlivě písař; „já byl jen bídným nástrojem, a kdo by se byl směl tehdáž všemohoucím jesuitům opříti?“

A pohlížel při slovech těchto na soudce své, jako by se u nich dotvrzení výroku svého dovolával.

Všude ale spatřoval jen vášní pomsty zanícené zraky a neblahé tušení počalo ho naplňovati.

Hrabě Špork složil osudnou listinu k ostatním papírům a obrátil se pak k shromážděným mužům.

„Zde slyšeli jste, jakým spůsobem pravý dědic hraběte Šporka o panství Hradišťské oloupen byl a kdo zločinu tohoto vinným se stal,“ pravil k nim vážným hlasem. „Následky bídného podvodu tohoto ještě dále seznáte. Přikročím nyní k dalším výjevům ze života Martina z Lauterbachu.“

Na to oslovil na smrt ubledlého písaře Bartáka následovně:

'

„Oloupený dědic musil se odebrati s chotí svou a synem svým ze zámku otcův, aby v cizině v neustálém boji a zápasu hájil života, kdežto lupiči [doma z bohatství jeho tyli. Zločin tento byl příčinou brzké jeho smrti, neboť hrabě Špork by nikdy nebyl upadnul v ruské zajetí a nezhynul v Sibiři, kdyby hanební nepřátelé jeho jej nebyli z vlasti vypudili.“

Hlas hraběte stal se při slovech těchto nad míru pohnutým, a z toho již každý dovedl seznati, kterak blízce mysli a srdce jeho tato záležitost se dotýká.

„Však bídníci tito nezavinili jen smrt hraběte Šporka,“ pokračoval hrabě dále, „i choť jeho musila piklemi jejich zahynouti a i této smrti mělo ve prospěch jejich užito býti.“

Podivení v obličejích přítomných členů gubernia stále vzrůstalo.

Pak' náhle hrabě Špork se obrátil k písaři a zvolal přísným hlasem:

„Co víte o smrti hraběnky Šporkové?“

Barták jevil v prvním okamžiku překvapení nad nenadálou otázkou touto.

„Nejmilostivější pane, když já do zámku Kukuského přišel, už tam Šporkův nebylo.“

„Vy nevíte tedy, že choť oloupeného hraběte Šporka po letech do Kuksu se navrátila a tam zemřela?“

Písař otálel s odpovědí.

„Já tedy vaší slabé paměti pomohu!“ odvětil hrabě Šprak a povstal s křesla, aby slovům svým náležitého důorzu dodal.

Barták možná-li ještě více zbledl, když velitelskou postavu hraběte před sebou spatřil.

„Pamatujete se, vy věrný soudruhu direktora Hradišťského,“ započal tento, „na onu noc na podzim roku 1758, když direktor Martin z Lauterbachu se chystal před Prušáky na útěk ze zámku Kukuského?“

Písař počal na hraběte otvírati oči a táhlým hlasem pravil:

„Ach ano, nejmilostivější pane, na ten krutý čas válečný se pamatuji!“

„Bude vám tedy zajisté ještě povědomo, že té noci přijela do zámku Kukuského chorá paní s děvčátkem –“

„Vím to, vím!“ vzkřiknul teď náhle písař a chopil se nové příležitosti, aby mohl soudcům ochotnost a pravdomluvnost svou opětně projeviti.

„Co víte o tom, vypravujte obšírněji!“

„Byla to mladá hraběnka Šporková se svou dceruškou, která zase. před ruským vojskem ze Slezska utíkala.“

„Z čeho jste tak soudil, že to byla hraběnka Šporková? Či sama se paní ta projevila?“

„O nikoli, nejmilostivější pane! Nebohá hraběnka skonala dříve, než jsme se čeho bližšího o stavu a dítěti jejím dověděli, ale direktor se pak zmocnil jejích papírů a vůbec celé pozůstalosti, z které seznal, že to byla choť mladého hraběte Šporka, jemuž někdy Kukus a Hradiště náležely.“

„Jsou to snad některé z oněch papírů?“ tázal se hrabě Špork a vzav se stolu několik dopisů, jež byl mladý Chvojka z panského domu na Hradišti do jeskyně s sebou přinesl, ukázal je písaři, který hned při prvním spatření jich zvolal:

„Ano, to jsou ty listy! Vždyť jsem musil z nich k nařízení direktorovu všecky obálky strhati a podpisy vyškrábati. A při té příležitosti jsem seznal, kdo ona nebohá paní byla.“

„Nemůžete mi blíže způsob smrti její udati?“ tázal se Špork významným způsobem dále.

Barták naň vyvalil zase oči, neboť zdál se tušiti účel otázky jeho.

„Pro milosrdenství Boží!“ vzkřikl s hrůzou nesmírnou. „Snad nemyslíte, nejmilostivější pane, že já to byl, který jí poslední léky podával!“

Nyní bylo na hraběti zblednouti, neboť i on hrůznému významu posledních těchto slov písařových porozuměl.

Měl tu opět nový zločin direktora Martina z Lau-terbachu

seznati? Zločin snad vzhledem k vlastní osobě jeho ten nejhroznější.

„Co myslíte tím podáváním posledních léků?“ zvolal divoce a chopil chvějícího se písaře za rameno.

„Nu, těch léků, které direktor oné nemocné paní podával a které podle mého zdání smrt její přispěšily! Direktor byl aspoň činu takového vždy schopen, kdykoli to prospěch jeho vyžadoval!“

S hrůzou odstoupil od něho hrabě Špork a v nejvyšším pohnutí zakryl sobě ubledlé líce.

„Zavražděna tedy od onoho bídníka!“ šeptal sám k sobě, kdežto ostatní s nevýslovnými pocity úžasu a soustrasti na hraběte pohlíželi. „Zavražděna's byla, nešťastná matko má, a v sídle otcův mých! O hrozný osude! Kterak mám toto pásmo zločinů nejhroznějších pomstíti?“

A počal v rozčilení po jeskyni velkými kročeji přecházeti, až by pobouřené nitro jeho opět poněkud se utišilo.

Pak zastavil se před stolem a pravil k užaslým sedlákům:

„Vraždu oné šlechetné paní má také na svědomí onen bídník, jemuž podobných země více nenosí! Jaký trest může býti hodnou odplatou za zločiny jeho?“

Nečekaje na odpověď obrátil se prudce na to zase k Bartákovi s otázkou:

„A co se stalo s dceruškou hraběnky Šporkové?“

Jizlivý úsměch objevil se na tváři Bartákově.

„Ta se stala dcerou direktorovou. Slečna Marie nebyla dítkem jeho, nýbrž dcerou hraběnky Šporkové!“

A při tom pohledl na mladého Chvojku, jakoby mu nějakou novinu zvěstoval.

Jan ale byl zádumčivě ve své myšlenky pohřížen a nezdál se ani výslechu písařovu přislouchati Za to tím větší pozornost a účastenství jevili ostatní členové selského gubernia, kterým tato odhalení posud známa nebyla.

„A proč přijal direktor cizí dítko za své vlastní?“' tázal se

hrabě na úšklebné poznamenání Bartákovo.

„Totě snadno k pochopení, nejmilostivější pane,“ zněla odpověď tohoto; „pan Martin z Lauterbachu nebyl si nikdy jist, že velkolepý podvod jeho stran postoupení panství Hradišťského nevyjde na jevo, a pro případ takové náhlé bouře měla mu slečna Marie jakožto dcera hraběte Šporka sloužiti za hromosvod.“

Hrabě se na několik okamžení zamyslil, pak na něčem pevném se ustanoviv pravil:

„Dosti, i o tom jsme už dostatečného světla nabyli. Nyní další zločin direktorův odhalíme.“

Písař Barták zděšeně pohlednul na hraběte, kterýž jako nějaký vševědoucí kouzelník se mu jevil. Počal v něm spatřovati jakousi vyšší bytost, která všecka bedlivě utajená tajemství pronikala a nyní je strašným způsobem trestat přicházela.

V pocitu tohoto shledání zvolal úpěnlivým hlasem:

„Všecko vypovím, všecko, nejmilostivější pane! Ani slova nechci zatajiti o zločinech direktorových! Jen se račte dále vyptávati, já toho vím mnoho ještě ze života toho bídníka.“

„O tom jsem přesvědčen,“ odvětil přísně hrabě Špork a s opovržením pohlednul na ničemný nástroj zločinů direktorových; „mně se jedná jen o zjištění jednoho ještě činu velitele vašeho, při němž jste sám byl spolupůsobil.“

„Račte mi jen blíže udati, Vaše Milosti, který čin to byl!“

„Pamatujete se na noc 21. listopadu 1750 a co se této noci v chýši u Nového lesa bylo dalo?“

Písař se zachvěl a po několik okamžení přemýšlel.

„Ano, pamatuju se dokoná. Direktor měl v té chýši milenku, která oné noci porod dítka očekávala. Dítko se také skutečně narodilo, ale matka jeho při porodu zemřela.“

„Byl jste přítomen při její smrti?“ tázal se hrabě Špork a pohlednul soustrastně na Jana, který teď opět všecku pozornost výpovědím písařovým věnovati počal a sotva mohl vnitřní

pohnutí své ukryti.

„O, nikoli, nejmilostivější pane,“ zněla odpověď Bartákova, „direktor byl jediný u smrtelného zápasu oné dívky přítomen.“

„Netušíte snad, že nepřirozenou smrtí skonala, jako paní hraběnka Šporková na zámku Kukuském?“

„Tvrditi toho tehdáž nemohu, ačkoli direktor činu takového dokoná schopen byl, jak později při hraběnce Šporkové dokázal.“

Hrabě Špork rozhlédnul se po shromáždění, jakoby úsudek jeho o této věci vypátrati hleděl, na všech lících ale jevilo se přesvědčení, že direktor Hradišťský i zde na nešťastné dívce byl se zajisté vraždy dopustil, aby hanebný skutek svůj ukryti mohl.

„Víte, co se stalo s novorozenětem?“ obrátil se Špork opět k písaři.

„Direktor je vzal zaobalené pod páží, pravě mi, že odevzdá je jakési ženě ze vzdáleného panství k opatrování a pak s ním zmizel v Novém lese, kde prý jej ona žena očekávala.“

„Lež to!“ zahřměl teď Špork na vypravěče. „Direktor odnesl novorozeně do lesa, aby je tam zakopal, což také s chladným srdcem učinil!“

Barták a ostatní členové gubernia nemohli se hrůzného zachvění při této zprávě zdržeti. Direktor, ač všem co padouch znám byl, vždy v hrůznějším světle se jim objevoval.

„O tom nevím ničeho, nejmilostivější pane,“ ujišťoval písař, „já věřil slovům direktorovým; že by ale vlastní dítko své zavraždil, to bych přece nebyl od něho očekával.“

„Ano, zapřel dokoná cit otcovský,“ mluvil dále temným hlasem hrabě; „dítko bylo zakopáno a strašné smrti udušením vydáno, kdyby sám Bůh nebyl nad životem a osudem neviňátka bděl. Vyslal ženštinu do Nového lesa, aby tajný zločin direktora stopovala a ta dítě v posledním okamžiku již z náruči smrti vyrvala. Byl to hoch, jenž při životě byl zachován,

a mezi vámi žil, aby k velkým věcem byl povolán.“

Celé shromáždění si při tomto sdělení oddychlo, a starý Chvojka s nevýslovnou láskou na Jana pohlížel, který opět v temné myšlenky se pohřížil.

„Zachráněním dítka však nestal se hanebný zločin direktorův menším,“ pokračoval hrabě Špork dále; „bylť on vrahem dítěte svého, které Bůh takřka zázrakem zachoval, aby na něm mstitele vychoval. Čas pomsty nyní nastal a vy všichni stanete se jejími vykonavateli!“

„Nejmilostivější pane, jenom mne račte ušetřiti!“ vzkřikl zoufalým hlasem písař a vrhl se na kolena. „Já nejsem ničím vinen, já musil vždy rozkazy direktorovy vykonávati!“

S výrazem opovržení pohledl naň opět hrabě Špork a usedl na své křeslo za stolem.

„Nejmilostivější páni sedláci!“ obracel se v smrtelných úzkostech trnoucí písař k členům gubernia, aby jejich srdce sobě naklonil; „přimlouvejte se za mne u pana prince, jáť jsem nevinný jako novorozeňátko.“

A plazil se po kolenou až ke stolu, trhaje svázanýma rukama, aby sepnutím jich prosbu svou podporovati mohl.

„Teď jsme nejmilostivějšími pány a po třicet let jsme byli bídnými otroky tvými!“ smál seposupně sedlák Rezek, jenž v pohledu na chvějícího se písaře s pravou pochoutkou se kochal.

„Nejdražší příteli Rezku,“ volal úpěnlivě písař, „já nebyl nikdy nepřítelem vašim, pomozte mně v této hodině úzkosti!“

„A což na šatlavu jsi zapomněl, do které jsi mne byl nejméně dvacetkrát připravil?“ zvolal Rezek.

„To všecko bylo z návodu direktorova!“

„A ty obrovské roboty, které mi z trestu ukládány byly?“

„Jen direktor byl jejich původcem!“

„A konečně jste nás chtěli nechat hladem pomřít a vyprodali jste vrchnostenské obilí potají Burkušům!“

„Toho všeho se dopustil jen direktor, já jsem v tom čistý jako hvězda na nebi!“

„I aby tisíc láteř do tvého nestydatého jazyka!“ vzkřikl rozlícen Rezek a povstal za stolem. „Třicet let jsi nám katanem, odíráš lid poddaný z celého panství, štveš na nás psy a biřice, pomáháš pánu svému lidi tráviti a dítky rdousiti, přispíváš k tomu, že nejšlechetnější pán je z otcovského dědictví svého oloupen – a při tom všem se opovážíš mluviti o své nevinnosti? Jako vzteklý pes musíš býti ze světa sprovozen a přisámbůh! vlastní rukou tě na větev nejbližšího stromu pověsím, abys sloužil za výstrahu všem podobným karabáčníkům!“

A ve vzteku svém chtěl Rezek ze zástolí vrhnouti se na omráčeného písaře, aby výhrůžku svou na něm skutečně vykonal, leč hrabě Špork jediným pokynem ruky kázal mu opět usednouti a pravil k starému Chvojkoví:

„Odveďte toho ničemníka, ortel jeho mu bude později oznámen!“

Barták počal zoufale řváti a o milost prositi, leč pádná ruka rychtářova jej spoutaného brzo odvlekla do temné chodby.

Všichni sedláci zuřivě počali mu láti, neboť teprve nyní ustoupilo počáteční užasnutí nad odhalením tolikerých zločinů spravedlivé zlosti a jednomyslně se všickni pronášeli, aby na dvou zločincích těchto co nejpřísnější trest byl vykonán.

„My máme teď moc v rukou, my jsme nejvyšším guberniem v kraji!“ zvolal Rezek; „proto máme právo nad životem a smrtí trýznitelů svých! Ať zhynou smrtí desaterou, aby nám nemohli více jedovatým dechem svým škoditi!“

„Ať zhynou!“ zvolali ostatní členové selského gubernia a vášeň pomsty dlouho utajovaná zářila jim z temných očí.

„Spravedlivý trest zastihne vinníky!“ ozval se vážným hlasem hrabě Špork. „Já především mám k tomu příčinu, abych se stal mstitelem zločinův jejich, a věru za krátko bude trest nad nimi vykonán!“

V obličeji objevil se při slovech těchto tak hrůzný výraz, že nikdo již o významu hrozby jeho nepochyboval. Podobalť se v okamžiku tomto démonu pomsty, jemuž nižádná překážka

nesměla se při vykonávání strašné úlohy jeho v cestu stavěti.

Každý již tušil, že jest osud obou bídných zločincův rozhodnut.

V tom se navrátil starý Chvojka, jenž byl písaře Bartáka do temného vězení jeho odvedl.

„Přiveďte, rychtáři, před soud náš druhého vin-níka, direktora Martina z Lauterbachu!“ kázal mu velitelským hlasem hrabě Špork.

Chvojka nepromluviv odebral se opět do jiné chodby, z níž po několika okamžicích se spoutaným direktorem Hradišťským opět do shromáždění vstoupil.

Direktora Martina z Lauterbachu nebylo lze v postavě této ani poznati. Tvář jeho byla zsínalá, kolena se pod ním chvěla a sotva byl s to na nohou se držeti. V době jediného tohoto hrůzného dne byl se v pravý opak svůj změnil a méně přísní a pomstychtiví soudcové byli by zajisté s ním útrpnost cítili.

Strhaným zrakem pohlížel po shromážděných mužích, na výhružných tvářích jejich bylo mu ale jen krutý osud čísti.

Po nějakou dobu panovalo ve sboru děsné mlčení, tak že jasně bylo lze rozeznati padání kapek vody se stěn jeskyně.

Divokým zrakem patřil hrabě Špork na bídného muže tohoto, který tak strašných zločinů na rodu jeho se byl dopustil.

To byl tedy vrah otce i matky jeho, to byl uchvatitel sestry jeho, který s tak chladným srdcem těch nejnepřirozenějších zločinů se dopouštěl, aby jen zlolajícím chtíčům svým mohl hověti!

Zde spatřoval jej v nejbídnější postavě jeho a již již mu při prvním pohledu na něho překypovala žluč a nejraději skokem tygra by se byl naň vrhl, aby jediným okamžikem svět takového netvora sprostil.

Však s nadpřirozeným namožením všech sil svých utlumil ještě v sobě toto bouřné hnutí a vyskočiv s křesla svého chopil se stolu známou postupní listinu a rozevřel ji před zrakem direktorovým.

„Znáš listinu tuto, bídníku?“ vzkřikl vášní přerývaným hlasem. „Přiznáváš se k zločinu svému, jímž jsi zrádně hraběte Šporka o dědictví otcovské byl oloupil?“

V nejvyšším ustrnutí ustoupil direktor krok nazpět a starý Chvojka musil jej zadržeti, aby k zemi se ne-skácel.

„Podvod tvůj je vyzrazen, padouchu!“ mluvil Špork dále. „Zločiny tvé jsou do nejmenších podrobností odhaleny – přiznej se, přiznej se, chceš-li milosrdenství Božího dojíti!“

Jako dříve písař Barták, tak vrhl se nyní direktor před hrabětem na kolena a ze stísněných prsou sotva se mu vydralo polohlasné úpění:

„Milosrdenství! Milosrdenství!“

„Měl jsi milosrdenství s rodinou Šporků, která s holí žebráckou do ciziny prchati musila?“ řval hrabě Špork hlasem nadlidským.

„Přiznávám se, že jsem listinu tuto padělal!“ sípal direktor a svíjel se po zemi.

„Abys jí hraběte Šporka o dědictví otcovské oloupil?“

Direktor v smrtelných úzkostech svých nemohl ani slova nalézti a jen němě hlavou pokyvoval.

„Odpověz zřejmě a vyznej se z hanebného podvodu svého!“ hřměl naň hrabě Špork poznovu.

„Ano, abych hraběte o panství jeho připravil a řádu jesuitskému je získal!“ odpovídal přerývaným hlasem direktor a neodvážil se ani na soudce svého pohlednouti.

„Nuže, řád jesuitský, jemuž jsi tak zločinným spů-sobem sloužil, vzal už za své, a jiný řád, jemuž já přináležím, se o to přičiní, aby uloupený statek opět se dostal v držení pravých dědiců Šporkových!“

„Já chci všecko vynahraditi, jenom života mého ušetřte!“ úpěl direktor a strhaným zrakem s jednoho na druhého pohlížeje snažil se bývalé poddané své k útrpnosti a milostivosti pohnouti!

Leč všichni seděli jako kamenné sochy a jen divoké zraky

jejich blesky na dosavadního katana lidu poddaného vysílaly.

Jediný Jan nemohl pohlednouti na muže, kterémuž přece život svůj děkoval a jenž zároveň tak velice se byl na něm prohřešil. Cítil-li už dříve při vypravování Verunině a Bartákově hluboký odpor k muži zločin-nému, jenž nejhroznějších provinění proti zákonům Božským i lidským byl se neštítil, tož nyní tím více musil jím povrhovati, když vedle zločinů jeho spatřoval také veškeru zbabělost a podlost jeho, která sama o život svůj se bála, ale život jiných s chladnou myslí vraždit dovolovala. Hanebník tento musil zničen býti, ne-měl-li svět novými zločiny naplňovati. To bylo teď přesvědčením jeho, jako zároveň přesvědčením všech ostatních soudruhů jeho. Jednalo se jen o to, jaká opatření dříve hrabě Špork s direktorem učiní, než k provedení spravedlivé své pomsty přikročí.

„Podepiš tady tu listinu, která obsahuje vylíčení podvodu, jímž dědicové hraběte Františka Šporka o panství Hradišťské a Kukuské oloupeni byli!“ pokračoval hrabě dále a pokynul starému Chvojkovi, aby direktorovi spoutané ruce rozvázal a ku stolu jej uvedl, na němž řečená listina, od hraběte Šporka mezitím sestavená, ležela.

Třesoucí se rukou, a aniž by byl v obsah listiny blíže nahlédl, podepsal direktor a hned na to jej starý Chvojka poznovu na rukou spoutal.

Hrabě vzal listinu a podal ji kolem stolu, aby ji všichni přítomní co svědkové podepsali.

„Na základě listiny této bude se dědic hraběte Šporka majetku svého dovolávati,“ doložil; „jeť toho dle vlastního výroku císaře Josefa potřeba k zjištění podvodu, jehož značná část také na vypuzený řád jesuitský připadá. Přiznáním pachatele samého a svědectvím vašim nabývá listina tato nepopiratelné platnosti před soudem, jenž dle práva a zákonů nároky dědiců Šporkových uznati musí,“

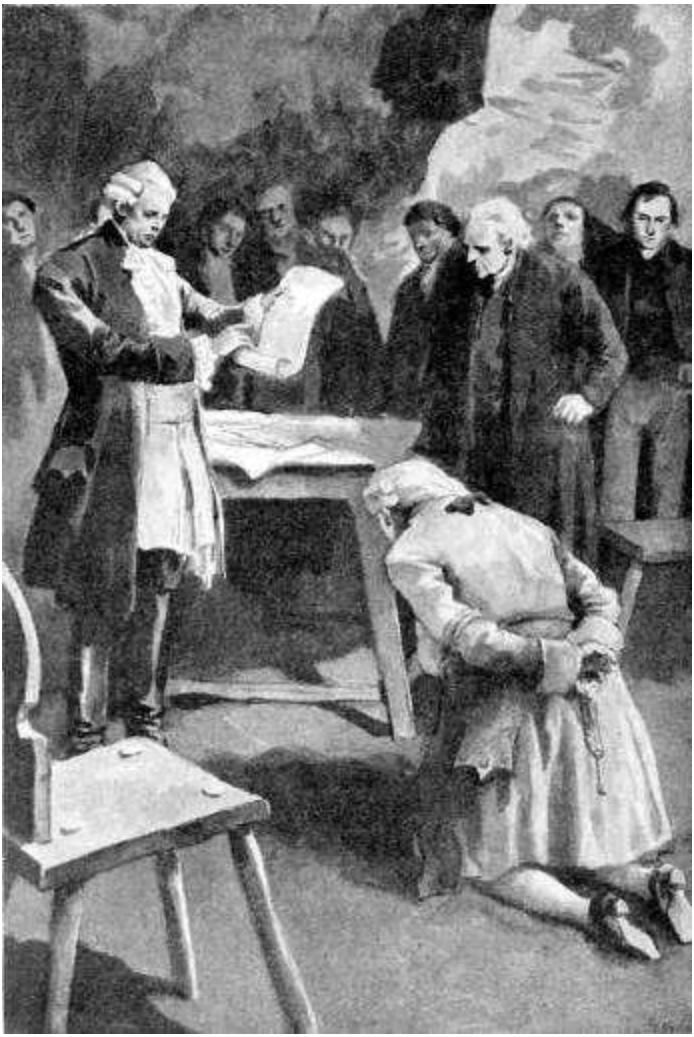

… vrhl se nyní direktor před hrabětem na kolena…

Když pak listina ode všech podepsána byla, vložil ji hrabě zároveň s padělanou postupní listinou v malou skřínku, která před ním na stole ležela a veskrz papíry obsahovala.

Direktor Martin z Lauterbachu se zimničním chvěním sledoval každé hnutí tajemného cizince, který tak strašné moci byl nad ním dosáhnul, a současně upíral zraky svoje na četné listiny a dopisy, které po stole rozloženy byly.

Z uleknutí, jaké se ho při bližším pohlednutí na tyto papíry zmocnilo, byl by každý ihned souditi mohl, že direktor poznal osudné listy tyto, které byl dosud tak pečlivě před všelikým zrakem lidským ukrýval a které teď v rukou nejkrutějšího nepřítele jeho byly se octnuly.

Byla-li malomyslnost jeho až doposud veliká, proměnila se v tomto okamžiku v pravou zoufalost, neboť nyní již byl přesvědčen, že všecky jeho zločiny a veškerá jeho tajemství jsou odhalena, a že mu žádné milosti nelze více očekávati. Četlť osud svůj v lících soudců svých, nadevše zřejmě pak v obličeji hraběte Šporka, který opět s křesla svého povstal a hrozivě před trnoucího zločince předstoupil.

„Co's učinil s hraběnkou Šporkovou, která u tebe byla útulek hledala?“ počal hrabě hlasem, v němž marně snažil se nesmírné pohnutí své ukryti.

Direktor upřel naň zděšeně zraky, jakoby spatřoval před sebou povstávati ducha nešťastné paní oné, jejíž smrt sám byl zavinil.

Pak sklonil hlavu a šeptal:

„Ona skonala na zámku Kukuském, kam těžce nemocná přijela.“

„Skonala, však vražednou rukou tvojí!“ zahřměl naň hrabě.

Direktor vymrštil hlavu, neboť byl si jist, že po tomto zločinu jeho nezůstalo žádné stopy, ani žádného důkazu písemného. Proto také drze se opovážil odpověděti:

„Kdo to smí tvrditi, že já ji zavraždil?“

„Vlastní sluha tvůj, jenž všecky zločiny tvoje sdílel a nyní

dobrovolně je odhalil.“

Na tuto okolnost direktor byl v okamžiku tomto nepřipomněl. Nevědělť, jsa odloučen ve vazbě od písaře svého, co Barták byl už vypověděl a jak těžce jej před soudem tímto skompromitoval.

Okamžitá radost, jež byla na obličeji jeho se objevila, ustoupila po slovech hraběte rovněž okamžitě dřívější hrobové bledosti a hlava mu zase bezvládně sklesla na prsa.

Bylť to pravý obraz zničeného zločince, jenž ve vlastních osidlech uváznul, leč místo útrpnosti jen nejhlubší opovržení ve všech svědcích tohoto nočního výjevu vyvolával.

„Nuže, jsi vrahem hraběnky Šporkové, bídníku?“

Direktor neodpovídal, neboť jediné přání jeho bylo, aby v okamžiku tomto země se pod ním rozevřela a navždy výstupu tomuto konec učinila.

„Připravil jsi jí poslední lék, jímž smrti propadla?“ hřměl dále hrabě Špork hlasem tak mocným, že po celé jeskyni temně duně se ozýval.

Když pak bídný obviněnec ještě neodpovídal, pokračoval hrabě mírněji:

„Mlčení tvé jest dostatečným svědectvím pro soudce tyto! Znajíť tě nyní nejen co lupiče, leč i co vraha hraběnky Šporkové!“

1 Pak přistoupil náhle k direktorovi, jenž skleslý o kámen na zemi se opíral, a jediným trhnutím za rameno jej opět na nohy postavil, tak že mu do očí pohlížeti mohl.

„Nyní suď, ohavo lidstva, jaký osud tě očekává! Nalézáš se v rukou syna nešťastné hraběnky Šporkové, kterou jsi chorou byl otrávil, abys tím bezpečněji majetku jejího mohl užívati. Ano, já jsem hrabě Ferdinand Špork, pravý vlastník panství děda a otce mého, jenž jsem přišel, abych ze zločinných rukou nazpět vydobyl statků otcovských a potrestal vinníky, kteří rod můj chtěli zničiti! Ted hodina pomsty nastala a jakož jsem celý život svůj v řádu zednářův k tomu vynaložil, abych zničil

jesuity, tyto úhlavní nepřátele Šporkův, což konečně i ve vlasti mé se zdařilo, tak zničím i mrzké jejich nástroje, kteří i po vyhnání jejich svobodě a lupu svému se těšili! Třes se, bídníku, před hrabětem Ferdinandem Šporkem, nejvyšším velmistrem řádu zednářského, který tě přichází po právu souditi!“

A mrštil zase třesoucím se tělem direktora na kámen, kdežto ostatní přísedící, kteří dosud pravou osobnost hraběte neznali, v největším pohnutí nad odhalením tímto na něho pohlíželi.

Dojem hřmících slov Šporkových na polomrtvého Martina z Lauterbachu byl také přímo ohromující. Hlas strašného mstitele tohoto zdál se mu býti ozvěnou trub, jež budou o soudu posledním zníti, zrak i smysly jej náhle přešly a jako bezvládná hmota svalil se na kámen, od něhož se hlava jeho prudce odrazila.

Leč právě tato rána, z níž proud černé krve se vyprýštil, přivedla jej opět k sebevědomí a poznovu vytřeštěným zrakem na soudce své pohlížel.

Temné hlučení ozvalo se v celém shromáždění, vše hořelo jen pomstou proti bídnému zlosynovi tomuto, který po dlouhá léta panování svého na Hradišťsku tolik statečných a počestných občanů byl týral a trýznil, ač co do povahy ani poslednímu a nejmenšímu z nich se vyrovnati nesměl.

„Nebojoval jsi však jedině proti rodině mé, bíd-níku,“ pokračoval zlostí třesoucím se hlasem hrabě Špork, „i vlastní krve své jsi nešetřil, která teď pomstu na tě svolává!“

Direktor pozdvihl hlavu a pohledl na Jana, jenž mu, jak povědomo, hned při prvním vstoupení do panského domu na Hradišti v den Tří králů byl připomenul výhružně tajemnou událost v noci 21. listopadu 1750, a na tu zajisté nyní také strašlivý soudce jeho narážel.

Jan s děsným výrazem opětoval pohled tento, neboť viděl se pozorována od hraběte, který se domníval, spatřiti v oku mladého muže nějaký zjev útrpnosti a proto bedlivě každé

hnutí jeho střežil.

Vida však jen zášť a nevýslovné opovržení z očí Janových sálati, uspokojil se seznáním tímto a mluvil k direktorovi dále:

„Ano, smrt vlastního syna máš na svědomí, otče krkavčí! Či nebyl's to ty, jenž ubohé svedené dívce jsi vyrval novorozeně z rukou, abys je pod stromem v Novém lese zakopal a tak strašné smrti věnoval?“

Direktor strašlivým hlasem zaúpěl.

Viděl' nyní všecky zločiny svoje odhaleny a nemohl více milosti očekávati.

Nejhroznější zpráva jej však ještě očekávala.

„Však Bůh sám překazil tento zločin nejnepřirozenější a vyrval dítko, syna tvého, z náručí smrti, aby je pomstě nad vražedným otcem zachoval!“

Martin z Lauterbachu na slova tato opět zdál se nabývati sil svých a s prsoma těžce oddychujícíma a očima z důlků takřka vylézajícíma pohlcoval každé slovo hraběte, jež mu hrůznou tuto novinu zvěstovalo.

Direktor Hradišťský totiž od 21. listopadu 1750 nebyl více vkročil do oné části Nového lesa, kde nově narozené dítko přítelkyně Veruniny byl v úmyslu vražedném zakopal, a proto nikdy se také o tom nepřesvědčil, zda-li kostra dítěte na místě svém se nalézá.

A nyní teprve, takřka po dvaceti pěti letech, kdy se domníval, že hanebný čin jeho už dávno navždy temnou rouškou zapomenutí zakryt jest, pojednou byl mu v obličej vmeten a sice s následky, jakých sám nebyl nikdy očekával.

„Ano, syn tvůj byl zachráněn!“ ujal se opět slova hrabě Špork, jenž pohledem na vnitřní muka direktorova kochati se zdál. „Syn tvůj ještě žije, a stává se dnes soudcem hanebného otce svého!“

Leknutí Martina z Lauterbachu dosáhlo teď nejvyššího stupně.

Musil se opírati o kámen, aby opět k zemi neklesl a při

vzrůstání neobyčejných dojmů těchto, jakéž v krátké době této čtvrt hodiny na ducha jeho přikvačovaly, očekával už jen, kdy z temné klenby jeskyně blesk vyrazí, aby okamžitě jej rozdrtil.

„Tuto viz onoho syna, nyní mstitele svého, jenž trestu Božího nad tebou se stane vykonavatelem!“ vzkřikl náhle hrabě a ukázal na Jana, který líce rukama si zastřel.

Nesmírné pohnutí nastalo v celém shromáždění vážných mužů.

„Mladý Chvojka jeho synem?“ vzkřikl sedlák Rezek a největší překvapení jevilo se v obličeji jeho. „A že jej hned po narození o život připraviti chtěl? I toť aby tisíc láteř do duše takového padoucha, který se nám vždy za vzor cnostného života vystavoval!“

A pozdviženýma pěstěma hrozil proti direktorovi, který po zemi se svíjel.

Na lících starého Chvojky vyvstala hrobová bledost a uděšen pohlížel na Jana, kterak asi ten v osudném tomto okamžiku se zachová.

S nemenší zvědavostí obraceli se všickni ostatní členové selského gubernia k mladému muži, jehož dosud za syna Hradišťského rychtáře Chvojky byli považovali, a jehož pravý původ nyní tak náhle jim odhalen byl.

Nastalo děsné mlčení v celém shromáždění, přerušované pouze zoufalým úpěním Martina z Lauterbachu, pro něhož nyní poslední hodina nastávala.

Pak zvolna povstal Jan za stolem a neobyčejně klidným hlasem, jenž ale stěží jenom kryl hluboké pohnutí vnitra jeho, pravil k mužům:

„Ano, přátelé, hanebník tento, jehož zločiny jste teď do podrobná seznali, jest ploditelem mým, nikoli však otcem, neboť názvu tohoto čestného hned v první hodinu života mého strašným činem svým navždy pozbyl. Otec můj jest tento šlechetný a počestný muž, jenž taktéž po léta byl zlobou toho bídníka trpěl, jej navždy jako dosud otcem svým budu

nazývati!“

A podávaje starému Chvojkoví, který byl každé slovo s neobyčejnou dychtivostí sledoval, pravici svou, objal jej poznovu upřímně jako syn milující a vděčný vlastního otce svého.

„Nyní jste seznali hrozná provinění muže tohoto, jenž Martin z Lauterbachu se nazývá!“ ozval se opět hrabě Špork a odebral se na místo své za stolem. „Uniknul vždy spravedlnosti lidské, nyní však trestu Boha samého podlehne. Jakého trestu zasluhuje bídný lupič a vrah, trýznitel lidu a zrádce tento?“

Slova tato byla pronesena s děsným názvukem, tak že každý ze soudcův jimi až se zachvěl a zděšeně na hraběte pohlížel, jehož obličej v okamžiku tomto celý zrůzněn byl.

Posvátné ticho nastalo.

„Jakým trestem jej může Bůh stihnouti?“ zvolal hlasem ještě hrůznějším hrabě Špork.

„Ať zhyne smrtí hanebnou!“ vzkřikl první rychtář Nývlt a všickni ostatní po něm opakovali:

„Nechť zhyne smrtí hanebnou!“

V tom okamžiku povstal prudce hrabě a vztáhnuv pravici svou proti direktorovi, zvolal:

„Po právu a spravedlnosti Božské i lidské jsi k smrti odsouzen! Hotov se k poslednímu okamžiku svému, aby Bůh byl duši tvé milostiv!“

Soudcové všickni povstali v hrůzném mlčení, neboť každý byl osudným okamžikem tímto nesmírně dojat.

Z prsou direktorových ozval se zoufalý skřek, strhaným zrakem rozhlédl se po celém shromáždění, ale nikde nespatřoval ani stínu slitování.

„Kletba vám! proklínám vás!“ sípal jako vzteklý vlk proti soudcům svým. „Proklínám tě, hrabě Šporku, proklínám tebe, jenž še synem mým zoveš, vás všecky proklínám!“

A počal sebou škubati a házeti, jakoby vazby svoje přetrhati a na protivníky své co lítý tygr se vrhnouti chtěl.

„Takový byl život tvůj, bídníku!“ zahřměl naň hrabě, „taková jest i smrt tvoje! Zhyn tedy ve svých hříších!“

A přikročiv ke stolu, chopil nabitou pistoli a vtisknuv ji do rukou uleklému Janovi, zvolal velitelským hlasem:

„Ty, vlastní syn jeho, na něm práci katovu vykonej!“

Všickni ustrnuli nad rozkazem tímto, Jan pak s hrůzou vzkřikl:

„Toho nikdy neučiním! Jakkoli hrozně na mně se prohřešil, katanem mu přece nebudu!“

„Nemáš ještě srdce dosti železné, mladíku,“ odvětil s jemnou výčitkou hrabě Špork, pak ale náhle se v celé důstojnosti své vztýčil před mladíkem a povýšeným hlasem zvolal, jenž všecky kosti pronikal:

„Mistře lože korunovaných sloupů! Nejvyšší velmistr Velkého Orientu ti káže, abys vykonal na lidském tvoru tomto Boží trest, jenž mu byl přisouzen!“

A vztáhl pravici svou proti Janovi a ukázal mu prsten svůj tajemný, před nímž v řádu zednářův nižádného odporu jeviti se nesmělo.

Jan zbledl strašlivě, sklonil ale hlavu na znamení poslušnosti a postoupil proti Martinu z Lauterbachu.

Dvakrát namířil na hlavu odsouzeného, dvakrát mu ruka sklesla.

„Pal!“ vzkřikl nejvyšší velmistr a v témže okamžiku rozlehla se rána klenbou jeskyně, mnohonásobně se obrážejíc.

S roztříštěnou hlavou skácel se direktor vedle kamene na zem, ještě v posledním okamžiku kletbu na rtech maje.

„Soud Boží je ukončen!“ zvolal hrabě Špork. „Rodičové moji, jste na bídníku tomto pomstěni!“

Jan klesl omráčen v náruč starého Chvojky, ostatní mužové pak se pokřižovali a šeptali tichou modlitbu za duši zločincovu.

Konec dílu druhého.

DÍL TŘETÍ.

I. BITVA U CHLUMCE.

Několik dnů uplynulo od posledně vypravovaných událostí, které se na panství Hradišťském byly sběhly. Nastávala druhá polovice měsíce března roku 1775 a po tuhé zimě vracelo se zase mírné jaro v luhy české. Příroda se chystala k úplnému procitnutí z dlouhého zimního spánku, sněhy zmizely se strání a s vrcholků hor, vše počalo novým životem okřívati.

Také v obyvatelstvu východních a severních Čech jevil se neobyčejný ruch a život. Avšak nebylo to hnutí přirozené, jež by zdárných plodů bylo přinášelo, byloť to zuřivé řádění všech rozpoutaných vášní, které na žírné kraje se vyřítilo a všude jen spoustu a zkázu po sobě zanechávalo. Povstání selské nabylo v té době, jež od prvního vzbouření na Hradišťsku až do té doby byla uplynula, tak ohromných rozměrů, na jaké původcové jeho ani nebyli pomyslili. Jako lavina valil se proud povstalého lidu selského od pohraničních hor do rovin středních Čech, každým dnem, každou hodinou nesmírně vzrůstaje a vždy nové a nové davy za sebou strhuje. Čtenářové naši už vědí, kterak hned v prvních dnech nejvyšší vůdce sedláků Jan Chvojka silnou moc pod velením svým shromážděnu měl, a že u Jaroměře tisícové sedláků a jiného lidu z pomezních panství severní části Hradeckého kraje se shromáždili, aby se sousedních panství nových posil očekávali, které jen k tomuto prvnímu hnutí hleděly. Očekávaná posila tato se také dle ustanoveného plánu řádně na místo k shromáždění vytknuté počala dostavovati.

Se všech panství severovýchodních Čech hýbal se poddaný lid k Jaroměři s neodolatelnou mocí rozvod-něné řeky bera s sebou v dědinách každého, kdo jen k nošení cepu neb klacku

schopen byl. A kdo se této všeobecné branné povinnosti vyhnouti chtěl a z dědiny do lesů neb do hor se byl ukryl, tomu byl statek zničen, aneb jiným spůsobem na něm pomsta vykonána. Nejhůře pak se na tomto tahu vedlo vrchnostenským zámkům a bydlícímu v nich úřednictvu, které nejrozmanitějším spůsobem od zbujnělé chátry selské týráno bylo. Steré se zachovaly zprávy ve vrchnostenských relacích o tomto pustošení, které zpočátku bylo jen výlevem pomsty utlačovaného lidu poddaného, za krátko ale v úplné loupežení a banditství se zvrhlo.

Když totiž původem hraběte Šporka a jeho soudruhů v řádu zednářském hnutí.selské v severovýchodních Čechách vypuklo, chápal se selský lid jen proto' zbraně, aby svobody sobě dobyl a jha roboty navždy se zbavil. Překroucená slova císaře Josefa II., aby lid sám šel na pány, zavdala první podnět k výtržnostem, jež nijak s prvotním záměrem povstání se nesrovnávaly, a když konečně vzbouřencům prvního vítězství se dostalo, tu již dokoná zcela cize a jinorodé záměry se počaly ve velké hnutí toto mísiti.

K pravému jádru selského lidu poddaného, jemuž skutečně nešlo o jiné, než aby dosavadního nehodného jařma se zbavil a v důstojnost člověka nastoupil, přidružily se hned v běhu prvních dnů i všcky ony rte– : kalé živly, které za obyčejných poměrů a v pokojných časích jakožto usazenina na dně lidské společnosti se nalézají a teprve v takovýchto pohnutých dobách na povrch hladiny rozbouřené přicházejí, aby již divokým zjevem svým strach a hrůzu působily..' : :“.

Takovýchto živlů bylo za,– minulých válek a zejména za posledních čtyř drahých let v pohraničních krajích českých nesmírné množství vyplozeno;, bída. a hlad vyvolaly tisíce zoufalců, kteří ničeho více ztratiti. neměli, ale v obecné bouři všeho dosíci mohli. To– vše přidalo se nyní k selskému povstání, jen aby nekalým chtíčům svým hověti a nenáviděnému majetku se mstíti mohlo.

Jako na dané znamení byla se tato chátra vyrojila ze svých peleší, nikoli snad aby k původnímu účelu povstání se přidružila, leč aby jen loupila a ničila, kde vůbec jí co do rukou přišlo. Sedláci pod vůdcovstvím Chvojky a ostatních guberniálních radův neměli sice nic společného s loupeživými hordami těmito, přece jim ale nemohli klásti nižádných překážek v cestu, nechtěli-li ve vlastním tábbře roztržku a nesvornost způsobiti.

Takž páchány byly nejen v zámcích a příbytcích úřednictva nesmírné scestnosti, leč i v dědinách nezůstávaly statky a chatrče před luzou takovouto jisty, tak že obyvatelstvo na mnoha místech před blížícími se sedláky dědiny své houfně opouštělo a v lesích útulek hledalo.

Hlavní voje selského lidu udržovaly ovšem jakýs takýs pořádek, leč ani pod očima vůdcův nedaly se všecky výstřednosti zameziti. Jediné mladý Chvojka dovedl všude kázeň zachovati a jeho se také všecko bálo, neboť už několik výtržníků byl pro scestnosti takové ze sboru vymrskati dal. „Selský císař“, jak v dalším průběhu povstání od ostatního lidu nazýván byl, nemohl však touže dobou býti na všech místech a měl mimo vůdcovství své ještě dosti práce s další organisací povstání, k níž ovšem žádný z guberniálních radův se nehodil.

On sám nalézal se ve středu povstaleckých sborův, které se tří stran k Pardubicům jakožto k hlavnímu shromaždišti směřovaly, kdežto Radon se svou tlupou Adamitův v čele jednoho tohoto oddělení se nalézal.

Jednoho dne k večeru přitáhlo toto oddělení k dědině Kratonohám, kde přenocováno býti mělo. Také guberniální rada a nejvyšší vůdce chtěli v zámku tuto noc ztráviti, aby se o dalším operačním plánu uradili.

Radoňovo oddělení, veskrze jen z náboženských fanatiků a nevlídníků složené, objevilo se krátce před západem slunce na nízkém návrší, které nad Kratonohy se k severu prostírá a obyčejným svým způsobem počali vzbouřenci příchod svůj

oznamovati. Dali se totiž do nesmírného křiku, jenž daleko široko po krajině se rozléhal.

Po takovém ohlášení obyčejně se ze všech dědin sbíhal lid selský, jenž se chtěl k povstalcům připojiti, na silnici, ale z Kratonoh nikdo nepřicházel.

To bylo Radonoví divné a proto pravil k soudruhům svým:

„Tušil jsem to, že Kratonožský. správce Graulich selský lid nějak obalamutí, aby se nás stranil a snad dokoná do lesův se rozutekl. Dostihnu-li ale toho bídného karabáčníka, pak mu bud Bůh milostiv!“

„Ani vlasu na hlavě mu nenecháme!“ přisvědčo-vali všickni. „Je to vedle Chlumeckého direktora Pietsche největší dříč poddaných!“

„Však direktora Pietsche přece nepřekonal!“ doložil jeden ze sedláků, jenž byl před hodinou teprve k tlupě se přidružil, pravě, že pochází z panstvi Chlumeckého. „Nikdo na světě nevymyslil větších trestů na robotníky, jako Chlumecký direktor!“

„Aby nohu zlámal, jakmile vstane!“ vzkřikl Radon. „Však se o to postaráme, aby ty tresty na něm samém zkoušeny byly. Hoj, bratří, zejtra se podíváme tomu zlosynovi v Chlumci na zuby!“

„Ti prožluklí měšťáci ale drží jako klíště s direktorem!“ namítal Chlumecký sedlák.

„Nechť, pak i jim zapálíme střechy nad hlavou. Kdo je v Chlumecké krajině dobře povědom?“ tázal se Radon a rozhlížel se po svém okolí.

„Já, Radoni,“ ozval se tu Doubrava, bývalý správce zámku Kukuského, který ozbrojen jsa pádným cepem nyní k nejzuřivějším povstalcům náležel a proto Radone se přidržoval, jen aby lid na jeho minulost zapomněl; „já byl za svých mladých let v Chlumeckém zámku písařem a vyznám se tam jako ve své kapse u vesty.“

protož vrata k rozkazu Radoňovu vypáčeny byly.

„Dobrá tedy, Doubravo,“ odvětil spokojeně Radon; „vy budete zejtra našim vůdcem, jakož jste teď nejlepší soudruh náš, co jste se k lidu přidal. Však vám to nezapomeneme.“

„Jen kdyby měl více následovníků!“ ozval se jiný ze sboru.

„A není nás dost?“ vzkřikl Doubrava a vypnul svou postavu co možná nejhrdinněji. „Každý z nás si vezme deset vychrtlých písařů na sebe! Jen „na ně a vyhubme je jako polní myši!“ , '

„Na ně! Do toho hnízda panského!“ řvalo celé ostatní množství a již se hrnuli s návrší dolů k zámku.

„Správec Graulich bude míti dnes po čertech slanou večeři,“ prohodil sám k sobě Radon, ubíraje se za „nejpřednějšími z lidu svého, který měl vítanou příležitost podle chuti své si pohýřiti, „neboť známo bylo, že přísný Chvojka u zadního voje se nalézá a teprve s nocí do zámku dorazí.

Udivení povstalců ale vzrůstalo, když přihnavše se do dědiny, úplně opuštěnou ji nalezli. Všecky statky a chalupy byly uzamčeny a nikde ani stopy lidského života se nejevilo.

„To nám vyvedl ten karabáčník Graulich!“ zvolal Radon soptě vztekem. „Známť jeho řádění jako pravého tyrana a zajisté i teď biřici svými ubohé poddané přinutil k útěku, aby se k nám přidati nemohli! Však dostane se mu za to odměny!“

Pak se obrátil k svým soudruhům, kteří se jej o radu tázali, kterak sobě počínati, a velitelským hlasem zvolal:

„Ať. se mi žádný statků a chalup nedotýká! Poddaným nesmí ani nejmenšího odcizeno nebo zničeno býti! Za to ale tamto na zámku se pomstíme!“

„Na zámek! na zámek!“ hulákali všickni a již také pod vůdcovstvím Radonovým a Doubravovým hrnuli se k vrchnostenskému zámku, jenž poněkud stranou od vesnice v nadmíru pěkném položení a okolí se vypínal. Zámek Kratonohy, hraběcí rodině Kinských se, sousedním panstvím Chlumeckým náležející, byl velmi výstávné a nádherné sídlo šlechtické ze sedmnáctého století pocházející, a úpravně

zřízený park francouzský kolem něho se rozkládal. Bylo lze tušiti, že uvnitř velké vzácnosti se nalézati budou, které nyní povstalcům v plen padnouti měly.

U vrat do předdvoří zámeckého vedoucích musil Se dav vzbouřenců zastaviti. Byltě vchod zámku zatarasen a protož vrata k rozkazu Radoňovu vypáčeny byly.

Okamžitě rozlil se proud zuřícího lidu selského po předdvoří, ale i zde nikdo z čeledi zámecké nebo z úřednictva vrchnostenského se nejevil. Radon poznal, že i ze zámku vše se odebralo, což na jisto se potvrdilo, když v kolnách a stájích ani jediný povoz, ani jediný potah nalezen nebyl.

„Ten darebák na nás vyzrál!“ zaskřípěl zuby Radon, když se dověděl, že koně i vozy jsou odvlečeny. „Zajisté dal všecko vzácnější ze zámku před námi odvézti! Nuže, přesvědčím se o tom!“

A bylo tomu skutečně tak. Správce Graulich byl už po oba předešlé dny všecky vzácnější věci na vozy naložiti a do nedalekého města Chlumce odvážeti dal. Rovněž i celý obsah vrchnostenské kasy, na niž povstalci největší laskominy si byli dělali, byl tímto spůsobem v bezpečí odklizen a dopoledne téhož dne musilo se obyvatelstvo z Kratonoh a ostatních vesnic do Chlumce uchýliti, kde uprostřed vrchnosti věrně oddaného měšťanstva snáze útok povstalých sedlákův se očekávati mohl. Vše toto potvrdil jeden čeledín z nedaleké vsi Obě-dovic, jenž na pokřik, že sedláci jdou, byl se do Kratonoh vydal, aby k povstalým sedlákům se připojil.

Vypravování jeho zvýšilo nesmírně vztek Radoňův, jenž byl už dříve správci Graulichovi pomstu přísahal a proto tak rychle do Kratonoh spěchal, aby jej tam nejprvnější zastihnouti a vášeň svou na něm schladiti mohl.

.Zuřivým hlasem přísahal nyní pomstu Chlumci a pohrozil pravicí na stranu západní, kde na večerním obzoru věž chrámu Chlumeckého ve vzdálenosti asi jedné hodiny se černala..

„V tom hnízdě nenecháme kámen na kameni!“ zvolal k

soudruhům, kteří rovněž zuřivě mu přizvukovali.. „Tam se sběhla celá ta sběř karabáčriická z celé krajiny zdejší, jak tento statečný mladík vypravuje, a tam je jako v pasti chytíme. Teď do zámku a nešetřte ničeho!“

Takového vyzvání ani nebylo zapotřebí u bouřícího množství. V několika okamžicích byly všecky vchody do zámku vedoucí vypáčeny neb roztříštěny a vztekle hulákající dav rozproudil se po komnatách a chodbách rozlehlého panského sídla. '

První cesta vedla Radone do kancelářských síní, kde vrchnostenská kasa se nalézala. Kasa ovšem byla na svém místě, ale jako na posměch drancujícím sedlákům měla víko do kořán otevřené a na dně jejím nalézalo se několik plesnivých sedmnáčníků.

Sklárnám' Radone a soudruhů jeho bylo tedy ohromné. Jako v kancelářích, tak bylo i v ostatních částech zámku vše odklizeno, co jenom odnésti se dalo a vůbec nějakou cenu mělo. Vidouce takto, kterak od správce Kra-tonožského přelstěni byli, dali se povstalci nyní do zuřivého ničení a pustošení všeho, co ještě bylo v zámku zbylo. Všecka okna byla svévolně rozbita, dvéře vypáčeny a sneseny, kde brzo ve veselé ohně zaplápolaly, kolem nichž hulákající a zpívající chátra se rozložila. Stejně se dalo všemu ostatnímu, co nebylo právě přibité, a ve dvou hodinách se podobal nádherný jindy zámek pouhé zřícenině, z níž jen zdi a střecha stála, kdežto vytrhanými okny a veřejemi noční vítr březnový se proháněl.

Když pak konečně některým se podařilo do sklepa vniknouti, kde několik sudů vína a piva nalezli, dosáhlo řádění divoké chasy nejvyššího stupně svého. Sudy byly s nesmírným jásotem vyvaleny na předdvoří a tam nastaly teď orgie, jakéž sbor Radoňův skoro každodenně na svém tahu byl provozoval a jež zároveň i ošklivost u ostatního lidu selského vzbuzovaly. K fanatikům Radonovým byla se totiž připojila nejhorší lůza, která povstání selské jen za vhodnou příležitost k loupení a

ničení považovala a tudíž na jméno sedláků nejhorších scestností se dopouštěla. Vůdce tohoto předního sboru Radon pak byl zase vzteklou pomstychtivostí svou proti vrchnostem a úřednictvu tak zaslepen, že nikterakž hanebnému řádění se nevzpíral, ano mnohdy očividně je podporoval.

Podobně dalo se také nyní v Kratonohách, kde původní zběsilost selské luzy této ještě chlastem zvýšena byla. Neboť sotva že se mozky nestřídmým požíváním vína rozpálily, již také zuřivci se nedali více držeti a hnali se do vsi, aby tam buďto po nových zásobách jídla a pití pátrali, anebo příhodnější místa k noclehování hledali.

V krátké době byly všecky statky a chalupy v Kratonohách dobyty, ale i tam jako v zámku žádných zásob nalezeno nebylo. Ze vzteku nad tím počínali si teď fanatikové Radonoví jako praví kanibalové a brzo bylo ve staveních všecko rozbito neb jinak zničeno. Dílo spousty bylo už z velké části vykonáno, když tu na severním konci vesnice, odkud ostatní sbory sedláků očekávány byly, velký křik se rozlehl.

Přihnalť se totiž s té strany v nejprudším cvalu jezdec na koni, který v celém zevnějšku svém jevil, že byl dlouhou jízdu tímto úprkem vykonal.

Hned na začátku vsi honilo se několik opilých sedláků se zapálenými pochodněmi od jednoho statku k druhému, a ti s uděšením poznali při záři svých pochodní v pozdním jezdci tomto – nejvyššího vůdce povstalých sedláků, Jana Chvojku.

Nastal hned divý pokřik a rychlostí blesku rozletlá se po Kratonohách zpráva, že „selský císař“ přijel a ihned na výtržníky zahřměl, kterak se smí opovážiti rozkazy jeho přestupovati.

„Tak se rozkazy moje zachovávají?“ vzkřikl rozhořčeným hlasem Chvojka, když spoustu v dědině spatřil. „Styďte se, bídníci! Ničíte majetek svých bratří a rovnáte. se loupežníkům, kteří se staví mimo zákony! Kdo vám dovolil takové hanebné jednání?“

Povstalci, kteří v jeho okolí se nalézali, náhle vystřízlivěli a jeden po druhém se z houfu vytrácel.

Jen jeden opilý otrhanec, maje notný obušek v ruce, točil jím nad hlavou a zvolal:

„Náš vůdce splatil jen té sběři karabáčnické! Ať zhyne celé to plemeno! Sláva Radonoví!“

„Tyto pokojné příbytky náležejí vašim bratřím,“ vyrazil ze sebe Chvojka a ukázal na spustošené statky po obou stranách silnice; „takovým spůsobem jim svobodu přinášíte?“

„To je vše jedno!“ blábolil opilec. „Celé to hnízdo nestojí než za vypálení!“

„Chopte se toho bídníka a svažte jej!“ kázal Chvojka; hromovým hlasem soudruhům drzého opilce. ,,Přisám: bůh, po stromech vás dám všecky rozvěšeti, pakli ještě jen ta nejmenší výtržnost se.stane!“

„Hoho, pane selský císaři!“ smál se posupně opilec Chvojkoví do očí a točil klackem v povětří. „My jsme přísahali poslušnost Radonoví a ne vám! Vy nám nemáte co rozkazovati, rozumíte?“

„Ano, ano, jen Radon je pánem našim! Vás nebudeme poslouchati! My jsme svobodní sedíáci!“ tak se ozývalo se všech stran a povstalci počínali neobyčejnou kuráž dostávati.

„S tím věšením to také tak snadno nepůjde, pane selský císaři!“ řval původce odporu tohoto dále. „Naše tyrany dejte věšeti, které tolik sanujete! Ale přisámbůh, teď my sami budeme je trestati, jak uznáme!“

Chvojka chtěl odpověděti, ale vida se samotná v. tomto davu, rozlícených opilcův, kteří každého výstupku schopni byli, potlačil nevoli svou a zvolal jen:

„Doveďte mne k Radonoví!“

„Tamto jde cesta k zámku!“ odsekl sedlák a ukázal pouze klackem v naznačenou stranu.

V obličeji Chvojkovu zaplanul žár vzteku nad touto vzpourou a pravice jeho sáhala již po šavli, leč v posledním

okamžiku ještě se vzpamatoval a bodnuv koně tak prudce, až tento pod ním se vzepnul, uháněl k zámku, nedbaje na to, že kůň ve skoku svém drzého opilce k zemi srazij.

Divoký řev ozval se za ním a provázel jej až do zámku, kde již náhlý příchod nejvyššího vůdce povstalců znám byl.

Právě u vchodu do zámku vyšel Radon Chvojkoví.

vstříc a okamžitě poznal v planoucí tváři mladíkově neobyčejné pohnutí jeho.

Avšak s nemenší drzostí umínil si výčitkám –jeho vzdorovati.

„Takovou kázeň držíš v lidu svém? tak hanobiti dáváš velké-dílo naše?“

Tak oslovil prudce starého fanatika, jenž za posledních dnů byl dokoná dosavadní chování své změnil a od luzy své podněcován jsa na vlastní pěst' hospodařiti si předsevzal.

„Nu, a co se stalo tak hanebného?“ tázal se drze. „Či máme tu sběř panskou pořád ještě sanovati? Nič se jim nestalo, než co už dávno zasloužili!“

„Čím vám ale ublížili-sedláci této dědiny? Jsou ti také nepřátelé naši?“„

„Jsou, protože drží se zdejším správcem; stalo se jim tedy po právu! Ostatně jsem nakázal lidu svému, aby statků ušetřil, ale. zadrž jej v proudu spravedlivé pomsty jeho!“

„Pomni ale, že povstání naše pro svobodu a-volnost se tím mění v tah loupežný! Kde nalezneš spojence v lidu, když takto s vlastními bratřími nakládáno bude? Nedáváš tím nepřátelům našim zbraň do rukou, která nás samé musí smrtelně trefiti?“

„Tak zle není ještě,“ zněla odpověď starého fanatika; „Kratonožským jsme dali za vyučenou jen proto, když jsme.se dověděli, že drží se správcem „Graulichem a raději dědinu svou opustili, než aby se k nám přidali! Bude to zároveň výstrahou pro všechny, kdož by ještě chtěli i pány“ držeti!“

Chvojka.'zamračeně pohledl na Radone, kolem něhož mezi touto řečí byl sé celý dav shromáždil, a viděl že všech očí

divoké chátry této pomstychtivé plameny sršeti. Seznalť poznovu v okamžiku tomto, kterak rozpoutaní živlové daleko přes meze vytčené počínají se vlniti a celé podniknutí byť i ne v nebezpečenství, aspoň v nekalé světlo uváděti.

„Za přítomnosti mé a gubernia nechť nikdo ani nejmenší scestnosti více se nedopustí!“ zvolal temným hlasem, v němž hluboká zlost jeho se jevila. „Připravte v zámku síň pro gubernium, kde se rozhodne o vašem jednání. V půl hodině přirazí sbor můj s guberniem do Kratonoh; do té doby mi ručíš ty, Radoni, za pořádek a bezpečí!“

Seskočil pak s koně a odešel do zámku, v nepříjemné myšlenky se pohrouživ.

Radon pohodil hlavou, jakoby říci chtěl, že už přestala doba, kdy takovéto rozhodné rozkazy beze všeho odporu a námitek vykonával a odešel mezi rozjařené stoupence své, kteří zřejmě projevovali, že nikoho než jeho nehodlají poslouchati a jen dle jeho rozkazů se chovati.

Asi v půl hodině na to přitrhla do Kratonoh hlavní síla povstalcův, při níž členové selského gubernia s vojenskou kasou se nalézali. Na návsi a na ladech se rozložilo veškeré množství toto, za nímž na četných yozích potrava a jiné zásoby vezeny byly. Ačkoliv lidu tohoto mnoho tisíc se počítalo, přece panovalo nyní v dědině a v okolí zámku mnohem větší ticho, než dříve, kdy několik set Radonových fanatikův a ničemů bylo přitrhlo.

Jiné dva sbory selského lidu byly se daly východní stranou přímo k Pardubicům, neboť tam podle ustanovení Chvojková veškerá oddělení povstalců příštího dne, jenž byl svátek Zvěstování Panny Marie 25. března, se v jeden velký voj sraziti měla, jelikož tam také sbory povstalcův z Pardubicka a Chrudimská téhož dne očekávány byly.

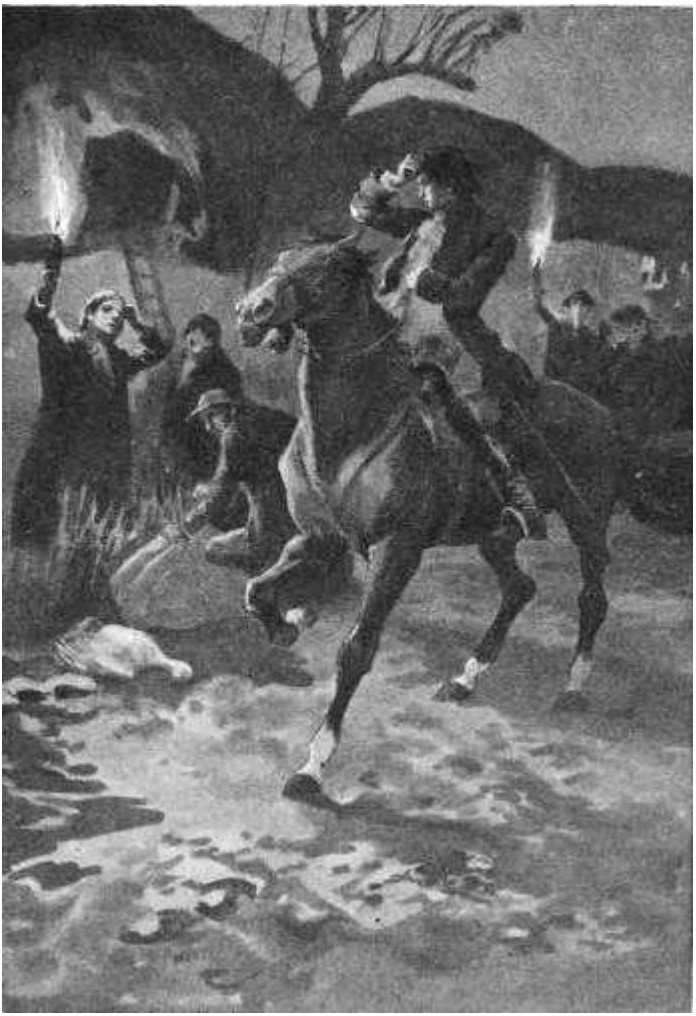

„Tak se rozkazy moje zachovávají?“

Členové selského gubernia vzavše vojenskou kasu ve svou ochranu odebrali se na to do zámku, kdež věděli, že je nejvyšší vůdce očekává. Byliť se na tahu svém v dědině Puchlovicích dověděli o pustošení Radonový chasy v Kratonohách, načež Chvojka ihned do trysku se dal, aby další výtržnosti zamezil. Ostatní vůdoové pak rovněž se zvýšenou rychlostí jej následovali.

V prostranném sále zámku Kratonožského byla nyní konána porada vojenská, v níž především nejvyšší vůdce vyslovil svou nespokojenost nad počínáním sboru Radonová a navrhoval se raditi o prostředcích, kterak by se podobné výtržnosti pro budoucnost zamezily.

„S Radonem a jeho neznabožskou chasou nedojdem vůbec velké cti," prohodil starý Chvojka; „naopak přivede nás všecky v pověsť pouhých lupičů a drancov-níkův; a proto navrhuju, aby čím dříve tím lépe ze sboru našeho vyloučen byl."

„S tím návrhem souhlasím," odvětil purkrabě Nývlt, „kterak jej ale šikovně provésti?"

„Totéž chtěl i já se tázati!" zvolal Heřmanický sedlák Rezek, který nejvíce ze všech přítomných Radonoví nadržoval a potají jeho násilnické jednání jen schvaloval; „máť Radon svůj lid bezvýminečně sobě oddaný, a při našem příchodu do zámku jsem dobře pozoroval, kterak sbor jeho kolem něho se hlučně sbíhal a slávu mu provolával. Bude s ním tedy tuhá práce, má-li býti z vůdcovství svého odstraněn."

„To se ale musí státi, jinak se dnešní řádění v Krato-nohách bude zejtra jinde opakovati!" vzkřikl mladý Chvojka. „Předvolejte Radone před gubernium!"

„Toho není potřeba, pane," ozval se náhle Radon a objevil se ve dveřích, jakoby byl okamžik tento očekával; za ním objevilo se v chodbě množství divokých obličejů, které výhružným spůsobem sobě počínati se zdály.

Radon ale jim pokynul rukou a okamžitě vešken hrozný ruch v chodbě utichnul. Pak sám pevným krokem postoupil do

sálu před gubernium a rozhlédnuv se po soudcích svých utkvěl temným zrakem svým na Janovi.

„Není potřeba volati Radone, on se dostaví sám, aby věc svou hájil," pokračoval drsným hlasem, v němž všechen jeho fanatismus a nenávist proti panstvu se zračily; „Radon stal se vám nyní zbytečným a rádi byste se ho zbavili, když vám povstání v proud přivedl a ono teď i bez jeho přispění se dále valí. Nuže, jste vůdci a sluší vám rozhodovati; avšak o Radoňovi a přátelích jeho rozhoduje Radon sám! Vy sami jste se služeb mých odřekli, já tudíž mám právo poslušnost svou vypověděti. Od nynějšího okamžiku jsou cesty naše rozdílný; potáhnete-li v právo, potáhnu já v levo; obrá-títe-li se v levo, nastoupím já cestu v právo a bratří tito se mnou!"

Při tom obrátil se ku dveřím do naplněné chodby vedoucím, odkud hřímavé provolávání slávy Radoňovi zaznělo.

„Jenom Radon je našim vůdcem! Jen s ním na pány potáhnem! Žádného jiného nebudeme poslouchati!" ozývalo se nejen z chodby, ale i pod okny zámku, kde veškeří přívrženci Radonoví jakoby dle úmluvy byli se shromáždili.

„Tu vidíte a slyšíte, jakou moc má ještě Radon v rukou svých," pokračoval s vítězným výrazem ve tváři starý fanatik dále; „a přisámbůh, že moci této věrně užiju na zkázu tyranův našich, jak sám císař nám byl rozkázal."

„To je lež, Radoni!" vzkřikl Chvojka a vyskočil s křesla proti Radonoví. „Nikdy císař nemyslil v odpovědi své, abyste takovýmto spůsobem šli na pány, jako jste dnes v Kratonohách byli k hanbě selského lidu učinili. Převrácenými slovy těmito svádíš jen. lid k hanebnostem, které jeho povstání pro svobodu a volnost prní!"

„Slyšeli jste, bratří," obrátil se Radon opět k soudruhům svým, kteří byli polovic síně naplnili a divoké zraky kol sebe metali; „slyšeli jste vlastní vyznání jeho, kterak chce pány i dále sanovati? Nuže, my jinak svou pomstu na tyranech vykonáme! Vzhůru svou vlastní cestou! S těmito zde nemáme

žádného společenství více!“

„Vzhůru na pány! smrt vrchnostem! ať zhynou!“ řvali fanatikové Radonoví v síni a v chodbě, a ohlas křiku tohoto ozýval se v ostatních prostorách zámku a v předdvoří, které bezpočetným lidem naplněno bylo, neboť již se byla po celém táboru selském roznesla zpráva, že Radon se svým sborem vypověděl všecku poslušnost guberniu a' nyní na vlastní pěst tažení proti panstvu a vrchnostem započne.

Radon hrdým krokem vyšel ze zaraženého shromáždění, které nebylo nikterakž očekávalo, že tak náhle k roztržce přijde, která osudné následky pro celé podniknutí míti mohla. Avšak povahu Radoňovu nikdo dostatečně neznal a protož ani tušiti se nemohlo, čeho v rozhořčení svém schopen jest.

Členové selského gubernia pohlíželi na mladého Chvojku, který na několik okamžiků po odchodu Radoňovu zůstal.nepohnutě státi a v temné myšlenky jsa pohřížen, upřeným zrakem do země pohlížel.

Pak ale náhle vztýčil hlavu a zvolal:

„Budiž, síla naše se zmenšila, za to stala se tím ryzejší! Nechť Radon dále pustoší a plení, však dlouho hanebné řemeslo toto provozovati nebude. My máme vyšší cíl před očima a ten nesmí vlastním jednáním našim zakalen býti! My zůstaneme věrni vznešené úloze své a nejvyšší pán náš rovněž bude povděčen tomu, že nečistí živlové byli ze středu našeho odmítnuti. Ještě této noci odebereš se, otče, na Hradiště,“ obrátil se na to k starému Chvojkoví, „a sdělíš mu, co této noci v Krato-nohách se bylo udalo.“

Starý Chvojka pokynul hlavou a ostatní – přítomní počali nyní také s příznivějšího stanoviska na neočekávanou tuto roztržku pohlížeti.

Po nějaké chvíli, v níž byl mladý Chvojka náhledy své o počínání Radoňovu ještě blíže osvětlil a zároveň dokázal, kterak odpadlictví jeho na ten čas hlavnímu sboru k žádné škodě býti nemůže, pokračoval ku shromáždění dále:

„Nedejme se másti ve své důvěře v zdar našeho díla velikého tímto jednáním divokého fanatika, který jen na ukojení vášnivé pomsty své pomýšlí! Náš cíl má veliký význam mravní a proto nesmí se tak podlými pohnutkami dáti ovládati, chceme-li, aby šťastně dosažen byl. Já naopak považuju toto odloučení se nekalých živlů za první vítězství mravní naší idey, neboť svoboda jest touženým statkem pouze lidu mravnému, kdežto podlá mysl jí jen pohrdá, poněvadž nehoví sprostým chtíčům jejím. Nechť Radon se svou sběří spěchá záhubě své vstříc, my nezvratně setrváme při svém původním záměru, abychom lidu selskému svobodu a uvolnění jařma, nikoli však spoustu a ničení přinášeli!“

Celé shromáždění projevilo svůj souhlas s náhledy nejvyššího vůdce a hned na to dala se porada, kterou stranou se má zej tra vytrhnouti.

Mezitím přicházeli k selskému guberniu četní poslové se všech stran, aby podávali zprávy o rostoucím povstání na okolních panstvích. Vysvitalo ze všech sdělení těchto, že povstalý lid v ustanovený čas vytrhnul k cestě do Prahy neb k Pardubicům, kde shromážditi se měl s hlavním vojem.

Podle těchto zpráv sestavil také „selský císař“, jak byl Chvojka skoro od veškerých těchto selských poslů'.'titulován,.svůj plán k dalšímu tažení. Záležel především v tom, že hlavní voj, nyní v Kratonohách shromážděný, se měl rozděliti ve dva sbory, z nichž jeden k Pardubicům, druhý pak přes Bydžov a Nymburk přímo ku Praze měl postupovati. Právě tak jako onen první sbor u Pardubic měl k sobě připojiti povstalce z Chrudimská, Mýta a Přeloučská, tak zase druhý sbor měl u Bydžova sloužiti za středisko sborům selským, jež od Krkonoš, Turnova, Jičína a Boleslavi přicházely a Bydžov za shromaždiště ustanovený měly. Na pravém břehu Labe pak se měly oba voje povstalců v krajině mezi Poděbrady a Kolínem opět spojiti a pak společně ku Praze dále se dáti.

Vůdcem sboru, jenž k Pardubicům táhl, měl se státi Jan

Chvojka sám, kdežto druhému sboru měli veleti mimo starého Chvojku a Rezka ostatní členové selského gubernia, jimž i vojenská kasa svěřena zůstala.

Plán tento byl od všech přítomných po nemnohých námitkách schválen, a nejvyšší vůdce přikročil ihned k jeho provádění.

Ale neméně čilým byl také Radon a horlivý jeho nohsleda Doubrava, aby odbojný záměr svůj provedli. Vedle celého sboru svého podařilo se jim přemluviti ještě během noci značný počet sběře, která v ostatních houfech selských roztroušena se nalézala a vítané této příležitosti rychle se uchopila, aby loupeživé choutky svoje bez překážky ukájeti mohla. Všickni tito nespokojenci odloučili se od dosavadních soudruhů a při-vtělili se k Radonoví, který se zjevnou radostí viděl každým okamžikem množiti se řady svoje, jež mu bez-výminečnou oddanost a poslušnost slibovaly.

Hned po svém odchodu ze zámku kázal sboru svému vytáhnouti ze zahrady a z předdvoří zámeckého, načež rozbil tábor svůj několik honů od vsi a sice na pokraji lesíka, jenž vzhůru po svahu nízkého pahorku se táhnul. Sem ubíhali všickni onino sběhové z tábora Chvojková a ještě než úplně se rozednilo, měl Radon více než tři tisíce mužů ve svém sboru, kteří po celou noc takový hluk tropili, jakoby celý svět k zápasu vyzývati chtěli.

Samolibě pohlížel ráno Radon na tento ohromný zástup a byl přesvědčen, že návalu jeho teď nikdo neodolá.

Tu padlo oko jeho na stranu jižní, kde právě se objevily první sbory voje Chvojková, jenž měl cestu k Pardubicům vyměřenou. V čele zástupu toho rozeznával na koni mladého Chvojku, jenž vzorný pořádek v celém nepřehledném davu udržoval. Táhloť k této straně nejméně pět tisíc mužů, kteří už zevnějškem svým velice od luzy Radonový se lišili. Bylť to pravý lid selský, který o nic jiného nechtěl státi, než aby se mu příslušného postavení v občanské společnosti dostalo a aby

skutečným držitelem uznán byl oné hroudy země, kterouž mozoly svými a potem svým tak pracně zdělával.

A stejně početný zástup pohyboval se od druhé strany vesnice Kratonoh kolem pahorku k severozápadu, kudy vozová cesta přes Babice a Barchov k Bydžovu se– táhla. Byl to druhý hlavní sbor pod velením Nývlta a ostatních guberniálních radův selských, v jehož středu povozy se spíží a vojenskou kasou se nalézaly.

Zamračeně díval se starý Adamita za bývalými soudruhy těmito, kteříž příliš mírnými býti se mu zdáli, kde dle náhledu jeho jen ostří meče a pádnost cepu rozhodovati měly.

„Neměli bychom se té kase blíže na dno podívati?“ ozval se tu náhle za Radonem hlas Doubravy, jenž ukazoval na vůz, v druhém tomto sboru silnou stráží provázený. „Však patří tak dobře nám jako jim!“

„Nikoli, toho neučiníme, Doubravo!“ odsekl temně Radon; „ale postaráme se o to, abychom mohli co nejdříve také takovou vějičku za s'ebou táhnouti!“

„A kdy se dáme do díla?“ tázal se Doubrava. „Našim chlapíkům už zpropadeně hrá v dlaních a v Kratonohách už není ani hřebu ve zdi!“

„Jakmile se nám poslední řady těch Filištínských z očí ztratí!“ zněla odpověď Radonová. „Na každý spůsob zasedneme v Chlumci k obědu!“

„Právě se vrátil můj špehoun odtamtud, jejž jsem tam v noci byl vyslal.“

„A jaké zprávy přinesl?“ tázal se dychtivě Radon a zanechal pohlížení svého za odcházejícími sbory.

„Dobré, jak bylo lze očekávati. Měšťáci jsou sice ve městě ohrazeni, ale dřevěné hradby jejich v ulicích nebudou nám dlouho vzdorovati.“

„Je nějaké vojsko ve městě?“

„Pouze osm mužů s důstojníkem, kteří střeží císařský magacín u pivovaru.“

„Nu, tu hrstku vezmeme již na sebe!“ zvolal Radon s divokým úsměvem.' „A co ví tvůj posel o vrchnostenských úřadnících?“

„Ti jsou všickni shromážděni v pivovaře, jakožto v nejpevnějším stavení. Ale málo který prý je odhodlán na místě svém vytrvati. Naopak vyzvěděl můj špehoun, že se potají umluvili direktora Pietsche, který jim neustále kuráže dodává, ihned opustiti a na útěk se dáti, jakmile se první řady sedláků objeví.“

„Nuže, nenecháme je dlouho čekati, ty zbabělé krtky, kteří mají kuráž jen tehdáž, když mohou selskému lidu karabáčem nad hlavou točiti!“ vzkřikl Radon a divoký oheň zaplál v jeho zraku. Pak pohlednul rychle k jihu, kde právě poslední zástupy Chvojková sboru za návrším zmizely a zvolal: „Tamto náš dosavadní vůdce bére se za bludičkou svou, my hmotnějšího výsledku se doděláme!“

„Stal jsi se skutečně již nepřítelem toho holobrádka, který nám mužům chtěl rozkazovati, jako bychom otroky jeho byli?“ tázal se Doubrava a pohlížel zpytavě na Radone při slovech těchto.

Starý fanatik nedůvěřivě pohlednul na bývalého správce.

„Nikoliv, nejsem mu nepřítelem,“ odvětil; „máť nejlepší úmysly s lidem selským, ale polovičaté jeho prostředky k dosažení našeho cíle nemohu schvalovati. Klín opět jen klínem vyrazíš a tyrana nepřekonáš, dokud jej úplně nezničíš! – Leč proč se takto tážeš?“

„Poněvadž i já s tebou v náhledu o Chvojkoví souhlasím.“

Radon neodpovídal a poznovu nedůvěřivě Doubravu zrakem svým měřil. i

„Vím, že's mu byl soupeřem, poněvadž ti nevěstu před hubou odbudil; ale teď musíš zapomenouti na všeliké nepřátelství, neboť přisámbůh! Radon se ho zastane proti každému!“

„Ho, ho, Radoni, což jsem nedokázal, kterak jsem věci

sedláků oddán?“ odvětil rychle Doubrava a vyhýbal se pátravému zraku starého Adamity. „Či máš ve svém sboru horlivějšího nade mne?“

„Vím to, vím, že jsi úplně svou minulost zapřel a z Šavla že se stal úplný Pavel, totiž neohrožený bojovník Páně! Ale proto přece pravím, abys vypudil z mozku svého každou myšlenku na nepřátelství proti onomu mladému muži, který tak velkou věc již vykonal!“

Doubrava vzal pokrytecký výraz na se a chlácholivě odpověděl:

„Neboj se, Radoni; mně vyhynula dokoná paměť na mou minulost a tudíž i na soupeřství s mladým Chvojkou. Já jen tvoje vlastní smýšlení chtěl znáti, když jsem se takto tázal.“

„Nuže, teď je znáš, a ve prospěch tvůj ti radím, abys vždy dle něho se spravoval. Teď však dosti zbytečných řečí těchto! Jeť čas, abychom i my odtud vytrhli. Sestav lid náš v řady a uchystej vše k pochodu!“

„To půjde ztěžka, neboť naši chlapíci nedají se jako loutky voditi!“

„Nuže, nech každému volnost jeho, za to tím statněji se Chlumeckým postaví. Já sám se postavím v čelo svým soudruhům, kteří jsou puškami ozbrojeni, ty pak ostatní zástup veď. Dříve ale vyber asi kopu nejstatečnějších mužů, aby se rozešlí po okolních vesnících a tam sedláky svolávali v řady naše. Před Chlumcem je pak budeme očekávati, neboť čím větší bude síla naše, tím více ty krtky Chlumecké zastrašíme!“

Doubrava odkvapij s návrší, aby rozkazy tyto vykonal a hned na to nastal neobyčejný ruch v celém táboře. Vyslal do okolí dostatečný počet mužů, kteří se mu nejodvážnějšími býti zdáli, a nařídil jim, aby právě o polední době na návrší Opuka zvané před Chlumcem se svými nově sebranými sbory selského lidu se dostavili.

Když pak i Radon mezi lid svůj přišel, zastal nesmírný křik a shánění se po zbrani střelné, kterou první řady opatřeny býti

měly.

„Co znamená ten hluk?“ vzkřikl Radon, když mezi spoluvěrci svými se ocitnul, kteří už z Hradiště karabinami dragounů ozbrojeni byli, nyní ale jako zmatení sem tam pobíhali a hrůzným klením si odlehčovali. „Kde máte své zbraně?“

„Složili jsme je hned s večera v nádvoří zámeckém na svůj vůz,“ odpovídal jeden z Adamitů, „a vozu tu teď není!“

Divoký blesk vyšlehl z oka Radonová.

„Tak jste opatřili zbraň svou, ochlastové!“ vyrazil ze sebe strašným hlasem. „Rychle do zámku a opatřte se zbraní, neboť ihned vytrhneme!“

Celý dav hrnul se nazpět do Kratonoh a Radon zatím vše ostatní k pochodu připravoval.

V několika okamženích přiběhl jeden z vyslaných ze zámkvz nazpět. Nesmírné zděšení jevilo se ve tváři jeho.

„Vůz je pryč i se zbraněmi!“ vypravil malomocně ze sebe, když Radon naň byl zahřměl.

„Co pravíš? karabiny že jsou pryč!“ vzkřikl starý Adamita a pozdvihnul svůj palaš, jakoby zvěstovatele strašné této zprávy jedním rázem rozpoltiti chtěl. Ten ale se ráně uhnul a prchl z oboru rozlíceného vůdce, který jako vzteklý tur zuřiti počal, když od ostatních nabyl jistoty, že skutečně vůz se zbraní sboru jeho zmizel a nepochybně nyní už s Chvojkovým sborem dále táhl.

A skutečně nebylo za krátko pochybnosti více, že vínem a pivem zpitá chasa Radonová při svém nočním vytrhnutí ze zámku Kratonožského vůz se zbraní střelnou, která od pohodlných sedláků na noc vždy takto skládána byla, ve dvoře zapomněla a týž nyní vítanou kořistí sboru Chvojková se stal.

„Dejme se za nimi!“ vzkřikl Doubrava. „Násilím si dobudeme karabiny svoje!“

Všickni návrhu tomuto přizvukovali a Chvojkoví zrádců spílali, že takto je bezbrannými učinil.

„Ani kroku s tohoto místa neučiníte!“ zahřměl ale Radon. „Chvojka nesmí říci, že jsme se jen ve svou zbraň spoléhali! My přemůžeme nepřátele své pouhými pěsťmi, neboť Bůh lidu pravověřícího je s námi a zničí ohněm nebeským protivníky naše!“

Adamité ve sboru se nalézající souhlasili s touto mystickou řečí vůdce svého a sám Doubrava, který nejvíce na pronásledování Chvojková sboru naléhal, prohodil:

„Nu, není ještě všecko ztraceno; těch osm vojáků v Chlumci snadno přemůžeme, a v císařském magacínu tamním pak nalezneme zbraní dost!“

„Do Chlumce tedy! Vzhůru na Chlumec!“ řvalo teď zase celé množství a dřevěné obušky, cepy a klacky nastoupily zase právo svoje.

Za krátko dal se celý dav v pochod, zcela naopak sboru Chvojkovu a Nývltovu nad míru hlučně a vesele si počínaje. Oplzlé písně, hulákavé výkřiky, divoké hrozby pánům a úřadníkům ozývaly se na všech stranách, každý pak bral se směrem a spůsobem, jakým se mu právě líbilo. O kázni nějaké nebylo mezi selskou luzou touto ani památky, každý poslouchal jen sebe sama a tu měl ovšem velmi povolného pána. Jakmile se přišlo na nějaké návrší, dal se celý dav do nesmírného křiku, aby prý celé daleké krajině oznámil, že sedláci přicházejí a svobodu s sebou přinášejí. Tím měl se přilákati domácí lid z dědin, ale k velkému udivení Radoňovu posud nikdo se žádné strany nepřicházel. Měliť už několik vesnic za sebou, ale ze žádné ještě nijaká posila se nedostavila. Ani poslové od Doubravy po okolních dědinách rozeslaní se nevraceli, aby aspoň zprávu podali, kterak mezi lidem panství Chlumeckého pochodili.

„Byli by nám úřadníci Chlumečtí v těchto obcích rovněž zahráli jako v Kratonohách?“ pravil Radon, když s jednoho návrší opět marně po očekávaných pomocných sborech selského lidu byl se rozhlížel.

„Možná,“ odpověděl Doubrava, „ačkoli je také dost možná, že poslové naši snad spíše na drancování než na verbování lidu pomýšlejí. Podobné by jim to aspoň bylo!“

Radon se zamračil a neodpověděl. Spomenuv si na luzu, která tak ochotně byla se ráno k úřadu hlasatelů svobody drala, musil si mimovolně přiznati, že tušení Doubravovo není asi tak klamné.

A skutečně tomu tak bylo, jak se později dokázalo. Oněch šedesát poslů, kteří měli po dědinách lid svolávati ve sbor povstalých sedláků, shlukli se, jakmile vyšli z obzoru Radonová zraku, ve tři sbory a sami na svou pěsť počali v ustrašených vesnicích loupiti, jak to v Kratonohách pod velením vůdce svého byli viděli. Co jen se dalo odnésti, odnesli a na účel poslání svého dokoná zapomněli. Ba neměliť nepochybně ani v úmyslu k hlavnímu sboru svému opět se navrátiti, když byli jednou seznali, kterak dobře a výnosně se jim jejich lupičské řemeslo daří.

Proto ovšem marně čekal Radon na pomocné houfy lidu a když ani po třech hodinách tahu na žádné straně nikdo se neukazoval, vzdal se také už naděje na příchod poslův svých.

Mezitím se kolem rozlehlého lesa Kosického postupovalo dále ku předu a přišlo se až ku vsi Staré Vodě, která na levé straně silnice v pěkném položení se rozkládá.

Na návsi stálo něco domácího lidu, kteří velice si naříkali, že jim vzbouření sedláci přede dvěma hodinami do dědiny přikvapivší, všecken majetek byli bud zničili buď odnesli, a skutečně jevila se ve všech staveních spousta neobyčejná.

Doubrava pohlednul významně na Radone, tento pak obrátiv se k hořekujícímu lidu zvolal:

„Pojďte s námi! V Chlumci si nahradíte všecku svou ztrátu!“

Někteří se skutečně připojili k davu a velká část sběře rozběhla se po vsi, aby dobrala ještě i to, co tam po prvních lupičích bylo zbylo.

Za vsí stál na malém pahorku kostelíček sv. Jana Nepomuckého a sotva že jej Radon spatřil, již také s předními Adamity svými k němu se hnal, při čemž ovšem celý dav jej následoval.

Dvéře do kostelíka vedoucí byly násilím vypáčeny a s divokým křikem se fanatikové vhrnuli do svatyně Boží.

Zde počali fanatikové týmže hnusným spůsobem řáditi, jakým už ve středověku se byli tak pověstnými stali. Zuřivý a dlouho utajovaný odpor jejich proti víře katolické a jejím obřadům i zevnějším známkám vypukl tu v celé hanebnosti své, a brzo byl vnitřek chrámu od nevážných obrazoborců těchto v pravou spoušť obrácen.

Vůdce adamitské sběře této, Radon, dával však také povzbuzující příklad lidu svému, neboť první vylezl na oltář a chopiv se monstrance, počal jí potupně sem tam otáčeti, jakoby drancujícím Adamitům po spů-sobu katolického kněze požehnání uděloval. Surový smích provázel posuňky tyto, a Radon, domnívaje se býti v shromáždění sekty své, tím divočeji a nevázaněji sobě počínal.

Když pak někteří z lupičův se vyhrnuli ze sakristie a odtamtud všecky mešní potřeby a roucha vynesli, aby je roztrhali a pak mezi sebe rozdělili, kázal si starý Ada-mita, jenž nyní více vzteklému zvířeti než lidskému tvoru se podobal, přinésti jeden z ornátův a dal se do něho obléci.

V ornáte tomto a s monstrancí v ruce vyřítil se pak z kostela, kde ostatní zástup sběře povykoval a svato-borce rozličnými výkřiky k dalšímu řádění povzbuzoval, a tam počal poznovu oplzlé posuňky své prováděti.

Spolusektáři jeho řvali o závod nad tímto domnělým vítězstvím nad vírou katolickou a hrozili, že teď ve všech chrámech a kaplích podobné hody si ustrojí. Ostatní chasa rovněž povykovala na znamení souhlasu a pekelný tento křik Radone vždy více k novým skokům a posuňkům popouzel. Počínal si jako ďáblem posedlý a neustále řval, že musí lidu

svému požehnati, aby nad protivníky svými zvítězil.

Každý surový žert jeho byl nekonečným smíchem provázen, celého davu zmocnila se šílená sběsilost a brzo nastal na pláni pod kostelíkem tak divoký rej, jemuž podobného krajina Chlumecká dosud nebyla viděla. Člověk domníval se před sebou spatřovati ztisíceroná-sobený výjev z některého nočního shromáždění Adamitův, o nichž, jak známo, nejhrůznější věci v lidu českém se vypravovaly a dosud vypravují.

A nejvyššího stupně dosáhlo vzteklé řádění, když Radon jakožto náčelník Adamitů vzkřikl, že lid jeho se musí také k nastávajícímu velikému dílu očistiti a čistění toto ve vodě, jakožto symbobu čistoty duševní a tělesné vykonati.

Rozkazu tomuto Adamité ihned porozuměli a počali se po vodě takové ohlížeti.

Za vsí nalézal se dosti rozsáhlý rybník, jakož Chlumecká krajina na větší i menší rybníky vůbec velmi bohatá jest, a tento rybník byl k tomu vyhlídnut, aby Ada-mitům za nádobu k očisťování sloužil.

„U všech všudy ďáblů, Radoni! Vyť jste jako dáblem posedlý!“ vzkřikl při spatření těchto příprav Doubrava a chytil fanatického náčelníka Adamitů za rameno. „Snad nechcete svoje adamitské tance za bílého dne prováděti?“

Ale Radon divoce se naň osopil a v šíleném vzteku svém řval:

„A kdo zakáže synům světla obřady jejich za světla denního vykonávati? Ploužili jsme se dlouhá léta noční tmou a prvního světlého dne, jejž nám Pán daroval, musíme k; očištění svému užiti! Bratří, svrhejte hříšné oděvy své a za mnou do čisté vody, která i nás k velké práci očistí a posilní!“

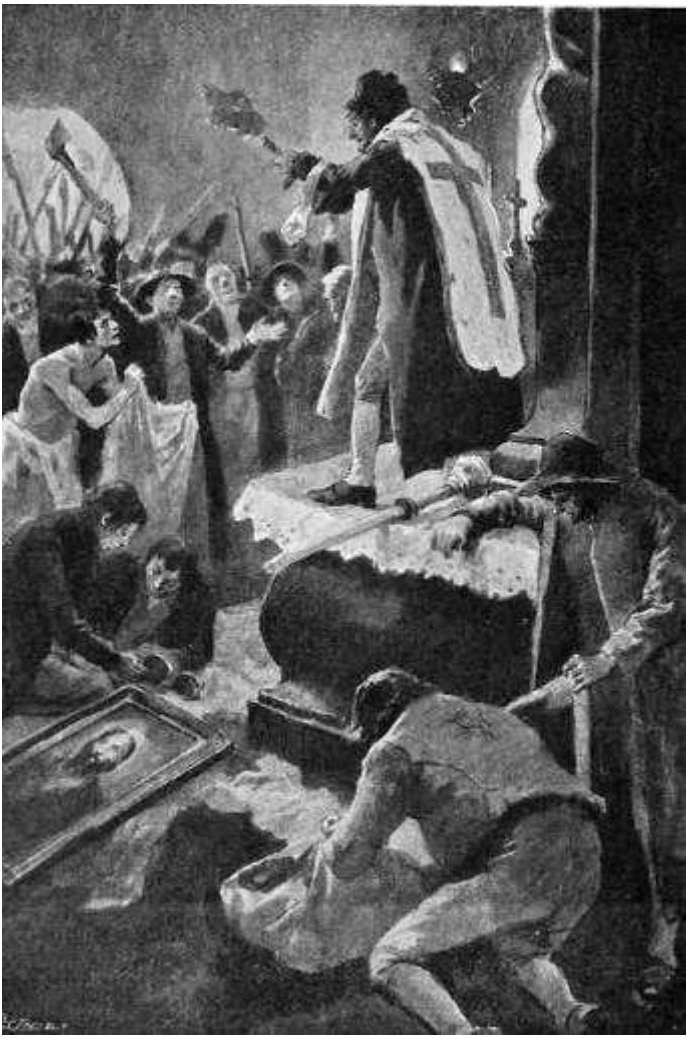

Radon první vylezl na oltář a chopiv se monstrance…

Odhodil monstranci, kterou byl dosud v ruce držel, strhl se sebe ornát a hned na to počal veškeň ostatní oděv se sebe svlékati. Všichni ostatní Adamité, jichž ve sboru mnoho set se čítalo, následovali s divokými posuňky a provoláváním jakýchsi tajemných slov příklad fanatického vůdce, který odhodiv se sebe poslední šat, střemhlav do rybníka se vrhnul. A hned za ním skákali tam ostatní Adamité, k nekonečné veselosti ostatního lidu, který celý hnusný výjev tento jen za jakýsi surový žert považoval a proto s divokým řeh-totem mu pochvalu svou vzdával. Jen někteří, kdož z vypravování blíže znali obřady sekty adamitské, věděli, co toto koupání v rybníce znamená.

Ve vodě jevil se nejhnusnější obraz oplzlých ob-řadův sekty adamitské, které, jak známo, nejpodivnějšími posuňky se provázejí. Nazí Adamité počali nejdříve ve vodě ruce a nohy do výše vyhazovati, při čemž pi-štivé jakési zvuky ze sebe vyráželi a vůbec jako praví pomatenci na mysli si počínali. Nejdivočeji ovšem řval a sebou házel náčelník této sběsilé chasy Radon, který.

jakoby soudruhům svým větší kuráže dodávati hleděl, což ovšem horlivě vykonáváno bylo.

Pak následovalo omývání a křtění vodou, které se stejně směšnými obřady se dalo a při němž Radon jakožto nejvyšší kněz bludařské sekty této účinkoval. Při tom neustále k spoluvěrcům svým řečnil a zejména na brzký příchod krále marokánského je připravoval, jenž prý v Čechách novou říši adamitskou zřídí.

To se rozumí, že toto ujišťování u Adamitů s nezvratnou vírou se setkávalo, kdežto na břehu rybníka stojící ostatní lid jen surové žerty s řečníkem fanatickým tropil a kázání jeho se posmíval. To rozhořčilo některé Adamity, kteří si takové počínání nechtěli dát líbiti a vyřítili se na břeh proti posměváčkům, kde pak notná mela nastala.

Ale Adamité tito utržili si jen značných štulců a byli od

povykujícího množství nazpět do vody sehnáni. Teprve nyní byli křikem jejich Radon a ostatní Adamité na rvačku svých soudruhů s ostatními „bezbožníky“ upozorněni, a ač Radon přívržence své k pokojnému ukončení obřadů napomínal, přece se vrhli nejdivočejší z Adamitů ku pomoci zahnaným soudruhům svým a rvačka stala se v několika okamžicích všeobecnou.

Celé tři tisíce selského lidu rvaly se nyní mezi sebou, při čemž hlouček Adamitů ovšem notných ran utrpěl a přemnozí z nich až zkrvaveni byli a takto nahá těla svá tím ošklivěji ještě znesvářili. Byl to pravý rej pekelný, jenž tu na břehu rybníKu se provozoval a s jedné strany více ze svévole a rozpustilosti, s druhé strany pak se skutečnou rozhořčeností veden byl. Marné byly křiky Radone a Doubravy, aby rváči konečně od sebe upustili, všude jevila se největší bojechtivost a nahá těla Adamitů poskytovala vítanou půdu pro pádné klacky a hole ostatní sběře selské.

Radon počal se už obávati o celý sbor svůj, aby se mu takovýmto porušením kázně nadobro nerozprášil, a proto kázal Doubravovi, aby se chopil svého palaše a sám pak také počal plochou této zbraně do rváčů tepati.

Teprve teď ustávali rváči od svého sporu, jednak jsouce už unaveni, jednak majíce na utržených ranách prozatím dosti. Adamité poznovu se musili k rozkazu Radoňovu podrobiti obřadu čistění, jehož teď na pokr-vácených a zablácených tělech svých ovšem velice potřebovali, a Radon s palašem v ruce na břehu stoje hřímal proti rváčům, kteří početí vznešené úlohy své tak ošklivým způsobem byli poskvrnili.

Vítězové selští nedbali mnoho na výčitky tyto a s posměchem hnali se od rybníka nazpět ke vsi a ke kostelíku, aby tam své dílo spousty dokonali, než další pochod nastoupen bude.

Zároveň rozkázal Radon Adamitům svým opět z vody vyjíti a se obléci, načež opět v dřívější řady se sestaviti měli.

Nyní ale byla dobrá rada drahá. Šatstvo Adamitů bylo mezi rvačkou na všecky strany rozmetáno, mnohé kusy byly do rybníka vrženy, jiné jinam zaházeny, ba mnohý z vítězův neopominul také s bojiště s sebou vzíti trofeji, která buď v košili, kazajce neb spodkách záležela.

Tím se stalo, že ani jediný z Adamitů nedosoudil se úplného svého obleku, ba značná část byla těch, kteří o všechny částky oděvu svého přišli. Jiným zase scházely buď koženky, košile neb kazajky, a takž tragikomický výjev dřívější se teď ve zvýšené míře opakoval. Adamité pobíhali sem tam jako vrtohlavé ovce, jeden druhému vydíral koženky nebo košili z ruky a málem by bylo i mezi nimi k nové rvačce přišlo. Na návrší u kostela pak stáli vítězové, hlučně se této nesnázi Ada-mitů smějící, což jen novou rozhořčenost v těchto spů-sobovalo.

Radon musil poznovu autoritou svou zakročiti, a takž po dlouhé době kcnečně byly uzmuté částky oděvu pravým majitelům vráceny. Ale značný počet těchže nebyl více nalezen a takž mnozí Adamité musili další cestu buď bez čepic, buď bez koženek nastoupiti, což ovšem k zvýšení veselosti a dobré mysli v celém sboru velice napomáhalo.

Takž bylo asi po deváté hodině ranní vše k dalšímu pochodu ke Chlumci připraveno a Radon řečí roz-ohňoval lid svůj k novému boji.

Ve dvou hodinách na to přitáhl celý dav za neustálého povykovám ke Chlumci, tomuto prozatímnímu cíli tažení svého.

Na mírném návrší, Opuka zvaném, odkud celé město i s výstavným zámkem „Karlovou korunou“ bylo lze přehlédnouti, kázal Radon zastaviti a tábor rozbiti.

Nesmírný pokřik z tisícův hrdel se ozývající oznamoval Chlumeckým příchod povstalých sedlákův do bezprostředního okolí města. Avšak už od časného jitra bylo v Chlumci známo, že sedláci toho dne k městu přitrhnou, a proto měšťané i

důstojník vojenské stráže Chlumecké mohli ještě v pravý čas svá opatření proti nepřátelskému útoku učiniti.

S návrší poznal Radon, že město je na všech stranách zataraseno a měšťané u všech vchodů pilnou stráž drží. Rovněž i u kasáren, kde bývala stará škola, oddělení měšťanův stálo na stráži, odkud selský tábor a každé v něm hnutí pilně pozorovali. Také přítomný v městě důstojník byl neúnavně bedliv, sám ozbrojen a na koni objížďky se svými osmi muži konaje kolem rozsáhlé budovy, v které mimo pivovar též úřady a příbytky úřadníků se nalézaly.

Podle polohy stavení tohoto bylo lze očekávati, že rebelanti nejdříve na ně zaměří a proto důstojník zde se se svou stráží rozestavil, město a zámek na druhé straně bránění obyvatelstva zanechav.

Mezi městem a pahorkem rozkládal se tehdáž tak zvaný velkochlumecký rybník, na jehož jihozápadním konci mlýn stál. Kolem mlýna táhla se po hrázi rybníka napříč široká cesta až k pahorku Opuce, kdežto na druhé straně této hráze táhla se rozlehlá bařina, suchou třtí pokrytá, která už tehdáž poznenáhlu v orní půdu proměňována byla.

Nebyloť tudíž s východní strany, odkud právě byl Radon se svou bojechtivou sběří přitáhl, jiné cesty k městu než právě po zmíněné hrázi. Kolem ohromného rybníka velkochlumeckého s jedné, a kolem rozlehlé bařiny s druhé strany byla s pahorku Opuky nesmírná zacházka, a takž se Radon s Doubravou usnesli na tom, že s této strany na pivovar útokem poženou. Leželať ohromná budova tato přímo v jejich směru a Radonoví se zejména o to jednalo, aby ukryté tam úředníky vrchnostenské a kasy jejich ve svou moc dostal.

Dříve ale vyslal ještě Doubravu na výzvědy, aby co známý v krajině této rozhlédnul se po celém okolí a dle toho další plán k útoku ustanovil.

Doubrava vzal několik mužů s sebou a pustil se po úpatí hráze ke mlýnu, kdež pak mezi zahradními zdmi v předměstí

zmizel.

Po čas nepřítomnosti jeho jal se Radon opět k lidu svému řečniti a vyzýval jej k srdnatosti v nastávajícím boji, jenž prý za krátko vítězstvím jejich skončiti musí. Sedláci máchali v povětří cepy a klacky svými a každý z nich přísahal nejméně deset Chlumeckých na sebe vzíti. Jen tu a tam se žehralo na to. že ve sboru jejich není žádné střelné zbraně, neboť pak by prý Chlumečtí i se všemi osmi vojáky svými nebyli směli na odpor ani pomysliti.

Radon jim dal sice za pravdu, poukázal ale k ohromné jejich vlastní přesile, kdežto Chlumečtí jen hlouček mužů do boje postaviti mohli.

Mezitím navrátil se Doubrava z výzvěd svých a Radon jej ihned k sobě povolal.

„Jak to vypadá v Chlumci?“ tázal se jej dychtivě.

„Nemůžeme si lépe přáti! Měšťáci Chlumečtí zatarasili sice svoje ulice haldami převrácených vozů, dřívím a kamením, ale nebudou nám ani za těmito barikádami dlouho odporovati. V Hradecké ulici viděl jsem na barikádě řezníka Vamberského, který tam k ostatním soudruhům svým hlavní slovo vedl, a ten by nám mohl nejvíce brykulí nadělat. Je to divoký chlap řeznický a všecka ta ostatní chasa řeznická si tam se širočinami svými velmi bojechtivě počíná!“

„Však my jim jejich krvavé choutky brzo zaže-neme,“ odpověděl Radon s posupným úsměvem; „do Hradecké ulice poženeme tedy největší silou svou, když tam ti krtkové měšťáčtí svůj hlavní stan rozbili. Jak to vypadá na ostatních stranách města?“ tázal se Doubravy dále.

„Před pivovarem stojí důstojník se svou hrstkou vojákův –“

„To je odtud viděti,“ přejal mu Radon slovo, „jak to ale uvnitř toho ohromného ovčína vypadá?“

„Jako po vyhoření, není tam mimo direktora Pietsche ani živé duše!“

„Jak? vyklouzli nám tedy?“ vzkřikl divoce Radon a zraky

jeho nenávistí a sklamáním jen zahořely. „Aby tisíc láteř do toho, že nejlepší kořist nám ušla! – Ale snad se tak jen domníváš, Doubravo, vždyť jsi do stavení vniknouti nemohl!“

„To ovšem ne, ale dověděl jsem se o tom tamto dole ve mlýně, kde jsem vypátral v šalandě ukrytého práska. Ten mi vypravoval zcela obšírně, kterak hned z rána všickni úřadníci se dali na mnoha vozích na útěk, jen jediný direktor Chlumecký zůstal ve své kanceláři!“

Radon ještě nějakou chvíli vztekle zuřil, že se mu obmýšlený jeho plán pomsty na vrchnostenských úřednících nezdařil, a počal pak s Doubravou rokovati o nejlepším provedení útoku na Chlumec.

„Podle mého náhledu,“ pravil Doubrava, „rozdělíme se ve tři sbory. Hlavní ať žene na Hradeckou ulici; druhý pak ať obejde tamto okolo severní strany město a přitrhne k zámku, kde dle ujištění onoho práska mlynářského není mimo čeleď zámeckou žádných jiných obráncův, a třetí sbor konečně potáhne po hrázi přímo k pivovaru.“

„Dobře, souhlasím s tímto rozdělením,“ odvětil Radon, „teď se jedná jenom o to, kdo v čelo kterého sboru se postaví.“

„Já potáhnu na zámek,“ zvolal rychle Doubrava, „jsemť tam co bývalý panský písař jako doma!“

„Budiž, ačkoli nevidím v tom právě velké hrdinství, vybíráš-li si zrovna ono místo, kde nejmenší nebezpečí jest očekávati.“

„Naopak, Radoni,“ omlouval se Doubrava, „já hodlám jen proto na zámek táhnouti, poněvadž tam při své známosti všech místností budu nejdříve hotov, tak že mi pak bude možno co nejrychleji vám ostatním ku pomoci přispěti!“

„Nuže, nechť tedy tento tvůj důvod platí,“ odvětil Radon; „já sám si ponechám pivovar, kde vojáci se nalézají, a ostatní lid ať žene útokem na měšťáky Chlumecké!“

Při tomto válečném plánu také zůstalo a Radon jal se ihned vešken lid svůj ve tři zástupy rozdělovati. Pod svým velením

zanechal ovšem adamitské spolu-věrce své, Doubravovi přikázal pak asi tři sta mužův, aby s nimi na zámek útokem hnal, ostatní pak část selského lidu, asi dva tisíce mužův čítající, byla proti Chlumci a jeho obyvatelstvu komandována.

Když takto vše válečně sešikováno bylo, daly se jednotlivé zástupy s hlučným provoláváním na pochod. Křik tento a jásot divoké sběře selské vzrůstal tím více, čím blíže po hrázi k městu přicházeli.

Byla právě polední doba, když rebelanti kolem mlýna s hráze na rovinu předměstskou se rozproudili a v naznačené směry se rozešli. Jižně bral se Doubrava se svým sborem k Chlumeckému zámku, jenž na výšině nad městem vévodí, Radon s Adamity zaměřil rovnou cestou k pivovaru, ostatní po silnici na pochod proti zatarasené Hradecké ulici se dali.

My především za sborem hlavního vůdce Radone

•se podíváme, neboť na této straně měl se osud tohoto dne rozhodnouti.

S hrozným křikem a vyhrožováním hnali se Ada-mité proti pivovaru, před jehož zavřenými vraty důstojník se svými osmi vojáky na stráži stál.

Jakmile důstojník selské povstalce v nevelké vzdálenosti spatřil, vyjel proti nim na svém koni vstříc a zvolal vysokým hlasem:

„Stůjte! ani kroku více ku předu! Koho tu honíte?“

Divoký řev ze sterých úst byl mu odpovědí, z níž sobě ovšem nic rozumného vybrati nemohl.

„Jsou-li mezi vámi rychtáři, nechť předstoupí a ohlásí, čeho žádají!“ zvolal důstojník dále.

„Zdejšího direktora chceme!“ vzkřikl drze Radon a vystoupiv ze zástupu máchal divoce palašem svým v povětří.

„Direktora chceme! toho tyrana musíme míti!“ řvali ostatní jednohlasně.

„A co s ním chcete počíti? Jeť on pánem vašim a takto se s ním nesmí mluviti!“ odpověděl důstojník.

„Chceme s ním promluvit, zda-li nám robotu odpustí!“ zvolal zase Radon. „My jsme teď svobodní se-dláci a úřadníci nám nemají více co poroučeti!“

„Ne, nedáme si poroučeti! teď jsme my pány!“ řvali ve sboru ostatní.

„To je rebelie proti zákonům, lidé! považte, čeho se dopouštíte!“ napomínal důstojník, jenž zpočátku obmýšlel vše v dobrotě vyrovnati.

„Žádná rebelie!“ vzkřikl Radon. „My všickni jsme věrní poddaní císařovny Marie Teresie a císaře Josefa, který nám dovolil, abychom šli na pány. Tedy si na ně jdeme!“

„Vzhůru na pány! Nemařme času planými řečmi!“ ozývali se výhružně ostatní a okamžitě byl důstojník se všech stran obklopen, že se nemohl ani ku předu ani nazpět hnouti. Sedláci s nesmírným hlukem hnali se nyní proti nedalekému pivovaru, kde vojáci na stráži stojící očekávali návrat svého velitele a nevěděli, kterak si dále počínati mají.

Důstojník však nemohl na to ani pomysliti, aby se k lidu svému prodral, a rozkazy jeho byly pekelným hlukem, jejž sběř Radonová způsobovala, nadobro přehlušeny.

Vojáci tedy, beztoho velké chuti k odporu nejevíce, když proti takovéto ohromné přesile vzbouřeného lidu se viděli, zůstali před vraty nečinně státi a takž bylo Radonoví a ostatním snadno až ku vchodu do pivovaru se dostati. Vrata byly však zataraseny a musilo se tedy k vypáčení jich přikročiti.

Důstojník dostal se konečně také ku předu a rozkázal vojákům svým, aby přemoci ustoupili a hned na to s nimi opustil stanoviště svoje, aby jinou stranou do města se dostal.

Teď byl Radon úplným pánem na bojišti a počal ihned rozkazy k ztečení panské budovy vydávati. Vrata byly roztříštěny a teď hulákající dav s vítězným pokřikem do vnitřku se vrhl. Zde rozdělili se zuřivci ve dva houfy, a sice jeden s Radonem v čele hnal se nahoru do kanceláří, druhý pak se jal drancovati v obydlích úřad-níků, kořisti tu naloupiti

hodlaje.

Hned v prvním pokoji kancelářském vyšel proti rebelantům direktor Pietscb, jenž jediný ze všech domácích i cizích úředníků byl na svém místě vytrval. Byl to muž vysoké, velitelské postavy, jenž přirozenou odvahou a neohrožeností vynikal, a i v tomto osudném okamžiku selské chátře značně imponoval, tak že první řady mimovolně se zarazily.

Jen Radon a někteří z nejlítějších Adamitův obořili se proti němu a Radon zvolal:

„Máme tě konečně, šelmo tyranská! Však nebudeš nám více škoditi!“

A divoce máchal svou šavlí v povětří, leč direktor nikterak se nedal výhrůžkami těmito zastrašiti.

„Jak se to opovažujete sem přicházeti?“ vzkřikl mohutným svým hlasem, který všecken řev sběře přehlušil. „Jeden z vás ať mluví, jaká je žádost vaše!“

„Ho ho! pane direktore, tak se s námi už nesmí mlu viti!“ zvolal s posupným smíchem Radon, jehož zamrzelo, že ostatní lid dal se i nyní ještě obávaným mužem tímto zakřiknouti. „Teď my jsme zde pány a ty nás musíš poslouchati, sice –“

A zatočil poznovu zuřivě šavlí svou nad hlavou.

„Kdo jsi ty, padouchu, že se odvažuješ takto se mnou mluviti?“ vzkřikl neohroženě direktor a předstoupil až k Radoni, jehož vysokou postavou svou o hlavu převyšoval. „Zde vidím lidi z panství našeho, nechť ti žádosti svoje přednesou! S cizími poběhlíky nebudu jednati!“

To bylo pro Radone ovšem velkou urážkou a protož divoce se zařehtav, zvolal:

„Já, já jediný jsem zástupcem a mluvčím tohoto ubohého lidu, jejž jsi tak dlouho odíral a sužoval! Hodina pomsty nastala a budeš nám účet ze hříchů svých skládati! Mluvím tak ve jménu vašem, bratří?“ obrátil se k soudruhům svým pomoci jejich se dovolávaje.

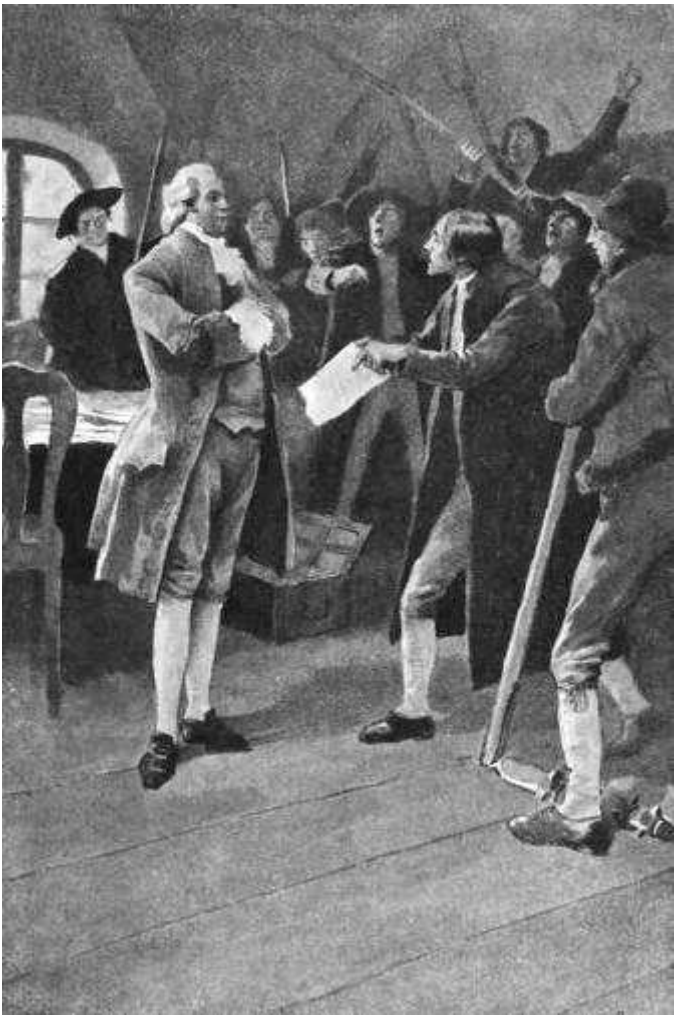

Při tom vytáhl z kajdy své usmolený arch papíru.

Bouřný křik rozlehl se po celé kanceláři a všickni počali zase kuráže nabývati.

„Shoďte ho mezi nás! Podejte nám ho sem okny!“ ozvalo se ze sterých úst na nádvoří pod okny a řvaní toto se na všech stranách opětovalo.

Direktor Pietsch na okamžik zbledl, neboť seznal, že proti rozlícené luze způsobem tímto ničeho více nevyřídí. Od divokých fanatikův těchto mohl se nejhoršího nadíti a protož mírnějším hlasem se poznovu tázal, čeho lid sobě od něho přeje.

„Svobodu chceme, kterou si třeba krví vykoupíme!“ vzkřikl Radon. „Robotu všecku musíš zrušiti a tady nám to na našem patentu potvrdíš!“

Při tom vytáhl z kajdy své usmolený arch papíru, na němž známé nám už postuláty vzbouřených sedláků sestaveny byly.

„Ano, ať nám podepíše patent, jako to všichni ostatní už učinili!“ řvali jednohlasně soudruhové Radonoví. „Na holá slova více nedáme! Musíme to míti černé na bílém!“

Radon rozvinul papír před zraky direktorovými a nutil jej poznovu k podpisu.

Direktor rozpačitě pohlížel k tomu, jakoby naslouchati chtěl, zda-li jakási očekávaná pomoc se neblíží, ale Radon porozuměv hnutí tomuto, zvolal:

„Nadarmo se ohlížíš po svých biřicích a vojácích! Jsi teď v moci naší a rychle podepiš, je-li ti život milý!“

Direktor, jemuž především na tom záležeti se zdálo, aby co nejvíce času nabyl, když už jinak si pomoci nemohl, počal se omlouvati, že mu v takových okolnostech nelze na něčem se ustanoviti, tím'méně písemnost jakou potvrzovati, aby tím mnohých povinností neporušil.

Ale Radon netrpělivě přerušil mu vytáčivou řeč jeho, pravě:

„Dosti těch planých slov! Nebudeme déle času mařiti! Buď okamžitě podepiš, anebo se rozluč se svým životem!“

„Tedy mi dejte aspoň ten svůj patent přečísti, ať vím, co

podepíši, jak na řádného úřadníka náleží!“

„Ať si přečte náš patent!“ volali někteří z poddaných Chlumeckých, kteří ani nyní ještě na bývalý svůj respekt před direktorem nebyli zapomněli.

Radon se zamračenou tváří podal listinu direktorovi, který s ní odstoupil k oknu a jednotlivé punkty její pozorně jal se prohlížeti, při čemž neopomíjel co nejostřeji sluch svůj napínati, zda se strany od města ničeho nezaslechne.

Mezitím byla se většina sběře opět z kanceláře vzdálila, neboť každého z nich vábila více chuť po loupení a chlastu, kterému ostatní ve dvoře pivovaru již v plné míře se oddávali.

Druhý svrchu zmíněný houf totiž přivaliv se do dvora pivovaru, rozptýlil se po příbytcích úřadníků, ve sklepích na pivo a jinde. Jedni vylamovali dvéře, okna vytloukali a rozbíjeli pece, naplňovali pytle naloupenými věcmi, mazali a psali po stěnách věci hrubé a nemravné i urážlivé. Jiní pak ze sklepův celé sudy piva na dvůr vyvalili, a několik najednou jich načavše, oddali se nelidskému chlastu, při čemž divoce hulákali a ostatní soudruhy své k hodům těmto pozývali.

K takovému řádění nedali se tito dlouho pobízeti, a tak za nedlouho Radon s několika málo přívrženci svými v kanceláři s direktorem osamotněl, který co nejvíce hleděl jen času nabyti, až konečně vida nezbytí, listinu Rado-novu podepsal. Náčelník Adamitů uložil s uspokojením listinu opět do své náprsní kapsy a prohlásil direktorovi, že jej na tak dlouho v kanceláři uzamkne, až ostatní dílo jeho v Chlumci se dokoná.

Pak odešel se soudruhy svými a uzamknuv direktora, vrhl se do ostatních kanceláří, kde všecky skříně vylámavše, písemnosti napořád na kusy trhali a nohama šlapali. Papíry tyto byly pak okny n? dvůr vyházeny a tam na několika postavených hranicích zároveň s jinými roztlučenými věcmi spáleny.

Mezním, co takto v panském pivovaře a v síních kancelářských se řádilo, hrnul se hlavní sbor selské sběře proti

Chlumci, aby jednak na tamním měšťanstva se pomstil, že se opovážilo s pány a úřadníky držeti, jednak aby v zámožném městě loupeživosti své zadost učinil.

Avšak statní měšťané Chlumečtí byli na útok připraveni a hodlali majetek svůj tak dlouho hájiti, dokud by očekávaná pomoc vojenská jim nepřispěla. Musíme totiž podotknouti, že onen důstojník vojenský, který byl zpočátku panský pivovar hájil, hned za časného jitra, kdy do Chlumce přišla první bezpečná zpráva, že sedláci na město táhnou, vyslal jízdné posly do Kutné Hory a do Kolína, kde pluk dragounský hraběte Wallisa v zimních kvartý-rech ležel, aby celý pluk neprodleně na kůň vsedl a do Chlumce k zahnání rebelantů selských sobě pospíšil.

Ačkoli vzdálenost obou řečených míst od Chlumce na tři míle činí, přece se mohl polední dobou aneb aspoň nedlouho po poledni příchod tohoto císařského vojska očekávati. To byla také ona pomoc, po níž direktor Pietsch byl se až dosud marně ohlížel, která ale už dlouho na sebe nemohla dáti čekati, neboť poledne právě při prvním útoku sběře Radonový na město nastávalo.

Měšťané Chlumečtí mohli tedy s bezpečnou nadějí na vítězství v boj nerovný se vydati, neboť byli střelnou zbraní opatřeni, kdežto rebelanti jen dlouhými obušky, cepy a podobnou zbraní ozbrojeni bylí. Mimo to stáli měšťané za dosti silnými barikádami, kdežto útočníci ránám jejich zcela v šanc vydáni byli.

Zatarasiloť obyvatelstvo hned za jitra všecky úzké uličky do města vedoucí a za těmito barikádami očekávali měšťané Chlumečtí útok nepřítele. Mezi statečnými muži těmito lze zejména uvésti několik měšťanů, kteří neohroženě a s dobrým prospěchem útoky loupežívé chátry odráželi. Především to byl starší cechu řeznického Ignác Vamberský, jehož potomstvo dosud ve Chlumci žije; dále jeho bratr Josef Vamberský, jemuž vůbec koňař říkali, taktéž řezník, pak kovář Lejda, panský

zahradník Václav Tvrdý, ranhojič Josef Pokorný, krupař Václav Petráček, krejčí František Krenčík, tkadlec Matěj Procházka, a mnoho jiných, jež byl současný spisovatel pamětní knihy na faře Kratonožské pro zvláštní hrdinnost na památku věkům budoucím zaznamenal.

Hlavním vůdcem ozbrojeného měšťanstva tohoto byl onen starší cechu řeznického, chrabrý Ignác Vamberský, který veškeru obranu ve městě a za barikádami řídil a také při prvním útoku selské sběře nejstatečněji sobě počínal.

Když na vyzvání jeho sedláci ustoupiti nechtěli, nébrž vztekle na barikádu se hnali, vypálil Vamberský na nejprvnějšího ze zuřivců těchto, který hned ve své krvi pod barikádami se válel. Takovýto odpor krvavý zarazil v prvním okamžiku útočníky, kteří se klacky svými ovšem proti střelným ránám měšťanů nemohli účinlivě hájiti, ale tlačící od zadu množství hnalo přední řady zase ku předu, tak že útok opět obnoven byl.

Ted ale Vamberský velel všem spoluměšťanům proti buřičům vypáliti a hned na to asi deset mužů buď mrtvých buď raněných kleslo.

Nastal hrozný nářek mezi sedláky a střemhlav počalo vše v největším zmatku nazpět ubíhati, neboť Chlumečtí se k novému výstřelu chystali.

Ranění taktéž vedli nesmírný nářek a když Vam-berský na barikádě vyvstav za utíkajícími páliti se jal, dosáhl pekelný křik mezi sběří nejvyššího stupně svého, a v několika okamženích byla celá ulice prázna a sedláci s krvavými hlavami a úpěním hrnuli se nazpět k panskému pivovaru, aby tam nejvyššímu vůdci Radonoví nešťastný výsledek své výpravy sdělili.

Tak též z ostatních ulic byli rebelanti od měšťanstva úplně zahnáni a na několika stranách váleli se mrtví a těžce ranění sedláci ve své krvi. Takovéto uvítání ovšem velice ochladilo původní kuráž selské sběře, která se domnívala jediným

náběhem města se zmocniti, jako se jí to dosud u zámků a jiných vrchnostenských sídel bylo podařilo, kde arciť útoku jejich žádného odporu kladeno nebylo.

Tak se sešly všecky poražené tlupy opět před pivovarem, kde mezitím střelné rány od města sem zaznívající už obecnou pozornost byly vzbudily.

Velká část těchto selských hrdinů mimovolně zbledla, když seznala, že v Chlumci počínají dosavadní věci velmi vážnou povahu na se bráti a že už mnoho soudruhů od-vážlivost svou životem aneb aspoň krví splatilo.

Radon byl právě v prvním pocitu svého vítězství nad direktorem Pietschem překvapen touto ohromující zprávou o první porážce sedláků.

Na okamžik nebyl ani slova mocen, pak ale tím prudčeji vzteku svému uzdu pustil.

„Jak? vy utíkáte před hrstkou měšťáků, kdežto vas se na tisíce čítá!“ vzkřikl divoce proti zvěstovatelům porážky této, kteří mu své rány ukazovali. „O, vy bídné skety! taková byla hrdinnost vaše, kterou jste se od počátku vychloubali?“

„Čert aby byl hrdinou, když máš jen klacek v ruce a ten tam s druhé strany flintou jako zajíce tě honí!“ zvolal jeden z poraněných. „Což jste neslyšel ty rány, kterými do nás pražili? Proti těm pouhým klackem nikdy neobstojíme!“

„A kdo toho příčinou, že jim nemůžeme stejně spláceti?“ vzkřikl zase Radon. „Vy sami v chlastu svém jste se odzbrojili, kdežto jiní teď našimi karabinami vítěziti budou! Hanba vám, mrzcí sluhové břicha! Vizte, kterak praví synové Boží před nepřítelem si počínají!“

Pak obrátil se ke svým Adamitům, kteří mezi sběří touto vždy za něco lepšího se považovali, a zvolal:

„Vzhůru za mnou, bratří, ve jménu Páně! Ukažme těm zbabělcům, kterak i dřevem dovedeme přívržence pekla potírati!“

A odhodiv palaš vytrhl jednomu ze zahnaných sedlákův

pádný cep z ruky a vyřítil se ze vrat pivovaru, jsa následován od všech Adamitů, kteří za fanatickým vůdcem svým třebas do pekla byli by se hnali. Divoký křik jejich rozléhal se po celém okolí a ostatní lid spěchal nyní za nimi, aby poznovu o útok na barikády Chlumecké se pokusil.

Radon vrhl se v čele hulákajícího davu do Hradecké ulice, která v rovném směru na náměstí Chlumecké vede a hned na začátku svém vysokým tarasem zavřena byla, jejž nyní starší řezníkův Vamberský s ostatními soudruhy svými proti novému útoku rebelantův selských hájiti se chystal.

Jako lítí tygři hnali se Adamité ulicí proti barikádě, nic nedbajíce kulí nepřátelských, které tak mnohého z nich k zemi sklátily. Slepě vrhali se v šílenství svém ránám těmto vstříc a za nedlouho stáli už pod barikádou, kterou se chystali nyní slézti a tak rázem do vnitř města se dostati.

Vamberský vysokým hlasem vybízel řezníky svoje k vytrvalému odporu, neboť tušil, že od rozvzteklené sběře selské, kdyby skutečně do města se dostati měla, nelze se žádné milosti nadíti.

Stateční obhájci města také co nejvíce napínali síly svoje v tomto boji muže proti muži, ale za každého Ada-mitu, jenž od nich s barikády skolen byl, vyrojilo se deset jiných, již ještě divočeji si počínali, od zadních řad pekelným křikem neustále ku předu poháněni jsouce.

Již již počal se Vamberský obávati, že veškeré nadlidské namáhání měšťanův marným bude a ohromné přesile sedlákův podlehne, neboť vidouce ostatní povstalci, kterak Adamité už na barikádu se dostali a co nevidět vítězi se stanou, počali se i oni vpřed dráti a fanatické soudruhy své v útocích jejich podporovati.

Přes mrtvoly padlých a těla raněných doráželi Adamité na vrchol barikády, jejíž hrdinští obráncové již umdlévati počínali.

Již stáli někteří na barikádě.

Vamberský, jehož obrovská postava na barikádě za terč všem ránám protivníků sloužila, obrátil konečně pušku svou, již nestačilo více času nabíjeti, a počal pažbou její do hlav Adamitů tepati. Každá rána trefila svého muže, po každé ráně vystříkla krev do výše, ale sedláci neméně horlivě cepy a palcáty svými odpovídali. Již stáli někteří na barikádě, kde krvavý zápas mezi jednotlivci nastal, a poněvadž dobyvatelům neustále pomoc přicházela, kdežto měšťané při skrovném počtu svém jen na sebe obmezeni zůstávali, už nebylo lze pochybovati, na kterou stranu vítězství se nakloní.

Radon, jenž byl jeden z prvních na barikádě, počal v pocitu vítězství svého divoce jásati a soudruhové jej vydatně v tom podporovali. Už se zdálo, že povstalci vniknou do města a tak pány jeho se stanou a řezník Vam-berský naposledy se s několika soudruhy vrhl vstříc přívalu nepřátel, aby buď do umdlení stanovisko své hájil, aneb na místě padl.

Ale jásání vítězících sedláků nemělo míti dlouhého trvání.

V posledním okamžiku totiž, když se Radon a nejpřednější z Adamitův chystali seskočiti s barikády dolů do ulice, aby hlouček měšťanů dokoná s bojiště sehnali, zavířily na nedalekém náměstí vojenské bubny a zazněly trouby jízdecké, jež k bojovnému útoku vyzývaly.

Jakoby hrcm z čistá jasná byl před nimi do země udeřil, tak trhly známé tyto zvuky sedláky a překvapení jejich zrostlo v druhém okamžiku ještě více, když hned na to z náměstí se vyřítila do ulice dlouhá řada dragounův, palaši svými vysoko v povětří máchajících.

Na okamžik veškeří sedláci jakoby byli zkoprněli, když takovouto ohromnou sílu vojska jízdného proti sobě táhnouti viděli, v druhém okamžiku již ale zavládl u každého z nich přirozený cit sebezachování a nejpřednější hrdinové jejich počali nejdříve střemhlav s barikády nazpět ubíhati, ostatní zděšené povstalce za sebou strhujíce.

„Císařské vojsko táhne na nás! Spaste se, kdo můžeš!

Utíkejte, než z nás masa nadělají!“ ozývalo se nejhrůznějšími hlasy na všech stranách a ve dvou okamžicích byl útěk všeobecný.

Marně se namáhal Radon prchající zastaviti, marně řval, že jízda nemůže je dále pronásledovati, poněvadž jí barikáda v dalším pronásledování brání – nic nebylo více plátno, sedláci nedbali ni slov ni hrozeb jeho a hleděli se jen z ulice dostati, jakoby dragouny už v patách za sebou cítili. Sám Radon byl všeobecným proudem tímto stržen a musil volky nevolky se zděšeným lidem dále se hnáti, až konečně se mu podařilo, že aspoň u panského pivovaru celý dav se zastavil.

Dragouni totiž skutečně nemohli rebelanty dále pronásledovati, a to Adamitům opět poněkud kuráže dodalo, že zase na silnici před pivovarem se seřaďovati počali a ostatní uprchlíky sem svolávali.

V rozhodném okamžiku dostalo se tedy Chlumeckým vydatné pomoci a druhý útok povstalcův byl na novo rozhodně odražen. Bylo lze pochybovati, zda-li ještě o třetí se pokusí, když nyní tak značná moc vojenská ve městě se nalézala.

Vojsko toto, záležející z několika švadron dragounů a oddělení pěchoty, bylo, jak už řečeno, povoláno na rychlo z Kolína a Kutné Hory a právě v čas do Chlumce dorazilo. Rychtář a soused z obce Nepolis, jménem Josef Levinský, jenž zákonolibým smýšlením vůbec vynikal a zvláště se vrchnosti své věrně oddaným býti osvědčoval, sám se byl o přivedení pomoci té vojenské postaral.

Plukovník, muž opatrný a rozvážlivý, dal se s vojskem sobě podřízeným pěšinami od západní strany vésti do města. Prošel už Kolínským předměstím, aniž o tom odbojníci nejmenšího byli tušili; postavil už vojsko na náměstí, a ještě ničeho neznamenali.

Tu přinesl jeden měšťan zprávu, že rebelanti hrozí již přes barikádu do města se dostati, a od zámku opět sděloval jiný, že i tam sedláci za nedlouho do vnitřku se dobudou, pakliže

vojsko další postupování jejich nezamezí.

Plukovník velel tedy ihned jednomu z důstojníků, aby s oddělením pěchoty k zámku se obrátil a tamní povstalce rozehnal, sám pak v čele svých dragounů se hnal proti sboru Radoňovu. Příchod svůj pak byl dal dříve ohlásiti silným zavířením bubnů a zněním polnic, což, jak jsme už viděli, u zastrašených sedláků s úplným výsledkem se setkalo.

Radoňův sbor se dal hned při prvním spatření dragounů v divý útěk a nezastavil se až u pivovaru, kde fanatický vůdce lid svůj opět k dalšímu odporu vybízeti počal. To se mu také podařilo, neboť svedený lid posud si nepřipouštěl na mysl, že by císařské vojsko násilně proti němu vystoupilo. Vždyť opakoval Radon neustále, že nejsou žádnými rebelanty, nébrž naopak věrnými poddanými císaře, kterýž je sám byl splnomocnil, aby si na pánech svobody dobývali. Tímto klamem byli tedy všickni v odporu svém udržováni a srazivše se tudíž rychle v hromadu, soustředili veškeru sílu svou na silnici před pivovarem a srdnatě očekávali, co se dále díti bude.

Mezitím přitrhlo oddělení pěšího vojska, jež k zámku Chlumeckému vysláno bylo, až k návrší, na němž „Karlova koruna“ do výše se vypíná. Zde panoval již stejný zápas o vchod do zámku, jenž čeledí zámeckou rovněž chrabře hájen byl. Doubrava neustále hnal rozlícený lid svůj proti zámku a byl by se tam také už za krátko dostal, kdyby v pravou dobu vojenská pomoc nebyla přispěšila.

Jakmile ale ozbrojenou moc proti sobě táhnouti uzřel, hned kázal buřičům proti vojsku se obrátiti a k odporu se míti. Setník vojenský dal mužstvu svému povlovně proti rebelantům postupovati a domníval se, že již pouhým objevením svým je rozežene.

Ale luza selská byla už na vše připravena a někteří z nejodvážlivějších řítili se s návrší proti vojákům, kteří posud nebyli své zbraně užili. Jeden dlouhým obuškem udeřil vojáka, že se mrtev na zem svalil. Důstojník rozhorlen se hnal po

vrahu, kterýž ovšem nečekaje v útěku spásu hledal; důstojník za ním a nedaleko „Lorety“ ho na poli dostihl a kordem proklál.

To bylo znamením pro vojáky, aby týmže spůsobem na ostatní buřiče dotírali.

Útoku jejich s nasazeným bodákem nemohli ovšem sedláci nikterakž odolati a když Doubrava nejprvnější na útěk se dal, ostatní střemhlav počali se na všecky strany rozprchávati. Jako o závod zahazovali své klacky a cepy, jen aby co nejrychleji utíkati mohli.

Ale neméně rychlí byli také vojáci, kteří dole pod návrším v řetěz se rozpustivše, největší část prchajících obešli a ve svou moc dostali. Vůdce tohoto sboru, Doubrava, byl jeden z prvních, kteří v zajetí upadli a z ostatních málokterému se podařilo vojákům uniknouti, neboť ti každému hned vypálením rány smrtící hrozili, pakliže se okamžitě nezastaví a v zajetí se nedá.

Takovým spůsobem byl zámek Chlumecký zachráněn a jedna část rebelantův neškodnou učiněna. Veškeří zajatci byli v průvodu vojska do města odevedeni,1 kdež obyvatelstvo je s laním a vyhrožováním uvítalo.

Řezník Vamberský byl od důstojníka vyzván, aby opatřil nějaké místnosti, kde by zajatci tito prozatím uzavřeni býti mohli, neboť mělo se vojsko za dragouny k pivovaru odebrati, aby i tam proti hlavní síle povstalců zakročilo.

Starší cechu řeznického poukázal na masné krámy, které v okamžiku tomto nejlépe k požadovanému účelu se hodily a tam tedy byli zajatí od vojáků odvlečeni a dobře uzavřeni, načež setník vojsko své k pivovaru komandoval.

Ve městě panovalo jásání nad prvním vítězstvím tímto a obyvatelstvo ruče pomáhalo odstraňovati barikády z ulic, aby vojsko volně proti ostatním rebelantům vytáhnouti mohlo.

Plukovník kázal dragounům svým s koní sesedati, aby rychleji přes barikádu na druhou stranu ulice se dostali a

odtamtud přímo k pivovaru postupovati mohli. V krátké době byl taras aspoň zpolovice odstraněn a v čele opěšalých svých jezdců a pěšího mužstva dal se nyní plukovník na pochod proti pivovaru. Zde panoval následkem popudlivých řečí Radonových divoký ruch a sedláci zase k novému boji se připravovali, nedbajíce na dosavadní ztráty své, kterých už v zápasu s měšťanstvem byli utrpěli.

A brzo pak rychlým pochodem se blížící vojsko hanlivým voláním ve zpupnosti své vítajíce dlouhé obušky si v rukou chystali.

Opatrný však plukovník přitáhnuv na prostranství před pivovarem a vojsko své v dlouhé řadě rozestaviv, aby ve spůsobu polokruhu postupovati se mohlo, učinil začátek zakročení svého tím, že zbloudilých dobromyslně upomenul a nezákonité počínání jejich živými barvami jim vylíčil.

Leč všecka slova jeho byla nazmar, povstalci se nedali více chlácholivými slovy konejšiti.

„My nejsme žádní rebelanti!“ vzkřikl Radon. „Nám císař sám dovolil, abychom si na pánech svobodu vymohli! Tedy si ji vymáháme!“

„Ať zhynou páni! Pryč s robotou! My jsme svobodní sedláci!“ řvalo celé ostatní množství jednosvorně. „Vy jste naši katani, budete-li pánům proti nám pomáhati! Ale nedáme se! Nedáme!“

A poznovu se rozlehl strašný řev v celém nepřehledném davu a výhrůžky i láni se proti vojákům jen jen sypaly, tak že tyto již trpělivost přecházeti počala a plukovníkovi dosavadní otálení jeho ve zlém vykládáno bylo.

Když se hluk poněkud byl utišil, vyzval plukovník poznovu a naposledy, aby v tichosti se rozešli a všeho dalšího bouření zanechali.

Leč mluvil opět jen k hluchým uším a pouze hanlivých posměšků dostalo se mu za odpověď.

V tom se otevřelo jedno z oken v průčelí pivovaru a objevil

se v něm direktor Pietsch, jenž vida se z nebezpečí vysvobozena, jakémus pocitu vděčnosti a radosti se oddav, mohutným hlasem dolů volal:

„Vzpouře vaší bude nyní konec učiněn a původce její neujde zaslouženému trestu! Sedláci z panství Chlumeckého, kteří násilně k rebelii donuceni byli, nechť stranou ustoupí a domů se odeberou. Slibuju jim, že žádný trest je nestihne!“

Adamité drzým posměchem odpověděli na vyzvání toto, ale přece bylo dosti těch, kteří varovných slov direktorových uposlechli a od povstalcův se oddělivše, stranou odcházeti počali, aby se do svých dědin navrátili a ještě v čas všemu trestu za své účastenství ve vzpouře se vyhnuli.

To zvýšilo ještě více zuřivost Adamitů a jejich fanatického vůdce Radone, který nyní dal rozkaz, aby lid jeho rázně na vojáky se obořil. K tomu nebylo dlouhého pohánění potřeba a jako šílení vrhly se přední řady rebe-lantův na vojsko, obušky a cepy svými do něho mlátíce a pekelný křik při tomto útoku svém způsobujíce. Plukovník opět kázal, aby vojáci střelné zbraně ještě neužívali, nýbrž prozatím jen hlavněmi pušek zarputilým od-bojníkům se opírali.

Krev řinula se na obou stranách, zvyšujíc rozhořče-nost bojujících jednotlivcův, ale kázeň a cvičenost vojenská odrážely vydatně všecky útoky nezřízených davů selských, tak že mnohý z nich znamenaje, že tu není žertu, couval i znenáhla na útěk se dal. Přední řady byly s krvavými hlavami nazpět zahnány a přes všecko klení a napomínání Radoňovo nechtěl už nikdo více ku předu se hnáti.

Mezitím také vojsko počalo v polokruhu svém postupovati a tak statně dorážeti na ostatní sedláky, že tito na dlouho takové síle odolati nemohouce, konečně všickni až za pivovar ustoupili a zpátečním pochodem až ke mlýnu couvali, odkud po hrázi nejdříve proti Chlumci se byli vyřítili.

Zde se podařilo Radonoví couvající řady opět zastaviti, aby se vojákům poznovu opřely. Netušil však tento vůdce sedláků,

že plukovník právě v toto postavem jej byl zatlačil, aby tam celý dav jeho tím snáze potříti mohl. Neměliť totiž sedláci na té straně k ústupu než jedinou hráz, která k pahorku Opuce se táhla a, jak už vědomo, na jedné straně rozsáhlým rybníkem Chlumeckým, na druhé pak rákosím porostlou bařinou vroubena byla.

Před mlýnem a na hrázi se buřiči pod vůdcovstvím Radonovým zastavili a počali s výše své kamením proti vojsku metati.

Nyní nastal rozhodný okamžik.

Chtěje ukázati, že jde do pravdy, velel plukovník celé řadě vojska do povstalců vystřeliti, však ale jen na slepo.

To se stalo, společný výstřel zahřměl proti sedlákům, ale když kouř se zatáhnul, nebylo mezi těmito ani jediného raněného, tím méně pak padlého.

Jásavý pokřik ozval se v řadách jejich. –

„Vidíte, že pravda, co jsem pravil!“ vzkřikl divoce Radon. „Císařské vojsko má cucky nabito! Nesmí ostře na nás stříleti!“

„Hr, na ně! mají cucky nabito!“ řvali teď všickni jednohlasně a se zvýšenou kuráží počali se s hráze a od mlýna na vojáky řítiti!

Tu vida plukovník nezbytí, velel konečně k ostrému náboji sáhnouti a ještě než Radon s předními Adamity na vojáky vrazil, tito podruhé vystřelili.

Tehdáž však byl účinek ran jejich strašný. Několik mrtvol zůstalo hned na místě a velký počet raněných válel se ve své krvi. Radon sám byl do nohy postřelen, ale nepřestal soudruhy svoje zuřivě do boje hnáti.

Pohled na padlé a raněné byl jaksi znamením k zoufalému všech sil napnutí, neboť nyní se ostatní odbojníci, aby kleslé soudruhy své pomstili, jako zběsilí hrnuli na vojáky a zadní řady brzo příklad tento následovaly, jakoby nové srdnatosti nabývaly.

Mnozí z povstalců byli na úzké hrázi smeteni.

Plukovník v tomto kritickém okamžení poručil poznovu všemu vojsku páliti a nový výstřel potřel rázem všecken první dav. Nejméně padesát povstalcův bylo trefeno a krvavý tento výsledek ochladil okamžitě bojechti-vost všech ostatních.

Smrt, jako obyčejně, i zde měla své působení; na mrtvoly v krvi povalené byl pohled tak mocného vlivu, že se nohy odbojníkův volky nevolky na útěk daly.

Radon byl druhým výstřelem poznovu raněn a klesl mezi ostatní raněné, což bylo pro společníky jeho signálem k všeobecnému útěku. A teď nestačila šířka hráze, proto že každý chtěl na útěku předek míti.

Vojsko hnalo se přes mrtvoly a stenající raněné za prchajícími a tím byl zmatek dovršen. Mnozí z povstalcův byli na úzké hrázi smeteni do bahnitého úvalu v právo, kdež v suchém třtí marně útočiště hledali; ještě větší počet pak byl shozen v levo do rybníka, ostatní však úmyslně dolů skákali, takto kulím vojska po hrázi mířeným uniknouti se snažíce. A bylo viděti nejedny v zápasu s vlnami hynouti, neboť nebylo tu ani lodičky, aby se jim bylo mohlo ku pomoci přispěti. Kterým se podařilo opět na břeh vyváznouti, ti všickni postupujícím vojákům v zajetí upadli a jen málo kterému se rychlý útěk podařil.

Takovým spůsobem skončila se pověstná bitva u Chlumce, která od té doby zavdala podnět k známému pořekadlu českému: „Vyhráli jako sedláci u Chlumce.“

Skoro půl druhého tisíce selských povstalcův i s vůdcem Radonem ocitlo se v zajetí, přes padesát se čítalo mrtvých, dvojnásobný počet pak byl utopených a raněných.

Po několik hodin trval hon na prchající sedláky a se všech stran byli zajatí do města přiváděni, takže brzo místa nestačilo, kam je zavříti. Velká část uzavřena v jízdárně zámecké, jiní opět v stodolách a v masných krámech městských, kdežto Radon s několika nejpřednějšími buřiči byli vrženi do šatlavy, kdež měli další osud svůj očekávati.

Aby pak nemohli sedláci na útěk pomýšleti, uřezány jim k návrhu řezníka Vamberského u kožených poctivic všecky knoflíky a komínky, aby si spodky držeti musili a tím méně na útěk neb odpor pomysliti mohli. V noci udeřil notný mráz a ač ženy zajatých jim z okolních vesnic potravu a peřiny přinášely, nebylo jim však ničeho dáno, a takž musili poražení hrdinové selští o hladu a zimě tráviti, až o jejich osudu a trestu rozhodnuto bude. Ořadníci vrchnostenští s direktorem Pietschem v čele zavedli ihned rozsáhlé vyšetřování a vybírali největší vinníky k důkladnému potrestání.

II. POMSTA ZRÁDCOVA.

Druhého dne po vypravovaných událostech panoval v městě Přelouči nad Labem neobyčejný život. Při-táhlť totiž k večeru toho dne ke klidnému městu tomuto sbor povstalých sedláků pod vůdcovstvím mladého Chvojky, jenž se byl den před tím v Pardubicích se vzbouřeným lidem z panství Pardubského a okolní krajiny spojil a pak druhého jitra na další cestu ku Praze vydal.

Sbor Chvojkův vzrostl za těchto dvou dnův na více než deset tisíc mužův, neboť z veškerých okolních osad přivtělovali se sedláci k povstalcům, aby pomáhali „svobody“ své dobývati. Kázeň panovala ve sboru tomto dostatečná, a ač tu i tam bylo se násilí proti panským úřadníkům dopouštěno, přece nebyl pochod oddělení tohoto značen takovými surovostmi a hanebnostmi, jakých se byla luza Radonová na svém tahu ke Chlumci dopouštěla. Proto byl také zjev lidu tohoto imposantní a žádná osada, žádné město nesměly tak ohromné a zároveň dobře vedené síle na odpor se postaviti.

V městě Přelouči měl na cestě z Pardubic odbýván býti první nocleh a k večeru dne 26. března také povstalci ku městu tomuto se přiblížili.

Obyvatelstvo Přeloučské třáslo se strachem před selskými rebelanty, o jejichž řádění již nejhroznější pověsti obíhaly, ale obavy tyto prokázaly se za nedlouho býti nepodstatnými.

Jan Chvojka zastavil totiž dav svůj před městem a vyslal několik mužů k primátorovi Přeloučskému, zda-li chce dobrovolně selskému lidu noclehu ve městě a v jeho okolí popřáti a o nasycení jeho se postarati. V případu tom slíbeno, že sedláci nižádných výtržností se nedopustí a druhého dne opět v pokoji odtáhnou.

Primátor, který byl mnohem horší věci očekával, slíbil neprodleně o vše potřebné se postarati, jen když jmění a životův obyvatelstva šetřeno bude. Také hned ve všech staveních byly konány přípravy k uvítání sedlákův a za nedlouho bylo jimi město přeplněno.

Velká část se rozešla po domech, kde měšťané hojnou večeří je častovali, ostatní pak buď na náměstí neb v stodolách předměstských se rozložili, kamž jim z pivovaru sudy s pivem vyvaleny byly. Vše to se dělo v dosti dobrém pořádku a Přeloučští brzo byli zbaveni strachu svého, že snad sedláci jako nějací nepřátelé v cizí zemi si počínati budou.

Chvojka sám dříve obešel celé město a všude lid ku držení největšího pořádku a kázně vyzýval, hroze každého co nejcitelněji potrestati, kdo by se proti těmto rozkazům jeho provinil.

Pak sám s Rezkem a některými přednějšími rychtáři odebral se do městské radnice, kde primátor s ostatními konšely byl řádnou večeři pro vůdce lidu selského ustrojiti dal. Pověst o „selském císaři“, jak Chvojka již obecně nazýván byl, zjednala mu i v Přelouči velké jméno, a proto otcové města jej velmi vlídně uvítali a především vřele mu za to děkovali, že město od obávaného drancování ušetřil a v lidu svém tak neočekávanou kázeň udržoval.

„Což jste se skutečně domnívali,“ pravil Chvojka k primátoru a konšelům, „že přicházíme co nějací vrahové a

lupiči? Selský lid tento domáhá se jenom práva svého a chce rovně vám měšťanům býti pánem vlastní své hroudy země a nikoli pouhým otrokem cize libovůle, která jej na stejný stupeň s hovadem staví! My chceme svobodu, jaká selskému stavu po lidském a božském právu přísluší a jen proti dosavadním tyranům svým zbraně svoje pozdvihujeme. Vyť jste bratří naši, kteří musíte uznati spravedlivost nárokův našich a proti vám nižádných zlých úmyslův nechováme. Podejte nám bratrsky ruce svoje a uznejte v nás sourodé občany, kteří nechtějí býti více nevolníky, nébrž svobodnými občany, jakými vy už dávno býti se honosíte.“

Řeč tato učinila nejpříznivější dojem na shromážděné otce města a s radostným překvapením tiskli ruce Chvojkoví a soudruhům jeho, neboť nyní seznali, že jim ničeho nelze se od sedláků obávati, jejichž záměry jim teprve nyní v pravém světle vylíčeny byly, než v jakém je až dosud spatřovali.

V největší svornosti zasedli tedy s náčelníky selského povstání ke stolu, kde brzo nejnenucenější veselost panovala, čím hlouběji se v hovor s hosty svými pohřižovali. I měšťané měli mnohé příčiny k stížnostem proti vrchnostem a jejich úřadnictvu a v krátké době souhlasili s plány Chvojkovými, které jen k vymanění selského lidu z dosavadního nevolnictví čelily. Mladý vůdce výmluvnými slovy vykládal humanitní zásady, jakýmiž veden byl, když v čelo lidu selského se postavil, a brzo sobě veškeré přítomné občany přeloučské naklonil, kteří teď zcela jinýma zrakoma na „selskou rebelii“ pohlíželi. Cítiliť mimovolnou úctu před rázným tímto mladým mužem, v němž nikoli zuřivého sedláka, za jakého „selský císař“ rozkřičen byl, nébrž vzdělaného horlitele pro blaho a povznesení tak dlouho utlačovaného lidu poddaného seznávali. I ostatní náčelníci povstalcův snažili se rovnou měrou důstojné chování zachovati a jen tu a tam bylo slyšeti z úst rychtářův neb „guberniálního rady“ Rezka prudké slovo proti panstvu a úřadnictvu, což ale dostatečné omluvy v dosavadních

poddanských poměrech nalézalo.

Také na náměstí a v ostatních domech zavládlo hlučné veselí; pivem rozjaření sedláci výskali a zpívali, nikde ale žádných patrných výtržností se nedalo. Měšťané přeloučští vidouce, že „rebelantí“ nad očekávání dobrou kázeň drží a na nějaké loupení a ničení ani nepomýšlejí, jako v prvních dnech povstání nejvíce od Radonový luzy se bylo dalo, počali se konečně k nezvaným hostům svým důvěrněji chovati a připíjeli s nimi statně na zrušení roboty a dobytí svobody.

Teprve k půlnoci počal nezvyklý tento ruch ve městě umlkovati a vše vyhledávalo lože, aby na druhý den k dalšímu tahu se posilnilo.

Též v radní síni, kde vůdcové povstalců se zástupci města hodovali, povstal o půlnoci mladý Chvojka od stolu, načež za nedlouho primátor s ostatními konšely v dosti rozčileném stavu do svého domova se odebrali. Rovněž sedláci a rychtáři stáli už na vratkých nohou, kdežto jediný Jan úplnou svou střízlivost zachoval a s postupem noci vždy více v jakousi zádumčivost upadal.

Rezek pozoroval na něm nebývalý tento stav mysli jeho od osudné noci oné v podzemní jeskyni tvrze Heřma-nické, kdy syn k rozkazu velmistrovu tak strašný ortel nad vlastním zploditelem svým byl musil vykonati. Na chvíli poddával se mladý muž tomuto skličujícímu dojmu a pohřižoval se i uprostřed nejhlučnějšího veselí v temné jakési myšlenky, o jejichž povaze mohl ovšem jen ten souditi, kdo hrůznému onomu výjevu v podzemí přítomen byl.

Leč zádumčivost tato nejevila nikdy dlouho účinek svůj na mysl Chvojkovu; za krátko vždy pohodil opět hlavou, jakoby se sebe všecky nepříjemné pomněnky na minulost setřásti chtěl, a oddal se zase cele požadavkům přítomnosti neb záměrům budoucnosti.

Tak tomu bylo i v radnici Přeloučské, kdy nejvyššího vůdce sedláků neprozřetelné slovo jednoho z přísedících, jenž o

bývalém direktoru Hradišťském a porážce jeho mimochodem byl se zmínil, uvrhlo opět v ony zádumčivé myšlenky, které za posledních dnů takřka proti vůli jeho jej opanovávaly a jimž přes všecko duševní namáhání přece nikdy nebyl s to okamžitě se vyhnouti. I v hlučné této společnosti seděl skoro po celou hodinu zadumán, ačkoli ostatní zamlklosti jeho příliš nepozorovali a za to tím statněji sklenice se přidržovali.

Ku konci hostiny se zase vyjasnil duch Chvojkův a s obvyklou rázností dával odcházejícím soudruhům rozkazy své k zejtřejšímu dni, kterak se k dalšímu vytrhnutí připraviti.

V témže okamžiku, kdy společnost z radnice vycházela, zarachotil z jedné postranní ulice jakýsi povoz na náměstí, jenž přímo k radnici se ubíral.

Rezek se zastavil se soudruhy svými a čekal, aby se dověděl, kdo tak pozdní dobou ještě do města přijíždí. Za nedlouho zastavil zaprášený kočár před radnicí a z něho vyskočil obstárlý muž vysoké postavy. Jiná zahalená osoba zůstala v kočáře ve tmě pohřížena seděti.

V tom také se již přiblížil s rozžatou pochodní jeden ze sedláků, kteří na náměstí kolem ohňů se byli rozložili, a v záři pochodně poznal Rezek okamžitě pozdního hosta tohoto, jenž ihned k němu se přibližoval a důvěrně pravici svou mu podával.

„I hle, totě starý Chvojka!“ vzkřikl Rezek a potřásal pravicí rychtáře Hradišťského, neboť tento skutečně byl onen pozdní host; „vítám vás zase mezi nás! Toť jste se dlouho u pana hraběte nezdržel!“ doložil tišším hlasem.

„Ano, musil jsem se hned zase na cestu vydati,“ odvětil starý Chvojka; „právě proto ale musím hned se synem mluviti. Kde pak jej naleznu, Rezku; u brány praveno mi, že na radnici.“

„Tak jest, starý hochu,“ přisvědčoval Rezek; „právě jsme s ním povstali od stolu a hned vás k němu dovedu.“

Chvojka však ohlížel se po kočáře a pravil pak k Rezkovi:

„Postavte se, Rezku, spíše tuto ke kočáru, aby někdo nepovolaný se k němu nepřiblížil.“

„Hoho, co pak to vzácného přivážíte?“ tázal se ve smíchu rozjařený sedlák.

Chvojka pošeptal mu několik slov do ucha, načež tento ihned umlkl a s uctivým výrazem ke kočáru na stráž se postavil.

Starý rychtář pak odebral se do radnice, kde však příchod jeho mladému Chvojkoví byli už oznámili, neboť tento právě v průjezde otci svému vstříc vyšel a srdečně jej vítal.

„Tak rychle se navracíš, otče?“ tázal se Jan starce, když oba v síni, za ložnici pro nejvyššího vůdce sedláků ustanovené se byli octnuli. „Přihodilo se snad něco důležitého?“

„Ano, synu můj; k rozkazu hraběte Šporka musil jsem se neprodleně vydati na cestu a sice do Prahy.“

„Do Prahy?“ zvolal Jan s udivením.

„Ano, a dány mi tyto dva listy k bezodkladnému odevzdání.“

Při tom vytáhl ze spodní kapsy pláště svého dva dobře zaobalené listy, jež z obálky vyňav synovi k nahlédnutí podával.

Jan vzal oba listy, jež byly značného obsahu a především pohlednul na velké pečeti, jimiž byly zapečetěny. Sotva že je byl spatřil, již také se zjevil výraz nejhlubší úcty na jeho tváři a rychle podával oba listy otci nazpět.

Na pečetích obou dopisů nalézaly se tři korunované sloupy a nad nimi úhelnice zednická. Byl to tedy znak Pražské lože zednářův „u tří korunovaných sloupů“.

„V záležitosti řádové,“ pravil Jan podávaje významné listy otci; „rozkaz velmistrův musí okamžitě býti vykonán!“

„Nalézám se také na cestě do Prahy,“ odvětil starý rychtář, „ačkoliv bych raději u tebe a mezi lidem našim se nalézal.“

„Rozkazy mistrův netrpí žádného odkladu,“ odvětil významně Jan a hlas jeho se mimovolně zachvěl; „i já tak

musil učiniti, jak dobře ti známo.“

Starý Chvojka porozuměl poznámce této a položiv rámě na ruku synovu pravil:

„Také já jsem poslušen rozkazu jeho, neboť vím, kterak velice jsme mu zavázáni a čeho jest se nám ještě od něho dočkati. Však proto jenom zastavil jsem se v Přelouči, abych i tobě oddanost svou osvědčil. Mámť ještě jiné poslání od hraběte Šporka, a sice jsem průvodčím sestry jeho hraběnky Marie, která pod mou ochranou do Prahy se ubírá.“

Radostné překvapení se zjevilo v obličeji Janově a v nejvyšším rozčilení vzkřikl:

„Jak? Marie zde, a tys posud ji sem neuvedl? O, rychle, kde se nalézá?“

„Čeká ve voze, aby ti mohla ruku stisknouti. Jen k její žádosti jsem zde na své cestě zastavil.“

Jako s větrem o závod letěl Jan dolů ke kočáru a v několika okamženích přiváděl Marii v cestovní plášť zahalenou do síně.

„O, kterak jsi dobrotivá, Marie,“ volal Jan v roz-nícení, ,,že's nemohla odejíti, abys mi nedovolila ruku tvou pocelovati!“

„Já byla puzena jakýmsi tajným hnutím srdce svého,“ odpovídala dívka a s vroucím výrazem pohlížela na milovaného mladíka; „mělať jsem v posledních dvou dnech stále děsné tušení, jakoby nějaké neštěstí tě bylo zastihlo. Však vidím tě zdravého a bujarého, a nyní spokojeněji cestu do Prahy nastoupím.“

„Co znamená náhlý odjezd tento?“ tázal se Jan. „Kde jsi bratra opustila?“

,,V zámku. Kukuském, kam včera několik poslů k bratrovi přikvačilo, načež i on na cestu se vydal. Já pak musím pod ochranou otce tvého do Prahy se odebrati, kde v bezpečí mi prý bude možno příchod váš do hlavního města očekávati.“

Jan se zamyslil.

„Hrozilo snad bratru tvému v Kuksu nějaké nebezpečí?“

„Nevím ničeho o tom, však poznala jsem v něm změnu velikou, když posly vyslechl a listy přečetl. Hned na to pak jsme z Kuksu na rozličné strany odjeli.“

„A pro mne dalších rozkazů hrabě neposlal?“

„Nikoli; nevědělť on, že na cestě dříve tebe vyhledáme. Však ze všech řečí jeho jsem seznala, kterak velice v tebe spoléhá.“

Jan stiskl ruku dívčinu a odváděl ji k pohovce, aby jí nějakého občerstvení nabídl.

Starý Chvojka byl mezitím na chodbě zastihl Rezka, jenž rovněž velkou zvědavost jevil a jal se jej hned vyptávati.

„Nuž, jak stojí věci ve vašem táboře? Neměli jste ještě žádné srážky?“

„Chvála Bohu, ještě ne, starý hochu! Všecko jde jako na drátkách, a dostaneme se až do Prahy, aniž bychom o vojáka zavadili.“

„Já ale zaslechl dnes večer na cestě, že vojsko se už kdesi bilo se sedláky.“

„Tak?“ odpověděl táhlým hlasem Rezek. „O tom tady nevíme praničeho. A kde's tu pověst byl slyšel?“

„Kolem Hradce se o tom vypravovalo.“

„Pak to byli lidé Nývltovi anebo Radonoví, kteří někde s vojskem se musili sraziti, pakliže je tvoje pověst pravdivá.“

„Což Radon s vámi skutečně více netáhne?“

„O, ten chlap si chce sám na pána hráti!“ durdil se Rezek na bývalého spojence svého. „Poslouchal stále jen onoho pokrytce Doubravu, který mu pořád do uší hučel, aby on sám se stal vůdcem svých Adamitův, a Radon, jak jsi se z části v zámku Kratonožském sám přesvědčil, také podle jeho rady tak učinil. Po tvém odchodu sebral všecku luzu, která nás vlastně jen ostouzela, a vydal se na svou vlastní pěst dále. Táhl prý ke Chlumci, aby tam se sběří svou rovněž tak řádil, jako byli už dříve v Kratonohách a jinde učinili. Proti tvému synovi si počínal i dále velmi vzpurně a takž nemáme s ním nic více

společného. Byl-li tedy od vojska napaden, pak nepochybně mu byla hlava napravena, neboť ta sběř v opilství svém zanechala všecku svou střelnou zbraň v Kratonohách a my ji tedy hezky pro sebe užili.“

„Však také dokládalo se, že byli sedláci kdesi u Chlumce na hlavu poraženi a rozprášeni.“

„To by byla Radone brzo odplata stihla, ačkoli to neučiní dobrý dojem na náš lid, doví-li se o porážce této.“

„Proto nesmí se nic rozhlásiti, dokud není známa jistota o této srážce. Já vyprávím jen dle pověsti, jakou jsem byl zaslechl, a víš sám, jak lživé věci se o sedlácích teď roznášejí.“

„Inu, možné je to,“ škrábal se Rezek za uchem; „byla to velmi nezřízená chasa, která s Radonem a Ada-mity jeho táhla. Ti pak zajisté střemhlav do nebezpečí se vrhali.“

„A kam táhl Nývlt?“ tázal se starý Chvojka dále.

„Ten nastoupil z Kratonoh další cestu ku Praze přes Bydžov, aby tam sedláky z Bydžovského a Jičínského kraje k sobě potáhl, tak jako my se u Pardubic s tamním lidem spojili. S Nývltem nalézá se v čele toho sboru celé gubernium naše a vojenská kasa a kancelář selská.“

Čelo starého Chvojky se zachmuřilo.

„Ty věci neměl syn můj od sebe dávati. Což kdyby Nývlta nějaké neštěstí potkalo, jako snad Radone už bylo zastihlo. Pak dostanou páni celý plán náš a všecky spisy do rukou a budou tím snáze nás moci zahubiti.“

„Nývlt a ostatní soudruhové na tom stáli, aby kasa a kancelář u jejich sboru se nalézaly, a nejvyšší vůdce se jim v tom stal povolným. Já s tím také nesouhlasil, neboť u našeho sboru nalézalo by se to v nejlepším bezpečí.“

Starý Chvojka vešel pak do síně k Janovi a tam mu sdělil pověst, jakou byl po cestě zaslechl, že totiž jedno oddělení povstalých sedláků od vojska napadeno a poraženo bylo.

Jan jevil nemilé překvapení a projevil stejný náhled s Rezkem, že to v tomto případě nemohl býti než sbor Radoňův.

Doložil ale, že posud žádných zpráv v tuto stranu nedošlo.

Starý rychtář chtěl právě vysloviti svůj náhled o tom, kterak se nesrovnává s tím, že kasa selská a všecky důležité spisy a listiny, jež k dalšímu šíření povstání se vztahovaly, Nývltovi odevzdány byly, an tu náhle pod okny radnice zaduněly podkovy rychle klusajícího koně, jenž náhle zastavil. Zároveň bylo slyšeti zřetelně hlas, který po příbytku nejvyššího vůdce se tázal.

Byloť cčividno, že posel s důležitou novinou přichází.

„Snad nyní o té neblahé pověsti něco bezpečného se dovíme," prohodil starý Chvojka.

„Pak-li mne můj sluch nemýlí," pravil Rezek sám k sobě, „je to hlas toho darebáka Doubravy!"

Obrátil se ku dveřím, aby posla k vůdcovi uvedl, an tu náhle dvéře se rozevřely a posel v rychlém kvapu do síně vrazil.

Domněnka Rezkova o osobnosti poslově se skutečně potvrdila. Byl to bývalý správec Kukuský Doubrava, jehož co druhého vůdce sboru Radonová jsme viděli u zámku Chlumeckého v zajetí vítězných vojáků padnouti.

Zevnějšek jeho svědčil o prudké dlouhé jízdě, a Doubrava sám o to pečoval, aby co nejrychlejší a nejunavenější posel vypadal.

„U všech všudy rohatých!" vzkřikl Rezek. „Můj sluch mne nemýlil, je to skutečně správec Doubrava! Což vás už tak brzo počalo dobré bydlo u Radone píchati?"

„Nechtě špičkování, Rezku, a spíše mne politujte a všecky soudruhy Radonový!"

V tom přiblížil se také Jan k Doubravovi a temným hlasem se jej tázal:

„Co nám přinášíte, Doubravo? Jáť očekával podle vaší hrdinnosti, že budete touto dobou nejméně před branami Pražskými!"

„Ba, ani do Chlumce jsme se nedostali, drazí přátelé! Na

naší straně je všecko ztraceno!“

„Je to tedy pravda, co jsem na své cestě o porážce sedláků u Chlumce jako pouhou pověst byl slyšel?“ tázal se starý Chvojka jevě zděšení v tváři.

„Bohužel, drazí přátelé,“ zněla smutná odpověď Doubravova; „celý sbor Radoňův byl poražen a rozprášen.“

„A Radon sám?“ vyrazil mladý vůdce ze sebe.

„Je právě tak zajat, jako skoro všickni ostatní1“

„A jen vy jediný, Doubravo, jste vyváznul z té porážky?“ vmísí se opět Rezek do řeči a nedůvěřivě na posla pohlížel.

„Také já byl zajat od Wallisových dragounů,“ odpovídal Doubrava, při čemž však střežil se tazateli přímo do očí pohlednouti; „ale dnes se mi podařilo ze zajetí uprchnouti a okamžitě letěl jsem k nejvyššímu vůdci, abych jej před dalšími útoky vojska varoval.“

„Kterak se přihodila celá porážka u Chlumce? vypravujte rychle, Doubravo!“ vyzval Jan mluvčího. „Tu-šilť jsem sice takový konec u Radonová sboru, ale nenadal jsem se, že jej ještě téhož dne zastihne. Kterak se to tedy vše udalo?“

Doubrava líčil na to stručnými slovy běh srážky u Chlumce a konečnou porážku Adamitů, při čemž neopominul svou vlastní udatnost a statečnost v nejskvělejší světlo postaviti, ač to vše prý proti ohromné přesile vojenské nestačilo.

Se zamračeným čelem a nelibým výrazem v obličeji naslouchal nejvyšší vůdce zprávě této. Totéž rozčilení bylo lze pozorovati i na starém Chvojkoví a Rezkovi, kteří dobře uznávali, jak porážka Chlumecká bude celému povstání selskému škoditi.

V tom smyslu také se všickni projevovali a všecku vinu neústupnosti Radonově přičítali.

„Proto se musí neodkladně vše vynaložiti, aby podobné další porážky se zamezily,“ ujal se dále slova Doubrava.

„Jene, nevydávej se na tuto cestu !“

„Co tím myslíte?“ tázal se Jan kvapně. „Hrozí i nám snad nebezpečí?“

„Vašemu sboru nikoli, vůdce,“ odpovídal Doubrava, „však tím více oněm, kteří k Bydžovu táhli.

Neboť jak jsem dnes ráno v zajetí svém byl od vojáků zaslechnul, hodlá zejtra plukovník k Bydžovu vytrhnouti a tamním sedlákům stejnou porážku jako nám u Chlumce připraviti, jakmile jsem o tomto obmýšleném tahu jistoty nabyl, neměl jsem už více stání a konečně se mi přece podařilo, že jsem z panské konírny Chlumecké mohl uprchnouti, abych vám hrozící nebezpečí zvěstoval!“

„To je týž sbor u Bydžova, u něhož gubernium a kancelář se nalézají?“ tázal se starý Chvojka Jana významně.

„Tak jest, otče! I kasa naše polní se při sboru tom nalézá.“

„Pak musí toto vše dříve zachráněno býti!“ vzkřikl starý rychtář Hradišťský. „Vám, Doubravo, to mám velice za zlé, že jste spěchal do Přelouče a nikoli do Bydžova, kdež jste mohl bratry.naše bezprostředně varovati!“

Doubrava se na okamžik odmlčel a pak nejistým hlasem odpovídal:

„Já měl za svou povinnost, nejdříve nejvyššího vůdce o všem zpraviti, aby on sám rozhodnul, co v té věci učiniti. Ostatně není ničeho ztraceno, když nejvyšší vůdce neprodleně Bydžovským ku pomoci přispěje.“

„Myslíte, že deset tisíc lidí lze z Přelouče do Bydžova na jednom valachu přenésti?“ usmál se trpce Rezek. „Než by se tam náš sbor dostal, byli by přátelé naši od vojska už dávno poraženi.“

„Dítě pravdu, Rezku,“ dokládal Jan; „musíme na jiný prostředek pomýšleti, abychom gubernium v Bydžově před náhlým přepadnutím vojska vystříhali a kancelář naši s listinami a kasou v bezpečnost dostali.“

„Kdyby mne cesta moje do Prahy nevázala,“ zvolal starý Chvojka a pohlednul stranou na Marii, jež dosud mlčky na

pohovce byla seděla, „pak sám bych se okamžitě do Bydžova vydal.“

„Na to nelze ani pomysliti,“ namítnul rychle Jan; „znáš důležitost svého poslání, které nejmenšího odkladu netrpí!“

„Pak nevím jiného, než aby tuto Rezek důležité poslání ono na sebe vzal,“ doložil starý Chvojka a obrátil se k Rezkovi.

V obličeji Doubravově se objevil při slovech těchto výraz nevrlosti, jenž ale okamžitě zase zmizel.

„Nikoli, otče,“ zvolal v témže okamžení Jan, „já sám se postarám o bezpečí našich listin, které mi od velmistra našeho svěřeny byly a jež jsem jenom k vůli zachování dobré vůle ostatním členům gubernia ponechal. Já neprodleně se vydám do Bydžova!“

V oku Doubravovu se zaleskl temný oheň a horlivě zvolal:

„Já v několika hodinách vás beze vší nehody do Bydžova uvedu!“

„Jene, nevydávej se na tuto cestu!“ ozval se náhle za mladým mužem úzkostlivý hlas a Marie padla mu okolo krku. „Praví mi v okamžiku tomto opět onen tajný hlas, že nějaké neštěstí tě zastihne na cestě této! Jene, nevěř slovům muže tohoto!“

Doubrava jizlivým zrakem mrštil po bývalé nevěstě své, hned ale stal se opět úlisným a pravil:

„Proč bych byl obětoval tolik nynějším přátelům svým, kdybych ve prospěchu jejich nejednal! Nejvyšší vůdce nejlépe ví, kde hlavní odpovědnost jeho spočívá a proto zcela souhlasím s jeho náhledem.“

„Musíš tak učiniti, synu můj,“ podotknul starý Chvojka, „abys napravil pochybení své, že's listiny nejdůležitější svěřil rukoum pochybným. V několika hodinách můžeš býti zase u sboru svého a zároveň odvrátíš nebezpečí od soudruhů našich.“

Marie poznovu lkala na prsou Janových a snažila se jej od předsevzetí jeho odvrátiti.

„Nevidím tu nižádného nebezpečí pro sebe, drahá Marie,“

konejšil ji Jan; „musím tak učiniti dle povinnosti své, jakouž jsem bratru tvému zavázán, a ještě více prospěch věci naší toho vyžaduje. Na této straně nehrozí sboru mému žádný nepřítel a když vojsko kolem Kutné Hory a Kolína ležící na druhou stranu Labe přešlo, pak jest lidu mému cesta až ku Praze otevřena a k vůdcovství tu Rezek s ostatními dostačí. Vám, Rezku, odevzdávám prozatím velení, a zejtra s úsvitem dále ku Praze vytrhněte. U Poděbrad bohdá se opět setkáme. Nyní mi rychle deset mužů na koních opatřte a neprodleně se k Bydžovu vydáme!“

Rezek spěchal vykonat rozkaz tento a starý Chvojka usnesení synovo jen podporoval. Marie však dosud úzkostlivě milence svého zaříkala, aby Doubravovi nevěřil a na osudnou cestu se nevydával.

„Jsou to pouhé přeludy, drahá Marie,“ odpovídal Jan, „již ve dvou dnech se v Praze opět setkáme, kde všecky obavy tvoje se prokáží býri nepodstatnými.“

Doubravovi se opět zaleskl ďábelský oheň v oku, jejž však nikdo z přítomných nepozoroval, jinak zajisté by byl podstatné podezření vzbuditi musil.

Průvod seřadil se právě před radnicí a Jan dával ještě poslední rozkazy Rezkovi, jak se má na dalším tahu ku Praze zachovati a obrátil se pak k starému pěstounu svému:

„Nyní i ty, otče, neprodleně na cestu svou se vydej, nesmíť déle s rozkazy velmistrovými otáleno býti, neboť tuším, že souvisí s uvítáním našim v Praze. Nepotřebuji ti na srdce více klásti, kterak poklad můj í hraběte na cestě ostříhati.“

Pak následovalo ještě srdečné obejmutí a Jan ještě vtisknul políbení na ledové čelo dívky, která bez vlády se nechala ke kočáru odváděti. Stěží mohla ze sebe slova vypraviti a ještě v posledním okamžiku prudce objala milence svého, jakoby jí navždy měl odejmut býti.

V několika okamženích rachotil kočár se starým Chvojkou a Marií na cestě ku Praze, Jan pak dlouho za ním pohlížel, až

hlas Doubravův jej k rychlému odjezdu napomenul.

Před radnicí bylo se mezi tím shromáždilo více rychtářů a předních“mužův sboru povstaleckého, kterým Jan stručnými slovy nenadálý obrat věcí sdělil a již druhého dne zase k nim se navrátiti přislíbil.

Zpráva o porážce sboru Radonová byla učinila velký dojem na muže tyto a v mnohém obličeji počala se malomyslnost jeviti.

Doubrava však nepřestal pobízeti k odjezdu, měli-li Bydžova ještě za ochrany noci dosáhnouti a takž v krátké době klusal Jan s vůdcem a skrovným průvodem svým k Labi, aby na druhou stranu se přepravil.

Jan se mezi cestou vyptával na podrobnosti předešlého dne, pak ale zahalil se v temné mlčení, přemýšleje o tom, jaké asi následky porážka u Chlumce na celé podniknutí povstalecké vyvolá a zda-li i ostatní sborové na svém tahu ku hlavnímu městu se stejným osudem se nepotkají.

Čím více však o tom přemýšlel, tím pevnějšího nabýval náhledu, že pouze sbor Radoňův s takovýmto nezdarem se setkati mohl. Nezřízená chasa adamitska a loupeživá sběř, se všech koutů země sehnaná, nemohla ovšem na dlouho obstáti před disciplinovaným vojskem, zvláště když i střelné zbraně se jí nedostávalo. Nebylť to lid, který pro svou svobodu, pro své uvolnění z dosavadního otroctví bojoval, proto také nemohl s nadšeným zápalem a přesvědčením do boje se vrhati. Vše toto ale se nalézalo u ostatních sborů, jež za pravé jádro povstání selského bylo lze považovati, tu panovala skutečná oddanost a horlivost, zde byla také ohromná síla nahromaděna – tu také bylo lze na vítězství pomýšleti. Jan vztýčil opět hlavu a s novou důvěrou, jež zprávou Doubravovou na chvíli byla poněkud ochabla, počal opět vstříc pohlížeti nejbližší budoucnosti, která opět v jasném světle se mu jevila. Také poslání otcovo do Prahy, jakéž tomuto od hraběte Šporka svěřeno bylo, sloužilo mu za záruku, kterak i tento nejpřednější

zosnovatel celého povstání neúnavně jest činným a bezohledně dalekosáhlé plány své provádí.

Tak dostali se ve dvou hodinách postranními cestami opět až do Kratonoh, aniž by co zvláštního se jim bylo přihodilo. V dědinách, kterými kvapili, panovalo úplné ticho, jednak že obyvatelstvo ještě v okolních lesích rozprchlé bylo, jednak že ti, kdož během předešlého dne již se zase byli v statky své vrátili, nyní po tolikerém strachu a úzkosti ještě v hlubokém spánku sobě hověli.

Za Kratonohy pak obrátila se družina v onu stranu, kterou se byl před dvěma dny sbor Nývltův k Novému Bydžovu vydal. Přes Velké Babice, Barchov a Mněník vedla je cesta k naznačenému cíli a když na východě již se šeřiti počínalo, nalézali se už jen asi hodinu vzdálí od Bydžova, kdež hlavní stan Nývltův a ostatního gubernia selského se nalézati měl.

S nastávajícím dnem počal se také v celé krajině život jeviti a ve vsi Mněníku zastali jezdcové naši již všecko vzhůru na nohou.

Celá dědina podobala se táboru, neboť tu velký počet povstalců ubytován byl, kteří právě se seřaďovali, aby dále k Bydžovu táhli. Chvojka byl tím překvapen, neboť se domníval, že sbor Nývltův již v Bydžově se nalézá, ba že už také další cestu ku Praze nastoupil.

Celo jeho se tedy zachmuřilo a kázal jednomu z průvodu svého, aby vjel do dědiny a tam na vůdce selského lidu tohoto se vyptal, jejž pak k nejvyššímu vůdci přivésti měl.

V okamžení se roznesla zpráva po vsi, že „selský císař“ nenadále přijel a protož vše se hrnulo na výšinu, na níž byl Jan se svým průvodem zastavil.

Bouřlivé provolávání slávy ozvalo se na všech stranách, když lid milovaného vůdce svého spatřil, ten však příliš vlídnou tvářnost nejevil. Sedláci to přičítali zprávě o porážce u Chlumce, která zde už dopodrobna známa byla, a jako o závod křičeli, že oni se takto hrstce vojáků poraziti nedají a luze

Radonově že vlastně dobře se stalo, když nezřízená zpupnost její hned na počátku tak důkladně potrestána byla.

V tom přiblížil se vůdce sedláků, v Mněníku ubytovaných, k nejvyššímu vůdci a uctivě jej zval k sestoupení a vejití do hlavního stanu.

Chvojka však kynul rukou a zvolal:

„Kde je naše gubernium v této chvíli? Dejte mi rychlého vůdce, rychtáři, nesmíme ani okamžiku zmařiti, než ke guberniu se dostanu!“

Rychtář podrbal se dříve pod svou beranicí a pak váhavým hlasem odpovídal:

„Ke gubernium nemáme daleko, vzácný pane; já sám s našim lidem se právě chtěl vydati do Humburku, kam nás Nývlt povolal.“

„A jak daleko jest do Bydžova ještě?“

„Dobré dvě hodiny, ale než tam se dostaneme, bude to o několik hodin déle trvati.“

„Co tím myslíte, rychtáři? Rychle, mluvte, kterak zde věci stojí?“

„Nu, nejde to právě tak rychle ku předu, jak jsme si přáli.“

„Což není gubernium ještě v Bydžově?“

„I chraň Bože! v Humburku sedí nejvyšší purkrabí už dva dny!“

Čelo Janovo se při této zprávě, možná-li, ještě více zakabonilo.

„A proč nepostupujete dále?“

„Proto, že je v Bydžově hrabě Wallis s vojskem.“

Výraz překvapení se zjevil na tváři Chvojkově.

„Ale neděláme si z toho mnoho, vzácný pane; ani myš nám z města neujde.“

„Což chce Nývlt zde tak dlouho ležeti, až generál se mu dobrovolně vzdá?“

„To nikoli, neboť ještě dnes udeříme na Bydžov, který máme se všech stran obstoupený, tak že nám ani jediný z

vojáků neujde!“

„Je vás skutečně taková síla pohromadě?“

„Ba právě, selského lidu se kolem Bydžova jen hemží a stále nové sbory se všech stran přicházejí. Já měl ještě předevčírem ve svém sboru sotva dvě stě mužů, a hle, nyní už jich mám na dva tisíce kolem sebe.“

Chvojka se na několik okamžení zamyslil, aby záměry Nývltovy skoumal.

Také Doubrava, jenž na každé slovo rychtáře byl bedlivý pozor dával, přemítal v mysli své o čemsi důležitém, při čemž ale neopomenul každé hnutí Chvojkovo pozorně stopovati.

„Vsedněte rychle na kůň, rychtáři,“ zvolal po chvíli Chvojka hlasem velitelským, „a doveďte mne k Nývltovi! Ostatní lid nechť za námi se pohybuje!“

„Za půl hodiny jsme v Humburku, vzácný pane,“ odvětil rychtář, „a tam se od nejvyššího purkrabího dovíte, jak věci v Bydžově stojí.“

Na to odkvapil, aby koně svého osedlal a v krátce opět k průvodu Janovu přirazil. Selskému lidu pak dal rozkaz, aby za ním do Humburku si pospíšil.

Než Chvojka s rychtářem a. průvodem svým na cestu se vydal, obrátil se k Doubravovi a pravil:

„Vy, Doubravo, veďte tento lid za námi; v Humburku vás nejdéle v hodině očekávám. Doufám, že před Bydžovem lépe se osvědčíte než před Chlumcem!“

Trhl uzdou a ve cvalu dal se po silnici k západu. Ostatní jej následovali.

Doubrava nějakou chvíli za ním pohlížel a ďábelský úsměv pohrával mu kolem úst a polohlasně mluvil k sobě:

„Spěchej, spěchej, bloude! Však před Bydžovem nalezneš i ty svůj Chlumec! Tamto vidím plížiti se vyslance ďrektora Pietsche, který už čeká na mé sdělení, a brzo nad tebou síť zadrhnu, z které víckrát nevyvázneš!“

Pobodnul koněk roští nedaleko silnice, kde jakýsi muž byl

už po delší dobu celý výjev na návrší napnutě sledoval, a s tím pak nějakou dobu hovořil. Ve všeobecném ruchu, jakýž nyní ve vsi panoval, nikdo rozmluvy obou těchto mužů nepozoroval.

Pak neznámý člověk, jejž Doubrava v samomluvě své co vyslance Chlumeckého direktora Pietsche byl označil, uhnul stranou od roští, jež dosud jej bylo zakrývalo a dal se přímo k jihu, kudy stezka polní přes Mlíkosrby a Bílý vrch ke Chlumci vedla. Brzo zmizel zrakům Doubravovým, aniž by kdo účel jeho poslání byl tušil.

Hned na to obrátil Doubrava do vsi, aby shromážděný dav povstalců za nejvyšším vůdcem vedl.

Tento mezitím poháněl koně co nejprudčeji k Hum-burku, takže průvod jeho daleko za ním zůstával. Divé myšlenky lomcovaly mozkem jeho a podle výrazu v obličeji jeho soudě nemusily býti příliš příjemného obsahu. Co se posud byl o výsledku podniknutí Nývltova dověděl, nesouhlasilo valně s očekáváním jeho a jen nesmírné účastenství, jakéhož povstání selské v této krajině docházelo, dovedlo jej poněkud se stavem věcí smířiti. Se všech stran viděl blížiti se houfy povstalců a čím blíže k hlavnímu stanu selského gubernia se přibližoval, tím silnější sbory potkával, které ze severní části kraje Bydžovského na pomoc povstalcům přicházely. Kolem vesnice Humburka pak bylo pravé ležení válečné rozbito, k němuž po obou stranách další sbory selského lidu přiléhaly. Město Bydžov, jehož věže v ranním slunci v nevelké vzdálenosti se leskly, bylo tímto způsobem dokoná od povstalců obklopeno, tak že nikdo z obyvatelův neb z vojenské obsádky tamní na svobodný východ ani pomysliti nesměl.

Před Humburkem panoval největší ruch a poplach, neboť vše se k brzkému vytrhnutí připravovalo.

Jan byl od sedlákův ihned poznán a jásavé výkřiky jej uvítaly. Opakovalyť se tu tytéž výjevy, jako ve vsi Mněníku, když se tam nejvyšší vůdce byl objevil.

Mlčky přijímal Jan tyto projevy oddanosti a dal se

neprodleně vésti ke statku rychtáře Humburského, kde hlavní stan selského gubernia se nalézal.

Byl to jeden z největších statkův ve vesnici a jevil o dostatečné zámožnosti majitelově. Prostíral se s příslušnými staveními svými na jižním konci dědiny pod malým návrším, jehož hřbet lesem pokryt byl. Na prostoře před statkem bylo vše lidem selským přeplněno, neboť byly tu očekávány poslední rozkazy nejvyššího purkrabího Nývlta, který právě s ostatními členy gubernia válečnou poradu odbýval.

Jan vstoupil v shromáždění mužův, kteří ovšem nenadálým příchodem jeho nanejvýše překvapeni byli a v prvním okamžení nějaké neštěstí tušili, jakéž snad Chvojku z sbor bylo potkalo. Porážka Radonová u Chlumce ospravedlňovala arciť obavy tyto.

Brzo se však dověděli z úst nejvyššího vůdce, že sbor jeho beze vší pohromy na další cestě ku Praze se nalézá, načež Jan od Nývlta obšírnou zprávu o stavu věcí v této straně si podati dal.

Mlčky a se zasmušilým výrazem v tváři poslouchal líčení jeho a důvody, proč na místě tomto před Bydžovem zastaveno bylo.

„Ve městě je sám generál hrabě Wallis,“ končil Nývlt zprávu svou, „a se svým hloučkem vojska nesmí na nějaký odpor pomysliti. Přece jsme si ale nesměli nepřítele takového za zády nechati a protož udeříme nyní na město, abychom generála i s vojáky jeho odzbrojili.“

„A proč jste tak už včera neučinili?“ tázal se úsečně nejvyšší vůdce. „Zmařený tento čas velice škodí původnímu plánu našemu.“

Jan byl od sedláků ihned poznán…

„Protože lid ze zdejších panství teprve dnešní noci k nám přitrhl," odpovídal Nývlt; „novina o porážce Radonová sboru u Chlumce byla každého polekala a proto jsme si musilí co nejopatrněji počínati a síly svoje rozmnožiti, aby i nás snad podobný osud nepotkal. Dnes ale je už vše pohromadě a za hodinu jsme v Bydžově a generál v naší moci!"

„Na Bydžov nebude více útokem hnáno!" prohlásil temným, ale pevným hlasem Chvojka. „Vy všickni jste pochybili, že vzdor mému rozkazu jste proti společnému plánu jednali a dva dny zde nečinností promrhali. Když město vojskem obsazeno bylo, měli jste je obejíti a bez dalších ohledů jen dále ku předu se bráti"

Všeobecné překvapení objevilo se na lících přítomných mužů po těchto káravých slovech nejvyššího vůdce. Zděšeně pohlíželi členové guberniální rady na Nývlta, který prudce za stolem vyskočil a zvolal:

„jak? takovou příležitost jsme si měli nechat ujíti k pokoření našich nepřátel? To nemyslíte opravdu, pane nejvyšší vůdce! Generál Wallis bude nám až příliš vzácnou kořistí, než abychom jej byli tak zhola upláchnouti nechali!"

Ostatní členové rady, kteří mezi řečí Nývltovou se byli opět z překvapení svého probrali, souhlasili s nejvyšším purkrabím a přisvědčovali hlučně řeči jeho.

Jan ale svraštiv obočí a rovněž po vstav, zvolal:

„Což domníváte se, krátkozraký muži, že zajetí jediného muže, a byť to sám generál Wallis byl, vynahradí vám onu ztrátu, jakou celé naše podniknutí vašim otálením před Bydžovem bylo utrpělo? Sbor můj pohybuje se ku Praze, aby tam už zejtřejšího dne dorazil, a kterak vy jej nyní dostihnete, abyste s ním společně do hlavního města vtrhnouti mohli, kde nás přátelé naši dle umluveného plánu očekávají? Ještě dnešní noci byl otec můj vyslán od hraběte Sporka s důležitými listinami do Prahy, aby tam ode dneška vše k příchodu našemu uchystáno bylo, a nyní má celý tento plán neprozřetelným

jednáním vašim o dva dni odročen býti? Kterak omluvíte před hrabětem takovýto zaslepený krok, jehož jste se byli na ujmu celé naší věci dopustili? Či nedal jsem vám jakožto nejvyšší vůdce, jemuž jste dobrovolně poslušnost přísahali, určité rozkazy, kterak se pohybovati, abyste v pravý čas k hlavnímu cíli se dostali? A pakliže pomocné sbory nedostavily se v ustanovenou dobu, pak i tu nebylo žádné příčiny k vůli nim zde se zdržovati, neboť snáze a rychleji by vás na další cestě byli dostihli, než celému sboru bude nyní možno s mým vlastním sborem před Prahou se spojiti. To vše jste měli uvážiti, vy moudří muži, kteří nevidíte dále, než kam váš nos dosahuje, a kteří za klamné vítězství nad jediným generálem dáváte v šanc veškeru posvátnou věc lidu českého, jenž jedině od nás svého osvobození očekává?“

Hlas rozezleného vůdce rostl mezi řečí touto vždy více a zdrtil všecky muže, kteří nyní nemoudré jednání své nahlíželi a zamračeně před se hledíce, mlčky tyto výčitky vůdcovy snášeli.

„Teď především se snažte napraviti, v čem jste pochybili,“ pokračoval Chvojka vášní chvějícím se hlasem dále, „a veškен lid ať vydá se kolem Bydžova na cestu ku Praze, abyste ještě dnešní noci do Poděbrad doražili, kde sbor můj nocovati bude. Vy, Nývlte, dejte neprodleně všem oddělením svým rozkazy, aby kolem Bydžova se srazily na silnici ku Královu Městci, odkud dále cestu k Poděbradům nastoupíte.“

Nývlt mlčky vyšel ven, aby dle ustanovení tohoto vše potřebné mezi lidem svým vykonal, kdežto ostatní mužové snažili se všecku vinu otálení dosavadního na nejvyššího purkrabího svrhnouti, neboť jen on prý to byl, který neustále na tom stál, aby sedláci generála hraběte Wallisa v moc svou dostali a pak vysoké výkupné za něho získali.

„Ani slova více,“ zakřiknul ale Chvojka sedláky, kteří se domnívali, že s převzetím domnělých důstojností také již dostatečného rozhledu a potřebné rozšafnosti v sledování velkých plánů nabyli; „ani slova více o tom, že vlastně jste se o

to snažili, aby kasa vaše naplněna byla. Či chtěli jste následovati příklad lupičské luzy Radonový, která nyní i s vůdcem svým za toto hanebné jednání své pyká a celé podniknutí naše v podezření tahu loupežného uvádí? Pak i vás by byl stejný osud zastihnul, kdybych ještě v pravý čas nebyl bídnému tomuto jednání přítrž učinil a k povinnosti vaší nazpět neuvedl!“

Bledé líce Janovy zahořely šlechetným zápalem proti mrzké povaze, která v počínání tomto se zračila, ačkoli zcela přirozeným spůsobem u selského lidu se vysvětliti dala, který náhle přetrhav všecky svazky společenského řádu, jako divoká povodeň po žírných krajinách se rozproudil a především na ukojení pomsty proti dosavadním utiskovatelům svým pomýšlel.

„I v tom jsme musili Nývlta poslouchati,“ namítal jeden ze sedláků, „který chtěl, aby kasa válečná naplněna byla, z níž by se selskému lidu dala náhrada za všecko namáhání jeho. Jen on kázal, aby všecky vrchnostenské pokladnice vyprázněny byly, jejichž obsah se nyní tamto v kase naší nalézá.“

Chvojkový oči se zajiskřily divokým žárem a jediným skokem ocitnul se u vysoké železné kasy, která vedle dvou skříní v koutě světnice stála.

Rázem odtrhl víko a viděl skutečně kasu zlatem a stříbrem naplněnu, které tam v nepořádku naházeno bylo.

Při spatření této sumy, která nejméně dvacet tisíc zlatých obnášela, zajiskřilo se taktéž v zracích sedláků, již peníze tyto v kancelářích vrchnostenských a zámcích panských naloupené už za svůj majetek považovali; byl to však blesk ziskuchtivosti, jaký byl všecky tyto zaslepené muže zachvátil, tak že přes všecky omluvy své na stejném stupni s Nývltem se nalézali.

Rozlíceně bouchnul Jan opět víkem kasy a s výrazem hluboké rozhořčenosti na sedláky pohlížel, kteří v okamžiku tomto o nic lepšími nad Radone býti se mu nezdáli.

V okamžení tom navrátil se Nývlt a sice ve průvodu

Doubravy, který právě byl s lidem svým od Mně-níku do Humburka přitrhnul a do rady se uvésti dal.

„Dobře, že přicházíte, Doubravo,“ oslovil jej Jan rychle; „vydáte se okamžitě zase za mým sborem, abyste Rezkovi sdělil, co jste byl zde shledal!“

Pak se obrátil k Nývltovi a tázal se:

„Nuž, jsou rozkazy moje vykonány? Hotoví se lid k další cestě?“

„Ano,“ odpovídal temně nejvyšší purkrabí, „však bude to nějakou dobu trvati, než všecka oddělení naše

5.zase opačnou cestu nastoupí, poněvadž se už počal lid k Bydžovu pohybovati.“

„Nové prodlení opět?“ vzkřikl divoce Jan. „Zde vidíte ovoce jednání svého!“

„V několika hodinách bude vše na silnici ku Královu Městci,“ chlácholil jej Nývlt, „a ručím vám za to, že ještě před půlnocí budeme u Poděbrad.“

„Děkujte rychlosti nohou svých, budete-li tam za těchto okolností do zejtřka,“ odsekl Jan; „a proto vy, Doubravo, spěšte za Rezkem s rozkazem, aby dříve od Poděbrad se nehýbal, dokud tam tento lid nepřirazí, pakliže já sám ještě dříve tam nepřijdu.“

„A vy sám toho nenahlížíte potřebu, abyste při sboru tomto aspoň tak dlouho setrval, dokud jej nebudete míti pod společným velením u Poděbrad?“ namítnul Doubrava a jizlivě pohlednul na Nývlta, jakoby mu nedůvěřoval. „Nemohouť se včerejší a dnešní výjevy tuto poznovu opakovati?“

Jan bystře pohlednul na Doubravu, jehož poznamenání musil okamžitě za případné uznati. Netušilť ovšem, za jakým vlastně záměrem bývalý správce Ku-kuský a někdejší soupeř jeho o to stojí, aby Jan při sboru Nývltovu a radě guberniální setrval.

Doubrava tvářil se co nejupřímněji a jal se znovu důvody mínění svého vykládati.

„Dítě pravdu, Doubravo,“ odpověděl Jan po několika okamženích přemýšlení. „Kasa a kancelář naše budou v bezpečnější ochraně, když sám při nich vytrvám.“

Na okamžik zjevil se opět onen tajný blesk v oku Doubravovu, jehož jsme od půlnoci už častěji při něm byli zastihli, jenž ale vždy zase nepozorován od ostatních zaniknul.

„Tak s vámi úplně souhlasím, nejvyšší vůdce,“ započal zase Doubrava úlisným hlasem, „pod vaší správou bude zase vše na této straně napraveno, co tito krátkozrací lidé byli promeškali, a mimo to jste zabezpečen o osudu těchto pokladův.“

Při tom pohlednul na kasu a na skříně, v nichž listiny a tištěná provolání k rozšíření bouře selské složeny se nalézaly.

„Spěšte nyní za svým posláním, Doubravo,“ přerušil mu další řeč Chvojka, „zejtra touto dobou se všickni zase u Poděbrad shledáme. Přejete-li sobě nějakého průvodu, nechť dva neb tři z mých lidí na kůň vsednou a vás provází.“

„O nikoli, není toho třeba,“ odvětil rychle Doubrava, „jsemť zdejší krajiny úplně povědom a každý průvod by mne jen zdržoval!“

„Čiňte tedy, jak vám libo, jen upokojte lid nad mou dnešní nepřítomností!“

„Na brzkou shledanou!“

Hned na to vyšel ze světnice a kolem rtů jeho pohrával ďábelský úsměv, který svědčil o šeredných jeho záměrech.

„Vše se daří nad očekávání,“ pravil sám k sobě, když po dvoře statku rychtáře Humburského ku svému koni kráčel; „direktor Chlumecký a plukovník hrabě Rajský se podiví, až uslyší, kterak výborně se má osnova zdařila!“

Utajený smích vydral se mu z prsou, když na koně vsedal a jizlivým zrakem ještě jednou po celém okolí se rozhlédnuv, dal se cvalem po silnici ku Královu Městci.

Na straně této hemžilo se vše selským lidem, jakmile ale nejbližšího návrší dosáhnul, na jehož jižní straně od nikoho

více pozorován býti nemohl, uhnul se silnice přímo k jihu a podél západní strany lesa, jenž až k Hum-burku dosahoval, uháněl ke Chlumci nazpět, na poslání své do Poděbrad ani více nepomněv.

Chvojka pak poznovu svolal guberniální radu selskou, aby všem jednotlivým náčelníkům uděloval další rozkazy svoje, načež Nývlt musil mu podávati podrobnou zprávu ovšem, co se za posledních dvou dnů při sboru jeho bylo udalo a kterak si lid jeho při tahu k Bydžovu byl počínal.

Zpráva tato nebyla pro Jana příliš potěšná, neboť seznal z ní, že jednotlivé povstalecké tlupy na svém tahu právě tak scestně si počínali, jak tomu u sboru Radonová bylo. Zámky a vrchnostenská sídla na cestě ležící byla od sedláků vybíjena, zejména pak měli povstalci naměřeno na úřadní kasy v kancelářích, jejichž obsah ovšem všude ihned vyprázněn byl a do válečné kasy selského gubernium splynul.

Nejsilnější sbor lidu pomocného přišel z krajin podkrkonošských, ale ten také na svém tahu nejdivočeji si počínal, tak že už počátečným líčením Nývltovým nevole Janova vzbuzena byla a protož dal sobě některé z předních mužův tohoto sboru zavolati, aby z úst jejich vyslechl zprávy podrobné o domnělém jejich hrdinství, a tito mníce, že tím sobě u „selského císaře“ zvláštní obrázek založí, přeháněli ještě notně ve vypravování svém, neberouce ohledu na výstražná znamení, jaké jim nejvyšší purkrabě a někteří členové gubernia za zády Chvojkovými dávali. Tušiliť tito, jaký účinek ony zprávy na rozhořčeného nejvyššího vůdce učiní, který především dbal o zachování nejpřísnější kázně v lidu svém a nyní seznal, kterak vlastně vše je duchem Radonovým napáchnuto a málo kdo že má pravé ponětí o příčinách selského povstání.

Jaké to zprávy podkrkonošských povstalců byly, vysvítá jasně ze zajímavého sdělení vysockého měšťana Františka Háska, který co současník byl z povstání selského zaznamenal

některé podrobnosti, jež právě se vztahovaly k řádění onoho oddělení rebelantů, kteří z podhoří krkonošského byli se k Bydžovu ubírali. Proto podáváme tu zápisky tyto zároveň co doklad našeho předešlého líčení, které nestranným svědkem současným opodstatněno, tím větší nárok na pravdivost činiti může; vypustíme toliko to, co v zápiskách ovšem dle pravdy vypravováno o nevázaném řádění jistých vzbouřenců, jejichž potomkům by spomínka taková mohla býti nepohodlná a nemilá.

„Dne 24. března," tak vypravuje náš kronikář, „přišli sedláci z Lomnického panství a sice z Nedvě-zího a Stružince a odjinud do Semil, a tu tak dobře se chovali, že v zámku v kanceláři všechna okna vytloukli, mříže vylámali, štankle s sebou vzali, peří z peřin ven vysypali, cejchy a sejpky s sebou vzali, všechny písemnosti a knihy ven vyházeli. V pivovaře byly dvě várky piva. Cepy vytrhli, do hrnců, do konví a kdo co měl točili a ostatní téct nechali. U pekařů, co kde k jídlu bylo, všechno snědli. Druhý den na to přišli z Jilemnice a tam z té strany, a co po prvních zůstalo, ti to dodělali. Hra-běcí kasu roztloukli; peníze, kterých přes 4000 zl. bylo, vzali a v zámku všechny kachle roztloukli.

Dne 25. na den Zvěstování Panny Marie z Poni-klého šli do Vysokého, potkali se s Jilemskými a Přivlackými, kteří z Vysokého z kostela šli, ty s sebou vzali, ve mlýnku pivo, které sobě tam pan děkan poslal schovat, vypili a na to šli k Vysokému. – Pan děkan právě začal míti zpívanou mši svatou, musil přestat a sloužit jenom čtenou. Po té vyšli pan primas s purkmistrem a ostatními radními naproti nim až na Hřib je vítat i tázali se jich, co pohledávají. Pan komandirující generál (od kterého regimentu by byl, nemohlo se rozeznat podle záplat, které na laj bliku mělj pravil, že nesou svobodu. Když přišli na rynk, hned poroučel, aby se jeho lid jídlem a pitím zaopatřil, a potom že z každého numera jeden muž s nimi jít musí. Tu se rozešli mezi pekaře a šenkýře, a co který měl housek a chleba a

piva, snědli a vypili.

Když tak pořídili, sebrali se a Starou Vsí a Hel-kovicemi k Semilům táhli, domy vytloukali a kde co k jídlu bylo, vzali. Poněvadž Semily již vydrancovány byly, tak se k Jesenému obrátili.

Když do zámku přišli, paní baronka proti ním vyšla a prosila, aby jim zámku neškodili, piva a kořalky že dostanou.

Nějaký Jíra Ševců z Přivlaky jí řekl, že když mu hubičku dá, jim se nic nestane. Ona to udělala; tak také žádný jim v ničem škoditi nesměl.

Z Jeseného šli do Návarova. Tam také tak činili jako v Semilech, obzvláštně kořalku do rosolkových flašek ze sudů točili, čepy zahodili a, co k jídlu bylo, snědli. Někteří se nechali v kočáře vozit, v zámku okna vy-tloukli, železné mříže vylámali a s sebou vzali. Na to odtáhli k Bydžovu, kde se všecky jejich houfy shromažďovaly.“

Tak zní zpráva našeho kronikáře Háska, jejíž přední hrdinové, totiž onen „záplatovaný“ generál, pak Jíra

Ševců a ještě někteří jiní právě před Chvojkou se nalézali a skutky své nejkřiklavějšími barvami líčili.

Vždy více se zachmuřovalo čelo nejvyššího vůdce při vysléchání zpráv mužů, kteří si na svém bezuzdném jednání ještě zakládati zdáli a již chtěl vypuknouti v prudké pokárání výstředností těchto, an tu náhle kolem statku, v němž všickni náčelníci selského povstání v tomto okamžiku shromážděni se nalézali, nastal nesmírný hluk a pokřik, jakoby celé stavení se řítiti mělo.

Byl to promísený křik jednak lidu selského, v němž největší úzkost a strach se jevily, jednak divé provolávání velkého davu, kteréž vítěznému jásotu se podobalo. V prvním okamžiku nebylo lze ani rozeznati, co nenadálý tento řev znamená, a všickni ve válečné poradě shromáždění vyskočili jakoby tajnou elektrickou jiskrou tknuti se svých lavic, aby se o příčině toho přesvědčili. Nejbližší u dveří řítili se divoce ven,

ale již v druhém okamžiku vrazil do světnice na smrt ubledlý a celý se chvějící rychtář Humburský, sotva ze sebe vypraviv:

„Jsme ztraceni! Císařské vojsko nás přepadlo! Tisíce husarů se na náš statek žene z háje!“

Klesnul na kolena a počínal si strachem jako smy-slův zbavený.

Nesmírné zděšení nastalo v celém shromáždění, neboť slova rychtářova byla pravdivá, anť se všech stran lomoz zbraně a hlučné provolávání jezdců vojenských zaznívaly. Nářek sedláků takto přepadených divoce se rozlehal po celé vsi a nebylo už žádné pochybnosti více, že povstalci byli od značné síly vojska císařského ze zadu napadeni.

Chvojka vytasil šavlí a řítil se s některými ze světnice, neboť ustrašený rychtář Humburský nemohl ani slova ze sebe vypraviti.

„Za mnou proti nepřátelům našim! Hotovte se k boji!“ křičel Chvojka a vyrazil ze statku na nádvoří, ale v témže okamžiku klesl pod ranou husara, který šavlí svou byl jej do hlavy tak nerázně ťal, že v proudu krve na zem se zřítil.

Celé nádvoří bylo husary naplněno a s návrší od háje vždy nové řady se jich dolů valily, které jako pekelný rej hned po celé dědině se rozproudily a do udě-šených povstalců palašemi svými tepaly.

A hned za jízdou touto vyrojilo se z háje množství pěchoty, která porážku povstalců dokonala. Na všech stranách hemžilo se utíkajících sedláků, z nichž ani jediný na odpor nepomýšlel, a v krátké době na to temná rána z děla nad hlavami prchajících zahřměla, aby zmatek a úzkost buřičů dovršila.

Ve dvoře rychtářově ozval se v strašném tomto hluku hlas Doubravy, jenž právě ještě s jedním mužem v čele pěchoty do statku se byl vedral:

„Zde, pane direktore Pietschi, je to hlavní hnízdo! Odtud ať nikdo více neujde!“

Byl to skutečně Chlumecký direktor Pietsch, jenž po boku

zrádce Doubravy se nalézal, a nyní pěchotě kázal, aby okamžitě celý statek obstoupili a vše v něm zajali.

To také neprodleně se stalo, neboť po nešťastném pádu nejvyššího vůdce nikdo z ostatních nebyl k dalšímu odporu schopen a kdo na útěk pomysliti chtěl, tomu kule z pušek všechnu chuť k tomu zahnaly.

V krátké době nalézala se celá guberniální rada selská se všemi jednotlivými vůdci v zajetí vojska, a husaři dali se nyní v pronásledování ostatního lidu, který jako bleskem omráčen jen spásu v útěku hledal. Na všech stranách k severu černala se pole utíkajícími povstalci a šíré pláně ani nestačily zděšenému lidu, jenž mnoho padlých a raněných na místě zanechal.

Sta povstalců bylo od husarů obklopeno a zajato, divý nářek naplňoval povětří, nová porážka sedláků byla opět dokonána a sám jejich nejvyšší vůdce Jan Chvojka těžce raněn v zajetí.

Kterak to vše se sběhlo, možno sobě už z chování Doubravova vysvětliti.

Hanebný zrádce tento hned od prvního počátku připojil se jen proto k povstalcům, aby mezi nimi mohl tím snáze pracovati o pomstu nad šťastnějším soupeřem, který mu byl domnělou dceru direktora Hradišťského v posledním okamžiku vyrval. A pomsta tato se mu nade vše očekávání podařila. Nejenom že podporováním' a vybízením k výstřednostem dokoná zničil sbor Ra-doňův, leč nyní i druhý hlavní sbor s nejvyšším vůdcem povstalcův, svým osobním protivníkem, jejž potají tak hluboce nenáviděl, vojenské moci zradou vydal.

V zajetí svém v zámku Chlumeckém dal se totiž uvésti k direktoru Pietschovi, jemuž sdělil, proč vlastně v povstání selském se účastní, a že má v úmyslu i ostatní sbory buřičů s jejich „selským císařem“ vojsku zraditi. Pietsch ochotně se ujal návrhu tohoto a ve spojení s plukovníkem dragounů byl umluven plán, jejž Doubrava měl provésti a, jak jsme viděli, také v plné míře provedl.

Odebral se totiž do Přelouče, aby Chvojku přemluvil k odchodu do Bydžova, aby tam veškeří vůdcové povstalců shromážděni se nalézali a s nimi zároveň i kasa a kancelář jejich vojsku v moc se dostala.

Vojsko Chlumecké pak mělo se potají k Bydžovu blížiti a tam hlavní stan povstalců nenadále přepadnouti, načež bylo jisto, že po zatknutí vůdců i ostatní lid žádného odporu klásti nebude, jakož skutečně se přihodilo.

Náhoda mimo to přála Doubravovi v mnohém ohledu, neboť vyslán jsa od Chvojky do Poděbrad, mohl se bez podezření vzdáliti ke Chlumci, aby vojsku za průvodčího sloužil. Již v polovici cesty setkal se ale se silným oddělením vojska, které před třemi dny k žádosti generála Wallisa z Prahy proti povstalcům vysláno bylo a přímo k Bydžovu táhlo. Měloť vojsko toto, z několika švadron husarů, několika setnin pěchoty a dvou baterií děl sestávající, přímým útokem na povstalce hnáti, ale Doubrava dorozuměv se s velitelem plukovníkem hrabětem Rajským, přiměl jej, že obrátil se dále k východu, aby se tam s vojskem od Chlumce očekávaným spojil a pak pochodem skrz les nenadále do Humburka vtrhnul.

Spojení s direktorem Pietschem a vojskem Chlumeckým, které od tajného posla Doubravova už o směru cesty uvědomeno bylo, bylo za nedlouho docíleno a hned na to počali se husaři lesem ku předu dráti.' Hlavní část vojska s děly táhla po východním okraji lesa, zakryta jsouc pahorkem, jenž jižně od Humburka se vypíná.

Otok^ na hlavní stan se dokoná zdařil, veškeří vůdcové povstalců byli bez odporu zajati, válečná kasa jejich i kancelář dostaly se v moc vítězův, kteří nyní o celém plánu povstání vědomosti nabyli.

„Selský císař“ ležel po těžké ráně své dosud ve mdlobách, ačkoli mu k nařízení direktora Pietsche všemožně pomáháno bylo.

… ale v témž okamžiku klesl pod ranou husara…

Rána jeho na levé straně lebky byla vymyta a obvázána, načež na smrt ubledlý Jan oči otevřel.

Jediný pohled ze strhaných očí poučil jej o zoufalém stavu jeho, o ztrátě všeho, co s tak velkým namáháním dosaženo bylo.

V tom spatřil před sebou stín člověka, jenž k němu se nahnul a zaslechl sípavý hlas, v němž výraz ďábelské radosti se zračil:

„Tak mstí se Doubrava za ztracenou nevěstu! Brzo se bude ženich její na oprátce houpati!“

Jan chtěl zaskřípěti zuby nad zrádným Jidášem tímto, ale nová mdloba jej o smysly připravila a zůstal bez vlády ležeti.

III. PŘED PRAHOU.

Nad Prahou počala noc temné svoje perutě prostírati, když na výšině nad Hrdlořezy na silnici Vídenské objevil se u večer téhož dne, kdy se byly události v přsd-cházející kapitole vylíčené před Bydžovem sběhly, zaprášený kočár venkovský, jehož ušlí dva koňové a vůbec celý zevnějšek dostatečně jevili, že byl dlouhou a namáhavou jízdu dnešního dne vykonal.

Mimo kočího na kozlíku, jenž marně se snažil koně k rychlejšímu klusu pobídnouti, bylo lze pozorovati v hloubce kočáru dvě osoby, které však už po dlouhou dobu hluboké mlčení zachovávaly a vlastními myšlenkami svými obírati se zdály.

Byliť to starý rychtář Hradišťský Chvojka a Marie, sestra hraběte Šporka, jež jsme v minulé noci viděli Přelouč opouštěti.

Za celodenní jízdy byli se přiblížili až ku hlavnímu městu, na cestě ve všech dědinách pozorujíce, kterak vesnický lid očekávaným příchodem povstalých sedláků u velkém rozčilení se nalézal a všude ve prospěch jejich se vyslovoval.

Zejména na Poděbradsku bylo vše k povstání připraveno a jgkmile první davy povstalců se objevily, mělo všecko obyvatelstvo vesnické k nim se připojiti a společně s nimi ku Praze táhnouti.

Zjevy tyto byly částečným uspokojením pro starého Chvojku, který na porážku sedláků u Chlumce nemohl zapomenouti a v mysli své stále touto první nehodou povstalců se obíral.

Také Marie byla zabrána v hluboké přemýšlení, k čemuž jí náhlý obrat v životě jejím, jakož i ráz na ráz za sebou následující události dostatečné látky poskytovaly.

Proto uplynula dosti jednotvárná cesta ku Praze našim cestovatelům za stálého takřka ticha a jen málokdy starý Chvojka vedle sebe sedící dívku otázkami neb poznámkami obtěžoval. Od té doby, co pravý stav Marie seznal, cítil k ní mimovolnou úctu a byl by to za porušení hodnosti její považoval, kdyby s ní byl tak prostě a bez obalu mluvil, jak to druhdy na Hradišti činíval, když v ní dceru panského direktora spatřovati se domníval.

Tak dostali se na zmíněnou již výšinu východně od Prahy, odkud volně lze přehlednouti hlubokou a rozsáhlou kotlinu, v níž královské hlavní město české po obou březích Vltavy se prostírá.

Leč večer byl již Jak dalece pokročil, že nebylo lze než hlavní rysy ve vzdálí rozeznati, a jen mohutné Hradčany se staroslavným chrámem vyvstávaly jasněji nad okolí své, kdežto ostatní v nížině ležící části města už dokoná ve tmu zahaleny byly. Tma tato byla ještě zvyšována mlhou, jaká z Vltavy povstávajíc po břehách vždy šíře se táhla a všecky předměty neproniknutelnou rouškou pokrývala.

„Tamto je Praha!“ zvolal pojednou kočí na kozlíku, když kočár na nejvyšším vrcholí Vídenské silnice se ocitnul a svatovítská věž na obzoru se objevila. Při tom ukazoval prostý venkovan bičem svým v onu stranu a obrátil se do vozu k

cestovníkům svým.

Tito bylí zvoláním jeho upozorněni a probravše se z myšlenek svých, pohlíželi dychtivě v naznačenou stranu.

Poněvadž ale šero pozdního večera nedovolovalo jednotlivé předměty rozeznávati a poloha hlavního města jen tušiti se mohla, usedli opět oba cestovatelé, leč myšlenky jejich byly nyní ku Praze obráceny.

„Jsi tedy dobře v Praze znám, Martine?“ ozval se po chvíli starý Chvojka, když na pevném jakémsi plánu se byl ustanovil.

„Ba právě,“ odvětil tento s jakousi samolibostí; „nejsemť nadarmo každého roku o sv. Janě Nep. v Praze a vím dofře, kolik svatých stojí na kamenném mostě, což ani sami Pražané nevědí!“

„Mně postačí tvoje známost, Martine,“ ujal se opět slova starý Chvojka, „když víš, kde je Poštovská ulice na Starém městě.

„A jakž bych nevěděl?“ ozval se vozka rychle. „Stojíť na jednom konci kostel sv. Štěpána a na druhém sv. Ondřeje, a ty naše procesí svatojanské pokaždé navštíví.“

„Dobře tedy, Martine,“ zněla odpověď; „procesí svatojanská, která tak rád navštěvuješ, přinesla ti aspoň nějaký prospěch, který teď i mně k užitku bude.“

Vozka podíval se po straně na starce, jehož odpověď ovšem nesvědčila o velké úctě k tomuto obyčeji katolické církve a zamumlal sám k sobě:

„Ten do smrti nezapře v sobě helvítu; škoda tak rozumného muže!“

A obrátiv se zase ke koním, počal si hvízdati nábožnou nějakou písničku, kterou se byl o posledním procesí do Vambeřic naučil.

Nastalo opět“ mlčení, za kterého se kočár po lidu-prázné silnici vždy více k městu přibližoval. Nebyloť tehdáž v oné straně ještě ani jediného stavení, po nynějším Karlině pak rovněž nebylo ani stopy. Jen tu a tam stálo na špitálských

polích mezi zelinářskými zahradami některé nízké stavení, celé okolí předměstské pak zdálo se touto dobou jako vymřelé.

Tak dostali se až k Nové bráně, jejíž průčelí silnou září ohně osvětleno bylo. Záře tato pocházela od několika pochodní, v železných krui-ích na pilířích brány vztýčených, a ve svitu jejím bylo lze rozeznati značný počet vojáků ve zbrani, kteří tu na stráži stáli.

Neobyčejný tento zjev vábil pozornost vozkovu u veliké míře a nahnuv se opět do kočáru pravil:

„Co pak ti v Praze očekávají právě nás s takovou slávou, toť ani o svatém Janě ve branách nebývá!“

„Co je? Co se stalo?“ vyrušil se starý Chvojka ze svých myšlenek a nedůvěřivě pohlížel ku předu, kam mu Martin na osvětlenou a vojensky obsazenou bránu ukazoval.

„Plno vojska císařského ve bráně, kdežto tam jindy jen ospalá městská guardia stává!“

Chvojka spatřil nyní také vojáky a okamžitě seznav účel obsazení tohoto, zvolal polohlasně:

„Aha, v Praze počínají už býti ostražitými! Děsí je zlé svědomí před sedláky!“

„Myslíte tedy, rychtáři, že to platí vašemu synu a jeho tisícům? Těm ta hrstka velkého strachu nenadělá!“ smál se surově Martin.

„To také doufám,“ odvětil Chvojka a usednuv opět v pozadí kočáru doložil: „Jeď jen bez zastávky, jako bys ničeho neznamenal; před námi bránu nezavrou!“

Martin práskl do koní a v několika okamženích rachotil kočár pod klenbou brány. Očekávání Chvoj-kovo se vyplnilo, neboť z vojáků si nikdo prostého kočáru nevšimnul a jen mýtný o obsahu jeho se přesvědčil. Beze všeho podezření mohl kočár do města vjeti a po Senovážném náměstí ubíral se volným krokem k Starému městu, které tehdáž od Nového ještě hlubokým příkopem odděleno bylo. Prašnou branou projel do Ce-letné ulice a na Staroměstské náměstí, načež Jesuitskou

ulicí ku kamennému mostu se dostal. Martin osvědčil tu skutečně dobrou znalost ulic pražských, neboť bez zastávky řídil svůj povoz naznačeným směrem, aniž by jakého vůdce byl potřeboval.

Jen na náměstí nedaleko hlavní vojenské strážnice obrátil se opět ku starému Chvojkoví a významně prohodil:

„Tyto píšťaly se mi ale přece nelíbí, rychtáři,“

a ukazoval bičem k strážnici, před níž čtyři děla vytažena stála, čehož jindy nikdy tu nebývalo.

Chvojka vyhlédnul v onu stranu a spatřiv děla, odvětil úsečně:

„Snad nemyslíš, že by z děl do lidu našeho se střílelo? To je více k upokojení měšťáků, aby bezpečně ulehnouti mohli, než na postrach sedláků.“

„Nu, já bych přece nechtěl státi proti takové pí-šťale, když začne hvízdati! Zalehajíť prý po čertech uši při ní, jak mi náš vysloužilý kanonýr Tomeš vypravoval.“

Chvojka potřásl hlavou, jakoby nepříjemnou jakousi myšlenku setřásti chtěl a kynul Martinovi, aby jen dále jel.

Tak dostali se kolem Staroměstských mostních mlýnů až k Poštovské ulici, na jejímž začátku nedaleko Papouškové lázně kázal Chvojka vozkovi zastaviti.

„Zde slezeme, milostivá slečno,“ pravil k Marii, „neboť po několika kročejích jsme u svého cíle. Uprostřed Poštovské ulice stojí prý stará kaple a proti té v nárožním domě nalezneme dle udání vašeho pana bratra onoho pana radu, u něhož prozatím útulku se vám dostane. Nemusíť Martin o domě tom věděti a mimo to nepotřebujeme rachocením kočáru pozornost sousedů na sebe obraceti.“

Mlčky přisvědčila Marie a vystoupila z kočáru za Chvojkou, který pak k vozkovi se obrátil a tomuto děl:

„Ty, Martine, obrať a zajeď do některé výsadní hospody na blízku, kde bych tě mohl zase zejtra nalézti.“

„Odtud je nejblíže k „bílému lvu“ v Platnéřské ulici,“

odvětil Martin; „tamto kol Křižovníků vede přímo ulice do Platnéřské, kde „bílého lva“ i se zavázanýma očima naleznete,“

Na to obrátil povoz a švihnuv bičem, jel zpátky v naznačeném směru kol kláštera křižovnického k umluvenému stanovišti.

Chvojka pohlížel tak dlouho za ním, až se kočár za rohem ztratil a pak zhluboka sobě oddychnuv pravil:

„Bohudíky, šťastně jsme se dostali na místo, milostivá slečno; bohdá, že i dále vše tak příznivě se dařiti bude.“

„Ach, starý můj příteli,“ odpovídala trudným hlasem dívka, „jáť se nemohu svých obav zbaviti, které zvláště v tomto městě na mne doléhají. Co jsem zde byla viděla, vše naplňuje duši mou tesknotou a vnitřní jakýsi hlas mi praví, že odtud vyjde jakési neznámé neštěstí, které Jana a bratra mého zachvátí.“

Hlava sklesla jí na prsa a křečovitě se uchopila pravice Chvojkový, aby na nohou se udržela.

„To jsou pouhé přeludy, jak můj syn už minulé noci pravil, milostivá slečno,“ těšil ji mírným hlasem stařec, ačkoli i on sám nemohl úplného klidu mysli dosíci. „O osud hraběte a syna mého netřeba nám se obávati, když v čele takové moci se nalézají; a kdyby i nějaká nehoda je potkati měla, čehož Bůh uchovej, pak má vznešený bratr váš tak mocné spojence, kteří všeliký zlý osud mohou od něho odvrátiti.“

.“Jan ale činně se účastní v povstání tomto,“ namítla dívka zvýšeným hlasem, „jemu také větší nebezpečí hrozí a to v sterých způsobách'„

„Bůh chrání své vyvolené, ochrání tudíž i mého Jana, který z nejšlechetnějšího záměru chopil se meče proti utiskovatelům lidu selského. Přáloť mu dosud štěstí v podnikání jeho, doufejme v Boha, že i dále milostivou ruku svou bude nad ním držeti, aby nám oběma zachován byl!“

Němé stisknutí ruky bylo odpovědí dívčinou na zbožné přání toto.

„Však hle, zde stojí ona kulatá kaple, kterou mi hrabě

Špork naznačil,“ zvolal po několika kročejích starý rychtář, když uprostřed Poštovské ulice před kaplí sv. Kříže se ocitnul, jež slabým kmitem lampy s protějšího domu nárožního osvětlena byla. „A tuto jest nárožní dům, kde nás očekávají, pakliže list hraběte Šporka v pravý čas obdrželi.“

Obrátil své kroky proti starožitnému domu, jehož zevnějšek spíše nějaké tvrzi se podobal. Za zamřížovanými okny nikde žádné světlo se nejevilo. Zdáloť se na první pohled, jakoby dům tento nikým nebyl obýván.

Ve kmitu malé svítilny objevila se v okénku tvář starého sluhy, který dříve obě osoby před vraty na ulici čekající si prohlednul.

„Kdo jste a co chcete?“ tázil se nepříliš vlídným hlasem, když pozorování svoje ukončil.

„Jsem zde dobře u kriminálního rady pana Tou-žimského?“ tázal se opět se své strany Chvojka.

„Tak jest,“ zněla odpověď sluhova; „pan rada očekává dvě osoby, které se jistým heslem vykáží.“

„Hrabě Špork a císař Josef!“ odpověděl jaksi tajemným hlasem starý Chvojka, dychtivě pohlížeje,-jaký účinek bude míti toto heslo, jež mu za tím účelem od hraběte Šporka na zámku Kukuském sděleno bylo. Heslo však skutečně osvědčilo svou moc, neboť hned na to sluha odstoupil od okénka a klíč zarachotil ve vratech, jejichž jedna polovice se příchozím otevřela.

„Pan rada očekává vás už po celý večer a pro milostivou slečnu je také už vše připraveno,“ započal opět starý sluha, když byl zase vrata uzavřel a oba noční návštěvníky po chodbě a schodech do prvního poschodí uváděl; „pokojík domácí slečinky naší je co nejpohodlněji připraven a doufám, že milostivé slečně v našem domě tichý náš život se zalíbí!“

„Obdržel tedy pan rada list mého bratra?“ tázala se Marie sluhy, jenž o všem, co se jejího příchodu a pobytu v Praze týkalo, dobře zpraven býti se zdál.

„Ovšem, milostivá slečno," zněla odpověď, „a proto jsme také hned vše k vašemu příchodu uchystali. Leč tu jsme již u dveří kabinetu pana rady, račte jen vstoupiti."

Rada Toužimský byl pán již při letech, však posud mohutné postavy, v jehož temných očích posud mladistvý oheň plál. Bylť znám po městě co horlivý přívrženec zásad josefínských, ba pravilo se mezi obecným lidem, že i k řádu zednářskému náleží a vysoký stupeň v něm zaujímá.

A pověsť tato nebyla nikterak mylná. Kriminální rada Toužimský byl skutečně s mnoha jinými vyššími úřadníky a professory členem lože „u tří korunovaných sloupů" a náležel k předním mistrům jejím. Ve shromáždění mistrův, v němž nejvyšší velmistr hrabě Ferdinand Špork poprvé byl se objevil a mladý Jan Chvojka členem a zároveň mistrem řádu se stal, byl rada Toužimský taktéž přítomen a přilnul co nejhorlivěji k re-formátorským plánům i záměrům hraběte Šporka, který vždy u něho sestupoval, kdykoli, z venkova zase na čas do Prahy se dostavil.

Tomuto muži a spojenci svému svěřil hrabě Špork neočekávaně nalezenou sestru svou a u něho také v největším bezpečí další vývin událostí očekávati mohla.

S hlubokou úctou přijal rada Toužimský zapečetěné listy nejvyššího velmistra a jeden z nich, jenž výslovně na jeho jméno zněl, ihned přečetl.

„Druhý list zní celému shromáždění mistrův," pravil po přečtení vlastního listu, „jemuž také ještě této noci sdělen bude. Vy, statečný muži, budete mým průvodčím do shromáždění lože, jíž se ve vás velkého světla dostane." Pak obrátil se k Marii a dvorně pravil: „Račte mne následovati v komnatu mé dcery, milostivá slečno, kdež byste sobě po namáhavé cestě této odpočinouti mohla. Moje Anežka přičiní se, aby vám zdejší pobyt v našem domě, jejž samojediní obýváme, co nejvíce zpříjemnila."

Marie děkovala několika slovy za ochotu tuto a se starým

dosavadním svým průvodčím se rozloučivši, ubírala se za radou, který ji uváděl do nádherné ložnice své dcery. Tato s nelíčenou upřímností uvítala očekávanou družku a takž bylo na ten čas poslání Chvoj kovo příznivě vykonáno.

Přece ale necítil se starý rychtář jaksi volným a pokojným, a když rada opět se k němu vrátil, projevil přímo svoje obavy, jaké v něm vzbuzeny byly spatřením tak obrovsky rozvinuté moci vojenské proti přibližujícímu se povstání.

„Jsou skutečně tato opatření proti nám sedlákům učiněna?“ tázal se rady, když oba u poháru vína byli usedli.

„Všimnul jste si tedy vojáků, kteří městskou stráž v branách sesilují?“

„Ba ovšem, a také děla na náměstí jsem viděl k boji přihotovená.“

„Podobně jsou všecky tři hlavní strážnice v Praze obsazeny, rovněž i na Vyšehradě, kde se nalézají vojenské prachárny, jest značný počet děl vytažen.“

„A to vše čelí proti nám?“

„Částečně také proti lidu Pražskému, jehož n'žší třídy taktéž pro povstání získány jsou. Těchto pak se nejvyšší purkrabí tak velice obává, že je už zpočátku chce těmi děly zastrašiti.“

„Tedy jsem přece dobře hádal, tvrdě, že jsou to pouze strašáky proti Pražanům. Jak velká síla vojenská pak zde leží?“

„Obyčejná obsádka zdejší byla sesílena několika švadronami jezdců, kteří v krijině kolem Slaného a Rakovníka leželi.“

„Panuje zde skutečně takový strach před sedláky?“

„Nejhrůznější pověsti byly zpočátku o jejich řádění vypravovány, ale jakmile sem došla zpráva o první porážce sedláků u Chlumce, pominul poněkud původní strach, anť se myslilo, že tam byla hlavní síla povstalců poražena.“

S hlubokou úctou přijal rada Toužimský zapečetěné listy.

„Nikoli, byl to jen houf nezřízené chasy, která právě onen temný stín na celé podniknutí naše vrhala, jenž nám v obecném mínění tak škodil. Ničemníkům oněm stalo se jen po právu, že je Wallisovi dragouni lepším mravům naučili!“

„A kterak dopadla věc u Bydžova?“

„U Bydžova?“ divil se starý Chvojka. „Tam žádné srážky nebylo!“

„.Vždyť ale včera odtud vytáhlo několik švadron husarů přímo k Bydžovu.“

„Což bylo zde známo, že povstalci také přes Bydžov táhnou?“

„Hrabě Wallis sám byl tam od nich obklíčen, podařilo se mu ale vyslati rychlíka k nejvyššímu purkrabímu se psaním, v němž žádal neprodleně o všecku pří-ručnou pomoc vojenskou, by se mohla sedlákům hlavní bitva nabídnouti, jinak prý povstání ještě dlouhý čas trvati bude. A takž vyslal nejvyšší purkrabí několik švadron husarů, něco pěchoty, ba i dvě baterie děl k Bydžovu, aby generálu Wallisovi z tísně pomohli a sedláky na dobro rozehnali. Proto bych rád věděl, zda-li je, vám o dnešních událostech bydžovských něco povědomo, neboť dnes k polednímu tam ono vojsko zajisté dorazilo.“

„Ničeho nevím, ničeho!“ zvolal starý Chvojka v nejvyšším rozčilení, které radovi nápadným bylo. „U Bydžova nebylo pražádné vojsko očekáváno a ještě dnes v noci se tam můj syn v slabém průvodu odebral, aby kancelář a kasu vojenskou ke svému sboru odvezl. Pakli tam však od vojska napadeni byli, a snad stejný osud jako Radone u Chlumce jej zastihl – o pak běda, naše věc jest ztracena!“

Rada Toužimský nepokojně pohlížel na starce, který nemohl velké pohnutí své ukryti.

„Vy si vše hned příliš černě představujete, starý příteli; ani toto vojsko nezmůže mnoho proti takové přesile lidu, jenž zvláště pod vůdcovstvím vašeho syna nedá se tak snadno přemoci jako onino u Chlumce.“

„Ale pakli zrada se za ním plížila!“ zvolal zase stařec a zakryl si líce rukama. „Teď rozumím teprv tajnému tušení Mariině!“

„Nenaříkejte, starce; neočekávejte to nejhorší! Nemůže naopak vůdce sedláků se státi vítězem nad hrstkou vojska?. Není to konečně ku prospěchu hlavního sboru, že vojsko ono táhlo právě k Bydžovu a tím pravý břeh Labe úplně bez obrany ostavilo, takže sedláci již zejtra před Prahou státi mohou? A jakmile jednou hlavního města se zmocní, pak také všecky možné nehody na venkově jsou tisíceronásobně nahrazeny.“

„Uznávám náhledy vaše, vzácný pane; však přece nemohu se zbaviti trudné myšlenky, že syna mého u Bydžova nějaké neštěstí potkalo. Měl’ u sebe ničemného člověka, jakéhosi Doubravu, který každé zrady jest schopen a snad v tomto okamžiku zradu svou provádí!“

„I tehdáž ještě, kdyby vojsko u Bydžova vyhrálo, není vše ztraceno, neboť pak zbývá hlavní voj, jenž přímo ku Praze táhne!“

„O, ani tomu nedůvěřuju více, pakliže syn můj v čele jeho se nenalézá!“

„Komu odevzdal nejvyšší vůdce velení nad sborem tímto, když k Bydžovu se ubíral?“

„Statečnému muži sice, který však velké úloze své nikterakž nedostojí, kdyby k nějakému rozhodnému činu přijíti mělo. Jestiť to sedlák Rezek, který má dnes v Poděbradech, syna mého opět očekávati, aby zejtra dále ku Praze se vytrhlo.“

„Každým spůsobem budou tedy sedláci zejtra státi před Prahou?“

„Pakli neštěstí nějaké je nestihne,“ odpovídal trudným hlasem starý Chvojka, „může celý sbor odpoledne až k hlavnímu městu přiraziti. Měřilť jsem sám dnes tuto cestu a znám rychlé pochody lidu našeho. Proto hned zjitra se odeberu k Poděbradům, abych tam o osudu syna svého jistoty nabyl.“

„A zároveň o všem jej zpravil, co jste v Praze viděl a čeho

jste se tu dověděl. Odebereme se neprodleně do shromáždění lože, která už netrpělivě na zprávy z venkova čeká, a tam také seznáte vše, co spojenci vaši v Praze byli k podpoře vaší uchystali.“

„Jen kdyby těch prožluklých děl nebylo,“ prohodil jakoby mimochodem starý rychtář; „těch se velice obávám!“

„Obsádka nynější je v Praze velmi slabá a proto nejvyšší purkrabí tohoto prostředku se uchopil. Však my dnes v noci se uradíme o jiných prostředcích, kterými bychcm děla jeho neškodnými učinili.“

„To také všickni od svých pražských spojenců očekáváme, neboť za takovýchto poměrů nevím, kterak bychom zde úspěchu došli.“

„Neztrácejte mysli, příteli; nejsouť nepřátelé lidu selského tak mocni, jak se domníváte, byť i děla jim po ruce stála. Od té doby, co sem došla zpráva o porážce u Chlumce, myslí každý, že je povstání už nadobro konec učiněn a zajisté už zejtra zase bude vojsko od bran pražských odvoláno a děla do zbrojnice nazpět zavezena.“

„Kéž by se tak stalo,“ vzdychnul starý Chvojka a za příkladem rady povstal od stolu, aby jej do shromáždění lože freimaurův následoval. Nemusiliť, jak vědomo, daleko jíti, neboť dům rady Toužimského ležel právě naproti kapli sv. Kříže, v jejímž podzemí místnosti lože „u tří korunovaných sloupů“ se nalézaly.

Porada mistrů lože trvala dlouho přes půlnoc, tak že starý Chvojka dychtivě vyhledal po návratu do domu hostitele svého připravené již lože, aby sobě aspoň na několik hodin odpočinouti mohl.

Za prvního ranního úsvitu pak byl opět již na nohou a odcházel z domu, v němž mimo starého sluhu ještě vše v hluboký spánek pohrouženo bylo.

Také v ulicích Pražských nejevil se ještě žádný život a takž prostý venkovan na své cestě z Poštovské do Platnéřské ulice

takřka ani živou duši nepotkal. Snadno nalezl hostinec „u bílého lva“, který tehdáž ovšem hojnější návštěvě se těšil než nyní, a tam měl Martina k rychlému odjezdu z Prahy.

Vozka protíral si udiveně oči nad tímto časným zbuzením, neboť domníval se, že starý Chvojka v Praze až do příchodu synova se pozdrží. Leč Chvojka jej^brzo vyvedl z bludu tohoto, pravě, že co nejrychleji se musí dostati do Poděbrad, aby zvěděl, zda-li skutečně nejvýš í vůdce opět u svého sboru se nalézá, aneb zda jej mimo vše nadání u Bydžova nějaké neštěstí stihlo.

V krátké době bylo vše k odjezdu připraveno a toutéž cestou, kterou kočár byl včera večer do Prahy vjel, rachotil nyní zase po silnici k Poděbradům nazpět. Na náměstí si oba všimnuli opět rozestavených tam děl, neméně pak u bran sesílená obsádka vojenská pozornost jejich vzbuzovala. Ba, Martinovi se zdálo, že je dnes těch vojáků ještě více, než jich tam byl včera napočetl.

Na výšině nad Hrdlořezy, tu kde vyhlídka.přes Libeň a Vysočany k severu se otvírá a na jižním úpatí Ďáblického vrchu silnice k Brandýsu se táhne, spatřili v záři vycházejícího slunce jakýsi neobyčejný lesk, který skoro po celé délce Brandýsské silnice se táhnul a neustále se měnil, takže tím až zraky oslňovány byly. Stranou od silnice pak se táhly vývaly prachu, ranním východním větříkem k západu hnaného.

„Pánbůh s námi!“ zvolal Martin úzkostlivě, když byl po nějakou dobu neobyčejný tento úkaz na oné silnici pozoroval. „Snad to není vojsko, co se tamto pohybuje?“

Tím upozornil starého Chvojku, který již již chtěl vozku plísniti, proč vzdálených věcí si všímá a raději koně k větší rychlosti nepobízí. Když ale taktéž k severu pohlednul, se zachvěním poznal, že je to nesmírný dav vojenské jízdy, která od Brandýsa ku hlavnímu městu se pohybuje.

„To jsou dragouni! Ti táhnou Praze na pomoc před sedláky!“ vzkřiknul zase Martin a strachy na celém těle se

třásl. „A je jich nejméně deset regimentů a všickni vyhlížejí jako satanáši!“

„Drž jazyk za zuby,“ okřiknul jej Chvojka, aby nebyl vyrušován z pozorování svého; „vojsko je to, ale spíše se mi zdá býti na ústupu před sedláky, než aby se na ně k útoku chystalo.“

„O, to mi nenamluvíte, rychtáři,“ odsekl Martin jizlivě; „to není žádné poražené vojsko; ti táhnou teprve do boje a pomoz Pánbůh sedlákům, kteří jim první do rány přijdou!“

Starý Chvojka zamračil se v obličeji, ač nebylo jisto, zda-li nad málomyslnými slovy Martina, aneb nad skličujícím seznáním, že neočekávanou touto pomocí vojenskou povstalci před Prahou na velmi těžkou překážku narazí.

Zasmušile vrhl se do kouta kočáru a kázal vozkovi, aby koně co nejvíce ku předu pobízel. Nevlídné myšlenky probíhaly mozkem jeho, neboť co včera a dnes v Praze byl shledal a spatřil, nebylo nikterakž podle toho, aby jej bezpečnou nadějí na vítězství sedláků naplňovalo. Zejména osud syna jeho u Bydžova naplňoval jej největší obavou a proto již netrpělivostí hořel, aby s vojem Rezkovým se setkal.

Očekával pevně, že se s hlavním vojem tímto už na poloviční cestě setká a syna svého opět v čele pcvstalcův spatří, leč cesty průběhem dopoledne neustále ubývalo, ale o povstalcích nebjlo posud nikde ani stopy.

Projel Ouvaly a Českým Brodem, a blížilo se už valně k polednímu, když do Sadské přibyl a posud nikoho z očekávaných nezastal. Mezitím, co Martin uběhlé koně napájel, vyptával se Chvojka v hospodě přítomného lidu na povstalce, ale dostalo“ se mu odpovědi, že tito posud u Poděbrad táboří a teprve později se sem očekávají. Ze všech okolních vesnic chystal se lid k nim se připojiti a každému to bylo divné, proč sedláci už nepřicházejí, neboť prý od Poděbrad tu již dávno mohli býti.

Chvojka byl zprávami těmito co nejvíce znepokojen a

nepochyboval už nikterak více, že nějaké ohromné neštěstí se přihoditi musilo, které původní plán povstání tak velice zmátlo.

Martin musil co nejvíce koně pohádati a brzo spatřil Chvojka nad krajinou polabskou vyvstávati věž zámku Poděbradského, načež právě o poíednách do Poděbrad dorazil.

Povstalci tábořili dosud před městem na východní jeho straně, jak tam včera večer byli přitrhli, a nejbujnější veselost panovala mezi nimi. Dostaviloť se z Boleslavská a Jičínska opět mnoho pomocných sborů, tak“ že síla sedláků každou hodinou rostla. O pití a potravu bylo taktéž dobře postaráno a velká část účastníků válečné výpravy této si přála, aby takovýto nevázaný život, při němž přece* všeho dostatek měli, co nejdéle potrval.

Chvojka zasmušile pohlížel na tento divý rej, který žádných starostí si nepřipouštěl a z jehož účastníků ani jediný netušil, že vlastně na výhni sopečné křepčí, která každým okamžikem hrozila jej v strašný jícen svůj pohltiti.

Dal se dovésti k hlavnímu stanu a přední slovo jeho k Rezkovi bylo, kde se jeho syn nalézá, a proč se již z Poděbrad ku Praze nevytrhlo.

Rezek, jenž seděl v předním hostinci Poděbradském za plným pohárem vína a vůbec v nejlepším rozpoložení mysli se nalézal, zvolal:

„Vždyť tu na nejvyššího vůdce pořád ještě čekáme a hledíme si čas tímto spůsobem ukrátiti!“

„Což se Jan z Bydžova posud nenavrátil?“ „Ba ne, a dělá mi to už vrtochy v hlavě, proč na nás tak málo dbá. Mohliť jsme už dnes býti před Prahou.“ „Ani žádných zpráv od Bydžova nemáte?“ „Rozumného nic, ačkoli lidé s druhé, strany Labe přišedší tvrdí, že v onu stranu k Bydžovu táhla včera značná síla vojska i s děly; já „tomu ale nevěřím.“ A přihnul si řádně z poháru.

„Jen tomu věřte, Rezku,“ odvětil temně Chvojka; „vojsko ono skutečně tam z Prahy vytáhlo a to je zajisté příčinou, proč

můj syn dosud do Poděbrad se nedostavil.“

„Myslíte, že tam snad na ně vojsko udeřilo, jako na Radone u Chlumce?“ vyrazil Rezek ze sebe a náhle zbledl. „Byly by zprávy o těch kanónech pravdivé?“ „Bohužel, že tomu tak bude, jinak by nebyl vůdce tak dlouho otálel. A pomním-li, že od Bydžova posud ani žádné bezpečné zprávy se sem nedostalo –“

„Tedy se domníváte, že snad do posledního padli nebo jsou zajati, jako ta sběř u Chlumce?“ pravil jek-tavým hlasem Rezek. „To by byla naše zkáza, kdybychom měli svého nejvyššího vůdce ztratit!“

„Ticho!“ zakřiknul jej Chvojka; „nevzbuzujte obavami svými zbytečný strach v ostatním lidu. Já sám vydám se bez prodlení na cestu k Bydžovu, abych se tam o stavu věcí přesvědčil a příčinu otálení Janova seznal. To^bylo vlastně vaší povinností, a hned zjitra jste tam měl vyzvědače vyslati, když nejvyšší vůdce proti úmluvě se nevracel.“

Rezek svěsil hlavu a– zahanbeně pohlížel do poháru při oprávněné výčitce této.

„Jáť mám ale tak plnou hlavu, jakoby v ní tisíc čmeláků se rojilo,“ vypravil ze sebe na omluvu; „vždyť to není maličkost tolik tisíc lidu na uzdě držeti, zvláště když jich pořád ještě se všech stran přichází, aby si s námi po Praze pohýřili.“

„Proč pak jste se tedy nevydal hned ráno na cestu, kde nás spojenci naši najisto dnešního dne očekávají? Na to nelze už ani pomysliti, že byste se tam ještě v pravý čas dostali, a prodlení takové může nám k velké škodě býti.“

„Což mohl jsem jednati proti výslovnému rozkazu nejvyššího vůdce? Kázalť mi v Přelouči, abych jej v Poděbradech očekával, a proto jsem zůstal zde na místě!“

Chvojka neodpověděl, nébrž zdál se o něčem důležitém přemýšleti.

Rezek nepokojně naň pohlížel, neboť soudil z výrazu obličeje jeho, že nejdou věci tak, jak by jíti měly a že snad

nějaká nová nehoda povstalce stihla.

Po nějaké chvíli obrátil se prudce starý Chvojka k Rezkovi a pravil:

„Na moje zodpovídání nečekejte déle na nejvyššího vůdce a bez prodlení vytrhněte ku Praze, abyste aspoň zejtra ku hlavnímu městu přibyli. Jinak zůstanou spojenci naši v Praze bez podpory a celé povstání může zničeno býti. Já spěchám k Bydžovu a buď s vůdcem nebo bez vůdce ještě v noci se zase k vám navrátím.“

„To také očekávám, starý hochu,“ odvětil poněkud veseleji Rezek; „já už mám toho komandování až po krk, a nevím, zdali bych s tou chasou cosi pořádného svedl, kdybych neměl vás nebo nejvyššího vůdce po boku. Ti nově příchozí z Boleslavská jsou jako lítí ďábli a stěží jsme je od drancování v tomto městě zdrželi.“

„Na pochodu nejlépe je udržíte a protož spěšte, abyste dal rozkazy k vytrhnutí. Já také ihned na cestu k Bydžovu se vydám.“

Oba mužové vyšli na náměstí, kde tisícové sedlákův shromážděni byli a neobyčejný nějaký hluk panoval.

„Co se zde děje?“ vzkřiknul Rezek, aby před starým Chvojkou autoritu svou ukázal. „Kdo se opovažuje tak hřmotiti?“

Hluk ale se neutišil, nébrž vzmáhal se ještě více, že nebylo lze vlastního slova rozuměti. Sedláci zdáli se býti neobyčejně rozčileni jakousi pobuřlivou zprávou, která velký dojem na ně byla učinila.

Konečně se podařilo Rezkovi sluchu si získati a na opětovnou otázku po příčině bouře této odpovídal jeden z nejbližších sedláků:

„Tamto Martin z Hradiště, který sem rychtáře Chvojku zase z Prahy nazpět přivezl, vypravuje nám hrozné věci, jak prý se na nás v Praze chystají. Dragounů a husarů je prý před každou branou několik regimentů a kanóny prý ani nespočítáš. A pořád

prý ještě z celé země tam vojsko na rychlo přichází, aby nás rozehnalo a postřílelo, jako těm u Chlumce se dalo. A toho se chytili sedláci z Boleslavská a křičí, že do Prahy ne-potáhnou, aby tam na jistý zabiják šli!“

Rezek udiveně pohlednul na starého Chvojku, ten ale pln rozhořčení nad jednáním prostořekého vozky svého vzkřikl:

„Vy troupi, což věříte těm řečem pitomého hlupce, který celé pluky ve svém strachu vidí, kde sotva deset soldátů na stráži stojí? Tak a nejinak mají se věci s vojskem v Praze, kam snadno se dostanete, jako jste se byli do Pardubic, do Přelouče a do Poděbrad dostali! Ano, v Praze čekají na nás spojenci naši, kteří nám potají brány městské do kořán otevrou, aniž by vojsko o nás co zvědělo. Ale to vše musí se v umluvenou dobu státi, nemá-li celé podniknutí zničeno býti. Protož vzhůru ku Praze a již zejtra se před hlavním městem zase shledáme!“

Řeč tato neminula se s účinkem a vše lálo straš-pytlovi Martinu, který je byl svým přehnaným líčením tak velice poděsil. Chvojka vypeskoval notně neprozřetelného sluhu svého a vsednuv pak do kočáru, rychle odjížděl z Poděbrad, aby na cestu k Bydžovu se vydal. Neopomenul však ještě jednou Rezka k největšímu spěchu pobídnouti, aby celý dav nejdéle v době jedné hodiny dále ku Praze vytrhnul. Na vysočině mezi Ne-hvizdy a Chvály měla noc ztrávena býti, a tam také Chvojka slíbil se dostaviti.

Rezek tedy kázal činiti přípravj k neprodlenému vytrhnutí a hned na to nastal v celém městě a širém okolí nesmírný ruch.

Martinovy řeči však vrtaly posud v mozku mnohým a zejména nové sbory povstalcův to byly, které nedaly si obavy svoje vymluviti.

„S těmi kanóny je to přece pravda!“ bylo slyšeti od jednoho vůdce takovéhoto pomocného sboru. „Tamto v krčmě sedí kalounkář, který včera se svým zbožím vyšel z Prahy, a ten doslova potvrzuje všecko, co nám ten mladík byl vyprávěl. Všecky bašty kolem Prahy jsou prý jako posety kanóny a

vojáci prý přísahají, že z nás masa a jitrnic nadělají, protože sedláci v Hradišti byli dragounům tak šeredně zahráli.“

Nastal nový pokřik a jako obyčejně byly přehnané zprávy původního vyprávěče těmi nejhrůznějšími podrobnostmi vyšňořeny, které ovšem byly s to, aby největší obavy u selského lidu vyvolaly. Strach zmáhal se vždy více a již také jednotlivé tlupy lidu z okolních obcí počaly se z tábora povstaleckého vytráceti. Za nedlouho prohlásili i sedláci z Boleslavská, že více na Prahu nepotáhnou a dali se houfně na zpáteční cestu.

Největší zmatek ale nastal, když před vytrhnutím z Poděbrad přišla zpráva, že prý sedláci u Bydžova byli od vojska poraženi a na všecky strany rozprášen'. Zprávu tuto přinesli někteří z uprchlíkův a ač nevěděli, jaké neštěstí bylo guberniální radu selskou a nejvyššího vůdce v Humburku stihlo, přece dostačila už pouhá zvěst o nové porážce selského lidu, aby i ti nejodhodlanější mysl ztratili.

Všude bylo slyšeti hrozný nářek a z té okolnosti, že očekávaný nejvyšší vůdce posud se do Poděbrad nevrátil, soudilo se už na nejhorší.

Mnozí považovali celé povstání za zmařené a Rezek měl s ostatními rychtáři co dělati, aby aspoň jakous takous kázeň mezi jádrem svého lidu udržel. Noví spojenci, kteří se byli v posledních dvou dnech k povstalcům přidali, vesměs však dali se na útěk, aby nepozorováni zase do svého domova se dostali. Tím se stalo, že hlavní voj sedláků obmezil se jen na původní sílu, která z Hradecka a Náchodská byla vytrhla. Sotva čtyři tisíce mužů bylo pohromadě, když konečně odpoledne. Rezek z Poděbrad na další pochod ku Praze se dal. Těšil se tím, že nejvyšší vůdce přivede sbor Nývltův ku pomoci a že sedláci v okolí Pražském se k nim připojí. Netušil ovšem, kterak smutným spůsobem tato jeho naděje na obou stranách sklamána bude.

V celém sboru panoval teď následkem událostí v

Poděbradech jakýsi stísněný duch, a válečné písně, jakéž ve sboru sedláků po celý dosavadní tah byly zaznívaly, náhle umlknuly; přestalyť také chlubné řeči o tom, jak sedláci v Praze si počínati a vykračovati budou, a mnohého obcházelo tušení, že už nastává počátek konce..Rezek sám nejevil příliš velkou zmužilost a chtěl-li soudruhům svým kuráže dodati, tedy sám ji dříve v sklenici hledal. V obcích, kudy se táhlo, byla na zprávu o nové porážce sedláků dosavadní bojechtivost taktéž značně ochabla a málokterý z vesnického lidu se k povstalcům přidával.

Čím blíže se ku Praze přicházelo, tím slabší ale bylo toto účastenství, neboť tu lid již věděl, že značná síla vojenská byla do hlavního města povolána a že tam povstalci šeredně uvítáni budou.

S nastávajícím večerem přitáhl Rezek se svým davem na vysočinu mezi Chvály a Běchovicemi, kdež přenocováno býti mělo. Sedláci rozešli se po okolních obcích a hlavní stan s Rezkem se ubytoval v Horních Počernicích, odkud druhého dne ráno přes Vysočany a Libeň další cesta ku Prsze nastoupena býti měla.

Rezek každým okamžikem očekával návrat nejvýššího vůdce a starého Chvojky, ale hodina za hodinou míjela a nikdo z nich se neobjevoval. Rezek, utápěl svou nevrlost nad tímto sklamáním ve sklenici, a ačkoli mu lichotilo, když od ostatních za předního vůdce považován byl, přece cítil se v postavení tomto nevolným a byl by se s podřízenou úlohou spokojil. Když ale ani o půlnoci starý Chvojka se nedostavil, nabyl přesvědčení, že zajisté i jeho nějaké neštěstí potkalo a že teď sami na sebe odkázáni jsou. Bylo to kritické postavení pro statečného sedláka tohoto, který nyní měl na vlastní pěst jednati, ačkoli ani ponětí neměl o tom, kterak si v případu tom počínati. V nevrlosti své nad postavením tímto sáhal čím dále tím prudčeji po sklenici a konečně přišel v uvažování svém k výsledku, že nejlépe učiní, když pořádně se vyspí a teprve ráno

s bystřejší myslí poznovu přemýšleti počne.

Jak si umínil, také neprodleně učinil a brzo spal spánek spravedlivých, jakoby se v klidném statku svém v Heřmanicích nalézal.

Ale odpočinek tento netrval dlouho. Krátce po půlnoci přišel do hlavního stanu posel, vyslaný od zednářů Pražských, jenž trpce si na to stěžoval, že sedláci nedorazili v ustanovený čas ku Praze a nyní že jim Pražští spojenci nemohou ku pomoci přispěti, an úřadové nejrozsáhlejší opatření k udržení pořádku a pokoje ve městě učinili.

Mrzutě naslouchal Rezek v rozespalosti své zprávě této a pak zvolal:

„Aha, měšťáci se z toho vytahují a nechtějí si za nás sedláky ruce popáliti. Řekněte jim ale, že jich nepotřebujeme a že se sami o Prahu pokusíme! He, přátelé,

y mluvil jsem dobře?“ obrátil se k ostatním rychtářům, kteří zároveň s poslem k poradě přišli.

„Ano, ano! více neustoupíme!“ ozývalo se se všech stran; „až ku Praze jsme se dostali a bylo by nám k hanbě, kdybychom se s nepořízenou navrátiti měli! Těch vojenských palaší se nebojíme a nadarmo svoje ručnice také s sebou neneseme!“

Tak volali pivem a vínem rozjaření sedláci, jejichž smýšlení brzo vsickni ostcťtní sdíleli. Po celém táboře panoval podobný ruch a všickni přísahali, že i bez pomoci měšťáků své svobody sobě dobudou.

Vyslanec zednářů Pražských pak byl odeslán nazpět do města, aby velitelům svým sdělil, že sedláci více neustoupí a chtějí pro svá práva do posledního muže bojovati.

Tak odevzdalo se vše opět odpočinku, aby ráno tím časněji ku Praze se vytrhnouti mohlo. Tvrdošíjnost sedláků opanovala místo rozvahy a všickni stáli na tom, že měšťákům bázlivým se musí ukázati, co selská pěst je s to dokázati.

Rezka pak pohádala ctižádost k neústupnosti takové, aby

osvědčil, že i bez nejvyššího vůdce dovede povstalce k vítězství vésti.

Ráno pak, než ještě slunce nad obzor se povzneslo, bylo již v táboře povstalců vše na nohou a hotovilo se k poslednímu pochodu.

Rezek zamračeně procházel řadami svých věrných, které od včerejška ovšem značně byly seřídly, ale proto přece ještě hrozivou moc tvořily. Především naplňovala Rezka a ostatní rychtáře novou kuráží ta okolnost, že vojenská obsádka Pražská nemohla býti tak silná, když po dvakrát tak silné oddíly proti povstalcům vyslala

Mimo to navrátili se do selského tábora vyzvědači od Rezka ještě v noci ku Praze potají vyslaní, kteří se tam ohlednouti měli, jak vůbec věci v hlavním městě se mají a jaké přípravy k odražení útoku povstalcův se konají.

Jednohlasně zněly tyto zprávy, že o vojsku není kolem města nikde ani stopy, brány městské že jsou uzavřeny, na baštách pak že není také žádného vojska.

Toto sdělení bylo ovšem podstatné, neboť velitel obsádky Pražské, generál Wied, stáhl, jakmile došla zpráva o přibližování se sedláků, všecko vojsko před branami rozestavené nazpět do města a brány byly pevně uzavřeny, tak že z Nového města nikdo více před bašty vycházeti nemohl. Za to ale stála u bran ve městě celá obsádka pohotově, zejména na Poříčí byl rozestaven onen pluk jezdcův, jenž včera ráno byl co posila do hlavního města přitrhl. U Poříčské a u Nové brány byl očekáván hlavní útok povstalců a zde také byla hlavní síla k obraně soustředěna.

V obyvatelstvu vzbuzovala tato opatření válečná velký strach a nejhroznější pověsti o řádění sedláků se roznášely po městě. Počet jejich zbrojenců byl daleko přepínán, a mnozí pochybovali, zda-li obsádka pražská –dostačí k přemožení tak ohromných tisícův. Kdyby byli Pražané znali pravý stav věcí v táboře povstalcův, byli by zajisté ihned od strachu svého

upustili, neboť nestranný pozorovatel musil okamžitě přesvědčen býti, že nezřízený tento dav pod tak nedostatečným vůdcovstvím ani prvnímu návalu vojska neodolá.

Avšak Rezek byl s ostatními rychtáři úplně přesvědčen o brzkém vítězství a v duchu již se viděli téhož večera v nejskvostnějších palácích hlavního města hodovati.

Konečně se vytrhnulo z dosavadního stanoviska a Rezek dal vojům svým povlovně postupovati, poněvadž stále ještě očekával příchod Chvojková sboru. Vyslal také posly své nazpět, aby pochod jeho urychlili, kdyby snad skutečně již ku Praze se přibližoval, ale poslové vraceli se jeden po druhém zpět, naopak potvrzujíce pověst, že Chvojkův sbor byl skutečně u Bydžova od císařského vojska rozprášen, že se více shluknouti nemohl.

„Nebudeme tedy více na ně čekati," odsekl Rezek, jenž se teď nejvyšším vůdcem povstání stal; „však až budeme v Praze, oni nás zajisté brzo naleznou! Vzhůru, bratří, tamto už jsou vidět makovice věží Pražských!"

Byl krásný jarní den a slunce svítilo sedlákům tak jasno a milo na cestu ku Praze, že už tato příznivá pohoda na čilost a veselost jejich účinkovala. Čím více k hlavnímu městu se blížili, tím hlučneji zaznívaly zase bývalé zpěvy, tím divočejší ruch povstával v řadách jejich. Nikde nejevil se žádný nepřítel, cesta byla pohodlná, Praha se již z velké části rozkládala v jasném svitu slunce před nimi – proč by tedy nebyli naději na blízké vítězství se oddávali?

Blížilo se k polednímu, když první řady na svah vysočiny se dostaly, která nad Vysočany a Libní se vypíná. V krátké době seběhlo vše po silnici do Vysočan a do Libně, kde tehdáž několik zájezdních hospod se nalézalo, jež ovšem hned přeplněny byly.

Rovněž se dalo všem ostatním stavením v obou vesnicích a nikde nebyl žádný nápoj tak dobře ukryt, aby jej byli povstalci nenalezli. Velká část obyvatelstva byla se ze strachu před nimi

do Prahy uchýlila, a ti, kteří doma zůstali, nesměli ovšem ani pomysliti na nějaký odpor.

Nastalo tedy hýření a hodování, neboť sedláci se musili naposledy posilniti, než by k útoku na Pražské hradby a brány přikročili.

Nejvyšší vůdce Rezek a ostatní rychtářové uvelebili se v Libeňském zámku, jenž jakožto majetek obce Prahy sloužil Staroměstským primátorům za letní sídlo. Zde ve velké síni zasedli náčelníci povstalců ke stolu, na nějž správce zámecký musil přinésti vše, co se ve sklepě a v kuchyni nalézalo.

Zde rovněž jako v ostatních staveních Libeňských a Vysočanských panovalo nyní bujné veselí, zvýšené ještě dojmem vítaných zpráv, že prý v celé krajině až ku Praze není viděti ani jediného vojáka, a i stráže v domě vysloužilců, jehož zadní část tehdáž právě ještě ve stavbě se nalézala, jsou prý do budovy nazpět odvolány a invalidovna jako ze strachu před sedláky uzavřena. Podobně prý i na špitálských polích, tu kde nyní předměstí Karlín se rozkládá, není ani živé duše ozbrojené viděti, a Poříčská brána že jest taktéž zamčena, aniž by ale na baštách nějaká obsádka se nalézala.

Sedláci hojným pitím rozčilení nedomnívali se už jinak, než že Pražané i se vším všudy vojskem nesmírně se strachují a povstalcům hned po prvním útoku brány města svého otevrou a autoritu jejich vůdce uznají. Netušiliť ovšem, že celý pluk jezdců za uzamčenou branou Poříčskou čeká jen na rozkaz, aby proti povstalcům do boje se vyřítil.

Rezek pronesl tedy přípitek na brzké vítězství a všickni přítomní jej horlivě provázeli.

V tomto nadšení přišla neočekávaně zpráva, že po silnici od Prahy se přibližuje k Libeňskému zámku několik generálů na koních, obklopených silnou stráží vojenskou.

Rezek pronesl tedy přípitek na brzké vítězství…

V prvním okamžiku zalekla ta zpráva všecky přítomné, neboť ani jediný z nich nebyl se sebe dokoná svrhnul pravou povahu svou, která jej odjakživa učila míti velký respekt před velkými pány a zejména před generály, kteří pod silnou stráží jízdeckou přicházeli.

Ze všech nejdřív ale se vzpamatoval Rezek a vida poněkud dlouhé tváře svých soudruhů, zvolal:

„Vidíte, už přicházejí sami o příměří a milost prosit! Ale my, my se nedáme obměkčit! Dokud nám patent náš nepodepíšou, neustoupíme ani na krok!“

„Ne, nedáme se! Neustoupíme!“ křičeli teď ostatní, když viděli Rezka tak zmužilého, že i generálům se postaviti a opříti chce.

V tom vrazil opět jiný posel do síně a sděloval udychtěným hlasem:

„To přijíždí sám nejvyšší purkrabě hrabě Nostic a generálové s ním! Už jsou na mostě před zámkem a kázali, aby se rychtáři k nim dolů odebrali!“

„Co oni nám chtějí poroučeti?“ vyrazil ze sebe divoce Rezek. „My jsme zde teď pány a oni nás musí poslouchati! A kdyby to byl sám nejvyšší purkrabě!“

Vyhrnul se v rozjařenosti své ze síně a ostatní rychtářové jej následovali, společným křikem a hulákáním vzájemně kuráže si dodávajíce.

Před zámkem a v nádvoří zámeckém bylo se již shromáždilo velké množství povstalců, kteří na zprávu o příjezdu nejvyššího purkrabí a Pražských generálů byli se sem sběhli a zuřivými zraky na velmože pohlíželi, již na Libeňském mostě zastavili a tam příchod náčelníků selského povstání očekávali.

V čele tohoto průvodu nalézal se skutečně nejvyšší purkrabě Pražský, hrabě František Antonín Nostic, pak přísedící zemského gubernia a president nad appellacími hrabě František z Věžník, oba ve své velké uniformě stavovské,

kterou sedláci za uniformu generálskou považovali, dále velitel obsádky Pražské generál Wied a generál pěchoty hrabě Cavriani. Silná stráž jízdecká s vytaženými palašemi a napnutými karabinami byla dostatečnou ochranou proti všelikému útoku.

Jak vědomo, byl to nejvyšší purkrabě, který již minulého roku byl zaslal do Vídně pamětný spis o potřebě důtklivých oprav v poměrech selských a vždy co zastance poddaného lidu se osvědčoval.

I nyní, když už povstání selské vypuknulo a zrušením všeho společenského řádu hrozilo, snažil se, aby smírným způsobem byl učiněn konec dalším výtržnostem, a proto vydal se na cestu do Libně, aby tu povstalce od dalších výstředností odvrátil a opět na rozumnou cestu přivedl.

Jakmile spatřil se přibližovati náčelníky povstalců s Rezkem v čele, popojel k nim několik kroků a vysokým hlasem kázal, aby sedláci zbraň svou odložili a klacky odhodili.

Rezek obrátil se k sedlákům, aby tak učinili a někteří rozkazu jeho uposlechli.

Hrabě Nostic pak tázal se Rezka:

„Za jakou příčinou takto zbrojně přicházíte? Jaká je žádost vaše?“

„Svobodu chceme „ odpověděl vzdorně Rezek a vypnul se co nejvíce.

„Svobodu chceme! Ať zhyne robota!“ řvalo veškeré množství po něm.

„A pro tu si jdeme do Prahy!“ zvolal opět Rezek a sáhnul pod svou kazajku, pod níž něco ukrývati se zdál.

Sotva že generál Wied pohyb tento spatřil, domníval se, že vůdce sedláků snad pistoli ukrývá, aby z ní ránu na purkrabí vypálil, a vzkřikl:

„Co to ukrýváš, šelmo? Ven s tím!“

Rezek však na místo pistole vytáhl zpod kazajky své karabáč, jakého vrchnostenští úřadníci na spurné sedláky

užívali a, zatočiv jím v povětří, zvolal divoce:

„Karabáč na takové šelmy jako jsi ty!“

„Chcete v dobrotě žádost svou přednésti?“ zvolal teď opět purkrabí.

„Nedáme více na slova!“ zněla zuřivá odpověď Rezkova. „My si svobodu mocí dobudeme a tyrany své po stromech rozvěsíme!“

A zatočil poznovu karabáčem, tak že kůň purkrabí uleknut se vzpjal a jezdce svého svrhnouti hrozil.

Hrabě Nostic trhl však koněm nazpět a obrátiv jej vzkřikl:

„Přisámbůh! ve čtyřiadvaceti hodinách musíš na tomto místě viseti, drzý chlape!“

Na to vida, že je všecko vyjednávání s povstalci marné, kynul soudruhům svým a v okamžení uháněl celý průvod nazpět ku Praze.

„Oni se nás bojí! Oni před námi utíkají! Vzhůru za nimi!“ řvali teď všickni sedláci a jako povzteklí počali se zase zbraní svých chápati.

„Vzhůru na Prahu! Ani jediný nesmí nám z nich ujíti!“ řičel divokým hlasem Rezek a máchal svým karabáčem nad hlavou. „Tak pomstíme svoje bratry od Chlumce a Bydžova! Vzhůru za nimi!“

V krátké době srazily se všecky davy sedláků a hn?ly se jako divá zvěř po silnici ku hlavnímu městu. Kolem invalidovny, kterou prozatím stranou ležeti nechali, dostali se na špitálská pole, hulákajíce a nejdivější po-suňky činíce, jakoby už pány nad Prahou byli a vítězství se jim dostalo.

Nikde nenalezli žádného odporu a bez překážky přišli až v ona místa, kde se nyní most železnice Drážďanské táhne, a odkud už Poříčskou bránu spatřovali.

Divoký výkřik ozval se z tisícerých hrdel, v témže okamžiku ale rozevřela se brána a z ní vyřítili se dragouni, kteří už od rána na okamžik tento byli čekali.

Jako vichřice bouří provázená přihnal se celý pluk ve dvou

minutách proti povstalcům a ještě se tito nemohli z překvapení svého probrati, když už palaše dragounův počaly do nich tepati a krvavou lázeň spůsobovati.

Země duněla pod kopyty koňův, dragouni se rozjeli polokruhem a se tří stran doráželi na sedláky, z nichž málokterý se odvážil pušku vypáliti neb na odpor se stavěti. Dragouni poráželi před sebou vše, co se jim v cestu stavělo, sedláci pak beze všeho pomyšlení na obranu odhazovali zbraně svoje a střemhlav pádili nazpět, aby jen ránám rozlícených vojáků unikli.

Nejpřednější řady, mezi nimiž Rezek a ostatní rychtáři se nalézali, padly vesměs v zajetí, množství poraněných a od koní zdupaných válelo se v prachu silnice a na okolních polích, ve čtvrt hodině nebylo na Špitálsku ni jediného sedláka více, kterýž by nebyl zajat neb poraněn býval. Vše ostatní se na všecky strany rozprchlo a ani cesty utíkajícím nestačily.

Porážka posledního sboru povstalých sedláků byla právě tak úplná jako onano před Chlumcem a Bydžovem.

Patnáct set sedláků upadlo i s vůdcem Rezkem a ostatními náčelníky v zajetí vojska, kteréž je do nedaleké invalidovny a prostorných tamních dvorů uzavřelo.

Povstání selské vzalo takto konečně za své, a přísný trest nastal.

Nejvyšší purkrabě ještě téhož dne sestavil komisi k potrestání vinníků, která už následujícího dne ortel nad náčelníky povstání vynesla.

Rezek byl vyveden do Libně a tam na mostě, jak mu včera sám nejvyšší purkrabě byl přísahal, oběšen. Zarputile kráčel smrti vstříc a s divokým klením vstoupil pod osudný kůl, na němž za poblouzení své pykal.

Téhož osudu dostalo se čtyřem jiným náčelníkům, kteří na výstrahu lidu selskému před branami Pražskými na rozličných stranách oběšeni býti měli.

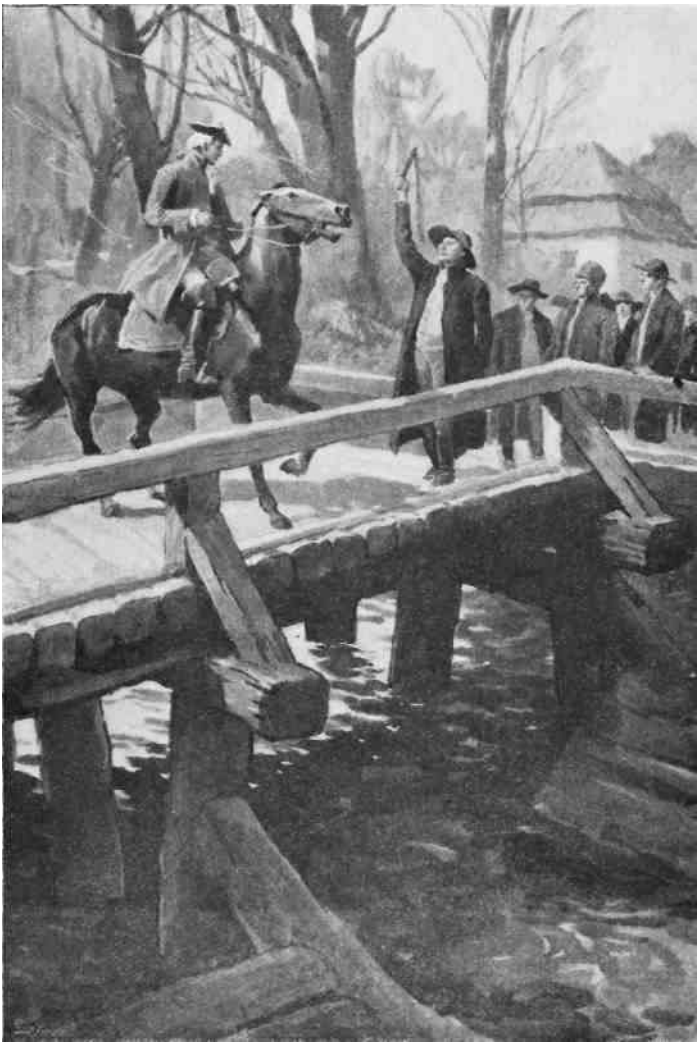

„Nedáme více na slova!“ zněla zuřivá odpověď Rezkova.

Rychtář Zdenický Josef Černý byl oběšen před Poříčskou branou, druhý před Bruskou branou, třetí na Smíchově před Újezdskou branou, čtvrtý pak na Pankráci před Vyšehradskou branou.

Onen v Roztokách oběšený byl syn jednoho zámožného sedláka tamže, jenž byl v okolí tlupu sedláků sebral a ji Rezkovi do Libně ku pomoci přivedl. Za to jej pověsili před domem otcovským.

Ostatní zajatí sedláci byli na dále v zajetí ponecháni, až by i nad nimi rozsudek pronesen byl.

Mimo to se čekalo na příchod povstalců, u Chlumce a u Bydžova zajatých, jejichž náčelníci týmže spůsobem jako onino před Prahou potrestáni býti měli.

IV. ÚTĚK Z PRAHY.

Druhého dne po událostech, jež jsme v předcházející kapitole vypravovali, zastavil se pozdě večer u Poříčské brány povoz, jenž svědčil, že byl dalekou a rychlou jízdu vykonal. V pozadí kočáru seděl ve svůj plášť těsně zahalený muž, na kozlíku pak poháněl koně venkovský vozka, jenž musil před zavřenou branou zastaviti.

Nevrle vyhledí cestující z okna kočáru a ptal se po příčině zastávky.

„Brána je už zavřena a nikdo se za ní neozývá, ač nás dobře slyšeti musili,“ odpovídal vozka a prásknul několikrát bičem.

Nikdo ale nepřicházel otevříti.

„Slez dolů a zatluč na bránu!“ kázal hlas muže z kočáru.

Vozka tak učinil a rukovětí biče několikrát rázně do vrat udeřil, až se to po klenbě vnitřní brány temně obráželo.

Za chvíli ozvaly se kroky ve bráně a zároveň byla odšoupnuta závorka z malého okénka, které asi u výši lidského obličeje ve vratech se nalézalo. Za mřížkou objevil se vrátný,

jenž hrubě se ozval:.

„Po osmé hodině nesmí se nikdo více do města-vpouštěti! Přikázal tak pan primátor, aby nás snad ta luza selská nepřepadla, která tu včera za vyučenou dostala!“

„Můj pán ale není žádný sedlák, abyste se ho musili obávati!“ namítal vozka.

„To je stejné! Nikdo nesmí do města vpuštěn býti, dokud nebude ráno otevřeno, a pak ještě se musí každý důstojníkovi zdejší městské guardie řádně vykázati!“

„Je důstojník onen v tomto okamžiku zde?“ ozval se náhle za zády vozky hlas' pocestného, jenž byl mezitím z vozu vystoupil a poslední slova vrátného zaslechl.

„Je zde, ovšem; však musí býti na stráži! Co má býti s ním?“

„Oznamte mu, aby si neobtěžoval sem přijíti,“ kázal velitelským hlasem cizinec, a doložil pak tišeji: „Uvidíme potom, zda-li do Prahy se dostaneme čili nic!“

Mumlaje odešel vrátný, a za chvíli se objevil jiný obličej v zamřížovaném okénku.

„Co je?“ zvolal zhurta. „Do města je po celou noc vstup zakázán! Už včera to bylo všude publikováno! Musíte se tedy i vy podle toho říditi!“

„Jste vy důstojník městské guardie Moller?“ tázal se teď cizinec, nedbaje jaksi na slova důstojníkova.

„Tak jest! Co mu chcete?“ tázal se důstojník.

„Abyste mi jednoduše bránu otevřel, pane důstojníku Mollere.“

„Nesmím, je to proti výslovnému zákazu žádáno, který nesmím přestoupiti.“

Cizinec neodpověděl, ale pozdvihnul svou ruku k okénku. Na ukazovateli ruky této lesknul se velký prsten se třemi démanty a zvláštními znaky.

„Nuže, vyhovíte nyní rozkazu mému?“ zvolal cizinec, jenž nebyl nikdo jiný než hrabě Špork, nejvyšší velmistr Velkého

Orientu, který v důstojníku Mollerovi seznal Člena pražské lože zednářské a nyní moci své nad ním užíval.

Důstojník sklonil hlavu a polohlasně odvětil:

„Učiním podle rozkazu vašeho, vznešený pane! Však k vůlí mé i vlastní bezpečnosti račte jen sám do města vejíti a kočár za branou ponechati. Snadno by mohl ve městě upozorniti, kterakým spůsobem se sem dostal.“

„Budiž,“ odvětil hrabě Špork, „mámť i já příčinu, abych všelikou zbytečnou pozornost od sebe odvracel.“

Pak obrátil se k vozkovi svému a kázal mu, aby kdesi před branou v některé hospodě nocoval a teprve za dne do Prahy vjel. V několika okamženích obrátil kočár zase nazpět a mezi rachocením jeho otevřela se také branka a zakuklený hrabě Špork. vklouzl do vnitř.

„Je velká lože svolána?“ tázal se polohlasně a jakoby mimochodem důstojníka.

„Ano, vznešený pane, ale až k době půlnoční,“ zněla odpověď.

Hrabě pokynul hlavou a několika kroky ocitnul se ze brány na temném Poříčí, kudy rychle do města se ubíral.

Liduprázdnými ulicemi bral se k Starému městu, přešel Velké náměstí a zahnul labyrintem uliček Staroměstských do Poštovské ulice, kde před známým nám již domem kriminálního rady Toužimského zastavil.

Trhnul zvoncem, a starý sluha přišel mu rychle otevřít.

' „Přijel tyto dny k panu radovi muž z venkova s dívkou?“ bylo první otázkou hraběte Šporka k sluhovi.

„Ano, milostivý pane,“ odpovídal sluha, jenž hraběte z dřívějších jeho návštěv znal; „ten muž sám ale hned zase druhého dne ráno nás opustil.“

„A ona dívka?“ tázal se hrabě s velkou nedočkavostí dále.

„Je nahoře u naší slečinky a zdá si zde velice libovati.“

Výraz spokojenosti objevil se po zprávě této na obličeji Šporkově. Rychlým krokem ubíral se nahoru k příbytku

radovu.

„O jen když zde žádné neštěstí mne nepotkalo!“ mluvil sám k sobě. „Jen když zde žádná zrada za kroky mými se neplížila! – Bude co státi mnoho namáhání, než Marii o osudu Janovu uspokojím, leč dlouho již od něho odloučena nebude!“

Rada Toužimský čekal již ve dveřích na pozdního hosta svého.

„Vše je ztraceno, hrabě! Povstalci byli zde včera na hlavu poraženi a náčelníci jejich už dnes pověšeni.“

„Vím to, vím! Však jsem viděl v Libni viseti mrtvolu jednoho a.před Poříčskou branou mrtvolu druhého! Však to by nebyla ještě ztráta největší. Ale jsouť též všecky ostatní sbory povstalců poraženy a sám Chvojka se nalézá s ostatními náčelníky v zajetí!“

„Tedy je skutečně pravda, hrabě, co se dnes po Praze jen jako pověst vypravovalo?“

„Bohužel, úplná pravda vše! Celé podniknutí naše je zmařeno. U Chlumce to byla pitomost jednoho z náčelníkův, u Bydžova opět bídná zrada jednoho ničemníka, jemuž Jan příliš byl důvěřoval. My nesmíme více na další sledování svých záměrů na ten čas ani pomysliti. Však jediná naše starost musí býti, abychom osud zajatých co nejvíce možná zmírnili a Chvojku i s otcem jeho na svobodu dostali.“

„Což starý Chvojka nalézá se také v zajetí? Vždyť teprve předevčírem ráno mne opustil?“

„A právě na této cestě byl nedaleko Bydžova od vojáků zajat. Jan je mimo to raněn na hlavě, bohudík, že není rána jeho těžká a brzké zahojení slibuje. Pokud jsem vyzvěděl, budou oba Chvojkové s ostatními vůdci nepochybně už zejtra do Prahy přivezeni.“

„Všickni se tedy nalézají v zajetí?“

„Až na Rtyňského rychtáře Nývlta, kterému se včera podařilo uprchnouti. – Nyní se však o to jedná, abychom zvěděli, v kterém vězení zdejším se oba Chvojkové nalézati

budou.“

„Oba budou pohnáni před zemský soud,“ odpovídal v té věci zkušený kriminální rada; „budou tedy vsazeni do Bílé věže na Hradčanech.“

„A vy jste přísedícím téhož soudu, jako dva jiní mistři naší lože?“ tázal se se zvláštním výrazem hrabě Špork.

Rada neodpovídal, leč jen mlčky se uklonil. Však tato odpověď hraběti dostačovala..

„V půl hodině musíme se odebrati do shromáždění lože,“ započal opět Špork; „neboť v té věci nesmí býti ani okamžiku ztraceno. Já sám musím také co nejdříve Prahu a vůbec Čechy opustiti.“

„A proč to, pane hrabě? Či se chcete svých nároků na dědictví otce svého vzdáti?“

Hrabě Špork se trpce usmál.

„Nároky mé jsou už dokoná zmařeny. Vláda se zmocnila všech mých papírů a. císař Josef nikdy nepostoupí panství Hradiště muži, který byl povstání selské v Čechách zosnoval. Proto je trvání mého zde na mále, a jako celé podniknutí naše je zmařeno, také já se musím odříci naděje, abych kdy na zámku otců svých zasednouti mohl. Nenastala ještě doba osvobození pro lid selský, nenadešla ještě doba, kdy bych i já se mohl ve volné, svobodné vlasti usaditi.“

Hlas hraběte nabyl elegického výrazu, a rukou zakryl si čelo, jakoby temnou nějakou myšlenku z mysli zahnati se snažil.

„Však nalezl jsem zde přece poklad neočekávaný, nalezl jsem oplakanou sestru svou a ta mi všecky ostatní ztráty vynahradí!“ pokračoval po nějaké chvíli dále a pak rychle doložil: „Uveďte mne k ní! Aby od nikoho jiného krutou onou zprávou překvapena nebyla.“

Rada pak jej na to uvedl do komnaty své dcery, kde Marie bratra svého vřele objala.

První otázka její byla po Janovi a proč jej s sebou do Prahy

nepřivádí.

„Nejdéle ve třech dnech jej spatříš, drahá Marie," ujišťoval ji hrabě a snažil se obavy její rozptýliti. Ne-mělať posud žádné známosti o nešťastné porážce sedláků před Prahou, neboť rada Toužimský byl všem domácím přísně nařídil, aby se před ní o této události nezmiňovali.

„Jana potkalo zajisté nějaké neštěstí, že mi nechceš nic určitého o něm sděliti!" lkala dívka a pohlížela s výrazem jemné výčitky na bratra, který marně se snažil zrakům jejím se vyhnouti.

„Mladý Chvojka skutečně se nalézá už naTcestě do Prahy, slečno," ujal se teď slova rada Toužimský, aby hraběti ve věci této přispěl; „ve třech dnech zajisté již budete moci se s ním setkati."

„Ale kde se nalézá nyní? Vždyť měl už včera ku Praze přiraziti?"

„Poněvadž byl na cestě zdržen a nedařilo se vše dle původního plánu našeho," kónejšil ji hrabě dále.

„O mne moje tušení neklamalo, já vím, že Jan se dočkal zlého osudu, ba že snad ani už mezi živými se nenalézá!" bědovala dívka a zakryla si líce rukama.

„Tvé přeludy, Marie, jsou zcela nepodstatné," odvětil hrabě Špork a snažil se jí ruce s lící opět sejmouti; „svým čestným slovem se ti zaručuji, že Jana spatříš ve třech dnech a pak nikdy více jej neztratíš!"

Marie poznovu vrhla se kolem krku bratrova a slíbila slzy své usušiti. Hrabě Špork vtisknul jí políbení v čelo a pokynuv radovi, opouštěl, komnatu dívek, aby s Tou-žimským vydal se do shromáždění blízké lože „u tří korunovaných sloupů".

Mistři lože byli už ve známých nám místnostech pohromadě a horlivě rokovali o událostech posledních dvou dnů, které s působením jejich vlastním v tak úzkém spojení se nalézaly.

Jakmile nejvyšší velmistr se objevil, utichl vešken hovor, a

po zahájení lože počal hrabě Špork sdělovati zprávu o zmařeném povstání selském, které mělo počátkem býti k velkému hnutí politickému, jaké řád frei-maurův osnoval. Dílo toto však se na ten čas ještě nezdařilo a bratří lože musili v okamžiku tomto veškeru svou píli k tomu obrátiti, aby další zlé následky povstání selského vyvarovány byly.

„Jste tím povinni nešťastným bratřím svým," končil hrabě Špork řeč svou, „kteří nyní v moci absolutistické vlády se nalézají a stejnému osudu by propadli, jakého dnes před Prahou některým z poražených vůdcův lidu se dostalo. Však i tato vláda nesmí se dále zříkati oprav a zásad volnosti; i toto nezdařené povstání vynutí na ní dříve nebo později, že dosavadní nevolnictví a poddanství musí býti zrušeny a selský lid za svobodný prohlášen. Očekávámť tak zajisté od šlechetného lidumila císaře Josefa II. a, pakliže snahy naše nevyplnily se zde v té míře, jak jsme prvotně byli očekávali, jestjpřece aspoň půda připravena budoucím opravám a převratům, které na západě Evropy své vzniknutí počnou a také tuto vlast jednou ve svobodnou zemi promění! – Já opouštím loži tuto, neboť očekává mne ve Velkém Orientu důležité dílo, vyvolané dobytím nového dílu světa zásadám svobody a rovnosti. Věztež, bratří, totiž, že velký bratr náš Washington v severní Americe porazil v poslední rozhodné bitvě Angličany a provolal neodvislost republiky severoamerické, odkud teď zásady naše nejsilnější pomoci docházeti budou!"

„Sláva Washingtonu!" ozvalo se v kruhu celého shromáždění nad předůležitou novinou touto. „Sláva republice americké!"

„Osvobození kolonií anglických, bratří, budiž vám znamením a zárukou, že i v této straně Evropy konečně zvítězí zásady svobody a rovnosti, když vy sami se jim nestanete nevěrnými. Přeji zdaru počínání vašemu a Velký Orient nikdy neopomine vás podporovati ve všech podnicích vašich, jako jste mu až dosud poslušnost neobme-zenou byli věnovali. Mocí

úřadu svého pak káži oněm z vás, kteří úřadem svým a postavením jsou k tomu povoláni, aby sloužili za trestající rámě vlády absolutistické, by ve třech dnech od okamžiku tohoto počínaje odevzdali svobodě statečného mladíka a mistra lože této, Jana Chvojku, jakož i otce jeho, kteří zejtra do Prahy přivezeni budou, aby zde za účastenství své v povstání selském trestáni byli!“

Po slovech těch vztáhl ruku s prstenem proti shromážděným a vedle rady Toužimského uklonili se ještě dva mistři hluboce na znamení, že rozkazu nejvyššího velmistra vyhověti chtějí.

„Sprošťuji vás pro tento případ všeliké přísahy a závaznosti!“ zvolal k nim hrabě Špork vysokým hlasem. „Jen povinnost k řádu svému mějtež na zřeteli!“

Pak udeřil třikrát kladivem na meč velmistrovský a prohlásil schůzi za skončenou.

S radou Toužimským vrátil se pak po půlnoci opět do příbytku jeho a tam dlouhou dobu ještě radili se o nejvhodnějším spůsobu vysvobození obou Chvojkův. Konečně byl celý plán umluven a teprve když první zábřesky ranní na východním obzoru se jevily, mohl se hrabě Špork dlouho postrádanému odpočinku věnovati,

Druhého dne byl hrabě Špork zaměstnán pořádáním svých papírů a zavazadel, aby vše k ustanovené době útěku připraveno bylo.

Mezi prací touto byl vyrušen hrabě Špork starým sluhou, jenž s jaksi nepokojnou tváří do světnice vešel a nejistým hlasem započal:

„Račtež odpustiti, milostivý pane, že v tomto okamžiku se na vás obracím. Pan rada ale nevrátil se posud z úřadu a takž musím vám, milostivý pane, se svěřiti.“

„Nuže, co se stalo, dobrý muži?“ tázal se jej kvapně hrabě Špork. „Moji nepřátelé mne snad– nebudou hledati v tomto domě?“

„To neočekáváme, milostivý pane; ale přece je váš zdejší pobyt ještě třetí osobě znám.“

„Nikdo o něm neví, leč jediný starý Chvojka, a ten se nalézá teď v zajetí.“

„A přece stojí přede dveřmi ženština, která chce býti mocí ku hraběti Šporkovi vpuštěna.“

Hrabě se na okamžik zamyslil.

„Co mám činiti, milostivý pane? Mám ji sem vpustiti?“

„Ano, učiň tak, abychom snad větší nebezpečí vyvarovali. Leč dobře se rozhlédni, zda-li skutečně sama přichází!“

„O neníť teď ani živé duše na ulici, celá Praha běží na Poříč, kudy povezou chyceného „selského císaře“ a celý jeho dvůr!“

„Nuž, tedy spěš a přiveď tu ženštinu sem!“

Sluha vyšel a v několika okamženích na to se vrátil se zahalenou ženštinou, která při spatření hraběte Šporka před něho na kolena se vrhla a v nejhlubší pokoře límec jeho kabátce políbila.

Byla to stará Veruna, která tak neočekávaně se v Praze objevila.

„Ty, Veruno?“ zvolal hrabě v nejvyšším udivení. „Kterak ty přicházíš do Prahy a přímo ke mně?“

„O milostivý pane můj, kterakž bych mohla nečinná zůstati na Hradišti, když mé pomoci bylo jinde tak velice potřeba? Přicházím z Bydžova, kde jsem nešťastného chráněnce svého ošetřovala a od starého Chvojky byla jsem k tobě vyslána, abych tebe a vznešenou sestru tvou o osudu Janovu uspokojila.“

„Jak? tobě se podařilo až k Janovi se dostati?“

„Stálo mne to ovšem velkého namáhání, ale konečně přece vojáci prosbám mým vyhověli, že jsem Jana mohla na loži jeho ošetřovati, a Bůh vynasnažení moje zdarem odměnil!“

„Daří se skutečně Janovi s ránou jeho lépe?“

„Bohudík, léky moje odstranily už všeliké nebezpéčí; Jan

může opět choditi a nalézá se právě na cestě do Prahy i se starým Chvojkou a Radonem.“

„A ostatní zajatí?“

„Zůstali prozatím v Bydžově a v Chlumci; neboť především tito tři mají soudu vydáni býti. O, milostivý pane, kterak mi rozdírá tento osud jejich srdce! Pomoz jim, pane! Vysvoboď je z rukou nepřátel lítých!“

A poznovu padši na kolena, vztahovala sepjaté ruce proti hraběti.

„Upokoj se, ženo šlechetná! Janovi a pěstounu jeho nebude vlasu na hlavě skřiveno. Tys navrátila mu zdraví, já mu vrátím opět svobodu!“

„O dík tobě, pane! dík můj nejvřelejší! Stará Ve-runa by to ani okamžik nebyla přežila, kdyby joj byl tak strašný osud zastihnul, jako nebohého Rezka tam v té dědině před Prahou!“

A zakryla si rukama tvář při pomnění na mrtvolu Rezkovu, jež posud na šibenici Libeňské na výstrahu lidu selskému se houpala..

Hrabě Špork ubezpečil ji ještě jednou o osudu zajatých a pak dav jí náležité poučení, kterak před Marií mluviti, uvedl ji k sestře své, aby novou nadějí na brzké shledání s Janem naplněna byla.

Marie skutečně nabyla útěchy z nenadálého příchodu Verunina a nepustila více stařenu od sebe, která jí musila vše vyprávěti, co se bylo od jejího odchodu z Hradišťská udalo.

Mezitím navrátil se rada Toužimský a odebral se ihned k hraběti, aby mu nejnovější zprávy sdělil.

„Jan Chvojka nalézá se už se svým otcem v Praze a právě je odvážejí do Bílé věže na Hradčanech. Třetí zajatý však byl uvězněn prozatím na radnici. Působil jsem sice k tomu, aby i on byl s oběma druhými do téhož vězení dán, leč nebylo mi lze toho prosaditi, Lpíť na něm prý mimo zločin povstání ještě sprosté zločiny, ba i svatokrádež, a proto bude postaven před soud hrdelní.“

„A k soudu hrdelnímu se moc naše nevztahuje?“

„Bohužel, tam nemá řád náš žádných přívrženců. Radon musí býti osudu svému zůstaven, ač jsem přesvědčen, že ničemníku tomu jen po právu se stane, neboť byl bídným lupičem a nikoli bojovníkem svobody!“

„Trest spravedlivý jej zastihniž!“ zvolal hrabě Špork. „Provinil se nejen proti lidské hodnosti, leč i proti nám samým, že vzpourou svou porážku u Chlumce zavinil. My k němu jsme svých povinností prosti, neboť řád podlým lupičům nepomáhá!“

Rada přisvědčil výroku tomuto.

„Členové řádu se zavázali pomoci na svobodu zajatým vůdcům povstalců Chvojkoví a otci jeho,“ pokračoval dále; „ostatním pak bude trest zmírněn, tak že žádný ortel smrti více nebude nad nimi vynesen. Zajatým sedlákům pak bude udělen dle dnešního výroku nejvyššího purkrabí generální pardon, když pokojně se k živnostem svým navrátí. Již dnes odeslal hrabě Nostic své návrhy do Vídně a obnovil důtklivou žádost svou po zrušení nevolnictví.“

„Děkuji vám, příteli, ve jménu lidskosti a zásad svobody!“ zvolal hrabě Špork a vřele tiskl ruku radovi. „Činnost naše nebyla přece marná a hlavní účel: vy-manění českého lidu selského z jařma poddanství bude přece dosažen! Císař Josef II. stane se vysvoboditelem lidu tohoto, jenž po staletích ještě s vděčností bude na šlechetného mocnáře tohoto spomínati!“

„V to doufám i já, pane hrabě, ač lidumilé zásady jeho posud mnoho odpůrců čítají. Však počátek jest učiněn, první průlom do hradby středověku jest vykonán a přátelé světla a svobody neustanou od dalších útokův!“

S tím rozešli se oba mužové, při čemž rada slíbil, že ještě téže noci vše k vysvobození obou Chvojkův připraví.

Jan i otec jeho byli skutečně uvězněni v Bílé věži na Hradčanech, státním to vězení, do něhož dáváni jen provinilci proti řádu zemskému a státnímu. Radon však co obviněný z

loupeže a svatokrádeže, kteréž se byl známým odcizením monstrance z chrámu v Staré Vodě dopustil, byl odevzdán hrdelnímu právu a již z této okolnosti se mohlo na konečný osud jeho souditi.

Obecenstvo Pražské, zbaveno jsouc strachu před vzbouřenými sedláky, těšilo se už na brzkou popravu zajatých vůdcův selských a zejména „selský císař“ měl dle náhledu jeho nejtrapnější smrtí na popravním místě skonati.

Přání toto se ale nevyplnilo.

Pozdě večer druhého dne, kdy Jan Chvojka se soudruhy svými do Prahy přivezen byl, zastavil starožitný kočár, v němž, jak čtenáři povědomo, hrabě Špork v noci na Nový rok do Prahy byl přijel a v hostinci v „Lázni“ na Malé straně sestoupil, před domem rady Toužimského v Poštovské ulici a když několik skříní doň vloženo bylo, vystouply z domu dvě zahalené ženštiny, na něž kočár čekal.

Byly to Marie a Veruna, provázené hrabětem Špor-kem, radou Toužimským a dcerou jeho. Naposledy políbila Marie družku svou, která za krátký čas svého pobytu tak milou byla se jí stala, načež s Verunou do kočáru vsedla.

„Jeď zvolna ke Bruské bráně,“ kázal rada kočímu, „a ve stromořadí nad Bruskou nás očekávej, byť to i po půlnoci býti mělo!“

Vozka pokynul hlavou na znamení, že dle rozkazu tohoto se zachová, práskl do koní a volným krokem jel ke kamennému mostu.

Hrabě Špork s radou vrátil se opět do domu nazpět a tam počal se k odchodu hotoviti. Zahalil se v plášť, rovně učinil i rada a oba vyšli z komnaty. Na chodbě doručil starý sluha pánu svému malou skříňku, v níž dle udání jeho provaz, kladivo a jemný pilník se nalézaly.

„K čemu to?“ tázal se hrabě. „Jáť myslil, že klíče k vězení sobě opatříte, aniž by násilného páčení bylo potřeba!“

„Přinášíme vám svobodu, statečný muži!“

„Ovšem že, pane hrabě,“ odvětil rada s úsměvem, „vejdeme zcela pohodlně do vězení a rovněž pohodlně z něho. Toto však nám musí ještě zvláště posloužiti.“

Hrabě více neodpověděl a hned na to vyšli do temné ulice. Špork vrhl ještě naposledy okem na protější kapli sv. Kříže, která tak velké tajemství pod sebou ukrývala, a rychlým krokem bral se s radou přes most na Malou stranu. Na druhé straně zahnuli do nynější Nové ulice a kolem zadní části Waldsteinské zahrady dostali se k starým zámeckým schodům. Po těch přišli až k zadní bráně hradní v Černé věži, jež zavřena jsouc, na troje zatlesknutí radovo se otevřela.

Oba vešli do vnitř a temná jakási postava vedla je do starého purkrabského stavení.

„Máte klíče u sebe?“ tázal se rada, když u nízkých dveří ve dvoře zastavili.

Místo odpovědi podal průvodčí němě dva klíče radovi.

„Zůstaňte zde na stráži!“ kázal mu rada a počal s hrabětem Šporkem po točitých schodech vzhůru se brátí. Malá svítilna, již rada byl z rukou průvodčího převzal, svítila jim dostatečně na cestu. Prošli pak dlouhou chodbu a ocitnuli se u zamčených dveří, jež rada jedním klíčem otevřel. Pak vedla cesta opět dolů, vzduch se stával těsnějším a vše svědčilo, že k vězení v Bílé věži se blíží. Konečně stanuli před nízkými, železem pobitými dveřmi.

„Jsme na místě!“ pravil rada a rychle otevřel. Nalézali se v nízké kobce, v níž na rozestřené slámě dvě postavy ležely. Byl to Jan Chvojka s pěstounem svým.

Tento poslední se hned vztýčil, domnívaje se, že má soudu předveden býti.

V tom pokročil hrabě Špork a podávaje pravici Chvojkoví, pravil:

„Přinášíme vám svobodu, statečný muži! Rychle vzhůru, nesmíme ani okamžiku zmařiti!“

Teprve nyní poznal stařec hraběte a radostný výkřik vydral

se mu z prsou.

„Jene! Jene! Vzhůru!“ volal a naklonil se k Janovi, jenž posud byl v hluboký spánek pohřížen. „Náš vysvoboditel přichází!“

V okamžení byl i Jan vzhůru a nadšenými slovy vítal osvoboditele. Zapomněl na ránu svou a dal si stručnými slovy vylíčiti, kterak osvobození toto možným se stalo.

Mezitím zaměstnával se rada Toužimský přepilováním mříže v nízkém okénku vězení a pak jedinou ranou vyrazil mříž, která do Jeleního příkopu sletěla. Pak uvázal na pahejl mříže přinesený provaz a spustil jej do hlubiny.

„K tomu byly nástroje moje, pravil,“ když práci dokončil; „nikdo nyní nebude tušiti, jakou vlastně cestou vězňové z Bílé věže se dostali.“

Hrabě mlčky stisknul ruku radovi a pobízel teď k odchodu.

„Kam ale prchneme?“ zvolal Jan. „Ve vlasti více zůstati nemůžeme!“

„Vám kyne nová vlast svobody za mořem!“ odvětil hrabě. „Tam zásady naše právě zvítězily, tam stanete se statečnými občany, jež vlast nepoznala!“

A vzav Jana za ruku, vyváděl jej z vězení. Starý Chvojka následoval s radou, jenž pak železné dvéře opět uzavřel.

Touže cestou dostali se z hradu, brána v Černé věži se za nimi zavřela – zajatci byli na svobodě!

Za krátko byli v stromořadí nad Bruskou, kde kočár hraběte Šporka na ustanoveném místě čekal. Zde spatřil Jan svou zbožňovanou Marii a horoucí polibek spojil opět oba milence. Veruna objala obvázanou hlavu svého chráněnce, oba osvobození vsedli do zadní části kočáru, hrabě Špork rozloučil se ještě několika slovy s radou Toužimským, pak vskočil do kočáru, a ten v okamžiku počal se dále k Bruské bráně pohybovati. Rada rychlým krokem kráčel Bruskou nazpět ku Praze.

Brána byla uzavřena, ale prsten nejvyššího velmistra opět

tak rychle ji otevřel, jako v noci o Novém roce, a kočár uháněl nyní po Drážďanské silnici k severu. –

Když druhého dne byl útěk „selského císaře“ a soudruha jeho z Bílé věže vyzrazen, blížili se uprchlíci naši již saskému pomezí a za nedlouho byli přes hranice, kde jim žádné nebezpečí více nehrozilo.

Ve třech dnech na to přibyli do Hamburku, kde hrabě Špork byl ještě přítomen zasnoubení sestry své Marie s Janem. Druhého dne na to vsednuli novomanželé se starým Chvojkou a Verunou na loď, jež měla je do svobodných nyní obcí Severní Ameriky převézti. Ve státu Kentucki usadili se vystěhovalci naši, kde podnes potomstvo Jana Chvojky, bývalého „selského císaře“ z Čech, kvete.

Hrabě Špork pak navrátil se z Hamburku do Paříže, aby tam s ostatními členy Velkého Orientu revoluci francouzskou připravoval. Strašného roku 1793 ale i on nabaživ se hrůz revoluce, odjel do Ameriky a v kruhu rodiny Chvojkový ztrávil poslední léta pohyblivého života svého.

Nezbývá nám už mnoho doložiti. V Praze byl Radon co svatokrádce a náčelník Adamitů odsouzen k smrti provazem, a sice vykonána na něm poprava u vesnice Staré Vody, kde se byl bohaprázného zločinu svého dopustil. Šibenici postavili právě nad rybníkem, v němž byl Radon se svými Adamity oplzlý rej prováděl.

Ostatní náčelníci povstání – a mezi nimi i Nývlt, jejž opět ve Rtyni chytili – byli opět odsouzeni na dvě léta do pevnosti Hradecké, zajatým sedlákům pak byl po několikatýdenní vazbě generální pardon udělen.

V měsíci květnu pak zřídila vláda zvláštní komisi dvorní, s generálem hrabětem Wallisem v čele, která po panstvích jezdíc, všude poddanské poměry selské vyšetřovala, načež dne 4. září 1775 vyšel císařský patent, jímž nevolnictví v Čechách se zrušilo a robota tak upravila, jak až do r. 1848 trvala. Teprve tento rok přinesl selskému lidu v Čechách úplnou svobodu, z

níž od té doby se těší.

Panství Hradiště s Kuksem, jehož navrácení hraběti Šporkovi jakožto pravému dědici od císaře Josefa II. slíbeno bylo, zabaveno bylo pro účastenství téhož v povstání selském od státu a přikázáno Šporkovské fundaci na špitál v Kuksu, pro niž ji české místodržitelství zvláštním administrátorem spravuje. Velkolepá nadace hraběte Františka Šporka došla tím poznovu uskutečnění svého.

Tak skončilo se pověstné povstání selské z roku 1775, po němž nyní zbyla ještě památka v přísloví: „Vyhráli jako sedláci u Chlumce!“

OBSAH

PROSLOV. 3
LÓŽE ZEDNÁŘŮ V PRAZE. 3
I. MRTVOLA V POŠTOVSKÉ ULICI. 3
II. CIZINEC V HOSTINCI U LÁZNĚ. 10
III. NA KAMENNÉM MOSTĚ. 20
IV. KAPLE SV. KŘÍŽE. 32
V. V LÓŽI ZEDNÁŘŮ V PRAŽSKÝCH. 41
VI. TROJÍ ZKOUŠKA MISTROVSKÁ. 58
DÍL PRVNÍ 75
I. NA PANSTVÍ HRADIŠŤSKÉM. 75
II. SPOLEČNOST V KRČMĚ HERMANICKÉ. 86
III. V NOVÉM LESE HRADIŠŤSKÉM. 111
IV. PAN DIREKTOR HRADIŠŤSKÝ. 127
V. PRVNÍ POČÁTKY BOUŘE. 158
VI. VE TVRZI HEŘMANICKÉ. 193
DÍL DRUHÝ. 223
I. NA ZÁMKU PARDUBSKÉM. 223
II. POČÁTKY BOUŘE. 251
III. PRVNÍ VÍTĚZSTVÍ SEDLÁKŮ. 276
IV. ODHALENI MINULOSTI. 319
V. ODPLATA MSTITELOVA. 364
DÍL TŘETÍ. 387
I. BITVA U CHLUMCE. 387
II. POMSTA ZRÁDCOVA. 440
III. PŘED PRAHOU. 474
IV. ÚTĚK Z PRAHY. 505
OBSAH 522